

Obrázky z dějepisu církve Páue.

K poučení a vzdělání katolického lidu

sepsal

Tomáš Novák,

kaplan w Lužci u Mělníka.

Díl I.

Od počátku církve až do XI. století po Kr. P.

Podíl údů na rok 1869.

W Praze. 1869.

Nákladem Swatojanského Dědictví.

**Na skladě Jaroslava Pospíšila w Praze, E. Šoljšla
w Olomouci a R. Winička w Brně.**

Předmluva.

Údové Svatojanského Dědictví dostávají letos první díl dějepisné knihy, jež obsahovati má nejdůležitější a nejzajímavější události a osudy církve Páně za celých osmnáct set let jejího trvání na zemi.

Vypravuje se v ní především, jak církev katolická od Pána Ježíše byla založena a zřízena, a jak od svatých apoštolů a nástupců jejich pozemná po světě se rozšiřovala. Tu pak uvádějí se výteční biskupové a horliví učitelové církve jakož i nábožní vyznavači a stateční obhájcové víry; avšak připomínají se také časté a tuhé boje s nepřátely, z nichž ovšem církev vždy zase vítězně vyšla, osvědčujíc tak ustavičnou ochranu Božského zakladatele svého. Nejpodrobněji však líčí se učení, služby Boží a zřízení církevní v nejstarší době, aby se zvláště našemu věku ukázalo, že církev, jeouc neomylná a řízena Duchem svatým, neporušila nikdy víru Páně ani zřízení své, ačkoliv mnozí bludní učitelové ji mistrovati a zvrátiti hleděli. Z toho ze všeho přesvědčí se bedliví čtenáři o Božském původu a ochraně církve, a nebudou se

IV

tudíž nikdy lekati o ni, bytby i nějaká bouře za naší doby jí hrozila; spolu však také oživnou a upevní se ve víře své i v křesťanském životě a přilnou ještě upřímnější oddaností k církvi a víře Páně, v níž se každému věčného spasení má dostati.

To jest obsah knihy této, a účelem naším při spisování jejím bylo jediné poučení a vzdělání katolických čtenářů našich. Proto neobsahuje úplnou a podrobnou historii církve, čili veškeré její osudy. Podávat jenom výbor událostí z celého církevního dějepisu, nebo vlastně jednotlivé obrazy ze života církve Páně, pokud k našemu účelu přispívají; avšak drží se při tom ovšem historického pořádku, jak se po sobě jednotlivé tyto děje vyvíjely, a šetří také i obecného rozdělení na tři hlavní doby a zvláštní oddělení. Za to však líčíme tyto jednotlivé události podrobněji a obšírněji, chtěje tak napomahati ke hlubšímu pochopení a mravnému upotřebení jejich. Nebo jen tak jest možno, aby dějepis církve u lidu církevní vědomí a víru oživil, ku křesťanskému životu jej povzbudil, a nynější stav a vyvinutí církve katolické i učení její mu vyložil a odůvodnil. Proto také hleděli jsme, abychom veskrz srozumitelným způsobem dějiny tyto vypravovali, a prostonárodním slohem lidu zábavnými a příjemnými učinili.

Komu však z bádavějších čtenářů by se zdály tyto obrazy nedostatečnými, odkazujeme ho rádi k oněm vědeckým a obšírnějším knihám církevního dějepisu, z nichž jsme, kromě sem tam již ve spisu tomto podotknutých pomůcek, při spisování knihy

této s prospěchem čerpali, a jež také níže z té příčiny s vděčností uveřejňujeme.

Vůbec pak podnikli jsme dílo toto hlavně v tom úmyslu, abychom uvedli katolický lid do dějin církve, a opatřili jej poctivou a pravdivou zbraní, jižby zvláště za naší doby se chopiti mohl proti mnohým, kteří mylným neb nepoctivým způsobem přetvořují a nadužívají církevních událostí k stran-
ným účelům svým. A podaří-li se nám to jen po-
někud, bude to naší nejsladší odměnou!

V L u ž c i, na den sv. Martina biskupa 1868.

Spisovatel.

Na omluvu toho, že Dědictví posud vydává knihy písmem tak zvaným frakturou a ne latinským, musíme poznamenati, že tak činíme z ohledu na většinu údů, kteří jsou lidé vyššího stáří a vý-
slovně při vydání „Kancionálu,“ kterýž vyšel latin-
kou, opět frakturu žádali. Jakmile tento poměr
se změní, s ochotou sáhneme k písmu latinskému.

Ředitel Dědictví.

Všeobecné dějepisné církevní spisy, jichž jsme k sepsání této knihy použili, a jež schvalujeme.

Udáváme zde i cenu těchto knih pro poučení čtenářů, kteří by si je objednat chtěli.

Dr. J. Alzog. Universalgeschichte der christlichen Kirche. 2 díly, osmé vydání, v Mohuči 1860, za	5	zl.	15	kr.
z něhož Dr. J. Bilý dobře zpracovaný starý a střední věk vydal pod názvem: Děje katolické církve. 2 díly, v Praze u Hessa, 1847 a 1856, za	1	"	58	"
Dr. J. Ritter. Handbuch der Kirchengeschichte. 2 díly, 6. vydání od Dr. Ennena, v Mohuči 1862, za	5	"	60	"
Dr. J. Hortig. Handbuch der christlichen Kirchengeschichte. 2 díly ve 3 svazcích, v Landshutě 1826, za	5	"	40	"
Třetí svazek od reformace je od Dr. J. Döllingera.				
Dr. J. Döllinger. a. Geschichte der christlichen Kirche. I. díl ve 2 svazcích, v Landshutě 1833, za	4	"	—	"
Obsahuje z části starý věk.				
b. Lehrbuch der Kirchengeschichte. 2 díly, 2. vydání, v Rezně 1843, za	4	"	50	"
Sahá z části až do reformace.				
J. A. Möhler. Kirchengeschichte. Vydal Gams. 3 díly, v Rezně 1867, za	13	"	59	"
Dr. J. Ginzel. Geschichte der Kirche Christi. 2 díly ve Vídni 1846, za	3	"	15	"
Obsahuje z části jen starý věk, jež velice želíme.				
Dr. J. Fessler , ve výborném rozmnoženém českém zpracování M. Procházky : Dějiny církve Kristovy, 2 díly, v Praze 1865, u Kobra, za	2	"	72	"
Dr. M. Robitsch. Geschichte der christlichen Kirche in populärer Darstellung. 2 vydání, v Schafhausích 1863, za	2	"	15	"
kterouž s použitím Alzoga dobře pro lid zpracoval				
Dr. J. Bilý. Dějiny svaté katolické církve 1862, v Brně, z Dědictví Cyr.-Method.	2	"	—	"
Kullmann , v zpracování českém Fr. Douchy a P. Dvorského . Dějepis katolické církve. 1849 v Praze	1	"	5	"
K. Haase. Katolický církevní dějepis v českém vydání P. Neumanna ze Svatojan. Děd. V Praze 1848	—	"	44	"
A. Ilnojek. Krátký dějepis církve. V Praze 1857	—	"	30	"
J. Chodníček. Kronika církve svaté. V Kroměříži, dosud 2 sešity po 30 kr.	—	"	60	"
Dr. V. Gröne. Die Papstgeschichte. 2 díly, v Rezně 1864	7	"	92	"

Obrazn

z dějepisu církve Páně.

Díl I.

Od počátku církve až do XI. století po Kr. P.

Ú v o d.

Rozhled we víře a mravech lidu před Kristem Pánem.

I.

Pohané před Kristem Pánem.

§. 1. Počátek pohanství vůbec.

Víra pochází od Boha; nebo hned prvním rodičem Adamovi a Evě v ráji zjevoval se sám Pán Bůh, a vpučoval jich, jaké vlastnosti má a jak by ho ctíti měli; oblašťoval jim tu swá přikázání, aby je zachovávali a tak života věčného u něho dosáhli. Památka na tento blažený stav člověka v ráji, kdež se mu Pán Bůh zjevoval a jej vpučoval, udržela se storem u všech starých pohanských národů v pověstech a písních jejich, jež wypravují o zlatém věku národu v nejstarší jeho době. Na doklad uvádíme tu jen Indů, Persanů a Řeků.

Než hned prvním hříchem v ráji, když jedl ze zapovězeného ovoce, porušil člověk víru, úctu a po-

winnost svou k Bohu, a pádem tímto si welice uštkobil. Tělo jeho stalo se podobeným smrti a nemoci; rozum jeho welice oslábl a se zatemnil, takže nepoznával ob toho času tak žitvě a tak jasně Boha jako dříve; vůle jeho klonila se po hříchu více k zlému, takže nemiloval více tak upřímně Boha jako před hříchem, aniž hleděl tak svědomitě vždy zachováwati přikázání jeho. S temná památka na tento první páb, winu a trest libí, udržela se u většší části starých pohanstých porání.

Než i po pábu užímal se ještě přece Bůh člověka, sliboval mu k pomoci a k vykoupení Spasitele; zjewoval mu svou vůli, a nenechal jej docela zblouditi z cesty Boží. Nejzřetelněji to vidíme na spravedlivém Noe, jehož u prostřed zlaženého světa i od potopy zachránil roku asi 1656 po stvoření světa. Ale čím více se šířilo potom lidstvo, když se synové Noemowi: Sem, Chám a Jafet a potomci jejich po zmatení řeči u věže Babelské rozcházeli po světě, tím více kalilo se i toto prwotné zjewení Boží, a ztrácela se wíra i úcta prawého jediného Boha, až wšwinulo se na zemi pohanství, modlářství a konečně i hrubá newěra.

Bůh nechal jich sice, aby tedy šli cestami swými, a zatušili štkobné a záhubné následky hříšného odvrácení se ob něho, awšak přece nenechal i sebe bez wšeho osvědčení mezi lidem (Skut. 14, 16.); proto wšwolil sobě spravedlivého Abrahama (asi 2083 po stvoř. světa), prawce wšwoleného národa Židowského, aby aspoň w pokolení jeho se wíra prawá na zemi udržela. Mezi tím, čím více pohan, nedbaje na prwotní zjewení a na Boha, poslouchal jen přewrácené vůle své, žádosti těla swého a newššimal si zákona Božího, tím rychleji mizela

i cnost a lázeň mezi lidem, až nastala z toho wedlé nevěry i úplná mravná zřáza.

Proto třeba, abychom se rozhledli mezi pohany po tu celou dobu před Kristem Pánem, uvažujíce, kteraké názory a pojmy měli pohané o Bohu, a vlastnostech jeho, o věčném životě a odplatě, o člověku a cíli jeho na zemi, o duši a nesmrtelnosti její, o důstojnosti a svobodě lidské, o úctě Boží a jeho příkazních, o lásce k bližnímu a mravném i společenském životě vůbec.

§. 2. Víra pohanská u východních národů.

Nejprvé ovšem ctili lidé jediného a pravého Boha, jenž je pouhý duch a nejbožonalejší bytost ob věčnosti, stvořitel, říditel a zachowatel nebe i země, jak je o tom sám vpučil; avšak časem zapomínali na tohoto živého, jednoho a osobného Boha, a přijali ob něho stvořené tvorby — za Boha samého! Místo Boha uznávali tělesa nebeská, ano i rozličná zvířata zemská, sochy a obrazy od lidí vymyšlené a zhotovené a jiné věci za bohy své, ctili je a klaněli se jim, zapomínajíce poznenáhlu, že jest jen jeden Bůh, jenž nemá žádného těla, ob věčnosti, všemohoucí, obe všeho světa neodvislý a nade všecko vyvýšený. Dle rozličných národů a různých náhledů povstalo takto mnoho bohů, kteří ovšem nebyli a nemohli býti božonahmi jako Pán Bůh sám. A kde se u některého národa rozmáhala vzdělanost, tu smýšlili si za bohy a ctili buď některé zvláštní lidi, jež za bohy považovali, anebo zbožňovali i jisté cnosti a krásy za bohy a bohyně, přidávajíce jim někdy i veselilé slabosti lidské anebo obmezujíce je a po-

brovující nemohutnému vševláducímu osudu. Příklad toho vidíme zvlášť u Řeků, kdež tedy pak ovšem nebyli bohové jejich ani všemohoucí ani nejvyšší svatí.

Písmo o svatě starého zákona popisuje v knize Moudrosti (kap. 13.) původ pohanství věry a vypočítává bohy tyto říká: Lidé měli buďto oheň nebo vítr, nebo prudlé povětrí, nebo hvězdy nebo velkou vodu, nebo slunce a měsíc za bohy a zpráwce světa; jiní pak docela bohy nazývají dílo rukou lidských, zlato a stříbro, náleze umění, a podobnoství živočichů, neb kámen neužitečný (2. a 10. verš). A svatý Pavel k Římanům (1, 23.) o tom píše říká: Změnili slávu neporušitelného Boha v podobnoství obrazu porušitelného člověka, i ptactva i čtvernohých tvorů a zeměplazů, a klaněli se a sloužili raději stvoření nežli stvořiteli.

Číňané v Asii ctíli původně jenom jednoho a nejvyššího Boha, nejmenujíce jej ani zvláštním jménem; později nazvali jej nebem, a říši svou podle něho nebeskou; teprva v 6. století před Kristem Pánem sestavil jim Konfuc zvláštní moudré náboženství, kdež popisuje nekonalý rozum jako za boha, který se zjevuje v slunci, v zemi, v člověku, obzvlášť pak v císaři čínském. Ano praví se, že i Konfuc sám učil mohlou služebnost a všelíká hřábání. Avšak lid podle tohoto Boha věřil a ctíli ještě i jiné menší bohy, kteří opatrují a chrání oněch osm živlů, z nichž všecky věci smíšením povstaly. Povstaly prý ze vzduchu, ohně, hromu, větru, země, vody čisté a občejně a z vrchů. V pozdější době ctíli pak Číňané i samého Konfuce za boha, a bohatší z nich přinášeli mu oběti jako dříve jenom samému Bohu činili. Nyní se ještě asi 6 milionů Číňanů k věře Konfucově přiznává.

Indové ctili na počátku taky jednoho nejwšššího Boha, nazýwající jej Brahma, čili vlastně Parabrahma, který se w nejstarší době lidem zjewil. Z něho powstali prý tři jiní bohové (vlastně síly božské), jež we swětě tvoří věci, zachowávají a ruffi; jest to Brahma, Wisnu a Šiwa a dohromady sluli později Trimurti (trojice). Z Brahmy powstaly půwodně i rostliny, i zvířata, i člověk, zvláště wšak knězi indiští, bramini nazwaní, kteří si také učení jeho pro sebe podrželi a je chowají w swatých knihách wedam nazwaných, jež prý w sanskritské řeči od samého Brámy obdrželi a wškladem opatřili. Teprw později ctili i jiné twory za bůžky, přinášejíce i zvířecí a lidské oběti, jakž to jmenowitě ten wšklad Wed s mnohými bájkami a powěrami líčí. — W 6. století přeb Kristem Pánem za časů čínského Konfuce králowský princ Gautama náboženstwí indické znouw přetwořil a dle půwodního starého uspořádal, nazýwaje se Budha, t. j. oswiceným. Spowrhná trůnem, palácem i žiwobytím králowským tráwil 6 let o samotě žiwot w nejprísnejším sebezapírání, postu a nábožném rozjímání, načež jakožto prorok wystoupil, uče wiru w jednu Božskou nejwššší bytost a dolehaje hlawně na mravný žiwot, a oswobození se od tohoto bídného swěta a potřeb jeho. Umužný a cnost, trpěliwost, pracowitost, rozjímání, modlitba, opatrnost, moudrost, síla a umění, to jsou dofonalosti člověka. Čínané malují jej, jak sedí s přeloženými nohama, přemýšleje, a ruku, jakoby lázal, roztaženou drže. Poněwadž pak wšsem lidem bez rozdílu toto swé učení lázal, popudil si na sebe starowěrecké kněze braminské, kteří po dlouhém boji jej i učení jeho do Číny wthpudili, kdež se až do dneška četně udrželo. — W Tibetě wšak a w Mon-

golsku utvořila se později asi v 7. století po Kristu Pánu zvláštní sekta Budhistů, kteří učí, že Budha se mnohokrát na zemi v lidské podobě objevil a že z Budhy (Boha) neustále noví budhowé (bohowé) povstávají, z nichž ti tři hlavní lama slowou, pročez i náboženství své lama nazývají. Z Bráhmů taky prý vyplývají kněží jejich, kteří se taky lama jmenují a jsou wesměs v klášterích a tudíž i panictví zachovávají. Za nassí doby přiznává se i Bramovi asi 120 millionů lidí v Indii, i Budhovi a Lamě přes 200 millionů v Číně v Tibetu a Mongolsku a u Kirgisků a Kalmyků.

V tomtéž čase s Budhou indickým uspořádal Persa n u m v Asii mudrc jejich Zoroaster víru jejich, znaje nejspíše taky aspoň povrchně víru Židovskou. Písma swatá jejich slowou Zenda Westa t. j. živé slovo boží lidu zendského čili perského, ač o nich jako o něm pramálo je světu známo. Hlavní bůh prý jest Ormuzd wšemohoucí a wšewědoucí, jehož okem je slunce, a proto se nemá ctiti v chrámech obětmi, ale pod širým nebem swětlem a ohněm. Proto se i cti wedlé něho hwězdů a těles nebessá. Wyznáwači jeho pronásledowani jsou od Arabů a Mohamedánů utekli se do Indie, kde pod jmenem Parsů žijí; jen asi 100.000 je jich v Persii. Jsou služebníci a ctitelé ohně, jež prý jim Zoroaster s nebe přinesl a jenž nikdy newyhasl. Chrámů stawi na místech takových nejraději, kde plamen ze země wšfleháwá. Wedlé Chwalinského moře na jednom poloostrově Apsseronském jest dojawáb chrám slunci zaswěcený u města ruského Baku, v němž ze země wyráží switiplhu a neustále hoří te cti jeho. Sem putují proto pilně poutníci parssí na pout. Dobrý tento bůh Ormuzd bojuje se

zřím Arimanem ustawičně, až jej konečně přemůže; tento zřím Ariman položil na zemi taky člověka, jenž dobrý wšsel z nebe; i posle mu dobrý Ormuzd zase spasitele, načež se celý svět obnoví a mrtví z mrtvých wstanou a wšichni nejwššího Boha, jenž nemá ani začátku ani konce (Zerwane akerene), a od něhož i Ormuzd i Ariman posli, welebíti budou. — Teprw w pozdějších dobách přimísilo se k wíře této mnoho powěr a modlářstwí, ac prý se již i w spisech jejich poswátných dříwe nalezali. Tak tu př. schwaluje se tam howěží moč (!) jako zwláštní očistující prostředek. Nyní panuje w Persii nejwíce islam (mohamedská wira).

A wšak teprw ostatní národové wýchodní, zwláště Chrsští, Babylonští a Feničtí provedli tuto úctu hwězd do podrobná, klaníce se slunci, měsíci a hwězdám nebeským, jež swětlem, teplem i welikostí swou jich k wděčnosti a úctě wyzhwalý. Wúbec ctíli wšichni skorem wýchodní národové zwláště slunce, představující si je jako dobrotiwého pána, jenž každý den od východu na západ po obloze jezditwá na ohnitwém woze swém, ohřítwaje a ožítwuje wšedco; proto také zaswěcowali mu pěkné koně a posílali mu rukou políbení (Job 31, 27). Než časem oddali se národové tito hrubému modlářstwí; tak ctíli Feničtí i modlu Dagona, Molocha a Bála obětmi lidskými, a bohy Astarot docela i smilstwem w hájích modle této zaswěcených; Babylonští pak klaněli se i welikému hadu a drahu, jež jim Daniel zabil, předkládali modle Bel jídla, a křekali před pozlacenou sochou Nabuchodonosorowou. (Dan. kap. 3. a 14.)

Egyptčané ctíli w Africe zase wšelike síly přírody, které jim byly buď welmi užitečné nebo welmi

šťodlivé, jedny ctili z wděčnosti, druhé ze strachu. Ctili na počátku owssem taky jen jedmu nejwěšší bytost, od níž wsse pochází; ale později ctili dle wýchodu předewšším taky slunce, měsíc a hwězdy, jakož i řeku Nil, wichr z pouště a úrodnou zem wsbec. Často wstytují se i jména zvláštní boha Osiris (slunce) a Isis (měsíce) bohyně, jež se rozličně wobrazovali a i rozličné věci znamenávali. Později wstytuje se celá řada bohů. Wsšak mnoho bohů představovali sobě we spůsobě zwířat, ježto prý se taky z bohů wtělily — ač to jen omylem libu powstalo. Na počátku totiž příkládali Egypťští wnmýšleným bohům swým wšelike wznamné příznaky ku př. lwí hlavu, a tak je taky tesali a malovali; později wsšak sprostý lib měl zwířata tato tím jpiše za bohy, an se domýšlel, že dusse jeho po smrti do zwířat se přestěhuje. Proto také stawěli zwířatům těmto chrám, chowali je tam živé, ctili je za poswátne, ustanowovali jim i obsluze kněze, a lbyž possly, slawně je pochowávali. Byli pať to hlavně býf, kráwa, lew, wlk, pes, beran, owce, koza, ločka, myš, wbydra, lasička, opice, had a krolbil, ryba, ptať ibis, hawran, chrousti a jiná. Zvlášťe pať ctěn byl poswátný býf jménem Apis w městě Memfisu, jenž představowal jednoho Boha, nejspíše slunce, jako kráwa měsíc wznamenávala. Sw. Augustin wpratuje w 18. knize o městě Božím (5. kap.) půwod této pochy. Přišel prý Argiwský král Apis na lodi do Egypta, a po své smrti ctěn tu za boha nejwěššího; lbohy byl řekl, že byl člověkem, měl prý usmrcen býti. W Memfisu měl zvláštní chrám s dvěma paláci a dworem, w němž mu kněží jeho w zlatých nádobách chutná jídla i uápoje předkládali a drahými mastmi jej mazá=

wali. W jisté dni pať, když se mu dávalo žráti, prorokowali ze sláání jeho po dwoře a z čuti neb nechuti jeho i žrábku na štěstí neb neštěstí národu. Když pať mu bylo 28 let, anebo když possel, hodili ho kněží jeho tajně do jedné studně, načež byl slawně pohřben, tať že až 50.000 zl. pohřeb stál, a pať plakali s lidem pro něho a nepřestali w smutku tom, až našli opět jiného jemu zcela podobného. Bylť pať celý černý, maje čtyřch bílé skvrny na čele, na zádech spůsobu orla, a na pravé straně rostoucí měsíc a na prsou bílý trojhran. Když wšsat podobného nemohli našti, obarwili jej tajně sami a pať slawně do chrámu wedli. Mimo něho byl pať ctěn nejwice pták ibis, jenž jim po odpadnutí wstoupě řeky Nilu pozůstaly hmyž sebral a sežral; jakož i ločty, jež jim myši pochytaly. Kdo zabil ibisa neb ločku, smrti byl trestán; po chycnutí dali je w balsamu do beden a i úctě je wšstawowali. Ke cti krys (něm. myši) postawena byla w chrámě socha s obrazem jejich i weřejné úctě, jelikož prý jednou we wálce s Asyrským řemeny wojákům nepřátelským přetousaly.

§. 3. Náboženství pohanstých Řeků a Římanů.

Ač byli Řekové a Římané tehdaž nejwzdelanějšimi národy na swětě, ač měli tolik hlubokých mudrců, znamenitých řečníků, učených spisowatelů, nadšených básníků, ztusených zákonodárců, rázných wladařů a wýtečných umělců: byli přece we wíře zwláště w poslední době přeb narozením Páně na nízkém stupni. Přewošším pať Řekové howěli až příliš smyšleným powěstem lidu o bozích, jež jim znamenitý básník Hesiod a Homer asi

1000 let před Kristem sebral, a přidávali k nim ještě nově vymyšlené povídky náboženské. Bohové jejich v lidské podobě byli vlastně jako zbožnění lidé, kteří ostávali na hoře Olympu, sobě zasvěcené, a byli nesmrtelní hlavně jen proto, že požívali nebeského pokrmu. Byli oddělení od lidí, a jen nějakou náhodou dostali se před časem do nebe, aby tu vládlí větší mocí a panovali nad lidmi na zemi; — ale nebyli všemocnými, jelikož přece sami nezměnitelnému osudu podrobeni byli, aniž pouzí duchové, ani věční, an přece z hmoty povstali prabohové (Uranus a Gea), co prarodičové bohů, od nichž dvou dětí (Kronos a Rhey) všichni ostatní bohové se zrodili a po nich vládu nastoupili. Nebyli to také dokonalí lidé, vyšší bytosti nebeské, nebo vzorové aspoň cností; neboť připisovali se jim i lidské křehkosti a náruživosti, jak na nebi proti sobě děti s rodiči válčí, v hněvu a svárech žijíce, jak ze msty se vraždí a úklady sobě strojí a jeden druhého utiskuje a souží, jak cizoložství páchají, podvodů a ukrutnost provádějí. Nejvyšší bůh nebe a země byl u Řeků Zeus, jsa králem bohů se sestrou a spolu manželkou svou Herou, jež královnu nebes dělala; bratr jeho Poseidon byl vládařem na moři. Mimo těchto třech hlavních bohů bylo na počátku ještě devět jiných velkých bohů, kteří byli dílem bratrů, dílem sester jeho. Ti všichni bydleli na Olympu. Jen Hades bydlel jakožto bůh podzemských na onom světě. Později teprve, ctili Řekové i nižší bohy v přírodě, ve vodě, bohy umění, hvězd, času a větru, tu př. Satyrové (lesní mužové), Nymfy (Rusalky vodní), Syreny (Ochecule, polorby a položenští) Fortuna (Štěstěna), Pan (bůh dobytka), i nimž také i po-

lobohowé, ku př. Herkules, Kastor a Polux (hvězdů bliženci) přistoupili. Konečně wšak klesl vzdělaný Řek tak hluboce, že ctil i zvláštní bohy a bohyně neřešiti, čímž owšem wšeliký cit mravní musel býti udusťen; bylť zajisté i bůh krádeže, i bohyně smilstwí, — a nikdo se tím neurážel wíce, jelikož lid sobě i wšeliké neprawosti, jež bohové sami w nebi páchali, wyprawowal, nepowazuje to již ani za neprawost. Proto lid sám páchal tyto neprawosti, chtěje se jimi bohům zalíbiti a je tím poctiti. Mení diwu, že se powážliwější pohan takowých bohů ani nebál, aniž si jich w prawdě wážiti nemohl.

Náboženství Římanů zvlášť z počátku bylo owšem daleko nad řecké důstojnější, a proto taky tak dobře působilo na mrawy domácí i weřejné, na cnosti soukromé i občanské. Mělť tu bohy pro celý stát a národ a počítali jich předewšim také dwanáct jako Řekové, jen že jim jiná jména dali. Jejich hlavou byl mocný Jupiter, jenž wládl nad celým swětem na nebi nad bohy, i nad lidmi na zemi; na důkaz moci své wládl i hromem a bleskem, aby trestati mohl odporné a zlé lidi, a ssípy dělá mu bůh ohně Wulkán. Po boku pomáhá mu králowna nebes Juno, bohyně ženského pohlaví wůbec. Apollo a Minerva podporuje umění a řemesla, a s Marsem i wálku; obchod obstarává Merkur, jsa spolu poslem bohů; Diana žehná low, hospodářství polní chrání Ceres; na wodě panuje Neptun; Westa chrání oheň a spolu panenskou čistotu, Wenusse ostrhá lásku. Mimo to byl i Saturn bůh času (s kosou), Bachus bůh winářství, Pluto bůh podzemí, ti wšak na Olympu s těmi 12 bohy ani nebydleli, ani k jejich radě nechobili. Mimo ně pak má každý dům a každá

rodina, obce, kraje, města své ochranné blížky, jakožto zvláštní ochrance a pomocníky.

Než seznámením se s Řeky přijali pomalu Římané zvlášť od třetího století před Kristem i náboženské báje a řečé, a dle těchto rozmnožovali pak i bohy a powěsti své. Časem pak utvořili si i bohy nižší pro wesskeré cnosti, ano i pro některé nesslechetnosti, pro každou staw, každou práci a umění, ano skoro pro každou věc. Věsy a háje, potoky a moře, witr a blest, wíno a osení, honba a orba, mládež a manželství, wědy a umění, život a smrt, čas a wěčnost, — wssedlo mělo zvláštní bohy. Za nynější doby připomínají nám jmena jejich básníci jessťe we werších a hwězdáři, kteří je hwězdám dáwají, tu př. Uranus (Nebesskanta), Saturnus (Hladolet), Jupiter (Králomoc), Neptun (Wodan), Merkur (Dobropán), Wenus (Krásopani), Mars (Smrtonoš), Tellus (Sea, země).

Nejwíce rostl wssak počet těchto bohů domácích s řeckými smíšených, když swětowládni Římané cizí národy si podmaňowali a tím ze zvláštní náklonnosti k nim i jejich bůžky mezi své přijímali. Tím se stáwalo, že nebyl lidu konečně ani počet jejich známý, a že kněží zvláštní knihy čili seznamy bohů zawedli. Proto taky wystawěli powěřciwí Athensští již w Řecku kromě četných chrámů jednotliwých bohů jessťe jeden s nápisem: Neznámému bohu, o němž sw. Pawel mluwí (Skut. 17, 23), aby přy nějaleho newyhnedali a tím hněw jeho na sebe nepopubili; a proto wystawen za času Krista Pána w Římě od miláčka císaře Augusta jmenem Marka Agrippy slawný chrám wěnowaný wssem bohům a nazwaný proto Pantheon, jež r. 608 papež Bonifac IV. ke cti Marie Panny

a všech Mučeníků w křesťanský chrám posvětil. Ano toto množství blížků a chrámů, jichž se w Římě ke 400 za císaře Augusta počítalo, již tehdyž zambávalo příčinu k římskému pořádku: že lze w Římě spíše boha než člověka naleztí. Sám sw. Augustin vyhlá na počátku pátého století odpůrci svému Warrowi, že ctíli pohané jen 300 rozličných Jupiterů. Počítalo prý se vsak nižších bohů až na 20 neb 30 tisíc; tak tu př. povídal si sprostý lid o Oceanu (moři), že má 3000 synů (snad potoků) a 3000 dcer (snad řek).

Nejhluběji vsak kleslo náboženství u Římanů, když počali zbožňovati dílem z vážnosti dílem i z lichocení některé své statečné hrdiny a krále po smrti jejich jakožto polobohy, ano mnohé byl i nehodné císaře již i za živa. Tak počten Romulus jakožto zakladatel Říma mezi polobohy; a ctižádostivému Cesarowi († 44 př. Kr. P.) i obětováno docela; císař Naligula (okolo r. 40 po Kristu) chtěl donutiti Židy, aby jeho obraz w chrámě Jerusalemském co modlu ctíli, dohládaje, že mu římská podbání chrámů i oltáře již postavili a jako své bohy jej klaněním ctí. Ukrutný Domician (okolo r. 85 po Kr. P.) vyhlásoval se ve svých císařských rozkazech zřejmě za boha, žádaje božskou úctu a dohládaje: já pán a blůh váš to poroučím. Sw. Justin okolo (r. 150 po Kr.) píse w obraně své k císaři Antonínowi, že vsichni lidé nějakého Antinoa pro strach císařůw jako za boha ctíti musili, ačkoliv wěborně wěděli, že nedáwno žiw byl, kdo byl, odkud byl a kde se narodil. Chlípň bratr císaře Marka Aurelia (okolo r. 170 po Kr. P.) a sprostá cizoložná manželka jeho počtení jsou po smrti do počtu duchů říse a byly jim k počtě chrámů wstaweny.

Že nebylo tedy ani divu, že ovládla mezi sprostým lidem nejhlubší pověra, takže dle Cicérona ani staré ženy neměřily více učení o trápeních bezbožných na onom světě, a o radostech hodených lidí na věčnosti; i možná tudíž si vyložití, proč se tak četně lid hrnul v Římě i v Řecku k hádáním a prorokování. Tak měli v Řeckém městě Delfy prorokyni Pythii, která sedíc na třínožce ve chrámě boha Apolla nad parou rozpálená sebou trhala, vlasů ježila, ocima točila, z úst sliny pěníla, a nesrozumitelná nebo obojetná slova při tom vyřikovala, jež pak podvodní kněží klamně vykládali. A ze všech krajů přicházeli tam s oběťmi zlata i stříbra, o radu, zvláště kde se jednalo o blaho celé země tu př. ve válkách. V Římském státě byly zvláště Sybillinské věštby v úctě, jež v knihách popsány v Římě na Kapitolu se chovaly a asi 100 let před Kristem šhořely. Sbírali se básně Sybillinské pak po Sicilii, Asii, Africe, aby se nová sbírka učinila — ale rozumní si povídek těchto nemázili; zbytky jen uchovávaly se (u Plutarcha) z nich. V Římě pak udržovala vláda zvláštní hádače, kteří z vnitřnosti zabitých zvířat a dětí, z letu a hlasu ptáků, ze zobání kuřat, z hromu, blesku a hvězd dle vůle vlády vůli bohů a osudy vlasti vyskúmávali a předpovídali. Okolo r. 255 po Pánu Kristu vybuchával císař Valerian dle svědectví Eusebiowa střimka novozrozených nemluvnátek, roztrhoval je a rozšápával, aby prý z nich budoucnost vyžvěděl. A jakých klamů při tom hleděli věštciové! Když za císaře Konstantina bořeny jsou chrámy pohanště a přestavovány, přišlo se na ty podvodky a přípravy při takových předpovídáních. Ano Herodot Řek a Říman Cicero bludnost i šalbu tu

sami popisují. Při tom pak, kdežto tomu ubohý lid věřil, usmívali prý se při potkání na sebe tyto podvodníci sami, ať nic nevíme, o vzdělaných mužích, kteří do úplné neměry upabli.

Z toho je vssého jest nejlépe viděti, že byly zvlášť na počátku některé náboženské názory čistější a světlejší, poťub totiž ještě zbytky prvotního zjvení Božího se udržovaly; avšak poznenáhlem zmizením těchto, vymyslením, přidáváním a přeměňováním převrátila se konečně víra v Boha — nejprvé v mnohobohství — pak v celou směsici nejnesmyslnějších bájí, jež snižovaly bohů i lidí, až konečně opanovala pověra s neměrou. Sv. Augustin popisuje ve spisu svém o městě Božím v prvních 10. knihách vsskeré básnické, mubrdé a národní pohanství u Římanů — a dokazuje lidský původ a planou lichost jeho.

§. 4. Názory pohanství o duši, o životu a o věčnosti.

Poblé mylných náhledů o Bohu zatemňovaly se i ostatní náboženské názory pohanů poznenáhla, zvlášť o nesmrtelnosti duše, o odplatě na onom světě, o ceně a cíli života lidského vůbec. V celku udržela se sice u vssech storo národů víra původní, že člověk má duši, kteráž nezemře s tělem jeho, ale divně smýšleli o životě její po smrti člověka. Tak ctili Číňané zemřelé své až do ssestého kolena nazpět, připravující jim ve výroční dni úmrtí jejich hostiny a zvali je v ten den k stolu, předkládající jim na ně jídla, aby jich požívali. Samaité věří v stěhování duší; ty které se tím stěhováním očistí od hříchů, přijaty jsou

do ráje, kde stříbrné stromy zlaté a diamantové ovoce nosí a blahoslawenci věčného pokoje a veselí požívají; dusse nenapravitelné wssať mrazem a ohněm w pekle se trápití musí. Indové zase myslili, že dusse z trestu je zawřena do těla člověka, aby se tu očistila dobrými skutky a zapíráním i přemáháním tělesných žádostí. Po smrti člověka, je-li již úplně očistěna, nawrátí se a spojí se s Bohem; není-li wssať ještě prázdná wsech světských a pozemských smyslných žádostí, musí wejiti i do těla zvířecího, na tať dlouho, až se wseho světského úplně odřeke a zcela očistí. Egyptčané zase myslili, že žije po smrti dusse dobrá tať dlouho w samé radosti a rozkoši, dožub tělo neshnije; proto mazali je zvláštními masťmi a ukládali je do sanětru, aby nezletlelo; pakli by wssať přece shnilo, musí dusse bydleť třeba 3000 let mimo nebe, buď na zemi, nebo we wzduchu nebo we wodě anebo i w zvířeti. — Ano i římští jako Sokrates a Cicero učili toto stěhowání dusse z jednoho člověka do druhého, ano připouštěli i stěhowání dusse zlé do zvířete, aby tu trpěla za hříšných swých život.

Takéž chyběně smýšleli pohané i o onom žitwotě, o odplatě na věčnosti, o nebi a o pekle. Jedni se domníwali, že osud wsech lidí po smrti bude stejný, a že tedy spravedliví ani odplaty čekati, ani bezbožní trestu se co báti nemají; jiní zas myslili, že to tam zase tať jako to na zemi bude, dle statků odměněno, že tam tedy bohatí opět se dobře mítí budou, kdežto chudí zase nouzi tam trpiti musí; někteří zase prawili, že budou ty radosti a rozkoše nebeské zcela jen smyslné a tělesné, jako si je Turci až podnes představují. — Ano i nejwzděla-

nějsí Řekové a Římané měli jen temné, nejisté a bludné zdání o tom, nebo bájesloví jejich divně jim onen svět popisovalo. Posel bohů Merkur domede prý dusi zemřelého až na kraj onoho světa na řeku Acheron w Tesalii w Řecku, jež se do země ztrácela. Tu vezme ji převozník Cháron na člun, když mu zaplatí; kdo nezaplatí nebo nebyl pohřben, nepřeweze je; wssla-li wssat přece na člun, wthrhne ji a musí se ještě 100 let po světě toulati. Zde před soud nyní, kde tři soudcové odsuzují. Dobří napíjí se z řeky jedné, a zapomenou na wssedlo zlé na světě; zlé trápí tu wzteklé furie hady a ohněm. Na zpět nemůže nikdo, an třihlavý had pes Cerberus hlídá. Ač měřili tedy, že bude na onom světě pod zemí dle skutků jednohokaždého jakési odplaty, přece jen s plácem loučovali se s tímto světem. Domýšleli se totiž mezi jiným tak, že tam dusse dobré zemřelých lidí jen w stínu neb w zahálce sedí, sem tam bloudí a dlouhou chvíli se trápí, a proto dohládali, že chci na zemi raději w práci se lopotiti, než-li tam na věčnosti tak králowati. Proto také pauje u nich bázeň před smrtí, a básník jejich Homer zpívá, že prý není ze wssech tvorů na světě bídnějšího nad člověka; i bylo příslovím, žeby lépe bylo člověku, by se ani neuarodil, anebo aspoň co nejdříve umřel. Z té příčiny nechťeli věriti we wztříssení z mrtvých, smějíce se tomu jako Athenští sw. Pawlowi. (Skut. 17, 32.) anebo bo- jice se toho jako wladar Felix (Skut. 24, 25.)

Dle toho tak lze pochopiti, proč si lidé ani swého ani cizího žiwota newážili, a lidských práv jednotlivce ani neuznávali. S ženou mohl dě- lati muž vlastně, co se mu líbilo, a w Indii kázala

ji ještě víra, aby se po smrti jeho do plamene, jenž jeho tělo páli, uvrhla. Útlé, slabé a neužitečné děti, zvláště děťáta vyhazované, jako až dosavad w Číně se děje, i we vzdělaném Řecku, aby takto raději zahynuly a nebyly obtíží obce. Ještě roku 1866 jedli z hladu w hlavním městě Čínském Pekingu rodiče své vlastní děti. — Podobně našli ještě při objevití Ameriky w Kanadě a w Peru lidojedy; a i za naší doby jedí někteří afričtí a australsští národové we válce zajaté nepřátele; w Mexiku pak obětováno bývalo až do roku 1521 každoročně ke 20.000 lidí; ano před několika lety dal syn zemřelého jednoho krále w střední Africe obětovati najednou 3000 pobdanych bohům svým při smrti otce. Podobně nakládali někteří pohané i s chudými, kteří byli považováni za tvory nečisté, a jejichž zahubiti bylo dovoleno; sám jeden císař dal jich na tři lodě naložiti a do moře vyházeti. — A jak teprve nakládali pohané s otroky! Nedivíme se ani tak obchodníkům Řeckým ani kupcům w Africe jako více vzdělaným Řekům a Římanům. Pán mohl s nimi jako se zbožím a zvířetem nakládati, kupoval je, prodával a daroval je, tržnil je pro malou chůbu, w zlosti ubíjel je a pakli se množili, usmrcoval jich, ano tělem jejich často i ryby krmili; a když byl od neznámého člověka zabít pán jejich, bez citu a bez winy zabito hned na sta jeho otroků od domácích lidí. W hlavním městě Řeckém Athénách bylo w 3. století před Kr. 20.000 swobodných občanů a 400.000 otroků, tedy 20krát tolik newolníků; a w římské říši byla vůbec jen jedna třetina obyvatelů swobodných, a dvě třetiny otroků, ano zákonem bylo docela obmezeno propouštěti jich dle libosti na swo-

bobu a dovoleno jen jednoho ze 200 oswoobobiti, a dlouhý čas to trvalo, než to ponecháno na vůli pánovi. — Z této nemáznosti života lidského možno si taky vyložit ty sfermiřské hry w Římě, když někdy ssest i sedm set lidí wystoupilo, aby se potýkalo pro pouhé obveselení nezitelných diváků mezi sebou anebo s divou zvěří, se lvy a tygry o život a o smrt. W některém měsíci padlo při těchto gladiatorských hrách několik tisíc lidí. Císař Trajan ku př. zařídil okolo roku 105 po Kr. P. takové nelidské hry na 120 dní a s 11.000 sselmami padlo k 10.000 lidí.

Proto taky schwalovali i mnozí mudrcové samowraždu nejen za dovolenou, když toho člověk za dobré uzná, ale i za hrdinský bohum milý skutek, jak učil sám Zeno okolo r. 300 před Kr. P. S svědčilo to owšem o newědomosti a newěře pohanště, jako za naši doby spustlý neb Boha spustěný člověk častěji než jindy život sobě bere.

§. 5. Bohoslužba pohanšká.

Ole přewrácené wíry o bozích byla i přewrácená úcta bohum ob pohanů konána. Na počátku neměli owšem ani chrámů, ani soch a obrazů — celá zem, zvláště pak háje a wrchy byly vhodné k úctě této; později stawěny jim teprwa chrámy, wzdeláwány sochy a oltáře, slawěny k jich úctě welkolepé slawuosti, se zpěwy, tancem a modlitbami, a přinášeny jim mnohé a často drahé oběti. Indové obětowali kwětiny, owoce, ošení a kadidlo, Perssané pálili oheň, Řekové báwali zwířata, plodiny zemské, wino, med, mléko, olej a kadidlo; nejwíce klesli wšak pohané, když obětowali i dítky newinué

císaře Augusta nedávno zabitému Cesarowi 300 zajatých Perusiánů bez lítosti; a na usmíření bohů se zemřelými obětováno zvláště při pohřbech vznesených mužů v Římě často mnoho lidí a sice zajatých a otroků; jindy zas ke cti bohům dávány sfermiřské hry v Římě co veřejné zabíjání. Manželka perského krále Xerxesa byla v stáří svém na poděťování za stále své zdraví bohům onoho světa pod zemí dwakrát po sedmi dětech z nejvznesenějších rodin za živa zakopati. — Umonitští wedlé Židovské země na východ ctíli Boha Molocha; byl z kovu, máje podobu lidského těla s wolfskou hlavou; a představoval krále jejich; byl dutý a vytápěl se ohněm tak že zadu, až byl celý žitím; měl do sebe sedm dutin a tak obětováni mu do dutin těchto mladá drůbež, i starší; ovce, zajáci, laňky, kozi, telátka, býci, koně, ano i lidé; konečně pak určováni losem i ubohé dítky a vhozeny do břicha jeho nebo na žhavé drápy jeho k tlamě, aby se upekly a spálily; a aby nebylo pronikavého hlasu newinátel těchto slyšeti, tlučeno při tom na huby. Mimo to hořel před ním ve dne v noci oheň. Ano až dosavad dávají Afrikáni dítky své zbožněným hadům a mají z toho velikou radost a jasot, když prý hadi bohové se jich dítek nestítí a je sežerou. — Ve východní Indii zase putuje mnoho pohan k dalekému chrámu Sagernautskému, aby tam o slavném průvodu na zem se vrhl pod kola velkého chrámového vozu a dal se od něho rozdrcti, iťsa ujistěn, že swatou smrtí tak sejde.

Widěti z toho jak se převrátí i rozum i srdce lidské, pak-li se od Boha odvrátí.

§. 6. Mravy pohanště.

Boněwadž byly u pohanů tak mylné náhledy o Bohu a o člověku, o povinnostech a cíli člověka, o duši a o věčnosti: proto taky nemohly se ani vyvinouti sšlechtné skutky a bohumilé ctnosti z této wíry. Wždyť ani newěděli sami uboží, proč jsou wlastně na světě; sw. Augustin w spíšu swém o městě Božím (19. kniha 1. kap.) mluví o dwě stě osm a osmdesáti domněnkách pohanštěkých mudrců, proč a k čemu je člověk na světě. Ano časem zmizel i rozdíl mezi dobrým a zlým, jak widěli jsme na přewrácených obětech pohanštěkých, jež i w hanebných skutcích záležely. Nebo lidé widouce wšsedky škorem neřešti na swých bozích, ztráceli poznenáhla wšsedken stud a strach před takowými neprawostmi, páchali je bez ošthání; a wěřice w nezwrátný osud, wymlouwali se často i tím, že je osud a bohové sami k nim nabízejí. Smilštwi bylo téměř wšseobecné, a málo moudřejších lidí nahlíželo hanebnost jeho, i moudrý Sokrates neupírá toho a že w tom ohledu sám klesal. Steičtí mudrci, jak swědčí sw. Augustin (o městě Božím 14, 20.) dowolowali na ulici weřejné obcowání manželské; i Diogenes, jenž jinak pro své přísné a tuhé žiwobytí wůbec powěstný byl, se tím chlubil, — ale tu přece zwítězil nad zmateným rozumem w řadu necistoty přirozený stud lidský. Měli sice i Římané své Westálky čili panny slibem panenství bohyni zaswěcené, awšak sw. Ambrož posmívá se pohanům souwěkým, že sotwa sedmi pannami mezi wšsemi wylázati se mohou, jež ostatně taky jenom krátký čas jsou zawázány, kdežto prý křesťané nescísným počtem panen se wylázati mohou, které dobrowolně dožiwotnou úplnou zdrženlivosť

řlibily a taky zachowáwají. — Cizoložstwí a krádež byla w Spartě w Řecku domolena zákonem, sám moudrý Plato přál si, aby se zawedlo obecné, společné manželstwí; křiwou přísahu a mstu zastáwali sami mudrcowé jako Cicero; nepoctiwost řecká byla až příslovím; sám řecký historik Polybius dokládá: Přinese-li ti Řek třeba deset úředně stworzených listin s 10 pečeti a 20 svědky, předce mu neswěřuj žádných peněz. — Strídmost zvláště u bohatších nebyla ani známa; jeden pohanště dějepisec dokládá o tom, že prý se pohanští welmožowé římsští při stwostných hostinách, jaké dáwali ku př. Luullus a Krassus a z nichž jednu Cicero na 10.000 dolarů cenil, nejprwé dosyta najíwali a napijeli, načež prý bráwali hned zas pro wrhnutí, aby do wyprázdněného žalubku uowá jíbla a nápoje wnucowali. — Taká prodajnost w soudcích, a jaké ssizení w obchodu bylo, toho se snadno domysliti, i wálky občanské w Římě před Kristein o tom hlasitě swědčí. — Stroctwí zastáwal s plnou silou moudrosti své i wěhlasný mudrc Aristoteles († 322), žák Platonůw a wychowatel krále Alexandra Welikého.

Přímno swaté starého i nowého zákona, soudní pohanští dějepiscowé a powážliwí mudrcowé jami tuto spoustu mramní popisují. Tak prawí kniha Moudrosti (14, 24): „Ani žiwota, ani manželstwí čistého již neostřihají, ale jeden druhého ze záwisti zabijí, neb cizolože zarmucuje; a wšlechtý věci smíšené jsou, krew, vražda, krádež a lest, porušení a newěra, nepokoj a křiwá přísaha, bouření dobrých, zprzňowání duší, zapominání na Boha, změňowání pohlaví, nestálost manželstwí, neřád cizoložstwí a nestydatosti.“ — A sw. Pawel píše (Řím. 1, 28.):

„Vydal je Bůh, že jsou naplněni vši nepravostí, zlostí, smilstvem, lačomstvím, neschůdností, plni závisti, vražd, swáru, lsti, ssibalství, jsouce nadhýmači, utrhači, hanliví, pyšní, nadutí, rodičů neposlušní, rozpustilí, nedrželiví smluv a bez milosrdenství.“ A Římský dějepisec Livius píše z časů císaře Augusta: „Octlí jsme se v době takové, že se nám hnuší i spustlost naše i prostředkové proti ní.“ — Mudrc Seneka za císaře Nerona dohládá: „Všecko jest plno neřesti a nepravosti; páchá se jich více než možná silou zastaviti; každým dnem roste nárůstlost hříchů, klesá stud, všecek zatvrhuje všecek úctu k něčemu nejlepšímu a světějšímu, a vrhá se samkoliv; a nepáchají se neřesti jen potajmu, ale jsou nyní veřejné a tak vzrostly v srdcích lidských, že není ctnost nyní již nejen zřídka, ale spíše že není ani již žádná na světě.“ Sw. Cyprián († 258) ve spisu svém o milosti Boží popisuje spoustu mravů u tehdejších pohanů hroznými barvami.

Nalezáme ovšem také i u pohanů často některé krásné cnosti a schůdné skutky, takže i naši úctu vynucují; a však newedla je k nim nikoliv wíra jejich, nýbrž spíše přirozený zákon Boží, wtisknutý do srdce člověka, anebo dle něho zařízené pořádné vychování domácí; jindy pak to byly výsledky náklonnosti jednotlivého člověka anebo ctižádosti a pýchy lidské. Čisté křesťanské cnosti jako jest pokora z čisté lásky k Bohu a všelijakým přemáháním vykonávaná nikdež se u pohanů nenachází. Ovšem vynikali jednotlivci zvláště u Římanů v čistotě, poctivosti, nezisknosti a lásce vlastenecké neobvyčejnou dokonalostí. Rbž syn posledního z prvních sedmi králů Římských Tarwinia okolo roku 509

před Kr. P. násilně porušil usslechtitou choť strážce svého Eufrecii, probodla se zprzněná žena, newědouc jiné pomoci nad potupou touto. Mladá Římanka Virgínie majíc býti odvedena chlipnému raddowi Appiowi k zprznění okolo r. 444, wolila raději smrt rukou otce-
wou nežli smrt panenského srdce. — Řechž Říman Mu-
cius chtěl shladiti ze světa dškou etruského wladaře Por-
senu, jenž oblehal Řím, a omhlem zavraždil jenom
wůdce jeho, wložil si z trestu sám dobrowolně ruku pra-
wou, jež chybila, do žhawého uhli, a nejewil žádné bolesti,
až mu uhořela — okolo r. 507 př. Kr. P. — Řechž
Římané wedli wálku s Epirským králem (z Řecká) Pyrrhem
okolo r. 270 a statečný wítěz a jindy konsul města Fa-
bricius poslán na wjhednávání, nepohnul se tento ani
nabízeným zlatem ani od slona nahnaným strachem
k zrádě; a řechž se mu nabízel Pyrrhůw lékař, že svého
pána a krále otráwí, wyzradil ho Pyrrhowi sám Fa-
bricius okolo r. 278 w sslechetnosti své. Řechž byl římský
wůdce a konsul Regulus zajat w Karthagu w Africe
a poslán byl do Říma k wjhednávání pokoje, aby pře-
mlouwal Římany k wyrownání, musil se zawázati při-
sahou, newyhřídí-li poselství příznivě, že se má nawrátiti.
S zrazowal sám Římanům takowé nectné wyrownání a
wrátil se raději nazpět, předwídaje pomstu nepřitele, jeuz
mu za to wícka u očí uřezati a tak hrozně dotrápiti jej
welel okolo r. 250.

A proto dobře dohládá o těchto skutcích pohanských
sw. Augustin w listu k Marcellinowi: „Tak ukázal
Bůh na kwětoucí římské říši, jak mnoho zmůže cnost i
bez prawého náboženství, aby se poznalo, že by Římané,
přijawšše tuto wíru křesťanskou stali se jessťe občany jiné

říše, jejímž králem pravda, zákonem láska, a jejímž časem věčnost jest.“ —

§. 7. Lepší náhledy náboženské u pohanů.

Než i v této náboženské nevědomosti a mravní spustlosti byly přece mezi pohaný i lepší názory a náhledy náboženské o Bohu, o člověku, o duši, o cnosti, o věčnosti. Moudřejší mužové pozorovali svět a události jeho, zkoumali rozumem svým a soudili z uchovaných ještě zbytků prvotního zjevení Božího mezi lidmi. Tak učil již Buddha v Indii asi 600 let před Kr., že je jedna nejvyšší, neviditelná, všemožná a dobrotivá bytost, která celý svět řídí a zpravuje; člověk pak dosáhne jen cností věčného spasení, proto zakazuje se přísně lež, pomluva, krádež, msta, nestřídmost, smilstvo; bohům nelíbí se krvavé oběti, ale spíše květi a ovoce. — V Perském Zoroaster v témž čase uznával původní věčnou jednu nejvyšší bytost; ano Čínský Konfuc sám Boha jakožto nejvyšší moudrost vyobrazuje — ač vlastně jednoho neučí.

Starořecký filosof Pythagoras (okolo r. 520 př. Kr. P.), jenž bydlel v jižních Itáliích, učil žáky své i náboženskému rozjímání i skutkům šlechetným. Ten jeden jest Bůh, pravil, a proto trpí Homer a Hesiod, kteří mnohobožství učili, na onom světě velká muka. Římská duše je nesmrtelná; a po smrti člověka žije blaze v nebi, jest-li si to životem zasloužila; jinak jde nepolepšitelná duše do propasti, ostatní však musí se očistiti wputováním do jiných těl i do zvířete. Podobně učil Sokrates († 399) a žák jeho Plato, jakož i

vyučenec tohoto nejslavnějšího snad mudrc starořecký *Aristoteles* († 322) věru v jednoho Boha a v nesmrtelnost duše; a učitel jeho *Plato* výborně dohládal lidu, že myslně má rozličné vlastnosti Boží za bohy samé, jelikož je jenom jeden Bůh, neodvislá, všemohoucí, spravedlivá a pouze duchovní bytost, jež všecky tyto dokonalosti má.

Podobně učil mudrc *Stilpo* v Athénách v Řecku; na sochu bohyň *Athény* hledě, pravil k lidu: Není to bohyň sama, nýbrž jen obraz její sochařem *Fidiásem* zhotovený. — Mudrc *Anaxagoras* († 428) napomínal a vystríhal lid před pověrečnými věštby a hádáním. — Zakladatel Říma *Romulus* a nástupce jeho *Numa Pompilius* (v 8. stol. př. Kr.) učili Římany, že bohové nemají těla, a že jsou bezúhonné a bez náruživosti vyšší bytosti, a že tudíž ani jich malovati, ani sochy jejich zhotovovati nelze; ale že blůžno důstojně o nich smýšleti a dle toho je i ctiti. — A řečník *Cicero* narozen r. 106 před Kr. B. praví: Což může býti tak patrné a zřejmé, když na oblohu pohledneme a nebeská tělesa pozorujeme, jako že je tam nějaká bytost nejbožvoláštějšího rozumu, která všecko řídí. A jinde volá s nevolí rozhořčenou: Stavte chrámy cnostem, a nikoli nečestem. — I on učil, jakož i *Seneka*, vychovatel v domě císaře *Nerona*, nesmrtelnost duše.

Co se pak týče zásad a pravidel mravního života, tu jmenovitě mudrcové řečti povšimnutí jsou hodni. Tak pravil slavný řečník († 322 př. Kr.) *Demosthenes* z Athén na otázku, čím by se člověk nejvíce blížil Bohu, říká: „Dobře číně jiným a mluvě pravdu.“ *Pythagoras* pak učí žáky následovati boha a

býti mu podobným, hleděti si ctnosti, úcty k bohům, rodičům, přátelům; schvaluje přemáhání sebe, zpytování sebe, modlitbu a zdrželivost. Proslulý pak mudrc P h r r h o požílal cnost za nejvyšší dobré, proti němuž ostatní vssedko je bez ceny, což v životě svém rhyzu svou mravností také dosvědčoval. A P l a t o dí: Poněvadž okolo nás chodí a kladou se vssedky zlé věci, náleží nám podobným býti Bohu, abychom od těchto věcí odporných přemoženi nebyli. V Delfích na chrámě boha Appollo bylo napsáno zlatými slovy hlavní pravidlo cnostného života: „Znej sebe samého.“ A jedno heslo sedm řeckých mudrců bylo: „Následuj Boha.“ Stoidký mudrc Z e n o právě po křesťanstvu učí okolo r. 300 př. Kr. P. toužiti po cnosti, jakožto po nejvyšším cíli člověka a po dokonalém sebe zapření, aby byl člověk pánem svých chticů a náruživostí; a E p i k t e t dohládá: „Nižší i vyšší poslušnost a úctu upřímně prokazujte a náležitě sobě povinnosti i přátelské služby vykonávejte.“

Zakladatel mudrců školy Chynků okolo r. 380 př. Kr. A n t i s t h e n e s, přítel Sokratův, učil, že člověk především cnosti pilen býti má, an tato jediné člověka blaží; mimo to má se co nejvíce od světa neodvislým učiniti a mimo nezbytné potřeby vssím pohodlím, bohatstvím a jinými potřebami pohrdati. On sám měl vsseho vssudy jen mošnu, hůl, koslík, jeden oděv a líhal na zemi. — A žák jeho D i o g e n e s († 324) hnal přemáhání toto na nejvyšší stupeň; trpěl hlad i žízeň, chodil bez obuvi i pláště, v noci spával někdy v hliněném sudě. Žil v řeckých hlavních městech Athénách a Korintu. Proto taky oba učili následkem toho odplatu na věčnosti dle zásluh. Když se ptal Pláto učitele

svěho Sokratesa, zda-li rád umře, řekl tento: „V mládí svém hleděl jsem dobře živu býti, v stáří pak dobře umřít; a poněvadž byl život můj spravedlivý, očekávám smrt s radostí.“ A Plato napísal: „Zcela neschopni a všeho polepsení neschopni náležitě v podzemí nejhoršější tresty trpěti musí; oni pak, kteří prostřední život vedli, po kratším nebo delším pobytu opět osvobozeni budou.“ Podobně svědčí i Cicero: „Ti, kteří šlo v přirodě vykázanou dráhu života cnostně prošli, po smrti hned k hvězdám do nebes se vrátí; bezbožní však musí tak dlouho do těl žvýrat, podobných jejím hříchům, nežiti, až by zcela očistěni byli a předestlou svou čistotu opět dosáhli.“ Podobně učil i Pythagoras již v 6. století před Kristem Pánem, jakž jsme nahoře ukázali.

§. 8. Potřeba a touha po Spasiteli u pohanů.

Něž při tom všem bylo přece jen nevyhnutelně potřeba Spasitele, aby na svět přišel. Neboť ať uic nedíme ani o těch poblouzených ve víře a mravech, o nichž jsme se dříve zmínili, byly i tyto lepší názory náboženské jenom osobní náhledy jednotlivých mudrců, nejsouce od uikoho ucomplného za nezvratné uznány a vyhlašeny, a to tím spíše, an tito mudrci sami pravili, že nemohou Boha a vůli jeho vytkoumati, a co vytkoumali, že nemohou s neomplnou jistotou bez výšešího potvrzení za pravdu prohlášovati. Thales, mudrc řecký, nemohl po dlouhém oddálení a přemýšlování welmožnému a bohatému králi Krésowi pověděti, kdoby Bůh byl. A Timeus roz-

mlouval se Sokratem, doložil: „Vím sice co Bůh uem, ale co je, to newím.“ A Epiktet mudrc pravil: „Abych mohl pověděti, co Bůh je, musel bych sám Bohem býti, nebo by musel přestat Bůh býti Bohem.“ Ostatně zastávali taky i mnohé zcela myslné zájady. Tak tu př. Plato zapomíná opilství mlibec, ale že cti Bohu Bachowi zvláště o jeho slavnostech je domluje. Aristoteles zavrhne wšeliké necudné obraz, vyjímaje obraz nemravné, bohum wěnowané. Moudrý Selon wystawěl w Athénách chrám bohyni jmilstwa Wenussi; kdž zwiťezili Řekové nad Xerxesem, postawena w chrámě Wenussi tabule s nápisem, že ona Řeky wjwobobila. Kdž pak něco lepšsio a moudřejšsio we wíře wšfoumali, nesměli o tom ani lidi wpučowati a je z bludu wpmáběti; nebo bylo přísně zařazáno, stawajici wiru lidu bořiti. Proto píse Sokrates, jeden z nejmdřejšsich mudrců řekch: „Otce wšeho swěta naučiti se znáti, tof je mudrci welmi nesnadná wěc; jej pak naučiti i lib sprostý znáti, to jest (za nassí dobý) bolá nemožnost.“ A žák jeho Plato hořekuje: „Těžko jest k wědomosti o jediném Bohu přijíti, ale nebezpečné ji jinému zjewiti.“ Proto taky musel Sokrates jed wppiti z rozkazu wlády, že učil wíře w jednoho Boha, ač sám dohládal, aby jen každý ctil bohy své země; proto snad taky před jmrtí jwou obětowal pohanštemu bohu zdrawi, Eškulapowi, lohouta; jini pak mudrci, jako Stilpo a Anaxagoras wppowězeni jsou z Athén, a moudrý Plato sám napominá tehdy lib, aby nikdo we wíře země své niceho neměnil. Pythagoras wštěhowal se proto ze své wlasti. Wlino to wšak zmáhalo se we swětě o uplné pochýbowání o wšsí prawdě, jelikož jmenowitě mudrčí žáci Pla-

tonowi, naztvaní akademikové w 3. a 2. století př. Kr. wšelikou pravdu a jistotu pravdy zatvržowali, jať wšlowně i Pýrrho, zakladatel filosofické školy († 288), pro toto pochybowání skeptickou nazhwané, dohládá, a jaťž o tom i úsměšný wbroť Pilátůw k Pánu Ježíšsi: Co je prawda (Jan 18, 38) swědčí. Ano sofisté čili mudráci z řemesla prohlášowali již veřejně, že wšlecka wíra je šalba a wšlecka sprawedlnost wšibec klam lidský. — Zini zase w pochybnostech těchto wězíce, oddávali se zcela jen smyslu rozkošem, radovánkám a požitwáním, majíce za prawidlo: „Sež, pij a hraj, po smrti po rozkoši,“ ač mistr jejich a zakladatel Epikur († 269) w zahradě w Athénách učil, že člověk w rozkošech dušewních nejwětšší blaženosti nalezá. Ano Římané již měli heslo žiwota: hru s jiblem, wolajíce to veřejně: Panis et Circences (hrajme a jezme).

Ž bylo tedh třeba, aby přissel někdo z nebes neomylný, jenž by neohroženě swatou pravdu lidem wbjewil a wiru i mravů libu napravil a pomůcký jim k tomu udat. Powážliwější mudrcové uznawali i tuto bídu libu we wíře a mravech, nablíželi taky nemožnost pro člověka, aby si z ní sám pomohl, a proto očekawali již jen od samého Boha pomoci, citíce potřebu wšloupení. Tak dohládá Sokrates žáku swému Alciadiadowi: „Musíme tedh čekatí, až nás někdo naučí, jať se máme k Bohu a k lidem chowati.“ — „Ale kdo to bude,“ prawi žák, „a kdo bude tím učitelem?“ — „Ten sám to bude,“ odwece mistr, „pod jehož ochranou člověk stojí; ale nejprw musí sejmoutí tmu z ducha nasseho, abychom mohli rozeznáwati dobré od zlého.“ — „Dělož by jen zaplašil tuto tmu,“ odpověděl žák, „jsm te wšsemu hotow,

co nám poručí, jen když se tím staneme lepššími.“ — A jiný pravil: „Nepochybují, že posle Bůh v příhodný čas k lidem něčeho, jehož sám vyvolá, aby jim nejdůležitější tajemství ohlásil, jak lze hříchů odpustění dosáhnouti, kdy však přijde a kdo to asi bude?“ — A žák jeho Plato píše: „Všechny pravdy o Bohu, o nesmrtelnosti duše bude moci člověk jen tenkrát s bezpečnou jistotou přijmouti, když mu od Boha samého pojistěny budou.“ — Podobná přání pronášejí i jiní mudrcové řeckí i římské jako Pythagoras, Aristoteles a Cicero. — Plutarch, historik řecký v I. stol. po Kr., vyjadřuje tuto touhu mudrců po pravdě a užším spojení s Bohem zřejmými slovy, kdežto Seneka z téže doby, neznaje také ještě na svět přišlého Mesiáše s bolestí dokládá: „A zoufalosti nás přivádějí nepravosti naše;“ a proto očekával jako i jiní mudrci již nutný uvolňovací obrát, ohlašuje zlatý věk na zemi, kde se prý všechno do starého původního štěstí a blaženosti rájště navrátí. — Podobně dokládaly to i staré věštby kumejské Sibilly, na něž se slavný Římský básník Virgil okolo r. 30 př. Kr. odvolává, že poťazené to potolení lidské jednou i s celým hejnem báječných bohů a s vládou nejvyššího boha Jupitera vyhlazeno bude neznámou vyšší mocí, ačť všechno navrátí se zase do původního stavu prvotní nevinnosti či spravedlnosti a uvolňovací král od přírody zplozený započne panovati na zemi.

§. 9. Očekávání Vykupitele a plnost času u pohanů.

Právě před narozením Páně dosáhla spousta ve víře i v mravech nejvyššího stupně — pohané již to

řami uznávali, ohlíželi se po pomoci vyšší s hůry — po Spasiteli, očekávali jej již taky a to zrovna ze židovské země. Nabyli o něm totiž aspoň temných vědomostí od rozptýlených Židů po celém světě, jelikož tito měli své synagogy, kde byli, vsfube, čítající v nich každou sobotu zákon Mojžíšův i proroky, a připouštěli do svých shromáždění i pohanů. Svědectví o tomto očekávání Mesiáše mezy pohanů právě v této době dávají nám tehdejší pohanští dějepisci. Tak píše římský dějepisec Suetonius: „Po celém východě rozšířeno jest staré a stále mínění, že tohoto času panovníci ze Židovské země vzejíti mají;“ a Tacitus historik píše: „Mnozí byli přesvědčeni, že jest to v starobylých kněžských knihách psáno, jak se tohoto času východ zmlůže a panovníci ze Židovské země vzejdou.“ Známost tuto ovšem nabyli pohané od Židů i z jejich Písem svatých a pověsti, i z rozmluv s nimi. Podobně vypravují staré čínské knihy, že ten „Svatý od západu“ (ze židovské země) se očekává; roku 64 po Kr. P. pak poslal čínský císař Mingův posly na západ, aby se něčeho dowěděli o tom podivném dítěti, o němž stará proroctví mluví. — Z podobné známé pověsti očekávali i mudrci od východu příští Mesiášovo, a proto s radostí přišli s dary se mu klanět, když jeho hvězdu byli viděli.

Dstatně viděti jest nejlépe tuto přípravu pohanů na Mesiáše na těch pohanech zbožnějších, kteří chodili do Jerusalema, aby se na den sváteční v chrámě židovském k Bohu modlili. Právě proto chtěli taky wděti Pána Ježíše, když před posledními welkonocemi slavně na oslici wjel do Jerusalema, a prosili za to Filipa, aby je k němu dowedl (Jan, 12, 20.). Podobně

bhl i z té příčiny tomornit mouřeninské královny, Rance, o letnicích w Jerusalemě na slavnosti, načez jej na zpáteční cestě Filip jáhen pokřtil (Stutt. 8, 27.). Všude slují tito pohané profelty. Věřili w jednoho Boha, od něhož i Mesiáše očekávali, skládající mnohé pohanště nemrawy a náhledy. Tak zachovávali aspoň zákon Boží Noemowi daný, (I. Mojš. 9, 4.) zdržující se modloslužebnosti a věci modlám obětowaných, rouhání se Bohu, vraždy čili krve, smilství a všeho udáweného neb usťrceného (St. 15, 29.), k čemuž židovští učitelové přidali ještě zdržování se loupeže a krádeže, a powinnou poslušnost k wrchnosti, nazývající to sedmi zákony Noachitskými; mimo to museli swětiti i sobotu, zdržující se od práce. Obalejší z těchto profeltů získali si wšak ouplnější známost wíry židovské, přijali i obřizku, přinášeli také zákonité oběti, a Židé potápěli je zvláštním obřadem pod wodu na znamení, že se ouplně Mojšísowu zákonu podrobují. Podobnou přípravou na Mesiáše bhl i Janůw křest na poušti, ač owšem křest Kristůw předobrazoval.

Proto taky dá se z těchto wšech ololuostí, jež nutnou touhu po Mesiáši wzbuzowali a newědomky i wědomky pohanů na Vykupitele připravovali, lehce pochopiti, proč powážliwější pohané při této náboženské i mravní spouště tak rádi a tak čtně přistupowali k wíře Kristowě. Přisselt jim právě Spasitel w příhodnou dobu — kterou plností času (příchodu jeho) nazýváme!*)

*) Chtiwější čtenář čti o tom w R o l m u s o w ě knížce: „Příchod slova Páně od wýchodu na západ, z Jerusalema na Perš

II.

Židé před Kristem Pánem.

§. 10. Zjemení Boží za patriarchů a za Mojžíše.

Když je byli shuové Noemowi Sem, Cham a Jafet po potopě světa okolo r. 1656 po stvoření světa po zemi rozcházeli, a někteří pyšní jejich potomci na to počali věž babilonskou stavěti, aby se tak spíše pohromadě udrželi a hojné pochvaly u pozdních ještě potomků docházeli: zmátl jim Pán Bůh jazyk jejich a řeč společnou, a donutil jich tak k rozšíření se po větší zemi, jak bylo v Božském úmyslu jeho. I rozcházeli se tedy mluvíce rozličnými jazyky rozliční kmenové na různé strany, a asi za půl čtvrtá sta let po oboru zemském se rozšířili. Jelikož však při tomto stěhování a oddělování zapomínali lidé časem na Boha: mátlí si čím dále tím více i původní zjemenou víru i pravou poctu Boží a uchýlovali se taky spolu ob jeho sv. příkázání. Pán Bůh chtěl však aspoň v jednom národě zachovati toto prvotní zjemení, a chtěl národ ten vychovávat k přísti Mesiášovu. I zjevil se Abrahamovi, jenž bydlil v městě Ur v Mesopotamii na východě, oznamuje mu: „Vychdi ze země své a příbuzenstva

Gräber do Čech 1853“; hlubším badateli schvalujeme Döllingerovu knihu: „Heidenthum und Judenthum. Vorhalle zur Geschichte des Christenthums 1857 v Řezně,“ jakož i Stiefelhagenův spis „Theologie des Heidenthums 1858 v Řezně.“

svého, a pojď do země, kterouž ukážu tobě.“ S wšsel ze země Chalbejské a bydlil w Hاران. A i obtud, když umřel otec jeho Tháre, powolal jej Bůh a uwevl jej do země chananejské, asi r. 1961 př. Kr. P. a řekl k němu: „Učiním tě w národ weliký a požehnání budou w tobě wšsedla pokolení země“ (I. Mojž. 12, 3. 22, 18.). Tím učiněn byl Abraham praotcem národu Židowského, a wtwolen, aby prawou wírn a úctu i přikázání Boží zachováwal a na Spasitele se připravowal, jehož mu těmito slovy ač temně jen jessťe zaslíbil. Spolu pať ohlásil jemu, že tu jen pohostinu jako w cizí zemi prozatím bydleti bude, a že teprwa potomci jeho do této země jako do své wlastní wejdou, až se dříve po 400 let w zemi cizí (egyptské) trápití budou (I. Mojž. 13, 15. 15, 13.). S bydlel zde spokojen a šťasten a Bůh zjewowal se mu i jhnu Isákwi (26, 18.) a i wnuku jeho Jakubowi, (28, 14) těmto arciotcům čili patriarchům národa židowského, jimž příslibení Mesiassovo obnowowal. Na důkaz zvláštní této své smlouwy nařídil spolu Bůh Židům obřizku, aby se od pohanů tím rozeznáwali. Když pať synové Jakubowi s otcem swým přestěhowali se k bratru Josefowi do Egypta a tam přes 430 let bydleli (II. Mojž. 12, 40.): utiškowali je faraonové čili králowé Egyptští tať nelidsky, že na wrouci prosby jejich poslal Bůh Mojžíše s Aronem, kteří činice bití a spůsobiwše 10 ran na Egypt, wywedli je konečně ze země této přes moře čerwené, chtěce je rovně do zaslíbené země uwešti, by se tu Bohu jedinému klaněli a mobel se nebrželi (II. Mojž. 11, 8.). Bylo pať jich okolo 600.000 mužů pěšších, nepočítaje sem žen a dětí. Tu na poušti pať ohlásil jim slawně na hoře Sinai

desatero Božích přikázání, mezi nimiž první a hlavní bylo: „Já jsem Hospodin Bůh tvůj, nebudeš mítí bohů cizích přede mnou; neučiníš sobě rytiny ani žádného podobnoství, kteréž jest na nebi s vrchu, ani na zemi dole, ani těch věcí, které jsou na vodách, pod zemí, nebudeš se jim klaněti ani jich ctíti.“ Přikázání tyto dostali od Boha vyryté na dvou kamenných deskách, museli však tu na poušti pro desaterou svou zpurlost a tvrdostijnost svou ještě 39 let blouditi (IV. Mojž. 14.), aby až teprve potomci jejich vstoupili do země zaslíbené. Hospodin sám staral se o postrm i nápoj jejich, slytě je mannou, třepelkami a vodou ze skály zázračně vyvedenou. A po ten celý čas měli je tu Mojžíš s Aronem v celém zákoně Božím a ve víře v jednoho Boha vyučovati a utvrzovati, aby až vejdou do země pohanů obydlené, na Boha nezapomenuli. S zařízen jest od nich stánek Boží, ustanovení kněží i lewitů; pak ustanovil Mojžíš i 70 starších, aby taky náboženství učili, zákon vykládali a na plnění jeho dohlíželi. Zavedli oběti, služby Boží a výroční slavnosti ku počtě Boží a na odpuštění hříchů, a sice: slavnost welkonocní na památku vyjiti z Egypta, letnice, 50. den po welkonoci, na památku daných přikázání na hoře Sinai a slavnost stánků na památku přebývání na poušti, kterýmž třem měl každý dospělý přítomen býti (V. Mojž. 16, 16.). Mimo to byly den očišťování či den smíření s Bohem (dlouhý) a slavnost troubení (nového roku) zavedeny. A však i Mojžíš z trestu za pochybnost svou před lidem beztoho newěřícím, zdali dá skála vody (IV. Mojž. 20,) newessel do zaslíbené země. A proto napomínal lid k věrnosti Bohu a dával jim výstrahu před modlářstvem

až vejdou do zaslíbené země, řka: „Nespřizniš se s manželi pohanstých obyvateli, ale vyhladiš modlářství jeho, a vystríháš se, abyš nenásledoval ohavnosti jeho“ (V. Mojž. 4, 7. 18.). A spolu vyřídil jim zaslíbení, jež mu učinil Bůh o budoucím Mesiáši, řka: „Proroka vzbudím jim z prostředku bratří jejich, podobného tobě; a vložím slova má v ústa jeho, a bude mluvit v nim to, což mu přikáži“ (V. 18, 18.), jakž se na toto místo zřejmě Pán Ježíš (Luk. 24, 44.) a sv. Pavel (Skut. 28, 23.) odvolává. Spolu pak připravoval je na něj oběťmi, veskonocním beránkem a měděným hadem na poušti.

§. 11. Modlářství u Židů v první době královské.

Vzdor všem vyhrožbám s nebe a Mojžíšem daných hověli Židé modlářství, jež byli v Egyptě vidali. Tak ulili si pod horou Sinai, když Mojžíš šel na horu pro kamenné desky s 10 Božími přikázáními a 40 dní nepřicházel, snad na spůsob Egyptského Apise, zlaté tele, klaníce se a obětující mu a tancující kolem něho k úctě jeho (II. Mojž. 32,); tak ctili onoho měděného hada, (IV. Mojž. 21,) až do krále Ezechiasse, když po 700 let obětující mu kadiblo (IV. král. 18, 4); podobně klaněli se za Mojžíše na poušti ještě někteří, vzdor všemu tomu zážračnému vedení a živení Božímu moabské modle Belfegor, (IV. Mojž. 25,) obětující jí a požívající i z jejích obětí; taktéž ctili i Amonitského boha Molocha, který měl zlatou korunu na hlavě s drahými kameny, z níž si dal lepru Dawid po dobytí města jejich královskou korunu dělati, obětující mu i libi, jakž to vy-

čítal potomkům jejich ještě prorok Amos (5, 26.) a i sv. Štěpán (Skut. 7, 43.). Při tom ovšem přibržovali se taky Hospodina Boha svého, jakž jim to nástupce Mojžíšův Josue před smrtí svou zřejmě do svědčuje (23, 8.).

Než hned po smrti jeho za celých 300 let v čas soudců (1420—1105) opouštěli vůbec Hospodina Boha svého, následující bohů pohanských, klaníce se a sloužíce jim (Žalm 105); zvláště pak hleděli si fenické mobly Bála a Astarty (slunce a měsíce) až do Samuela (I. Král 7), jakož se klaněli i stříbrné moble, kterou ukradla jedna čeleď židovská v domě Michově, na horách Efraimských v Samaři (Soudc. 19).

Ano ještě sám král Saul (1085), ačkoliv vyhladil drtve čarodějníky a hábače ze země, obrátil se v boji s Filistinskými k ženě mající věštího ducha o radu, když se byl marně dotazoval Hospodina, což nejlépe do svědčuje, že i tehdaž ještě udržovali se tyto hábačky i mezi Židy (I. král 28).

Mossak i v ohledu mravním klesali Židé, ztrácejíce úctu k přikázáním Božím a řídíce se dle pohanů. Tak dovoleno bylo Židům „pro tvrdost srdce jejich“ (Mat. 19, 8) propustiti manželku „pro nějakou mrzkost,“ dáti jí listek zapuzení a jinou pojmouti (V. Mojž. 24), ačkoliv na počátku bylo manželství nerozlučitelné, jak to sám Pán Ježíš výslovně dokládá (Mat. 19, 8). Saul měl sám ještě jen jednu manželku (I. král. 14, 50); ale nástupce jeho Dawid král, (1066—1025) stalo se králem, pojal kromě choti své Michol, jež byla dcera Saulova, (I. král. 18, 27), ještě více žen a ženin z Jerusalema (II. král. 5, 13.), ano veřejně pojal i do

domu svého ženu Uriášovu Betsabé, a když úkladně z rozkazu jeho muž její ve válce usmrcen byl, vzal ji sobě za manželku (II. král. 11, 4—27). Pokáním svým a trestem Božím smířil se ovšem zase s Hospodinem úplně — ale Židé nepokládali mu dvouzženství jeho nikterak k necti. Než i v době této udržoval Bůh mezi lidem víru a naději v Mesiáše, jehož Židovskému lidu nadchnutými slovy žalmisty Páně, krále Dawida určitěji naznačoval. „Bude Synem Božím a knězem (Žalm 109.) a od východu mudrci s dary přijdou se mu klanět (71); nemluvnátka budou mu volati slávu (8), bude zluči a octem napájen (68), ale zrazen bude od vlastních (40), a posmíván a usmrcen bude (21 a 68), načež vstane z mrtvých (15) a vstoupí na nebesa.“ (46 a 67.) Jsou to již proroctví určitější než v dobách předešlých uvedená, zvláště v žalmu 21., kde o opuštěnosti jeho (na kříži), o probodení rukou a nohou a o dělení šatů losem mluví. — Tím hlouběji vřel klesl třetí král Židovský a nástupce jeho Salomoun (1025—986). Učkoliv vystavěl nejslavnější na světě chrám Hospodinu v Jerusalemě, jsa u veliké milosti Boží a vynikaje nad všecky moudrostí s hůry danou, odvrátil se v stáří svým k vůli pohanickým ženám svým docela od něho. Nebo pojal mimo pohanitou dceru krále Egyptského Sáraona ještě jiné ženy cizozemky z krve okolních pohanů, maje žen jako královen 700 a ženin 300 (III. král 11.) I odvrátil ho tak od Boha pravého, že následoval bohů cizích a ctil sám modlu filistinských Astartu, a modlu amonitských Molocha, že stavěl modlám žen svých chrámy i oltáře pohanště v zemi a že i moabský bůžek Chámov svůj oltář měl. Ke cti Molochově zařízen zrovna u Je-

rusalema v údolí Gehenon (Gedron) háj s oltářem, kdež mu ubohé děti židovské na žiznivě drápy podávány byly, tak že údolí toto proto u Židů bylo místem hrůzy, strachu a offkřivosti. — Ustata byla pak bohyňně smilstva, již ke cti věnovali háje a jest v nich przněna čistota panenská i její počtě. — Z trestu za to rozpadlo se s jeho smrtí království Židovské na dvě části a sice na judské království pod králem Roboamem v Jerusalemě, jehož se jenom dvě pokolení, Judovo a Benjaminovo, přidržela; ostatních pak deset pokolení utvořilo království Israelské pod králem Seroboamem v hlavním městě samaršském Sichemu, roku 985 před Kristem Pánem.

§. 12. Království Israelské po rozdělení říše židovské od r. 985—719.

Království toto většji mělo v celku 19 králů, a trvalo 266 let, obdáno jsouc v tak veliké míře modlářství, že sotva jediný král Sehu ze všech, a to ještě jen z části sám vystříhal se model a i u lidu je vyhubiti se snažil. — Soud první král Seroboam postavil dvě zlatá telata lidu za bohy do Betel a Dan, aby přel mu lid do Jerusalema do chrámu na slavnosti nechodil a mu tak snab neodpálil ku králům Judským. (III. král. 12.) A lid israelský chodil četně klanět se těmto telatům, zpomínaje nejspíš na Egypťského Apisa. Takéž postaviti dal oltáře bohům na výsoctech (na horách), věnoval háje i účtě jejich, ustanovil sám, nikoliv z pokolení Levi, jak Židé dle zákona činili, ale koho-

koliv za kněze pohanště, a sám také bohům kadiblo obětoval.

Šestý jeho nástupce Achab král, (od roku 919—897), sloužil zvláště horlivě modle Bálowi, a klaněl se jemu, vystavě mu chrám s oltářem v Samaří, kdež měl 450 kněží swých; (III. král. 16.); manželka jeho pať Sezabel jsouc nejspíše Fenickána uvedla i poctu smilné Astarty do země, kteréž i Achab zvláštění háj v Samaří wstipil. Pro bezbožnost takovou jessel předpovězenou mu smrtí z trestu Božího. Z zabijeni jsou z rozkazu jejího proroci Hospodinowi; awšsať i 400 kněží Bálowych, kteří jídali z obětí jeho, zabito jest ble smlouhy učiněné od Eliáše po vítězné oběti na hoře Karmel, již Bůh sám s nebe zapálil. — Teprw Jehu desátý král v Israeli, (883—) jenž 28 let panoval, wyhladil sice služebníky Bálowych i ctitele jeho v chrámě, a spálil dům i moblu jeho, ale dvě zlatých telat Zeroboamových přece ponechal. (IV. král. 9., 10.) Na to wšech jeho demět nástupců sloužilo zase zcela modlám, až na ně přitáhl nejprw král nowoaššyrský Ninus mladší čili Teglatfalajar, a uwebl díl libu do zajetí asi r. 747. Konečně pať přitáhl nástupce jeho Salmanasjar, dobyl Samaří po tříletém oblehání, zrušil království israelské a odwebl r. 719 před Kristem Pánem obywatelů jeho úplně do Aššyrského zajetí, kamž se i šlechetný Tobiáš dostal. (IV. král. 17. a 18. kap. a Tobiáš 1. kap.) Bylť to zasloužený trest ob Hospodina za dlouholeté ohavné modlářství jejich, jež páchali bez rozumu a tence wzbor wšsem wštrahám proroků Božích, jako byl Eliáš, Eliseus, Oseáš, Amos a Nahum, a wzbor wšsem přímým trestům ob Boha často na ně po skutku hned sesílaných.

Modlářství jejich bohaprázdne popisuje IV. kniha královská (17.) Udělali sobě dvě zlatá telata dle Egyptských, ale klaněli se i dle Asyrských slunci, měsíci a hvězdám, sloužili starému fenickému a kananejskému bohu Bálowi a posvěcovali mu, to ješt věnovali a skutečně často i obětovali mu synů i dcer svých ohněm v zápalnou obět (Jerem. 19, 5. 32, 35), a vzdělali mu výsofi, totiž oltáře ve všech městech svých a nadělali sobě model a hájů na vsselilém pahrbku výsofém a pod každým stromem zeleným, a zapalovali tam oběti na oltářích, a ctili i Astartu, bohyni fenickou nečistoty, smilstvem v těchto hájích. Ano král Dchoziáš nástupce Achabův poslal v nemoci své k filistinské modle Bezezebubowi do hlavního města jejich Ašalonu, tážaje se jí, bude-li uzdraven, ač se i Židé sami v zemi jeho hábáním a věstbou pohanstvou obírali.

V ohledu mravním pak rozmnožila se následkem modlářské této powěry a nesmyslné newěry spousta přehrozná. „Opustili,“ tak nařiká IV. kniha královská, „vssedca přikázání Hospodina Boha svého, jsouce zkažení až do zavřených v žaláři a do nejpоследnějšiho z lidu“ (14, 26).

Na místo pak odvedeného lidu izraelského přivedl sem král Salmanassar lid pohanstvý do měst samarstých, jenž se s pozůstalými zde Izraelity ve wíře spojili, obětující Bohu i modlám a zvláštní směsici ve wíře, dle frajiny samaritánskou nazwanou, tak utvořili. (IV. král. 17. kap.) —

§. 13. Království judské po rozdělení říše židovské od r. 985—586.

Království judské bylo menší, mělo v celku dvacet králů a trvalo 400 let. Avšak již první král Roboam, Salomounův syn, oddal se taky modlářství, zaváběl modly, zařizoval jim háje na pahrbcích, a pod stromy stavěl jim oltáře, ano i smilných (žených) k počtě modly Astarty v zemi trpěl. Ale vrouť jeho Asa ztroskotal modly, posedal háje, vyhnal nečistoty, spálil Astartu, a zřazil háj, jež jí matka jeho zařídila; štoda jen, že nezamezil ještě taky oltáře na výšinách, na nichž se sice pravému Bohu avšak mimo chrám Jerusalemský obětovalo, nebo tím dával se lid často k modlářství šváběti. Syn jeho Josafat držel se věrně jako otec jeho Hospodina a pocty jeho, staral se bedlivě, aby lid byl vyučován v zákonu Božím od kněží a levitů, kteří proto měli po zemi choditi. Ale matka jeho i synové jeho, králové Joram a Ozorías, opět zavědli modlářství, zřazili dům Boží, vzali obětované poklady z něho a ozdobili jimi chrám Bálův. A teprve syn Ozoríasův Joas, jenž od r. 877 po 40 let panoval, vyhubil opět modlářství v zemi, zbořil chrámy a oltáře a obrazy Bálův, vyhubil jeho kněze, opravil ze sbíraných peněz chrám Jerusalemský dle prvního způsobu, nakoupil do něho nádob skvostných a nejvyšší kněz Jojada zařídil opět oběti a služby Boží dle zákona Mojžíšova. Avšak po smrti jeho dovolil král knížatům judským, aby opět sloužili modlám, a když se tomu opřel Zachariáš, syn Jojadinův, ušamenován jest z rozkazu krále mezi chrámem a oltářem. (Mt. 23, 34.) Podobně přidržel se na počátku

své vlády syn jeho král Umásiáš opět pravého Boha, ale zhrdnut po porážce Zdumejských, přinesl si od nich jejich bohy, klaněl se jim a zapaloval jim kadiblo. Nástupce a syn jeho, král Osiáš (Azariáš), i se synem svým Soatamem drželi se opět pravého Boha. Za to však oddal se nástupce jeho a syn a spolu 12tý král judský Achaz (740) modlářství v míře neshýchané. Kázal zawřiti chrám Jerusalemský a za 16. leté vlády své vsude po zemi modlářství zawésti usiloval. Na každém rohu a úhlu v Jerusalemě a i v jiných městech postaveny jsou obrazy Bálowy, na výšostech a pod stromy vystaveny jsou mu oltáře, král pak na nich sám obětował a kadiblo zapalował; mimo to zapalował král také Molochowi v oudoli Jerusalemském oběti, a podle obvyčeje pohanštěho i syny své mu zasvětil: strze oheň je provedl; ano i bohy z Damassku do země uwevl a oběti jim přinášel. — Opat jeho byl zbožný syn jeho a král Ezechias (724), jenž po 29 let nad Judskem panował za časů proroka Šaiáše a nejhorlivějším ctitelem pravého Boha mezi všemi králi Judskými byl. S otevírel hned chrám Jerusalemský, opravil jej a kněží do něho uwevl, aby jej očistili a četné oběti na smíření Bohu obětowali, načež slawena zase welikonoc po dwaťrát sedm dní s takowau slawností, jaká nebyla od Salomouna krále. Na to ztroskotat modly a posekal háje, zbořil výšosti, zkalil oltáře modlářské, a i toho měděného hada, kterému se Židé až dosawád jako modle klaněli, roztloukl. — Ale nástupce a syn jeho Manasses, jenž (od r. 695) po 55 let panował, oddal se zase úplně modlářství, opravil opět výšosti, wystawěl zase oltáře Bálowi, zarídil znou haje a klaněl se všemu wojsku (hvězdám)

nebeskému; zasvětil i syna svého Molochowi, zacházel s hádačtím, pozoroval sny a ptací sstěbetání, zřídil věštky dle pohanského obvyčeje, zaklínače a čarodějnky, ano postavil do chrámu Božího v Jerusalemě i slitou rytinu bohyně smilné, Astarty, kromě mnoha jiných oltářů pohanských. Když pak odveden byl na čas od asyrského krále do zajetí do Babelu, činil posání, a navrátil se vymetal mobly z chrámu, i oltáře modlářské zbořil. Syn jeho Amon však zase sloužil modlám. Ale nástupce jeho a syn Josiáš, jenž 31 let (od r. 638) královal, byl tak horlivý a pobožný v službě Hospodinově jako Ezechiáš. I dal hned opravit chrám Boží, při čemž našel i zachovaný rukopis zákona Mojžíšova, ustanovil kněží a levity v úřadech jejich, učinil s lidem slavný slib v chrámě Hospodinovu, a slavil s ním slavnou velikou noc. Nato zasabí se o vyhubení modlářství. Především vyházeny jsou všechny oltáře a nádoby Bálů i Astartiných, a spáleny za městem; při tom vyhlazeny jsou i všichni modlářští kněží, kteří kladli kadidlo Bálů, slunci, měsíci, hvězdám a dvanácti znamením; koně slunci obětovaní odvedeni, a vozby jeho spáleny; takéž zbořil domy smilníků u chrámu, v nichžto tkaly ženy jejich plachty na stánky do háje bohyně Astarty, poplenil vysoť u Jerusalema i po zemi, jakož i oudoli Jerusalemské Molochowi věnované, ztroskotat také obrazy a rytiny model, posetá háje, zřádl chrámy a oltáře po celé zemi i v království Izraelském, i telata Betelská a hádače i věštky vyhubil. Tak docílil konečně zase toho, že všichni Židé sloužili jednomu Bohu věrně a upřímně. Avšak všichni čtyři nástupcové jeho a poslední králové judští oddali se opět modlářství, až

přissel Nabuchodonosor, král Babylonský, přikazuje
múdcí svému, aby všech bohů v Židovské zemi vy-
hledal, a jej samého jakožto Boha všech národů vzývati
přikázal. Ale statečná Zubit, tentokráte zlagila úmysly
jeho, stavšši múdcí Holofernowi hlavu. — Za krále
Soakima (Eliakim) Nabuchodonosor opět vtrhl do země
a poprvé učinil Židy poplatné, a mimo nádobů chrá-
mové, mnoho knížat a urozených mládenců, mezi nimi
i Daniela, do Babylona odvedl (r. 603). Po sedmi letech
přissel opět za Zechoniáše a odvedl jej s 10.000
řemeslníků a knížaty do Babylona (r. 597), mezi nimi
i proroka Ezechiele, i učinil králem Sedechiáše. Za
něho přissel po třetí, zbořil Jerusalema, vybral po-
kladů z chrámu a chrám Boží zapálil, syny královské po-
bil, krále pak samého oslepil a v řetězech do Babylonu
odvedl, nechav v zemi jen chudší lid k vzdělávání polí
a vinic. (IV. král 24—25). To se stalo r. 586 před Kri-
stem. Pozůstalý pak lid řídil v duchovním ohledu
prorok Jeremiáš, hořekuje nad zříceninami města i
chrámu a napomínaje jich k věrnosti a spravedlnosti.
Takéž napsal list do Babylona odvedeným Židům
(Jerem. 29), kteří po návratu do milé své vlasti tou-
žili (Žalm 136), vyhovaje jich k stálosti v utrpení, a
slibuje jim po 70 letech návrat jistě do Židovské země,
i vystríhaje jich před falešnými proroky. V zajetí
samém vybízel Ezechiel lid horlivě k víře pevné a živé;
též Daniel s třemi přáteli svými a úředníky králov-
skými oswědčoval slovy i skutky věrnost svou Bohu.
To se bálo za krále Nabuchodonosora a za jeho syna
Balthasara, i za Daria Medského, kdež byl Daniel misto-
bržitelem třetin říše medské, ač byl po dwakráte vhozen

48 Proroci zmláště za časů královských a zajetí babylonského.

Istivě do jámy Iwové, ano i s třemi přáteli svými již v ohnivě peci spálen býti měl.

§. 14. Proroci zmláště za časů královských a v zajetí babylonském.

Již za časů Samuelových byly v Židovské zemi prorocí sstoly, kdež se mladíci v zákonu Božím vyučovali a k bohabojnému životu naváděli. Připravovali se tu, zdali by snad něčoho z nich Bůh nepovolal k prorockému úřadu, aby pak k tomu i schopen nalezen býti mohl. A kdo konečně vyvolen byl k prorockému úřadu, měl úlohu ovšem důstojnou ale často i přetěžkou. V prvnějších dobách Židovských, za Mojžíše a soudců a prvních tří králů zjevował se Bůh sám lidu i vůdcům jeho, oznamuje jim vůli svou, ohlašuje přikázání swá, nebo vyhrožuje tresty. A teprve později používal k tomu proroků, kteří osvědčovali Božské své poslání hlavně vzorným a svědomitým plněním zákona Páně, při tom pak i činěním divů a předpovídáním budoucích věcí. Proroci měli o to dbáti, aby nebyla víra v lidu, a aby se neujímalo modlářství; vyučovali tudíž lid ve víře horlivě, vykládajíce mu zákon Boží, a napomínajíce ho k věrnému jeho plnění, dolehajíce na zachovávání služeb Božích a horlice proti nedbalosti duchovní anebo jen proti zemní pobožnosti bez ducha. Hlavně však měli připravovati lid na příchodu Mesiáše, zaslíbeného již hned prvním rodičům a arciočům, a předpovědaného taky již od Izakuba, Mojžíše i Dawida, aby tak lid žilovou vírou a hodným životem na něho čekal. Zastávali však zákon

Páně, nejen na proti lidu ale i naproti králům samým. Starali se taky při tom i o vezdejší blahobyt lidu svého, a o prospěch vlasti své, radili, warovali we jmenu Božím i krále před neštětým životem, před spolkem s pohanem a zawážením pohanství w zemi, kárajíce jich, tresty Boží jim oznamujíce a často i sami je upínajíce. Za to ovšem musili mnoho strasti i protivností časem od nich snášeti; králové je uphláňovali často za buřice a pronásledovali je, tak že skrýwati se musili, ku př. Eliáš před Achabem; Jaiáš byl přý pilou za bezbožného Manasseja rozřezán, Amos od Zeroboama II. ujmrcen. Vid zase měl je často za nerozumné horlivce a mnohomluvné kazatele, kterých přý nelze poslouchati, a obracel je k jiným lahobicím učitelům, ony morduje a utífluje; tak byl Jeremiáš ukamenován, Ezechiel w zajetí od lidu ubit.

Pravidelně prorokovali a učili proroci jenom Židy; nejwíce pak wystupowali a působili, když králové po rozdělení království Židovského na dvě částky, judskou a israelskou, opouštěli wíru i službu Boží, oddávajíce se mohlářství; hrozili tresty Božími, kázou země, podmaněním a odwedením do zajetí pohanského; w zajetí pak samém zase již těšili lid, aby nezapomněl na Boha a zaslíbení jeho, ílibují mu wyswobození a nawrácení do vlasti, a powzbuzují jej proroctwimi o budoucím Spasiteli k prawowěrnosti a bohabojnosti. — Než někdy přece wšímalí si i jiných národů. Tak kázal Sónáš ohromnému městu Ninuwe, hlavnímu městu říše Asyrské již w 9. století před Kr. P., po něm pak prorokoval jim w 8. století Naħum.

Stoda ovšem, že se nám ani wšecky řeči a skutky proroků, ani celé a wšecky spisy jejich nezachowaly,

ano mnozí jako Eliáš za bezbožného krále Achaba w království israelském a učení jeho Elišeus nám docela žádných spisů nezanechali. Z ostatních pať proroků zachovaly se nám w Písmě svatém spisy jejich, a my si je podle velikosti a objemu spisů jejich na velké a malé dělíme. K oněm počítáme čtyř: Isaiásse, Jeremiásse s písařem jeho Baruchem, Ezechiele a Daniele; malí pať jsou: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Hageus, Zachariáš a Malachiáš.

Kdybychom je roztrídili podle času a posloupnosti, kdy a jak po sobě vystupovali, měli bychom je w tomto pořádku: Nejprvé Jonáš w 9. stol. př. Kr. P., w 8. století: Amos, Oseáš, Joel a Isaiáš, ob r. 756 po 47 let se současnými sobě: Micheášem a Nahumem; w 7. století Sofoniáš s Jeremiášsem, jenž ob r. 625 přes 42 let působil a s nimi písař jeho a učení Baruch; w 6. století Habakuk, Abdiáš s Ezechielem a Danielem. Iteřžto dva poslední byli také w zajetí babylonském (ok. 586 r.); Jeremiáš wšak zůstal mezi zbořeninami města i chrámu, a když krajané jeho se do Egypta odstěhovali, i tam jich následoval. Po zajetí pať prorokovali ještě Hageus, Zachariáš a Malachiáš.

Mesianští proroci čili výroky těchto proroků o budoucím Spasiteli zasluhují zvláštního uvažení, jelikož Tito mužové určitě a jasně z nadchnutí Božího známky jeho předpovídali, ačkoliv dlouho teprw po nich na svět přišel. Mnohá taková proroci jsou wšsem tak jen všeobecně pronesená, jiná zase jen w temných obrazech o budoucí šťastné Messiášově říši a osobě zahalená; ale hlavní proroci, jež je

těšají potolení, tmenu, Božství, času příchodu, místa narození, zážití, utrpení a smrti jeho, jsou zcela srozumitelná a podrobná. Tu pak vyniká zvlášť Jšaiáš prorok, jehož proto sv. Jeroným evangelistou starého zákona jmenuje, jelikož tak zřetelně Mesiáše popisuje, jako svatí apoštolové a Evangelistové, kteří ho slyšeli, na jeho divy se dívali a s ním neustále žiti byli.

Tak udává Jšaiáš, že bude Mesiáš Bohem (9, 6), dle těla pak že bude z kmene Dawidova (11, 1), mudrci přijdou se mu s dary klanět (60), narodí se z panny (7, 14) a Micheáš (5, 2.) doložil, že se narodí v Betlemě, bude učitelem lidu (61), divotvorníkem (35) a učení jeho i mezi pohaný se rozšíří (60), on pak bude pravým vykupitelem hříchů lidských (53); za ně mnoho ale trpělivě a tisse trpěti bude. Co pak Jakub jen tak všeobecně předpověděl o času příchodu Páně (I. Mojž. 49, 10), doložil Daniel zcela určitě, udáváje i počet let číslem, říká: (Dan. 9, 24) „Sedmdesáte tři hodnů uťráceno jest nad lidem svým a nad městem svatým svým, aby se skonalo přestoupení, a konec vzal hřích, a sblazena byla nepravost, a přivedena byla spravedlnost věčná, a aby se naplnilo vidění i prorocké, a pomazán byl Svatý Svatých. Viz tedy a pozoruj: Od vyjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusalema až do Krista věnovaných téhodnů 7 a 62 budou, a zase vzdělána bude ulice a zdi; a po téhodnech 62 zabit bude Kristus, a nebude lid jeho, kterých ho zapře. A město i svatyni rozmece lid s věnovanou, kterých přijde, a konec jeho pohubení a po konci boje zpustění.“ — Těchto 69 ročních téhodnů dělá 483 let, když sedm let na jeden roční týden

počítáme, roku 453 př. Kr. P. v 20. roce krále Artaxerxes Longimana (II. Esdr. 2, 1—8) dostali Židé s Nehemiášsem rozkaz opět vystavěti si pevné město, a 30 let byl Pán Ježíš na světě, než veřejně učiti počal, což dělá tedh oněch 483 let, načež v polovici 70. týdnů zemřel Spasitel, po tříletém svém veřejném působení; Titus pak konečně r. 70. po Kr. město Jeruzalem do konce zbořil, tak že je v obojí ohledu Danielovo proroctví, na něž i Spasitel sám ve svém proroctví o zřaze Jeruzalema (Mt. 24, 15) poukazuje, úplně vyplnilo.

§. 15. Židé po zajetí babylonském až do Makkabejských.
Od r. 536 až do r. 167 před Kristem.

Zajetí Babylonské trvalo okrouhlým počtem 50 let, anebo počítáme-li je hned od prvního příchodu Nabuchodonosorova do Palestiny, tedh 70 let. Někteří Židé ovšem sloužili v něm, jak předpověděl jim Mojžíš (V., 4, 18.), modlám, v celku ale působilo dobře na Židy v ohledu náboženském i mravném. Zde poznávali teprv ohavnost modlářství a proto přilnuli tím upřímněji k zákonu Páně, čítajice v něm v příbýtcích svých a májice si ho více než jiných; zde uvažovali teprv Boží péči otčowskou o jich spasení, a uznávajice zajetí za zasloužený trest Boží, hleděli kajicností minulé hříchů napravit. Mimo to působilo zajetí Židů i dobře na pohany, jelikož se tito tak seznamovali s jejich vírou, zákonem Božím a zaslíbením Mesiánským.

Mezi tím však připadla babylonská země Perskému králi Kýrowi. Kýrus ze zvláštního přání Božího dal povolání Židům, aby se do své země navrátili

(r. 536) a opět chrám Boží si vystavěli (I. Esdr. 1, 3). Nawrátil jim také zlaté a stříbrné nádoby chrámové v počtu 5400 kusů, a vyžhwal jich sám k sbírkám vřpomocným. Z nawrátilo se hned pod Zarobabelem a jinými vůdci asi 50.000 Židů nazpět. Aťsať většší část zajatých newrátila se, an se jim v Babylone a sousedních asiatských zemích zvlášť pod Perssany vřborně vedlo. Měli nejenom úplnou wolnost a swobodu vřkonáwati wíru a náboženské obřady, ale byli i v občanském ohledu takřka úplně neodwisli, řízení jsouce jen newřššími swými kněžimi.

Ti Židé wřsať, kteří s radostí do své země se nawrátili, hned postavili si na býwalém místě chrámovém nowý oltář, konajíce taky wřsecky v zákoně Mojžissowě předeřsané oběti, v druhém roce pať u weliké slawnosti položili nowé zařlady tu chrámu. Ale pozůstali v zemi před zajetím krajané jejich, kteří se byli zatím s utwedenými sem pohaný we wíře smissili a Samaritaný slouli (IV. král. 17. řap.), čtěli jim při stawbě taky pomahati, aby tať dopomohli i sobě k společnému chrámu. Než Židé nawrátiwřši se ze zajetí a horlíci pro neworrussenou wíru swou, newřtěli jich nřtkerať k tomu připustiti, obáwajíce je, aby se něřteri od nich k modlářstwí swěsti nedali a trest Páně opět sobě newřpřsobili. Za to pomřstili se jim Samaritané wřřemožně, přetáželi jim při stawbě, ano podeřřiwali jich i u králů Perských, že přy opetwřnují město Jerusalem, čtíce se proti Perssáním zbouřiti. Tu zařázal jim podwedený Čhrus stawěti dále, a Samaritanům nad nimi swěřena dohlídka, tať že tito moci a násilím stawbu tu taky skutečně přetázili. Teprwa za krále Daria powoleno jim r. 520 opět

dále stavěti, ano darovány jsou jim i peníze z pokladny královské na stavbu a na oběti. Povzbuzováním proroků Božích Hagea a Zachariáše byl chrám dokonán ve čtyřech letech a slavně zasvěcen službě Boží r. 516. Když pak se někteří Židé pamatující, anebo slyšající o nedostupné nádheře chrámu Salomounova, rmoutili, že se mu tento newborná, potěšil jich prorok Hageus (2, 7—10.) proroctvím Mesianským, že přece tento chrám daleko nad Salomounův slavnějším bude, an do něho Mesias sám zavítá; Zachariáš pak předpověděl jim wjezd Páně na oslici do Jerusalema (9), prodání Páně za 30 šříbrných (11), útěk učeníků (13), probodnutí rukou (13) a bohu (12). Později za perského krále Artaxerxesha Longimana, okolo 459. r. přivedl kněz Esdráš opět novou osadu Židovskou z Babylona do Jerusalema, zařídil tu služby Boží dle zákona Mojžíšsowa, ustanovil soudce a úředníky w zemi, a přivedl Židy k tomu, že se pohanských manželů swých nedávno pojmutých dobrowolně a kajicně odřekli. Esdráš iša synem nejwššího kněze a w zákoně Páně welmi zběhlý kněz, tak že jej Písmo sw. rychlým písařem zákona Božího nazývá, vyučoval lid horlivě we wíře a zákoně Páně, zařídil zvláštní stav zákoníků, aby zákon Boží pro potřeby lidu opíjowali, před porušením oštrihali a lidu wpládali. Čestný názew jejich byl mistr (rabbi). Proto sám taky jebrał poprwé wšech dosawábní knih starého zákona do jedné knihy (I. Esdráš. 7, 6.). Po 13 letech přišel koněčně Nehemiáš, iša číšníkem královým do Jerusalema, aby s powolením jeho wystawěl s lidem opět žbi Jerusalemské, jakž předpověděl Daniel prorok (9, 25). Poněwadž pak jim nepřátelé i upní přetáželi,

museli pracovati, majíce meč na bedrách připásaný. (II. Esdráš. 4, 18.). A když přece dokonali práci tuto, smířili se s Bohem s důčiněním. Kněz Esdráš četl jim v den jmiření ze zákona Mojžíšsowa od rána až do poledne, a podobně čítal jim po celých sedm dní i o slavnosti štánků, při čemž lid dobrořečil Bohu; wyznávaje se z hříchů svých, slibuje věrnost zákonu Mojžíšsowu, svěcení soboty a odřikaje se pohanství manželeš. Na to rozdělil Nehemiáš lid po zemi, tak že pozůstal jen desátý díl v Jeruzalemě, ostatní však rozdělen do měst ostatních. A tak řídil lid židovský po dvanácte let, jsa wéwobou v zemi židovské; zařídil jim úplně služby Boží dle zákona Mojžíšsowa, doplnil sebrané ob Esdrášse knihy swaté, založil knihovnu a shromáždil z krajín do ní knihy, i proroky i Dawida i listy královské (II. Mat. 2, 13.) Věrně pomáhal mu mimo Esdrášse i Malachjáš prorok, jenž oživowal wiru lidu nadějí na Mesiášse, předpowídaje čas příchodu jeho, an do tohoto nowého chrámu wejde, naznačuje i předchůdce Mesiášsowa (3, 1.) a čistou obět nowého zákona na všech místech (4, 5—6) Bohu přinášenou. (1, 10—11.) Spolu pak napomínal kněží, aby pilně hleděli ji zákona Božího; jelikož rtové kněze mají ostrihati umění, a z úst jeho hledati budou zákona, nebo jest posel Hospodinůw zástupům (2, 7). Z těchto dob Esdrášsowých pochází tedy první sbírka písem jwaťch, čili první kánon, ježž Esdráš sebral, Nehemiáš doplnil a učení zákonici dovršili. Patří pak do něho 17 knih historických, a sice: pět knih Mojžíšsowých: Josue, Soudcové, Rut, čtyry knihy královské (dvě Samuelovy a dvě královské), dvě knihy kroniky královské (Paralipomenon), dvě knihy Esdrášsowých

(Ejdrásse a Nehemiásse), Ester; na to pak 16 knih prorockých (bez Barúcha) a pět knih mramních, totiž: kniha Jobova, žalmů Dawidovy a tři od Salomouna pocházející spisy (Příslowí, Rozatel, Píseň).

Spolu pak zařízeny jsou w této době po celé zemi we všech osadách, zvláště w městech synagogy čili wentsowské školy, jež byly veřejná stavení určená k společné modlitbě, ku přecítání zákona Božího a vyučování lidu zvláště w sobotu. Mimo to scházivali se Židé w nich po třikráte w týdnu, w pondělí, we čtvrtek a w sobotu a to vždy ráno, w poledne a večer. Zimi podporovala se velmi wíra a mramnost lidu Božího. Kde bylo 120 osob, byla již synagoga, w městech jich bylo mnoho, ano w Jerusalemě samém prý se jich za času Páně počítalo až na 400. W každé škole bylo deset starších od lidu zwolených a placených mužů, w jejichž čele stáli tři představení (knížata jako Sairus) a vedlé nich byl duchovní dozorce synagogy, který řídil pobožnosti, maje k ruce tři almužníky, z potřeb i tlumočníka a posla. Nejen kněz, ale každý muž schopný a cnostný mohl býti od dozorce wybibnut k čtení a wykladu písma swatého; byl-li wšak přítomen zákoník, (rabin) z počty býwal první k tomu wyzván.

Roku 331 podlehla peršá říše a tedy i Židé Macedonskému králi Alexandru Welikému, ale w ohledu náboženském i občanském ostali Židé stejně spokojeni. Žádali jednou Židů, aby mu šli proti Persianům na pomoc, a Samaritáni mu w skutku 8000 mužů poslali, ale na Židy ho popudili. S táhl po vítězné bitvě na proti nim, awšak nejvyšší kněz Sojada wysed mu wstříc, lesem a wážnoostí swou získal mocného Alexandra tak, že se do-

cela Židům naklonil a jim i každého sedmého roku daň prominul. Po smrti jeho pať připadli králům Egyptským, Ptolomeovcům, pod nimiž sto let potrwali (od roku 301—203). Za nich bylo mnoho Židů odvedeno, mnoho se jich wšsal taky dobrowolně odstěhowalo do Egypta, jelikož tu požíwali s domácimi občany docela stejných práv. W Alexandrii jich časem bylo le 200.000, hojně byli i w Heliopoli, odkudž se poznenáhla dále po Africe, též do Řecka a do Wlach rozšířili, tať že okolo časů Krista Pána, jať svědčí Žilo, nebylo země, kde by jich nebylo. Židé Palestinskí říkali jim wůbec Židé w rozptýlení a zůstávali s nimi w náboženském spojení; ač tito poznenáhla i židowskou řeč zapomínali, ošwojujice si řeč tehbdáž obecně známou, totiž řeckou. A w skutku bylo již w třetím století třeba pro ně řeckého překlada Písma swatého, jenž taťe byl dle běžné powěsti za krále Ptolomea Filadelfa (285), dozajista wšsal w třetím a druhém století wřhotowen a sice w Egyptě, w Alexandrii od učených překládatelů židowských, dle jichž domnělého počtu (72), překlad tento wůbec překladem sedmdesáti, (Septuaginta) slowe. Přijat byl od Židů a zdomácněl tať, že ho i sw. Apoštolé užíwali. Spolu pať přibány jsou w něm l onomu prwnímu kanonu písem swatých ještě některé jiné knihy, jež proto druhým kanonem (deuterokanonické) slují, ale stejné Božské wážnosti u Židů i w církwi wždy požíwají. Tyto jsou sepsány buď půwodně již w řeckém jazylu, anebo aspoň jsou nám jen w řeckém překladu známy. Jest pať to sedmero knih: Proroctwí Barucha, Tobiaš, Jubit, kniha moudrosti, Sirach (nebo Ekklesiastikus), dvě knihy Makabejské, tať že tedy celý starý

zákon 45 knih, a počítáme-li zvlášť Pláč Jeremiášův, celkem 46 knih Božských obsahuje. Mimo to jsou v tomto řeckém překladu i některé dodatky ke knihám prvního kanonu a sice: v knize Ester sedm posledních kapitol, v knize Daniel v třech posledních kapitolách zpěv třech mládenců v peci ohnivě, příběh o Susaně, o Belowi a dračovi *).

Uno v druhém století za času Ptolomea Filometora (160—) vystavěl kněz Oniáš v Egyptském městě Leontopoli veliký chrám Židovský dle vzoru Jerusalemského, kdež se veřejně písmo svatá čítala a kamž se i pohané pouštěli. Tím ovšem šířila se zase známost o Mesiáši mezi pohany, ať taky spolu tím došavádni oddělenost Židů od pohanů představala, a při tom spolu z porovnávání věry židovské a mchání jí s pohanskými moudrými učenými soustavami původní čistota zjevení Božího se porušovala a zkalovala.

§. 16. Židé pod králi Syriskými a Makkabejskými.

Od r. 203 až do r. 167 před Kristem.

Egyptští králové odstoupili králům Syrským roku 203, židovskou zem. Za vlády Antiocha III. (Velkého)

*) Protestanté jmenují mylně tyto deuterokanonické knihy — apokryfy t. j. jakoby nebyly Božského původu a neobsahovaly neomylné slovo Boží, ač bez příčin a proti vší historii. Církve katolická počítá mezi apokryfy jenom 3. a 4. knihy Esdrášovu, 3. a 4. knihy Makkabejskou, Modlitbu Manassésovu a j. Dříve vynechávali protestanté ve vydání písmo sv. vsedky tyto knihy, nyní jenom 1. a 2. Makkabejskou, a ty dodavky v Danielovi a Ester vypouštějí.

syřského krále zmaňala se veliká wlažnosť we wíře, zwlášt u bohatších Židů. Nejwíce pak sstodili ji nejwšší kněží, z nichž jeden druhého pronásledowal, u králů syřských podezříwal a každý nejwšší tuto důstojnosť náboženskou sobě ob nich zakoupiti se snažil. Na př. Jason, bratr Oniásse nejwššího kněze, jenž si roku 175 koupil ob Antiocha tento úřad a za to i obět pohanštěmu polobohu Herkulesowi poslal. Taktěž koupili si mnozí Židé ob králů powolení, aby si směli wystawěti školu a cwičírnu pro mládež židowskou w Jerusalemě dle pohanštěho spůsobu Řeků, kdeby se cwičili w sfermowání, w střelbě a tělocwíku, aby se již nelíšili od pohanů. S ipolehal se tudíž již Antioch IV. (Epiřanes 175—) na tuto náboženskou lhostejnosť a wnitřní rozermánořt welmožů a knížat Židowských, chtěje jim ustanowowati proti všemu práwu a řádu sám nejwšší kněze a zawěřti, možno-li, pohanřtwí mezi Židy. Když se pak mnozí takowému násilnictwí protiwili, wtrhl roku 170 do Jerusalema, zneuctil chrám, a wyloupil z něho wšechy nádoby a poklady chrámowé, dal roztrhati a spáliti sw. Pířma, wyghwaje Židů, aby se swé otcowské Božřtě wiry raději obřekli, a pohanřté se přidrželi, zanechajice joboty i oběti zákoních, a aby modlám oběti přinuášeli. Použil k tomu wšech možných prostředků. (I. Matt. 1. kap.)

Předewřřím dal wyprázdniti chrám Boží w Jerusalemě, a nazwal jej chrámem Jupitera Olympského, lážal mu obětowati, a učinil jej místem prostopářřnosti a hodowání, oběti a řmiluění pohanštěho. Samaritáni wřřať zapírali mu swůj židowský plřwod a wiru w jednoho Boha, wydámajice se za pohanř, otewřeli mu swůj chrám a obětowali tu Jupiterowi. Taktěž lážal wystawěti wřřude

chrámů mobilářské po všech městech, s oltáři a mobiliami. Židé pak nuceni jsou zvláště o slavnostech i obětmi pohanským, jako o narození králově, v den Bachovi určených přede dveřmi domů svých zapalovati kadidlo a obětovati. Kdo se zbráhal nebo napaden byl, že chová zákon Boží a světi soboty, byl mučen; matky, které dle zákona obřezati daly děti, jsou pobity a synové ti to za hrdlo na domech pověšeni. Wepřowé maso, jehož zakazoval zákon Boží, všude přikazováno Židům požíwati. (II. Matf. 6.) Ale uprostřed násilí a muč těchto vyskytli se brzo stateční mučníci. Eleazar jeden z předních zákoníků, stařec 90letý na příklad mladšímu pokolení i celému národu dal se raději před obličejem jejich ranami ubiti, nežli by byl požíwal proti vzácnému a svatému zákonu Božímu 'masa zapovězeného; ano zahrhl i nabídnuti přátel svých, radících mu přetvařowati se, jako by jedl wepřowé maso, an mu jiné Židům dovolené pobáwali. Podobně osvědčilo se sedm Matfabejských synů s matkou, ač král je jednoho po druhém bíti a žilami mrskati, jazyky jim vyřezáwati, ruce s hlavy stahowati, ruce a nohy ušekáwati a je na pánvích pak jmažiti rozkazowal.

Konečně rozhorkil se i hroznému odporu nejvyšší kněz Matatiáš roku 170 s syny svými: Janem, Simonem, Judou, Eleazarem a Jonatou, dowoláwaje se slawně Boha: „Všichni národové krále Antiocha uposlechli, já a synové moji a bratři moji poslušní budeme zákona otců našich.“ I zabil na místě jednoho Žida, jenž veřejně nucen jsa, obětowal mobilám, jakož i nutícího jej pohana, načež utekl do hor, skrýwaje se a sbíraje věrné Židy po zemi, boře mobilářské oltáře a porážaje od-

pabltý. (I. Matt. 2.) Po něm pak syn jeho Juda přijím Makkabejstý (sladivo) od roku 167 šťastně a vítězně porážel odbojné i newěrné Židy, a protivná vojska syršá. Což když uslyšel Antioch, táhl proti němu hbitě, aby prý zbořil zcela Jerusalema, ale na cestě spadl s vozu, obrazil se, načech maso jhuilé s čerw padalo z těla jeho, až zahynul (163). Zatím Juda důvěruje w Hospodina a napomínaje neustále swých k žiwé wěře, zmocnil se Jerusalema; i wčistili a poswětili chrám, a wystawiwše též nowý oltář, wnešli do něho nowé nádoby, pak poswétiwše oltář osm dni podle zákona přinášeli oběti. Na památku toho ustanowena slawnosť poswěcení chrámu.

Tak ojmobozena po mnohých vítězných bojích země Židowská od syršých potlačowatelů, Židé wstoupili do přátelstwí s Římany a Řeky a požiwajíce obecné wážnosti, žili w úplné neodwislosti, držíce se wěrně wíry otcůw swých a důvěrujíce w Hospodina.

W těchto dobách zřizena jest také nejwyšší rada židowská nebo synedrium, dle příkladu Mojžíšowa sestawajíc ze 70 mužů, a jice ze 23 starších, 23 kněží a 23 zákoníků, a w čele majíc náčelníka zákoníků co sedmadesátého. Měla nejwyšší soudní i správni moc we wěcech náboženských i občanských, tak že i kněze, proroky, ano i krále, jako Herodesa, před soud poháněla a až do času římské wlády i ortel smrti wykonáwati dáwala. Nejwyšší kněz nebyl sice jejím předsedou, ale požíwal nejmocnějšího wlivu a přewahy w radě, obzwláště když pozdější římsští wladařowé věci politické a soudní této radě wzali a jen náboženské jí ponechali. Proto ji také pak

někdy i nejvyšší kněz sám svolával buď do svého domu, nebo do nádvoří chrámového.

Zatím chýlilo se zpoznenáhla království Judské ku konci a těžce nabýta samostatnost jeho brzy zase klesla. Nebo když padl Juda v boji proti Syršům roku 160, na místo jeho zvolen jest od lidu bratr jeho Jonathan, na to zase r. 143 Šimon, za nejvyššího kněze i knížete. Po jeho smrti nastoupil syn jeho roku 135 Jan Syršan, po něm roku 107 Aristobul, roku 106 Alexandr a roku 79 Syršan II. Tento však maje rozepře s bratrem svým, povolal sobě na pomoc proti němu římského vůdce Pompeja, jenž sice mu k vítězství dopomohl, ale tím i samostatnou domácí vládu Židovskou podkopal. Nebo dal mu za poručníka cizince Antipatra Idumejského, a po smrti jeho nastoupil již sám syn téhož, Herodes na trůn Židovský, roku 39. před Krist. Pánem. Chtěje se zalíbiti lidu, vystavěl jim za 46 let (Jan 2, 20) nový chrám, a sice začal v 16. roce před Kristem Pánem s 18.000 dělníky. Za půl druhého leta obnovil svatyni, za osm let nádvoří, načež přes 30 let pracováno a opravováno na ostatních budovách chrámových, až se objevil Ježíš Kristus na tomto světě. Již bylo úplně zničeno důstojenství nejvyššího kněze i ve věcech náboženských; nebo Herodes sám choval stolu jeho v hradu Antonínově, vybírávaje mu ji vždy sedm dní před slavností a opět zas ji nazpět požaduje. I byl čas tedy, aby již přišel jiný nejvyšší kněz Boží a neodvšíš, an dle proroctví Zakubova (1. Mojš. 49, 10.) i berla královská, již od Herodesa počínajíc, Židovskému národu odňata byla.

§. 17. Náboženské sekty mezi Židy před Kr. Pánem.

Přilísným rozšiřováním a mícháním Židů s pohanskými národy kazila se čistá víra Boží mezi těmito rozptýlenými Židy; awssat ustawičným stykem a spojením jejich s domácími Židy klesala i w Palestíně tato živá víra, jakouž zvláště po zajetí horlivě Židé oswědčovali. Zákon Mojžíšůw, obřady a oběčeje židovské zdály se jim bhati zastaralé; zewnitřní lissení se od pohanů a přísné zachowávání ustanowení Mojžíšowých w životě bylo jim obtížné. I počali we víře ochabowati — poznenáhla přiwylali i pohanským některým náhledům, a pod rouffkou wzdělanosti řečtorimské usazowala se newěra s pohanstwím, a powěra s pochrystwím w zemi zaslíbené. Následkem toho utwořily se brzo sekty čili rozličná wznání wíry, jež z počátku wcházejíce od prawé wíry čím dále tím wice se od ní uchylowaly a zjewenou prawdu Boží mubrowáním swým zapuzowaly. Byli to zvláště Fariseowé, Saduceowé, Essenowé a Samaritáné.

a) Fariseowé („oddělení“).

Nejpřednějssi a nejčetnějssi mezi Židy byli Fariseowé; za Herodesa asi 6000 lidí. Poněwadž totiž po babylonském zajetí neustálým usazowáním je Židů mezi pohanskými národy tratila se zjewená víra Boží, obávali se někteří horlivějssi Židé, aby se s pohanstwím docela nesmísila. I nalehali na ty ostatní soufmenowce, aby se wěrně drželi zákona Božího, a od ostatních méně dbalých se raději oddělowali. Měli tedy na počátku docela chwálný účel, zachowawajíce úplně wíru židovskou a horlice wssemožně pro ni. Zvláště horlivě wystupowali w II. století za časů Makkabejských, kde pohausstí

škrstí vládařové viru židovskou potlačovali. Hájili proti nim zákon Boží a zděděné po otcích podání s neobvyčejnou horlivostí, libu pak vykládali v synagogách bedlivě zákon Páně i všeobecné spokoječnosti a vedouce při tom život bezúhoný a přísný, požívali neobvyčejné u něho úcty. Avšak při tom již začínali dělití se od obecné míry libu, chlubíce se jakýmsi zvláštním podáním náboženským, jež prý hned z horů Sinai se u nich udrželo, nejsouc napsáno v knihách svatých, a stavili je na rovně s Písmem svatým, ba čajem i vyšše nad ně. Ano brzy počínali si newážiti i zákona Božího, libovolně jej vykládající a omlouvající se tím, že prý Písmo svaté má smysl dvoji, jeden zjevný a jeden tajný, čímž ovšem nutně powstati musily nejružnější, jobě odporne a často i nesmyslné výklady. Často vykládali zase chybě ale i svému užitku některá místa písma svatého ku př. o přísaze, o slibech (Mt. 15, 5. 23, 16.), — jindy pak zase proti zřejmému jeho znění pokládali jen veřejné zevnitřní zlé skutky, ku př. vraždu, za hříchův trestuhodné, kdežto avšak zlá myšlenka a žádost, jako hněv, závišť ani mezi hříchův nekladli (Mt. 5, 21.); nědy opět dolehali jeuom na doslovné zevnitřní vyplnění zákona bez ducha a úmyslu dobrého, ano i proti vlastnímu jeho smyslu. Vymýšleli si také všelijké maličerné ustanovení a obyčej, a zavazovali jimi lid s ouzkostlivou a nerozumnou svědomitostí. Tak nebylo dovoleno u nich, ba bylo to hříchem, ač to zákon Mojžíšův dovoloval anebo aspoň nezakazoval, v sobotu i jidlu klasů trhati, nebo uzdravovati, třebaš jen pouhým slovem; ale wola neb osla, když jim do stáje nebo jámy spadl, směli hned v sobotu wptáhnouti; zákon Mojžíšův přikazoval

desátek z obilí, oni však dávali ho i z máty, z routh, z kopru, z kmínu, ze vsselike zeleny, ano ze vssech skorem věcí (Mt. 23, 23.); přikázáno bylo od nich, mŕti se po každém dotknutí se nějaké věci, a kdo se neumyl před jídlem, byt měl třeba sebe čistší ruce, prohlásován již za poskvrněného na duši; postívali se i dwakrát týdně v pondělí a ve čtvrtek, chodíce v ty dny s neumytou tváří, s hlavou a bradou nečesanou. Tyto a těm podobné věci byly velkým přestupky dle ustanovení starších; avšak když odsoudili nespravedlivě Spasitele, podplacovali křivých svědků, zabíjeli proroky, bičovali a kamenovali apostoly a učeníky Páně, usmrcovali nespravedlivě učitele lidu (Štěpána, Jakuba a jiné), když ohrábali vdovy, ssáli lid, pohrbali každým, kdo k nim nepatřil, jakož i sebe spravedlivějším publikánem, pronásledovali Samaritánů, — toho si ani newšsimali, aniž to za hřích a přestupek považovali. *)

Konečně i v hlavních člancích víry, o svobodné vůli a o duši, zabředli sami do náhledů pohan-
ských mudrců, proti nimž na počátku bojovali. Tak vypravuje o nich Josef Flavius (v židovské válce II. 8, 14.) mezi jiným takto: „Hlavní učení jejich jest, že o osudu a od Boha vssedky věci závisí; dobře a

*) Učenci židovští pod rabinem Jehudou sebrali v 2. stol. po Kr. P. tyto podání a výklady mistrů; a nazvali je Talmud. První jeho díl slove Mischna, obsahuje mnoho mravních a moudrých naučení, ale i báje mnohé a hanu křesťanství. Druhý díl slove Gemara, a jest širším výkladem prvního dílu. Talmud tento slove Jerusalemský. Jiný mají Židé z V. století od rabína Ušche, a nazývají ho Babilonským.

zle činiti wšak na wětším biele na človětu jest, wšak we wšech věcech spolu i osud působí. — Dusse jest nesmrtelná, ale toliko dobré wcházejí do druhých těl, dusse pak lidé neschůdných věčnými mukami se trápí.“

Podobně opustili na konec i původní svou bezúhonnost, již se na počátku stvěli nad jiné; konali sice veřejně i nyní některé dobré skutky před lidem, ale nikoli k vůli Bohu a cnosti, nýbrž z ctižádosti a ze žístu. Jelikož pak trátili tak čím dále tím více vážnosti w lidu, hleděli to wynahražowati ošázalou pobožností, dobročinností a sebezapíráním i posty, a z tétož příčinu zaflábali si i na původu swém ob Abrahamu, (Mat. 3, 9.) na sširokých ssatech, na titulech u lidu (Mt. 23, 5—7.) a na liché jeho chwále. Proto taky káral je tak často a přísně P. Ježíš; zwláště w řeči na hoře (Mt. 5. a 6. ř.) a poslední dni před smrtí svou (Mt. 23,) báwal wštrahu lidu před takowou spravedlností, ipolu zatrhowal liché wšklady jejich zákona, a obsuzowal pokrptské modlitby, posty a almužny jejich. „Nebude-li bojnější spravedlnost wasse, než-li zákoníků a fariseů, newejdete do králowství nebeského“ (Mt. 5, 20.). „Když bádáš almužnu, netrub před sebou jako pokrptci činí we sskolách a na ulicích; když se modlíte, nebuďte jako pokrptci, kteří obhcej mají we sskolách a na rozích ulic stojíce blouze modliti se; když pak se postíte, nebývejtež smutni jako pokrptci, kteří possmuřují twáři svých; nebo wšechy své skutky činí jen, aby widini byli od lidí. Běda wám, zákoníci, fariseowé a pokrptci, zbáte se zajisté lidem spravedliwi, ale wnitř jste plni pokrptství, lou=

peže a nepravosti. Hádové, plémě ještěrci, kterať utečete před soudem pekelného ohně?“

Dvossiem že byli mezi nimi i mužové povážlivější a svědomitější, jako Nikodem, Gamaliel, Šavel a j.; ale většina, ano storem wssični byli jen spravedliví na oš, držíce se jen litery zákona a hrowice žistu a ctižádosti jmé, a wážice si přebewssím swých ustanowení.

b) Sabuceowé. (Sprawedliwí.)

Postali asi w třetím neb druhém století před Kristem Pánem ob učeného prý kněze Saboša a byli jen w malém počtu. Z počátku opírali se farisejským poblouzením a titěrným ustanowením, učíce, že se nemá tať mnoho hleběti na obřady a literu zákona, ale spíše na ducha jeho, na čisté pohnutky k cnosti bez ohledu na prospěch ž ní a obplatu. Přijímali sice zákon Mojžissůw, a pro roky, očekávali i Mesiaše, ale i zákon wyládali si dle swého smyslu, i Mesiaše dle swého robu wznesseného čekali. Zsouce wssať zámožni a wznesseni, a tudíž we wssokých úřadech a na knížecích hworech, umyli pohodlnému a rozkošnému žiwobytí, odstraňowali zákon Mojžissůw a půwodní wiru židowskou swými wylády poznenáhla, aby jim ni kterať nepřekážely, — až konečně zabředli do ouplné newěry a pouhého labužnictwí. Že pať byli bohatí a od lidu neodwíslí, netajili se s wírou swou, aniž se přetwarowali smýsslením i skutky swými. Glawius napsal o nich (II. 8, 14. wálka žid.): „Wopirají wsseliký wliw osudu a kladou Boha mimo wsseliké spojení s dobrými a zlými skutky lidskými (proti Fariseům) a prawi, že zlé i dobré decela wůli lidské žústaweno jest, (bez milosti Boží,) a že poblé vlastní wůle člověk k tomu neb onomu sahá. Nesmrtelnost dusse, tresty a obplaty

po smrti zapírají.“ Proto upírali taky z mrtvých vstání (Mt. 22, 23.) i anděly i ďáblы (Skutk. 23, 8.). Držíce se jen zásady o jídle, pití a užívání tohoto světa, byli ti to židovští břichopáskové pouhými newěrci, nestarající se o wíru, posmívající se wssemu a hledící si jenom lahůdkářstwí. Proto taky dáwal wýstrahu před nimi již Jan Křtitel, (Mt. 3, 7.) jakož i Pán Ježíš (Mt. 16, 6.) začej oni hleděli ho w řeči lapiti ctázkou o wzkrýšení (Mt. 22, 23) a po jeho smrti pronásledowali i jeho apoštolы (Skut. 5, 17.).

c) Esfenomé. (Lékaři.)

Kromě pokrýtkých přepjatých Fariseů, a newěřících rozkossních Saduceů powstali, nejspíš za šrského pronásledování Esfenomé, asi 4000 lidí. Byli to takřka židovští pousterwníci; wedli tichy a přičinlitý život w městech i we wších poblé mrtvého moře, chodíce w bílém oděwu a společnosti lidské se straníce. Učený Filo o nich prawí: „Nástroje do wálky nedělají, obchod pražádný newedou, otroků nemají, wrchnosti nad sebou neuznávají, ale pořádly ctí, představené své poslouchají.“ A Josef Flawius obšírnou chwalorečí je líčí, řka: (we wálce žid. II., 8, 2—13.). „Kdežto Fariseové mezi sebou se milují a wespoleť i swornosti prohlédají: jsou Saduceové mezi sebou newolídní a zacházejí se swými jako s jinými nelahodně. Esfenomé wssak se wroucneji než jiní lidé milují; rozkossi se wstříhají, a ti nejprísnějšsi z nich z nedůwěry i wěrnosti žen i manželstwím pohrdají. Cizí děti wssak pilně cwičí, mají společnost majetku i žiwobytí, offuměle chodí, prísnějšsi jen we wších bydlí, awssak i w městech někteří ostávají, jsou obzwláštně modlitby bedliwí (ráno, před jídlem i wečer), pilně w ře-

mešle pracují, křik a povyk nemilují, střídmosti v jídle i pití hledí, bez rozkazu zprávců nic nečiní, hněv krotí, slovo nad přísahou zachovávají, starodávní spisy v sobotu v synagogách čítají, tři leta těch zkouší, kteří k nim vstoupiti miní, a pak s přísahou je přijímají, aby Boha ctili a všech nepravostí se vyhýbali; Mojžíše po Bohu u veliké poctivosti mají, a rouhače proti němu k smrti odsuzují, velmi svědomitě soboty ostříhají; velmi dlouho (až do 100 let) žijí, trápení trpělivě snášejí, smrti slavné, ku př. v boji, velice si váží, dussi za nesmrtelnou mají, pravice, že je v těle jako v žaláři zavřena, nebe si jako krajinu za mořem plnou chlébů představují, ale i mučy věčné užívají." — Škoda jen, že se časem také zvrhli. Tak nechodili nikdy do chrámu Jerusalemského, aniž dle zákona Bohu obětowali; na obřady a podání otcovská sice udrželi, ale sami si jich tak dost vymýšleli a i pověry mezi ně vmíchali. Přesil-li kdo mezi nimi, nemohl dosáhnouti odpuštění. Vyhrohlí jej ze společnosti své, zavazující jej přísahou, aby od nikoho ničeho k jídlu nepřijímal, ale jen divokými rostlinami aby se nuzně živil, až by zchřadl a zahynul. Někdy se přece nad některým smilovali, po dlouhém a tuhém trápení jej opět přijímající. Dle považovali za poskvrňující, plivnouti na pravou stranu měli za necnostné a jiné věci marné šetrili. Flavius patrně těchto chybných stránek ve své nadšenosti pominul.

Podobní jim byli Therapeutové či služebníci v Egyptě u Alexandrie na jedné hoře nejhojněji ujažení, ačkoliv tito, nehlédíce si práce, věnovali se jen životu nábožnému, cvičicímu se v rozjímání a na modlitbách trvajicímu (astetickému). Eusebius popisuje

je to historie své (II., 17.) ale Žilona asi takto: „Své zboží a statky opouštějí, a příbuzným jich postupují, na pustých místech to samoty bydlí, a po celém ohradu země se rozšiřují; v každém téměř domě mají posvátné místo, v němž muži zvlášť, a ženy zvlášť, po celý den zákon Mojžíšův, proroky a spisy po předcích čítají a vykládají, libující si v tajemném smyslu písem, při čemž i písně nábožné zpívají a skládají. Zdrželivost mají za první základ ctnosti, na němž ostatní ctnosti vzdělávají, a proto i ženy jejich, které spolu s nimi život vedou, až do nejvyššího stáří v panenství zůstávají, a vsecky tělesné rozkoše zamítají. Pokrmu a nápoje před západem slunce nepožívají, a někteří tři i šest dní se po sobě postí, vína a masa nejedí, na rohoži neb slámě spí, a jen vody, chleba se soli a hysosem požívají.“ Přijímali však mezi sebe i Nežidy — ale věřící v Boha.

d) Samaritáni.

Samaritani povstali za zajetí asyrského (IV. král 17.) tedy po r. 719 před Kr. Pánem, smísivše se ve víře s uvedenými do spustované a oblidněné země asyrskými pohany, takže ctíli i Boha i sloužili modlám. — Když vrátili se Židé ze zajetí Babylonského r. 536, a stavěli chrám, nepřipustili pro toto modlářství Samaritany žádající s nimi stavěti (I. Efl. 4.). — Nejvíce pak rozhořčili se na ně za času Alexandra Velikého asi r. 351. Židovský kněz Manašes, syn Jojady, nejvyššího kněze, pojal za manželku pohanskou dceru perského vladaře v Samaři a nechtěl se vzdáti kněžství, aniž ji propustiti, ale vzbouřen z Jerusalema utekl raději k Samaritánům, kterým vymohl s tchánem svým u Perského krále dovolení, aby si vystavěli svůj chrám

na hoře Garizim u města Sichemu. Židé wšobcowali je za to, dabouce je do klatby a zakázawše libu wšseliké s nimi schyly i obchod, přátelstwí i manželsstwí a rozmluwy i posluhowání. Samaritané přijali Manassesa za swého nejwšššího kněze, a on ustanowil nowé kněžstwo, konal w nowém chrámě služby Boží, i měl je k tomu, aby se zcela modlářstwí obřekli. Tu přijali s nim aspoň wíru w jednoho Boha, knihy Mojžíšow, obřizku, očisťowání, oběti, swátly židowské, wjma poswěceni chrámu Jerusalemského a oběti. Wěřili také w anděly, nesmrtelnost dusse, we wzkříšení těl a w odplatu po smrti; očekawali, jako židé zároweň Wylupitele, co učitele prawdy (Jan 4, 25.) a konali dobročinné skutky bližním, wjma k Židům, kteří je sami tomu naučili a donutili. Proto nebala ani ona Samaritánka wody píti Pánu Ježíši (Jan 4, 9), aniž mu jindy noclehu popřáli (Luk 8, 48.) Ač jim zrušil Jan Hyrtan, král Židowský, r. 109 chrám na hoře Garizim, přece wždy na hoře té Bohu se klaněli, a s Židy se o přednost místa tohoto k modlitbě hábali (Jan 4, 19.). Čítalo se jich asi na 200 osob a zachowali se až do nassí doby, majíce swou wíru, řeč i služby Boží na místě starowěkého města Sichema a w Zaffě, a modlí se až dosud obracujice se k hoře Garizim.

Mimo tyto žety jmenuji se w Písmě swatém ještě i jiné, awšak méně důležité a wice rázu politického, jako Zeloti či Galilejští, kteří se chtěli sprostiti římské vlády, a Herodesowa strana pod jmenem Herodiáni.

§. 18. Mravy u Židů za času Páně.

Při této rozdrobenosti náboženské, wlažnosti we wíře, pokřtstwí w životě, newěře a powěře u Židů byly i mravy libu sfleslé, ať neukazujeme ani na přísné kázání Janowo na pouští u Jordanu (Mt. 3 V. 3 Mr. 1.) ani na časté dotírání Spasitelowo na Farisey a Saducey, ani na prodajnost libu a špatnost mnohých zákoníků při soudu Páně. Flavius († 93 po Kristu P.) dohládá w rozhorlenosti své owšem trochu přepjatě o mravech libu židowského za své doby takto: (Wálka Žid. V., 10, 5.) „Obzwláštní jejich neprawosti wyprawowati nelze; ať krátce powím, žádné město nikdy takových wěcí nejnásfelo (za oblehání Jerusalema r. 70 po Kr. P.), ale žádné pokolení za paměti lidské w zlosti plodnější taky nebylo. Byla to doba plná wsselických neřeští, tať že nebylo snad již ani neprawosti, aniž mohl snad kdo nějaké nové neznámé jim wymysliti, jež by se byla již od nich nepáchala. Tať zřazení byli wssičtí w domácím i veřejném životě, že jeden hleděl druhého přewyššiti rouhawými zločiny proti Bohu a nešprawedlnosti proti bližnímu. Mocnější tržnili lib, a lib zase bažil po jejich bezživotí; oni sháněli se po ukrutné wládě, a tito po násilí a loupeži.“

Manželtwí bylo u lehkomáznějších Židů, jať widíme na dotazích Fariseů k Spasiteli: Slušili člověku propustiti manželku z kterékolí příčiny? welmi newáženo. Nebo ačkoliw dowolil Mojžiš Židům pro twrdost srdce jejich manželku jen pro nějakou mrzkořt, za jakou smilstwí a jiné neřešti pošťábali, propouštěti: propouštěti je tito i z jiných příčin méně důležitých; ano

jak vidíme na Samaritance (Jan 4, 18.) bylo i mnoho ženství za časů Páně mimo rozmábění v obšceji.

Tak se spravedlnost u soudu promozovala, vidíme na podplacených svědcích u Kaisáše, a na podněcování lidu od zákoníků a starších lidu u Piláta.

§. 19. Toužebné očekávání Mesiáše od Židů a plnost času.

Než i při této náboženské a mravní zkáze byli mnoho nábožnější mezi Židy, kteří věrně drželi se zákona Božího, doufajíce v příští přislíbeného Mesiáše a spasení křže něho. Tak spatřujeme spravedlivého a bohabojného starce Simeona očekávati potěšení israelského, a stařena prorokyně Anna wdova v chrámě Jeruzalemském při obětování Páně chválila z toho Boha a mluvila o něm všechněm v chrámě, kteří očekávali vykoupení israelského, jež připravil před obličejem všech lidí, světlo k zjivení pohanům a k slávě lidu svého israelského. (Luk. 2.) A zbožní Židé toužili opravdu po něm, zpomínajíce na slova Hospodinova, jež mluvil k otcům, k Abrahamovi a po sobě jeho, jak píše ve svém chvalo zpěvu Panna Maria; jiní pak zpomínali, jako Zachariáš s Alžbětou (Lk. 1, 70.), že to mluvil křže ústa proroků svých smých, kteří jsou od věků. A Zachariáš duchem věřícím volá nadšeně k malému Janovi (Lk. 1, 77): „A ty dítě prorokem Nejvyššího slouti budeš, nebo půjdeš před tváří Páně připravovat cest jeho, aby dáno bylo umění spasitelu lidu jeho na odpustění hříchů jejich.“ Spolu pak citě s ostatními Židy veliká utiškování od Římanů touží

tím více po něm, že vysvobodí je i z ruky nepřátel, a z ruky všech, kteří nenávidějí jich, aby beze strachu sloužili jemu v svatosti a v spravedlnosti před ním po všech dny své. (Mt. 1, 71, 74.) Kdo držel ještě něco na slova proroctví v Písmě, toužil po něm slovy Isaiašovými: „Kosť dejte nebesa, a oblačky desítky spravedlivého, otevři se zemi a vypuť nám Spasitele“ (Isa. 45, 8.) a těšil se na něj vyžhán tímž prokem: „Potěšte se lidé můj; ať Pán Bůh přijde v síle, a rámě jeho panovati bude a pásti bude stádo své“ (Isa. 40, 1. 10. 11.). Proto také přibržují se židé Janu Křtiteli, jak mile jim ohlasovati počíná, že se přiblížilo království nebeské, a on že je předchůdce jeho, aby je na něj připravoval; proto vysílají k němu z Jerusalema kněží a lewity, řkouce: „Ty kdo jsi, jsi-li snad Kristus t. j. Mesiáš? (Jan 1, 19.); proto přicházejí k němu i Nikodem Farisej, člen rady nejvyšší (Isa. 3.); proto posílá k němu Jan Křtitel své učeníky, kteří taky naň četali, aby se ho sami otázali: „Ty li jsi ten, který přijíti má, čili jiného čekatí máme?“ (Mt. 11, 3.)?

Vyšší Fariseové a nespokojení Židé četali sice také Mesiáše — Vykupitele — avšak nikoli Spasitele duší svých z hříchů, krále duchovního, nýbrž mocného panovníka světského z urozeného rodu, který by jich osvobodil od Římanů a jarma pohanského a učinil je mocnými a šťastnými. Za takového má ho i matka synů Zebedeových, Zafuba a Jana, a proto prosí ho o první místa úřednická pro dva syny své, kteří s ním chodili: „Mci, ať tito dva synové moji sedí jeden na pravici tvé, a druhý na lewici tvé.“ (Mt. 20, 20). A že i ostatní apostoové tak smýšleli, vidíme zase z toho, že

po tolikrátém poučování a po všech zážracích, i po jeho umučení, z mrtvých vstání a zjelení, se ho táží ještě, zrovna před nanebevstoupením, jdouce s ním naposled na horu Olivetskou: „Páne, v tomto čase nawrátíš (zřídíš opět) království israelské?“ to jest: počneš panovati? — Wůbec Židé wšickni čekali Wylupitele, jedni duchovního, druzí světského; „nyní musí přijíti,“ prawiť, „abych nás oswobodil, anebo nepřijde snad již nikdy.“

Čas jeho se naplňuje; berla královská obnata jest od Židů, nad Židy panuje Herodes, slovo Zafubowo (I. Moj. 49, 10.) se vyplnilo; 70 ročních tůžobnů Danielových od času wystawění města Jerusalema za Nebemiáše již docházelo — 4000 let před Kristem Pánem se končilo — wšecken lid čeká na vyplnění zaslíbení Božího a předpowěbení prorokůch, že se smiluje Bůh a posle Syna swého co Wylupitele na svět. A lid ten se ho w skutku dočkal, an se wtělil. Právě tehž w Betlemě w zemi Judské přišel na svět Pán Ježíš! *)

*) Ehtimějššího čtenáře poukazujeme na dějepisy biblické zjelení Božího w starém zákoně, jež máme ob Frencla 1853, Kotrbelce 1852, Stárka 1861 a Pondělíka 1859, jakož i na Písma sw. starého zákona wůbec a biblické dějeprawy ob Procházky 1866, Erbinta 1866 a j. zvlášť. Skoumanému čtenáři radíme Flawia: Die jüdischen Alterthümer (wlastně dějepis Židů) ob Martina, přeložené w Kolíně 1852, 2 díly — pak Dra. Lagena: das Judenthum in Palästina zur Zeit Christi 1866 we Freiburgu — a Bade: Christologie des alten Testaments oder die Messianischen Weissagungen, Verheißungen und Typen, 2 díly, 2. vyd., Münster 1866.

Baložení církve Páně.

I.

Ježíš Kristus, Spasitel Světa.

§. 20. Alládi Páně.

Čtyry tisíce let čekali na Spasitele, jehož Bůh w ráji zaslíbil padlému do hříchu člověčenstvu. A před 1800 lety, když w římské říši byl císařem Augustus, a w židovské zemi panoval pod římskou nadvládou král Herodes, narodil se za Betlemem w Judsku w jeskyni w noci Pán Ježíš Kristus, Syn Boží a Mesiáš světa, počatý z Ducha swatého, prworozený a jediný syn z Marie Panny, dcery chudých rodičů, Záchima a Anny, pocházejících z královského rodu Dawidova a ostávajících w Nazaretě w Galileji (tu konci roku 752 po wystavení Říma). *) Archanděl Gabriel

*) Dle ríši pravděpodobnosti prawi někteří, že prý počítáme, řídíce se dle letopočtu obecného od římského mnicha Divisse Malého († okolo 545 po Kr. P.), nejvíce o sedm a nejméně aspoň o tři leta méně let po Kr. P., než-li bychom vlastně a zprávně měli počítati, an prý se P. Ježíš již r. 747 po wystavení Říma narodil (Sepp); ale jiní učenci (Sehfert) tomu důvodně a statně odporují, zastávající náš dosavadní letopočet a připouštějící nejvš, že obecný letopočet po Kristu

zvěstoval jí před časem početí jeho jakožto Syna Božího z Ducha svatého, jehož nazvatí měla Ježíšem t. j. Vykupitelem, kterému dá Pán Bůh stolici (trůn) otce jeho Dawida, a královati bude w domě Jakubowě na věky a bez konce (Mt. 1, 31—35). A jak mile přišel na svět, zvěstoval příchod jeho anděl pastýřům jakožto radost velikou, která bude všem lidu, an se narodil Spasitel, jenž jest Kristus Pán, w městě Dawidowě (Mt. 2, 11.) a množství andělů oslawovalo tu za to Boha; načež osmého dne dle rozkazu archanděle nazván jest Ježíšem při obřezání židovském. Když pak uváděli jej w chrámě w čtyřicátý den podle zákona Mojžíšova o očistování matky, zjewil jej Pán i spravedlivému a bohabojnému Simeonowi starci, očekávajícímu potěšení Izraelského (Spasitele) a majícímu Ducha svatého, aby jej poznal co Spasitele, „světlo k zjevení pohanům a slávě lidu izraelského,“ při čemž i čtyř a osmdesátiletá stařena Anna všem, kteří očekávali vykoupení izraelského, o něm mluvila w chrámě. (Mt. 2, 30—38.). Zatím přišli moudrci od východu, věřící w Boha a očekávající také Spasitele, nesouce novému králi Židovskému zlato, kadidlo a myrrhu a vedeni hvězdou, od Bálama již zvěstovanou (IV. Mojž. 24, 17.), aby oznámili Herodesowi a strze něho knížatům kněžským a učitelům lidu příchod Spasitele na svět a jemu se poklonili (Mt. 2.). Než žárlivosti Herodesa krále, majícího nověrozeného Mesiáše za světského krále, jenžby ho

začínaje r. 754 jen o rok a šest dní později začátek bere, než se Kristus Pán skutečně narodil. (Cirkoní historie Ensebia 1855 str. 19. od Srbce.)

o trůn snad ještě připraviti mohl, vraždění jsou pacholici v okolí Betlemském až do dvou let; — ale Josef napomenut andělem utekl s ním a matkou jeho do Egypta, (Mt. 2, 13.), kdež na blízku prý města Heliopole ob Židů vystaveného (u Memfisů) býdleli, až teprve po smrti Herodesově z rozkazu andělůma do vlasti se navrátili. Tu býdlel nyní v Nazaretě Pán Ježíš a prospíval tu moudrostí, věkem i milostí u Boha i u lidí. Zenom v dvanáctém roce uvažuje o výroční slavnosti v Jerusalemě před zákoníky a lidem v chrámě Božskou svou moudrost, vylábaje jim tu písmo, tak že užasli nad rozumem jeho (Lk. 2, 42.). Nato vrátil se do Nazareta, jsa rodičům svým pobdán, a snad i Josefa pěstouna svého v řemesle podporoval, an mu později nepřátelé jeho tesařů přezděli (Mt. 6, 3.). Žil pak tu po tichu až do třicátého roku, jelikož dle židovského způsobu ani sluffno ani domoleno nebýlo, dříve veřejně lid vpučovat.

§. 21. Veřejný život Páně.

Leto 15. panování římského císaře Tiberia, když Pontský Pilát zpravoval Substo, a Herodes (syn) vládl v Galilei a bratr jeho Filip v trajině na severu za Jordanem, za knížat kněžských Anuásse a Kaifásse (asi v 28. roce po Kr. P.) povolán od Boha Jan Křtitel, syn Zachariásse a Alžběthy, aby připravoval lid dle slova proroka Isaiásse a Malachiásse na Spasitele. Vystoupil veřejně za Jordanem na poušti, ohlašuje Židům, aby činili pokání, an se přiblížilo království nebeské a on že jest předpovězeným od proroků předchůdcem

jeho. I kázal jim křest poání na odpustění hříchů a křtil
v Jordáně vyhánějící hřích své (Mt. 3, 6.) *) A
když Pán Ježíš počínal býti as ve 30 letech, při-
stoupil i on, žádaje zbráhajícího se Jana, aby ho po-
křtil. Při tomto křtu osvědčil jej Bůh Otce za Syna
svého, volaje s otevřených nebes: „Tento jest Syn
můj milý, v němž jsem sobě zalíbil,“ a Duch svatý ve
spůsobu holubice snášel se nad hlavou jeho (Mt. 3, 17.),
aby dověděl Janovi vnuknutí Božího, že je to v skutku
Syn Boží (Jan 1, 33.). Pán Ježíš na to se odebral
na poušť, připravuje se tu 40 denním postem k na-
stoupení svého Mesiášského úřadu a pokoušen tu byl
třikráte od ďábla, načež navrátil se opět k Jordánu. Tu
pak rozhlašuje jej Jan za Mesiáše světa, jenž má vy-
toupiti lid, a ukazuje jej učeníkům svým slovy: „Ejhle
beránek Boží, který snímá hřích světa;“ i posílá jich od
sebe k němu (Jan 1, 36.), aby se ho přidrželi. A upc-
slechli ho hned Ondřej a Jan a šli za ním, načež i
Šimon, Filip i Bartoloměj k němu se přihlásili. I
navrátil se do Galileje, uče ve ffolách a káže jim:
„Čiňte poání, nebo se přiblížilo království nebeské“
(Mt. 4, 17.). I vešel v Nazaretě ve vlasti své
v sobotu do synagogy, aby tu četl Písmo svaté, a roz-

*) Flaviius žid narozen r. 37 po Kr. P. vypravuje ve svých
starožitnostech 18, 5. (též u Eusebia 1, 11.) o Janu Křtiteli, o
jeho kázání, cnostném životě i smrti, že byl muž pro sprave-
dlnost a pobožnost nejslavnější, a že proto k němu mnozí se
scházeli a rádi ho poslouchali; načež prý zabil Herodes pro
Herodiádu „toho muže dobrého, který Židy napomínal, aby
cnostně živi byli, a prolazující sobě vespolet spravedlnost,
Bohu pak náležitou uctivost ke křtu přistupovali.“

winum právě 61. kapitulu Šsaiáše proroka, jež o Mesiáši zněla, prohlásil se zde veřejně za zaslíbeného a poslaného Mesiáše světa (pomazaného Páně), vykládaje jim, že se na něm toto proroctví úplně vyplnilo. (Mt. 4, 16.) Kdžž pak se nad tím někteří horšili, ustoupil do Kafarnaum, uče tu poblé moře Genesaretského a po wšši Galilei we školách, káže ewangelium králowství Božího, uzdravuje wšseliké nemocné, takž se i až po wšši Šyrii powěšt o něm rozěšla, a mnozí zástupové za ním chodili z Galilee, Judsta, z Jerusalema, z Desíti-městí i z Jordání a wššichni ho welebili.

Divilil se owšsem na počátku, majíce ho jen za syna Josefowa a za pouhého tesaře a chudého syna Marie, nemohouce pochopiti, odkud má tu moudrost a tu moc diwů činiti, an přž ještě nikdy tak člowěk nemluwil, jako tento, aniž se kde tomu učil, an učí jako moc maje a ne jako zákonici a Fariseowé. Přišed pak na to na weltonoc do Jerusaléma, prohlásil se i tu za Syna Božího, nazýwaje chrám, jež wščištil, domem Otce swého, (Jan 2.) a mnohé diwů tu čině, tak že mnozí w něho uwěřili, mezi nimiž i člen nejwššší raddy Židowské, Nikodem. Na cestě pak zjewil se takéž Samaritánům u studnice za očkáwaného Mesiáše světa (Jan 4.), po dwa dni je wpučuje. Přišed pak opět na slawnost do Jerusalema, uzdrawil tu 38 let nemocného a wshlassowal se tam veřejně i zřejmě za Syna Boha, jmenuje Boha zřejmě swým Otcem, od něhož s nebe přišel, odwołáwaje se tu na písmá swatá, jež se na něm vyplnila, řka: „Zpřtujte písmá, nebo wy se domníwáte život wěčnů w nich míti, neboť tak swědectví wdávaji o mně, nebo i Mojžiš psal o mně“ (Jan 5, 18. 39. 46.). Totěž opa=

řoval jim i o slavnosti stánků, uzdraviv tu slepého od narození (Jan 7, 10.) jakož i o posvěcení (Jan 10.), až ho chtěli kamenovati. I uvěřili tu mnozí v něho. Uvšsať i do zajordánských krajin se přeplavil, uzdravuje tu mnoho nemocných (Mt. 14, 34.) zejména posedlé (Mr. 5.), jakož i do Fenicie do okolí jejích dvou měst hlavních Tyru a Sidonu zavítal (Mt. 15, 21.), posedlou dceru pohanky jedné tu uzdravil, obřadž přes krajinu zajordánskou Desítiměst (Mr. 7, 31.) se na zpět do Galilee vrátil. A tak ohlásil se sám po celé zemi za Syna Božího a za Mesiáše, na rozličných těchto cestách vyhucuje a divy při tom čině, aby v něho lid uvěřil.

§. 22. Křtení a zázraky Pána Krista.

1. Kristus chtěje zaříditi království své na zemi, předemšim vzal sobě svědky a pomocníky, aby všecko jeho učení slyšeli a skutky i zázraky jeho sami viděli. I vyšsed u večer na horu k modlení, v němž celou noc setrval, vyvolil sobě předemšim dvanácte apoštolů (vyšlanců) a sice: Šimona, kterému dal jméno Petr, a Ondřeje bratra jeho, rybáře z Betšaidy; Jakuba Wellého a Jana Miláčka, bratra jeho, syny Zebedeovy a (Marie) Salome, kteří byli takéž rybáři Galilejsští a tovaryšši Simonowi; Filipa a Bartoloměje (Matthanael), takéž rybáře; Matouše (Levi), celného (publikána) z Kafarnaum a Tomáše Didyma (bližence), Jakuba Menšího, Spravedlivého a bratra jeho Judu (Tadeáš, Lebeus), bratry a syny Kleofassovy (Alfeovy) a bratrance Páně z Nazareta, Šimona Kananejského (Zelotes, horlivec) a Šibáše

Židů z pokolení Žuda. (Luk. 6, 12 —). Ž byli tedy všickni mimo Židáše Galilejské. A ustanovil je, aby s ním byli, a aby je posílal kázat, a dal jim moc uzdravovati a vymítati zlé duchy (Mat. 3, 14). Ž vysílal je časem po dvou mezi Židy k tomuto cíli, aby na něho lid připravovali, ohlašující mu, že se přiblížilo, království nebeské (Mesiáš), a aby tedy pokání činili, načež tito chodili po městech židovských vůkol, zvěstující Ewangelium (Luk. 9). Mimo ně pak vymohlil sobě ještě 72 učeníků, jež takéž před sebou posílal do měst a míst, kam chtěl wejiti, s tímtož poselstvím a toutéž mocí jako apostoły (Luk. 10.), což i oni konali. On pak sám po celé tři leta chodil po zemi, ohlašuje se za Mesiáše od Boha poslaného a od proroků předpovězeného, osvědčuje se Synem Božím, všude vypučuje o království Božím, na moři (Tiberiadském) i na hoře, w domech i w školách, soukromě (Nikodema, Samaritánu) i veřejně, nejraději však w Kafarnaum, a nejdůležitěji zas w Jerusalemě o slavnostech. Učí pak na základě zákona Mojžíšova, jež nepřisel zrušiti ale naplnit, wíru dokonalejší než w starém zákoně, zvláště hypočítáwaje w rozbíth w zákoně mravním w dlouhé řeči na hoře, kdež vysvětluje články mravů wíry své, totiž: páté, šesté a osmé přikázání, lásku k bližnímu, křesťanskou spravedlnost, to ješt dobré skutky a hlavně dobrý při nich úmysl bez ohledu na chválu lidskou a bez poctivosti, a napomíná lid k následování jeho, aby byli „dokonalí, jako i otec nebeský dokonalý jest“ (Mat. 5—7). A jindy dohládá jim w podobenství o milosrdném Samaritanu učení, že je každý člověk našim bližním (Luk. 10, 29), vyhýwaje jich k upřímné lásce k bližnímu, aby všecko mu

činili, co sami od jiných požadují. Při tom učí je i nové zvláštní modlitbě Páně (Mat. 5, 9.), napomínaje jich k poctorné (Luk. 18.) a stálé modlitbě (Luk. 11) k Otci ve jmenu jeho (Jan 14, 13). Spolu však ohlašuje jim tuto novou víru za víru Božskou, jelikož to není jeho vymyšlené lidské učení, ale učení toho, který ho poslal, Otce nebeského. (Jan 7, 16.) Učí však i učení docela nové, čisté křesťanstvé, v němž vykládá víru v nejsvětější Trojici (Mat. 28, 19), žádá víru v Jebe, jakožto v Syna Božího za nevyhnutelně k spasení potřebnou (Jan 3, 18.), potřebu křtu svatého (Jan 3, 5) a víry (Mr. 16, 16) k spasení; slibuje a dokazuje přítomnost svou v Největější Svátosti oltářní (Jan 6), vysvětluje novozákonní pokání v podobenství o marnotratném synu (Luk. 15, 11 —), načež moc rozhřešovací po vykonaném vyhnání z hříchů apoštolům svěčuje (Jan 20, 22 —), a spolu Ducha svatého jim poslati slibuje.

Při tom předkládá jedmero podobenství o církvi své, přirovnává je semenu rozličnému, pšenicí a koukoli, zrnů horčičnému, kvasu, posladu v poli, drahé perli, a jiti na moři (Mat. 13.). Všude pak učí nejraději v podobenství, aby ho lid raději poslouchal a lépe pochopoval a poznenáhlu jako nevědomky poslání jeho mesianické pokojně uznal; avšak učí i bez obrazů a jadrně, kde to za dobré uznává, jako v řeči na hoře a na místě polním, kde články křesťanských mravů předkládá. Učí však i křesťanské dokonalosti: dobrovolné chudobě, ustavičné čistotě, úplnému poslušnosti, obřeknutí se všeho k vůli Kristu, učí i trpělivému snášení křivd a patláse, modlitbě a dobročinnosti k nepřátelům.

2. A aby uvěřili spíše w něho a uznali ho za Syna Božího, za Mesiáše a učení jeho za pravé Božské, činí svou mocí divy a zázraky, chodě po zemi, dobře čině a uzdravuje. Tak činí přebetvšším divy na bezživotné přírodě, na věcech, proměňuje wodu we wíno na swatbě w Ráni, ondy nasycuje jednou 5.000 lidí pěti chleby a dvěma rybičkami, a jindy 4.000 lidí sedmi chleby a málo rybičkami, chodí po vodě jako po suché zemi (Jan 6), utiňuje slowem bouři na moři, činí zázračné lowení ryb; ryba chová w ústech potřebný groš chrámový a fík z jeho rozkazu usychá.

Přiwádějí a přinášejí mu odewšad wšeliké nemocné a on uzdravuje je slowem mocným z blízka i z daleka, ano i w nepřítomnosti, jindy pak jen pouhým bektnutím se jeho ssatí zdraví nabývají (Mr. 6, 56.). Tak uzdravil slepého w Betsaidě (Mr. 8), slepé žebráky u města Jericha (Mat. 20, Luk. 18), dva slepé w Kafarnaum (Mat. 9) a slepého od narození w Jerusalemě (Jan 9); hluchoněmého (Mr. 7), wodnatelného (Luk. 14), s uschlou rukou třidcet osm let nemocného (Jan 5), uťaté ucho Malcha služebníka (Luk. 22), jeduho (Mat. 8.) a deset malomocných (Luk. 17.), ssalem raněného člověka w Kafarnaum (Luk. 5.) a ženu ssličenou 18 let (Luk. 13.), ženu krwotokou (Mr. 5.), tchňni Petrowu (Luk. 4.) a syna králowského úředníka w Kafarnaum (Jan 4.) od zimnice, a umírajícího služebníka setníkova w Kafarnaum (Luk. 7.) a mnoho jiných wšubec w Galilei (Mr. 1, 32., Mat. 15, 30.), před učením Janovým (Luk. 7, 21.), w zemi genesaretské (Mat. 14, 34.) w Jerusalemě w chrámě (Mat. 21, 14.) a jinde. — Ano i poseblé káblem uzdravuje mocí Boží jako

dceru ženy chananejské (Mr. 7.), dva Gerasenské (Mat. 8.), posedlého w Kafarnaum w synagogě (Luk. 4.) a němého w Kafarnaum (Mat. 9.), slepého a němého (Mat. 12.), náměsíčníka hluchoněmého (Mr. 9.) a zase němého (Luk. 11.) a vůbec i jiné posedlé jako w Kafarnaum (Mat. 8., 16.) a jinde. — Ano i mrtvé vzkřísí, jako právě zemřelou dceru Jairovu (Mr. 5.), pochovávaného mládence w městě Naim (Luk. 7.) a čtyry dni w hrobě ležícího již Lazara (Jan 11.), aby tak ukázal pravdu slov svých, že jako otec mrtvé vzkřísí, tak i Syn, toho chce, obživuje (Jan 5, 21.), an dána mu jest všechna moc na nebi i na zemi (Mat. 28, 18.) — Zážitky tyto jsou tak očividné, že je ani nejpřísnější vyšetřování zákoníků při slepém od narození (Jan 9. kap.) ani při vzkříšeném Lazarovi (Jan 11.) upírati nemíní, ale jen násilím rozhlášení jejich zameziti hledí; při uzdravených posedlých pak nerozumně je ďábelskému spolčení s Pánem ač marně připisuje (Mat. 11, Mr. 3, Luk. 11.)

Mimo to pak budoucí věci předpovídá, jako čtyřikrát své umučení (Mat. 16, Mat. 17, Mat. 20, Mat. 26), třikrát zradu Zidášskou (Jan 13, Mr. 14, Luk. 22), třikrát zapření Petrowo (Jan 13, Luk. 22., Mat. 26), dwakrát rozprchnutí apoštolů (Mat. 26, Jan 16), čtyřikrát posláni Ducha sw. (Jan 14, 15, 16), pronásledování apoštolů (Jan 16.), smrt Petrowu a Janovu (Jan 21, 18—) a zlázu Jerusalema (Mat. 24.), jakož i jiné věci věděl, ku př. o groffi w hubě ryb (Mat. 17.), o oslici (Mat. 21.) atd.

3. Při tom pak wedl život tak jasný a bezúhonný, že do očí praví nepřátelům svým: „Kdo z vás mne bude trestati z hříchu?“ (Jan 8, 46.) „Proč

mne hledíte zabít?" (Jan 10, 32.) A oni nemohouce jej ze žádného mravného poslechu winiti, dohlábají mu jen, že jsa člověk, dělá se Bohem; a u Kaisásse a Piláta musí míti podplacené svědky, aby proti němu svědčili, že je buřič a rouhač, ač ani tito namebení se nesromnávají w řeči.

A za to wšseto dobrobiní lidu prořázané nehledá ani chwály jejich, nýbrž jediné chvály toho, který ho poslal (Jan 7, 18.), zmizí jim, když ho chtí učiniti králem (Jan 6, 15.), ač nemá, kdeby hlavu sklonil (Mat. 8, 20.), ano i na žimobytí darů ob nábožných žen přijímá (Luk. 8, 1.). A proto může jim říci do očí: „Já jsem světlo světa. Učte se ode mne, nebo jsem tichý a pokorný srdcem“ (Mat. 11, 29) *).

§. 23. Umučení a oslavení jeho.

Než strže učení jenom — pouze k vůli nové míře Boží na světě — nemusil právě přijíti Syn Boží na zem; i prorok poslaný ob Boha a Duchem sw. osvědčený mohl založiti na zemi novou míru Božskou a odstraniti wšeliké modlářství, neměru a pochybnosti we míře. Wšsať hlavně hřích přivedl člověka do této bídy, w níž měl zahynouti na věky, nemyslobodí-li ho z ní někdo smířením ho s Bohem a úplným zadosťučiněním jemu; a k tomu bylo třeba, aby sestoupil Syn Boží na svět, a maje život neskonale cenný, aby jej dle vůle Otce

*) Frost we spisu o Božství Páně: Vdětež. Antikrist tu (roku 1864) podává wšborný rozbor s doložky o swaté powaze a životu Páně (str. 67—).

nebeského za hřích světa dobrovolně obětoval na vykoupení hříšného člověka (I. Timot. 1, 15).

Již tři leta whučoval Pán Ježíš, chodě po zemi — a tu bera se opět na slávnost welikonoční do Jerusalema přes Jericho, řekl k apostolům u toho města: „Mi vstupujeme do Jerusalema, a dokoná se to, co psáno jest skrze proroky o Synu člověka. Vydán bude pohanům, bude posmíván a bičován a uplácán a řehy jej ubíjejí, zabijí jej a třetího dne vstane z mrtvých.“ Bylo to již třetí ohlášování smrti jeho. A hle o těchto svátcích stalo se to skutečně. Nepřátelé jeho Fariseové, knížata kněžská, zákoníci a starší libu konečně vymohli smrt jeho, dychtíce po ní dlouho z nenávisti. Nebo Fariseové těžce to nesli, že lid jich opouštěl a Krista Pána se přibržoval, že jim vyhrožoval před lidem špatné jejich vůle písmem, a károl špatných jejich život, a proto již dlouho naň číhali. Proto hanili ho u libu, že nezachovává prý zákona Božího, rozuměj jejich lidských ustanovení, že zachází s hříšnými a tím se poskvrňuje, že čině bitých spolek má s ďáblem a přece při tom za Syna Božího se chce vydávati. Schwálně ho pokoušeli, aby jej mohli zaháněti nebo obviniti, tážíce se, mají-li kamenované hbiti cizoložnice dle zákona Mojžíšova (Jan 8, 1—), máli se platit daň císaři (Mat. 22); než nemožno jim polapiti ho v řeči. Knížata kněžská domnívali se nad to, že Mesiáš služby Boží dle smyslu jejich opraví a i za hranicemi Židovskými rozšíří, oni pak že budou tím potvřeni lestem statou svého u velikou moc a slávu. Zákoníci pak očekávající, že bude mistrem u vůle zákona, myslili, že oni s ním společně takto vážnosti i jmění od libu nabudou. Starší libu

pať se spolehali, že jim ob pobannoſti římské pomůže a k ſpoluwládě je přivezme. A když tať wſſicni we ſwé ſwětſké a liché naběži byli ſklamáni a to jať zaſloužili, umínili ſi w domnělé opráwněnoſti a náboženſké horliwosti ſwé, že muſí ſhlabiti toho člowěka, jenž jſa jen chubý teſař z Nazaretu, wybáwá je za Meſiáſſe a tať lib ſwábí, a přitom i jim wſſube ſlowy i ſtutky neſmírně iſtobí. Proto uzwřeli zabíti ho w tyto ſwátky a tím j píſſe chtěli to učiniti, an jaťoby jim nawzbor jeſtě w neběli ſlawně na oſlici wjel do Jeruſalema jaťo král, baba ſi i po králowſku na ceſtě poſluhowati a poſtřikowati, načež jaťo Meſiáš ſi počínaje bez jich dowolení chrám čiſtil, nemocné tam uzbrawowal, na newěrné Židy w pobobenſtwí o winářích welmi borážel, ſariſeý neſmírně káral, a je za Meſiáſſe tu w chrámě wybáwal (Mat. 11—23, Mr. 11—12). Bálit ſe wſſať libu neobhčejně četného na ſlawnoſti přítomného, an jej znal z bitwů jeho, zwláſtě že wzkríſſení mrtwého Lazara wedlé Jeruſaléma w Betanii hýblícího; zatím wſſať uſnadnil jim to Židáš zrádným ſlibem ſwým, a podplacení ſwědkowé měli weřejně přeb ſoubem doſwědčiti winu jeho, aby ſe lib proti žádnému rozſudku nemohl zpoužeti.

We čtwtel večer požitwá Pán welikonočního jeſtě heránka, při čemž ſwátost oltářní a obět nowého zákona uſtanowuje a s apoſtoly ſe rozlučuje, načež jba ſe modliti s apoſtoly w noci na horu Oliwetſkou do zahrady Getſemanské, tu zrádným webením a uťazáním Židášſowým wybán byl najatým žolbnérům zákonníkům, kněží a ſtarſſích libu, ſwázán pať byl na ſoub odweden nejprw ke Kaiſáſſowi a potom k Pilátowi. Najatí křiwí ſwědkowé winili ho tu u Kaiſáſſe, že prý ſe rouhal, dělaje ſe wſſe-

možoucím, jenž ve třech dnech vystaví nový chrám ale jejich svědectví se ani po umlumení jejich nesrownávala (Mr. 14, 55.); nad to pak uznán za rouhače již proto, že se vyháněl za Syna Božího; on pak veřejně to dvakrát zde před celou radou vyžnal, že Synem Božím jest. U Piláta zase naň křivě svědčili, že brání daně dávatí císaři, a dělaje se Kristem králem (Mesiášsem), bouří lid po celé zemi (Luk. 23, 1—) a dolehají, aby co buřič odpraven byl. A ač ho Pilát čtyřkráte za newinného prohlásoval, že strachu poblehl přece konečně zuřivé zájisti a mstě Židů, a umhw ruce na znamení newinnosti Páně svolil k jeho potupnému odpravení na dřevě kříže jako nejwětšího zločince (Mat. 27.). A zbičowawšse a korunowawšse ho trnowou korunou webli ho za město Jerusalem na horu Kalvarii, Golgotu, a přibíli ho na kříž mezi dvěma lotry w páteř před welikou nocí r. 33 po jeho narození (25. března), kdež promluwio jestě sedmkrát, i okolo třetí hodiny po hrozných mukách skončil. Wšedko stwoření uznávalo, že Spasitel světa umírá; ima rozprostřela se w pravé poledne po Kalvarii a tři hodiny zahrňwala slunce i oblohu, tať že prý we dne hwězd bylo widěti; opona chrámová se roztrhla na dvě půle, na důkaz, že starý zákon se končí; země se třásla, stáły se puřaly, hrobby se otwíraly a mrtwí wstávali z mrtwých; i setník pohanský na stráží strouffeně wyžnáwal s lidem, jenž se w prsy tepal, že jistě člověk tento byl spravedlivý, že byl Syn Boží. Podobně zwo-lal prý pohan Diwiš Areopagitský (později swatý biskup w Athénách) při welikém tomto zatmění: „Bůh trpí Bůh přírody — aneho se svět boří“ (Drewiář 9. řijna). Na balefém pak moři ozwal prý se tajemný hlas pohanům:

„Veliký Pán (světa) umřel“ — jak svědčí i pohansští dějepiscové Plutarch a Tacit, načež prý lkání smíšené s divením bylo slyšeti. Tiberius císař dal prý (dle Plutarcha) událost tuto vyšetřovati.

Mež radost nepřátel jeho netrvala jen skorem jeden den, v sobotu, co ležel v hrobě; nebo vzdor opatrnému zapečetění a strážnému ostrihání hrobu — vstal v noci ze soboty na neděli svou mocí Pán Ježíš z mrtvých, jakž byl předpověděl, a ukázal se s oslaveným tělem hned toho dne ráno nejprvé Máří Magdaleně u hrobu (Jan 20, 14) a pak ženám ob hrobu jdoucím (Mat. 28, 9.); na to Petrovi, dvěma učeníům odpoledne na cestě do Emaus (Luk. 24, 34. I. Kor. 15, 5.) a u večer desíti apoštolům bez Tomáše: Po osmi pak dnech zjevil se opět jedenácti apoštolům v Jerusalemě, jelikož jim Tomáš první zjevení věřiti nechtěl (Jan 20, 26.); nato zjevil se sedmi apoštolům v Galilei u moře při lovení ryb, kdež přednost sv. Petra slavně potvrdil a všem jedenácti, na jedné tamější hoře, kde se mu klaněli (Mat. 28, 16.). Potom viděn jest ob více než 500 bratří pospolu, z nichž mnozí za času sv. apoštola Pavla, když psal list první svůj do Korintu, ještě na živě byli, a konečně jest ob Jakuba viděn (I. Kor. 15, 7.). A tak zjevoval se jim po svém umučení ve mnohých důvodech po 40 dní, mluvě s nimi o království Božím. A přikázal apoštolům, aby neodcházelí z Jerusalema, ale aby očekávali tam Ducha svatého, Utěšitele a Ducha pravdy, vyvedl je ven na horu Olivetskou, pozdvihl rukou svých, dal jim požehnání, a bera se od nich nesen jest do nebe, kdež sedí na pravici Boží. (Skutk. 1.)

§. 24. Založení církve.

Prvé než odebral se Spasitel do nebes, obkudž byl od Otce na svět přišel, aby vykoupil svět z bludu a z hříchu, zařídil na zemi za sebe zástupce v 12 apo-
stolích, kteří měli především učení jeho rozhlašovati, aby zanišlo pohanství, a přestala víra židovská; mimo to měli po smrti Páně lidem vykoupení Páně přivla-
stňovati čili je od hříchu osvobodovati a jim ve sv. svá-
tostech posvěcující milost Kristovu ubělovati, zařizující v této společnosti věřících, jež křesťanskou církví sluje.
všecko, co za dobré a potřebné uznají k spasení lidí. Církev tuto pak zakládá na věčné časy, jelikož i po
apostolích po všech časy vždy věřící v ní učení a
spasení hledati budou, a dává jí Ducha svatého,
aby s ní na věky zůstával, učení jeho apostolům
připomínal, svědectví o něm vyprávěl a vši pravdě
je naučil. Slíbil pak také, že sám při ní až do skonání
světa proto ostane, aby jí brány pevné nepřemohly.
A svěřiv jí úplné učení a milosti své, dává apostolům
úplnou moc v církvi, jakou sám od Otce k spa-
sení lidstva měl, dokládaje jim to slovy: „Jako mne
poslal otec, i já posílám vás.“ (Jan 20, 21.). „Amen
pravím vám, cožkoli svázáte na zemi, bude svázáno
i na nebi, a cožkoli rozvázáte na zemi, bude rozvá-
záno i na nebi.“ (Mt. 18, 18.). Kdo pak utvře v něho,
mají ho křtem přijmouti do církve, a sděliti mu
všecko učení Páně: „Zdouce, učte všechny národy, křtíce
je ve jménu Otce i Syna i Ducha sv., a učte je
zachovávat všecko, což jsem k vám přikázal.“ (Mt.
28, 20.) Spolu pak dává jim moc rozhřessovací

na místě sebe dohládaje jim: „Přijměte Ducha svatého; kterým odpustíte hřích, odpouštějí se jim, a kterým je zabrzíte, zabrzáný jsou“ (Jan 20, 22.). A aby owoce vykoupení, smrti jeho na kříži dobyté, sobě věřící oswojowati mohli, ustanowuje a zanechává jim tělo a krew svou we způsobách chleba a wina co oběť nowého zákona, aby ji činili na věčnou památku smrti jeho a umučení: (Kf. 22, 19.) a věřícím za pokrm k životu věčnému - jí pobáwali (Jan 6.).

Věřících pak, kteří se k nim a k církwi jeho přidají, napomíná k poslušnosti a oddanosti: „Kdo mās přijímá, mne přijímá, a kdo mne přijímá, přijímá toho, který mne poslal“ (Mt. 10, 40.). „Kdo mās slyší, mne slyší, a kdo mými pohrbá, mnou pohrbá, a kdo mnou pohrbá, pohrbá tím, který mne poslal“ (Kf. 10, 16.). Spolu pak i přísným káráním odsuzuje neposlušných a wzborných, jichž wylučowati jim ukládá, řka: „Zestliže kdo církwe neposlechné, buďž tobě jako pohan a veřejný hříšník“ (publikán Mt. 18, 17.). Žádaje pak sobě, aby jeho věřící, a zvláště sw. apóstolé byli jedné myšli, jedné wíry, jednoho srdce a života (Jan 17, 11.) ustanowuje hned mezi apóstoly Šimona za hlavu církwe své čili za prvního mezi apóstoly, ježž proto slárou (Pefas), Petrem nazývá (Jan 1, 42.), aby na uí církew svou nepřemožitelnou wzdělal. Petrowi dává jenom kliče králowství nebeského (církwe své), aby cožkoli swáže (poručí, zařídí) na zemi, bylo swázáno i na nebi, a cožkoli rozwáže (zařazuje) na zemi, bylo rozwázáno i na nebi. (Mt. 16, 19.). Jenom Petrowi odevzdává u moře celou církew svou, aby pásł owce i beránky po jeho zmrtvých wstání (Jan 12, 15.) a jenom za něho také

prosil při poslední večeři, aby potvrdzoval ve víře bratři svých (Mt. 22, 32.).

A tak založil Kristus Pán na věky nezvratnou a neomylnou církev na zemi, jejížto hlavou nemitelnou a základním kamenem jáni zůstává; dal jí také řádnou duchovní vrchnost v svatém Petru a apoštoli, aby úplně neporušené učení jeho věřícím zachovali, mílosti jeho ve svátostech udělovali, celou církev řídili a spravovali a pak za sebe nástupce v papeži, biskupích a kněžích ustanovovali. Církev tato Kristova jest církev římskokatolická, kteráž po 1800 let beze změny učení a zřízení církve i poslušnost apoštolskou zachovala, jsouc jediná pravá církev Kristova, jedna, svatá, všeobecná a apoštolská, viditelná, a neporušená od počátku, an Duch svatý s ní zůstává po všecky věky.

§. 25. Historická svědectví o Pánu Ježíši.

Rímský dějepisec Tacitus píše o Kristu Pánu ve své historii (Annales XV., 44.) při pronásledování císaře Nerona. „Přívodce jména jejich (křesťanů) Kristus byl za císaře Tiberia obvladaře Pontia Pilata usmrcen,“ zrovna jak i sv. Lukáš (3, 1.) udává. Podobně píše i o Kristu Pánu Suetonius v životě císaře Klaudia (kp. 25.). Máme však i jiná ještě dvě svědectví o Pánu Ježíši. Eusebius, jenž žil na počátku čtvrtého století († 338) nám podává ve své historii církevní (I., 11.) poprvé svědectví slavného vůdce Židovského a spisovatele Josefa Flavia těmito slovy z jeho starožitností vyňatými: „Byl v té době nějaký Ježíš, člověk moudrý, však sluší-li ho člověkem nazývati.

Nebo byl činitelem předivných skutků, a učitelem těch, kteří rádi pravdu přijímají, a měl mnoho následovníků jak z židů tak z pohanů. Tent ješť byl Kristus. A když jej Pilát obžalovaného od knížat nasseho národu, na smrt kříže odsoudil, nepřestali ho milovati, kteříž z počátku začali. Nebo ukázal se jim třetího dne zažítých, dle toho, jakž o něm to, i jiného velmi mnoho a divného swatí proroci z wnuknutí Božího předpowěděli. Ano pobues národ křesťanský od něho jmenowaných nepřestává.“ — Umíšťat za naší doby shodují se učenci katolictví v tom, že nepochází toto místo od Josefa, nýbrž že od nějakého křesťana, jenž jeho spisy opisoval, přidáno bylo. Nebo ať mnoho nedíme ani o známém nepřátelském Josefowu smýšlení proti křesťanům, jimž zářky Paně upírá a směšnými činí, a mnohá mesiánistá prorocství na císaře Wespasiána z lichocení vykládal: připomínáme jen, že místo toto nikterak se nehodí do té kapitoly u Josefa, kde je nachází, a že i obsah jeho powaze Josefowě přímo odporuje.

Publius Ventulus, přítel Pilátův a místodržitel v Syrii, poslal prý do Římské rady (senatu) z Jeruzalema obraz Krista Pána s přípisem o jeho obličeji a osobě těmito slovy: „Objevil se zde člověk (ač máli vlastně člověkem nazván býti) velikých cností, jmenem Ježíš Kristus, jež lidé nazývají prorokem pravdy a učenci jeho Synem Božím. Obživuje mrtvé, a uzdravuje všefehy nemoci. Ješť muž rovné prostřední postavy. Kdo na něj pohledne, musí ho sice milovati, ale musí je ho i spolu i báti. Wlasť má kassťanové, hladké až k ušším, odtud pak jsou tubrnaté, trochu jako modrawé, v prostřed pak hlavě má je dle zwýfu Nazarejských rož-

dělené; jasné čelo, obličej bez vrásky a vší pošťavný, husté mužské vousy stejné barvy jako vlasy, ne tuze dlouhé, a v prostřed taky rozdělené. Pohled jeho jest jednoduchý, s přivřenýma a jasnýma očima a mírný ruměnec jej krásší. Domlouváli, jest hrozný; napomíná-li je přivětivý. Nikdy newiděl ho někdo se smáti, owssem pať plakati. V rozmluvě jest opravdový (vážný), mluví zřídka ale slušně. Jest nejkrásnější z lidí!“ Aťsať nowowěcí bohoslowectí učenci důwodně dokazují, že list tento w této formě nebyl ani do 11 století známý, tbež se teprw we spisech sw. Anselma, arcibiskupa Kanterburjského († 1109) jakož i w jednom starém rukopisu francoušského města Douay objevuje, a že tudíž, ač w středowěku wzorem pro malíře byl, přece je od něhohowymyšlený a potvrzený; nebo sw. Augustin w spisu o nejsw. Trojici (VIII, 5.) dokládá, že není o podobě Páně pranic známo. Protož není ani Edeessská twář Páně wěrný a prawdivý, nýbrž jen od nábožného umělce vymyšlený obraz Páně, ježž tedy owssem Spasitel náš knížeti Abgarowi do Edeessy nikdy neposlal (Ašbach II. 75), jakož mu ani nikdy nepsal, jak zřejmě cirkew na sněmě římském r. 494 za papeže Gelasia rozhodla (Euseb. I. 12 u Krbe str. 43.) *

*) Erownej obširný život Páně od Neumanna ze swatopolského Dědictví (2 díly 1860—2) jakož i harmonický jeho životopis Pána Ježíše slowy čtyř sw. ewangelistů 1865 w Praze nebo dra. S e p p a Leben Jesu (5 Bde.) w Řezně 1861, jen wssestranně a podrobně o celém životu Páně jednají na záslabě čtyř swatých Ewangelii. Podobně wydal E u s s i w Swatopolském Dědictví w Praze wědecký wýklad swatých Ewangelii od r. 1864—67, a P r o c h á z l a w Morawském Dědictví již dříve spis: Putování Krista P. po swaté zem (1853) w Brně.

II.

Svatí Apostolové.

§. 26. Seslání Ducha Svatého a první církev
v Jerusalemě.

Svatí apostolové měli po Pánu Ježíšii učení Páně po světě mezi Židy a pohany rozšiřovati, těch, kteří by jim věřili, křtem do církve přijímati a osady (církve) křesťanské zařizovati, též svaté svátosti jim udělovati a obět Páně s nimi konati. Velikoz pak se zrádce Židáš oběsil, vyvolili sobě u přítomnosti dwacíti věřících losem sw. Matěje za dvanáctého apostola (Skut. 1.). Než tito mužové nebyli nikterakž spůsobilí a schopní, aby veliké toto dílo sami vykonati mohli. Byliť sprostí a neučení rybářové, kteří sotva co mohou poříditi proti učenému — newěřícímu a spustlému světu. Nad to pak sami nepochopovali duchovní Mesiášovo království a wíru jeho na zemi, a jsouce příliš smýšlení ještě pozemského, nemohli pochopiti věci Božích, ale myslili jen na panství jeho světské, na svou čest a svůj prospěch. Proto ptají se ho, co jim dá za odměnu, že ho následowali (Mat. 19, 27.); proto hádají se o přednost mezi sebou, kdo by byl větší (Luk. 22, 24); proto chtějí býti Jakub a Jan w říši jeho prvními úředníky (Mat. 20, 22.), proto nechápou učení o nejsvětější Svátosti (Jan 6), a že by měl dobrý mistr jejich umříti smrti ukrutnou (Luk. 18, 38, Mat. 16, 21.); ano když již jde na horu Oliwetskou, aby wstoupil na nebesa, ptají se ho ještě, brzy-li zařídí království své na světě? (Skutk. 1. 6.)

a newěří w něho, takže jich z newěry trestati musí (Mar. 16, 14.). Mimo to pať jsou welice bážliví a jotwa co snesou pro Krista; wžbyť w zahradě Setse-manské se rozutekli wssicni, wjima odwážlivého Petra, jenž ho napřed bránil a ze žwěbatosti za ním pozbálí šel, ale u Kaifásse ho hned na to ze strachu před smrtí třikrát zapřel; a po smrti jeho uzavírají se wssicni w Jeruzalemě ze strachu před Židy (Jan 29, 19.).

Mež desátého dne po nanebewstoupení Páně o wšroční slatnosti židowských letnic, když byli Židé a w nowě na wiru w jednoho Boha obrácení pohané z celého téměř swěta w Jeruzalemě, stali se takřka jinými lidmi. Tu stal se rychle žwut s nebe, a ukázali se rozdělení jazykové jako oheň na každém z apóstolů, a naplnění jsou wssicni Duchem swatým a učinění schopnými apóstoly Páně. Počínají mluwiti cizými jazyky k ubíwení wšech přítomných, — a pochopiwše najednou duchowní říši Mesiasowu, jeho wiru a poslání na swět i swůj úkol, neohroženě wznáwají se weřejně za jeho přitwřence. A Petr oswícen Duchem swatým wšmluwně hlásá jim wžnam tohoto zázračného sezlání Ducha swatého, o němž již Joel prorok (2, 28.) prorokowal, oznamuje jim Pána Ježíše ob nich ukřižowaného za prawého Syna Božího a zaslíbeného Mesiasse, wzhwaje jich k přijetí wiru jeho pokáním a křtem swatým. S počtčtěno jest jich toho dne okolo 3.000. (Skut. 2.) Nato Petr a Jan jdouce po polebni do chrámu k modlení, pouhým slowem uzbawí we jmenu Pána Ježíše čtyřicetiletého žebraťa chromého od narození, čímž získali po Petrowě druhé řeči církwi opět 2.000 wěřících. S zawření jsou u wečer proto ob kněží, ručedníku chrámu

a Saduceů do žaláře — a na zejtrí před radou neohroženě ohlašují Krista, ukřižovaného a vzkříšeného; a když jim zapovídají dále o něm kázati, odvolávají se k Bohu, jehož sluší více poslouchati než lidí (Skut. 4.), načež jsou pro strach před lidem propuštěni bez trestu. A když se na to strže ruce apoštolů daly mnohé divy a zázraky v lidu, takže i na ulice vhnášeli nemocné, aby aspoň, kdyžby šel Petr, stín jeho něčeho z nich zastínil a uzdravil, a když i z okolních měst nemocné tam přinášeli a všickni uzdravováni byli: tu rozmáhalo se množství věřících v Pána. Ale knížata kněží, Fariseové a Saduceové zatknuli je opět do žaláře, z něhož je vyšel v noci anděl Páně osvobodil. Druhého pak dne, když zase kázali v chrámu, postaveni jsou k soudu před nejvyšší radou, a tu bránili Božské své poslání a svědectví o Kristu, takže již myslili je zabiti. Ale k radě spravedlivého Farisea Gamaliela dali je za neposlušnost jejich jen zmřskati a zakázavše jim taková kázání, propustili je opět. A oni nepřestávali na žádný den v chrámě i po domích učiti a zvěštovati Krista Ježíše, radující se z toho, že hodni učiněni byli trpěti pohanění pro Iméno P. Ježíše. (Skut. 5.).

Všickni tito věřící byli pospolu, a na každý den trvající jednomyslně v chrámě po domích v učení apoštolském, v sdílnosti lámání chleba a na modlitbách, chvále Boha a majíce milost (lásku) u všeho lidu; nebo všecko množství věřících bylo jedno srdce a jedna duše, a všecky věci (jmění) měli společné, takže nebylo mezi nimi nuzných, an věřící prodávající pole a domy přinášeli peníze apoštolům, aby z toho každému dle potřeby ubíleovali (Ř. 4, 32.).

§. 27. Dvoje pronásledování církve v Jerusalemě (asi r. 36 a 43).

Aposťolové vydávali velikou mocí svědectví o vzkrášení Páně a hlásali slovo Páně, čímž se množství věřících v Pána — mužů i žen rozmáhalo. Ale když i mnoho kněží v Jerusalemě přijalo víru Kristovu, tu nastalo první kruté pronásledování apoštolů a věřících v Jerusalemě od Židů. Horlivý Štěpán jáhen pln jsa milosti a síly, a čině veliké divy a zázraky v lidu, hájil neobolatelně Krista Pána, křivými svědky vyslal prohlášen ob rady za rouhače Božího i zákona jeho a ukamenován, vyplil první krev svou pro Krista (Skut. 7.), načež věřící rozprchli se po celé zemi v Judsku i Samaří, ano i do Fenicie, Syrie (Antiochie, Damasku) a Cypru (Skut. 9, 2. 11, 19.), ale apoštolové pozůstali v Jerusalemě. Horlivý pak a zuřivý Šamela ve jmenu Fariseů s jinými hubil církev, ucházeje i do domů, jímaje muže i ženy křesťanské, a přiváděje je do žaláře. Než i tímto rozprchnutím křesťanů prospívalo rozšiřování křesťanské víry po zemi židovské tím více, an i ve jmenu učeníků, jako v Samaří za jáhna Filipa, uzdravovali se tu sřlákem ranění, kulhaví a posedlí, (Skutk. 8.), takže silně přibýval zástup Páně.

Zatím pak obracuje Pán, asi roku 37, na víru svou nejzuřivějšího jejího protivníka Šamela, jenž u Gamaliele se ve víře židovské dle názoru farisejského cvičil a Pána Ježíše dle osoby taky znal (I. Kor. 9, 1., II. Kor. 5, 16.) Právě šel s plnomocenstvím ob nejvyšší rady i mimo židovskou zem do Syrského Damasku, aby tu křesťany jímali; ale před městem povolal ho Pán

Ježiš za svého apoštola, aby nešl jméno jeho před pohaně, krále i syny Izraelské, a aby trpěl také pro jméno jeho. Naplněn Duchem svatým a pohnut jak zážračným zjevením Kristovým, tak i svým po křtu ozdravením ze slepoty, kázal tu hned veřejně Ježíše Nazaretského, ukřižovaného Syna Božího. Odtud pak odešel do Arabie, káže tu Židům rozptýleným víru Boží, načež navrátil se přes Damaskus, třetí rok přišel opět do Jerusalema, aby se představil Petrowi co apoštol; než i odtud musel úkladům židovským ujíti, a jsa u wtržení myšli od Boha powolán mezi pohaně (Skut. 22, 21.), šel nejprvé do rodště svého Tarsu a pak do Antiochie Sýrské, kde po celý rok wbučoval. (Skut. 11, 25.)

Mezi tím měla po wsech ty časy církev w zemi Židovské pokoj, a wzdělávala a šířila se velmi. Sw. Petr a jiní apoštolé chodili po zemi, kážíce, křtíce a dávajíc čínice. Tak uzdravil sw. Petr šlakem raněného Eneáše w Lyddě, wzkřísil dobročinnou Tabithu w Joppe, a byl powolán na to zvláštním wnuknutím Božím do Cesareh, kdež prvního pohana setníka Kornelia wbučil, a když na ně sestoupil Duch sw. a darem jazyků je obdařil, jej i s celým domem jeho pokřtil.

Tu pak asi roku 43. wppuklo druhé pronásledování křesťanů w Židovské zemi od Herodesa (Agrippy I.) krále, w němžto zabit jest Jakub Starší, bratr Jana Miláčka; ano i Petra kázal zajmouti, an prch se tím hleděl zalíbiti Židům, chtěje ho teprw usmrtiti po wellocích; ale Bůh wswobodil jej zážračně andělem svým, a Petr wšsed z města odešel na jiné místo. (Skut. 12, 17.) Ostatní sw. apoštolé wšak poznávali uhní swrchowaný čas, aby wpplnili již rozkaz Páně: „Zdouce uče

wšedň národů,“ a smluviwšse se dle zbožného podání mezi sebou o jednotlivé země, kdeby každý působil (Euseb. 3, 1.), rozěšli se najednou, anebo poznenáhla do tehdejšího známého swěta, zanechawšse w Jerusalemě jakožto biskupa Satuba Mladšího, bratrance Páně. A majíce dar jazyků i divů, kázali wšude a Pán jim pomáhal následujícími na to divy (Mr. 16, 20.) Apollonius, církwní spisowatel z druhého století wyprawuje o tom staré církwní podání, že prý sám Kristus Pán apóstolům nařídil, aby dwanácte let w Jerusalemě počkali a teprw pať do swěta se rozěšli. Církew sw. slawí rozěslání swatých apóstolů 15. čerwence wěroční památkou, owšem že bez ohledu na to, zdali se najednou rozěšli, anebo tať si swět mezi sebe rozdělili dle tohoto podání.

Při tomto misijnářství pať pomáhali jim i mnozí učeníci a průwodcové, rozšiřující a kážící taťtéž wíru Páně, zvláště Timoteus, Titus, Marek, Lukáš, Barnabáš, Sylas, Epafras a jiní, jať o tom Skutky Apóstolské a listy sw. Pawla wyprawují. Swati apóstolové pať chodíce po swětě zanechávali tam, kde kázali Kristowo učení, wždy za sebe zástupce, a ustanowowali dilem biskupy, jako sw. Pawel na ostrowě Kretě Tita, aby, čehož se nedostává, zprawil a po městě kněží za sebe ustanovil, jinde pať zase w každé církwi (osadě) založené zřizowal starší čili kněze, aby církew Boží wzkwetala a učení i milostí Kristových pohotově miti mohla. Ostatně nerozšiřowali jen ústy slowo Boží, jať jim Pán přiřádal, ale kde třeba bylo, i spisů swých mi, ewangeliem a listy poučowali a utwřzowali nepřítomných wěřících w prawdě Boží. Spisy tyto čini Písma swatá nowého zákona a obsahují 27 knih, a sice: čtyř ewangelia (sw. Matouffe,

Marka, Lukáše a Jana), skutky Apoštolské od sv. Lukáše, 14 listů sv. Pavla (k Římanům, dva ku Korintským, ke Galatům, k Efeským, k Filipenským, ku Kolossenským, dva k Thessalonicenským, dva k Timotheovi, k Titovi, k Filemonovi a k Židům), sedm listů katolických čili obecných (od sv. Jakuba, dva od sv. Petra, tři od sv. Jana, a od sv. Judy), pak zjevení sv. Jana.

§. 28. Misijnářská činnost sv. Apoštolů Petra a Pavla.

Nejvíce zpráv podávají nám Skutky Apoštolské o svatém Pavlu, jenž zvláště mezi pohany a rozptýlenými u nich Židy v Asii i v Evropě působil. Chtěl zajisté horlivostí svou nyní nahraditi, čímž se byl dříve proti Pánu provinil. Z zasvětim celý život svůj Kristu Pánu a rozšiřování víry jeho, podnikl tři veliké apoštolské cesty roku 45., 52. a 54. po Malé Asii, Macedonii, Řecku a Itálii, ano až do Španiel prý se obhoblal, a láže mssudy, hleděl pohany i židy získati víře Páně. Začínal pak obvykle v sobotu ve synagogách židovských, odkudž pak teprv dále i k pohanům cestu si kleslil. Na pozdějších cestách namoštěmowal mžbych osady, jež na minulé cestě byl obrátil, chtěje se s nimi potěšiti, a co by scházelo, ještě zaříditi. Často zdržowal se z té příčiny dle důležitosti a hojnosti práce i déle na jednom místě, jako ku př. v Korintu, kde dvě leta u žida Akvilu, čalouníka, jsa téhož řemesla, pro výživu svou koberce tkal, a jen v sobotu veřejně učíval (Skut. 18.); podobně trval i dvě leta v Efesu v Male Asii (Skut. 19.), kde pak Timotheus od něho za biskupa ustanoven byl. A mssude žehnal Bůh horlivé snaze jeho. Ano i strže ruce

jeho veliké dílo činil Pán, tak že nejen uzdravoval nemocné, ku př. chromého ob narození v Cěsře (14, 7.), posedlou ďevěčkou ve Filipi (16, 18.), ale vzkřísil i mrtvé, ku př. spadlého s třetího ošna mládence Euticha v Troadě, (Skut. 20.) ano i pouhým dotknutím je pásky a šátků mnoho nemocných a posedlých uzdraveno bylo (19, 11.) — Než přitom musel ovšem také mnoho trpěti pro Krista Pána, jakž mu to byl sám předpověděl, a mohl tudíž bez chlouby o sobě napsati, že byl pro víru bičován, kamenován a žalařován, že býval v nebezpečnství mezi židy i pohany, na cestách i na moři, na pouštích i v městech, mezi lotry i falešnými bratřími (Židy), snášeje zimou i hitem, hlad i žízeň. A tak působil asi třicet let mezi tak rozličnými pohany, a se vším právem aposto-lem pohanů (národů) a vedle svatého Petra knížetem apostolů se nazývá. Po třetí cestě jeho misionářské zbouřili se asi okolo roku 60. proti němu jerusalemsští židé, načež tu dvě leta marně vězněn byl v Cěsarei. S odvolal se tedy raději do Říma k soudu císařovu, wida probajnost wladařů židovských, a připloul tam co vězeň po velmi bouřlivé cestě r. 61., kdež maje dosti wolnosti, Krista po dvě leta kázal, až i úplně na swobodu propuštěn byl. Rozšiřoval zase víru Páně horlivě, načež opět za císaře Nerona do vězení upadl, a roku 67. v prvním pronásledování křesťanů ob pohanských římských císařů dne 29. června za Římem, jakožto měšťan římský (rozený z Tarzu) skat byl pro víru Boží.

Děťtěž den a rok ukřižován byl hlavou dolů v Římě první kníže apostolský, sv. Petr, jenž co hlava církve a první biskup římský zde víru Kristovu založil a úřad apostolský zastával. Chtěli sice v novější době někteří

předpojati dějepisci upíratí pobyt a smrt sw. Petra w Římě, aby pak tím snadněji smrtelnou, jak myslili, ránu zasabili římskému papeži — jakožto jedinému pravému nástupci jeho, — avšak poúšili se o to s marným výsledkem, an ubálost tato historii, věrou i všemi památkami nad vši pochybnost utvrzena stojí. Nebo ať nic nebíme o tom, že po celých dvanáct set let, anebo vlastně až do reformace w 16. století sice nikomu ani nenapadlo, by o řádném nástupnictví římského papeže a o skutečném biskupování sw. Petra w Římě pochyboval, dohládáme jen nejstarší svědectví z druhého století spisovatele Kaja, jak nám je dějepisec Euseb (II., 25.) doslovně uvádí, řka: „Žá pak svatých apostolů vítězná znamení (hroby) patrně ukázati mohou. Nebo chceš-li jíti na horu Watifanskou (tde Petr), aneb na cestu, kteráž Ostienská slouže (tde Pawel spočívá), najdeš vítězná znamení těch, kteříž církev tuto založili, totiž sw. Petra a Pawla.“ Totéž také připomíná i Dmiš biskup Korintský († 180) w listě svém papeži Eoterowi. Euseb pak k tomu tam jen dohládá, že to potvrzuje i nápis jmen Petra a Pawla, kterých se na hřbitovech římských a ještě za jeho časů poznamenaných spatřoval, a že právě to jen proto dohládá, aby tomu, že w skutku tak se stalo, každě snáze uvěřiti mohl. Sw. Irenej († 202) podobá nám také seznam prvních dvanácti papežů římských počínaje se sw. apostolem Petrem. Podobně píše sw. Augustin († 430), řka: „Aťkoliv biskupů římské počítáme, vždy ob Petra počínáme; po Petrowi nastoupil Linus, pak Klement, po něm Anaklet, na to Ewarist“ atd. Ano i sami důmyslní protestantští dějepiscové starší i novější, jako Hugo Grotius († 1645), anglický

Pearson († 1688), Neander (1825), Gieseler (1827) slavně to proti mělkým námitkám bránili. Jen to není zcela pojistěno, kdy ponejprv do Říma přišel, zdali již hned r. 42, jak píše Euseb, aby čarodějníka Simona, lid tu mámicího, přemohl, ačkoliv by se roč 42. srovnával docela se starým podáním, že v Římě po 25 let (do roku 67) biskupoval. Důslem že tam stále nesídlil, nejen proto, že víru Páně i jině rozšiřoval, ale i proto, že ho roč 43. nebo 44. v Jerusalemě o welkonocích od Agrippy zatknutého nalezáme a zase již o čtvero roč 52. na sněmě Jerusalemském nacházíme (Skut. 15.). Ale i to by se také srovnati dalo s pobýtem jeho v Římě, an císař Klaudius ten roč před tím všech Židů, k nimž křesťanů jako sektu počítali, z Říma vyhnaní rozkázal. Ostatně mohl se roč 54., když po smrti Klaudiově Nero nastoupil, opět do Říma bez překážky odebrati, což že učinil, i to do svědčuje, an obtud první list křesťanům maloasiatským psal, nazýváje město to pro pohanště zmatky jeho Babylonem a těšše a posiluje ony v Neronském pronásledování (od roku 64—). Konečně pak sám v tomto pronásledování mučnickou svou smrtí, kterouž dne 28. června roč 67. podstoupil, slavně svědectví Kristu a živý příklad věřícím poskytl.

§. 29. Rozšiřování víry a smrt ostatních Apostolů.

Sv. Jan Evangelista, Miláček Páně, byl s Petrem a svým bratrem Jakubem Větším svědkem zázračného vzkříšení dcery Jairovy, jakož i Božské slávy jeho při proměnění a smrtelné úzkosti jeho na hoře Olivetské; po ukřižování Páně pak byl dle výroku sv.

Pavla (Gal. 3, 9.) sloupem církve Páně, jako Petr a Jakub. Pro své statečné hájení víry a učení Kristova zvláště v Malé Asii, kde v Efesu bydlil, a nejen církev Efeskou ale i okolních křesťanů (Žjemení 2. a 3. kap.) řídil, byl od císaře Domiciana (81—96) na pustý ostrov Patmos do vyhnanství vypovězen, kde i své Žjemení sepsal, načež se teprve po jeho smrti opět do Efesu natratil. Na žádost některých obcházel a navštěvoval církev okolních národů a měst, někde, aby zřídil biskupy, jinde aby celé církev v pořádek uvedl, a někde, aby hodné kněze vyvolil (Euseb. III., 23.). Nejposlednější mezi evangelisty sepsal své Evangelium a tři listy, jimiž doplňuje, co vynechal, a zvláště Božství Páně proti tehdejším kacířům svědčí. Bludaři protikřesťanští totiž dleli upírali, že by byl P. Ježíš Synem Božím a opět jiní tvrdili, že nepřijel s opravdovým nůž jen zdánlivým tělem. Proti jejich bludům tedy psal sv. Jan. Umřel dle příslibu Kristova jediný z apoštolů přirozenou smrtí u velkém stáří, čítaje přes 90 let, okolo roku 100 po Kr. v Efesu, kdež i pochován byl. Svátek jeho slaví církev 27. prosince; na památku jeho, že prý jednou podal mu v kalichu jed křížem neškodný učinil, světi se místem víno v ten den a podává se věřícím slovy: „Dus lásku sv. Jana Miláčka. Šestého května pak připomíná sobě církev zážračné jeho ochránění v kádi vařícího oleje před branou římskou, jak Tertullian († okolo r. 240) poznamenal.

Sv. Jakub Menší, bratranec Páně, byl prvním biskupem Jerusalemským, kdež i na sněmě (Skutk. 15.) rozhodně mluvil, a byl spolu dle sv. Pavla sloupem církve Kristovy. Byl pro svůj přísný život, zbožnost

a spravedlivost vůbec Spravedlivým nazhván, jak žid Josef Flavius do svědčuje. Pro životem víru svou byl návodem Židům ukamenován asi r. 63 po Kristu za nejvyššího kněze Annasse, ač staré podání praví, že již r. 59 s chrámu svržen a sochorem malchazským dobit byl. Avšak sami přede Židé obžalovali z toho Annasse u krále Agrippy a dosáhli jeho seřazení. (Euseb. II. 23.). Církve zachovala po něm jedno psaní v Písmě svatém ku křesťanům ze židovstva, kdež zvláště k dobrým skutkům jich vyzývá. Takéž pozůstala přede po něm liturgie (mše sv.) církve Jerusalemské, které ještě dosavad oddělení od církve Monophysité v Syrii užívají. Svátek jeho jest 1. května.

Sv. Ondřej bratr Petřův, kázal Evangelium v Asii (v Scythii) severní za mořem Černým a Chvalinským, načež i do Evropy, a jak ruský kronikář Nestor píše, i do Ruska (do Kiěva) přišel, kdež se také za patrona vůbec ctí. Později pak uchýlil se do Řecka, kdež přede na olivovém stromě křížem pověšen byl v městě Patrasu. Památku jeho slaví církve 30. listopadu a upomínkou dosavadní na něho jest římský kříž.

O ostatních pak apoštolích, jelikož nejvíce na východě mezi pohanské, Římanům nepodrobené ještě národy se uchýlili, nemáme jistých zpráv historických, ačkoliv snadno se domyslíme, že všickni horlivě a neunaveně pracovali pro Krista, mezi lidmi víru jeho hlásající a za ni i svůj život obětující, jakž jim Pán předpověděl. Tak přede kázal Filip v severní Asii a východní Evropě, až byl v městě Hierapoli ve Frygii Maloasijské uřizován (Svátek 1. května); sv. Bartoloměj v Indii a Armenii, kde byl s křížem smlečen a uřizován, (24. srpna)

Tomáš w Partii a Indii, kdež w Kalamíně (město sw. Tomáše) kopím probodnut (21. prosince); Matouš zvláště w africké Ethiopii, kdež i umučen (21. září); Matěj lázal w Palestíně a jinde w Asii, a w Jerusalemě prý byl umučen (24. února); Šimona a Judu byli někde w Asii takéž usmrceni a sice jak se praví, byl Juda w Armenii kým ubit, a Šimon w Persii pilou rozřezán (28. října).

§. 30. Učení víry, služby Boží a zprávcové církve w době apoštolské.

Siž w těchto apoštolských časech nalezáme církevní nasse učení víry, wšech swátosti a zewnitřní zřízení církve w hlavních a základních rysech wyvinuté a ustálené.

Nejjádrnějším důkazem tehdejší víry, mimo jednotlivé články porůznu w Písmě swatém nového zákona rozložené, wibíme we wyznání apoštolském počínajícím slovy: „Věřím w Boha,“ jež, jak zbožné staré podání praví, ob samých apoštolů ještě před jejich rozejitím se do swěta složeno bylo, aby w něm měli wšichni wěřící bratři objas celé své víry. Pak-li je wšak apoštolové sami nesložili, pochází přece bozajišta již z I. století a tedy z časů apoštolských.

3 den Páně a služby Boží byly již tehdaž zařízeny. Místo soboty židovské ustanowen první den po sobotě, čili neděle, za den Páně na památku, že téhož dne Kristus Pán wstal z mrtvých. A wěřící shromažďowali se w ty dny k službám Božím, k společné modlitbě, zpěwu, čtení a wýkladu slova Bo-

žít, jakož i k oběti novožátonní, čili jak praví
Skutky Apoštolské, k lámání chleba.

3 sedm swátosti se připomíná jakožto ustanovených ob Krista Pána, jelikož je swatí apóstolové skutečně ubělovali. Říkali zajiště dle nařízení Páně ve jmenu nejsvětější Trojice nejen sw. apóstolové (Sk. 2, 4, 10,), ale i jáhnové, ku př. Filip (Skut. 8.) potopující dle nařízení Kristova do moří. — Pořtžené pak jenom apóstolové birmovali, mžkládající na ně rukou, aby přijali Ducha swatého, jako w Samari (Skut. 8, 14.) a w Efesu (Skut. 19, 6.). — 3 swaté přijímání docela dle katolického řádu w těchto prvních časech nalezáme, jak zřejmě sw. Pawel do Korintu píse (I. 10, 6. 11, 23.); omšem že říkali měřící tomu tajemně přeb pohany chleb lámati, wečeři Páně jísti a kalich Páně píti. — Swátost pořání požadowalo tehdaž již také, jakožto nevyhnutelnou částku, swatou zpověď přeb knězem, jakž nás poučuje sw. Jan (I. 1, 9.) i sw. Jakub (5, 16.) a jakž to konali měřící přeb Pawlem w Efesu (Skut. 19, 18.) mžgnávající a mžprawující hřích swé. — Nemocní bhwali zaopatřování modlitbou a mazáním swatými oleji ob kněži, jak sw. Jakub dosmědčuje (5, 14.). Schopní pak mužové swěcení bhwali mžkládáním rukou na biskupství, i na kněžství, jak to učinil swatý Pawel Timoteowi w Efesu a Titowi (1, 5.) na Kretě poručil, aby po městech kněži ustanowil. Ostatně řizowal sw. Pawel w každé církwi, kterou na swých cestách založil, kněze (starší) modlitbou, postem a mžkládáním rukou. (Skut. 14, 22.). Manželsství pak platilo za nerozlučitelne dle zřejmého rozkazu Páně jsouc swatým tajemstwím w Kristu a církwi.

Podobně byla i zewnitrní práwa (vláda) církve w hlavních swých stupních wywinutá. Petr první mezi apóstoly, biskupové s kněžími a jáhny wykonávají úřad Páně w církwi. W jednotlivých místech jsou zřízení sborové křesťanství, jež církwemi slují a w čele jejich stojí biskup, jenž má k pomoci své starší čili kněze, ku př. w Jerusalemě Jakub Apóstol, na Krete Titus, w Efesu Timoteus; a wedlé těchto jsou tu i jáhnové (diákon), kteří posluhují chudým almužny z církwní pošlabnice, slovo Páně hlásají a křtí, ku př. Štěpán w Jerusalemě, Filip w Samarii.

Celou církwí wšak řídí sw. Petr co widitelná hlawa, zástupce Páně a biskup římský, zač ho i wšickni apóstolové uznávají. Wšude jej jmenují na prvním místě, ano i zowna praví, že je prvním (Mt. 10, 2.), Pawel za tři leta po swém obrácení jde do Jerusalema, aby se představil Petrowi za apóstola (Gal. 1, 18.). A i sw. Petr je co hlawa chová. On nabízí apóstolům wolbu Matěje (Štut. 1, 15.), první mluví o letnicích k lidu, o přislém Duchu swatém (Štut. 2, 14.), na sněmě Jerusalemském rozhodné wede slovo, že nemají křesťané z pohanů zachováwati zákon Mojžíšůw (Štut. 15, 7.).

A tak učili sw. Petr s apóstoly, biskupové s kněžími a jáhny wiru Páně, rozširujice ji po celém swětě, posvěcujice měricích obětí a swátostmi a zpravujice církwí ku spášení lidí. *)

*) Kromě skutků apóstolských a listů sw. apóstolů schwalujeme tu Dr. Seppa: Geschichte d. Apostel 1864 w Casshousích, w čestně pař Biblické příběhů uowého zákona pro stoly o b D. a Š. u Stýbla 1866.

III.

Zláza Jerusalema r. 70.

§. 31. Proroctví Páně o zléze Jerusalema.

Bylo to ten týden před umučením Páně, když učil Pán Ježíš w chrámě Jerusalemském; když pak i večeru wysšel z něho, ukazovali mu učeuici jeho stavení chrámové, řkouce: „Mistře, pohleď jaké to kamení a stavení.“ I řekl jim Ježíš: „Amen pravím wám, nebude tu zůstaven kamen na kameni, kterýžby nebyl zbořen.“ A když usedl sobě na hoře Olivetské proti chrámu, otázali se ho čtyři apostolové obzvlášť, Petr, Jakub, Jan a Ondřej, řkouce: „Powěz nám kdy to bude? a které bude dříve znamení, než se to počne dít.“ Odpovídaje jim řekl Pán: „Mnozí přijdou (dříve) w jmenu mém vydávající se za Mesiáše (Křista), a swedou mnohé. A wztáhnou ruce své na wás a pronásledowati wás budou pro jmeno mé a usmrtí některé z wás, ale nejprw musí wě wšech národěch kázáno býti ewangelium.“ I uslyšíte o wálkách mezi národě a zemětřesení welká budou po místech, a mor a hlad a hrůza s nebe a znamení weliká. A Jerusalem posllapán bude od pohanů (národů), nebo dnowé pomsty (trestu) jsou to. A padati budou od meče, a zjímání wedení budou mezi wšech národě, a bude tehdaž soužení weliké, jaké nebylo od počátku swěta až došawád, aniž kdy bude.“

Tím předpowěděl Spasitel zřejmě zlázu města Jerusalema i chrámu Božího z trestu za zpáchané zločiny židů, dohládaje, že se tak naplní pro-

roctví Daniele proroka (9, 26—): „Město a swatyni rozmece lid (římšť) s wéwodou (Titem), kterhž přijde, a nebude (zahyne) lid jeho, kterhž ho (Krista) zapře, a konec jeho pohubení a po konci boje uložené zpustění.“

Dwsem že zawinili Židé a připrawili sobě glázu tuto jenom sami. Národ Židowšť wškonal tehďáž již swou úlohu starozákoni, aby zachowal wíru w jednoho Boha; wíra židowská wšplnila již swůj úkol, aby připrawowala Židy na Mesiáše; i měli tedy Židé, kdž Mesiáš w skutku přišel, uznati jej za očekáwaného Spasitele swěta a wstoupiti do jeho církwe, zanechawše starozákoni obřady i služby Boží. Wšak Židé nejen, že ueznali Pána Ježíše za příslibeného a na swět poslaného Wškupitele, ale uřizowali ho jěště jako nejwětššího zločince bez winy mezi dwěma lotry, wšdawajíce ho za rouhače a buříce. Ano nejen, že nepřijali sami wíru jeho, ale překáželi wšsemožně křesťanské wíře i jejím hlasatelům, pronásledujíce apóstoly i wěřící, a rozesílajíce (dle Justina) do celého swěta lidi, aby křesťany za bezbožníky rozhlasowali. Ostatně neshitili se při tom ani podezřívání, ani lže, ani falešných swědků, ani trýznění, ani wraždy. Widěli jsme dwě pronásledowání w Jerusalemě, kde Štěpán ukamenowán a Jakub Wětší štat byl, ano Samel až do Damassku spřítého šel hledat křesťanů we jmenu fariseů a sabuceů a z wšle nejwěšší rady židowské. A kdž se pak obrátil, láže Krista, překáželi mu práwě nejwíce wšude Židé, nejen w Palestýně, ale i w Malé Asii, a w Řecku, pobuřujíce proti němu lid a rozkřičujíce ho za ruffitele a rouhače zákona Mojžíšowa, jakož w Skonium, w Bystře, w Tessalonice a w Korintě.

Podobně zabit byl od Židů první biskup Jerusalemský apóstol sv. Jakub Menší, bratranec Páně, tak že se i nyní ještě vyplňovala důlka Spasitelova Jerusalemu připínaná: „Jerusaleme, která zabiješ proroky a kamenuješ ty, kteří k tobě posláni byli,“ urychlujíc vyplnění dalšího hrozb Páně: „Ať, zanechá se vám dům (chrám) váš pustý.“

Mimo to hrozila židovská wira jama wíře křesťanské, w jedno chtíc se s ní smíchat. Proto nechťeli křesťané ze Židů přijímati pohany do církwe, aniž upustiti od zákona Mojžíšova; a když zvláštním wnutnutím Božím přijímání byli do církwe, chtěli jim Židé wnutiti taký zachowávání zákona Mojžíšova, čemuž owšem apóstolé na sněmě Jerusalemském nepřipustili (Skut. 15.); ano sami swatí apóstolové Petr a i Pawel w jistém ohledu požadavkům židovským na okamžik museli wýhověti. Bylo pak toto smísení tím možnějším, jelikož křesťané wůbec považováni byli jenom za zvláštní židovskou sekci, Nazaretskou (Skut. 24, 5.), ale bylo wšak právě proto i tím nebezpečnějším, jelikož hrozilo nejen pokaliti dokonalé učení Páně, ale i obmezowati wíru jeho zase jenom na židy a nikoli na wšecky národy.

Nad to pak sňowíwal Bůh po smrti Páně přes 30 let, uzná-li ho přece snad za Mesiáše i po učiňování jeho a přijmou-li wíru jeho; učiní-li pokání za zpáchání zločin a obráti-li se k Hospodinu; ale Židé nechťíce porozuměti sloům Micheáše proroka (5, 2.) o Kristu wéwodowi, aniž nebeskému králowství Páně na zemi (Jan 18, 36.), očekávali jenom swětského panovníka Mesiáše, jenž by je od podmanění římského osvobodil, a

proto nebbali ani na rozličná napomenutí a wštražná ob Boha znamení, ani na vyplněná proroctwí, aniž báli se trestů sľibowaných a zasloužených (Euseb III., 7.), aby přissla na ně o pomstu wolající krew newinná, již na sebe u Piláta wolali.

§. 32. Příčiny a pohnutky k povstání židovskému.

Židé připravowali se již několik desítiletí k povstání proti římskopohanské wládě, — až pať teprw mnohé nepřiznivé okolnosti wybuchnutí jeho urychľily. Hľawní příčiny byly jmenowitě dvě a sice:

I. Předewšším nábožensté jejich poblouzení o swětstém panstwí Mesiáše, jenž měl wywolený národ Boží od jařma cizích pohanských národů wyswoboditi a k rozsáhlé moci, neobychejné sláwě a welikému blahobytu zem i lid Židovský powzněsti. Z toho pať nutně se wywinula proti římské wládě neustálá nechuť, nespokojenost a newole, kteroužto podmobní a spustlí lidé klamnými sľiby podněcowali a wšseliřmi nátiřky lidu rozšširowali. Tať připominá zřejmě Flawius, že mesiánská proroctwí Písma swatého, owšem mylně a po swětřku od Židů wyládaná, jakož i wšseobecne též mezi pohany rozššířené očekáwání Mesiáše, „kterýž wšeho swěta pánem bude a z židovské země wyjde,“ práwě w tehdejsší době mocně Židy k odporu a zbouření proti Římanům wybizely. Proto tať wybáwali se mnozí ššibalšstí swůdcowé u lidu za toho Mesiáše, anebo postawowali se w čelo lidu, aby tedh proti Římanům již powstal — a swáběli tať ubohý lid jen do bídy a ke wražďení, ač jim byl Spa-

sitel náš sám vystrahu před takovými falešnými Kristy dával. Samy Skutky Apostolské tři takové podobníky připomínají.

Tak již při druhém poplání lidu a přiznávání se k dani ob císaře Augusta nařízeném za syrského místodržitele Kwirina (asi v devátém roce po narození Páně, po svržení Archelaa) pobouřil lid židovský nějaký Judas Galilejský čili Gaulonitský, pravě, že to věc velmi hanebná a potupná Židům, baň dávat pohánům a po Bohu, jemuž samému poslušnosti povinni jsou, uznávat panství pohanů. Tak praví Flavius ve válce židovské a v starožitnostech vypravuje, že Judas Gaulonita, z města jmenem Gamala robilý, spolu s fariseem Sadochem, kterého Jobě pojal za tovaryše, neměškali Židy k odstoupení od Římanů ponoukati. Nebo Tito bva zjevně to lidu tvrdili, že takovéto cenění nic jiného s sebou nepřináší, než zjevné jeho služebnosti a poddanosti, kteréž na hrbla jejich položeno býti má. Z té příčiny taký národu svého k udatnému obhajování otcovské svobody statně napomínali. Než zahynul on i všichni, kteříž byli s ním; byli rozptýleni (Skut. 5, 37.). Tři synové jeho takéž pobuřovali lid, vydávající se za jeho vysvoboditele (Mesiáše); Šimon a Jakob však uřizováni jsou od vladaře židovského Alexandra, a Menahem stal se nestastným náčelníkem v osudné válce židovské roku 70 po Kr.

Za císaře Klaudia okolo roku 41. povstal nějaký Theodas s Židy proti Římanům. Flavius toto o něm vypravuje: „Podvodník nějaký a chytrý šibal jmenem Theudas veliké množství lidu na to namluvil, aby poběrouce s sebou své statky až k Jordanu za ním táhli.

Pravě se býti prorokem, sliboval jim, že z rozkazu jeho řeka se rozstoupí, aby ji suchou nohou bez nesnáze přejiti mohli. A to mluvě mnohých po sokě swobodně potáhl. Ale Šadus, wladař židovský, nedopustil, aby se z toho bláznowství a z té wsfetečnosti mnoho zradowali, nýbrž poslaw proti nim hous lidu jízdného, nenadále na ně udeřil, mnohé z nich zabil, a některé zaživa zjimal. Wojáci dopadše Theuda živého, hlavu mu škali a do Jerusalema s sebou ji přinesli.“ (Euseb II, 11.) A Štutlowé Apostolští o něm dohládají, že se ho přidržel počet okolo 400 mužů, kteřížto byli rozptčleni a wnivec obráceni.

Třetí pak takový buřič učinil powstání roku 57. za císaře Neronu, jakž o tom Flawius takto wyprawuje: „Nějaký Egypťan falešný prorok, swůdce a kejklíř přišed do Judska, ziskal sobě jmeno proroka a 30.000 libu swým kejklířstwím swedl a shromáždil. Sterěžto množství z pouště až na horu Oliwetskou přivedl tím úmyslem, aby město Jerusalem wybojował, a dobuda ho, lid římský, jímž město pro ochranu bylo osazeno, wyhnal, panování nad židovským národem uchopil a těch, kteřížby s ním do města wpadli, za své drabanty upotřebil. Ano přimlouwal jim, že prý se na slovo jeho zbožiti musí zdi jerusalemské, načež prý lehce w město wpadnouti mohou. Ale wladař Felix se zbrojným lidem římským wstříc mu wptáhl a k němu se i jiný lid obecný pro obhájení města připojil. Tu pak, jakž se bitwa první mezi nimi začala, Egypťan nemaje k wítězství naděje, s malým počtem utekl, většší pak díl buřičů z té zběři, tovaryšů jeho, pomordowáno a živých zjímáno. Ubil prý jich 400 a zajal 200.“ Štutky

Apostolské listy dokládají (21, 38.), že na poustí vyzvedl jenom 4.000 mužů vražedníků.

Mimo to potulovali se po zemi lidé spustlí, buřičové odvážní, kteří pokojný venkovský lid i povstání nabízeli, a když jich nechtěl poslechnouti, jej násilím, loupením a vraždou i tomu dohnati chtěli. Ano i v samém městě Jerusalemě strach a hrůzu ukrutnostmi svými prováděli. Tak vypravuje Flavius, že toho času za Nerona byl v Jerusalemě veliký počet lotrů, kteří v bílébni u prostřed města lidi na potkání ukrutně mordovali, a krátkými tesáky aneb bity pod oděvem jichými nejrozumnější a nejznamenitější muže zabíjeli. A když tito od rány na zem upadli, hned přibíhali se oni vražedníci sami i jiným přítomným přítomavšili, a s nimi na oho na tak úkladné vrahy se hněvali a dobrých lidí zraněných litovali. A touto lhostihou offemetností, poněvadž je všichni za upřímné drželi, dlouho vyhledání bhyti nemohli. Nejprve byl od nich nejvyšší kněz Jonatan zamordován, a po jeho zabynutí mnozí jiní na každé den tímž způsobem odpravováni byli. Odtud připadl hrozný strach na všecky, an nikdo žádného hrobku hrdlem svým jist nebyl, ano každé chvíle, jakoby v sítu a bitvě proti nepříteli stoje, na sebe smrt očekával.

II. Při tom vyžvaly Židy i povstání i časté přechmaty římských císařů, místodržitelů syrijských a vládařů židovských v ohledu náboženském i občanském *). Po smrti Herodesa, jenž dal ne-

*) Císařové římské po narození Páně až do zhoření Jerusalema byli tito: Augustus († 14.); Tiberius (14—37.), Kaligula (37—41.), Klandius (41—54.), Nero (54—68.) Galba, Otho, Vitellius (68—69), Vespasián (69—79).

mluvnátko po narození Páně vražditi, rozdělil římský císař Augustus celou židovskou zem mezi jeho tři syny: Archelaowi dal Idumejsko, Judsko a Samaří; Herodesovi (Antipovi) Galileji a jižní Zajordáni (Perei); a Filipovi severní Perei. Když pak Archelaus ufrutně panoval w Judsku, vyhnan jest po dwitileté vládě od císaře na prosbu Židů do nynějššího Francouska a Judsko dostalo se pod místodržitele (prokonsula) římského w Syrii, tehdaž Kwirina, a římsští vladařové (prefuratori) Židovské země bydleli w námořní Cesarei. Do smrti Páně bylo jich pět: Koponius, Marcus Ambivius, Annius Rufus, Valerius Gratus a Pontius Pilatus, po něm pak Marcellus. Roku 35. zemřel Filip a roku 39. vyhnan byl i Herodes Antipas, tentýž, jenž sw. Jana Křtitele zabil i Pána Ježíše w Jerusalemě soudil, načež obdržel opět vsedky ty země, jimiž vládl děd jeho Herodes I., wnuč Herodes Agrippa, jenž dal stíti sw. Jakuba Většího. Ale po jeho smrti († 44) nastoupili tu opět vladařové římsští, jichž bylo až do zboření Jerusalema (roku 70.) sedm: první Raipius Fadus, Tiberius Alexander, Ventidius Rumanus, Antonius Felix, Porcius (53), Festus (60), Albin (62), Gessius Florus (65). Ale dohlídka na chrám neměli tito světszí vladařové, ušbrž tu obdržel Herodes, král země Chalcidy w Syrii, po jehož smrti byl syn Agrippůw, Agrippa Mladší na čas na jeho království dosazen, později pak jest mu království to wzato a bývalá zem Filipowa a část Galileje mu za to odemzdána. W Judsku a w Jerusalemě vsať neměl žádného práwa, leda že dohlížel na chrám a jeho poklad místo zemřelého Herodesa, maje i právo nejvyšší kněze dosazowati. Jest to tentýž Agrippa,

před nímž i sw. Pawel w Cesarei stál před soudem (Skut. 25.) a jenž prý sesadil nejwšššího kněze Annase, který dal usmrtiti swatého Jakuba Menššího (Euseb II. 23.) okolo roku 62.

Másilí činěná Židům ob císařů i wladařů tškaly se nejwice russení náboženstwí židowského a rozpalowaly taky proto národ tento welice. 1. Tak již za císaře Augusta přišlo i weřejné potržce. Nebo Herodes, král židowský přijaw králowstwí židowské od Římanů darowané, dal na wšsolé chrámowé bráně postawiti zlatou orlici na znamení státního dozorstwí nad chrámem. Orlice wšak byla u Římanů zaswěcena Jupiterowi (moble). I wystupowali proti tomu dwa zákoníci oswědčující, že Židům w městě nesluffi obrazů miti a tím méně živočichů podobizny na chrám stawěti. I srazilo ji asi 40 mládenců, jejich wyučenců w polehne sesterami bolů, začož Herodes kázal učitele i učených za žiwa spáliti a jiné dopadnuté stínati. — Dále wyprawuje Flawius, kteraž Herodes neustanowowal wice nejwššších kněží ze starožitného kněžského pokolení, jak to zákon Mojžíšůw předpisowal (z domu Aro-nowa a božiwotně), ale slawný ten úřad na lebakafes neslowutné lidi podle libosti swé přenášsel a těm jej darowal. Totěž dělал i syn jeho Archelaus a i Římané, kbyž po něm králowstwí židowského dosáhli. Taktez zadržel prý Herodes poprwé doma u sebe poswátný oběw nejwšššího kněze, schowal jej a wlastním značem swým zapečetil, ač jej nejwššší kněží wždy w swé moci míwali a u sebe chowali (Eusebius I., 6.). Totěž dělал i Archelaus a Římané.

2. Za císaře Tiberia snažil prý se nějaký Sejás-

nuš, jenž u císaře velkou lásku měl a mnoho zmohl, wsseli-
 ljať o to, aby národ židovský docela wshlabil; ale více
 popuzowal wladař jeho Pilát (od r. 25—35) Židy.
 Sotwa nastoupim, dal w noci wnésti do Jerusalema
 římské císařské praporec s obrazem císařovým,
 z čehož se na ústwitě Židé welice horšili, považujice to
 za porušení zákona swého a přestoupení náboženských
 řádů, jež jim žádného obrazu w městě postawowati ne-
 dopouštěli. Na to sběhl se lid do Cesarei k Pilátowi,
 prose snažně o odstranění obrazů těchto. A kdžž toho
 Pilát nechtěl učiniti, maje žádost takowou za zjemný ob-
 por proti císaři a za welikou jeho urážku, padli tu Židé
 na twář a nehbajice se pět dní a nocí tu prosebně
 trwali. Tu powolal na ně konečně Pilát wojska sedmý
 den, ale Židé, jakoby byli umlumeni, do jednoho padli
 na zem, a nastawili raději šíje swé mečům, wolajice
 hlasitě, že raději miní umříti než-li zákon swůj talce
 porušiti. I dal Pilát odnesti přece praporeč z Jerusa-
 lema zase do sídla swého w Cesarei (Euseb. II., 6.). —
 Než wzbudil ještě jinou a tuhou bouři proti sobě a to
 se wssím právem, kdžž wzal swatý pollab z chrámu
 (Akronas) a jej na stawbu wobotoku, kterýmž asi
 na sedm mil zdálí do Jerusalemu wodu wezl, obrátil.
 Sotwa že přijel do Jerusalema, obstoupili ho proto
 wssichni Židé s welikým křikem a nařikáním, dohládajice,
 že to proti zákonu jejich i proti poswátnému účelu pollabu
 chrámového; ale on ještě kázal přestrojenému wojsku tu
 mezi lidem rozstawenému, Židy tyhmi ob soudní stolice
 rozháněti, při čemž jich mnoho zbito, utlučeno, a na
 outěku do smrti usslapáno. — Taktéž wyprawuje sw.
 Lukáš (13, 1.), že dal Pilát některé Galilejské

právě tehž w chrámě obětowali, zabíti, tať že se krew jejich s obětní smísila a chrám poskvrnila. Není známo, čím se provinili, snad že se slovy neb skutky římské vládě protivili, ale tím, že usmrceni byli zrovna w chrámě, a právě tehž obětowali, rozdrážbění jsou ovšem Židé, ne bez příčin. — Ano i Samařské welice urazil ukrutným svým chováním. Nebo, tehž nějaký swůdník swolal lid na horu Garizim, chtěje prý jim tam ukázati posvátné nádoby, jež prý tam Mojžiš uschoval, dal na ně Pilát s pěšim i jízdným wojskem udeřiti, při čemž jich mnoho pobito, jiní zajati a rozehnáni, ano ti čtyři nejpřednější jsou docela na potupu veřejnou odpraveni. Wysoká rada samaritanská obžalovala jej z toho u syršlého místo držitele Vitelia, připomínajíc wsecky jeho útlaky, začož konečně z wladařství swržen, do Říma k zodpewitání potažen, do Francie wyhowěžen, kdežto prý se sám ze swěta sprowobil. To wsecko obšírně Flavius we své wálce židovské a w starožitnostech připomíná.

3. Nástupce Tiberiůw Kajus Kaligula sužowal wšak Židy w ohledu náboženském nejwice. Nebo wbdáwaje se za Boha, zanevřel welice na Židy, kteří ho za to uznáwati nechtěli; i poručil tedh, aby se wsecky jejich synagogy po městech židovských k jeho počtě obrátily a sochami i obrazy jeho naplnily. Počátek učiněn w Alexandrii w Egyptě. Židé se tu owšem wšsemožně proti tomu wzpírali, jak swědčí nějaký Apion, kterh dostel s žalobou na ně k císaři, w níž mimo mnoho potupných řečí proti Židům a rouhawých slov proti zákonu Božímu také dokládal, že prý náležité počty císaři nečiní; nebo an wšickni poddaní římsští jemu chrámů a oltáře stawějí,

sami prý toliko Židé za nesluffné i to pochlábají, aby obrazu te cti jeho stawěli, aneb strze jmeno jeho přisahal. — W tentýž čas římsští wojáci w židowské zemi ousměšty strojili si z poutníků do Jerusalema i slawnostem putujících; ano jeden woják nassed zákon Boží, na potupu Židům jej roztrhal a do ohně hobil. Ano Kaligula i chrám Jerusalemský, který až potud sám jediná žůstal neporuffený a nebotřnutelný, proměnil w chrám swůj, a tu počtě jmena swého jej obrátil, tak že měl potom, chrámem Jupitera, w osobě jeho se na swětě zjewitwššího, nazýwán býti (Euseb. II., 6.). A kdýž přissel vůdce římský s wojškem i promedení tohoto rozkazu, aby zbráhající se Židy powraždil, tito wěrní jsouce wíře swé, jak piše Flawius, dobře dohlábali, že ani obrazu Božího, neřku-li lidského, w chrámě trpěti, ani veřejně na některém místě postawowati nesmí, chtějíce raději wšsedo podstoupiti, ano i hotowi jsouce pobbati i oběti nejen sšije swé, ale i manželky a dítky. I rabil, napomínal a prosil jich, aby powolili císaři, — ale oni žůstali nezwratní. Na sštěstí wšak Kaligula w tom čase byl zabit a Klaudius wládu nastoupil.

4. Za císaře Klaudia stropili Židé w Jerusalemě na swátty welkonocní rozbroj a pozdwižení za wladařstwí Rumanů, ač příčinu toho neznáme. Wšak jenom těch, kteří chtěli housfem ze dveří chrámowých wyjiti a při tom náramně se tlačili a tiskli, 20.000 padlo a zhynulo, tak že, jak Flawius piše, tato wšroční slawnost wšsemu národu w žalost welikou se obrátila a w každém domě i čelebi pláč a twílení přinesla (Euseb. II., 19.). Ten tolik swěbčí historie, že byl Rumanus člověk twrdý, který přísně

8 Židů zacházel, mnoho zlého jim činil a tařřta sám
9 zbouřeni je připravoval a nutil.

5. Za Neron a konečně vypuřlo w Jerusalemě i mezi nejwěšřšími kněžími a ostatním kněžstwem a předními z libu Jerusalemského rozbroj a zbouření, jež se již dávno připravowalo. Nebo kdžž pomínula posloupnost nejwěšřších kněží porušením ustanowení zákona, která po rodech a předcích z jednoho na druhého přecházela, býwal úřad tento od wladařů jiným a jiným bez rozdílu dle jejich rozmaru a osobního prospěchu swěřován. Kdo nejwíce zaň podával anebo se nejwíce líbil, kdo lichotil Herodesowi nebo Římanům, kdo měl nejwíce přátel aneb darů a jakýmžkoli způsobem si uměl přízně získati, býwal bez ohledu na schopnost a chowání swé dosazen. Poněchávali wřřat jej taky jen tak dlouho, dořud se jim líbil, čímž se stalo, že žádný téměř přes jeden roř úřad ten nezastával. Tak na příklad Annáš, jenž byl od Kwirina ustanowen, udržel se owřsem po osm rořů w něm; ale předchůdce Pilátůw we wladařstwí, Gratus obňal mu jej hned po nastoupení swém, ustanowitw Šjmaele; a po nebloubém čase i toho složitw z úřadu, Eleazara řhna Anášřowa usabil, po roce wřřat i toho zatwřhnutw, nějakého Šimona ustanowil. A kdžž ani ten déle přes jeden roř se neudržel, wřtoupil na jeho místo teprw Raifáš. Tím owřsem nejen že důřtořnost jejich docela klesla, ale ani služby Boží, jař řwědci Šlawius, náležitě wřřkonáwány nebyly. Nad to pař z toho pocházela nedůwěra a newářžnost u podřřzeného kněžřtwa, jež tito draze zakoupení nejwěšřří kněží zase odírali a utiřřkowali. Tak se to aspoň stalo r. 56 za wladaře Šelixe, kdež i weřejný nepokoř z toho powřtal; kdžž nejwěšřří

kněží tak nestydatí a neschlechetní byli, že služebníky své do stodol kněžských vysílali, aby jim desátky jejich vybírali, tak že právě i někteří kněží velikou nouzí jsouce soužení, hladem hynouti musili (Flavius u Eusebia II., 20.).

Tím vším soužení Židé byli konečně schvalně obutrutného vladaře Gessia Flora r. 66 rozdrážděni k osudnému povstání proti Římanům, v němž i zahynuli.

§. 33. Vyplněná proroctví a znamení před válkou.

Konečně počaly se vyplňovati strasti a znamení, jež byl Spasitel na vystrahu židům i křesťanům předpověděl. Za císaře Klaudia nastal v zemi židovské a okolních krajích, jakž o tom nejen Skutky Apostolské ale i pohanskí letopiscové svědčí, následkem obecné neúrody okolo r. 42 nebo 44 veliký hlad, jež i nějaký prorok Agabus v Antiochii předpověděl, tak že křesťané Antiochensští po Pawlovi a Barnabášovi křesťanům v Judsku almužny poslali; ano sv. Pavel sám i dále na svých cestách almužny pro ně sbíral. (Skut. 24, 17. I. Kor. 16, 1.). Později rozmohla se nouze tato i dále po římské říši, ano i v Římě samém, tak že císař vypověděl nikoliv pro ustavičné bouření, jak Sweton předstírá, ale z té vlastně příčiny všech cizince a tedy i židy a křesťany z Říma, jakž to i předchůdcové jeho dělali, obávající se všeobecného hladu. Sama kněžna Helena osroenská z Asyrie, židovská proselytka, natoupila v Egyptě za velikou summu peněz obilí, a na Cypru suchých sílu, a přisedši na plavnost do Jerusalema mezi chudé je rozdělila (Euseb. II. 12.). — Podobně zuřil za císaře N e r o n a, jak svědčí římský dějepisec Tacit, strasti-

límý hlad a mor w Italii (we Wlassích), jenž neussetril ani pohlaví, ani stáří, ani stavu; domy i silnice byly plny mrtvol a umíralo veliké množství z hladu. — Wedlé hladu a moru přicházela i častá zemětřesení. Tak svědčí letopiscové dotčení, byly za dnů Klaudiových zbořeny w Římě domy a města říšská, tu př. Laodicea w Syrii byla rozvalena jen částým zemětřesením. Za Nerona pak od r. 60 byla na rozličných místech posud neshýchaně i trassná zemětřesení, jež se aspoň pětkrát opakovala, r. 62 w Campanii, 63 w Macedonii a Achaji (w Řecku), r. 64 w Kolosse a Hieropoli, a neblouho před pádem Jerusalema i w Smyrně, Miletě, a na ostrovech Samos a Chios.

Konečně vyskytla se i ohrožná znamení na nebi i jinde. Sám Flavius podobýlá, žeby se ta znamení i více nepodobna anebo od něho vymyšlena zdáti mohla, kdyby ještě živi nebýli, kteříž je svými očima viděli a jiným vypravovali; ale svědkové sibi balšští přivedli prý sprostý lid k tomu, že na tyto zřejmé zázrahy, zřázu a zhoubu jejich významávající nejen žádného pozorů neměli, ale co ohromení a zděwěněli, ani oči ani rozumu neužíwající, ještě Boží pohrůžky a znamení potupovali a za nic pochlábali. Tak prý se objevila hvězda podobná meči nad Jerusalemem a hrozná komet a celý rok ustawičně tu swítila. — Když se lid k welkonocům r. 65 sešel, obkličila prý dne 8. dubna okolo hodin třetí w noci taková swětlost chrám i oltář na půl hodin jako w pravý den. — A o swátcích samých prý wchodní wrata měděná wnitřního chrámu, jež závorů železem pobité a hluboce do kamenného práhu zapadající upewňowaly, a jež tak

těžká byla, že je sotva 20 mužů uzavíralo, samy od sebe v půl noci se otevřely, načež je, po oznámení strážců chrámových, správce jen s velikou těžkostí dal uzavřítí. — A 21. května téhož roku byly vidiny před západem slunce v povětří po vši té krajíně v ožh a v ojsť a válečná, an vysoko v oblacích táhnou a okolo města se kladou. Též na hod slavných letnic, když v noci kněží do chrámu šli, chtějice dle obvyčeje oběti vykonávati, slyšeli prý nejprv hřmot a třesot a potom hlas volající dwakrát: „Stěhujme se odtud.“ Ano i římský současný pohanský historik, Tacitus, takto o tom píše: „Tehdáž děla se všeliká znamení: na nebi bylo viděti vojstva, jedno proti druhému i bitvě se sřikující, a lestnouchy se zbraně. Takž chrám byl náhle ohněm z oblak osvětlen. Najednou se otevřela vrata chrámu, a slyšán jest nadlidský hlas, oznamující, že se bohové odtud stěhují. Při tom pak znamenáno tam veliké třesení, odtud vycházeli.“ Což vsedlo lid neucený a sprostý měl za dobré znamení — ale v zákoně Páně znali mužové za nešťastná znamení. Více však poděsil lid než jakýž Jesus, syn Ananiášův, z wenkowa, jenž čtyřmi lety před válkou (r. 62.) přišel na slavnost stánků do Jerusalema a v chrámě a na ulici ve dne v noci vysokým hlasem wolati nepřestával: „Hlas od východu, od západu, od čtyř větrů, nad Jerusalemem a chrámem, nad vším lidem.“ Rozklázali ho zatknouti, a těžce ranami zbiti — ale on newhmlouvaje se, aniž prose, dále tak wolal. Dovedli ho i wladari Albínovi, kde zedrali tělo jeho náramným mrštěním a utrutím bitím až do kostí, — ale on nepláče aniž slze, ještě po každé ráně, jakž nejtoužebněji mohl, wolal: „Běda, běda Jerusalemu.“ Na otázky:

Kdo jest a obřad přichází a proč tak volá, neodpovídal; vyzpovědali ho tedy za blázna, a nebránil se. I propustili ho. On však neraduje se z toho, bálešel, s nikým nemluvil, k nikomu nepocházel, ale jen svou řeč bálel; lidé ho bili a on nezlořečil, dali mu tady jísti, on neděkoval, aniž je chválil; zvláště pak o světcích se k takovému volání dostavoval. Počala válka a on neustále tak volal, až pak, po půl osmém roce volání toho, mezi obležením města Jerusalema po zděch městských chodě a volaje: „Běda, běda městu, běda lidu, běda chrámu,“ nenabále přibál: „běda i mně,“ v tom ho trefil kámen z prahu některého římského vojáka a on upadna, skončil. Porozuměli prý i tomuto hlasu knížata a starší lidu, majíce jej za člověka ob vyšší moci poslaného, avšak nepoznali se přece. — Ano takřka každobenně, dočud se ještě Římané nepřiblížili, stávaly se v chrámě neobvyčejné příhody, tak že jeden rabbin, vše to pozoruje, v pobívení zvolal: „Ó chráme, ó chráme, co tě zarmucuje, a před čím se tak strášíš?“ (Žid. válka VI., 5. Euseb. III., 8.).

§. 34. Vypuknutí války r. 66.

Roku 65 nastoupil Gessius Florus vladařství v židovské zemi na místě Albinově — a byl spolu hlavní příčinou výbuchu židovského povstání. Neboť Florus chlubil se zjevně nespravedlností svou k národu, a nezameškal žádného způsobu v loupežích a trápeních lidu. Byl, jak Flavius ví, jako kat poslaný k odpravení odsouzených; jsa přeutratný a velmi tvrdý k milování, a při tom v hanebnostech nab

jiné lidi nestydatější, loupil celá města a násilí nesčíslným lidem činil. Začomstváním jeho zpuštěla země téměř krajina, tak že mnozí, vlast svou opustivše, do cizích krajín se stěhovali. Proto když přišel místodržitel syriský Cestius k přesnícím do Jerusalema, obkličilo ho neméně než tři milióny lidí, tedy polovice westkerého obywatelstva země, prosíce, aby se smiloval nad nestěstím národu, a prohlásvíce hlasitě Flora za zhoubce té krajiny, kterého přítomen jsa, sobě z toho jen ještě smích dělал. Místodržitel slíbil jim, že Flora wlibnějším učiní — a objízďeje dal se od něho ještě doprovázeti. — Nyní tedy přemýšlel wladař, jakby Židy k wálce sám přivedl, maje za to, že takto jediné jeho nepravosti ukruty budou, a proto taky každý den ukrutnost svou rozhovňoval. W Cesarei, kde bydlel, powstaly mezi Židy i Řeky třenice o práwa měšťanská; Židé si přednost osobowali, an prý město král jejich Herodes wystawěl, Řekové pak twrdili zase, že jest to staré pohanské město, jak i chrámy jeho dokazují, a že již dříve, než w něm Židé bydleli, Stratonův hrad stoulo. Z uplatili dwa wznesení Řekové proto wychowatele císaře Nerona, aby jim w Cesarei přednost před Židy u něho wymohl. A když poslowé přinesli o tom skutečně z Říma císařské listy, Řekové uráželi napotom Židy tím více. Nějaký pohan cesarejský, jmenem Jan celný, Židům obstawěl w Cesarei kostel tak, že jim na přílohu jen úzký a obtížný wchod nechal, ač mu místo to až přeplatiti chtěli; mimo to jiný zbujník na potupu Židům před wchodem do chrámu hliněnou nádobu si připravil a na ní pohanským bohům ptáky obětował, což Židy nesmírně pobouřilo, an to bylo dle jejich zákona posstworněním místa

toho a učiněno jim svévolně jen na potupu. S stěžovali si na to vladaři, ale Florus neujal se jich, chtě je tím více rozjitřiti. Ano ještě sám poslal do pokladnice chrámu Jerusalemského pro 70 hřívem zlata, an prý císař těch peněz potřebuje, čímž doneslo se bouření to až do Jerusalema. Židé hleděli ho owssem uplatiti, prosíce o sňowění a přebkládajíce mu nemožnost wřdati chrámové poklady na světské věci; ale wladař, jenž s wojssem přijel do Jerusalema, poručil wojákům, aby domy jejich drancowali a na potkání je bez rozdílu wražbili, ani nemluwnátka newhymajíc, takže při tom 3.600 lidí padlo; nabto pak poručil nescíslný počet nejslawnějšších a nejpřednějšších Židů, ač měšťanstwí římského dosáhli, na potupu před soudnou stolicí umřstati, ano i w samém Jerusalemě naposledy uřizowati. A pro toto pozdwižení powstaly značné bouře w celé Syrii; nebo pohané mordowali a hubili pak Židy, w městech swých bydlící, beze wšší milosti jako své ouhlawní nepřátele, takže bylo w těch městech plno těl nepohřbených. Tu bylo spatřiti mrtvé starce s dětmi po ulicích bídně rozmetané, ženy zawražběné na cestách bez oděwu, celou krajinou newhmluwnými bídami a učeřtmi naplněnou a obywatele její náramným strachem před nastáwajícím zpuštěním a wřwácením obklíčené.

Alle Florus wladař nebyl ještě spokojen, že Židé se více nebouřili, a proto znouu usmyslil si powstání zosnowati. S poručil Židům, aby na důkaz swého se poddání přicházějícím wojákům (dwoum plukům) wštric wššli, slawně je witajíce; wojákům pak zase přikázal, aby jim při tom nedělowali, a řeknou-li jim co, aby do nich sekali. A stalo se, jak si wšfutku přál; mnoho

jich pobili tyjmi, mnoho se jich utlačilo, mnoho w bránách ubužilo w tlačenicí; ale když Florus chtěl se pať zmocniti chrámowých poslabů, přece mu odolali, chrám bránice. — Iša na to rozmrzen, nechal tu Florus část wojska, a spolu hned poslal Ižiwou zprávu místodržiteli do Syrie, wšsedu winu bouření na Židy strkaje. Cestius přišel, Židé se dostavili, a ukazující mu s plácem zřázu města, prosili o pomoc, — již se jim owšem zase nedostalo. Ano sám král Agrippa litowal jich, ale nemohl leč jen je chlácholiti, předkládaje jim, jakby to byla wěc possetilá, strž jednoho člověka s tať mocnými Římany chtíti bojowati, kdežto celý teměř swět jim podroben slouží a oni wšsude spojenců mají. I powolil mu konečně lib, souhlasil s radou jeho a uposlechl.

Urození Židé a nejwěšší knězi, starší a powážlivější mužowé nahlíželi nutnost wyrownání s Římany a pokojného k nim se chování, tworili wšak stranu jen slabší w městě; ale mladší strana, jež se horlivci, vlastenci (Zeloté), wšhradně ač neprávě jmenowala, neposlouchajíc mírných starších a zkušnějších, nechtěla upustiti od boje s Římany, slibujíc si buď slawného wítězství, anebo raději chtíc do konce zahynouti. Wida Agrippa třenice mezi těmito stranami, a chtěje zachowati Římanům Židy, a Židům město i chrám, snažil se přispěti k ukojení stran a k wítězství mírným Židům w Jerusalemě. Proto poslal sem 3000 swého jízdného wojska, jež se s mírnější stranou w hořejším městě spojilo, kdežto horlivci dolejší město a chrám we swé moci měli. Strážce chrámu, setník Eleazar, smělý mládenec strany zelotské, tehdy nowé nepokoje proti Římanům začal zase tím, že

nawedl zpráwce služeb Božích, aby oběti, jak se do-
 sawád dělo, nyní od Nežidů nepřijímali; byloť to
 namířeno jen proti Římanům a císaři, aby je tím více
 podráždili, když od nich najednou Židé oběti, za ně a za
 císaře přinášsené, nepřijmou. Sám Flawius to měl za
 značnou pohutku k vypuštění wálky. A w skutku hor-
 liwci také hned začali. W hradu Antoniewu wedlé
 chrámu byla římská posádka, wlastenci udeřili na něj k radě
 Eleazarowě, chtěce tam opanowati; dwa dni jej oblehali
 až dobyli, pak posádku zavraždili a hrad zapálili. Na
 to odebrali se do hořejšího města k hradu králow-
 skému, w němž bylo wojsko Agrippowo a rozděliwše
 se na čtyry strany blouho se o zboření jeho zdi a dobyti
 hradu pokoušeli. K poslali powážliwější o pomoc k Agrip-
 powi i k Florowi proti pobouřencům, — ale zatím obo-
 řili se jiní powstalci pod Menahem-em na pewnost
 u mrtvého moře Masadu, nechťce čekati, až snad císař
 teprw nowého wladaře ustanowí, a pobili tu římskou po-
 sádku. Toho použili powstalci Jerusalemsští a poslali
 na dobytou pewnost Masadu do zbrojnice Herodesowy
 pro zbraň potřebnou, a ozbrojení powstalci nyní přitáhli
 do Jerusalema, prowolawše Menahema za wůdce
 swého, a on řídil hned obležení hradu králowského,
 zlázil ohradní zdi jeho podkopáním a dobyl jej násilím.
 Krajánům swým a králowským wojákům dopřál swobo-
 dného odchodu, a wšak římská posádka utekla na blížké
 tři wěže do hradeb městských, kdež je powstalci oblehali.
 Menahem zpyšněw, bral se s powstalci w králowském
 oděwu k obětování do chrámu, ale žárliwá strana Elea-
 zarowa wyštočila naň, nechťc ho uznáwati za wůdce
 powstalců Jerusalemských, a zabila jej i s lidmi jeho.

Římská porádka nyní poslala tedy k Eleazarovi žádajíc o svobodný odchod, an je věle nemohla udržeti. Powoleno jim bylo čestně a bez ouhoný odejiti, pakli jen zbraně složí; ale když Římané zbraň w skutku odložili, spolehajíce na slovo a přísahu Eleazarových stran, tu whřítili se na ně Židé w sobotu a nemilosrdně je zavraždili wšechy i s královským poslancem, jenž jich k mírnosti a spravedlnosti napomínal. Na to zmocnili se věží, spálili Agrippův královský hrad i s domem nejvyššího kněze, whdrancowali zbrojnici, spálili veřejný archiv s dlužnými úpisy a řádili w městě. Florus nemohl již potlačiti pobouření, které vlastně sám spůsobil, a obáwaje se horších a šobě snad i škodných následků, poslal k syrskému místodržiteli Cestiowi o pomoc.

§. 35. Syrský místodržitel Cestius a římský vůdce Vespasian. (67—68.)

Syrský prefekt Cestius whzván k tomu táhl hned s četným wojskem do židovské země, zmocnil se Galileje, zapálil mnoho měst a městeček, a vraždil s wojskem svým na potkání lid branný i bezbranný. K Jerusalemu táhl o slavnosti stánků, k nimž se mnoho Židů ze země bylo sešlo; i spolčili se přístlí poutníci s powstalci a udeřili asi dvě hodiny před městem takowou silou na Cestia, že mu 500 mužů hned pobili, jami jen asi 20 ztratíwše. Agrippa zjednal opět sice narownání, Cestius slibowal odpustění powstalcům, awšak tito w naduté wítězoslávě své zawrhli wšedko a pobili i královské posly, aby prý lid k přijetí pokoje namlouwati nemohli. Tu tedy přitáhl Cestius s wojskem

do Jerusalema, dostal se okolo královského hradu až ku chrámu; jeho lidé přikryšše se stíty proti šípkám se shora padajícím, podkopávali zdi a chtěli již zapáliti dveři chrámových. Povstalci trnuli, pokojná strana se všať radovala z brzkého osvobození, chtěje se ráda podbati; ano mnozí z předních mírných měšťanů stáli na hradbách a zvali Cestia sami k útoku, chtěje mu brány otevřiti a co osvoboditele svého od povstalců ho uvítati, ale nepřátelé Židů a miláckové Flora, vládaře, namluvili Cestiowi, aby jim newěřil, a podplatili vůdce jeho, aby mu to zrazoval. Cestius tehdy odkládal — tak dlouho, až najednou k všeobecnému podivení dal se na odchod z města do Syrie. Povstalci tím nabýli chuti, a vyrazivše za ním, pobili mu 5300 pěších a 980 jízdných a vyhnali ho ze země. A omámeni vítězstvím s jásotem táhli nazpět do Jerusalema, nechtíce mluvit jen o konečné porobě Římanů a nepřijímajíce od mírnějších a moudřejších žádných rad ani výstraž. V Jerusalemě a po zemi počal nyní pravý stav válečný. Tu se kuly zbraně, dělalo se střelivo, hlavnější místa se ohrazovala, porouchané zdi se obnovovaly, sem se z celé země volala mládež a rozbívala se ji zbraň a cvičili se ve zbraní. Svůdní proroci slibovali jim vítězství, ctižádostiví a nerozumní vůdcové sbírali lid po zemi do boje, volajíce: „Otročné duše, svobodnými musíte býti;“ i vyhrožovali líknatým smrti, chudých povzbuzujíce sliby a penězi, plence při tom statky bohatších a zapalujíce vesnice a obydli rozumnějších a pokojných. Řeckané všať Jerusalemské zpomínajíce na slova Spasitelova: „Když uvrhnete Jerusalem od vojska obleženého, tehdy vězte, že se přiblížilo spustění jeho. A tehdyž, kdož jsou v Jud=

stu, utíkejte na hory a kdo u prostřed něho (města) objevíte wen, a kteří w krajích, nemcházejte do něho" (Luk. 21, 20—) vytáhli z města, odebírajíce se do hor a do města Pelly za Jordanem, aby zachránili od zahynutí život svůj a ohradili se před zbourěnci.

Glyffe pak o tom císař Nero poslal sem zběhlého vůdce svého Flavie Vespasiána roku 67., jenž sebral w Syrii a jinde přes 60.000 mužů wojska, a spojiv se se synem svým Titem, wtrhl s nim do Galileje, kdež byl Josef Flavius, kněz, wojewůdcem a místodržitelem od Židů ustanowen. Z dobyli mnoho měst i hlavní město Tiberias, též mnoho lidu při tom zastihli. Největše odporowala jim pevnost Jotapata, wýborně ob Josefa Flavie bráněná, až 40. týden zradou přece do rukou římských padla a ohněm ztráwená byla. Židé ztratili tu 40.000 mužů a sám ubatný vůdce jejich Josef Flavius s 1.200 muži padl do zajetí římského, ač se byl s 40 Židy několik dní w studni ukrýwal. Vespasian chtěl jej zajatého do Říma poslati císaři Neronowi, ale Josef w tajné rozmluvě předpověděl prý mu, že bude on i syn jeho Titus císařem, začož Vespasian nedal mu sice hned odniti ošow, ale obdarowal ho rouchem a klenoty a dobře mu činil, zvláště na přimluwu syna svého Tita, načež propuštěn na swobodu, přijal přijmení Vespasianowo „Flavius“ z wděčnosti a od té doby wěrně držel se Římanů, a stal se spolu očitým swědkem a popisowatelem dalších ubalostí w této wálce. Nyni tedy Vespasian ubíral se přes Samari do Judska, wšsude hubě a pále, powstálce porážaje a města na cestě dobýwaje. Konečně obsadil roku 68. cesty do Jerusalema, položil se táborem

a Jericha a zamezil tak Jerusalemským všech tyto průchody.

Po všech ten čas utíkali povstalci ze všech stran do Jerusalema. Tak uprchl z pevnosti Gischaly v Galilei sem jeden vůdce buřičů jmenem Jan (z Gischaly) se svým hofem; brzy po něm přitáhl k němu do města hof jiných povstalců, kteří dříve po zemi loupili a vraždili; k němu přidali se hned nespokojenci z města samého, dohazující všude všemožně lidu, že se musí pro osvobození své chopiti zbraně, zatím pak své sobecké záměry chytře před nim ukrývající; byla to ta nejnižší chasa mezi zeloty, vydvávající se lidu za ochrance zákona Mojžíšova a za jediné pravé přátele lidu Židovského, vlastně však jsouc jenom hlavním protivníkem cizí, pohanště vlády v zemi a spustilými revolucionáři proti Římanům. Stála tu proti nim v městě ovšem také četná a vážná strana mužů starších a povážlivějších, jež nahlížela nebezpečné toto počínání třestenců, a všemi prostředky pokoj s Římany udržeti hleděla. Hlavou jejich pak byl nejvyšší kněz Ananas, nejstarší z biskupů, muž moudrý a spravedlivý, který při veškeré slávě, urozenosti, důstojnosti a cti své, jak Plinius praví, i k nejnižším se schylovali sobě obliboval, užítu obecného nad vlastní prospěch svůj si vážil a nade všechno o pokoj se staral, nahlížeje nemožnost vítězství a úplnou z toho záhubu lidu svého. Povstalci omámi vše lid, vyřičeli však tyto muže za nepřátele svobody i národa a stáli o jich bezživoti, hledíce přede vším zbavit se Ananase, a dosaditi na jeho místo stejně s nimi jímžslejšího horlivce. Ale Ananas rozhořčen nad takovým počínáním spojil se proti ukrutníkům těmto s nejvzácněj-

ssími Židy stejného smýšlení, a vytisli je ze středu města, oni pak se utekli houfem až do samého chrámu, kdež se jako v nějaké twrzi ohradili. Když pak se jitril lid pro zneuctění míst posvátných, wšel jám mezi ně a pohlížeje na chrám s pláčem zawolal: „Dějchých raději umřel, nežli abych spatřowal přibytel Boží takowými ohawnostmi naplněný a nepřístupná swatá místa nohama neschetníků posllapaná. Leč Inějším rouchem oděn jsa jessťe žiji, nenacházeje důstojné smrti stáří jwému.“ Tu pak dorazili k městu dáwní nepřátelé lidu Židowského, blizcí Idumejští asi 20.000 mužů, na pomoc powstalcům, o niž jich žádali, proti ostatním Židům. Ananas zawřel před nimi owšem městské brány, awšak w noci strhla se hrozná bouře, wichr prudký s přitwalem, s neustálým bleskem a hrozným hřmáním w městě burácel, a tu přibradli se někteří powstalci z chrámu ku bráně a wpuštili Idumejských. Ráno nastalo hrozné krweproliti; w prwním wzteku padl mečem nejwěšší kněz Ananas s 8.000 wznessenými přiwrženci swými; poznenáhlu pak pomordowáno 4.000 wzácnějších mužů, nepočítaje k tomu nesmírného počtu obecného lidu. Tak tedh žwítěžili powstalci nad mírnými přesilou a ufrutností, propustili nyní zase Idumejské, zawřeli pak wšechy brány, aby tím strassněji w městě řádití mohli, a kdo z pokojnějších myslil na odchod, zabit byl na místě, kde ho dopadli.

Vespasian wšak nepospíchal k Jeružalemu, wida jak se Židé při těchto wnitřních bouřích a pútkách sami oslabují. A proto chtěje usšetřiti marného krweproliti, čekal s obleháním a útokem jessťe, doufaje, že se brzy powstalci mezi sebou sami rozdělí a potírati budou. W tom wšak přissla mu zpráwa, že se císař Nero

ukrutník sám zavraždil (v čertvnu roku 68.), když se vojsko v Římě a v Španělsku a i sama rada římská proti němu zbeuřila. Z přestal od chystání se k útoku na Jerusalema a táhl přes Cesarei s vojskem k Itálii, očekávaje, až kdo bude císařem a jaký rozkaz vojsku jeho odešle. Ale vojáci sami přetvolali si tři nové císaře po sobě v jednom roce: Galbu, Othů a Vitellia — až konečně vchodní vojsko v egyptské Alexandrii zvolilo si samého 60letého vůdce Vespasiana za císaře (1. července 69), jež i římská rada přijala, an zatím první tři násilnou smrtí ze světa sešli.

Co se toto bálo, zuřily strany v Jerusaleme strachně proti sobě. Horlivci pod Janem z Giskaly přemozovali tu jen loupeže, vraždy a násilky na pokání. Uvšak mírnější obyvatele Jerusalemských stárali a ucházeli se o pomoc proti němu, bojíce se, aby ještě snad v noci na ně nevyhrabli, města nezapálili, a jich všech neusmrtili, an se mnozí z povstalců sami od něho odtrhávali, chtějíce sami poručeti, a s věrnými Janovými proto v bitkách malých a sšarvátkách neustále se potýkali. Z vstoupili proti nim a vstoupili je až do chrámu, kdež neslechetná rota tato byla. Tu pak právě objevil se před branou venkovských hrouf povstalců 20.000 mužů, jež sebral vůdce jejich Simon Gerasenský v horách z lupičů a ničemníků, táhna s nimi proti Jerusalemu, tržně a hubě všeho napořád, chtějíce zmocniti se města. Nejvšestí kňeží a rozácnější libu strany mírné, vidouce nesmírné nesnáze uvnitř i zvenku, odhledali se k otváznému z nouze prostředku — proti Giskalovi, aby je od něho osvobodili, a srozuměvše se ke Simonem vpusťili jej do města,

načež bojovali obojí povstalci křivě a nemilosrdně mezi sebou okolo chrámu. Než utrutnější ještě Šimon než Giskala vraždil nyní i občany ty, kteří ho jen povolali, zapaluje jim domy a s rotou svou je loupě. I vyšel se tu opět ctihodný Eleazar a postavil se v čelo obbojníkům těm, kteří se od Giskaly odtrhli, a máje asi 2.500 lidí, z chrámu vypudil Giskalu za brány chrámové a do okolí, a sám se uvnitř svatyně rozložil. Ale brzy vniknul Giskala, oblehaje Eleazara v chrámě do síně chrámové s 6.000 muži, a na něho zase dorážel Šimon s 10.000 Židy a 5.000 Idumejskými z ostatního města. A nyní zuřily tyto tři povstalecké strany: Giskalova, Šimonova a Eleazarova v městě proti sobě; šarvátky byla za šarvátkou, výpady za výpady, bitky za bitkami, jedni vraždili druhých bez rozdílu, tak že tekla krev po městě i po svatyni; ano často zabiti jsou i kněží při každodenních obětech ve chrámě kamením, jež na ně Giskalovci ze jiny házeli. Při tom pak ustavičný řev bojujících ve dne v noci, pláč, nářek utiskovaných a obecné zoufalé volání rozhrývalo celé město, tak že dobře Flavius píše o něm, že se podobalo tehdaž lité sfelně, jež nemajíc jiného postrchu, ve vzteklosti a z hladu sama sebe trhá a sežirá; dohládaje na jiném místě: že neutrpěli Židé ani horších nesnází a útrap a soužení od Římanů nad ty, kterými se sami hubili před obležením města, tak že dobýtí města se mnohým takřka dobrodiním ještě býti zdálo.

§. 36. Obléhání Jerusalema od Tita a soužení jeho (r. 70).

Když tedy byl Vespasian vyvolen za císaře a do Říma se musel odebrati, aby na císařský trůn dosedl, švěřil skončení války synu svému Titovi, jenž v únoru r. 70 přitáhl k Jerusalemu a rozložil se na východě na hoře Olivetské, hledaje nejvhodnějšího přístupu ke zděm, jichž chtěl dobývati. Zatím hrnulo se z jiných stran nesčíslné množství lidu do Jerusalema. jenž asi 150.000 svých obywatelů počítal, dílem k ochraně svého života a jmění pod mocí římskou, dílem i k svěcení svátků velikonocních, kamž se přecetně vůbec scházivali. Tak Flavius udává, že počítali jednou knězi na žádost vládaře Flora pro císaře Nerona o velikonocích jen oběti a že jich bylo 270.020, ku každé pak oběti se nejméně 10 lidí (někdy až i 20) dostavilo, čímž by počet všech obětí přítomných na půl třetího milionu se páčil; Tacit, souvěký římský pohanský dějepisec však jenom 600.000 lidí udává. Povstanci vidouce nemohutelné nyní nebezpečenství, spojili se sice k společné obraně proti Římanům, když byl Eleazar vůdcovství složil, ale vzájemně se přece nenáviděli velice. Dpevnění města bylo ohromné; tři zdi obkličovaly město a v těchto stálo 164 věží čili malých tvrzí, 200 lofet jedna od druhé vzdálených a 20 lofet nad zdě vysokých, chrám pak sám byl pevností téměř nedobytnou. Vida to Titus, a chtěje usšetřiti velkého města, krásného chrámu a krve tak četného lidu, nabízel Židům usšetření, pakli se vzdají. Avšak Tito zamítali všechny návrhy, pošťukaje na Římany: „Bohdáme smrti, a otroctví jí předkládáme,

seč jsme bndeme sstoditi Římanům, došud budeme dýchati.“ Tu přikročil Titus k obléhání, wojsko římské nedbajíc na neustálé ssípky židowské, welkými berany bilo do první zdi městské, až ji 15. den prorazilo; wojáci rum přelezše, otewřeli brány, a wnikli před zeď druhou, za niž se Židé nazpět táhnouti museli; pátý den padla i tato, a Židé obtáhli do hradu Antoniowa do chrámu wedlé stojícího. Titus chtěje jessťe ussetřiti města a chrámu kázal lidu, aby domů nezapalowali, aniž zajatých zabíjeli a poslal proto Flawia k nim, aby s nimi o pokoj wyjednával; ale horlitwci se smíchem a hauou, whčítkami a hrozbou oddbýwali Josefa, proslínajíce ho a házějice po něm, jako prý po zrádcowi wlasti, kamením. Ten z mírnějších mnozí k Římanům přeběhli, jež Titus ochotně přijal, a tam chtěli rozpustil; rota wssať horlitwců pronásledowala každého, kdo k míru radil, a wražbila ty, kteří chtěli přeběhnouti. Zwláště bohatí strassně zakousseli, když se nouze a hlad w městě rozmáhal, an powstalci při předešlých pútkách w městě zásoby a sklady dílem ohněm zničili, dílem pro nečetné množstwí lidu dojívali. Buřičowé násilím přehledávali domy zwlášť bohatších anebo zdrowějších a silnějších měšťanů a pakli co našli, wyrwali jim toho a bili jich jessťe, že to před nimi uschowali; kde wssať ničeho ne našli, trápili lidi ukrutně, aby prý uschowané pokrmy wyzrabili; nedělali to wssať z hladu jako spíše, aby si zásoby na budoucnost uchránili. Chudí owšem hladem hubli a wysychali, možnější pak weliké peníze za korec psenice a méně možní celé své jmění třebas za korec ječmena rádi potajmu dali, načež schowajice se do sklepů ze strachu a hladu buď syrowé a nemleté obilí hltali,

anebo bídný z toho chléb na kvaap připravovali; k stolu ovssem nikdy nezasedali, nebo pokrmy buď syrové, nebo jen napolo vařené od ohně brali, an silnější slabším, často pať i ženy mužům, děti rodičům ano i matkám dítkám od úst jídlo vybírali, ať tyto takřka v rukou jejich hladem hynuly. Když pať trefili na ně buřiči, vrhali jim pokrmy bez milosrdenství, s křikem, rvaním a sužováním. Z vycházeli si tedy mnozí v noci až k strážem římským, aby si něco zeli a polních bylin nasbírali; než jestli to hned nejnědli, což nemožné bylo, pobrali jim to při návratu do města obvyčejně povstalci, nenechajíce jim ani nejmenší částky, ať za to snažně jich prosili. Když pať čím dále tím více Židů vycházelo na křínky, vojáci římsští bilem newěřice jim a jsouce podrážděni urputností jejich, chytali je, uřezali jim ruce, a nazpět do města pro hrůzu je pouštěli, kteří pať zbraň měli nebo odporovali a je bránili, ty bičovali a na kříže proti zděm věšeli. Propustiti jich zdálo se Titovi nebezpečno, uvězniti vssecky, bylo nemožno; i domýšleje se, že spíše k vzdání je pohne, nezbraňoval vojákům jich křžovati. Tito pať zajali někdy za den i 500 Židů, věšice je, takže blížky vrch jako les vypadal, časem pať ani dříví na kříže ani místa se nedostávalo. Než povstalci tím se neobměčili, ale vyvádějice na zdi měšťany k poťoji se klonici, ukazovali jim ty kříže na důkaz, co jich očekává, paťli se vzdají, čímž ovssem mnoho ať klamně v městě sečkali.

Titus wida tedy, že ani prosbou ani hrozbou ničeho newyřídí, umínil si město umořiti a je tak k vzdání přiměstí. Z kázal vzdělati čtyřky náspů na jeverní a půlnoční straně, ale povstalci v městě upa-

dávaje tím v zoufalství, podvrátili práci tuto ohněm, podkopali zdě a vyrazili na Římany, zkažiwše jim při tom všecky tyto přípravné práce i stroje i oblehání. Titus tím podrážděn umínil si tedy celou polowici města zdi obkličiti, aby jim všecken wýchod z města uzavřel, a je buď k poddání se anebo k umoření přivedl. Wesskeré wojsko dalo se do díla a we třech dnech stála zed i s wsokým pewným náspem čili hradbou okolo chrámu, hradu a města, 40 honů čili jedmu míli w délce obnášející, takže se již naplňowalo, co předpowěděl Pán pláče nad Jerusalemem: „Přijdou na tebe drowé, a obkličí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tě a zouží tě ze všech stran a na zem tě porazí i syny twé a neostawí w tobě kámen na kameni.“ (Mt. 19, 43.)

Nyní musel ovládnouti všeobecný hlad w městě, an ničeho do města nepřicházelo; dáwno již přestaly i každobenní oběti w chrámě, an se jehňat nedostáwalo a lidé požíwali nyní co nassli, někdy i nežádoucí a hnusné věci, čehobý ani howada nežrala. Kdo měl něco zeleného, to bylo již pamlskou, awšak sbírali i staré seno a smeti, je žwřkali a polhřkali; takéž pasy, střewice a kůži z pawez či štitů močili a požíwali; ano naposledy prohlédawali i stočky, w nichž špína z města tekla, a starý hnůj krawských, hledající w něm zrní a trusy za pokrm. Nad to pak skorem w každém domě a rodině byly pranice o pokrm, jestli jen sebe menší se tu nacházel; při tom pak lotři a loupežníci nade všecko ty ubohé tžrali, i když již hladem umírali, na ně se dobýwali, je prohlédávající, a dwafrát i třikrát do jednoho domu se nawracující, takže k hladu přidal se i strach před lotry těmito. Brzy po hladu počal zuřiti i mor w městě. Židé umo=

ření nedostatečnou anebo špatnou stravou chobili již jako stín po městě, a když nebylo docela ničeho k jídlu — umírali hladem doma i na ulicích. Na počátku pochovávali je pro nesnesitelných zápachů na obecné útraty a vyváželi je za bránu; tak jich napočítal jeden hlídač jen strže jednu bránu od 14. dubna do 1. července, jelikož museli vypláceti z obecné pokladnice tyto pohřby čili vlastně to vyvezení, dle Flavie, 115.980; všech pak i s chudými prý asi do 600.000 z bran vyvezeno bylo, takže se konečně ani lidí k vyvážení nedostávalo. Tu je tedy jen hádali že ždvi dolů do příkopů, bez pochování jich nechávajíce, jelikož zdálo se pohřbů sstítiti, dílem pro množství mrtvých těl, dílem pro nebezpečnost vlastního života. Když pak Titus jednoho času spatřil příkop mrtvolami na polo shnilými a hmyzem se hemžícím naplněný, těžce prý nad tím zalhal, spinaje ruce k nebesům a dokládaje, že tím on winen není. Konečně je vyhnáli jen na plochy střech větších domů, jež se všem brzy ženami i dětmi umrlými naplnily, ano někteří zůstali i ležeti na ulici zcela opustění, a nemajíce přátel na místě tom, kdež byli, právě tu zemřeli. Někteří popochovávali jiné, sami tu zahynuli, jiní dovolili se sami na odlehlejší místa, aby tu umřeli v pokoji. Tím vším všem řazil se zvláště při letním parnu vzduch a tak padali lidé morovou ranou dnu bez počtu, a bez naděje vysvobození.

Než namzdor těmto newýslovným mukám, o nichž sám Spasitel řekl, že nebyly od počátku aniž kdy budou, (Mr. 13, 19.) zdáhal se twrdossijní powstaleci přimouti smířlivé návrhy Titovy a zachrániti město, chrám i život. Flavius obcházeje kolem města,

napomínal Židů, aby se vzdali, ale tito kamením do hlavy jej ranili, takže polomrtvým od Římanů obnoven býti musel. Zotaviv se napomínal lid opět k podání, dohládaje jim, že jinak za jeho poranění brzo pokutu vezmou — ale nadarmo. Nejvyšší kněz Matpáš s třemi syny a s dvěma písaři a patnácti vznesenými Židy zavraždění jsou mečem na rozkaz Simonův, jelikož byli nařknuti, že s Římany o pokoj vyjednávali. A kdo z nouze a ze strachu před smrtí chtěl se zachrániti útekem k Římanům, vyhlášen byl za zrádce, a na místě zabít jest; než přece přechali mnozí den co den z města. Uvšak i tu čekal na ně strašný konec; nebo mnozí jsouce celi vyhladovělí rychle se tu nasycovali, a nemohouce to strávit, rozpukávali se ze slabosti, jiní uvšak ukrutně od Římanů vraždění byli, jak Flavius dohládá. Jeden totiž Žid, než z města utekl, poslal prý několik malých penězů, aby si něco do římského tábora zachoval a přijda tam hledal prý je ve vchalu svém. Což upozorovav jeden římský voják, namluvil ostatním, že Židé přeběhlí jsou penězi naplněni, a nestýté vojsko syřské a arabské rozpáralo prý za jednu noc 2000 těch nešťastníků, a ač jim to Titus pak pod ztrátou hrdla zapověděl, konali to přece potajmu.

Když konečně dosáhl hlad v městě takového stupně, že i mrtvá těla polosohnilá požívali, tu i zoufalost a ukrutnost řádití počala. Domácí lotři a loupeživci vráželi do domů, prokopávali je, loupili mrtvolky, sflapali na ně, přehazovali je, a víceho nenacházejíce, zlošti do nich sekali a bodali. Kdož pak ještě tu živý zůstával, několikrát třebaš po sobě od nich přehledáván a trápen byl, aby uschované pokrmů vydal. Ano Josef

vypravuje strážný příběh o urozené a bohaté jedné matce Marii, dceři Eleazarově ze Zajordáni, jež se do Jerusalema s jinými pro zachránění života utekla. Když jí tu všudek statek i klenoty i pokrmy pobrali, šlorem každého den jí olupující, popouzela je hanou a zlořečením sama na sebe. Když pak jí přece někdo nechtěl zabít, ale k hledání pokrmu ji nutil, a ona hladem hynouc ničeho naleznouti nemohla, tu k zoufalému a neshledanému zločinu se odhodlala. Popadši malinkého svého chlapečka od prsou, zabila ho, a upekši ho, polowici sama snědla, a druhou si schowala. Když však za chvíli přišli loupežníci a citíce maso, hrozili jí vraždou, pakli je nepobá, vykřikla žena vytáhši děcko: „Ano, schowala jsem vám tu nejlepší polowičku, své dítě jsem upekla, tu je máte, jezte, jako jsem já jedla, sice je ještě sama dojím!“ Strachem a hrůzou jako zděšeně a omámení hleděli vyjemeně na ni — a ač hladoví byli, ufrutnosti té se zděšili, rychle pryč odběhli a po městě to vyprávěli. Titus ustrnul doměděm se o neshledaném a nelidském tomto skutku, a zapřisahal se svými bohy, řka: „Pokoj, samosprávu a odpustění jsem jim podával — ale oni jen odboj a válku strojili. Nejsmeť tedy já touto ohavností winen, a proto přikrýju sutinami město toto, a nenechám slunci vycházeti nad místem, kdež matky takto hodují.“ Tak se vyplňovala slova Božského Spasitele jdoucího na smrt: „Dcery Jerusalemské, neplačtež nade mnou, ale nad sebou svými. Nebo aj přijdou dnové, kdež řeknou: Horu padněte na nás a přikryjte nás, o blahoslawené matky nemající dítě.“ (Mt. 23, 28.)

§. 37. Dobytí města i chrámu a úplné zničení jejich.

Nyní již nechtěl čekatí déle Titus; moření hladem trvalo již tuze dlouho, srdce jeho zanewřelo na ufrutnosti páchané w městě a na neustupnost obležených, kteří nechtěli nikterak přijmouti pobdání a pokoj. I dal tedy znovu postawiti oblehací stroje na zeb n hradu Antoniewa, ale berany silné nemohly ji nikterak zmoci, při čemž ještě ze shora neustále na ně šípy házeli; i udělali si Římané ze sstitů přístřeší nad sebou, a dali se do pokopávání zdi, což za dwa dni wykonali. Zeb padla a dobrowolníci wlezli, owšem namahawě, na hrad a zmocnili se ho w noci; Židé utíkali z hradu do wedlejšího chrámu — Římané walili se za nimi, útokem wrazili na horu chrámovou, a tu strhla se před wraty chrámovými první strašná bitka, ob 9. hodiný večerní až do 7. ranní, mezi powstalci a wojskem, w níž konečně Římané ustoupili, nemajíce dosti wolného místa. I dal tedy Titus základní zdi hradu Antonie proto rozmetati a obklízet, při čemž opět sedm dní stráwili. Chtěje ještě nyní krásný chrám zachowati, nabízel Titus po Josefowi opět Židům pokoj a nepřijmou-li jej, žádal jich, aby pro ussetření a neposstwrnění své swatyně bojístě si jině wphlíbli; ale Giškalský, jemuž nabízel také wolné obehiti, pohrdna náwrhem pokoje, posmíwal se ještě dobré a sšlechtné wůli Titowě, wphátwaje ji za málomyslnost a strach z blížící se porážky.

Tu tedy obnovil Titus, ač nerab, opět boj, maje nyní wíce místa před chrámem; bojovali ob večera do rána, ale žádná strana, ač měla značné ztráty, neustoupila z postawení svého; wítěžství rozhodné se nedocílilo. I

ubeřili nyní tedy outořem na chrám, jenž obehnán jsa čtverými náspy, jako nedobytný hrad před nimi welebně se wypinal. Po několikerenním boji zbořili teprw šewerní hrabdu nádwoři chrámowého, a dostali se do prostoru před chrám, weženouce Židy z pobloubí, chodeb a síní (klobek), jež oni zapalowali, do wnitřku. Tím rozhořčen Titus, že sami chrám, jehož on chrání, zapalují, odhodlal se konečně také k dobývání jeho; šest dní jej stěrali Římané, poklopávajíce a roztloukajíce berany západní i půlnoční zdi chrámowé i síncowé. Po žebřících postavili konečně wítězné znaky na wrch chrámu — ale Židé házeli dolů wojáky, zabíjeli je na hoře a zwraceli jim žebřiky a obehnali je opět. Tu rozkázal Titus zapáliti brány chrámowé; hořelo celý den a celou noc; dveře, pawlače a bity kněžské byly již spáleny, ale Židé se přece newzdávali. Titus nechťeje se mstiti pro twrdossijnost jejich na chrámě, poručil tedy opět hasiti a udušiti plameny. Židé owšsem wrhali se na hasiče, ale Římané zahnali je nazpět a dostali se tak až k wnitřnímu chrámu. Tu pať jeden woják nečekaje na rozkaz Titůw dal se wygdwihnouti od druhého do wšstky, a hodil hořící hlaveň zlatými dveřmi, jež wedly k šwětnicím chrámowým na straně půlnoční — a we chvílce wychrtil se oheň. Židé s zoufalým křikem a šíleným pláčem nebbajíce na meče a plameny, přiběhli k hasení; i Titus kázal wojákům hasiti, a sám požár udušowati hleděl, ale wojáci rozwtěšlení nebbali rozkazu jeho, ano jeden druhého jessťe k zapalování podněcowal, a obháněli Židy mečem, kteří tlačíce se z chrámu při tom se sami umáčtávali a poslapowali. Wražbění strašné nastalo na to we wšech nádwořích a síncích, takže u

zápalného oltáře celé hromady mrtvých ležely, a krev proudem po stupních z nich tekla. Ve vnitřku chrámu však přece ještě oheň nezuřil; i vyšel tam tehdy Titus, chtěje si jej s důstojností prohlédnouti, a užasnout newidanou krásou, lágal a prosil vojáky, aby zachránili aspoň vnitřek a uhasňovali oheň; i dal vyňesti aspoň zlatý svícen, zlatý obětní stůl a zlatý oltář kadibelný. Ale vojáci dychtíce po pomstě i po loupeži neposlechli, a když Titus proto vyjda na ně dolehal, větřel se jeden do swatyně a pobložil oheň pod meřeje dveří, čímž najednou oheň vnitřku se vzňal. Židé utíkali — ale vojáci mordovali je tak, že nebylo ani země pro mrtvolky viděti, a ještě po mrtvých sšlapajíce, honili utíkajících; na to vrazili do pokladnice, kde měli Židé uložené vssecky klenoty chrámu i své země a wyloupili tolik zlatých věcí, že tehdaž prý cena zlata w Syrii o polowici až špadla. Když pak takřka celý wrch chrámových hořeti se zdál, wrhali je náramným z toho hořem mnozí věrní Židé sami do plamenů jeho. Ano i do nejzadnější síně před chrámem dostal se oheň, kamž se bylo asi 6000 osob ukrýlo, jež tam jeden šživý prorok z města sezwal, předstíraje jim, že to Hospodin rozkazuje, a je tam ochrániti ustanovil; a uhozi uhořeti tu beze vsší pomoci vsšickni. Na to byl zbořen chrám až na zem, tak že nezůstal kámen na kameni, tneži jsou potwražběni a u prostřed byl postawen římský prapor s orlem na znamení wítězství. Na to bylo zde ihned bohům na pobělowání obětováno (10. srpna r. 70).

Buřiči někteří proraziwše se woištěm římským, utekli (na horu Sion) do hořejšího města, jež most s chrámem špojowal; vůdcové pak jejich Jan a Šimon žá-

dali o rozmluvu s Titem. Smolil k tomu, a
 káral jejich nemoudrost, s kterou válku proti všemoc-
 nému Římu, jehož celý svět posluchá, podnikli; vytkal
 jim jejich nevděčnost k povolným Římanům, a jejich ne-
 ustupnost v boji. „Před válkou“, pravil, „napomínal jsem
 vás, abyste přestali; když jste již dlouho bojovali, od-
 pouštěl jsem vám, nad zajatými slítil jsem se, zru-
 čnost svých vojáků jsem zdržoval, že zděm vášim jen
 nerad jsem přivlekl válečné nástroje, po každém vítězství
 jsem vás vybízel ku pokoju ne jako vítěz, ale jako pře-
 možený. Když jsem se přiblížil k chrámu, prosil jsem
 vás, abyste vlastní své svatyně usetřili, a chrám za-
 chováli, dávaje vám svobodu k vyjiti a život vám za-
 ručuje, ano i to jsem vám nabízel, abyste, když ještě
 dále bojovati chcete, jiné k boji zvolili místo. Tím vším
 jste pohrdli, ano ještě nyní ve zbroji stojíte, a nechcete ani
 na konci aby se zdálo, že se koříte. Odvrhnete-li zbroj,
 podáte-li se, milosti vám dopřeju.“ — Židé však
 mu odpovíděli urputně: „Milosti od Tebe přijmouti
 nemůžeme, ale žádáme, aby nám dopuštěno bylo
 z města toho vyjiti.“ Když pak jich i Flavius prosil,
 aby aspoň vzdáním se města zachováli, posmívali se
 jemu. Tu tedy Titus rozhněvav se, že mu ještě vy-
 mínky chtí předkládati, odpověděl jim, že bude nyní dle
 válečného řádu jednati a žádnému že neodpustí; a poručil
 dobývati města hořejšího, jež příkré, opatvené a třemi
 twrzemi ohražené bylo. Dělal tedy Římané nové násply
 a smýšlely nástroje válečné ke zděm, kořice a podko-
 pávající, až konečně 8. září zmocnili se i té části
 a tím celého města. Titus vesed vítězně do města
 a wida pewnost zdi i věži, s pobívením zvolal: „Ten

pomocí bohů jsme zvítězili, nebo žádná moc lidská by proti těmto pevným zdům nic nedokázala.“ Nyní povolil Titus vojsku dle libovůle v městě loupiti a ozbrojené povstalce vražbiti; vojáci vraždili nešetřice ani slabých žen; kterýchž usetřili, zajati jsou a vedeni na prostru před chrámem. V domech pak byl založen oheň na všech stranách města, jenž zuřil po tři dni a všecko ztrávil. Zajatých bylo 97.000, z nichž asi polowici Titus daroval swobodu; pěkně rostlí mladíci necháni jsou na živě, aby v slavném průvodu vítězném s Titem do Říma wtáhnouti mohli; výrostkové do sedmnácte let prodáni jsou za otroky, mladíci wice sedmnácte let čítající posláni byli do Egypta k veřejné práci a do jiných měst po říši, kdež jeden druhého v sfermířských divadlech skolil aneb divočinou sselmám předhoben zahynul. A mezi tím, co takto lid rozdělował, zahynulo jich 12.000 hladem, buď že jim strážní jísti nedali, anebo že postrmli požiwati nechťeli. V celku zahynulo obležením a dobytím Jerusalema přes 1 million a 100 tisíc Židů všeho itáři, rodu a pohlaví a toutéž dobou asi 200 tisíc po ostatní zemi židovské. Jan z Giškaly a Šimon byli wšak schováni v podzemních stokách; Giškala donucen byl hladem k podání se a odsouzen k dožitovnímu žaláři. Šimon wšak podkopáwaje se z města a nemaje též postrmu, propal se newědomky na horu, kde chrám stáwal; i nechťel se ještě wzdáti, načež wzat od Tita násilně a uschowán k vítěznému průvodu do Říma. Na to bylo celé město zbořeno a zdi jeho zcela zbourány, jen tři jsou wěže nechány na památku udatnosti a síly římské a kus zdi městské pro ochranu vojáckou v ležení. Tak byl poslapán Jerusalem od pohanů, a Židé padli pod mečem

a zjímání byli vedeni mezi národy, jakž řekl výstražně Spasitel, a dle slova Daniele proroka (9, 26) „nebyl více lid, který ho zapřel.“ Dokonav takto po šestměsíčním oblehání Titus zřázu města, slawil nyní společně s otcem slawný wjezd do Říma, při němž mezi jinou kořistí neffen na odio pohanům zlatý stwicen a stůl z chrámu Jerusalemského, a w průvodu zajatých byl w ošowech weden náčelník a stwůdce jejich Šimon, jenž na to metlami umrstán dobit byl.

We dvou letech pak byly dobyty i ostatní pevnosti a města w zemi, pole zhubena a celá Palestina z rozkazu císaře Wespasiana, otce Titowa, obrácena w poušť. Spolu pak pobrány jsou wšech statky Židům a rozprodány, aby nemohli se tu více zdržowati a proti Římanům bouřiti. Z trestu pak museli platiti daň chrámowou do Říma do pokladnic pohanských, kdež před osmi měsíci (19. prosince 69 r.) tři chrámy pohanské popelem lehly, aby se opět wystawěti mohly. Židé pak, kteří ušli smrti, rozutíkali je do wšech končin swěta, zvláště do blízké Širie, oplakávající pak marně pád města i chrámu, zřázu země i lidu a rozplášení po očištku zemském. *)

*) Podrobnou a wěrnou zprávu o této válce zanechal očitý svědek a tehdejší vůdce Židů, jenž ob Římanů zajat byl, Josef Flawius w spisu: O válce židovské (ob Eusebia 1856 w Brně Dědictwí Cyrillo-Methobějským); z něho podává wyňatky Eusebius we své církevní historii kn. III. ř. 5—8. w českém wybání Arbcowě r. 1855 str. 98—114). S Flawiem souhlasí i souvěký pohanský římský dějepisec Tacitus w V. knize, 13. ř. své historie. Neumann podává w Zimotě Báne (dílu II. 1862, str. 132—151) dle těchto pramenů také dobrý přehled celé války této.

Starý věk církve.

I.

Pohanští císařové římsí pronásledují křesťany.

§. 38. Příčiny pronásledování křesťanů r. 64—323.

Křesťanství šířilo se poznenáhla přede vším po celé tehdejší říši římské v Evropě i v Asii, — ano dostalo se již i do Indie, Persie, Arménie a Arabie, ano v Africe do Egypta a Abysinie. Než sotva že přestali je Židé pronásledovati, tu počali zas již římsí světovládní císařové pohanští nově krvávě boj na život a na smrt proti křesťanům, který trval skoro 250 let. A nedivme se tuze tomuto zuřivému potlačování, uvažujice tehdejší takřka všemocnou vládu římskou. Velicí a silní, ano skoro všichni tehdejší národové podlehli moci a síle římské a musili poslouchati na slovo rozkazů římských vládařů, jen ti nepatrní a sprostí křesťané, jak se mluvilo, odvážili se odporovati rozkazům jejich, zakládajice si na víře své, kdežto pohané své věci si ovšem skoro newážili. S nemohli tudíž ani pochopiti, jak mohli křesťané oběto-

mati pro ni jmění své, rožňovu, úřad i otčinu, jak postupovali tak statečně i nejhroznější mučy, ano i smrt pro Krista, nedabouce se ani přemluvíti, ani darů a slibů přilákat, ani mučy a smrti donutiti k zapření křesťanské víry a k přijetí veřejného a obecného náboženství pohanského. — Zdá se to býti ovšem podivné, proč Římané jen právě křesťanskou víru pronásledovali s nekonečným utrutstvím, kdežto sami bohy jiných národů mezi své domácí bohy přijali a ctili, ano za času císaře Augusta jim všem v Římě i společný chrám vystavěli. A ještě divnější snab se zdá, že i šlechetnější a vůbec mírní a jinak spravedliví císařové také křesťany násilně tržnili a hubili; — ale byly tehdy v skutku rozličné příčiny, jimiž se dá tato zvrhlost nelibská dobře vysvětliti, ač ovšem nikoliv a nikdy ospravedlniti.

Mohlbyť ovšem medlé římských bohů i mohly jiných národů obstáti, tím spíše, když je mocnářové sami zaváděli; ale křesťané hlásali a dotvrdzovali svou vírou zřejmě, že je jeden pravý Bůh, a všechny ostatní bohové že jsou mohlby — vymyšlené a nikoliv skutečné bytosti, dílo rukou lidských bez života a moci, a tím ovšem bořilo se rázem celé náboženství pohanské. A proto taky zvrhlosti pohané proti křesťanství, kdežto k jiným vírám ovšem snásejíti býti mohli bez škody své vlastní. — Ano křesťané rouhali se zřejmě a veřejně těmto bohům, nechťice jim přináseti oběti, ani klásti kadidlo na oheň u oltářů jejich, a byl jim to i sami císařové všemožně přikazovali, přísnými tresty jim hrozili, a je mučy neb smrti k tomu nutili. A proto přezdívali i pohané křesťanům, že jsou neznabohové, neuznávající a nectíce jejich bohy.

Aufsať nejen z náboženských ohledů, ale hlavně z politických příčin — pro úzké spojení pohanství se státem a vládou římskou — byli křesťané pronásledováni. Všdyť od bohů měla původ sama říše, anť se zakladatel a první král její Romulus za poloboha vůbec w ní ctíwal; mnozí jiní panovníci taktéž ctění jsou za bohů, ano někteří císařové dávali se ještě za žitwa do seznamu bohů, nazýwali se sami bohů a stawali si posvátné sochy, jako: Caligula, Domician, Aurelius, Dioclecian a jiní. Před každým důležitějším státním jednáním, zvláště pak před válkou tážali se bohů o radu, obětowali jim a prosili je o zdar a o vítězství; bohové ohlašovali jim také sržce služebníků své, věšťce (augury), svou vůli a i budoucí věci (ovšem že klamně), ano celý Řím hemžil se a naplněn byl bohů, chrámy, sochami a oběťmi; a jediní křesťané uráželi tyto bohů nepotvolností svou, takže tito rozhněvaní, pak mohli se pomstiti na říši, a proto tehdy pronásledovali císařové křesťany i co buřiče říši nebezpečné, bojíce se, že pádem wíry pohanště padne i vláda a říše jejich.

A jak měl prostý lid náwiděti křesťany, buřiče a rouhače, kteří mu takto bořili celé jeho náboženství lehké a we všem mu hováci, chtějí mu za ně dáti jiné neznámé a potrhované, těžší a zcela onomu protivné, jehož cenu, ducha i obsah nikdy byl nepoznal. Bohové dowolowali jim, ano páchali sami šlorem všecky neřesti, a nyní měli jich opustiti a přidržeti se jen jediného Boha, nejswětějšího a nejspravedlivějšího, a wšickni měli ke cti jeho wěsti život swatý a spravedlivý, nábožný a duchovní. Všechy slawnosti národní a wbroční swátky, jež souwisely s náboženskými obřady,

a ke cti bohům se konaly, měly nyní přestati, a na místo smyslných radovánek a nejrozmanitějších obětí měli přijmouti víru ob opovržených neznabožků, které sami taky i nenávidění Židé vsudby tupili, a měli hlavně ctiti za Boha sprostého člověka, pocházejícího ze židovského rodu a odpraveného jakožto buřice proti římské vládě nejohavnější smrtí na kříži. — A mimo to co tu bylo potupů, pobežření, pomluv a útržek o křesťanech rozšiřováno, tak že v skutku se zdáli nejhrubšími zločinci býti. Že se scházeli potajmu k službám Božím do domů, bojíce se pronásledování, obviňováni jsou, že spiknutí proti vládě kuji, a že tu ohavné smilství pássou, ač pohané to bez ostychu sami veřejně páchali; když Tito zaslechl něco o požívání těla a krve, rozkřičovali, že křesťané zabíjejí děti a jedí maso jejich; když se křesťané sstíteli veřejných a často dost neslušných radovánek pohanských, rozhlašovali je za nepřátele lidu, kteří se sstítí světla, jak jim to i sám strážlivý dějepisec Tacitus vyčítá. A když přišla nějaká ouhona a neštěstí na zem i na jednotlivce, jako neúroda, mor, oheň, (v Římě za Nerona a v Nikomedii za Diokleciana), bouře, víchry, zemětřesení, (v Malé Asii za Antonína Pia 138—161), nešťastné války: tím byli všim křesťané jenom winni, poněvadž nectíce pohanské bohy, je k hněvu popouzeli.

Nadto pak bývali lidé všelijak ještě drážbění proti křesťanům, zvláště v divadlech, takže kolikráte vyřítili se pohané rozpálení z divadla a chopili se netvinných křesťanů mordující je, anebo násilím donucovali místodržitele k povolání, aby mohli vraždit křesťany, jak se to stalo za Hadriana v Malé Asii (117—138).

Jindy pak brojili proti nim pohanští kněží, an co den lid přidával se ku křesťanům a obětovati u oněch opomínal. Dále bráždili proti nim lid i mnozí překupníci, kteří webli obchod se zvířaty k obětem a jinými věcmi, jakož i řemeslníci, již se živilí zhotovováním model a soch pohanských (Skut. 19). Nejvíce pak sstobili jim poblí a zisťuchtívi udavači, kteří wssemožné podezřívání, neshňchané zločiny a hanebné útržky si na křesťany wymyšleli, čímž se wladaři i lid proti nim neustále podněcoval, takže i sami císařové, jako Antonín Pius konečně udavačství toto zamezovati musili.

Konečně býwali wladařové často i proto rozhořčeni, že mnozí mučeníci, badouce se unésti swatým nadšením a ohnitou horlivosť, bezohledně wystupovali proti pohanství, anebo sami se u welikém počtu k mučám hlásili. Hanbil se za to soudcové i wladařové, když i nedospělí pacholíci, slabé panny, sproští otroci a chudí křesťané statečně se jim wzpírali, hájíce wíru Páně, s radostí wssecky mučy podnikající a s plešáním smrti podstupující. Tak wypravuje Tertullian z II. století, že se jednou k maloasiatskému místodržitelowi Arriowi přihrnulo na soud takové množství křesťanů, toužících po mučeníctví, až ho to mrzelo, dáti je wssecky odprawiti. I dal prý jich jen několik zabíti, a ostatní propustil slovy: „Máte-li zwláštní chuť umříti, jděte a wrhňte se sami se stály.“ — A když pak jim někdy, jak čteme w žiwotech Swatých, rozličná mučibla, oheň, woda a jed neušškodila, ani bitové šselny je jich netřly, a když jindy zas zohaveni býwše, najednou se uzbrauwili: připisowal to lid kouzlům a čarám, a wladařové tím více se proti nim popouzeli, jelikož toto zážračné

zachování mnoho pohanů k poznání Krista a víry jeho vybízelo.

§. 39. Rozličná mučidla a usmrcování křesťanů.

Nemohlo by se strážně býti mně a nejrozmanitější mučibla, jakých měli pohané na křesťany. Rozum jasne nad vynalezením, a cit trne nad tou ukrutností při týrání a usmrcování newinných těchto tisíců lidí ve všech koncích říše římské. Ano skorem nelze ani popsatí všech ty spůsoby, jakými mučení a usmrcování býwali pokojní a poctiví křesťané od Římanů. Nešetřeno tu ani stáří, ani stavu, ani pohlaví, ani citu. Žalář, hampejz, žízeň a hlad, oheň a voda, dřevo a železo, kámen i strom, zvířata i lidé, řetězy i provazy, meče a pílky, kola a štrípce, klesťe a háky, metly a hřebeny — a mnoho jiných nástrojů ukrutných soužilo wyznavače Páně. Nejprvé owšem použíwáno slibů a lákadel, darů a úkladů, jmenowitě u bohatších a wznesenějších, nebo u rodičů, jež měli mnoho dítek, nebo u swobodných, jež wšelíkal k poskwrnění čistoty — a tím k odpadnutí chtěli přiwést. A teprw když to nepomáhalo, přitročilo se k mučidlu. Nejmirnějším snad trestem byl trestán, kdo propuštěn byl jen z úřadu, anebo přišel o své jmění, nebo musel jíti do vyhnanství, ano i když byl bez zohavení odsouzen k práci do dolů, anebo utvržen byl do obhcejného žaláře. — Horší owšem byly druhé žaláře tužší, kde křesťané před wšlechem držáni byli. Sotwa se w nich zawřely dveře, a již newessel tam ani paprsek swětla denního, a tu sewření byli křesťané kládon, anebo nahromaděno jich tu tolik, až dusnem a parnem, hroz-

něm smradem a tísní umírali. Ano někdy bývaly ještě pod těmito temnými vězeními zvláštní jámy na křesťany, které vedly do průplavů (kanálů) a šlo města, jimiž osvědčen šel a neřád z města odcházel.

A jakých mučidel užívalo se při výslechu, aby je k zapření Krista Pána anebo k vyznání nezpáchaného zločinu přivedli, a jakých zdoluhavých způsobů užívalo k usmrcování!

Některé přibíjeli na obyčejný kříž obyčejným způsobem, jiné vsať i hlavou dolů, a jiné docela již jen na dvě na kříž přeložená dřeva; některé zas pověsili hlavou dolů a nahoře jen za jednu nohu, jiným přidali docela na krk kámen na provaze, jiné přibili zas za ruce na kříži do výše, ale na nohy naměřili jim kámenů; jiné prý pověšovali zas jen za ruce, což prý hroznou bolest a zdoluhavou smrt působilo. — A což teprve musel osvědco oheň vykonávati; některé připjali řetězem na rozpálený rošt anebo na ohnivou stolic neb na železnou postel, aby se pomalu upekli; jiné pekli schvalně jen doutnajícím ohněm, anebo je vbodli na rožně a zvolna je nad ohněm tímto obraceli, některé házeli do rozpálených kamen neb do železných bříků, jiné zas do kotlů naplněných vařícím olejem, nebo rozpustěným voskem, smůlou a olovem, anebo strčili jim tam jenom hlavu anebo poléváli je tím na těle až do sfonání; některé házeli do vařícího, hasseného mýdla k opáření, jiným zas olili zvláštní koflí smůlou, a pověsili je na sloup nebo na roh ulic a večer je zapálili k osvětlení města; některým kladli na hlavu žhavé uhlí, nebo jim dali na tělo žhavou kazaňku, nebo drželi jim ruce nad hořícím ohněm, nebo lili jim rozpustěné

olovo na záda, jiné zas wobili bosýma nohama po žhavém uhlí neb rozpáleném železe; některým bodali tělo ohnivými hřebí, jiné zase pálili smolnicemi pod pažemi a na bocích; některé věšeli za nohy nad hořící slámou nebo dřívím dolů hlavou, aby se zadušili, jiné zas naložili na loď a pustili loď do moře, ji zapálivše.

Jiné nástroje byly šřípec, kolo a kláda. Šřípec bylo mučiblo ze dřeva udělané, na něj člověk položen, pak na rukou a nohou svázan a promazh přes válce neb flapy tak dlouho natahován, až klouby vyškátaly a nehty na prstech slézaly. — Kolo mělo na sobě špičaté hřebí, a na ty položen a přimázan člověk, takže, když se točiti počalo, probodán byl na zádech a na nohou až do kostí; a při dalším točení, když přišel mučený pod kolo, vytáhlo se tělo z těchto hřebů, aby se při otočení nahoru znova opět zabodlo. Jindy taky zatloukali takové hřebí do země, aby otáčený člověk o ně se rozbodal. — Kláda byla jiný druh šřípce; byla velké, tlusté dřevo, jež mělo v sobě díry vyvrtané, na každou stranu ob prostředka v jisté vzdálenosti; bývalo jich třeba na každé plíši až pět, i posadili mučenika do prostředka a roztahovali mu nohy do těchto děr s hrozným prastáním a lámáním oduů. — Často přidávali k mučidlům těmto i bičování. Dělo pak se buď bičily z kůže nebo ze střev, jež mívaly taky olověné kuličky neb háčky na koncích, nebo to byly i železné řetízky aneb špičaté a ostré pichlavé metlice, ano i hole, jež tělo mučnickovo rozdiraly, někdy u slabších mívali taky jen pruty svázané nebo sukotité. Bičowanci pak bývali při tom uvázáni k sloupu a tu mrštěni do zab, nebo powěšeni na šřípci neb na kole, aneb na znať položení bývali na prkno

hřebky posázené a tu mršťáni na prsa, tak že sebou házejíce, na hřebky se naráželi. — Mimo bičování měli protivníci vůdy k roztrhání těla lidského i jiné nástroje ukrutné; trhali maso z těla a to netoliko jen z boků, ale i z života, z lejteř, ano i z obličejů železnými kletkami, špičatými háky a železnými hřebeny; pálili jim boky smrkovými smolicemi, píchali je železnými špicemi a šípky, za nehty zatloukali jim jechlý i trní a hřebíky, tak že tělo často skorem nebylo ani k poznání. A potom někdy k rozmnožení bolesti spalili mučeným do živých ran roztloučenou cihlu nebo šíl s pepřem smíchanou, lili tam silný ocet, a jiné dráždivé a palčivé věci. — Někdy zase jinak zohavovali člověka, vypíchnuvše mu jedno oko aneb vypálivše mu to místo ohněm, nebo zlomivše, či ohnivým železem ochromivše mu jedno koleno. Jindy zase vytrhali mučeníškům zdravé zuby, načež je propustili, ale to bylo ještě milostivé a mírné nahládání. — Opět jindy je zblouhavě usmrcovali, uřezávajíce oud po oudu, ruce, nohy, pažby, psky, nos, uši a tak zohavený trup nechali, ažby člověk zahynul; jiným dřeli kůži z těla po řemenech, anebo rozpárali jim život a vyhobivše na polo mrtvosti, tak je nechávali se dotrápiti; některé zas zblouhavě, šípky nebo kameny po nich házejíce, ukrutně usmrcovali. Mnohé zassivali zase v síti a předhazovali je v divadlech veřejných (amfiteatr) rozvzteklým bůřím, jež schvalně rozličným ssáblením byli rozdrážbili, aby do nich ssotkali a je do všssky vyhazovali, až ubozí bídně skonali. Jiní se museli potýkati s selmami, s hladovými tygry, lvy, ryby a medvědy; některé přivazovali koňům na ocas, a ti ssmhýkali je po ulicích, kamenitých a trnových

cestách, ať rozedraní ducha vypustili; mnohé zas natřeli medem a přivázali je, svázavše jim ruce k sloupům na slunce, aby mrawenci, wošy, wčelš a monchš je upíchali a jiné loncečně zaťopali pod pás do země, něčš i pod křt, aby tu hladem se nmořili. — A tať málo bylo těch, kteří bez muť najednou skonáwali, jsouce štati, probodeni, utopeni, usřrceni neb spáleni. — Než i při nejwětšich muťách nebylo wiďeti šlzi a nářtu, reptání a zlořečení, ale křestanskou trpěliwost, tiché modlitbš, zbožné wzdechš, hlasité zpěwš k Pánu; radostné twáře a pokojná myšl prowřzels na poprawn mučeníš tyto, toužící jen po Bohu a po muťách pro wiru Kristowu! —

§. 40. Přehled hlavních desíti pronásledování císařských.

Bezmlála pronásledovali storem wšicni císařowé římsští od Nerona až do Diocleciana wíce méně wíru křesťanskou a její wyznawače, takže byli tito w neustálém strachu, soužení a nebezpečnstwí jmění i žiwota. Wšak bylo přece také několik po těch 250 let přestáwet, jelikož řídila se uťrutnost, rozsáhlost a délka takowého pronásledowání křesťanů wždych přece jen dle powahy císaře samého. Mírni a lidští panowníci jako Wespasian r. 69, Titus r. 79, Antonín Pius r. 138, Alexander Sewerus r. 222, Filip Arabský r. 224 přáli církwi pokoje, jako jiným občanům; mnozí wšak uťrutnější powahy, jsouce často ještě ob jiných k tomu nawábění, wybáwali rozklaz k pronásledowání po celé říši, ač někdy taky jen w některé zemi neb nějakém kraji neb městě. Ostatně jak mile wšsel rozklaz císařský, těžko bylo pať lid na wenkowě zas najednou zabržeti od wšech uťrut-

nosti, když se císařové střídali; ano i vladaři i místodržící nechťeli pať kolikráte při novém rozkazu upustiti od drtivějších krutosti. Dle 10 ran egyptských počítáme pať obvyčejně i deset hlavních pronásledování křesťanů w této době (dle sw. Augustina) za těchto desíti císařů, ač i pod jinými císaři křesťané mučeni byli a usmrćováni, a sice:

- I. za Nerona (54—68) počalo roku 64,
- II. za Domiciana 81—96,
- III. za Trajana 98—117, "
- IV. za Marka Aurelia 161—180,
- V. za Septima Sewera 192—211,
- VI. za Maximina 235—238,
- VII. za Decia 249—251 a Galla (—253),
- VIII. za Valeriana 253—260,
- IX. za Aureliana 270—275,
- X. za Diokleciana 284—305.

§. 41. První pronásledování za císaře Nerona. 54—68.

Počátek pronásledování křesťanů učinil ukrutný císař Nero w 10. roce panování swého (r. 64). Melibský člověk tento, jenž dal utratiti matku i manželku, bratry i přátele, učitele swého Seneku a mnoho radních místa, dal konečně zapáliti na čtyrech místech Řím, dílem, aby prý si mohl znázorniti, jak někdy (1000 let př. Kr.) město řecké Troja hořelo, dílem také, aby prý založil nové město s rovnými ulicemi, jež na svou památku Městem Neronovým pať nazvati si umínil. Hořelo 6 dní a 7 nocí, a lidé nesměli hasiti, ano byli prý ob-
jednání ještě náhončí jeho, aby dále jen zapalovali;

on pak hraje na lyturu a zpívaje si při tom, díval se časem na to se zalíbením z pamlanu nebo vysoké věže, a časem přestrojen projížděl si při tom město. Z 14 okresů města obrátců jsou tři v prach a popel, ze sedmi pak pozůstal jen zříceniny. Vída a nářeč byl strassný — lid se náramně bouřil — a Nero vinu požáru wrhl na dosti již nenáviděné křesťany, že prý tím chci pohanské chrámy v městě vyhubiti; i wrdal je zoufalé zuřivosti pohanů a sám k ufrutnému mučení newinných těchto zločinců rozkazy wrdával. A aby pomstu lidu a wsselilé podežření od sebe odwrátil, nařídil dáwati veřejné hry, při nichž taky sám o závod jezvil, a své zahrady císařské na Watikánu, kde nyní obydli papeže a chrám sw. Petra stojí, wrkázal za místa k veřejným těmto hrám we dne i w noci, při nichž křesťané thráni byli, a večer je dal oswětlowati křesťany, woškem a smolou oblitými a zapálenými. Bylo to strassné pronásledování, jež se poznenáhla do krajů wlastích a i do jiných podmaněných zemí rozšširowalo, tak že i po smrti Neronowě nechtěl tomu křesťanský lid ani wěřiti, žeby byl umřel, a strachem powídal si, že přijde aspoň jako Antikrist zase na swět pro soužení církwe Páně.

Sami tehdejší pohanskí dějepiscové wypravují, že i sami pohané měli pak již outrpnost s mučenými — ač jinač dost nenáviděnými — křesťany. Tak píše Tacit we své historii, že ohromné množství ob lidského pokolení nenáviděných lidí, jež wůbec křesťané jsou, odpraweno bylo, ano k odprawě přidávána prý i potupa, jelikož zvířecími kožemi obalováni a od psů roztrháni umírali, anebo na křiže přibijeni býwali, anebo když se setmělo, večer místo nočních lamp zapalování a rozswě-

cowáni bývají. A Sueton w životě Neronowě píše o nich, že křesťané, toto pořízení lidské zločinné a bohaprázdné, i smrti odsuzování byli. Libanius pak dokládá, že potoky krve tehdaž w Římě tekly. — Za Nerona taky umučeni byli po dlouhém vězení w Římě w Mamertinském žaláři knížata Apollonios, sw. Petr a Pawel r. 67; Petr i sa rodem Žid na pahrbku watikánském hlavou dolů dle své žádosti uřizován, Pawel pak za městem na cestě i Ostii, i sa měšťan Římský, mečem šat byl. Na místě smrti jejich stojí nyní překrásné chrámy křesťanské: Svatopetrský w městě, a Svatopawelský za městem, w nichž w lažbém se polowice ostatků swatých těl jejich nachází, wyjma hlav, jež w chrámě sw. Jana w Lateranu w Římě na hlavním oltáři jsou uloženy. (Euseb II. 25.)

Nero se již w skutku tím chlubil, že křesťanství zcela pohubil, jak svědčí kamenný pomník u Magnésie w Portugalích nalezený, na němž wyryti dal, „že prý již tu nowou powěru w Španělich i w Portugalích zablabil.“ Než w radosti této — pozbywlo se proti němu wojsko se stráží životní, i římská rada se opřela a prohlásiwši ho za nepřítele wlasti, odsoudila ho i smrti, načež on dal se na útěk a o první wyroční den smrti sw. apollonských knížat sám se zavraždil (r. 69.).

§. 42. Druhé pronásledování za císaře Domiciana r. 81—96.

Po pokojných císařích Wespasianowi a synu jeho Titowi nastoupil bratr jeho Domician, jenž w pšse své nazývá se Bohem, w nenávisti pojal také křesťany a

tať se štal účastníkem ukrutnosti Neronovy, anebo jať sobě sám řikal: nástupcem Neronovým w boji proti křesťanům. Nepronásledowal pať křesťany jen w Římě a we Wlasiích, ale po celé říši dal je jako nepřátele země i wíry stíhati, mučiti a usmrcowati. Nezačal-li již dříve, stalo se teprw dozajista za poslední dvě leta vlády jeho (r. 94.). Newíme wssat, co ho wlastně k tomu pohynulo, zdali zděděná po Neronowi ukrutnost, nebo chuť po jmění křesťanů, o němž prý si dal něco namluwiti, anebo jen strach před ztrátou trůnu. Mezi pronásledowanými byl i sw. Jan, apoštol a miláček Páně. Jať Tertullian svědčí, dal prý ho nejprw do wařícího oleje, jenž mu wssat neusskobil, před latinskou branou w Římě utrhnouti, kde za císaře Konstantina na tom místě chrám wystawěli. (Žiw. Sw. 6. kwětna.) Na to pať wypowěděl prý jej na pustý ostrow Patmos, kdež Jan w nadšení a wytržení nebeským swé „Ziwení“ sepsal. Taktéž dal příbuzné swé, římského totiž konsula Flawia Klementa odprawiti, a manželku jeho i dceru sestry jeho, Flawii Domitillu, s mnohými jinými na místě usmrcení na ostrowy vzdálené wyhnati (Žiw. Sw. 20. dubna), oloupitw je o jmění a statky jejich. Ano dal si namluwiti, že dle obecného očekawání křesťanů za jeho času potomci z kmene Dawidowa zmocni se římské vlády; protož rozlágal je wšudy wyhledáwati a morbowati. Tať dal si dwa příbuzné Páně, wnučky sw. Zuby, apoštola a bratrance Páně, jež mu jeden wyfloužilý wojáť ubal, až ze židovské země do Říma před soud předwolati, wyptáwaje se jich na půwod a jmění jejich. Řekli mu owšem, že jsou z Dawidowa kmene a příbuzní Páně. Když wssat mu řekli, že mají pouze 39 jiter polí w ceně asi 9000 denárů (desetníků)

a ukázali mu své hrubé, od těžké práce, mozolovité ruce boštvějící, že Kristovo království není pozemské, a on že přijde až na konec světa k soudu, pozbyl nadále strachu o trůn a pohrdna sprostými těmito lidmi, bez trestu je do vlasti jejich propustil. Než v noci na to násilně od manželky své a vůdce jednoho zavražděn jest — po dvouletém tomto pronásledování — načež za dobrého císaře Nerwy nejen sv. Jan se do Efesu opět navrátil, ale i všickni vyhnaní křesťané nazpět povoláni a utvůznění na svobodu propuštěni byli. Spolu zakázáno zákonem, aby služebníci pány své neubívali, aniž kdo toho pro bezbožnost (t. j. pro křesťanství a sektu židovskou) obžalovati směl (Euseb. III. 17—20).

§. 43. Čteti pronásledování za císaře Trajana
r. 98—117.

Císař Trajan snažil se všemožně pomzněti opět starou bohoslužbu pohanickou, jež neustále klesala, chtěje tím pomzněti také slávu říše samé. Maje pak co nejvyšší hlava (pontifex) římské bohoslužby křesťany jen za blouznivé a vzdorovité občany, nepronásledoval jich sice žádným zjevným rozkazem, ale nebránil také libu ani úřadům, aby dle starých Neronových a Decimicianových nařízení jich uethrali. Ti pak činili to tím spíše a směleji, an vyšel nejasný císařský rozkaz, jimž se tajné spolky zapovídaly; a k nim počítali pohané tehdy také křesťanské, bohoslužebné schůzky, jež ovšem neměly politického a nebezpečného, ale náboženského a mravního, chwalitebného účele. — Mimo jiné vypovězen prý byl od něho i sv. Klement, papež

římští a pomocníci sv. Pavla (Fil. 4, 3.) do Chersonesu u černého moře, kdež se odsouzených asi 2000 křesťanů v lomech kamenných nacházelo. Tu pak r. 101 s kotvicí na řku uvázanou do moře uvrhnut byl. Teprve po 700 letech našel tu sv. Cyrill ostatky jeho ušchované a donesl je přes Moravu do Říma r. 868 (Živ. Svät. 23. listop.), kdež v chrámě jeho uloženy byly. Vistějšší správy máme toho času o sv. Ignaci, učeníku sv. Petra a Pavla i Jana a biskupu v Antiochii po 40 let. Když táhl Trajan po vítězství svém nad Sýthy v Evropě, na Armenty v Asii, zastavil se v Antiochii křesťané, žádaje, aby i křesťané modlám za vítězství obětovali. Ale sv. Jeronyma, byli tu křesťané hrozně pronásledováni, všude je chytali, hrozně mučili a strážně ušmrcovali, když obětovali je zdráhali. Starostlivý biskup dal se tedy k němu doměsti, chtěje mu žádost jeho vyvrátiti. „Proč zpoujíš se rozkazům mým a i jiné k tomu svědčíš, ty ďáble,“ oslovil jej císař. „Nejsem zlý duch, abych jiného svěděl k zlému,“ wece Ignac, „ale služebník Boží, jenž nosí Krista v srdci svém.“ „Mýlíš, že to nerozum, ctíti tyto bohy, aby nám vítězství udělili,“ řekl císař. „Mýlíš je pane, mášli je za bohy,“ řekl Ignac, „jen jeden jest Bůh a syn jeho Ježíš Kristus.“ „Mýlíš toho, co byl uřížován pod Pontickým Pilátem?“ ptal se císař. „Ano,“ řekl Ignac, „nebo ten nás osvobodil od hříchu a přemohl lež a ďáblu.“ „I odsuzujeme tě tedy, abys v ošlouch od 10 vojáků do Říma odveden, a tam v divadle líté zvíři předhozen byl.“ „Díky Bohu,“ řekl Ignac, a s radostí vzal železné ošlouchy na ruce. Na této cestě rozmlouval ve Smyrně s biskupem a jákem sv. Jana Miláčka,

Polýkarpem, a prosil za společnou modlitbu o sílu k mučnictví, nejen jeho ale i biskupů, kněží a jáhnů vyslané sem ode všech měst a osad křesťanských v Malé Asii. Proto také napsal sedm listů rozličným církvím na této cestě, povzbuzuje je; mezi nimi vyniká list k Polýkarpovi, kde mu osadu svou odemzdává a list k Římanům, kdežto jim mezi jiným píše, aby nevácnou láskou k němu neprosili za jeho osvobození, ale aby prosili za brzkou mučnickou smrt jeho, které se nemůže ani již dočkat: „Rád pro Boha umru, jestli jen vy mně nebudete překážeti. Prosim vás, neprofazujte se mně nevácnou přízní — ale vyproste mi jenom sílu, abych křesťanem (mučníkem pro Krista) shledán byl. Dopusťte mně pokrmem divokých zvířat býti, nebo jen tak mohu se k Bohu dostat, a líchoťte jim raději, aby ničeho z mého těla neostavily. Přejí si zuřivé je nalézt a budu je drážbiti, aby mne tím spíše pohltili, a nebudouli chytiti se mne dotknouti jako jiných, donutím je. Dopusťte mně přání mé, nebo vím, co mně prospívá. Dbeň, kříž, útok selem, řezání a trhání, rozptýlení kostí, zmrzáčení oudů, rozšápání těla, všechny mučny satanovy nechť se na mne shluknou, jen když Krista účasten budu.“ Do Říma přišli právě, když se hry v amfiteatru s šelmami dokončovaly; i veden tam rychle a vstrčen bez meškání hned před ně, an byl den her nejslavnější. Šelmy pak vrazily na něho, a roztrhaly ho, sežraly ho tak, že z něho jen větší kůže pozůstaly, které do Antiochie přeneseny a v schránce, co přemýšlelý poklad církve, uloženy jsou. (20. pros. r. 107. Životy Sv. 1. února.) V tomtož času umučen byl Simeon, druhý biskup Jerusalemský, nástupce sv. Jakuba apoštola, syn Al-

fassu, a blízký příbuzný (bratranec) Páně w 120 roce
wěku swého, jakž o tom Hegesipowa historie wyprawuje.
Obžalowali ho Židé, že prý z kmene Dawidowa po-
chází, a syršský soudce, Attikus, kázal ho několik dní mu-
čiti, tak že se wssični a i on sám té trpělivosti star-
cowě diwili, načež na kríž powěšen stonal smrti Pána
swého r. 106 po 45 letém biskupování (Žiw. Swat.
18. února). — Řbhž pak w malé Asii nechťelo bhati
konce udávání a mučení křesťanů, obrátil se tamější
wladař, prokonsul Plinius písemně k císaři, newěda
sám ani, co by s nimi dělati měl, an již některé s úřadu
swrhl, jiné k smrti odsoudil, a přece nescíslné množství
každého dne mu udáno a předvedeno bylo. S píše takto
o nich: „Proti takovým, kteří mně za křesťany udáni
byli, takto jsem pokračowal. Ptal jsem se jich, jsou-li
křesťané. Jestli se přiznali, tázal jsem se jich ještě
po druhé a po třetí, hroze jim smrtí. Jestli i nyní
w tom trwali, dal jsem rozkaz je na smrt odvésti,
neb jsem nepochybowal, že již pro svou twrdossijnost a
neoblomnou odpornost trestání bhati museli, ať by ostatně
co koli wyznáwali. — Pobána mně byla také ža-
loba bez podpisu udawače, jež obsahowala jmena mno-
hých, kteří zapírali, že jsou aueb že byli křesťany. Wžh-
wali tedy bohů, jak jsem jim předřikáwal a obětowali
ladiblo i wíno twému obrazu, kterhž jsem spolu s obrazem
bohů přinésti kázal. Winu to zlořecili Kristu, k čemuž
prý se opravdowi křesťané nedají přinutiti. Měl jsem
tedy za to, že mohou bhati propuštěni. — Zini oswěd-
čowali, že w sseďa wina a blud jejích, řbhž byli
křesťany, w tom záležel, že měli obhcej určitého dne
před switáním se scházeti a wspolek Kristu jako Bohu

chválý vzdávati, i přísahou se zavazovati, nikoli k zločinům, nýbrž, aby ani krádeže, ani loupeže, ani cizoložství se nedopouštěli, ani daného slova nerušili, ani svěřeného zboží, kdyby se zpět požádalo, nezapřeli. Po ukonání toho prý se obvykle rozcházel. Vyzvěděl jsem pravdu všech těchto výpovědí ze dvou služek (jež oni jáhenkami nazývají) muškami na škrápci. Ale nenalezl jsem více ničeho, leč příliš nejmyšlnou pověru, a proto odložím rozsudek a vyšetřování, o radu k tobě jsem se obrátil. Nebo mnoho lidu každého věku, stavu i obojího pohlaví, netoliko po místech, ale i po městech i vsích, jest anebo bude ještě k soudu potažováno.“ Načež odpověděv císař, schválil jednání Pliniovu a doložil, aby úředně křesťanů nemýhledával, aniž žaloby na ně beze jména nepřijímal, ale ubané a přestědčené by přece potrestal, ty pak kteří zapírají býti křesťany a bohům obětuji, aby propouštěl; křivé pak a nepravé žalobníky aby přísuje sám za to potrestal. (Roku 103 nebo 105, Euseb. III. 33 dle Tertulliana.) Na tento císařský dopis měli křesťané aspoň pod Pliniem pokojnější chvíle, ač udávání, vyslýchání, mučení a odpravování sem tam přece trvalo.

Za následujících dvou císařů Hadriána (r. 117—138) a Antonína Pia (r. 138—161) měla církev poněkud oddechu v pronásledování, an císařové tyto přímých rozkazů k pronásledování sice nedávali, ale předsedlých zákonů o tom taky nezrušili a křesťanství za dovolenou věru přece neprohlásili. Proto i za císaře Hadriana také tekla krev mučnická. V Římě usmrceni jsou papež Sixtus a Telesforus, též biskup Alexander; v Řecku v hlavním městě Athenách

zavražděn byl biskup Publius; ve vlastém městě Timoli, kdež se císař nejraději zdržoval, ukrutně utopena jest nedlouho po mužovi svém a bratru jeho svatá Symforosa se sedmi syny, kteří na kole umučeni byli, jako někteří Makkabejská statečně odolávajíc všem mukám (Živ. Sv. 18. července). Když pak je rozvzteklý lid v Malé Asii vrhl na křesťany, vraždě je bez obžaloby a bez vyšetřování, šel si na to císaři pro konsul Granian, načež císař nástupci jeho Fundanowi písemně odpověděl, aby na třik lidu nic nedbal, a bez právního odsouzení nikoho mučiti nedopouštěl, křivé žalobníky přísně trestal a z obžalovaných jen toho potutoval, kdo se něčeho proti zákonům dopustil (Euseb IV. 8—9). A když mu pak dva křesťanští spisovatelé, biskup Kwadratus a mudrc Athenští Aristid i ve obrany křesťanství podali, zaražil docela pronásledování. Za císaře Antonina Pia (t. j. pobožného) skonala slavnou smrtí se sedmi syny svými druhá statečná matka křesťanská, římská paní a wdova Felicitas (10. července). Když pak křesťané ze všeho nešťastí na zemi winěni jsou, tak že v Římě i v Africe při požáru i povodni, a v Asii při zemětřesení se pohané na ně nemilosrdně vrhali, nad to pak je z wsfelích neřeští podezřívali, že prý jsou neznabohové, kteří i v příbuzenstvu jmilstvo páchají, ano i lidského masa požívají: podal tehdaž pohanský mudrc, jenž wida stálost mučeníků křesťanských, sám křesťanem se stal a zvláštní školu křesťanskou v Římě wydržoval, sw. Justín, první jvou obranu křesťanů císaři za „ty, kteříž jedině ze všeho pokolení lidského bez winy jsou jiným v nenávisti a wsfelími nářky i křivdami obtěžováni,“ v kterémžto spisu

živé nářky na křesťany vytvářeli, vzbornost viry Páně dokazuje, služby Boží a křesť vzhledá a za právní vyšetřování křesťanů prosí, an zajiště pat za newinné uznání budou (Euseb IV. 8, 12.). Bylo tohoto filosofického odumodňování tím více tehdaž třeba, an právě pohansští mudrcové Lucian, Celsus, Crescens wtípem a osměstvem chtěli křesťanskou viru jako sprostou nerozumnou powěru w spisech svých poraziti. Tím pohnut císař pjal jmenowitě do Řecka měsíím listy císařské, zakazuje, wsselika protivenství křesťanům činiti; že by wssak byl do Malé Asie na sněm w Efesu důtklivý list poslal, kdež poroučí, aby udaní křesťané wždy oswobozeni a žalobníci potrestáni byli, nezdá se býti prawdě podobné, ač jej zřejmě Euseb uwábí (IV. 13, 26.); ano spíše zdá se, že je to jen pouhý širší wzhled nějakého křesťanského spisowatele o listě Hadrianově konsulowi Maloasiatskému poslaný.

§. 44. Čtvrté pronásledování za Marka Aurelia r. 161—180.

Učkoliv nazýwali Marka Aurelia čili Antonína Wera mudrcem, tžral přece wzmahající se křesťany wssemožně, bítwaje šlidičím po nich pátrati, přijímaje wssedky nářkuty a žaloby od tohočkoliv, ano i od otroků, bytby i žádných důkazů neměli, a připouštěje bez wšeho odporu wssedky wzbuchy lidu proti nim. Ano wydal i jám přísný rozkaz, aby ty, kteří nechťi odpřisahnouti Krista, usmrcovali; radil wssak, aby prý je raději zblouhamými a strassnými mukami od tohoto bláznowství, pro něž z twrdossijnosti a nikoli z přestwěbčení

prh umřítí chtí, odvrátiti hleděli. A proto pravil Melito, biskup zřejmě w své obraně křesťanů císaři: „Všichni pobožní lidé, kteří se službě Boží zcela oddali, trpí protivenství a sužují se nenáležitě pro ty rozkazy nové po ríši Asii rozhlášené. Nebo nestydí a nepraví žalobníci, žádostiví cizího jmění vzali si z těch poručení záminku, a zjevně tradon, we dne i w noci libi drou, a loupí ty, kteří žádnému nikdy žádné křivdy neučinili. Děje-li se to tedy z rozkazu tvého, toho jen žádáme, abys nás sám nejprv poznal a pak sám rozsoudil spravedlivě, zdali jsme zasloužili to, co w pravdě i proti uctivým a barbarským nepřátelům byloby nespravedlivé.“ (Euseb IV. 26.) Za tohoto císaře došel mučeníčů foruny w Římě sv. Justin mudrc, návodem pohanského mudráka Rescence, známého smilníka a lakomce w Římě, kterh křesťany u obecného lidu za zločince rozhlásoval, ač, jak mu Justin we veřejné rozmluvě před lidem dokázal, ničeho pravého o víře křesťanské newěděl. A proto podávaje císaři druhou svou obranu křesťanů, popisuje tu nejprv, kterak nedávno w Římě zase čtyři křesťané newinně usmrceň byli, (Euseb IV. 17) načež i o sobě mezi jiným takto w ní praví: „Z já také toho očekávám, že někdo z těch, kteří se jen mudrci nazývají, a třebaš sám Rescenc, úklady životu mému strojiti bude, abych byl do klády umržen.“ A stalo se skutečně brzy, jak předpowěděl, že postaven s jinými zajatými křesťany před soudce Římského Rustika, kdež slavně wyznával obsah víry Páně, těše se na odměnu věčnou a odhodlaně zamítaje od sebe oběti mohlám. Z mrštan jest a stat s ostatními roku 167, jsa pravým mudrcem pro Krista Pána.

Spolu zurilo pronásledování zvláště v Bergamě a v Smyrně na východě v Asii, kde padl mezi jinými za obět sv. Polýkarp, biskup církve Smyrnské, žák sv. apoštolů, stařec stoletý, a milovec „otec křesťanů“ asijských jmenovaných. Když tu mnozí zvláště dvanáct z Filadelfie příslušných věřících udatně skonali hrozným ubíčováním, rozebráním na škořepinách a špičatých kamenech nebo roztrháním od selem, zpomněl si lid i na biskupa jejich, volaje divoce: „Dej hledati Polýkarpa, který se jen na prosbu svých milých do jedné vsi zatím u města uchýlil.“ Než slídicí chytнувse dva chlapce ze vsi, bitím je i vyhrožení jeho přinutili; domáci radili mu i lehkému útěku, ale biskup nechtěl více uposlechnouti, ano vyšel jim naproti, dal jim večeri a modlitbou je zatím i smrti připravoval. Úředníci vezouce ho, přemlouvali jej tu odpadnutí; — když pak nechtěl, zhaněli ho, strčili ho z vozu, až si lýtka poranil, a nechali ho pěšky žoldnéři vésti. V sobotu před velikonocí na náměstí před soudce postaven a vyhýván i odpadnutí, rozhlédl se i nebi, řka: „Věkem 86 let jsem mu sloužil a v ničemž nikdy mně žádné křivdy neučinil, i jak bych se tedy nyní svému Spasiteli a Králi rouhati měl.“ „Mám lítou zvěř na tebe,“ hrozil prokonsul; „anebo pofořím tě ohněm.“ Dotíral na něj; ale Polýkarp mírně odpovídal jemu: „Dej tedy lítou zvěř přivésti, anebo zapal hranici, jež asi hodinku mne pálení bude, anebo co se ti koli jiného líbí.“ — Pohané i Židé s radostí strážili hranici — Polýkarp se obstrojoval, a když ho chtěli i hřebím přibíjeti na kol, řekl i nim: „Nechte mne takto státi, nebo ten, jenž mně dal trpělivost, abych hořící oheň nésti mohl, dá mi ji

tať, abyť sebou i bez hřebů w ohni nepohnul.“ A ob-
lečen do kossile smolou napuštěné a přivázan k sloupu a
dobrořeče Bohu, wzplanul na hranici, welebě Pána; na
to pať mečem probodnut, a k žádosti pohanů i Židů, aby
prť si křesťané ostatky jeho newzali a opustiwšse Ukřižo-
waného jeho za Boha nectili, na prach spálen byl. Ale
křesťané přece některé kosti jeho pať z popele wyhrabali a
sobě na památku a k utwřzení w stálosti křesťanské po-
čestně uschowali roku 167 (Žiw. Sm. 26. ledna; Eusebius
IV. 15. ze souwěké zpráwy, kterou o tom Smyrnenská
osada osadám Pontským poslala a jež se až k nám do-
chowala).

Mnozí prawi, že se pať najednou císař obrátil,
když r. 174 we wálce s Markomany a Swaby
w Panonii (ua Dunaji někde w Rakousku neb w Mo-
rawě) obklopen od nepřátel s plukem Melitenským,
ze samých křesťanů prť sestávajícím a strassnou žizní
trápeným, podiwným spůsobem woby i witězství dosáhl,
a utwábějí na důkaz toho list císařůw k radě římské,
jenž prť takto zuěl: „Pátý den již nastával, co jsme za-
čali trpěti nedostatek woby, já sám wolal k našsim bo-
hům projebně o pomoc, ale byl jsem od nich opuštěn.
S lázal jsem přiwěsti k sobě ty, jež křesťany jmenujeme,
(ten pluk Melitenský, jeuz prť pať od této ubalosti i ble-
skowým neb hřimawým, legio fulminatrix, sloul), a welel
jsem jim, aby se modlili. Kterážto hned je na zemi roz-
prostřewšse, k Bohu mně neznámému nejen za mne ale
i za weškeré wojsko nasse se modlili. A hnedle spadl
z oblať na nás děšť hustá nás ořiwající, na nasse wssať
nepřátele přišlo krupobití (přival) hromobitím sprowá-
zené, takže jsme pomoc Boha uejmocnějšiho wssični po-

znali. Protož je vůle má, aby se náboženství křesťanské více za zločin nepovažovalo, a buďeli kdo obžalován pouze proto, že je křesťan, buď bez odkladu propuštěn, žalobník pak jeho sám buď za živa upálen.“ — Aťkoliv jisto jest, že přišla náhlá pomoc shůry, jak i pohanskí dějepiscové svědčí, je přece takéž jisto, že císař nepřipisoval původ děště toho toliko modlitbě pluku křesťanského, nýbrž spíše i modlitbě své k nejvyššímu pohanskému bohu Jupiterovi Pluviowi (deštiteli). Ole Tertulliana vydal císař ovšem nějaký příznivý list pro křesťany — ale nikoliv zrovna toho obsahu, nebo že křesťany přece i dále pronásledoval, o tom kruté pronásledování ve Francouzích (v Gallii) r. 177 svědčí dostatečně.

Mučení toto zuřilo hlavně v městech Lyonu a Wieně, jak svědčí o tom současný list od těchto církví poslaný do Afie a do Syrie, obzvláště v něm byli pastýřové a biskupové jejich zavítali. (Dostojně u Eusebia V, 1.) Především zapověděli tu křesťanům netoliko domy, lázně, veřejná místa, ale zabránili také, aby jim žádný ani na oči nemyšázel; nebo divoká a vzteklá luza obecného lidu obšťpávala je křikem, bitím, škřipáním zubů, trháním, smejkáním, lamením i žalařováním, rozdrážděna jsouc proti nim křivými nářky, že libské maso při večerích jedí, bez ohledu na pokrevní přátele smilstvo páchají, a mnoho jiného neschůdného tropí. A byl vydán rozkaz, aby všichni pochytáni byli, což se i stalo s takovou násilností, že i mnozí pohanskí služebníci křesťanských pánů do vězení odvedeni byli, a že strachu před mučami mnohé neřešti, z národu vojáků, lživě na ně udávali. A naplnili žaláře tolika uvězněnými, že tam tisíce

i smradem umírali a mučili je pať tak utrutně, že mnozí ze strachu a bolesti odpadávali. Nejvíce pať žurili proti diafonowi Sanktowi, proti Maturowi a Attalowi, kteří byli mocnou podporou tammějších křesťanů, a proti slabounké ale nejtrpělivější otročce Blandíně, na níž po celý den vseděly mučidla vystřídali. Sanktus přeukrutně a dlouze mučen neodpovídal jim, nežli „jsem křesťan,“ — takže se ob něho ani jména, ani rodíště, ani stavu nedověděli. Z vystřídavšesse vseděly mučidla, konečně i rozpálené měděné plechy na nejouštější oudy těla přisílávali, takže ani člověku podoběn nebhl, a po několika dnech zas mučení toto opakovali — ale jáhen zůstal stejně trpělivý i mlčenlivý. Z umrhli nazpět zas do žaláře vseděly čtyry. — Když pať nějakou Bibliu, jež nejprvé zapřela ze strachu víru, vzali opět k výslechu, aby proti křesťanům křivě svědčila, poznala se v těchto mukách, a slavně vyznávajíc Krista, hlasitě odvolávala vseděly nářky na křesťany. — Z biskup Rhonský Potthinus, stařec 90letý a churavý, takže sotva dýchati mohl, i za celý vyžáblý i vychřablý, předveden byl ob vojáky na soud u prostřed jásajících pohanů. U když se ho táhal s oesměštěm vladař: „Kdo je ten křesťanský Bůh?“ řekl jemu: „Jsi-li toho hoděn, poznáš ho.“ Z tlčen a silně za to poházen jest ob okolostojících, tak že po dvou dnech v žaláři skonak. — Nato byli všickni čtyři hořejší mučeníci zas do divadla vyvedeni před lité selmy k potkání. Sanktus s Maturem jsou tu bičováni, ob zvířat trháni, na železné stolici smaženi, a když ještě žili, mečem do hrdla dobnuti. Attalus pať později, když se konsul císaře byl optal, pouěwadž onen římským měšťanem byl, byl s lékařem, kře-

stanem Alexandrem z maloasiatské Trvgie, jenž k stálosti vřecty napomínal, divým sselmám předhozen, načež po vřelých mukách byl krutě pečen a také zabodnut. Ten Blandína, o níž napřed vřicni se báli pro outlost těla i otrocty stao její, opět odvedena do žaláře, an se ji žádná sselma botkrouti nechtěla, když ji v divadle na sloup před ně powěšili a vřelijak mučili. Medowěběli se od ní ničeho, leba slowa, „já jsem křesťanka, a my nepácháme nic zlého.“ Konečně pak wřwedena jest jessťe jednou s mladým Pontikem ku konci her weřejných v divadle se sselmami. S nucení jsou k zapření Krista a k přísaze v pohanské boh; když wřsak statečně jich zawrhowali, podávání jsou od katana ku katanu, ale vřecto nabarmo. Pontikus owšem tou bolesti skončil; Blandína pak po wšem bití, tlučení, draní od sselem a smažením na rořti do tenat zawinuta a břku předhozena, od něhož trřána a sem tam házena, konečně pak radostně se modlic dobodnuta byla, taž že pohané sami se té stálosti slabé sluzky divili. Těla pak vřecty umučených ze wřtefu nedowolowali ani pohřbíti, ale wřhazowali je na odio na ulice a psům k roztrhání po celých sřest dní, načež je na prach spálili, a popel do řeky okolo tekoucí wřhodili, aby prh wřkřřšení jejich překazili. Mimo ně umučeno tu jessťe 43 křesťanů. (Žiw. Sw. 2. čerwna.) Než po třech letech skončil také císař — a křesťané oddechli si aspoň za nástupce jeho Kommoda (180—193) syna jeho, taž i v Řimě mnozí urození a zámožní Krista přijali ano i učený radní Apollonius za křesťana udán od sluh; swého, před celou radou písenně wiru tu hájil, awřsak dle zákona Trajanowa, an již před soudem byl a wiry křesťanské se neodřekl, seřerou skat jest.

§. 45. Páté pronásledování za Septima Sewera r. 193—211.

Císař Severus nebyl zpočátku nepřítelem křesťanů, vzal do domu svého i křesťanského lékaře Protula, jenž ho od těžké nemoci vyhojil, a přijal dítěti svému křesťanku za kojnou, ano ujímal se i vznešených paní proti luze na křesťany rozšápané. Proto mu mohl také nejstarší latinský spisovatel Tertullian směle pobati r. 198 svou obranu křesťanů (Euseb. V, 5). Avšak, nejspíše první perwahy, dal se později podrážditi proti křesťanům od lidu i od úradů, když vítězím nad svými nepřáteli zařídil r. 197 slavný vítězný průvod s oběti bohům, v nichž se ovšem křesťané zúčastňovati nemohli, a při nichž křesťanství vojáci ani jim podávané vítězné věnce z úzkostливosti přijmouti nechtěli; takéž poštědováno jim za nemožnost (neložnost), že nechtěli spolu slavit pohanské necudné slavnosti, k slávě bůžka Bacha zařízené. Nemohl však dáti umrtiti všech křesťanů, ani se všude jen hemžili, a neustále se pohané k nim přidávali; proto vydal jen přísný rozkaz, r. 202, aby pod ztrátou jmění a hrdla nikdo tu židovství nebo křesťanství dále nepřestupoval. Tím vypuštělo nové hrozící pronásledování v Itálii, v Africe a Francii, takže věřící již příchod Antikristů očekávali (Euseb. VI, 7). Tak umučen v Římě papež Viktor, jakož se vůbec při vypuštění nějakého pronásledování stávalo, že papežové nejraději vyslídění a umučeni bývali. — Když pak přijel císař do Alexandrie v Egyptě, dal si z celé krajiny přivést křesťany k věšlechům, k mučám a usmrcování. Tu pabl Leonidas, nicem bývati stať, otec jedni dí-

tel, z nichž jej 16letý Origenes takto w žaláři napomí-
nal: „Posilui se můj milý otče, a statečně mučnictví
podniňni, aniž měň pro nás svůj úmysl“ (Euseb. VI. 1, 2.).
Mimo něho bylo w témž čase i pět učeníků a dvě
učenců mladého slavného Originesa umučeno, mezi ni-
miž i Botamiena, sličná panna, jež ufrutně po všem
těle zbita, a na to eudem po oudu poznenáhla od paty
i hlavy do vařící smoly spouštěna a konečně se svou
matkou Marcellou spalena byla. Když pak Basilides,
jenž co katanův průvodčí ji na popravu doprovázel,
od ní odháněl hanobící ji pohany, oslovila ho, že Boha
zaň prositi bude, aby též pravdu poznal. Neblouho na
to, nechťeje pohanským bohům přísahati, za křesťana udán
a do žaláře odveden, tu od křesťanů pokřtěn a potom
sekerou jítat byl.

Podobně zuřilo pronásledování w africkém městě Kar-
thagu. Tu umučeno slavných 12 mučeníků, mezi nimiž
i tři paní z městečka Scillite. Zvláště však dojala všech
smrt, statečné 22 leté matky Perpetuy, jež měla dě-
tátko u prsou a nebyla ani ještě pokřtěna, ale teprve
se sw. víře přiučovala (katechumena), a již do vězení
s jinými katechumeny, mezi nimiž byla i mladá matka
Felicitas, uvržena byla. Zpráva o umučení tomto, vy-
ňata z mučeničích akt (spisů), jať je očitý svědek sepsal,
čítala se ještě za času sw. Augustina veřejně při službách
Božích. Otec její jsa zámožný urozený pohan, přišel
i ní do vězení, všemožně ji oblužoval od věry Páně,
těžce ji bil — ale vše nadarmo. Mezi tím pokřtěna
byvši do těsného tmavého žaláře mezi veliké množství
nvržena jest, kdež trpěla parnem a tlačenicí i po dítěti
svém toužila, jež u matky své zanechala, až je i sobě

tať do žaláře obdržela. — Nejvíce rozrýval jí srdce vlastní otec její, jenž před výsledkem zase k ní přišel volal: „Měj útrpnost se sšedinami mými — a nedělej mně hanbu před světem — nepřipravuj nás do hrobu.“ Při tom padl jí k nohám, líbal ji a s pláčem o smilování prosil — ale nebylo možná Perpetui k zapření Krista pohnouti. — A když již vyvedli ji na soud, otec objevil se docela s malým dětem v náruči, a domluvil se se soudcem, citlivě na ni doíral, ač marně. Usouzeno jest, aby dána byla divé zvěři k roztrhání. Když pak vedli ji v čas veřejných her na popravu do divadla, přišel opět zoufalý otec, trháje si vousy, zmitaje sebou po zemi, proklínaje se hrozně — ale dojatá Perpetua přec nepomohla. S ní kráčela i Felicitas, již právě den před tím Pán Bůh pomohl, takéž se statečnou myslí. Především byly obě v divadle veřejně mrštěny, na to pak do sítě zassity a divoké krávy k roztrhání předhozeny, jež jimi házela, a je bodala a trčala. Než když přiblížily se k sobě, radostně podávaly si ruce posilující se; na to pak odvedeny jsou na stranu, kdež stály byly. S nimi skonali též lítou zvěři jiní dva mučníci, Resolutus a Saturninus, an zatím třetí v žaláři zemřel. (Žiw. Sw. 7. března.)

Nejzvrhověji vssal počínal si tento císař ve Francouzích v městě Lyoně, kdež již před 30 lety tolik věrných bylo padlo. Tu, jak vypravuje sw. Řehoř Turský, tekla krev potokem po ulicích, nebo město obklíčeno vojskem a de w a t e n á c t t í s í c k ř e s t a n ů i s biskupem svým Frenesem, jenž církev tu dwacet let řídil, zavražděno na posťání na ulicích, tak že storem obyvateleů prázdné zůstalo, (Žiw. Sw. 28. června) roku 202.

§. 46. Česté pronásledování za císaře Maximina r. 235—238.

Z dlouhého aspoň dwacetiletého pokoje, za něhož jmenovitě pod císařem Alexandrem Severem (222—235) si křesťané veřejně v Římě kostely stavěti směli, vyburcował je wrah jeho, surowý woják Maximin. Voje se, aby se křesťané pro tuto vraždu, an jim příznivce jejich wíry zabil, na něm nemstili, začal jich opět pronásledovati, muče mnohé i usmrcuje, a zvláště podporu wíry křesťanské, biskupy a kněze zahlabiti chtěje. V Římě tehdy padli dva mučeníci papežové, Pontianus a Antherus; w Malé Asii pak bořili pohané křesťanům kostely bez wsseliké překážky. Než tento císař již po třech letech zabit jest od wojáků, načež zase křesťané jmenovitě za císaře Filipa Araba (244—249) úplné wolnosti, ano i přízně císařovy požívali.

Než dlouhým pokojem tímto nezískala tehdejší církev, ale utuchla brzy horlivost, i pobožnost mnohých zvláště w Africe, kde i za Maximina pronásledování se newyskytlo. Nebo jak mile newyhžadowało wyznání wíry žádných obětí, ani jmění, ani trpělivosti, ani života, připojowali se k církwi také již mnozi bez zvláštní touhy po spasení, kteřížto buď zděbili wíru po rodičích, a si jí tolik newážili, anebo jsouce hříšného života, ani mnoho o ni se nestarali. Z bylo w skutku třeba opět nějakého očistujícího prostředku, aby wíra Páně zase obživnula, a život křesťanů se napravil. Sw. Cyprían, biskup w Karthagu, píše s horlivým roztočením křiklání barwami o kleslosti wíry i mravů w Africe w těch časích takto: „Pán chtěl nawssiwiti čeleb swou, a protože

blouhý pokoj zřizil nám zřízené od Boha žitobytí, pozdvihla trestající ruka Boží poraženou a takřka odpovídající míru; a ačkoliv jsme za naše hříchy více zasluhovali, řídil přece nejdobrotivější Pán všecko tak, že to, co nás potkalo, zdálo se býti spíše zloštěnou, nežli pronásledováním. Dbajíce jen o rozmnožení jmění, nyní opomínali, co věřící konali za časů apoštolských a co vždy konati mají a hnali se nenasýtnou žáostí po rozšíření bohatství. Ano i u mnohých duchovních nebylo pravé pobožnosti, u služebníků neporušené věrnosti, aniž bylo útrpnosti a mravní lázně. Mnozí oklamávali chytrou sňalbou sprostých, a nastrojenou ochotností podváděli spoluvěřících, vstupovali i do manželství s pohany, podvádějíce se tak uověřícím, přisahali i lehkomyslně, ano docela i křivě, představených nechťeli z pýšné nadutosti poslouchati, utrhali sobě mezi sebou jazykem jedovatým a sňarili se neustupnou nenávistí. Ano i mnozí biskupové, kteří měli býti ostatním věřícím k povzbuzení a příkladem, zanedbávali Božího svého úřadu, a starali se více o pozemské statky. Opouštějíce pak hlásání slova Božího, zanedbávali tak věřících, a chodíce po cizích krajích, starali se na trzích o zisk světský. A an tak věřící domácí nouzi třeli, sháněli oni sobě zatím mnoho statků, kupovali sobě veselijákým způsobem polí a rozmnožovali tak jmění své rostoucími výděly.“ — Ostatně netřeba ani podotýkati, že nebyla většina věřících tak pokřena, jak tu sv. Cyprian v horlivosti své biskupské a v skutečné omrzlosti nad tehdejšími odpadlíky naríká, nebo v listě svém k mučovníkům jása nadšeně takto: „O přesklaťuá naše církve, která jest milostí Boží tak osvěcená a chvalnou krmí uťnějších mučovníků (za Decia)

tať oslawena; břitwe byla dobrými skutky věřících bělostwoucí, nyní jest trwí mučeničtou jako šarlat učiněna.“ Podobně oswědčuje w témž čase římský papež Kornel w listě swém k biskupu Antiochenskému Fabiowi, že bylo w Římě k obsluhování věřících potřeba množství duchovních církwe, a že walný počet lidí potřebných wsserri potřebami církew obstarávala. Byloť prý tam zajisté 46 kněží, sedm jáhnů a sedm pobjáhnů, 42 akolythů (přísluhovačů oltáře) a 52 čtenářů, wrátných a exorcistů (zažehnávačů); — wdow pak a jiných nemocemi a chudobou soužených a nužných lidí 1500, které wssedky štedrá milost a dobrota Páně s dostatečným poťrmem zaopatřowala (Euseb. VI. 4, 3.)

§. 47. Sedmé pronásledování za císaře Decia r. 249—251.

Decius chtěje opět powzněsti bžwalon sláwu říše římské a bohoslužby pohanské, umínil sobě netrpěti jiného náboženství w Římě nežli pohanského, a proto i wssí silou hleděl zcela a wssude w říši wyhladiti křesťany, kteří se byli zatím walně rozmohli. Tu wysšel rozkaz císařůw o pronásledování, a ten prý se dle slow tehdejšího biskupa w egyptské Alexandrii, Dionysia, opravdu zdál býti tať ukrutný, že se obávali sami věřící dle slow Páně (Mat. 24, 24.), aby i wywolení Boží, kdyby možné bylo, docela w blud uwezeni nebyli (Euseb VI. 41.) Bylo to takřka první w sseobecné pronásledování křesťanů, jež nařizeno we wssedch krajinách s neobyčejnou nad wssedka přeběhlá ukrutností. Připustil to zajisté Pán, aby se církew na budoucí ještě protivensství posiluila a

od všeho nezdravého a zvadlého očistila. Biskupové jakožto svědci a rozhlašovací svědci libu měli se hned smrti přihlídnouti, chrámy měly zbořeny, písmo sv. pobrána býti; možnější křesťané měly statků zbaveni, ze země vyhnaní býti; ocháblejší pak jakéhokoliv stavu a stáří neměli se hned zabíjeti, ale raději strašným a zdoluhavým trápením — hladem, žizní, žalářem, muky, a všelikými lahodnými a lákavými cestami všemožně k odpadnutí přivést, a teprve, kdyžby tyto prostředky nic nepomáhaly, smrti potrestati. Aby pak po celé říši všude úřadové bez ohledu vykonávati museli rozkaz tyto, hroženo hned napřed nečinům a šovívatým přísnými tresty. Na veřejná místa vodili a sháněli se tedy křesťané, kdež měli zlořeciti Kristu Pánu, klekati před postavenými modlami, aneb špati kadiblo do připravených již pánvi; pohotově stála tu všude připravená mučidla, aby je bágliví a nepomocní postrassili a k odpadnutí dohnali, popravivše se připravovali, divá zvíř předváděla, železná mučidla, jako postele, pánve, rošty, klesly se rozpalovala, a jiné nástroje, štipce, kola, přichystávala. Křesťané chytáni jsou násilím v celých houbách, ubívaní nebho lonce; schytaní vedeni jsou do žalářů, a že nedostačovala vězení, tomu se dalo co vzíti, poslán raději do vyhnanství; biskupové veřejně před lidem jsou mučeni a usmrcováni, ostatní pak křesťané k hrůze ostatním veřejně z mučidla na mučiblo pobívaní a loncečně dobíjení. Někteří přicházeli sami dobrovolně, nabízejíce se, že budou obětovati, a drze tvrdíce, že nikdy ani křesťany nebýli; jiní předvedení přistupovali zase jen se strachem, a nemohouce se rozhodnouti k mukám pro Krista, blednouce a třesouce se až k posměchu pohanů, klekali

před modlami a sochami císařů zbožňovaných, kladouce na ně věnce a zapalující jim kadidlo, požívacíce z modlářských obětí a odemžďavající písmá svatá pohanům. Ziní pak nemající živé víry a lásky k Pánu, ale jen k sobě, chtěli se vyhnutí jinak mučám a smrti; i dali se u úřadů buď zapřati do seznamů odpadlých, anebo dali si křivé listy ob úřadů zhotoviti, jako by byli skutečně písmá sv. vyдали, modlám obětováli a od víry odpadli, ač tomu tak nebylo, a oni jen úředníky penězi uplatili, tak soud oklamati a sebe vysvoboditi hledíce. Než věřící považovali je ovšem za skutečné a sobecké, víru křesťanskou hanobící odpadlíky, kteří v čas pokusení k vůli sobě a světu Krista oulisně zapírají. Někteří zase dali se zjímati a šli až do vazeb a do žaláře, ano i několik dní tam vydrželi, ale před výsledkem přece jen odpřisáhli se Krista Pána; jiní pak i mučy dosti dlouho a udatně snášeli, ale konečně dali se taký trápením přemoci a zapřeli víru. (Euseb VI. 41.)

Navšak přece našlo se dosti statečných křesťanů vsselického stáří, pohlaví i stavu, kteří jmění, rodinu i vlast opustili pro Krista, ano i vsselické mučy, ba i smrt pro něho podstoupili. Tak šel v Římě smrti mučnickou papež sv. Fabian, a Decius nechtěl nikterak, ač morně, aby po něm kdo jiný nastoupil za papeže (Živ. Sv. 19. ledna.) V Sicilii jest ukrutně ztýrána a usmrcena sv. Agatha. (Živ. Sv. 5. února.) V Palestíně po dwakrát mučen byl pro víru staříků seditvých biskup Alexander, až i zemřel (30. ledna); v Antiochii Syrské takéž v olouech zahynul s třemi chlapci, jež ve víře cvičil, biskup Vabylas, který prosil, aby jej i s těmi olouy pochováli; ve Smyrně v ten čas takéž

mnoho mučeníků trpělo, mezi nimiž i kněz Pionius upálen. (Euseb IV. 16.) I v Malé Asii (Pontu a Kappadocii) byly žaláře přeplněny. V Alexandrii egyptské zuřilo pronásledování již o rok dříve, an tu nějaký pohanský hábač lid byl podráždil proti křesťanům; tu tedy brančování jsou domy a pálení i thráni byli křesťané; mezi nimi byl též učený Origenes zuřivě thrán, i za do želez v nejzadnější koutě žaláře na hrdlo ztuhla přivázán, na to do klády vložen a rozděřen, — na konec však z přízně soudcovy přece propuštěn. Biskup Dionys, jenž byl také voják chycen, vypravuje, že muži i ženy, mládenci i starci, dívočky a stařeny, vojáci a měšťané, a lidé všech stavů, věku a povolání tehdyž biči mrštěni, ohněm spáleni a mečem pobiti byli. Vypráví pak sám (u Euseb. VI. 41.) mučky i smrt mnohých těchto mučeníků, mezi nimiž i sv. Apollonie panny, jež byla nejprve políčkována, na to zuby jí vytlučeny, až konečně bohabojně v ohni skonala. (Živ. Sv. 9. února). Dále vynikal mezi nimi patnáctiletý mládenec Dioskorus, jehož přemlouvali a thrali, ale nikterak odpadnutí nepřivodili, tak že jej konečně propustili, dříve mu lhůtu k rozmyšlení; ano čtyři vojáci stojící tu na strážích sami všelijakým způsobem křivali nějakému člověku, jenž chtěl již odpadnouti, aby toho nečinil, čímž prohrabivše se sami, za křesťany ohlásili se veřejně k velikému ustrnutí soudců samých. Ostatně jich na pouštích a na horách, kam se byli utekli před pronásledováním, sem tam se toulající, přemohlé množství zahynulo, hladem, žízní, zimou, od neduhů, od lotrů a od divoké zvěři. Mnoho jiných pak na arabské hoře obdivných a ukrutných Saracenů zjímáno a v otroctví

prodáno bylo, tať že se jen někteří a to za veliké peníze wyloupiti mohli. (Euseb VI. 42.) Někteří wšak z těchto na poušť uteklých začali tu w odloučenosti od světa wésti bohumilý život, dabouce tať počátek poustevnickému životu, mezi nimi sw. Antonín poustevník a sw. Pawel poustevník.

Podobné pronásledování a odpadávání křesťanů oswědčovalo se i w ostatní Africe, zvláště w Kartagu, jať nám sw. Cyprian, tamnější biskup popisuje an bi, že mnohé matky i své děti přiwáděly a samy je k odpadnutí nutily; možní pať ještě před polapením podplacenými listy se zaopatřovali, že by byli odpadlíky. Wšak i tu nescházelo statečných wyznáwačů a mučeniků, jež ničím k odpadnutí nepřiwedli. Nětří z nich pro Krista život obětowali, sluli mučeníci Boží, ostatní pať, kteří jen trápení byli, ale při tom smrt podstoupiti nemuseli, sluli wyznáwači Páně. A když se tímto krátkým sice ale krutým pronásledováním církew Kristowa očistila, a před světem veřejně oswědčila, zpomněl Bůh zase na své wěrné; nebo Decius táhl do boje proti Gotům, kdež w bahně utonul, panowaw jen dvě leta.

Nhni pať počínali někteří ze strachu a slabosti lidské odpadlí křesťané toužiti opět po připojení se k církwi, litující svého odpadnutí, a chtěce se wsselíkému uloženému pokání pobrobiti, aby se tať smířili s Bohem a napravili pohoršení dané. Někteří pať ze swatých wyznáwačů Páně, kteří měli ještě známky na sobě od přestálých muť pro wíru, sami přimlouwali se za ně u biskupa, aby jich opět do společnosti církewní přijal a přiměřené pokání jim uložil. Tu pať w Římě postawil se tomuto jednání papeže Kornelia na odpor

kněz Novacian, který nechtěl nikterak, aby se kajícím těmto, byťby jakékoliv pokání činili, milosti a odpustění od církve dostalo; v Karthagu pak zase naopak vzpíral se proti sv. Cypriánovi kněz Novatus, tvrdě, že má osvědčty odpadlíky, kteří se opět hlásí k církvi, bez osvědčeního pokání přijmouti. (Euseb. VI, 42, 43, 45.) Ale apoštolské biskupové církve řídíce se učením církve a příkladem Páně, přijímali odpadlé opět do církve, pakli konali uložené pokání, ano odpouštěli často i některým horlivým částku těchto uložených časůch trestů, a přijímali je i před časem k pokání určeným do církve, právě s krze zásluh sv. mučeníků a na přímluvu významáčů Páně. Tím pak položen byl v církvi základ k odpustkům, jež byly tehdy odpustěním nikoli hříchů (nebo ty se odpouštějí jenom kajícím ve svátosti pokání) ale odpustěním jednoho dílu časných trestů, které byli horliví kajníci sobě ještě neodbyli.

A vskutku hned po smrti císařově ulázala se u křesťanů bývalá živá víra a horlivá láska k Ježíšskému Kristu, když mor v Římě, Karthagu a Alexandrii vypuštěl a po 15 let po celé říši trval. Pohané sváděli jej na bezbožné přty křesťany, ač tito taky umírali, a utvořili se v myšlném nářknutí tom tím více, když císař Gallus veřejné oběti modlám nařídil, v nichž se křesťané ovšem nezúčastnili. V posílání jsou do vyhnanství, vůdcové pak jejich mučeni; tak byl usmrčen papež Kornel, a po něm Lucius nástupce jeho; kněz Hippolyt vlečen po ulicích města, až umlečen. Ale křesťané nyní nedali se pohnouti k odpadnutí; hrozné pronásledování Deciovo a přísná a přec milostivá kázeň církve utvořila je ve víře, dobádajíc štálosti i trpěli-

mosti. — V Kartagu hájil Cyprian ovšem křesťany proti nařčení nespravedlivému, dokazuje spisy svými pohanům, že spíše oni jsou winni ranou touto a volaje k nim: „Pro nepravosti vaše hněvá se Bůh, a ty jsou ještě větší, než trest tento. Vy je hněváte, jakoby jste pro nešlechtnosti vaše co dobrého zasluhovali. Pozorujte své hříchy a jistě přestanete si stěžovati na Boha a na nás.“ Křesťanů pak samých vybízel k lásce křesťanské k nemocným a zemřelým pohanům, aby přede viru a lásku svou k nepřátelům skutky osvědčili, čehož tito uposlechnoušše až pobívením pohanů naplňovali. Nebo an pohané utíkali, nechtíce nikomu ze svých posluhovali, ba nezemřelé a mrtvé z domů vyhazovali: sbírali křesťané almužny pro umořené pohanů, obstarávali jejich nemocné, pochovávali jejich mrtvé, takže, jak píše sv. Cyprian, mor tento probudil ocháblé, napravil fleklé, obrátil pohanů, naklonil nepřátele a posilnil věrné. Nebo ač mnozí z křesťanů se nakazili a zemřeli, neustali přece v službě této, majíce to přesvědčení, že smrt podstoupená v službě bližnímu pro Krista prokázané platí tolik jako smrt mučnická pro Krista v pronásledování zůstává. Než — Gallus zabit jest po roce od svých vojáků.

§. 48. Osme pronásledování za císaře Valeriána.

r. 253—260.

První čtyři leta vlády Valeriánovy těšili se křesťané z přízně císařovy, takže i dům a dvůr jeho křesťany naplněn byl. Ale tu namluvil mu miláček jeho Maksimianus, císařský důchodník, jenž se rád egyptským čaroděj-

nichým křesťstvím zabýval, že prý mu křesťané svou přítomností, pohledem, dechem a hlasem svým v šťastném provádění kouřů těchto překážejí. Císař pak, jenž z mnouknutí jeho i malé děti zabíjel, aby ze strachu jejich budoucí věci s ním skoumal, uposlechl tím spíše rady jeho, a u této příčinu častého neuhodnutí a nepochybného prorocku jen křesťanům přičítal, že prý se pro ně římsí bohové hněvají. Tím popuzen císař, umínil si tedy r. 257 vyhubiti víru křesťanskou. Nejprvé zapovězeny jsou všechny schůzky náboženské a bohoslužebné, zvláště na místech pohřebních, by se tak nemohli křesťané vzájemně povzbuzovati; dále pak měli se biskupové k tomu přivésti, aby vedle křesťanského Boha i pohanště bohy ctili, jinak že budou do vyhnanství posláni. Tu předvolán byl sv. Cyprian, biskup v Karthagu před prokonjula, maje obětovati bohům. „Neznám jen jediného,“ řekl na to biskup. „Udej miě ostatní kněze,“ hrozil vladař. „Vášše zákony samy zapovídají něčoho vyrazovati,“ odpověděl sv. Cyprian. „Tedy jdi do vyhnanství,“ rozhodl soudce. Podobně předvolán před místodržitele Egyptského Dionys, biskup Alexandriinský, s jedním knězem a třemi jáhny. „Nezměním víru, aniž křesťanem býti přestanu, a vedle jediného Boha masse bohy nikterak ctiti nemohu.“ „Zděte tedy do vyhnanství a pod ztrátou hrdla zůstaňte v něm.“ S odešli oba biskupové na vyřazená místa, — ale sem se scházivali k nim křesťané, a i pohané se tu od nich přiučovali, věřícím pak do měst odesílány byly důvěrné a potěšující listy, vyžádávající je k stálosti ve víře a k trpělivosti v protivenství.

Císař vída, že to vše nemebe k cíli, rozkázal v dru-

hém roce, aby se biskupové, kněží i jáhnové bez obkladu odprawovali, urození páni aby se důstojnosti a jmění zbavili, a neodpadnou-li, aby pať i mečem stínáni, wznesseni páni pať, nebudou-li chtíti bohy wzbwati, aby do wyhnanstwí posláni, úředníci pať by z úřadu swrženi a bez wšeho jmění po statcích císařských rozwezeni byli. Pronásledování takové začalo owšsem nejprvé w Římě. Papež Štěpán trwácel mezi prwními mučeníky hned w roce 257; a brzy po něm nástupce jeho Křstus II. weden byl k stětí na poprawiště. Na cestě napomínal plačícího jáhna Watřince, jenž s ním taky umříti si žádal, aby napřed církevní jmění chudým rozdal, byl chycen od wojáků a tážán po jmění tomto. Wyžádat si tři dni k uspořádání jeho, rozdělit je rychle mezi chudé a churawé, jež církev žiwila, a w určitou dobu předwedl wšech tyto nuzné a bídné wlabari, ukazuje divácinu se prefektowi, že by tito nemocní a nuzní ty očekáwané poklady měly býti. S pečen jest pozwolna na ohnivém roští (10. srpna. roku 258).

W Africe w Karthagu w té době předwolán byl biskup sw. Cyprián z wyhnanstwí. „Rozmysli se,“ řekl mu soudce. „W této věci nepotřebuji se teprw rozmyslet,“ di biskup. S prohlásil soudce rozsudek slowy: „Dostí blouho byl jsi žiw w bezbožnosti, dost blouho jsi k sobě potwřlou zběr lidskou přiwinoval, a na bohy římské i sw. zákony newražil, tak že tě ani zbožní císařové své wře získati nemohli. Nuže, jako půwodce wšech neštěchtností k wystraze wšsem těm, které jsi bezbožně k sobě připojil a aby zachwána byla dobrá kázeň, budiž mečem štat.“ „Bohu díky,“ řekl sw. muž u wšecbecném pláči lidu křesťanského. (Žiw. Swat. 14. září.) A brzy po

něm padlo tu mnoho jiných mučeníků, mezi nimi i Montanus s osmi jinými. — Medaleto obtud pař dal místo-
bržitel w Ullice najednou okolo 150 osob do wápených
dolů umrhnouti. — W Španělských biskup Fructuosus je
dvěma jáhny byl upálen. — W Cesarei palestinské
předhození byli tři muži divným sselmám, že přijdouce do
města z wesnice, sami s radostí se co křesťané k smrti ohlá-
sili. (Euseb. VII, 12.) W Kappodocii maloasiatské, w městě
Cesarei dal mladý chlapec Cyril wšsem báglivým
a dospělejšším neobhčejný příklad statečnosti před soudem.
Ani sliby soudcovy, ani vyhánání z domu otcovského ne-
zwíklaly touhu jeho po nebi, ani hrozby fata, ani rány
četné, ani zapálená hranice, ani tuhé protwazy nezastrašily
jinocha, a ani pláč útrpných diváků neobměčtil ho k od-
padnutí. „Těším se na přefrájně nebe, téžbych tam již
jen byl, a proto nebojím se smrti, ano čekal jsem od
wás, že mně ipíše místo pláče chuti dobáwati budete.“
Soudce zahánbený dal jej na to odprawiti. (Život Sw.
29. března.)

Než přisně pškal w stáři swém císař třiletého toho
pronásledování; nebo zajat jsa we wálce s Perssany
zrádou Mafrianowou, musel za podnož záby swými slou-
žiti tráli Perskému, křykoli tento na koně wstoupal, a
ještě po smrti jeho swleccna jemu kůže a w chrámě
peršském na potupu wywěšsena jest.

Šned po zajeti jeho nastoupil na trůn Gallienus
syn jeho (260—268), jenž wida marnost pronásledování
a neustálé rozbroje o korunu císařskou, prohlásil křesťan-
skou wiru za náboženstwí dovolené, nařídě spolu, aby
se křesťanům k službám Božím odňatá místa, zvlášť
hřbitovy, nawrátily, a aby se jim žádné protiwěnstwí wíce

nečinilo. Křesťané pak při tříletém strassném mornu v Egyptské Alexandrii pohanské nemocné obsluhovali, opatrovali, a rozbor nalažení a umírání na ramenách odnášeli a pochovávali k všeobecnému udivení s obětovností právě křesťanskou. (Euseb. VII, 22.)

§. 49. Demáté pronásledování za císaře Aureliána r. 270—275.

Aurelian podporoval na počátku sám křesťany v samosprávě církve; nebo když biskupové křesťané sesadili Antiochenského biskupa Pavla Samosatského, jenž upíral Božství Pána Ježíše, a on nechtěl postoupiti domu biskupského nástupci vyvolenému, rozhodl císař, řka: „Dům postoupen buď tomu, toho ve Vlastích a v městě Římu biskupové za pravého biskupa uznají.“ Teprve později dal se svěsti lichou radou, aby hubil církev, že tím říši pomůže, a u lidu obliby nalezne; než právě, an chtěl podepisovati rozkaz, ušodil blesk vedle něho, čímž zastrassen to opět odložil. S podepsal rozkaz tento později přece, avšak než se to rozhlásilo po celé říši, zavražděn byl od svého písaře. Zatím tekla přece krev křesťanů v blízkých krajích, zvláště ve Francii. — Tak prý skonala tehdaž sv. Kolumba, panna v městě Sensu smrtí mučnickou. (Ole Legendy 30. prosince.) V Malé Asii pak skonala v Lykaonii statečný mučnický sv. Konon. „Máš dítě,“ ptal se ho soudce? „Mám jen jedno, ale nejraději bych, aby takhle hned se mnou zemřelo.“ Na to oběma, otci i synu uřezali ruce, páčili je na žhavém uhlí a uvařili je v kotli plném oleje. Pořád pak svědomitější úředníci ani rozkazů těch ne-

ohlásslívali, jiní pak po smrti císaře zase neprowáděli, nebýlo pronásledování toto všeobecným, ani tak ukrutným, jako ostatní, a křesťané považovali je jen za náhlý výbuch a krátkou bouři. A jelikož nástupcové jeho nové zákony proti křesťanům newydávali, platil zase příznivý rozkaz Gallienův, a křesťané žili tedy dlouhá leta v žádoucím poškoji mezi pohany. Poškoj tento působil velmi dobře na zewnitřní vywinutí církve a na blahobyt věřících. Tak píse očitý již svědek Eusebius (VIII, 1.), biskup v Cesarei Palestinské, jakou slávu křesťanská víra požívala u všech tehdejších národů, Římu podrobených a s jakou swobodou se všude rozhlásslívala; jak císařové z obzvláštní wlibnosti již i křesťany za wladaře nad krajiny ustanowovali, a více již ani občejuého při nastoupení úřadu obětování modlám od nich nežádali; kterať křesťany při dvoře císařském k úřadům třeba i nejvyšším brali, je nad jiné milowali, a jim úplnou wolnost v náboženství jejich popřávali, ano i manželkám, dítkám a služebníkům svým křesťanskou wíru wyznáwati dopouštěli. Dále připomíná, jak wlibně se všude wladařové krajin k biskupům a správčům církve chowali, čímž vším neustále křesťanů a far (sborů) v městech přibývalo a nové rozsáhlejší chrámy se stáwěti musely. —

Ussak Euseb taky nařiká, jak křesťané přílišnou swobodou v rozmazanou rozkoš a rozpustilou lenost a lhostejnost se wdali, a mezi sebou se různicemi, záwisti a utrhaním na cti hýzdili; jak biskupové zawrhšše pobožnost, přátelství a lásku jen wlažně církew řídili, powýšení a světské sláwy hleděli, nehodné světili, mezi sebou se rozdwójowali a sebe zlehčovali, ano i k wě-

řícím tvrdě a pánovitě si počínali; jak lid jen w zemnitřní pobožnost zabíhal, jem tam se pozdvihoval, a mnohou jinou i velikou uesflechetnost páchal a nepravostmi dotrffoval. Klesala tedy i upní jako před Deciem i horlivosť me wíře i cnoštný žimot křesťanský, tak že opět připustil Bůh pronásledování kruté a poslední, aby od mnohých wad měřící oswobodil a církev svou wytrýbil. Roku 284 nastoupil císař Dioklecian, jenž nemohl owšem ohromnou říssi římskou na wýchodě i západě sám zprawowati, a proto si wzal na západě za spolucísaře Maximiana w Milánu, sám pak bydlel na wýchodě w Nikomedii; k wěpomoci pak wzal sobě Dioklecian surowého zetě swého, podcísaře Valeria; surowý pak Maximian wzal za cesara k sobě mírného Konstantia, jenž máje křesťanku Helenu za manželku, aspoň soukromě pro sebe w jednoho Boha měřil. Dioklecian pak měl wrchní spráwu a nejwěšší dohled na wsecky tři sobě podřízené spolupanovníky.

§. 50. Desáté a poslední pronásledování za Diokleciana r. 284—305

Když Dioklecian uspořádal vládu řísse, přálo mu i štěstí we válce; nebo brzy porážil zpupné Persany, a wzbouřený Egypt, a držel w hrůze i sewerní obywatele Evropy (Goty a Sarmaty). Zhrdnutím tím a nemaje se co obáwati bývalých nepřátel, chtěl zvláštní slávy do-
dati říssi Římské. Čítaje w pamětech římských císařů, že si někteří jeho předchůdcowé božské úcty a titule wyžadowali, počal se takéž nazýwati bohem a Pánem swěta (Božství a Swatá Welobnost), a spolu hned ob-

nomil na dvoře svém w Nikomedii newidanou nádheru a lesť, aby mu také slávy dodávala. Chtěje pak i bývalou slávu říše pomzněti, pomýšlel na zvelebení pohanště modloslužby. Z radil se o tom s předními důvěrníky svými w úřadech i we vojsku, a vydal brzy rozkaz (roku 296), aby se nikdo neopovážoval starou wíru haněti, anebo w říši něco bořiti, co od předků pocházelo a zákonitě zavedeno bylo. Tu tehdy nastoupily opět staré slavné oběti a hádání, a roku 302 powolání jsou i kněží pohanští, aby ze střew budoucí osudy říše předpowídali. Nemožouce pak owšem nic jistého powěděti, wmyšlouwali se tito na nenáwiděné od nich křesťany, kteří prý swou přítomností bohů hněwají a proroctwi russi. Z též příčiny poslal i k wěstcům boha Apollona do Miletu tázaje se o radu kněží jeho k pomznění bývalé slávy říše, ale i tito radili mu nejdríwe vyhubení křesťanů. Ano mnozí dělali mu i strachy, že uražení bohové, neuposlechneli rady jejich, nowé bouře a jiné nehody na říši opět sejslou, a tak ji na zřázu uvedou. Zdálo se mu owšem nemožné pomzněti zklejlé poharstwí, awšak opět domýšlel se, žeby bez obnovení bohoslužby pohanské říše jeho nikterak nezřmetla. Počínal se owšem láti již wzmahajícího se křesťanstwí, ba nemožné a i nesprawedlivé zdálo se mu býti, je násilně potlačowati. Než wáhawého císaře, jenž po dwatnáct let křesťany w pokoji, ano i w přízni své owládal, donutil k pronásledování nejwíce zeť jeho Galerius s horlivou swou matkou pohankou, kteří dráždili císaře zvláště proto proti nim, že prý w obětech pohanšských podílu uebrávají a tím bohů urážejí a slávu říše sejslabují. Učinel popuzení takowého zvláště proti křesťanškým wojákům

bylo viděti při veřejných obětech, když podobní hadači opět na křesťany nemožnost svou, aby prorokovali, sva-
lowali. Císař rozbrážděn poručil tu i násilím přivést i tomu
dvořanů, aby sami obětowali a vojáky zpěcuující se
hned z vojstva propouštěti rozkázoval; ale tito u velikém
počtu zůstali věrni Kristu, všechy hodnosti vojanské
raději opouštějíce (Euseb. VIII, 4). Konečně usnesl se
císař na tom, že bude zřejmě a krutě pronásledovati
všechy křesťany. Počátek měl se učiniti v sídelním hlav-
ním městě císařském Nikomedii zbořením krásného kře-
stanského kostela, jež byli věřící nebávnou na-
proti paláci císařskému vystavěli, bezpochyby proto aby
se při tom křesťané shlukli a pobouřili, a aby se pak
proti nim jakožto buřičům příjné zakročiti mohlo. Dne
23. února roku 303, když slavili pohané slavnost i počtě
boha Termina (boha hranic), měla se vyměřiti i hra-
nice vymahajícimu se křesťanství. Časně zrána přitáhla
císařská posádka i chrámu křesťanskému na návrší v pro-
střed města stojícímu, kostel byl prohlédán a oloupen, ač
tam mimo písmá svatá ničeho nenalezli; Galerius
chtěl jej dáti zapáliti, ale Dioflecian pro nebezpečenství
vedlejších domů kázal raději jej za několik hodin až do
základu zbořiti. Křesťané hleděli na to s bolestí, ale
nikdo neodporoval tomuto násilí. Druhého dne ráno
(24. února roku 303) vyvěšen hned první dekret cí-
sařský i pronásledování křesťanů, kterýmž se poroučelo,
aby kostely křesťanské zbořeny byly, a písmá svatá je
pálila; křesťané aby z úřadů potupně svrženi byli, a ne-
pomolní křesťané v službách u dvora aby o svou dobu
přišli. Spolu pak domoleno na křesťany zase pro víru
žalovati, a neodpabnouli, je všech práv a hodností ob-

časných zbavit, ano je i k tomu mučami nutiti; při tom zapovídaly se všech služeb křesťanů, zabavilo se všecko církevní jmění, u soudu se nesměly více přijímati žádné žaloby a stížnosti od křesťanů, a otroci křesťané neměli nikdy svobody dosáhnouti. (Euseb. VIII, 2.) — Za neblouho pak vyšel téhož roku hned zas druhý mandát císařský, aby biskupové a všichni správcové církví (kněží) do žalářů sázeni a všemi spůsoby k obětem donucováni byli. Tu pak někteří statečně všech muk snesli, mnozí však také i bez všech muk hned odpadli (Euseb. VIII, 3). Mezi prvními mučeniky byl nějaký urozený křesťan jménem Jan, jenž v horlivosti své mandát císařský vyvěšený proti křesťanům veřejně v Nikomedii strhl a roztrhal (Euseb. VIII, 5.) a za to po hrozných mukách veřejně spálen byl (7. září v Martyrologium čili v seznamu Mučeníků Svatých). Na to předvedeni byli císařští služebníci u dvora; jeden jménem Petr ukrutně byl bičován, až do kostí rozebrán, octem se soli pak polit, na železné stolici pomalu pečen, ale přece neodpadl; nejvyšší komorníci Dorotheus a Gorgonius a mnozí jiní po hrozných mukách osídlem zaroušeni, na to pak ze země vykopáni a do moře wmetáni jsou, aby prý jich suad křesťané jako bohů nectili. (Žiw. Sw. 9. září). Biskup Nikomedský Anthimus byl také pro Krista z rozkazu císařova mečem stat. Císařowna pak i s dcerou donuceny jsou smrtelnými úzkostmi k obětem. Když pak v paláci císařském náhodou dwakrát po sobě vypukl oheň, vinili zase z toho křesťany, načež tyto v housích mečem zabíjeni, na hranicích pálení a svázání do moře z člunů házeni byli.

A když na to vypuklo zbouření v Malé Asii

(v Meliteně) a v Syrii, obvinění jsou z něho správné církvi, načež nesčíslné jich množství od biskupa až k nejnižším církevním služebníkům do žalářů ušováno. Na to vydal na podzim roku 303 císař třetí mandát o uvězněných křesťanech, aby ty, kteří budou modlám obětovati, propustili, nepovolné pak aby nesčíslnými mukami trápili. Počet usmrcených nelze ovšem vyčísliti, an pronásledování po všech krajinách žulo. Tak byli křesťané ve Fenicii, v hlavním městě Těru sselmám předhazováni; ale tyto, jak to viděl jám Euseb, nechťeli se jich doptáti, ač od pohanů železnými oštny k tomu píchány byli, a i mučníci sami jich na sebe drážditi museli; za to však prý několik pohanů poranily. (Euseb. VIII, 7.) Nejzřejměji však počínali si pohanskí soudcové v Egyptě, tak že obtud křesťané do židovské země a do Fenicie utíkali. Někteří den přes deset, jindy třicet, i sedesát, ano i sto mužů s ženami i dětmi na smrt odsouzeno a rozličnými způsoby muk, trápení a ohavné smrti utráceno bylo; ano přimáděli prý i celé houfy křesťanů, tak že meče od stínání se tupily, kázily a lámaly, ano i katané unavení se střídati museli.

Eusebius sepsal co souvěš a očích svědek zvláštní knihu o mučenicích v Palestíně, kdež i podává čtvrtý rozkaz roku 304, aby všichni křesťané k obětem nuceni byli, a vyписuje hned mučení v Cesarei a Antiochii. Zvlášť statečně drželi se tu biskupové, kněží a i jiní lidé, vseliká muka statně snášejíce, a nedávouce se uštědřiti k obětem pohanům pohouti. Mimo to popisuje dále, kterak ve Trhgii celé město, aneb vlastně ložtel s křesťany zapálen, a kterak mnoho mučnicků v Mesopotamii nad ohněm pověšeno a uduseno, v Arabii

stínáno, w Rappadocii ochromeno, w Syrii a Pontu strassnými mučami bylo utraceno, tak že někteří křesťané ze strachu před hroznými mučami z vysokých domů na zem se wrhali, jiní pak, zvláště pannu a ženy, bojíce se posstwrnění, do vody skákaly, jako w Antiochii matka s dvěma svými dcerama. W tom čase unučena jest sw. panna Barbara we Fenicii (Živ. Sw. 4. province) a sw. panna Kateřina w Alexandrii (25. listopadu), kdež i mnozí uřezáním uší, nosu, rukou a jiných údů zohaveni byli. Konečně pak mnozí z milosti, jak pravili, nejsou odprawováni, ale bylo jim jedno oko wploupnuto neb wppáleno, a jedno koleno ohněm ochromeno, načež posláni byli do dolů k těžkým pracem. Zvláštní památka zasluhuje tříletý Cyrus, jenž s matkou Zulittou bičován, po ní neustále opákelal: „Jsem křesťan;“ a šrftý rolník Barlam raději dal si bez pohnutí spáliti ruku nad ohněm, nežli by byl pohнул ruku, na niž mu řadidlo před pohanským oltářem nashypali, aby je musel bolestí hoditi do ohně.

Podobně mučil císař Maximian křesťany na západě, slídě zvláště po swatých písmech, jež dával páliť, aby tak křesťany, když nebudou mítí nic psaného o wíře, snáze od wíry swedl. Mnozí přinášeli je bez odkladu, a bez trestu propuštění jsou, ale považováni jsou za to od ostatních křesťanů za odpadlíky a za zrádce. Jiní pak, zvláště biskupové, nemýdali je wzdor wšsem nučám a usmrcování. „Mám je,“ řekl africký biskup sw. Felix, „ale nemýdám wám jich;“ i škat jest za to nečím roků 303. (Živ. Swat. 21. ún.) Právě w těchto dobách šhořely nám spisy mučeničské, jež jedm písařů w Římě z nařízení papeže Klementa spisowalo, a jedm

jahnu z rozkazu papeže Fabiana po říši sbíralo a scho-
wávalo, čímž nejen mnohé pravdivé zprávy o životě a
zážracích, o mučích a smrti sw. mučeniků se nám ztratily,
ale i v pozdějších věcech mnohé nesprávné udání do
nowých ať mučeničích se dostalo a udržovalo. Zmeno-
vitě zuřil císař proti křesťanským vojákům, zej-
mena proti pluku Thebaiskému z Egypta, jenž sko-
rem celý byl křesťanský. Táhnal s ním proti povstalcům
ve Francouzích, chtěl před počatím ve Švýcarsích u ne-
nějšího města sw. Maurice obětovati dříve bohum swým;
než plukovník Mauric s mužstvem swým zdráhal se
v tom uposlechnouti císaře tím více, an mezi lidem fran-
couzským již i četně křesťanů se nacházelo. Rozzloben kázal
císař na výstrahu zavražditi každého desátého muže, ale
vojáci volali jednohlasně: „My jsme křesťané, sloužíme
Bohu a císaři, ale modlám obětovati nemůžeme, aniž
newinné bratry křesťanské vražditi smíme.“ Znova zabijen
každý desátý muž, načež ubiti jsou násilně pro Krista
všichni roku 302 (Živ. Swat. 22. září.) Ndyž pak zatím
dorazilo ještě 350 afrických vojáků křesťanů k vojsku
tomuto, zavraždění jsou takéž ukrutně. Ano i ty vojáky
od pluku, kteří rozesláni byli po okolních městech, jako do
Kolína, do Trewiru, poručil císař usmrtiti. Podobně
skonali mučeničskou smrtí v tom čase sw. Šebastian,
plukovník (Živ. Sw. 19. ledna), a sw. Anežka, dívka
třináctiletá v Římě, (21. ledna. Živ. Sw.) sw. Lucie
v Sicilii (13. prosince) a sw. Florian, plukovník
(4. května) v Hořeních Rakousích, na jehož hrobě tu
postaven později klášter sw. Floriana.

Sinať ovšem počínal sobě sšlechtný císař Con-
stancius s chotí swou Helenou ve Francii a Anglii.

Musel i on, jsa podřízeným Maximianovým, několik kostelů křesťanských dáti zboriti, ale na život křesťanů nesáhl. Ano dal sobě předmolati všecky své křesťanské dvořeníny a předložil jim rozkaz císařův, tážaje se, co miní učiniti. Když pak někteří hned wolni byli zapřiti wíru, pustil jich ze služeb, dohládaje: „Kterak bych mohl já wám důvěřowati, an se tak lehce samého svého Boha obřikáte.“

A když císařové Dioklecian a Maximian tolik tisíc wěrných křesťanů ukrutně se světa sprowodili, a jiných i hanebnému odpadnutí přinutili, dali si postawiti dwa mramorové sloupy w Španělech s wítězoslawnými nápisy na oslawu svou „pro wýhubení jmena křesťanůw, kteří říssi strojili záhubu, a pro všeobecné odstranění powěrby křesťanské“ — ač křesťanů nikterak neubýwalo. Na to pak najednou r. 305 z neznámých až dosud příčin obřekl se Dioklecian najednou vlády a přinutil i tomu i spolucísaře svého Maximiana. Dioklecian odebral se do Salonů w Dalmacii, kde žil ještě osm let, až konečně umřel prý zúmýslně hladem, Maximian pak, když po pěti letech z nowu o trůn násilně se byl ucházel, donucen byl se sám prowazem oběsiti.

§. 51. Pronásledování Galera a Maximina na východě r. 305.

Myní nastoupili na trůn nowí císařové, a sice Galerius na východě, a místo brzy zemřelého Konstancia syn jeho Konstantin na západě; za cesara pak byl Maximin na východ wýwolen, a w Římě osobowal si místo to Maxenc, syn Maximianůw místo wýwoleného ale zapuzeného Sewera. Jako zemřelý Konstancius na zá-

pač neúčastňoval se w pronásledování křesťanů, aniž jaké potupy a ssloby na ně uvaloval, a ani církevních stavení bořiti nedával: podobně i syn jeho Konstantin hned prohlásil, že otcovy pobožnosti a náklonnosti k náboženství křesťanskému horlivým chce býti následovníkem. A proto poživali křesťané w Španělich, Francouzích a Angliču ouplného pokoje a swobody. Jen neoprávněný Maxenc w Itálii a w Africe nesslechetností svou a chlípností zuřil proti pohanům i křesťanům w Římě. Jedna wznesená římská úřednice křesťanská probobla se raději mečem, než aby byla podlehla jeho násilí.

Na wýchodě wssat zuřil dále císař Galerius, jenž jak jsme widěli již jako cesar o své ujmě násilně křesťany pronásledoval, mučil a vraždil. Též cesar jeho Maximian, poměrcivý a spustlý člověk, těžce a ukrutně křesťany potlačoval. Předewšim musely se nové chrámy w každém městě modlám stawěti a sesslé opravowati, wssude usazování jsou pohanští kněží, úřady udělowány jen horlivým pohanům. Křesťané pak snášeli mučy i trápení wsseho druhu, oheň, meč, bodení hřebů, lité sselmy, mořské hlubiny, utínání údů, pálení ohnivými železy wchloupání očí, oselání wsseho těla, k tomu hlad, pouta, wazby, a násilné práce při dobývání kowů. Někteří pak ženy bywše k porušení proti vůli násilím taženy, raději životy své na smrt, nežli těla k ohavnému pohanění wydaly. Jedna Alexandrijská wznesená paní raději ztratila celý statek, jdouc do vyhnanství, nežby byla chlípnému wladaři pomolila. (Euseb. VIII, 14.) A mudrc Apfián káral neohroženě soudce, kňž ženy a panny swodníkům w moc dával, začož byl utopen. Nejvíce pak objewily se ukrutnosti jeho w Palestíně, kdez měli

z rozkazu jeho wssicni bohům obětowati a i děti do chrámů pohanských wolány byly. W Těru a zvláště w Cesarei i w Gaze a Aftalonu zurili strassně katané, prznice i mordující, a když křesťané přece nechťeli obětowati, kropili jim na trzích wssecko maso krwí z modlářských obětí; mučeničá těla hlídali, aby je nikdo pochowati nesměl, ano i zvířata, psi a ptáci je rozuáßeli po městech. Když pak mládenec mudrc, jmenem Porfyrius, w Cesarei z lidu powstaw wolal, aby těla zabitých aßpoň pochowána byla, dal ho soudce až do kosti řezati a bráti, ale on stál při tom nepohnutý ani nepláče, ani newzdechaje; načež přiwázán k sloupu na hranici jediné promluwil: „Sežíš Synu Boží bude mým spomočníkem.“ Tu pak, jak wyprawuje Euseb, po čtyřech dni ani líté zvíře, ani pták, ani pes swatých těl mučeníků se nedotkli. Umučili pak tu i nějakého Sana, jehož byli dříwe již oslepili a který wssecky knihy písem swatých nazpamět uměl, a když toho byla potřeba, místa obřudkosti, při službách Božích, jak to i sám Euseb slyßel, doslowně celá odříkával, takže na počátku i sám Euseb myßil, že je předcítá. Jednoho dne státo 39 mučeníků, kteří stárim a ochromením a nemocemi pracowati již nemohli, jen se Bohu modlili a po křesťanstu mu sloužili.

Když wßať najednou Galerius od nestřídmosti své celý se uadul a otekl, a wnitřním wředem a blízou jeßtě trápen byl, takže čerwi ze střew jeho padali, a lekaři pro smrad ani sami u něho wydržeti nemohli, tu strachem před smrtí poručil wssecko pronásledowání proti křesťanům zastawiti, spolu pak dowolil, aby swobodně za křesťany se weřejně wydáwali, domy a kostely sobě stawěli a za žitwot císařůw k Bohu swému se modlili

(r. 311). Než z celého toho listu jest viděti, že to bylo jen pochrystské vynucené nařízení. (Euseb VIII, 16—17.)

Ale Maximin ohlašoval nerad mandát císařův, ano poručil jen ústně úředníkům, aby křesťanů dále nepronásledovali, a aby zavřené v žalářích a odsouzené k práci z dolů propustili. Tu křesťané tak četná shromáždění po městech měli, že se toho i pohané lekali; a když odsouzenici s radostí nawracovali se veřejně welebice Boha, wyznávali prý sami pohané úctu Pánu Bohu. Než sotwa že zemřel v květnu téhož roku Galerius, rozdělit se Maximin s Liciniem, jenž místo císaře Galeriana nastoupil, o vládu, a začal znou pro-
následovati křesťany, zakazuje náboženské schůzky křesťanů na hřbitově a zapovídaje i křesťanům v některých městech, jako v Antiochii, býti a poroučeje lidu i úřadům, aby jich obtud vyháněli. Tu pabli první mučeníci hned zas v Egyptě we Fenicii a Syrii. Ano i vyhmýšlené spisy Pilátovy, jež rouhání o Spasiteli nassem obsahovaly, wssude veřejně předčítati a mládež nazpamět učiti welel; nestoudné newěstky w Damassku pohrůzkami k tomu donutil, aby veřejně ohlašovaly, že bývaly křesťany a že wědí jak při nábožných shromážděních svých křesťané hanebné chlípnošti bez studu páchají a jiných zločinů se dopouštějí. Nadto pak wssude w městech na sloupu powěšen byl onen mandát císařův, jenž křesťany ze wssého neštěstí w zemi winil, a bohy pohanské za nyníjší ochránění welmi welebil. Nastalým suchem dostawil se hned roku druhého náramný hlad w zemi s morem welmi strasným, aby Maximina hned w patách (r. 312) že lži trestal a přesvědčil. Ale křesťané, pamětlíwi lásky k bližnímu zapomenuli na pronásledování,

obsluhovali pohany, rozdávali jim chleba, pochovávali je počestně, takže sami pohané je za to velebili. (Euseb. IX, 1—8.)

§. 52. Konstantin a Vicinius r. 312.

Než poznenáhla blížilo se přece jen pronásledování tu svému konci, zajiště pomocí a řízením Božím, jenž Konstantina za osvoboditele křesťanů sobě vyvolil. Nabitý Maxenc v Římě sám vyžýval slabšího ale silečtějšího Konstantina k válce, strojenými píklý a outlady světy, jimiž zameden chtěl v srozumění tajném s Maximinem do Konstantinových zemí vtrhnouti a jej potlačit. Ale Konstantin spolehaje na křesťanského Boha, jehož se v domě otcovském od matky Heleny, ač nepotřten ještě naučil znáti, a dáváje v udatnost oddaného mu lidu křesťanského, odhodlal se konečně sám k útoku na Maxence v Římě. A Bůh, jak vyprávěl sám císař spisovatelovi Eusebiowi, vyslyšel prosby jeho. — Nebo když táhl z Francouz asi se 100000 lidu proti silnému na 180.000 mužů Maxencovi do Blach, ještě před horami alpskými viděl i s vojskem odpoledne světlý kříž na nebi a okolo nápis řečý: „V tom zvíťeziš,“ čemuž se všichni velmi divili. Následující pak noci ukázal prý se mu ve snách Kristus Pán s tím znamením, jak je byl na nebi viděl, přikazuje mu, aby je dal na korouhew pro ochranu před nepřítelem vypodobniti. Druhý den zavolal císař umělce a dal ze zlata i drahého kamení hlavní praporek ten vyrobiti. Euseb, jenž jej viděl, praví, že to bylo bílé dlouhé zlatem okované s malým příčným dřevem na hoře na způsob kříže. Tu

pať místo římského orla upewněn byl zlatý měnec a v něm jméno Krista Pána s dvěma prvními začátečními řeckými písmenami vyznačené v ten způsob: **XP** což znamená chr t. j. Kristus. Na bídle pať wisel červený zlatem a drahokamy ozdobený praporec čtyřhraný a pod jmenem Páně byly podobizny Konstantina a jeho synů zavěšeny. *)

S tím tedy znanením táhl přes Blachy k Římu. Pověřivší Maxenc dáda se omámiti klanným wbrotem hadačů sibyllinských knih, že „nepřítel Říma dnes zahyne“, wytáhl s wojskem swým přes řeku Tiberu proti Konstantinu, — než tento s Boží pomocí tlačil ho nazpět po ložním mostě tak silně a náhle, že wojsko jeho a i on sám v řece utonuli r. 312. Na to we wítězoslávě wjel Konstantin do města k wšeobecné radosti, jaké nikdo v Římě posud newiděl, a prowołán jest od římské rady za prvního císaře. Ale i tu objevil lidumilnost swou; nebo rozpustiv životní stráž Maxencowu, přewzal w milosti wšecko jeho wojsko, a nedal trestati ani těch, jež rada od něho žádala. Město pať z wděčnosti postavilo mu slawnou sochu na náměstí s křížem w ruce, jak wšlowně toho žádal, a pod ní stál latinský nápis: „Strze toto spasitelné znamení, jež jest pravý důkaz statečnosti a síly, zprostil jsem město wásše ukrutného jáma

*) Obvyčejné znamení pro Nejswětější Swátost (**I H S**) jsou začáteční písmeny tohoto řeckého nápisu, do latiny přeloženého: **In hoc signo vinces** t. j. v tom znamení zwítězíš, ač jiní zase tomu chtějí, že to jest Jesus hominum Salvator = Zevlíš lidi spasitel. — Znamení samo pať trefilo se obvyčejně v 4. století pouze oněma písmenama: **ch. r. X**

a přivezl jsem zase radu i vřecen lid města Říma tu předestlému důstojenství a slávě.“

Nato hned donutil spolucísáře a švatra svého Licinia k společnému vydání prvního zákona ve prospěch křesťanů toho smyslu: „Každému povolujeme svobodné a neobmezené vykonávání jeho náboženství, přejeme si však, aby prozatím (dle žálosti nejspíš Liciniomy) každý při svém náboženství zůstal a nepřestupoval“ (r. 312).

Maximin na východě měl z rozkazu tento mandát také ohlásiti a provésti, avšak tajně maje v nenávisť křesťanů, nařídil jiným listem, aby jim jen nicdo násili nečinil, ale raději po dobrém k obpacnutí je přemlouval. Čemuž porozuměvše křesťané a nevěřující mu, raději ani zjevně nepocházeli, ani schůzek bohoslužebných neměli, ani kostely znovu nestavěli. A teprve když Maximin, vypínaje se nádherně, proti Liciniowi na východě válku zvedl, a od něho zahánán byl, tak že sotva vlastní svůj život zachránil, tu u veřejně úplný beřet, jakoby ze své moci, o úplné svobodě křesťanů, aby totiž náboženství své veřejně vykonávali, kostely stavěli a zabavené statky nazpět obdržeti mohli. Než téhož roku (313) raněn horkostí, vstýchal a utrápil se nejspíš následkem vzatého jedu.

Tak ostali nyní jen Konstantin a Licinius, kteřížto hned na to r. 313 vydali druhý zákon v Miláně ve prospěch křesťanů, v němž jak křesťanům tak i jiným při svobodné vůli zůstavili, toho náboženství následovati, kteráž by se jim líbilo, zakazující, aby žádnému nebyla zastavena svoboda, křesťanské náboženství přijímati a obvyčeje jeho zachovávat, ale

aby je každý swobodně bez těžlosti a přelážit a beze wšší wšminky provozowati mohl, jakož i aby každý jiný, komu by se líbilo, k němu přestoupiti mohl. Spolu nařídili, aby wšsecky zabatwené chrámy a i jiné domy a zahrady křesťanům bez peněz a beze wšší náhrady hned nawraceny byly, majetníci jejich pak aby z císařské kasy náhradu za ně dostali.

Konstantin pak mimo to africkým chrámům a kněžím na wšseliké potřeby hned přes 100.000 zlatých odeslal, nařizuje spolu správci statků swých, aby biskupu Karthaginskému, cokoliv žábat i potřebowati bude, i dále wyplatil; nadto pak i místodržiteli rozkázal, aby wšsecky ty, kdož křesťanský lid od katolické církwe hanebnými swobd odwrátiti usilují, potrestal; za to pak kněze a nižší služebníky církwe (kleriky) wšsech veřejných služeb při městech a obcích oswobodil, by ze služeb Božích wptrhowáni nebpli. Církew nabyla také od něho práwa, že směla obřady přijímati, a otroky při službách Božích, w přítomnosti pánowě, na swobodu prepouštět; dále odprawování křížem, z úcty k Pánu Ježíšsi a z wděčnosti za wítězství, odstraněno jest; též slawení neděle s tou wšminkou přikázáno bylo, aby se jen práce na poli a propouštění otroků w ty dny diti smělo (321).

Alle Vicinius, jenž musel při nowém rozdělení říše některé krajiny Konstantinowi odstoupiti, těžce nesl swrchowanou moc Konstantinowu, jakož i uerab widěl jeho neobhčejnou přízeň ku křesťanům. Z počal opět pronásledowati křesťany, vyháněje je ode dwora swého a sesazuje wšsloužilé wojáky z obecních služeb; spolu dal strze swé wladaře trápit i usmrcowati i nejpřednější biskupy, jež pak i na kusy rozsekané do moře uwrhnouti

Vázal; při tom pať w Pontu někeré kostely zawřiti a jiné docela zbořiti poroučel, a wšsedy schůžky zapowídal, tať že wěřici se rozutíkáwali, aby do žalářů opět nepřišli. Když wšsať i wálku proti Konstantinowi zdwihl, poražen jest od něho r. 323 a proto císařstwí jeho po brzké jeho smrti, 324, spojeno od Konstantina w jednu římskou říši, w niž pať náboženstwí křesťanské se rozšířilo a upewnilo. (Euseb. X, 8, 9.)

Tať skončil se konečně strassný a krvawý tento boj o wiru Boží, jenž půl třetího sta let (od r. 64—323) trwal; i zwítěžila wíra křesťanská. Stálo to owšem přemnoho obětí lidských, jať doswědčují podzemní hroby w okolí římském, katakomby zwané, kdež dle powrchného počtu napočteno jen mučeníků mezi 4 a 6 milliony, jelikož tito mají škleničku (s křtí) u sebe a zvláště zřízené hroby. A kolik asi millionů padlo jich po ostatní římské říši, nepočítaje w to i wšsedy ty křesťany, kteří jice mučení jsou, ale usmrceni nebyli a wyznáwači slouli. Ale wzbor mukám šířila se a ožiwowala wíra křesťanská po swětě, taťže již Tertullian w 2. století we swé obraně křesťanů, kterou podal císaři a radě římské, zřejmě mohl říci: „Prawite, že jsme od wčerejška, a wšsudy wšsedo jsme naplnili, my se množíme, jakmile nás seřáte; neboť krew mučeníků je semenem křesťanů. Ano kdybychom se umluwili společně, že se ze země našich wyštěhujeme, jaká byla by to zpousta!“ Ostatně lehce lze si tento neobyčejný wzrůst wyswětliti; nebo ta neobyčejná šstatečnost wšseho pohlawí, štawu a štáří, ta newidaná trpěliwost, ono nadšsené wyšší wšeli před smrtí,

ta neouhonnošť života, ta veliká obětavost pro Krista přitahovala mocně srdce pohanští ku Kristu. A přitom považíme-li ty neohrožené vůdce křesťanské, jako byli: římsští papežové, z nichž prvních třicet jsou vesměs mučenici, dále všeteční apoštolské otcové a biskupové, Ignac, Polikarp, Cyprian, Irenej a slavní obhájcové víry, jako Justin mučenič, snadno lze pochopiti takovou sílu, lásku a množství křesťanských mučeničů.

A tak zvítězil i v tomto boji Bůh proti lidem, pravda proti klamu, víra Boží proti všemyslným lidským, křesťanství proti pohanství. Marné bylo osvědčování, podezřívání, mučení, žalářování a umrcování — pohanští modloslužbě vypršela hodina a víra Kristova rozložila se na zříceninách jejich! — Utiskovaná církev zvítězila mocí Páně! *)

II.

Křesťané opanují v říši římské nad pohany (324—476).

§. 53. Za císaře Konstantina r. 324—337.

Zač mile císař Konstantin stal se jediným vládařem celé říše římské, staral se různě a všemožně o to, aby křesťanská víra nabyla všeobecné vážnosti, aby

*) Vedlivějšího čtenáře oblažujeme i Eusebiem v historii církve, velmi zajímavé od r. 1855; — i Životům Evangelických od Karla 1848—58, a i Legendě od Bílého 1865.

se wssude rozmáhala, a konečně w říši jeho jediné ovládla. Nadšen jsa tímto sšlechtným úmyslem, ježž za úkol sobě od Boha uložený považował, a spolehaje na wšěšši pomoc Boží, oznámil to pobbáním svým w tomto prowołání: „Bůh žádal opravodu — prawím-li wšak Bůh, myslím Boha wšsemohoucího a věčného, jenž jediný a prawý Bůh jest — tento Bůh žádal w skutku mé služby i provedení své wůle. Nebo od britanského (anglického) moře a nejwzbálenějšího západu odstranil svou nebeskou mocí wšsecko neštěstí, jež tížilo zem, aby byl svět mým přičiněním opět i zachováváním swatého zákona přiveden, a aby blahobratná wíra s přispěním Božím se wždy wíce mezi lidem rozššírowala. Jsem pevně přeswědčen, že mně tento wznesený úkol jakožto nejswětější powinnost swěřen byl, a že mně taky proto i wšchobní část nynější mé říše připadla. Nebo mám za to, že tím ráznější pomoci ona část říše ode mne nyní wžžaduje, čím wětšší soužení ji dříve stíhalo. Jsem zcela o tom přeswědčen, že celý swůj život, ano i každý okamžik jeho a i každou myššlénku dusse své wěnowati mám nejwšššimu Bohu. Wím owšsem, že ti, kteří spolehají na Boha, lidské pomoci sice nepotřebují, awšak tussím, že jsem přece powinen, abych odstranil ty hrozné rány a muky, které newinní a bezúhonní lidé (křesťané) až posud trpěli. Ostatně bylo by to velmi possetilé, kdybych jakožto služebníč Boží, an nyní sám tuto říši spravuji, nezwsššil blaho těch (křesťanů), jejichž statečnost a stálost i za wlády pronásledowatelů jejich uznána a chwálena býwala.“ — Tím uznáno jest křesťanstwí za náboženstwí veřejné a opráwněné w celé říši, a podporowáno bylo wšsemožně od císaře, aby

wšsude se rozssířilo a upewuilo. Tím owšsem přissla po=
 hausťa wira nutuě o swou bosatwábni podporu státu, o swou
 weřejnou uznanost a státní důležitost, awšsať trpěna ob=
 upnějšsa w říssi jako jiué náboženstwí (ku př. žibowské),
 aniž bowoleno bylo, jednotlivcům překážeti
 neb násilí činiti u wškonáwání jejich pohanské
 bohoslužby. Císař myslil na počátku, že wedlé kře=
 skanstwí bude moci přece jessťe i pohanstwí trwati, spo=
 lehaje se na to, že časem křesťanstwí swou wnitřní Bož=
 skou silou nad pohanskou wěrou zcela zwítěží; a proto
 přál si, aby wira Páně pozwolna do srbcí lidských přístup
 si připrawowala beze wšseho zewnitřního nátlaku na po=
 hany. Kdž wšsať někteří rozhlassowali, že císař si umínil,
 wšsedť pohanské chrámy i s bohoslužbou z kořene moci
 wšwratiti, hájil se Konstantin proti tomu, a ohlásil to
 lidu w druhém prawolání (324): „Kadilbych to
 wšsem lidem, aby zanechali pohanské powěry, řbyby mocný
 předsudek bludu newězel tuze hluboce w srbcích lidských,
 ač owšsem jenom ku wlastní sslobě jejich. Nicméně wšsať
 nemají nikomu w účtě bohů jeho nijaké obtíže kladenť,
 aniž má kdo násilně ku křesťanské wíře donu=
 cowán býti.“ — Bylo pak prawolání toho tím wíce
 potřeba, an se innoho tisíc wznessených, možných a učených
 lidí bosatwáb petwě pohanské wíry drželo, a násilným
 zewnitřním přewedením jejich ku Kristu by se bylo wíře
 Páně neposloužilo. Ostatně myslil císař Konstantin na
 jiné prostředky, jimižby bylo wíru Kristowu
 w říssi powznésti a rozssířiti. Znalf owšsem dobře
 powahu sprostého lidu, jenž by se byl dal snadno ze
 zewnitřních jen pohnutek nawěsti k přestoupení, ač takťž
 jen k zewnitřnímu, řbyby mu byl totiž nabízel wšžitou,

ochranu, zaopatření a podobné odměny, — ale to zdálo se mu býti jen neblejší pomůcky pro lid ten, jenž nepoznal ještě vnitřní cenu a důstojnost víry Boží, a proto si ji také z pouhé lásky ku pravdě nemohl zamilovati. Hlavní péče obrácena tedy na vnitřní polepšení křesťanů, na pomznění služeb Božích, křesťanských chrámů a křesťanských duchovních — a na napravování toho, co předkové jeho proti víře zavinili. Nejprve poručil císař, aby se zrušily všecky nařízení a zákazy bývalých císařův římských, kterými křesťany pronásledovali, a spolu aby se všecky křivdy křesťanům pro víru učiněné napravily a nahradily; což zvláště týkalo se zemí vchodních, dříve tak utiskovaných. S povolání jsou vzbuzeni křesťané s biskupy a kněžími nazpět, jezení úředníci dostali se opět na svá stará místa; posťkovení a oloupení křesťané dostali náhrady od císaře za odňaté statky i jiné jmění, za chrámy, hřbitovy a pozemky kostelní; křesťanským otrokům dána jest svoboda, a židům bylo zapovězeno, aby žádných křesťanských otroků v domech neměli, aniž budoucně robáky své, křesťany ku křesťanství přestoupili, za to neklamovali.

A aby se to tím spíše všude po zemi provádělo, a víra křesťanská i mravy vážnosti u lidu nabýly, ustanovil Konstantin, kde jen mohl, za úředníky a místodržitele sšlechtné křesťany, jimž i náklonnost svou a čest příslušnou všude veřejně sám prokládal. Biskupové stáli dle rozkazu císařského, co do cti a veřejné vážnosti, všude nežli místodržitelové římských zemí; též zvání bývali od císaře k slavným hodům; schůze jejich a porady církevní všude ob úřadu se podperovaly, ano bylo důležité právo jim přiručeno, aby ten otrok, jenž

to jejich přítomnosti od pána za svobodného prohlášen bude, i bez světského úřadu pouze biskupským stvrzením tímto wssude za svobodného občana považován byl. — Duchovním wplázáný jsou dostatečné důchody z pořídnic státních, a spolu sprostěni byli wssech poplatků a daní císařských. Ano oprávněni jsou také, aby mohli děditi po zemřelých a přijímati obřazů od jiných, jelikož Konstantin zrušil dosavadní zákon, proti neženatým lidem wšubec platný, aby každý swobodný, jemuž nějaké dědictví připadá, se za sto dní oženil, anebo se dědictví odřekl. —

Weblé toho pak staral se horlivě o chrámy křesťanské, aby se jimi službám Božím dodalo zewnitřního lesku, a křesťané se to pohánům wprovnali. Wssude pak wplázal jim dostatečné důchody, aby z nich potřebu kostelní, wžjivu chudých i nemocných a katechumenů (te křtu se připravujících) obstaráwati mohli; spolu pak ubílel jim nejen sám hojné dary, ale i to práwo přidal, aby mohli děditi a wsselité obřazy přijímati. Na swůj náklad s matkou swou Helenou wystawěl také mnoho krásných chrámů, jako ku př. dwa na hoře Kalwarii (Hrob Páně a Wzkříšení) mramorem a zlatem se stwoucí, jeden na hoře Olivetské (Nanebewstoupení), jeden w Betlemě (Narození Páně), jakož i w Antiochii, w Ebru, a t. d. ano i šest slawných chrámů w Římě prý od něho pochází, totiž: basilika sw. Petra (we Watikáně), sw. Pawla (za městem), sw. Šebestiana, sw. Jana w Lateraně, swatého kříže Jerusalemského, sw. Wawřince — jež prý wssech tehdejší papež Sw. Šhwestr posvětil.

Čitě se wssak w Římě wssude obklopeným pohanskými chrámy, modlářskými sochami a památkami, umiull si založiti na wýchodě nowé město ze starého města W-

fance, jež dle sebe Konstantinopol (město Konstantinovo, u nás wšibec Carigrad) nazwati lázal a které město mělo míti zcela ráz křesťanský. Jen křesťanské kostely a kaple směly se tu stawěti, a ty byly přestwoštné, jako: chrám pokoje čili Syna Božího (Sofia = Moudrost), chrám dwanácti swatých apostolůw a jiné. Spolu pať obstaral do nich hned padesát opíši písmá swatého na štwosťném pergameně k potřebám při službách Božích. Císařský palác štwěl se w čele swém zlatým křížem s drahými klenoty, a císař sám wylónáwal w něm společné modlitby, čítaje písmá swatá a wylábdaje je, ano i modlitby předčítáwaje. Kříž wptisťnut na wšech zbraních a práporech wojenských s obrazem Ukřižowaného, ano i do boje nošsena kaple připrawená k službám Božím. Na náměstí na kassnách stála buď socha Spasitelowa w podobě dobrého pastýře anebo socha Danielowa w jámě lwové. Meděle zaswěcena službě Boží, tať že nepracowali ani úředníci, ani wojáci, aby nezanedbali služeb Božích; w městě zapowěžena wšsecka těžká práce w neděli, aby se den Páně nerussil, a jen pohanům na wěntowě powoleno bylo na poli pracowati.

Při tom zwelebowání křesťanské wiry měl Konstantin obežřele a příhodně w úmyslu, aby pohanští wí klesalo pozneuáhla, a lidé aby pať sami z přestwědčení a wnitřní touhy se křesťanstwí přidrželi. Proto zařádal, dáwati nyní pohanským chrámům a kněžím jejich podporu ze státní pokladnice, aby si pohané wšsecko sami ze swého museli obstarawati, jako to až dosawád křesťané dělali; spolu zařádal swou podobiznu wtwěššowati we chrámech pohanských; nepropoušťel sice pohanských úředníků ze služby, jako se to dříve křesťanům stáwalo, awšsať

zakázal jim, aby při slavnostech, jakožto státní úředníci nikdež ve jmeně jeho, nebo za blaho jeho neobětowali; vůbec pak nedovoleno od nynějška mimo v chrámech nikde veřejně konati pohanské oběti, aniž připustěno bde nové pohanské sochy postawovati. Poněwadž pak tímto odejmutím podpory od státu chrámů pohanské se uprázdňovaly, proměnil císař některé v menších městech — v kostelů křesťanské, z jiných pak sloupů a jiné okrasy ku křesťanským chrámům upotřebiti kázal. Spolu však velel zbořiti chrám nestydatosti (Venusse) a podvodu ve Řenicii a v Cilicii, kdež se cti boha Ešulapa nemocným se léky podobně udávaly; jakož i dal zřácti věstící sochy Apollona v Delsích a Pythie; při tom kázal odhaliti sochy tyto, aby lid sám na své oči viděl bezbuhé dřevo, kámen nebo kow, a aby spatřil i butiny a nástroje, jimiž podobní sluhowé bůžků těchto lid klamali. Tak wypravuje sv. Jan Zlatoušlý, že viděl oltáře pohanské, z nichž vedly trubky do jam, a z těch foukali kněží na oheň obětí, říkajíce, že je sami bohowé zapalují. Ze stříbra a zlata tím získaného dal raziti peníze, dřevo pak kázal spáliti, anebo k úplnému přestwědčení pohanům wydati. Tím wšim klesalo pohanstwí náramně, nemajíc w jobě ani wnitřní síly, aniž mezi lidem nějaké wiry.

Než pobitwio zdá se býti, jak mohl Konstantin tak horlivě účinkovati pro wiru Boží, an sám jestě pokřtěn nebyl, ač již třicet let panował a wžby jako pokřtěný wssude se chował. Naučil se, anebo aspoň wídal již owšem v mladosti své hned u otce svého ctiti Boha křesťanského, ač matka jeho Helena tehdaž jestě pohanou byla. Později pak přišel k císařskému dworu Dioklecianowu, wídal tu statečně umírati křesťany pro wiru,

ano slyšel prý i na vlastní uši, jak jeden pohanský kněz jednou vychvaloval císaři poctivé křesťany, a když přece proti nim Dioklecian a spoluvladaři jeho zuřili, tu pojala ho útrpnost ku křesťanům, a v srdci jeho rozněcovala se vroucí touha, aby ubohým newinným jednou pomoci mohl. V tomto sšlechtném úmyslu soudil, že ho očividně sám Bůh podporuje, an wšichni ti mučitelé křesťanů takřka proto padli, aby jen on mohl panovati; posílý čerpal ve swém úmyslu i z onoho widění swatého kříže před bitvou a zjevení se mu Krista Pána ve snách, o němž jám wyprawowal. Matka jeho stala se zatím horlivou křesťankou, a tři jeho synové wychowávání jsou zcela a jediné ve víře křesťanské. Vid pak křesťanský wida ohnivého rozšširowatele wíry Páně, přilnul k němu z té příčiny, a pomáhal mu taky při tomto úkolu apoštolštem, zwlášť když 80letá matka jeho Helena podnikla pouť do Jerusalema na horu Kalwarii, kdež kříž Páně nalezla a u přítomnosti biskupa a lidu, zážračným uzdrawením nemocné jedné ženy co prawý kříž Kristův poznala, i na místě tom chrám Božího hrobu se synem swým stawěla. Při tom pak zdá se, že zapomenuł anebo přehledl toho i lid, že jessťe císař pokřtěn není, an obřadům církewním přítomen býwal, wíru křesťanskou dobře znal, jiné k ní powzbuzowal a ji wšsude zastáwal a upewňowal.

Příčiný a pohnutky tohoto obkládání se křtem zdají se býti rozličné. Předewšim dal se swěsti bludným, ač tehdaž obýcejným u mnohých míněním, proti němuž sw. Otcové tak rázně se opírali, že prý nejlépe dáti se pokřtiti až na smrtelné posteli, jelikož se tu nejen dědičný a wšsedy před křtem swatým spá-

chané hříchů i s věčnými tresty, ale i časné i očistcové tresty za hříchů odpouštějí, tak žeby pak člověk po křtu sw. zrowna do nebe wstoupiti mohl. — Než zdržowalo ho zajiště i swědomí jeho, naplňujíc jej strachem a štubem z nepravosti, jichž se byl w domácnosti dopustil. W prchlivém hněwu dal jednou totiž zavražbiti vlastního syna swého po první své choti, statného již wůdce, kbyž ho newlastní matka jeho z necudného jí stíhání křiwě obviňowala, — bez wšeho wýsledku; kbyž pak se pozběji o tomto křiwém udání manželsky své doměběl, lázal ji we wařící koupeli za to usmrtiti; taktéž dal zavražbiti šwaakra swého a spoluwladáře Licinia, kbyž proti němu piske strojil; ale ničím ošprawebniti nebá se zavraždění 12letého Liciniana, synka vlastní sestry a šwaakra swého, jenž zcela bez winy byl. — W posledním čase pak chtěl prý se dáti pokřtiti w řece Jordaně, jehožto wodu sám Spasitel swým swatým křtem posvětil, a tu ho owšem neuštálé zamějštnání zdržowalo od wýprawy i tak welkolepé a vzdálené slawnosti. — Zatím zdržowali ho od toho nejspíš také w poslední době někteří biskupowé uchylující se w učení o Božství Syna Božího dle wůdce swého kněze Aria od pravého učení církewního. Doufajíce tak u něho přízně a podpory naléztí pro swůj blud, zdržowali ho owšem obe křtu, aby císař nepoznal tak hueb ani bludné učení jejich, ani zpáchaný swůj na synowci zločin. Než tu donutil ho konečně Bůh sám ke křtu.

Roku 337 po welkonocích přepadla ho těžká zimnice w Konstantinopoli, i dal se tedy obweztí do teplých lázní w Helenopoli (w Bithynii), kdež w chrámě Božím horlivě se modlil; kleče wyzwal se tu Bohu ze wšech hříchů

svých nahlas, načež biskup wložil na něj ruce jako na katechumena (čefance křtu.) Na to dal se odvezti na svůj zámek Achyron nedaleko Nikomedie, kdežto svolal k sobě biskupy okolní, takto k nim promluvil: „Dlouho toužil jsem s newšlownou žádostí po spasení w Bohu. Nyní jest tedy čas, abych obdržel znamení nesmrtelnosti (křest) a stal se účastným blahobárné pečeti (břimování). Rád jsem se posud tím, že se to stane w řece Zordaně, kdež byl i Pán pokřtěn, awšak Bůh zařídil, aby se to stalo zde. Odstup tedy každé další otálení. Dá-li mně pak Bůh ještě více žiti, a dostane-li se mně toho štěstí, že budu s lidem Božím w chrámě Páně blíti a w modlitbách společných účastnost bráti, slibuji, že si taková pravidla žiwota ustanowím, ježby byla důstojná a Bohu libezná.“ — Na to biskup Nikomedský, Eusebius, jej slawně pokřtil a spolu jej i obřimowal. Maje pak bílé roucho pokřtěných na loži smrtelném, skončil w něm na Boží hod swatodussní o poleдни r. 337, w 64 roce věku, a w 30. roce panování svého, načež w chrámě Cařihradském dwanácte swatých Apollolů slawně pohřben jest. Dějepis nazwal ho Velikým, církew řečá cti ho co swatého.

§. 54. Církew za Konstantinových tří synů r. 337—361.

Wšickni tři synové Konstantina císaře: Konstantin, Konstancius a Konstans byli wychováni dle wšile otcovy po křesťanskú; otec sám napomínawal je, aby sobě wážili wiry a zbožnosti nad wšselité bohatství a wládu; a když je učinil podwladari (cesary), důtklivě jim připomínal, aby se předewšim o církew starali, a wšsude

se veřejně co křesťané osvědčovali. Štoda však, že jim taky nemožstipil ono pozvolné a obezřetné nakládání s pohanstwím, jež bylo ještě všude w státním zřízení widěti, a že jim nezanechal šetrné a spravedlivé chování k pohanům, jichž weliké množství ještě nacházelo se i mezi wznesenějšími, učenějšími a možnějšími lidmi, zvláště w Římě. Dělalif si tito četní a wážní občané naději, že po smrti mocného Konstantina, otce, aspoň u synů jeho zase snad k wšelakým hodnostem přijdou, a také wíce své opět platnosti a wážnosti dobudou, a hlásili se zajiště o to také u nástupců Konstantinových; ale synové chtěli násilou wypořeniti pohanstwí, a získali tak bohužel zewnitřní jen wítěžstwí církwi.

Když Konstantin syn w boji s bratrem Konstansem přišel již r. 340 o život, zmocnil se Konstant celého západu, kdežto Konstantius panował na wýchodě. Konstant boje se o trůn rozšířený a nedůvěruje posud ještě mocným pohanům, wydal hned r. 341 rozkaz protinim, aby totiž pohanská powěra přestala, a bláznovské oběti odstraněny byly. Mnozí křesťané myslili tím býti oprávněni k boření pohanských chrámů, jelikož i císař některé zawřiti a zbořiti dal, awšak museli od násilného tohoto puřtoffení pro wnitřní bouře zabrženi býti. Když pak Konstantius stal se po smrti bratrowě (r. 350) samowládcem celé říše, začal zuřiti proti pohanům. Roku 353 wydal přísný rozkaz, aby se všude, zvláště pak w městech wýchodních wšech chrámů pohanské zawřely a aby se nikomu přístup do nich nedowolował; takéž nikdo nesměl wíce obětowati modlám, a to obě zakázal pod pokutou smrti mečem (!). Tím zatw-

dili je pohané ještě více, zvláště když viděli jak spustil život císař sám wede.

Ž usťodil tento císař více katolické víře nežli kterýkoli jiný vladař pohanský, jednať řečeným nesmyslným pronásledováním pohanů, jednať ale, že iřa obklopen biskupy arianskými, odpadlými od pravého učení Kristowa, pronásledowal také horlivé biskupy, jako Athanasia a Hilaria, a napomahal i weliké roztržce w církwi Páně.

Právě proto wypuťl po jeho smrti opět strassný odpor proti křesťanstwí. Nástupce jeho Julian, třetí syn bratra jeho Konstantina hleděl wssemi silami zcela wíru pohanskou opět powznesťi a upewniti.

§. 55. Církev za Juliana odpadlíka r. 361—363.

a) Wychowání jeho až do nastoupení trůnu.

Když zemřel Konstantin Weliký, rabili wojansťtí wůdcowé synům jeho, zvláště pak wladari wýchobních krajin, Konstanciowi, aby dal mimo dwa své bratry, wladare Konstantina a Konstanse, celou rodinu císařskou, zvláště pak Konstancia, svého newlastního strejce čili bratra nebožťtíka císaře Konstantina Welkého i s jeho třemi syny zavražďiti, an prý by ho o trůn připrawiti mohli. Swolil i tomu uťrutný Konstancius a mimo jiné zabit jest strýc Konstancius a nejstarší syn jeho. Wssak mladší Gallus iřa nemocen, byl usťetřen a nejmladší sťestileť Julian byl též pro outlost mládí zachowán na přimluwu biskupa Marka z Arethusy. Aby wssak nestali se nebezpečnými trůnu jeho, určil je oba i duchownímu stawu, a poručil je bedlivě přidržowati jen i modlení a rozjímání nábožnému; wychování jejich pak swěřil

příbuznému arianskému biskupovi, Nikomedskému Eusebiowi, jenž sám twáril se co katolíka, a taky Juliana tomuto pokřtěnství učil. Z starý služba z otcovské roby, jmenem Mardonius, pohan, ponechán Julianowi k opatrování, a ten pilně sděloval mladému svěřenci svému powěry své pohanské, obraznosti dětské owšsem lahodící. Z kázal Konstancius 14letého Juliana a bratra jeho pro wětší jistotu zawesti na jwůj zámeček Marcellum w Cappadocii, kdež po celých šest let w příjné samotě držáni jsouce, měli se služb swými dosti času, aby se dopátrali prawé příčiny tohoto s nimi nakládání, a taky měli již k tomu rozumu dosti, aby uvažowali ukřutenstwi na otci a bratru jejich spáchané. W dwacátém roce poslán jest Julian sám, an se zatím bratr Gallus maje menších schopnosti, cesarem na wentowě stal, do Cařihradu, aby tu w studiích pokračowal; a tu se stal učitelem jeho mudrák Ekebolius, jenž měnil wiru poblé wůle wladářů a prospěchu jwého. Tu seznał tedy trochu důkladněji spisy pohanských Řeků a celou tu směs powěstí náboženských ji zamilowal, nemaje a newida nikde okolo sebe prawou wiru Kristowu w životě právě křesťanském. Přinucen přijal i nižší poswěcení. Rbž wšak Konstancius neměl žádných dítek a wzdělanější mužowé pohlíželi a chowali se k nadějnému Julianowi co k budoucímu nástupci trůnu: odstranil ho císař hned do Nikomedie pod záminkou, aby tu w studiích pokračowal. Tu pak jsou mu dáni za učitele dwa pohansští řečníci a mudrci, Libanius a Maximus, kteří získali ohnivého jinocha wíře w starořecké báječné bohů čtením řeckých básníků a mudrců. Nějaký pak pohanský wěštec namluwil mu, pak-li se oddá upřímně účtě bohů a wzkříší-li i bohoslužbu jejich, že ho

šťastná budoucnost očekává; a podvodní pohanskí kněží návodem Maximovým prohlásili ho v tajemných slavnostech svých za vyvoleného od bohů, aby je opět k bžmalé slávě přivedl. To všecko přivedlo ho k tomu, že se stal v 20. svém roce v srdci horlivým pohanem, ačkoliv veřejně ještě písmo sv. v chrámech předčítával, kaple mučeniků navštěvovával a i vlasti na způsob mnichů si stříhati dával. Když však bratr jeho Gallus, cesar, najednou bez všeho soudu pro podezření velezrády utracen byl, držen jest i sám Julian r. 354 po sedm měsíců ve vězení; ale konečně poslal jej císař na prosbu choti své na další studie do řeckých Athen, aby ho takovým způsobem od sebe a od vlády vzdálil. Tu s ním studoval stejně sv. Řehoř Nazianský, jenž pozoroval s jinými křesťany nekřesťanské počínání Julianovo, a s úzkostlivosťi prorockou o něm propověděl: „Ach, což to za mella na sebe vychovává si v něm říše římská!“ Ano Julian hoře nenávisťi proti císaři z úlisné chytrosti, aby život svůj od úkladů císaře zachoval, napsal jemu i manželce jeho dva pobízivé pokřtěné listy, plné chvál a lichocení. Ale potměšilý císař netěře mu a chtěje ho odstraniti, učinil jej raději císařem ve Francouzích, doufaje, že při neustálých vpádech Němců někde v boji o život přijde. Však šťastně sloužilo tu odvážlivému a u vojáka oblíbenému mladíku, tak že za čtyry leta ve mnohých vítězných bitvách Němce často porazil, krále jim zabil, a části země jejich na Římu se zmocnil. Aby nadšené vojsko nepromolalo si ho již za císaře, povolal jej strýc císař, aby mu přispěl ve válce proti Persiánům; ale vojáci nechtíce lonati daleké a obtížné cesty na východ rozhoř-

čení isouce tím proti císaři a ponuknutí prý „múli bohů,“ promolali si Juliana za císaře, jenž jim to sám poradil a i nabídnutou čest císařskou „ku všeobecnému blahu říše“ také hned přijal roku 361.

Nyní se teprve zřejmě pohanem objevil. Bylť ovšem ještě o Zjvení Páně v noci v chrámu křesťanském, ale mluvilo se již v sboru křesťanů, že též noci i taký pohanským bohům obětoval. Na cestě své proti strýci císaři konal slavné oběti bohům za šťastné dosažení trůnu, a posílal slavnějším pohanským chrámům v Řecku skvělé dary. Spolu dal se veřejně očistiti od poskvrnění křesťanského, jež prý si přijímáním sv. svátosti způsobil. Vstoupil totiž do jámy prkny přikryté, jež byly jem tam promrtané; na uich pak zabili pohané býka, a krev z něho tekoucí dírkami na Juliana měla ho očistiti od viny Kristovy, tak že co pravý pohan z jámy vystoupil. Tomu též obřadu museli se z rozřazu jeho podobiti i jiní odpadlí křesťané. Domědew se o tom Konstancius uzavřel rychle pokoj s Perissany a táhl proti Julianovi, ale náhle zemřel již v listopadu na pochodu tomto, roku 361. Julian ohlásil Athenským, že obnoví bohoslužbu pohanskou, na to slavně wjel do Cařihradu a přijat jest za samowladaře celé říše.

b) Obmezování křesťanské winy a nátišky wěřícím činěné.

Julian z osobní msty ku Konstauciowi, jenž otce a bratry jeho zavraždil i jeho pronásledoval, pať z nechuti k náboženství křesťanskému, jež se mu bez přesvědčení jen povrchně wnučovalo, tak že ducha jeho nepoznal, umínil si potlačiti křesťanstwí, a obklopen jsa pohany, chtěl znovu powznésti pohanstwí, kteréž si byl z knih zamiloval a za-

mňsslel tím upewniti trůn swůj, jakož i dobýti si velké vážnosti a slavného jména „obnovitele státu i úcty bohů.“

Především tedy měla i mira Kristova, chrámové, kněží a wyznáváci její přijíti o wšsecka práwa, wyjadu, důchodu, statky a wýhodu, kterýchž za předešlých císařů z rodu Konstantinoma došáhli. Staw věci jedním rázem zrušen byl, tak že biskupové uemajíce zvláštní přednosti před úředníky, nejměli wíce rozepře wsselike sami romuati, aniž jaké důchodu z císařské kash nebo odkazu a dědictví přijímati, ano císař chtěl též, aby státu nawrátili wšsecko, co došawáb od něho došáhli; křesťanství nazwáno jest neznabožstwím a nebezpečným uowotárstwím, kteréž, jšouc státu nebezpečné, musí z veřejného žimota, z úřadu, z wojska a ze škol najednou wyfliženo býti. Spolu pak měly wšsecky chrámy křesťanské, jež jindy pohanům patřiwaly, a buď křesťanům odewzdány byly, nebo aspoň zawřeny stály, najednou bohům nawraceny a pohanům otewřeny býti, aby w nich wssude slavné oběti konati mohli; křesťanským pak chrámům odeprěna wšsecka peněžitá podpora od státu, a wzato i práwo něčeho děditi, nebo wůbec přijímati. Na počátku neměl jice císař w úmyslu, užíwati při tom násilných prostředků, jelikož ho opatrnost a štrach před četnými křesťany zdržowaly, a proto pjal sám místobržitelům: že nechce, aby Galilejští, jak potupně křesťany nazýwal, usmrcománi nebo proti práwu a špravedlnosti pouze pro wiru mučeni byli, aneb nějaké nátišky zakoušeli; nebo bloudi prý špisse z newědomosti, než ze zlého úmyslu. Věpe prý jest, přeswědcomati libi poučowáním, aby od tohoto šproštěho bláznowství odstoupili, nežli je bitim,

nadávkami a tělesnými tresty k přijetí úcty bohů do-
háněti. Zaslouhují prý spíše politování, než nenávisti.
Umínil si tedy chytřejším způsobem víru Páně
udusiti. Nejprvé povolal všecky za předešlého císaře
arianského vyhnané biskupy katolické nazpět do země,
chtěje toho docíliti, aby se církev vnitřními třenicemi a
hádkami s arianskými biskupy tím více seřabovala. Že
skutečně horlivé katolické biskupy v zemi nechtěl trpěti,
ukázalo se hned na sv. Athanasiovi, jenž se taky
z vyhnanství navrátil. Nebo tento musel se, sotva se
navrátil, zase z Alexandrie, svého města, i z celého
Egypta vyfliditi pod záminkou císařovou, že ho katolický
lid velmi nenávidí pro neustálé jeho rozbroje o víru.
A když lid císaři na pokřtiskou tuto lež zadal snažnou
prosbu, aby statečný ochrance Božství Páně v městě
na své stolici biskupské ponechán byl, tu vyložil císař
bez obalu příčinu svého záští proti němu. Že prý tento
odvážlivý člověk a starý svůdce lidu, nepřítel bohů a
uerestných zlošynů některé vzueffené pohanské paní ke křtu
byl pohнул, a proto že odstraněn býti musí, aby pohan-
ství nemohl šířiti.

A aby činil roztržky a různice v církvi mezi
biskupy a věřícími, sám šel proti lidu. Když
v městě Bostře pohané se proti křesťanům zbouřili,
zdržel sice vážný tamnější biskup Titus křesťany od po-
bouření se a splácení nátiště, psal to však císaři, stěžuje
si na newinné utiřkávání pokojuého lidu. Ale Julian
odepsal křesťanům v Bostře: „Biskup Váš mrzí se nad
ztrátou svých bývalých práv, a proto mne proti vám
popuzuje, a na vás žaluje, že prý jste se sice chtěli po-
bouřiti, ale že jste se nikoli z vlastního usneffení, ale

jen jeho napomenutím teprve upokojili. Proto vyhýžte z města takového biskupa“ — v čemž ho tito ovsšem neposlechli. Podobně neměli křesťané více povyššování bhati na úřady a na důstojenství ve vojsku, aby jen sprostý lid Kristovu víru vyhánával a tudíž aby ta víra žádné vážnosti nepožívala. Proto poručil, že chce neob-
lomně, aby se všude přednost dávala nábožným a swatým mužům (pohanům), před neznabožskými Galilejskými (křesťany). A když křesťané museli odstupovati z čestných míst těchto, dohládal jim úsměšně císař: „Ewangelium vám zapovídá užívatí meče, a bažiti po zemské slávě a vezdejších statcích.“ Podobně měli zůstatí vyloučení křesťané, učitelové i mládež ze všech vyšších škol, aby tak křesťané nutně newzdělanými ve vyšších naukách (řečnictví, mluvnictví, básnictví a muctví) zůstali a jen v sprosté třídě obywatelstwa náleželi. Věděl, že učitelové křesťanství vřborně působí na křesťany, a že vzdělanci jejich zbraně své proti pahanským powěrám wřtečně obracetí umí. Z říkával jim úsměšně: „Celá moudrost wasse záleží ve slowě: „Wěr — a proto vyhýládejte raději ewangelium Matousse a Lukasse.“ Wssak do nižších škol přece dowolil mládeži křesťanské choditi, domníwaje se, že tu od pohanických učitelů a žáků pohanství pozná, jemu přiměne a tak v němu později přistoupí. Proto taky bylo dowoleno popouzeti v diwablech proti křesťanům hanobením jejich jmena a podezříváním; i wsselíké bohoslužebné křesťanské obřady býwaly zde směšně nápodobeny od herců a sice i v přítomnosti císařově. Porphyrius herec dal se pro posměch na diwabie pokřtiti — ale v tom proniknut swětlem milosti Ducha sw., v skutku oswědčowal se na místě pravým křesťanem bhati

a byl potom šat co mučeník na oslavu jména Kristova. Konečně dal se císař sám i do spisování trojdielného spisu proti křesťanské víře pod názvem: „Ovvrácení, jež ewangelium zničuje,“ a použil tu lži i rouhání proti Kristu, proplítaje svůj spis schvalně bibličtými slovy, aby tím spíše nezběhlých čtenářův ománil. Kristus Pán, pravil, byl prý pouhým člověkem, jenž za celý život svůj na nejvšech ve vsích, v Betsaidě a Betanii, několik slepých a chromých uzbralil a glé duchy zapřisahal; byl prý kuřičem proti císaři, ač ani svých vlastních přátel pro sebe získati nemohl; žádný apoštol nepocháwal prý ho za Boha, leda mladý Jan, že o něm něco neurčitě a nesrozumitelně napověděl, jakoby byl nebe a zem stvořil. A tohoto zemřelého člověka Galilejského, k němuž neustále jiné zemřelé k veřejné poctě přibírají, cti po 300 let jen nejpotrzenější, nejspustlejší a nejsprostější lidé, kteří drží tyto pohádky, ač v nich nic Božského není, přece za náboženství, v němž místo důkazů jen nějaké zágraty se jim wypravují. Proto prý se taky jenom děvečky a otroci přibíali ku Kristu strze Pawla — kdežto žádný vzdělaný se k nim owšem nemůže přidati. Ostatně není prý to vlastně žádné náboženství, ježto žádných obětí nemá. Tak wysmíwal se taky křesťanům, že prý jsou lehčowěrní učenci newědomých rybářů, kteří celé noci s bábami sedají, se modlí, a od postů celi mblí a na polo mrtví zůstávají. Sw. Řehoř Nazianský opřel se Julianowi sice dvěma swými řečma v Cařihradě; když však mnozí se dali přece spísem tím k odpadnutí svěsti, a pohané křesťanům smele wytkali, že nikdo z křesťanů nemůže ani tento spis wyvrátiti, napsal sw. Cyrill Alexandrinský

arcibiskup (413—441.) v pozdějším století různých spisů proti spisu Julianovu, z něhož řečené náhledy Julianovy poznáváme, anto se původní Julianův spis ztratil. Aby sužil a potupil náboženství křesťanské, vyhýval Židy k obětem, a když mu pravili, že jen v Jerusalemě obětovati smějí, umiul si, že na potupu proroctví Páně o věčné zřáze chrámu Jerusalemského sám dá opět tento chrám vystavěti. S výkázal hned veliké sumny peněz na tuto stavbu, vyhýwaje odewšad Židy k návratu a k tomuto národnímu a náboženskému podniknutí a poslal tam i svého přítele a úředníka Alhypia z Antiochie za dohlážete a ředitele stavby. S hrnuli se hned odewšad Židé k Jerusalemu, posmívající se křesťanům; muži chtěli rukama swýma přispíwati, ženy skládaly a zasílaly k tomu účelu své šperky. Když pak již wšeho stawiwa nawezli a základy wykopali, překazil Pán celé to dílo. W noci strhl se neobyčejný wíchr, rozmetal hromady stawiwa a zashpal základy. A když znova zase stawěti chtěli, stalo se zemetřeseni, zborilo wystawené zdi, wýhobilo i staré základy, porouchalo i okolní domy, a i mnozí dělníci při tom poranění jicu. A když wzdor těmto wýstrahám w práci pokračowali, wýsslehly plameny ze země, popálily řemeslníky, a nepřestaly hořeti, až tito práce nechali. Událost ta w celém wýjewu swém nebá se ani upírati, ani přirozeným spůsobem nikterak wýložiti; neboť pohanský souwěký dějepisec a ctitel císařůw, Ammian Marcell, se zmiňuje taky o těchto plameních či ohnivých kouřích a spalených dělnících, a sw. Jeroným odwołává se na tehdaž ještě žijící ohněm possfozené některé ty dělníky. Nesmíme taky přehlednouti, že se podobné úkazy nikdy ani dříwe, ani

později w Palestíně nepřihodily, že se tehdaž jen kolem chrámu objevil, a že jen tak dlouho se opatovály, pokud dělníci od práce neustali. Sv. Řehoř Nazianský a Jan Zlatoušský dohládají také, že mnozí Židé i pohané proto w Krista jsou uověřili. Julian mrzel se owsšem welice pro toto zmaření zámyslu svého, i oswobodil jako ze rozboru Židy od daní, zrušował žaloby proti nim zdwížené, wyžýwal je k modlitbě za wítězství nad Perssany, a slibował jim, že po wítězství jim wystawí Jerusalem a tam i své jídlo wywolí.

A nestítal se Julian nešprawedlností, násilí a utiskování, aby křesťany k pohanské státní wíře přinutil. Tak ukládal křesťanům weliké daně, wětší než pohanům a Židům, a když si křesťané na bezpráví stěžowali, obhýl je úsměšně, řka: „Tím, že wám pomáhám od peněz, usnadňuju wám cestu do králowství nebeského, neboť tam mají dle wassi wiry jen chudí přijíti.“ — Dále dal císař jám zawřiti několik kostelů, mezi nimi hlavní kostel w Cařihradě, jiné olcupil, wzam jim wsecko jmění, nádobí, a pozemky kostelní wojátům a jiným pohanům rozdával. Když w Antiochii wyhořel kostel Apollůw, nejpiš ueopatrnosti pohanského kněze, swedl to Julian na křesťany, dal zawřiti hued kostel (arianský) weliký w Antiochii a pobral z něho poswátne nádoby. Ano z pomsty dal krew z oběti pohanských do studnic a potoků liti a wsecko maso i potravu na prodej wyložené wodou z pohanských obětí políwati — čímž se ale křesťané, poučení slowy sw. Pawla, od nich zdržowati nemuseli. Nejwětší nátižky a ukrutnosti wsať trpěli museli křesťané, když žádal císař, aby každý křesťan, jenž se za předešlých císařů w boření pohanských kostelů zúčastnil, sstodu

učiněnou zase nahradil. Že vsať mnozí takowou náhradu dáti nemohli, jiní pať ošwědčowali, že pohanské chrámy dle wíry stawěti uemohou, a náhradu dáti powinni nejsou, jelikož chrámy ty z rozkazu předešlých wlád zrušeny byly, tož jsou za to žalařowáni, mučeni na skřipci a jiná trestáni. Biskup staríčků Marek z Arethusy, w Syrii, jenž Julianowi zachránil w mládí život před mečem Konstanciowým, měl dáti náhradu také za jeden zbořený chrám; když vsať toho učiniti nemohl, násilně tlucen, medem na těle potřen, a do sítě wčelám, wosám, mouchám a wšsemu hmyzu wpměssen jest, načež s ním dále o náhradě wjednawali. Marek jsa při tom Bohu odané myšli trpělivě snášel wšechť muč, tak že místo- držitel přimlouwal se sám u císaře za propuštění jeho, jelikož prý stařec ten trpělivostí swou jen křesťany oslawuje i zahanbení pohanů. Město Cesarea w Kappadocii, jež před časem tři kostely pohanské bylo zbořilo, z trestu ztratilo své jméno a městská práwa, tak že jen za wesnici powažowáno býti mělo.

Jestě hůře vsať počínali si pohané sami, widouce toto počínání císařowo a uemajíce je co báti nějakého za to trestu. S činili sami ze své wíle mnoho nátišťů, křiwů a násilí křesťanům, a byli k tomu ještě ob císaře powzbuzowáni i podporowáni. S drancowali a bořili tedy křesťanské kostely, a císař sám přiznal je Antiochenickým, že pohané na jeho posmynutí w okolí wšech „hrobů bezbožných“ (kostely křesťanské) s neobychejným nadšsením rozbořili a ostatky swatých mučeniků rozházeli a spálili. Jinde zas pohané ze mstwy wraždili křesťany; w Palestíně a Fenicii zuřili zmláště proti duchowním a pannám křesťanským, křizowali je za živa, na

kušy trhali, a jedli syrové jejich maso, zvláště w Gaze a Heliopoli. A když místodržitel potrestal několik zbujnů w Gaze, že zapálili swévolně chrám křesťanský a tři křesťany zabili, sesadil ho Julian, řka: „Náč zamíráti ty, kteří se provinili na několika Galilejských, od nichž bohomé mnoho zlého zažili.“ A když si křesťané u něho na tyto ukrutnosti stěžovali, obhýwal je úsměšně, řka: „Zať pať můžete si na to stěžowati, wždyť každý křesťan má trpělivě snášseti wsecka protiwenství.“ —

c) Zwelebowání pohanské wíry.

Julian chtěje potwznesti pohanství, wzal si za wzor Konstantina Welkého; co tento činil pro wíru křesťanskou, chtěl činiti Julian pro pohanškou. Předewšim zrušil wsecky zákony a zákazy proti pohanskému náboženství, a toto prohlásil za náboženství státní; kněžstwo pohanské u velikém počtu i chrámům rozličných bůžků znouu zawedeno, a hojnými důchody opatřeno jest a císař sám prohlásil se za nejwšššího kněze. Z zasvětil w paláci swém též jistý chrám modlám, a postavil sochy wssude po chodbách i zahradách a hájích. Každého dne obětowal sám bohům, ano sám si i tomu stípal dříví, rozdělawal oheň, zabíjel zvířata, a klabl je na oheň, wrhal se před nimi na zem a líbal nohy soh jejich. Pouěwadž pať se nedostáwalo chrámů pohanských pro množství kněžstwa, kázal, aby se wsecky pohanům odnáté chrámy jim nawrátily, neb aby se nowé stawěly, i nabal je bohatými důchody z císařské i ze swé pokladnice, žádaje aby se i stwělou stambou wyznačowaly, i stwoťnými obětmi wyznamenawaly. Aby pať zjednal swým chrámům hojného lidstwa, swáděl křesťany wssemožně i odpadlictwí. Předewšim měli křesťanstí úředníci a

učitelové postoupiti místa swá pohanům, lebabý se raději obřekli wírů, očistili se a bohům obětowali. Mnozí z nich, zvláště lehkomyslní oni přeběhlíci, kteří za přeběhlých císařů ze zisku a ne z přesvědčení stali se křesťany, odpadli hned, čímž ovšem církev mnoho neztratila; mezi těmi byl i bývalý císařův učitel, Etebol, jenž nyní k vůli císaři opět k pohanství se nawrátil, ač po smrti téhož císaře zase do církve přijat býti žádal. Umřel mnozí a mezi těmi i wznesení, jako pozdější císařové Jovian a Valentinian a dva znamenití učitelové w Athenách a w Římě nepobali je modlám. Císař sám nabízel swou přízeň a milost mnohým, jestli se opět k pohanství nawrátí; tak sliboval vyplniti obywatelům města Bessiny w Galacii prosbu jejich, pašli tam chrám pohanště bohyně wstawi; a odpůrce swého Modesta, kdž se stal pohanem, učinil císař za to docela přednostou w Cařihradě. — Anc Julian wzghwal zřejmě Alexandrinšlé k odpadnutí, ukazuje jim na sebe, že prý i on až do 20. roku křesťanem býwal, a nyní že již dvanáctý rof horlivě bohům slouží, což prý by k wellému jeho potěšení také mohli učiniti. — Nejssprostších podvodů w tom užíwal u wojska. Předemssim obnal práporům wojenštm značy křesťanště, bada místo nich obrazy bohů pohanštm naštrčiti; i přissel s nimi a spolu s penězi, jež chtěl rozdáwati, k wojsku. Než wšak přijal wojál peníz z ruky císařovy, musel dříve jda okolo práporu hobiti několik zrnek šabibla do připravené tu nádoby s uhlím, načež jej císař za odpadlého křesťana — a nowého pohana prohlásil. Mnozí bázkivci nechťeli císaři veřejně odporowati: jiní newěděli ani proč tam mají šabiblo wrhati, newssimnuwse si bohů na prápo-

rech; ale jiní statečně odpírali císaři, a mnozí z podve-
dených veřejně mu oswědčovali, že tím uikterak uějakou
úctu bohům pohanským wzbdáwati nechtěli.

Nlež tím wšším málo zrůstalo pohanstwí. Chtěl
mu louečně císař pomoci napodobowáním křesťan-
ských zřízení při službách Božích, kněžstwu a ústa-
wech dobročinných, aby iprostší křesťanský lid touto
podobností dal je ipisse swěsti. Tak nařizowal kázání
w chrámech pohanských, a pro kostelní zpěwy i zwláštní
sskolú w Alexandrii zařídil; kázal rauní i wečerní mod-
litby a welmi četné a slawné oběti konati, a dal kněžím
welmi skwostuh oděw uprawiti. — Kněží pohanstí,
kteří owšem již pro známé klamy přišli u lidu o wáž-
nost, prohlášení jsou od něho za poswátne osoby, jimž
nikdo ublížiti nesměl; kdoby pať jim ublížil, měl na čas
z chrámu (poblé křesťanů) wyhossťen býti. Ano císař sám
předpisowal, kdoby knězem býti a jaťby se chowati měl;
jen mužowé nejwáženejší a čistých a bezúhoných mratw
měli se tu kněžstwí bráti; přijatí pať měli we dne i
w noci předepsané modlitby, oběti a očisťowání konati,
po celý čas, když službu při chrámu zastáwali, neměli se
z chrámu wzdalowati, neměli nic nejlusšného mluwiti, ani
čísti, ale měli se bohoslužebnými zpěwy bawiti, a filo-
sofickými spisy se obírat. Tudiž taky neměli nikby di-
wablo nawssťetowati, ani s herci w přátelstwí wstupo-
wati, ale směli nejwšě jen do domů wznessených a wzác-
ných osob někdy zajiti, a tak přednost přede wšsemi ji-
nými si dobýwati a udržowati.

Wida pať, že křesťané si wážnost u přitwřenců nej-
wíce swou dobročinností získali, kázal zařizowati w mě-
stech ústawy pro domácí chudé i nemocné a pro

přespolní cestující. „Hanba je to,“ pravil, „že pohanští kněží chudými pohrbají, a lid také se jich ne-
všimá, kdežto prý není viděti Žida nikde žebrati. Ano,
bezbožní Galilejští žijí nejen své chudé, ale i pohany,
ač to tito prokletci jen proto činí, aby pohany k sobě
nalákali.“ Proto také dal do Galacie zavésti mnoho tisíc
měr pšenice, a množství vína, aby tak dal jiným
příklad dobročinnosti.

d) Marňost a konec horlivosti Julianových.

Něž vzbor všemu tomu neobživo a nepomznělo
se zpráchnivělé a přežilé pohanství. Julian ovšem sám
si lichotil, že mnoho pro bohy podnikl a tím změnu ve
víře docílil, než chrámy jeho storem prázdné zůstaly.
Něbýlo se také čemu diviti; ziskuchtími a lehkomyslní
odpadlíci nemohli v neměře své pomzněsti prázdnou
modloslužbu pohanickou, an křesťanství utiskované po
tajmu i veřejně žilo a pučilo. V městech byly četné
vzdělanější a mocnější rodiny křesťanské, ano v Galat-
ských rodinách a u mnohých pohanských kněží byly již
mnohé manželky a děti křesťanů, a mnozí pohanští
úředníci přechovávali tajně u sebe křesťanské kněze, od
nichž se víře křesťanské učili. Nejlépe se však císař
přesvědčil o marňosti svých svých v městě Antiochii,
jež k největším městům na východě náleželo. Byl tu
totiž chrám a háj boha Apolla, jež Julian dal zase
otevřít, a novými sloupy ohrádit, aby tu jako nejvyšší
kněz výroční slavnost ke cti Apolloně uskonával. Při-
šel jednou do chrámu — našel jej prázdný, a nebýlo
tu ani kadidla, ani zvířat k obětem; našel tu pouze
jednoho starého kněze. Když pak císař zahanben, rychle
se ptal, co obětovali Antiochejští, odpověděl tento

smutně: „Nicého nedali, a proto přináším aspoň svou vlastní kůsu za obět.“ Rozmrzel se na Antiochenský císař a vytykal jim v řeči k radě městské konané velké shledy na hostiny, kdežto přede Apolloni ani ptáka, jako ta nejposlednější ves na hranicích nedají, a kdežto jejich ženy dary svými tolik chudých víře galilejské zůstali. Ale měšťané si mezi sebou s úsměchem povídali, že marně mýlí císař svět na rub obrátiti. Na to dal zabiti několik set volů, a celá stáda i jiných zvířat k oběti a k usmíření Apollonu, opakoval to po delší čas, tak že vojáci celé hody až k přehycení z těchto obětí mívali. Než Hospodin showed mu jen do času, a urýchlil konec vlády jeho. Julian zapletl se do války s Peršany a konal k tomu neobvyklé příprav, chtěje vítězoslávou převýšiti všechny své předchůdce. Především dotazoval se na to oraklů (prorokujících kněží pohanských), které mu ovšem vítězství pro jeho lásku k bohům slibovali, ano jám zpytomol přede vůli bohů a předzvídal výsledky války z vnitřnosti zvířat, a jak někteří tvrdí i z vnitřnosti zabíthých lidí; bohům pak sliboval nejčíslnější oběti, když zvítězí. Na podzim odešel do Antiochie, chtěje býti přítomen tajemným přípravám k válce, a konal tu takové oběti, až měšťané se smáli, že konečně ani hovězího dobytka k obětem nedostane.

Peršané nabízel mu pokoj — ale Julian ve své hrdošti nepřijal toho nabídnutí; okolní národové nabízel mu pomoci své, ale on spoleháje na své bohy, zamítal je. Na jaře odplulo 1100 lodí s potravou a vojanskými potřebami, a 100.000 mužů vedl sám císař do boje. Počala bitva. Peršané nebyli na takový odpor připraveni, a couvali, — Julian vníkal za nimi

dále do země, a dal se od lživého uprchlíka peršského zavést do pusté krajin, kdež byli Persané dříve obilí na poli spálili. Tu pak zaplavili ho vodou ze všech stran, tak že hladem umíralo vojsko, a doráželi na ně jedovatými šípy, zahánějíce je do rozpustitých vod, aby v nich zahynuli. Císař sám pustil se do nejprudnějších řad a do nejtužší seče, kde raněn kopím swalil se na zem, načež do stanu ovnessen bhw, v noci ducha vypustil, dne 27. června roku 363. Čítal 32. rok věku svého a dvacátý měsíc vlády své. Umíraje v zoufalství nad nepodařeným vítězstvím a marnou péčí o moldářství vyhobil, jak píši, křepet krve své rukou do očí, volaje: Tedy přece jsi zvítězil Galilejský! (Křesťe Sežijši).

§. 56. Církev za křesťanských nástupců Julianových.

Julian byl poslední pohanský císař v římské říši; po něm vyvolávání byli a to obvykle od vojska jenom křesťané za císaře, a sice panovali vždy dva najednou, jeden na východě a druhý na západě, až na Theodosia Velikého.

Nástupce Julianův Jovian prohlásil hned úplnou svobodu křesťanské víry a poručil ji zvláštní obraně mistodržitelů svých, spolu pak vrátil kněžím křesťanským všechna práva, jichž za Konstantina dosáhli. Ussaf i pohanům ponechána úplná volnost u víře, jelikož následkem nucení za předesských vládařů někteří lidé umyli velmi lehkomyslně víru svou měniti, takže nejen pohané ku křesťanům, ale i někteří pokřtění ku pohanům ze zisku přebíhali.

Nástupce jeho Valentinian I. šel touž showivátnou cestou, jenže noční oběti pohanské pro mnohé neplechy poněkud obmezil. Ale syn jeho Gratian r. 375 až 383 přitřeji opět vystupoval proti pohanům; především dal odstraniti z radnice římské sochy bohyně vítězství, kterou po odhlizení Konstantinově Julian tam opět byl postavil; státu přispěvsky pohanickým kněžím k užitku a na oběti dávané, jakož i vsedky jejich ujednání zrušil a pozemsky chrámové posádnici státní přivlastnil. Roku 382 hlásili se pohanští římsští radní, v čele majice znamenitého řečníka Symmach, a žádali za odvolání těchto protipohanských rozkazů. S četl před císařem i radou zvláštní obranu pohanských bohů, kteří prý Římu k slávě a moci dopomohli, dokládaje, že to jedno jest, jakým spůsobem se bohové cti a že tudíž císař pohanskou věru jako jinou chrániti má; ale císař dle vůle rady římské, jež z většiny již křesťanská byla a k radě sv. Ambrože, newyhověl žádosti této.

Po dvou letech, když vládl bratr jeho Valentinian II. a zatím Symmach starostou římským se stal, zadal ve jmenu pohanů opět písemnou žádost k císaři o zachování a zvelebení pohanského náboženství. Ale sv. Ambrož vyžádal si spis tento od císaře a odpověděl na něj zvláštní císaři věnovanou knihou, kdež mezi jiným praví: „Nenuť nikoho k vyhnání věry křesťanské proti vůli jeho, ale nepostavuj taky oltáře pohanské proti přemědčení svému. Ozdobiš-li dary pohanské chrámy, nemůže od tebe církev žádných přijímati, a postaviš-li modlám oltář, zavrhne oltář Páně oběti tvé. Všdyť to taky nebýlo nikde slýcháno, aby byl nějaký pohanský císař

křesťanskému Bohu oltář postavil." Císař odstrahou touto poučen, newěhowěl tedh ani nhyjí žádosti jejich.

Něž teprw Theodosius Welš (379—395) panuje w celé řissi, chopil se násilných prostředků proti pohanům, ač k nemalé škodě wíry Páně samé. Předewšim zapowěděl těm, kteří od křesťanstwí opět odpadli, děditi a obkázowati; na to r. 381 zapowěděl ty oběti, kdež pohané z utrobh čili z wnitřnosti zwiřat budoucí věci wyzwídati chtěli, a poněwadž je to tedh škorem u každé oběti dělalo, bhlh tím takřka wšechh zapowězenh; roku pak 384—386 měl se wšechh chrámh pohanšké na wěchodě a w Egyptě zawřiti. Roku 392 zapowěděl císař weškerou bohoslužbu pohanštou, takže nesměli pohané ani chrámh nawštětowati, ani modlám je klaněti, ani doma bohům oběti přinášseti, a to pod peněžitou pokutou nebo zabawením statků; hádání pak budoucích věcí z wnitřnosti zapowězeno jest pod pokutou smrti, a prokonsulům hroženo jest pokutou 15 liber zlata, paklibh pohanšké chrámh sami nawštětowali nebo se náwštětwe jejich od pohanů ueopřeli. Rada římšká r. 393 potwrdila zákon tento a prohlásila křesťanstwí za náboženstwí po celé řissi panující.

Škoda jen, že křesťané, kněží i lid, a zvláště mníšti dali se swěsti bludnou tou zásadou, že musí dříve zbōřiti wšechh pohanšké kostelh, jinak že pohané nikoh křesťanskou wíru nepřijmou, a že páchali při tom na pohaněh násilí i bezpráví. Řěžbh byli posledhli rady sw. Řehoře Nazianského, jenž hned po smrti Julianowě křesťaněh napomínal, řka: „Nezueužívejte nabytých práv a neoplácejte pohanům nátišh wám dříve od nich činěné.“ A proto mohl je kárati pohanšh mudrc, a welebitel Zu-

lianůw, Libanius, řka: „Násilí není prý dle wasseho náboženství dowoleno, zawrhuje prý nucení a chwálí jen přestwědčení; ale proč tedy žuríte proti chrámům, neboť tím nepřestwědčujete, ale násilí konáte, přestupující sami přikázání wíry své.“ Tak zbořeny jsou wssedky chrámy pohanské w Alexandrii, když se lid pohanský pobouřil, že císař Wacšiw chrám w křesťanský kostel obrátiti dal; a w Sprii biskup Marcellus spálen jest od rozbrážděného lidu při boření jednoho chrámu pohanského.

Wssak nástik, jež Theodosius činil poháním, neprospěly, spíše sšlobily církwi křesťanské, neboť onen Libanius veřejně oswědčowol, že mnozí jen na oko přijali křesťanskou wíru, w srdci pak že pohany zůstali; chodili prý sice do kostela, žbálo se, že se modlí Bohu, ale modlili prý se bohům swým pohanským. A sám sw. Augustin wolá: „Co to pomáhá, stanou-li se pohané jen na oko křesťany, a jsou-li jen tělem w kostele, když srdce jejich jinde jest?“ — Tak weliká část obywatelstwa římské říše upadla w náboženštou netečnost i w newěru.

Synové Theodosiowi, Arkadius a Honorius, (r. 395—424) ustanowili konečně wphubiti mocí pohanstwí na wenkowě, kamž se bylo z měst uteklo; proto měl w r. 399 wssedky pohanské chrámy na wenkowě zbořeny býti, w městech pak měl stále zawřeny zůstati; wssedky oltáře a sochy veřejné byly odstraněny, kněží pohanskí jsou z měst wppowězeni, a r. 416 jsou wssickni pohané z úřadů a wojenských hodností wplončeni. Ano císař Theodosius mladší, jenž na wchodě po Arkadiowi († 410) panowal roku 423. ohlásil, že prý již ani pohanů nestává, což se owšem nitteral s prawdou

a skutečnosti neshodovalo; neboť on sám vybáwal ještě pořáb zákonů proti pohanům, hrozil jim, patli nepřestannou bohům obětovati, ztrátou jmění, vyhnanstvím a smrtí. Ano pohané udrželi se na východě ještě po něm až do polovice pátého století, a na západě ještě v 6. století bylo jich nalézti.

Štoba, že křesťané nebbali rady tehdejších otců církevních, jako sv. Jeroným a sv. Jana Zlatoústého, kteří hlásali: „Není křesťanům dovoleno, aby násilím a nucením pohanství zapuzovali, ale raději necht žádného poučují, přesvědčují a láskyplným životem napravují!“ Což i později sv. Řehoř Velký radil, řka: „Ty, kteří nejsou křesťani, musíme hleběti wlibnosti, dobrotou, napomináním a přimlouváním i jednotě wíry přivést, aby nebyli obstrasseni hrozbami násilími a strachem před námi, ježto je krása swatého ewangelium i wíře přiwábiti může.“

Zatím walili se němečtí národové neustále do římské říše, a gotský král Alarich dobyl Říma již roku 410; roku 452 usetřil totéž město hunský král Atilla jen na žádost římského papeže Lwa Velikého, roku pak 455 usetřil krutý wůdce wandalský Genserich, jenž z Afriky přitáhl i Římu, obywatele tohoto města aspoň od zavraždění taktéž na prosby papežovy.

Konečně nastoupil vládu slabý Romulus Augustulus, který wšak ze strachu složil korunu i nohoum německého knížete Odoakra, krále Herulského, načež tento povolal konec římské říše roku 476, učiniv se králem italským.

Tak padla římská říše — a s pádem jejím zmizelo poznenáhla pohanství, ustoupivši mocné wíře Kristově! —

III.

Bludné učení Ariowa o Božství Pána
Ježíše (r. 317—381.)

§. 57. Arius, kněz Alexandrinský a biskup jeho Alexander. r. 317.

Sotwa, že církev pokoje a svobody dosáhla a se volně rozšiřovati a upewňovati mohla, tu powstali w kruhu jejím nepřátelé jejímu učení nebezpeční — a hrozili jí tím více záhubou, an byli vlastní její údové. Wůdcem těchto nepřátel stal se kněz Arius w Egypťském hlavním městě Alexandrii, kde za času císaře Konstantina wchládal na učenosti proslulé škole křesťanské Písmo swaté, a spolu zastával duchovní správu u jednoho z kostelů městských. Byl muž w letech již pokročilý, učený a pro své wůlné chování k jiným wůbec oblíbený. Spolu pak byl mravů čistých a horlitel pro přísnou církevní kázeň, tať že jeho uawedením asi sedm set panen Pánu Bohu čistotou se zawázalo. Spouštěje se wssat při wchladech swých mimo stanowisko církwe a zabřídaje někdy až do příliš hlubokého rozumování, zbloudil konečně w článku wíry jednajícím o Synu Božím, w kterémžto již za času sw. Jana Wíláčka i jistý Cerint byl pochybil. Znal owšem učení církwe, že jest Kristus druhá Božská osoba stejné bytnosti a přirozenosti s Bohem Otcem, t. j., že má tytéž Božské wlastnosti či božnosti, jako Bůh Otec, iša mu we wšem rowen, a že byl od věčnosti od Otce zplozen, pravý Syn Boží: ale uicméně toho učil

a za neomylné zjevené učení Boží to vyvádával, že je Pán Ježíš vlastně tvorem Božím, byw od Otce před časť z něho učiněn, že byl owšem před jinými twory stvořen, nikoli wšak že není věčný; jest prý owšem podoben Bohu Otci, jako tvor stvořiteli swému podoben bhti má a může, nebyl a není wšak Otci nikdy rowen, nýbrž je od něho zcela odwislý; byl sice od Boha Otce přijat za Syna a jmenuje se tak, ale to jen proto, že se mu zwlášttních milostí od Boha dostalo. Na důkaz toho pať doklábál se owšem textů z Písma swatého, jež o lidské přirozenosti Pána Ježíše a o jeho ponížení mluwí, jako k. p. n sw. Jana (14, 28.) čteme: „Otec wětsší mne jest,“ ale přehlídal docela, anebo hleděl dle swého učení wykládati texty, jež zřejmě o Božství Páně mluwí, jako též u sw. Jana: (10, 30.) „já a Otec jedno jsme.“ Posluchači, ctitelé a wyučenci jeho drželi je mistra swého w tomto učení tím spíše, an obratnými, ač nejasnými slowy se o tom pronášel; ostatní lid pať, wida čisté mravy učeného kněze, nemohl ani pochopiti, že by coś bludného učil. Pozoruje toto rozdwojení wěřících Alexandrinských u wíře, powolal tamější biskup Alexander roku 320. Aria k sobě, a dotazował se ho na učení jeho o Božství Syna Božího, jež on owšem před ním netajil, ale za pravé učení církwe prohláswati a to odůwodniti hleděl. Biskup swolal tedy swé kněžstwo ku společné o tom poradě a pozwal k této veřejné rozmluvě i několik biskupů, kteří tu právě přítomni byli. Wšak když Arius nedal se přeswědčiti o mylnosti swého učení, aniž pať od něho nechtěl pustiti, byl se swých úradů církewních sesazen a co bludař z církwe wyloučen.

Tomu na wzbor hleděl Arius a ctitelé jeho zísťati

nowých přívrženců a hájitelů učení toho; hledal je nejprvé v Alexandrii nejen mezi křesťany, ale i mezi Židy a pohany, a to nejen u vznesenějších, ale i u sprostých, tak že tito v divadle tropili si posměch z učení církevního o Pánu Ježíši; biskup byl pomlouván a podezříván co do pravověrnosti jeho, a zášť mezi věřícími proti němu rozšiřována jest po městě. Než Alexandr nepřestával horlivě vyučovati lid v pravém učení církve, a porážel tak nejlepším způsobem učení a důvody Ariomy. — Nemohouce tedy niceho v městě poříditi, obrátili se Ariani na weneš, přemlouvajíce lid a zvláště ženy k svému učení. Wssat i tu jim překlázel horlivý biskup Alexandr, neboť psal hned biskupům africkým i asiatským o tomto proticírkevním učení Ariomu, a oznámil jim jeho odsouzení v Alexandrii vyřknuté. A když tento přece neustával rozhlašowati učení své, svolal Alexandr asi sto biskupů afrických do svého sídla, a tito souhlasíce s ním úplně, potvrdili nejen wshocování Ariomo, ale wmrhli i wsecky kněze z církve, kteří s Ariem drželi. Na to biskup Alexandr ohlásil to asi v sedmdesáti psaných wíce vzdálenějším biskupům v jiných zemích, dávaje jim wštrahu před Ariem, — ale zatím chobil Arius ob biskupa k biskupu, hledaje ochrany a přízně a stěžuje si wssude na svého biskupa, že prý ho pro pravdu pronásleduje. Konečně našel a ziskal lichotným psaním v Nikodemii, hlawním sídle císařském, biskupa Eusebia, jenž Aria do města přijal, a sám se náčelníkem tohoto nowého učení stal, tak že Ariani se nyní Eusebiané zwáti počali. Tehdy sepsal Arius nowou knihu o svém učení, w níž připomíná mezi jiným, že prý již mnoho pro čest Boží a učenost svou wtrpěl, ač prý učení to je zjemené

a pravé učení Boží. Mimo to sfládal pro sprostší lid písňe, aby tak učení jeho o nebožství Páně i w libu snáze se ujal.

Ž nastaly newyhnutelně třenice mezi wěrným biskupem Alexandrem a arianským biskupem Eusebiem. Nebo kdežto Eusebius přičiňowal se, aby zísťal Ariowi a učení jeho biskupy a kněze w krajinách wýchodních, přetážel mu w tom wssude Alexandr, a posílal biskupům tamějšším listy wštrahu dáwající proti bludnému učení Ariowu, jež jim prawdivě odhalil a wplóžil; i napomínal, aby se nedali swáběti od Eusebia, jenž w hrdošti své se domýšlí, že osud celé církwe od něho záwisi. Tím rozmrzen, swolal si Euseb přiwržence své do Nikomedie, načež poslal oběžní list ke wšsem biskupům, aby se Arianů nestranili, jelikož prý tito jsou prawowěřící křesťané, a aby i Alexandra k tomu přeswědčení přiwésti hleděli. Ano Eusebius psal sám Alexandrowi, že snab dobře neporozuměl učení Ariowu, jelikož prý tento prawého učení církewního se drží a tudíž zase do církwe přijat býti má. Taktéž psal i Arius sám s ostatními wšobcowanými kněžimi Alexandrowi, omlouwající mylné své náhledy o Synu Božím a zahrnujice je we dvoj- smyslných slowech, ano dofládali konečně zřejmě, že jest jejich učení totéž, kterému se od biskupa Alexandra naučili a které taky i církew hlásá. — Než prawowěrný Alexandr nebal se ani oblomiti, ani oklamati; ale dowozowal na nowo w listech swých odpor učení Ariowa proti učení církwe a zřejmou bludnost jeho.

Tu podařilo se Eusebiowu roku 323 zísťati na swou stranu císaře Konstantina, jenž nejša ještě ani pokřtěn, chtěl císařskou swou důstojností rozepři tuto

to učení církevním rozhodnouti. I psal tedy císař ote-
vřený list Alexandrowi i Ariowi to ten smysl, že ta věc,
o které se mezi nimi jedná, není veliké důležitosti, je-
liž přej se vlastně o žádně bludné učení nejedná, nýbrž,
že se jedná toliko o rozličný náhled to učení méně pod-
statném a to přej by se sluselo, aby se spolu oba
smířili a tak powstale roztržky to církwi odstranili. I po-
slal spolu jednoho swého biskupa ode dwora císařského,
znameního Hosia z Korduby (Kordowa to Španělich),
do Alexandrie k biskupowi Alexandrowi, aby to
smíření obou stran provedl a pokoj to církwi wy-
jednal. Ale sotwa že přišel Hosius k Alexandrowi do
Egypta, poznal snadno, že smíření to nemožné, an Arius
zcela proti církwi a proti Alexandrowi učí, že Pán Ježíš
není Synem Božím a tím owšem celé wřkoupení, celou
církew a wíru křesťanskou podrývá. A nawrátim se
k nepořizenou k císaři, wložil mu to jasném swětle blud
Ariow, wřsledky a škodliwost jeho. Tím pohnut císař
Konstantin, aby ukončil to hroznou roztržku to církwi,
rozepsal ku wšem biskupům říše pozvání, aby se na
státui útraty sešli na wšeobecný církewní sněm do Nicei
to Malé Asii, a to aby sporné toto učení rozřešili.

§. 58. Sněm církewní to Nicei r. 325.

Na tento po apostolích první wšeobecný sněm cir-
kewní do Nicei to Malé Asii (nyni Trn) sešlo se
318 biskupů a veliké množství kněží a jáhnů. Byli to
hlawně biskupové wřchodní církwe, o nichž církewní
dějepisec Theodoret († 458) napsal, žeby wřším právem
sborem mučeníků nazwáni býti mohli, jelikož mnozí z nich

měli ještě ob posledního (desátého) proná sledován; známky na těle své věrnosti a statečnosti křesťanské, jakož jsou jizvy a zmrzačené údy. Ze západní církve byli tam mimo některé biskupy evropské předemšším řádní zástupcové římského papeže Silvestra s úplným plnomocenstvím, jelikož on osobně pro stáří své se tam vydati nemohl. Tito zástupcové byli: vyššejmenovaný biskup z Korduby ve Španělech, Hosius, a dva římsští knězi Witus a Vincencius. — S Arius a Eusebius s sedmnácti přívrženci svými je doštavili. Císař pak sám štědrosti císařskou vydržoval všecky shromážděné po celý čas rokování.

K vyhánění biskupů zahájil císař w paláci svém sám církewní sněm, vyhýwaje otce shromážděné, aby rozepři w učení — wšroky písma swatého rozhodli a tak opět smornosť do církve uvedli. Když pak ariansští biskupové císaři podali stížnosti a žaloby proti ostatním tam shromážděným prawověricím, jakož jim byli nepřáteli, žádající o pomoc a zastání, odbýl je tento, citě se nepowolaným soudcem, řka: „Bůh Wás ustanowil za biskupy, a dal wám moc, abyste we wíře rozhýzowali.“ Na to dály se porady od 19. čerwna do 25. srpna w chrámu Páně u přítomnosti císaře a za předsednictwím římského papežského zástupce, biskupa Hosia. Nejprvé wýložil Arius učení své o Pánu Ježíšsi, Synu Božím, ale tak zřejmě proti církewnímu učení a nešetrně, že 300 otců powstanouce, zacpávali sobě uši, zawrhující učení a wýklad takový. Mezi nimi wýnikal zvlášť Cařihradský biskup Alexander, Alexandrinský biskup Alexander a jáhen jeho Athanasius. Sen Nikomedský biskup Eusebius a Nicejský Theognis s několika málo

jinými nepozvedli hlasu svého. Na to wyzwáni jsou Arianí, aby učení své z písma swatého dožáali; ale osobní wyklady jejich a libowolné a násilné přerucování textů, jakéž si bowolowali, nelíbilo se shromážděným otcům, zvláštěť řady učeny a ohnivý jáhen Athanasius weblé Cařihrabského biskupa Alexandra slawně z písma sw. i ze sw. otců posawádní stálé učení o Božství Páně zastávali a hájili. I zawrhli tedy sněmující otcové úskočně sestawené wyznání wíry, jež Arianí podali, a wyřkli učení církwe o Božství Páně zřejmě we zvláštěním, ale wyznání apostolského složeném wyznání, jenž až posud Nicejské wyznání wíry slowe a takto zní: „Wěřime w jednoho Boha, wssemohoucího Otce, stwořitele wssech widitelných i newiditelných věcí. A w jednoho Pána nasseho Ježíše Krista, Syna Božího, jednorozeného z Otce, to jest z podstaty — bytosti Otce, Boha z Boha, swětlo ze swětla, pravého Boha z pravého Boha, narozeného, ne učiněného, Oci rovného w podstatě, sfrze něhož wssedko učiněno jest, co je na nebi i na zemi. Jenž pro nás libi a pro nasse spasení sstoupil (s nebe) a wtělil se a človětem učiněn jest, trpěl a wstal třetího dne (z mrtvých) a wstoupil na nebesa, přijde soudit živých i mrtvých“ a t. b.

Spolu pak wyřkli soudní nálež o Arianech takto: „Ty pak, kteří prawi, že byl jednou čas, kde ještě Syna Božího nebylo, — a že ho nebylo, než se narobil, — a že z něčeho učiněn jest — nebo, kteří se domníwají, že je jiné bytnosti a přirozenosti než Bůh, nebo že je Syn Boží stvořen nebo proměnlivý — tyto wylučuje katolická a apostolská církev ze své společnosti.“

Na to se měla usnešení tato obe všecky podepsati. Konstantin o tom souhlasil s otci; Ariani neměli chuti k podpisu, ale báli se o swá biskupská sídla, kdyby veřejně před císařem odporovali celému sněmu, jenž byl do swábní učení všeobecné církve vyřkl, a proto podepsali taký odsouzení bludu tohoto a pravé učení církve. Jen pět se jich zdráhalo z počátku; konečně pak pouze Arius s dvěma biskupy egyptskými odepřeli podpisu svého, učež Arius zejména co twrbosijný bludař (kacíř) prohlášen byl, spis jeho byl i ohni odsouzen, on pak i s oněma dvěma sesazenými biskupy do Ilirie od císaře jest wppowězen. Ale biskupové Euseb Nikomedský a Theognis Nicejský, kteří podepsali takřka nuceně wpoznání wiry, zpěčovali se podepsati odsouzení Ariowa, wmyslouwajíce se, že Arius nikdy tohoto zamrženého učení se nebržel a je newpoznáwal, nýbrž že zcela dobře po křesťanskú o Synu Božím smýšlel a učil. S nemutili je ostatní otcové k podpisu. Císař posléze na konci sněmu napomínal všechny k pokoji, poroučel se do jejich modliteb a wbdal okružní list ke všem osadám křesťanským, ohlašuje jim, že učení církve jednomyslně rozhdnuto a dokázáno, tak že nyní každá roztržka a pochybnost přestati musí. S píse: „Co těch 300 biskupů ustanowilo, jest hlas Boží, neboť Duch swatý sstoupil do mysli těchto ctihodných a sšlechetných mužů a oznámil jim vůli Boží.“ — Římský papež Silwestr, obdržew usnešení sněmu Nicejského, potwrbil je k žádosti shromážděných otců, a na shromáždění biskupském w Římě, kde 272 biskupů pohromadě bylo, veřejně je ohlásil a poslal o něm oběžný list do celého swěta křesťanského.

Alle Alexandrinští přitwřenci Ariowi, nemínili se

nísterafž přibržeti ani rozhobnutí sněmu we wíře, ani důtkliwého napomenuti císařowa, které jim Konstantin zmláště byl zaslal, nħbrž pobouřili město i celý Egypt proti Církwi i císaři, chtíce tať wýnutiti na wládě a na biskupích, aby Arius nazpět powolán byl. Císař dal tedy hlavní vůdce pobouření toho odwěsti k soudu do Nikomedie; awšsať tu zastávali se jich biskup Euseb Nikomedský a biskup Theognis Nicejský tať příliš, že císař, rozhněwaw se na oba, je z biskupstwí sesadil a do vyhnanstwí odeslal a na jich místo od libu nowé dwa biskupy zwoliti dal, i spolu mezi lid spis swůj proti Ariowu bludu rozššřiti kázal. Než w tom obrátily se věci při dwore císařském we prospěch Ariůw. Ariani totiž před lety wnutili sestře císařowě Konstancii za duchowního rádce arianského kněze, a když nyní zemřela, císař sám téhož kněze sobě připojil. Tento pať chytře dowedl namluwiti císaři, že prý se Ariowi bezpráwí od sněmu stalo, jelikož on tať o wíře nesměššlí, jať o něm sněm twrdil. Císař při prudké powaze a horliwosti své, neporadim je s niħm, wlastnoručním listem z dne 27. listopadu r. 327 Aria nazpět přiwolal, a ten se w císařském moze do Nikomedie z vyhnanstwí nawrátil. S podal hned císaři písemné wýznání wíry, w něm dokládaje se Bohem, wěcným soudcem, že wýznání jeho s wírou celé církwe ouplně souhlasí, a zapřisáhal prosbou císaře, aby jej i stoupence jeho s církwi smířil. A císař w skutku, nejša jěště ani pokřtěn, wýmššil se nad práwomocnost a rozsudeť sněmu — a prohlásil Aria za prawowěřícího ouda církwe.

Než po Ariowi žáwali Ariani též nawrácení obou

wypowězených biskupů a dosazení jich na jejich biskupské stolice. I dosáhli toho skutečně, ač podobným způsobem, ježž sobě oni dva vypovězenci vymyslili. Sepsalí totiž biskupům před třemi lety w Nicei shromážděným list, jenž měl býti jako odpověď na jejich nevážno jim poslaný dopis, w němž prý jim psali, že je chtějí nyní slyšeti, a že tedy třeba, aby se domů navrátili. Spolu pak žádali tito dva biskupové w řečeném listu, aby to otcové církevní i císaři ohlásili, by je sám nazpět povolal. — Věc celá byla pouhý klam, jelikož domnělý list biskupů k oněm dwoum byl vymyšlená lež, aby císař oklamán byl a oni se snáze do vlasti nazpět vrátiti mohli. Odpověď tato doneffena jest ob Ariánů císaři — a tento neptaje se dále nikoho, nařídil nazpět povolati a na předsedlá místa usabiti biskupů Nicejského a Nikomedského r. 328.

§. 59. Sv. Athanas, arcibiskup Alexandrinský r. 328.

Tu zemřel w Alexandrii horlivý biskup Alexander, statečný obhájce Božství Pána Ježíše, a nawrhoval před smrtí svou lidu třicetiletého jáhna Athanasia za nástupce svého, ač se byl tento, vyhýbaje se důstojnosti tak wznešené, z města prýč odebral. Po několikadenním modlení w kostelích a po mnohém prošení, volání a boléhání lidu zvolili shromáždění biskupové w skutku Athanasia na stolicí uprázdněnou a posvětili ho nejprvé na kněžství a pak na biskupství. Ariánům byla tím zasazena velká rána, jelikož znali Athanasia ze sněmu Nicejského, a považovali ho za vždy nepřemožitelného odpůrce učení svého. Horlivost Athanasiova brzy se objevila. Chtěl se Arius nyní

po smrti předešlého biskupa do Alexandrie navrátiti; ale sw. Athanas nepřijal ho do církve ani tehdaž (r. 332) když se za něj biskup Nikomedský Eusebius přimlouval. S stěžoval si na to Euseb císaři Konstantinowi — prose ho, aby se Arian ujal, načež císař Athanasiowi písemně rozklazoval, aby bez obkladu přijal do církve nejen Arian, ale i wšech ty, kteří si toho přejí, jinak že by ho s biskupské stolice i vůli položi w církvi sesaditi musil. Ale sw. Athanas srdnatě odepsal císaři, že církev se nikdy s kacíři nespojowala a nespojí, a že nemůže tedy ani on přijmouti těch, kteří Božstwi Páně popírají.

Nyní tedy strojili Ariáni ze msty záhubné útlady sw. Athanasiowi, a Euseb biskup Nikomedský získal tři arianské biskupy, kteří z rozličných zločinů sw. Athanasia u císaře obžalowali. Císař přemluwen od nich swolal i tomuto wyšetření sněm šedesáti ariánských biskupů do Tyru we Fenicii roku 335., na němž prý církevní dějepisec Eusebius, biskup Cesarejský, iša u Konstantina velmi oblíben, předsedal. Sw. Athanas nechťel ani přeb kacířský a neoprávněný tento sněm jíti, ale na wphrůžky císařovy odebral se tam konečně s čtyřiceti dewiti egyptskými biskupy.

Předewším obviňowali ho Ariani z násilí, které prý jisté zachowalé panně křesťanské učinil. Bobplatili totiž jednu nestydatou newěstku, jež před sněmem tímto twrdila, že prý jednou přijala pohostinu biskupa Alexandrinského Athanasia, který prý ji wšsal za to nejen násilně porušil, ale i potom barý uchlácholiti hleděl. Tu wystoupil před ni se sw. Athanasem dorozuměný kněz, jmenem Timotheus, jenž dělal, jakoby byl biskup Athanas, a prawil i ní: „Mluwil jsem kdy s tebou,

bhl jsem kdy w domě twém, znáš mne a učinil jsem tobě násilí?" — Ale ona dala se do zuřivého křiku: „Ano, znám tě, tys biskup Athanas z Alexandrie, tys mne zprznil násilím — tys mne pať pobplacoval" — a wyprávěla kdy a kde se to stalo a jak se na něj dobře pamatuje. Tu užaslo celé shromáždění; zvláště pať biskupové egyptští, kteří se sw. Athanasiem přišli, když tento wstana osvědčil se před ní, že on jest Athanas a nalehal na přísné potrestání najaté hanebnice. — Tu křičeli biskupové ariánsští, že ještě jiných a větších zločinů dopustil se Athanas. Ukazovali totiž nselnutou ruku, twrbice, že se jim před třemi lety biskup jejich Arsenius ztratil, a že prý ho Athanas dal na kusy rozsekati, aby jebné ruky jeho i čarobějnictwí upotřebiti mohl. S tu ptal se Athanas některých ariánských biskupů: zbali Arsenia znají? A když mu přisvědčovali, dal služebníkem swým zawolati biskupa Arsenia, který bhl ob Ariánů schwalně zamežen a střežen; ale když se bhl o nespravedlivých nářicích, které se Athanasowi pod touto záminkou činili, dozvěděl, utekl tajně a pospíšil i Athanasowi do Thru, kdežto, bhw posud též stoupencem Ariánům, se obřekl blubu a w zákrytu trwal až i soudu tomuto se dostawil. Když pať wstoupil Arsenius, ptal se sw. Athanas Ariánů: „Se tento biskup wáš Arsenius, jehož jsem zabil?" Zamrzeli se a zuřiwě wolali: „Ale ruku aspoň jemu si ušel!" „Nikoli!" odpowěděl Athanas, a obhalil jim pláště jeho, aby se přestvědčili, že žiwá žaloba jejich! — Dále obwiňowali jej ze zločinu swatofrádežného, jelikož prý lágal knězi Malariowi, aby ariánskému egyptskému knězi Ischprowi poswátých kalichů zlomil a oltář pod ním zwrátil. Ale.

sw. Athanasius oswědčoval s egyptskými biskupy, že Ischyras ani knězem nebyl, ani svěceného kalicha neužíval. Sněm však přece ustanovil poslati do Egypta někoho Ariana k vyšetření té věci, ale tito Makaria ani nepředvolali, ani k sobě nepustili. — Zatím usnesli se zabránění Ariani potajmu, že přece Athanasia obsoudí a sesadí. Ale když se o tom egyptští věrní biskupové dověděli, donutili sw. Athanasia, aby v noci se uchýlil k útěku po lodi a šel přímo k císaři do Konstantinopole. Tu obsoudili tedy Ariani a sesadili sw. Athanasia, ač nepřítomného a newinného, a dozwěděvše se o jeho stížnosti u císaře, poslali tam šest mužů ze sněmu, aby ho u císaře obvinili z velezrady, jelikož prý vyhrožoval, že přeláží domoz obilí z Alexandrie do Konstantinopole. Císař nakloněn Ariánům a obklopen jimi bez dalšího vyšetření wyprawěděl konečně Athanasia do vyhnanství do Trewiru.

Nyní tedy mohli přijmouti ariansští biskupové Aria opět do církve, an byl sw. Athanas odstraněn. S učinili to v skutku v Jerusalemě roku 335; když tam světili nový od Konstantina wystawený kostel Božího hrobu, vyhlásili ho za prawověrného a oznámili to zvláštním listem Alexandrinským, aby jej tedy mezi sebe nyní přijali, an ho i císař za prawověrného uznal. Ale Alexandrinskí věřící neuznávali biskupy tyto, ani Aria za prawověrné, vzpomínajíce na milého biskupa svého, vyhnaného Athanasia; a když přece Arius opovážil se tam přijíti, zbouřili se proti němu, tak že jej rychle císař k sobě do Konstantinopole povolal. Ale tu Arius opět oswědčoval přísahou a pod-

písem císaři, že prý brží s učením celé církve, načež císař
 w své nesnázi a nejistotě mu odpověděl: „Mluviš-li
 pravdu, dobře; věříš-li vsať jinať, Bůh tě sud poble
 své přísahy.“ Žiž chtěli jej Ariáni w Konstanti-
 nopoli slawně uvést do chrámu; avšak tamější
 biskup Alexandr statečně tomu odporoval. Ariáni wphro-
 žomali mu: „Zaťo jsme to prosabili tobě na wzbor, že
 nám ho císař nazpět povolal, taťtěž uvedeme jej proti
 své vůli zítra do chrámu, aby s námi přijímal tělo
 Pane.“ — Tož odesel Alexandr w úzkosti této do chrámu,
 a wrhna se na kolena úpěl s pláčem k Bohu
 řka: „Bude-li Pane Bože Arius sem zítra uveden, po-
 wolej raději břiwe mne, služebníka svého, obtud a ne-
 zahánbuj mne před lidem svým tímto bezbožným rou-
 hačem proti Synu Swému. Smiluješ-li se vsať nad
 věrnou církwí svou — a já wím, že se smiluješ — ne-
 wbdávej teby dědictví své w potupu a záhubu a ob-
 straň obtud Aria, aby sem s příchodem jeho do to-
 hoto chrámu blud a kacířství stejně newstoupily, a aby pať
 neplatila bezbožnost za pobožnost.“ — Z těssili se Ariani
 i Arius na žejtřejší slawnost — ale Bůh, jehož cesty
 jsou newzpřytatelné, zmařil sám úmysl jejich. Nebo řbyž
 Arius, jásajícími Ariány doprovázen, z císařského zámku
 ještě w sobotu w sláwě a pšse městem krácel a lid
 křesťanský bolestně na to pohlížel, žbledl najednou na ná-
 městí a bolesti sřlícen musel odstoupiti na stranu pro
 potřebu přirozenou. A řbyž dlouho nepřicházel, sřli za ním
 se podíwat, jaťby se mu wedlo, a k obecnému uřtrnutí
 našli jej mrtvého, an w své krwi leží; měl vte-
 wřenou žílu a wnitřnosti jeho byly wřhbnuty. Tu nastal
 zmatek; Ariáni byli nenabárou změnou touto ohromeni.

ale věřící přičítali to spravedlivé ruce Páně, jež nebá věrných svých zahánbiti (roku 336.) Konstantín ohromen též nenadálou touto změnou, poznal se a vzdal, že Athanasiovi křivdu byl učinil. Na smrtelném loži svém lázal synu svému Konstantinovi, který nad západem věznil, aby Athanasia k návratu do Alexandrie vyzval. Na to císař skonal r. 337.

Po smrti císaře Konstantina nastoupil vládu na východě syn jeho Konstancius, jsa také posud ještě nepokřtěn a od Ariánů zcela obklopen, jako byl otec jeho na konci života svého. Tím lehčeji tedy získali si Ariáni také císařovu vdovu, stráž její a sloužící, i rozšiřovali se nejen v hlavní město Níkomedii, ale i všude po krajích. Než co jim byla vsedla přízeň císařská platná, když nejvyšší jejich odpůrce Athanas byl zase v Alexandrii. I obnovili opět křivé žaloby na něho u nového císaře, načež císař domolil jim na místě jeho vymoliti sobě jiného biskupa. Shromáždili se tehdy k svěcení nového velkého kostela v Antiochii (341. roku) a sesabili tn zase sv. Athanasia, jelikož prý svržen byl již jednou od biskupského sněmu, což se vsať vlastně od nich v Římu r. 335 stalo, a jelikož nyní bez jejich svolení opět na své biskupství došel. I vymolili na jeho místo nějakého Řehoře, urputného Ariana, a vojanskou mocí utvrdili ho na Boží hod velikonocní do chrámu v Alexandrii. Vyslancem císařův sám popuzoval lid proti sv. Athanasiovi, chtěje aby tak zahynul; než on ušel v též den z chrámu a skrhl se před okolady nepřátel svých. Též poručeno jest na radu Řehořovu přemáhati lid násilím k straně téhož Řehoře; i tloukli, mučili a vraždili lid i kněžstvo a mrškali

panny křesťanské, a zmocňovali se kostelů pouze pomocí vojáků.

Abyž pak opovážili se Ariani žalovati sv. Athanasia i v Římě u papeže, chtějíce ospravedlniti sesazení jeho a žádající za potvrzení Řehořova: tu poslalo 100 egyptských biskupů slavnou obranu sv. Athanasia do Říma, prosíce o pomoc v útlacích a pisklech těchto. Papež Julius povolal obě strany, Athanasia i Ariany, do Říma, načež se sv. Athanas poslušně a ochotně dostavil r. 342. Ale Ariani bojíce se, že se nespravedlivě násilí jejich prozradí, odepřali papeži, že prý nejsou povinni ho poslechnouti, an prý mu do východní církve ničeho není. Sv. Athanas se tehdy slavně v Římě i s ostatními pravověřícími vyhnanými biskupy ospravedlnil, načež svatý Otec Ariany důtklivým listem pro klamné jejich nářky pokáral. Zatím zemřel v Konstantinopoli také vůdce jejich Eusebius, biskup Nikomedský r. 342, jenž se byl nedávno na biskupské jídlo Konstantinopolské wtěl, a obě strany, katolická i arianská, vyvolily sobě každá o sobě nového biskupa; císař pak přidal se k Ariánům, načež muselo vojsko mocí uvést nového arianského biskupa Macebonia do chrámu, což se dělo s tak tuhým bojem, že padlo i 3000 lidí pod mečem. Zatím však ujímal se horlivě Konstans, již vládařem na celém západě, sv. Athanasia, a pohнул proto bratra svého Konstancia, aby svolán byl do Sardiky církevní sněm k urovnání těchto rozepří r. 343. Sešlo se tam asi 70 biskupů z krajů východních a asi 100 biskupů ze strany západní, majíce v čele svým staříčkého Hosia. S Ariani se tam dostavili, ale vidouce převahu katolických biskupů, prchli odtud v noci a sešli se sami do Filipopolí.

Sarbičtí prawowěřící biskupové uznali sw. Athanasia a vyhnané jiné biskupy za newinné, přiřkli jim přebesslá jejich místa a vyhobcowali některé vůdce Arianské zejména z církve. Ale Ariansští biskupové z Filipopolí na oplátku toho vyhobcowali římského papeže, pať slavného Hosia a horlivého Athanasia a jiné věrné biskupy z církve. Tu tedy obrátili se katolíci ku Konstansowi s prosbou o ochranu a tento pohrozil bratrowi Konstanciowi válkou, neusadí-li w skutku, jať synoda uzavřela, vyhnané biskupy na přebesslá místa. Tím donucen, wyžwal císař Konstancius wypowěžené biskupy k náwratu a třikráte psal sw. Athanasiovi, aby se do Alexandrie natrátil, an prý bez toho biskup Řehoř na jeho místě tam zemřel. S natrátil se sw. Athanas podruhé do Alexandrie a wykládal se pochwalným listem od císaře i světlým wysvědčením o prawověrnosti své od papeže k všeobecné radosti lidu r. 346. Než ssloba přeweliká, že náhle zavražděn byl Konstans (r. 350) mocný ochránce Athanasium — a že nyní arianský císař Konstancius celou říši opanowal, přidáváje si titul „věčný Pán světa,“ w čemž mn Ariané přisvědčowali, ač Božství Syna Božího upírali, ano sami ho jmenujice „biskupem nad biskupy“ ač nebyl ještě ani pokřtěn. Ariané dolehali nyní opět na císaře, aby se jich ujal proti utlačowateli jejich Athanasiovi. Císař owšem neměl chuti veřejně proti němu wystoupiti, věda dobře, že 400 biskupů nejen z východu, ale zvláště ze západu a Egypta se Athanasia a učení církve přidržowalo. Než spolehaje w nesnázi na hmotnou sílu wojska svého, smolal biskupy do Arlesu (r. 334) a přebložil jim ob Arianů wysllé obsouzení Athanasiovo. Rdo z biskupů nechtěl obsouzení to podepsati, tomu

hroženo bylo sesazením a vyhnanstvem, kdo pak nechtěl se spojit s Arianem, hroženo mu i usmrcením. Všichni konečně podepsali z bázně, i papežský vyslanec k tomu donucen jest, — jen Trewirský biskup Paulinus odepřel podpisu a šel raději do asiatského vyhnanství, kde hladem zemřel.

Ušlyšsem o tom papež, s rozhorlením žádal ústí vyslance svého Hilaria od císaře spravedlnost a svobodu církve a svolal na novo biskupy do Milána r. 355, kamž se 300 západních a i několik východních biskupů sešlo. Císař předložil jim k podpisu odsouzení Athanasiovi, jinak hrozil jim vyhnanstvem. A když někteří biskupové se císaři opřeli, připomínajíce mu věčného a spravedlivého soudce, a poučujíce ho o zákonech církevních a neodvratnosti církve od státu, obhýl je, řka: „Co já chci, to je církevní zákon, jak já rozkazuji, tak poslouchejte mne biskupové na východě; buď podepíšete, aneb jděte do vyhnanství.“ Tu opřel se statně zástupce papežův, jáhen Hilarius, a bičován za to; tři jiní biskupové, kteří nepodepsali, vypovězeni jsou do vyhnanství — a ostatní, když na ně císař vytasil meč, hrůzou donuceni podepsali. Než ještě dolehali Ariané, aby neohroženého biskupa Hosia, 100letého starce, jenž za sedesátiletého biskupování svého Arianům překážel, císař dal odstraniti. Předvolán, statně hájil učení církve, a když ho císař písemně napomínal, aby se proti Athanasiovi k Arianům připojil, odeslal mu Hosius důtklivý list, vyhlašuje newinného Athanasia, obsuzuje Arianu a varuje císaře před mícháním se do církve, načež byl poslán do vyhnanství.

Scházel tedy císaři ještě jen statečný papež Libe-

rius — i ten měl odsouditi Athanasia a spojití se s Ariany. Proto poslal také k němu do Říma s barhy i vyhružkami — ale papež dal vyhněsti barhy ty z chrámu, jelikož církev ob kacířů obětí nežádá; na to povolán k císařskému dvoru do Milána ke Konstanciowi: ale i tu stál neoblomně jako skála, nedaba se lákati sliby, ani pohnouti hrozbami. I vyhnan byl konečně do Berei w Tracii — a dán pod dohledku arianskému biskupu; na místo jeho pak w Římě dal císař ve svém paláci vystěti ob třech arianských biskupů za papeže arianského jáhna Felixa, jež lib wssat do kostela newpustil; a na místě vyhnaného statečného biskupa Milánského Dionysia, ustanoven byl za arcibiskupa Auxencius, a Arianství nyní prohlášeno bylo za státní náboženství r. 355.

Nyní tedy vystoupil zřejmě císař sám proti Athanasiovi, an ho jiným způsobem odstraniti nemohl, a onen sám dobrovolně odstoupiti nechtěl. Do všech měst rozesláni jsou císařští náhonci a poručeno i úředníkům, aby lib proti Athanasiovi wszude pobuřowali, a biskupy wszude k podpisu proti němu přinucowali, nechtili do vyhnanství jíti. Úředníci pak sami museli se přidati pod ztrátou úřadu k Arianství. W zimě na to r. 356, poslal císař do Alexandrie císařské notáře pro Athanasia, aby se s nimi hned k císaři odebral; lib se právě dne 9. února w noci připravowal na druhý den k swatému přijímání; císařský wůdce swým wojskem asi 5000 mužů čitajícím obsadil tedy kostel, chtěje se tu najisto zmocniti biskupa a wrazil na to středem libu do kostela, až se do popředí protlačil, ale sw. Athanas na prosbu libu pomoci kněží wšsel z kostela,

a prchl na poust do Libie, utíkáje již po třetí ze sídla svého. Nyní stříleli rozšápaní vojáci šíptani po libu, zabijeli jáhny a panny, loupili kostel, — ale Athanasia přece nenalezli. I vysadil císař cenu na život jeho, a dal po něm všude ač marně slíbiti. Tu tedy odesli měšťané sami k císaři, stěžující si na neslýchané násilí vojska a nespravedlivé pronásledování svého biskupa, žádající za něho, a oswědčující veřejně, že chťi pro něho i život obětovati. Ale na vzdor tomu poslal tam císař nového arianského biskupa, jenž měl opět jméno Řehoř a byl takéž surový a ukrutný, jako byl předesslý jmenowec jeho.

Nato dal císař rozkaz, aby se obilí, dosawád od státu církwi dávane, nyní arianským biskupům udělowalo, a zaporučil trestati všeliké pohanění církwi činěné; ano císař sám wyžýwal písemně i pohany i úřady, ba i mládež a luzu, aby Athanasia pronásledowala a katolických kostelů se zmocňowala. Tu wrhl se lid na chrámy, loupil je, páčil poswátne nářadí, vraždil při tom nemilosrdně lid církwi věrný, a minil tím arianskou wíru rozšířiti.

Tak obňaty jsou všedky skorem kostely církwi a dány Arianům, a dwadesáte biskupů a kněží afrických w železích odwedeno jest do vyhnanství; místa jejich objabili pak Ariansští. Než ještě stálo že čtyřem stům biskupů prawověrných na západě, kteří odpírali arianskému učení a přetázeli Konstanciowi, jehož jen 80 biskupů na západě uposlechlo. Mělo tedy též těchto 400 ostatních k Arianství, byl i násilím, přivedeno býti. Tudiž pozváni jsou všickni od císaře k církewní synodě do Wlach, do města Rimini r. 359, kdež pak jim wyznání arianské wíry o Synu Božím k podpisu

předloženo jest. Ale jednomyslně opřeli se biskupové říkouce: „Nasse wíra není ode dnešsta aneb od wčerejšsta, a my jsme sem nepřišli, abychom se snad teprw ob ně-
 toho učili, čemu máme wěřiti, ale abychom zachowáwa-
 jíce ustanowení předků swých, postavili se na odpor kaž-
 dému nowotářstwu we wíře.“ I potvrbili na to slawné
 Nicejské wyznání wíry, wploučili opět Ariany z církwe
 a poslali o tom zpráwu Konstanciowi s doložením, že
 od nčení církwe nikterak odstoupiti nemohou. Ale císař
 nepředpusťw posly k sobě, minil přinutiti biskupy
 k podpisu. Předewšim lágal, aby sněmownici nebyli
 rozpustěni, dočubby sám nebal o wěci této rozhodnutí.
 A to jim nebáwal zúmýslně, chtěje je tam celou zimu
 jako u zajetí podržeti, proti čemuž owšem biskupové se
 též opřeli a císaři w ta slowa odpowěděli: „Wyzná-
 wáme a tímto listem potwzujeme, že nikterak od swého
 úmyslu a wbroku o Synu Božím neupustíme.“ Když
 císař počal jim vyhrožowati a dal je mučiti, odwolá-
 wali w yobcowání Arianů a podepisowali arianšké
 wyznání wíry, proti němuž se na počátku tak mužně a
 odhodlaně byli opírali. Nlačež jsou domů bez dalšších těž-
 koští propustěni byli. Tak zbýlo na západě jen asi dwa-
 cet biskupů wěrných wíře katolické a na wýchodě byl ble-
 slow sw. Hilaria w desíti krajích jen jeden biskup pravo-
 wěrný. Tak pisse sw. Jeroným, wzbýchali wěřící, že
 celý swět stal se arianským — a sw. Hilar biskup
 francouzský, wýhnán byw do Asie, uaríkal sobě na pastýře
 církwe, dohládaje: „Raději byl bych žiw za císaře Nerona,
 pronásledowatele církwe, nežli teď, když musím widěti,
 že biskupové nosí zlaté ošowy císaře Konstancia,“ to jest,
 že k wůli zisku církew opustili.

Konečně slítl se Pán nad těžce zkoušenými věřícími; povolal císaře Konstancia na věčnost, jenž pětadvacetiletým podporováním Arianství usťobil zajiště církvi více, nežli kterýkoli dřívější císař pohanů všemi nástky.

§. 60. Křesťanství a zánik Arianů za císaře Theodosia (r. 381).

Císař Julian odpadl (361—363) nebržel s Ariany, ale chtěl celé křesťanství do ložan vyhubiti. Vyhlásil pak toho na počátku jen pozvolnou cestou docíliti a sice tím, aby všech vyhnané církevní biskupy nazpět povolal, aby se neustálými třenicemi s Ariany sami vysílili a zahynuli. Tu tedy navrátil se opět po 6 letech sv. Athanas do Alexandrie z třetího svého vyhnanství k všeobecnému jasotu lidu; šest dní trvalo osvětlení v Alexandrii; dárky jsou obecné hostiny a ohně na ulicích, do nichž nořavé věci házeli, ohlašovali radostné uvítání biskupa. Jelikož Řehoř, arianský biskup, byl dříve již zabit od lidu, nastoupil sv. Athanas bez přetáčky na svou stolicí biskupskou. Západní biskupové navrátili se také hned do církve, litující svého podpisu vynuceného v Rimini; ty pak, kteří se z vchodních hlásili u sv. Athanasia, usadil na svolané synodě opět na předešlá místa, aby odvolali a Nicejské vyznání věry podepsali. Tím ovšem popudil na sebe zase Juliana, jemuž se záměr jeho nijak nepovedl — a musel opustiti po čtvrté Alexandrii; i plul po řece Nilu dále do pouště. Když ho pak vojáci pronásledovali, chtěje ho z rozkazu císařova usmrtiti, kázal biskup loď obrátiti a protivníkům svým naproti jeti. Tu se potkali

lobi a wšidce se táže: „Widěl jsi Athanasia?“ „Widěl,“ prawi sw. Athanas. „Daleko-li pať jest?“ „Není daleko“ — řekl biskup a plul dále nepozván a zachráněn. — Brzy wšak zemřel Julian a sw. Athanas wrátil se opět nazpátek.

Nástupce na trůnu císařském, Sowián, obrátil se hned za příčinou rozepří u wíře k sw. Athanasiovi, aby mu poslal Nicejské wyznání wíry, což tento ochotně učinil, přiložitw spolu we jmenu wšech biskupů Afrických list wěroucný, a obrž nawštitwil i císaře w Antiochii a žádal ho za ochranu prawowěrného učení církevního. A aj — za dvě leta sšleslo hned tať Arianstwi, že synoda Alexandrinská wěrejuě se wyjádřila: „že Nicejského wyznání wíry drží se zase Španělowé, Angličané, Francouzi, Wlassi, Řekové, Afrika, Malá Asie — ano celý wšchod, wjímaje málo několik arianských chrámů.“ Tať wrátilo se na této synodě 27 arianských biskupů do církwe, ohlásiwšse to i písemně císaři, jenž wšak po osmi-měsíčné wládě již zemřel.

Nástupce jeho Walentinian byl tať wěreu církwi — ale wzal si na neshťestí za spoluwladaře řisse na wšchodě bratra swého Walense, (364—378) nejurputnějššího Ariana. Walens wyháněl biskupy církevní a dáwal statečné wěřící utápěti we wodě, auo r. 367 wydal obecný rozkaz, aby wšicni biskupové, kteří se za Juliana nawrátili, opět do wyhnanstwí odesli. Tím owšem mířil předewšim na hlavu jejich, sw. Athanasia. Město Alexandrie užaslo nad nenadálou bouří nad hlavou swého miláčka biskupa opět wzesslou, ale statečný Athanas raději ustoupil sám, než aby wznišla zpoura, a tajně odesel po páté z města. W noci po jeho nepozo-

rowaném odchodu obkličeni jest wojskem chrám naplněný lidem, aby Athanasia jali a zabili, — ale tento žil, uchrýl jsa w hrobce přáteli swých. Ačbyž se wssak lid nicméně toho proti vládně bouřil, powolali jej po čtyrech měsících nazpět a nechali jej již w pokoji až do jeho smrti (2. kwětna 373). Byl 46 let biskupem w Alexandrii a 20 let ztrávil we vyhnanství pro wíru w Syna Božího.

Alle na wýchodě zuřil císař dále proti církwi, jež tu měla též statečného obhájece učení Páně sw. Basilia, biskupa w Cesarei Kapadocké (§. 66, 2.) Ačbyž císař welel wladaři, aby jej k sobě předwolal a jej denutil k společnosti s Ariany, bránil se tento s neočekáwanou neohrožeností. — „Nepowoliš-li, weliké sschody utrpíš,“ řekl Modestus — „Jaké?“ tázal se biskup. „Ztrátu jmění, vyhnanství, muky, smrt,“ odvětil wladař. — „Sroz jinými věcmi — těmito bych ničeho neztratil. Nicého nemám, leba tyto staré ssaty a několik knih; kamkoli mne wppowíš, budu wssude jako doma; mučit mne nemůžeš, an tělo mé celé wchřadlé je a zabiješ-li mne, pomůžeš mně tím dříve do nebe.“ — „Alle tak neohroženě nemluwil se mnou ještě žádný člověk“ s podivením řekl Modest. — „Bezpochyby,“ odpowěděl Basil, „nemluwil jsi ještě nikdy se žádným katolickým biskupem, nebo jinak by nemluwil než já.“ I propuštěn jest — a ponechán w pokoji († 379). Wěrně s ním hájil swatou wíru proti Arianům i bratr jeho sw. Řehoř Nysjenský, jenž proto poslán byl do vyhnanství; byl po smrti sw. Basilia prawým jeho nástupcem w boji proti Arianství († 394). Semu pak pomáhal přítel a jmenowec jeho sw. Řehoř Nazianský,

arcibiskup Cařihradský, zastává se wíry w Synu Božího spíší i žiwým slowem († 390).

Na západě vlábla w tenthž čas (§. 67, 1.) arianská císařowna Justina se synem swým Walentinianem II. (375—392), majíc hlawní sídlo w Miláně, a tu biskupowal neoblomně sw. Ambrož, jenž wzbor wssemu namáhání arianského císařského dwora nechťel nitteral mimo císařskou kapli ani jednoho kostela Milánského Arianům postoupiti († 397). Byl tu po smrti statečného biskupa Wiktorského we Francouzích, sw. Hilaria († 366), nejmocnější obranou wíry Páně, maje we Wlassích i udatného spolubojovníka tehdejšího papeže sw. Damasa († 384) w Římě (§. 66, 3 a 4).

Gratian císař dosáhnutw po smrti Walensowě vládu nad celou říší, powolal hned wssedky wchýnané biskupy nazpět. On wzal si za spoluwladaře wýchodního obhoblaného Theodosia, za něhož Arianství w římské říši konečně zaniklo.

Císař Theodosius wybal předewšším prowolání k libu r. 380, aby wssični křesťané přidrželi se té wíry, kterou sw. Petr, kníže apostolský Římanům kázal, a kterou římský biskup Damasus a Alexandrinský biskup Petr zachowáwá; jen takowí křesťané se mají nazýwati katolíky, ostatním pak se má říkati kacíři, aby se lid nemátl s Ariany, kteří se též katolíky nazýwati chtějí. Na to wjel do hlawního města Konstantinopole, kbež po 40 let wssedky chrámy w rukou Arianů byly, katolíci pak jen w dosti malé kapli se scházíwali. S nařídil císař, aby se wssedky chrámy wybaly arcibiskupowi, sw. Řehoři Nazianskému, načež se Ariani odebrali do předměstí. (r. 381). Na to wybal císař wssebecně zákon pro celou

říšši platný, aby všecky chrámy katolickým biskupům na-
zpět dány byly, což se i provedlo, tak že Arianství w říšši
řimanště a řecké úplně zaniklo.

U podmaněných neřimských národů, Gotů, Wandalů
a Longobarďů, tam se za císaře Valense dostalo, nachá-
zíme však stopy jeho až do 6. století, ač nescházelo tu
také hrozných pronásledování věrných katolíků jako w 5.
století w Africe od Wandalů za krále jejich Gense-
richa a syna jeho Hunericha, a w 6. století od Gotů
w Španělsku, takže i králův syn, sv. Merimenegild
pro věrnost k církvi z rozkazu vlastního otce zavraž-
děn byl.

IV.

Svatí Otcové církevní w starém věku.

§. 61. Svatí Otcové a učitelové církevní.

Velmi důležité jsou w tomto prvním a nejstarším
věku církevní Otcové, tito věrohodní svědkové a hor-
liví ochráncové víry Páně. Neboť poněvadž písmo sv.
ouplné a celé učení Páně w sobě nezawirá, naznamenali
nám tito učení a nábožní mužové hned od prvních
počátků církve učení Boží, jak je z úst sv. apoštolů
a jejich nástupců slyšali, a jak je tehdejší pravoměrui
křesťané w celém křesťanském světě uznávali, čili slo-
žili w svých knihách učení Kristovo a podání apo-
stolské. Hlavně pak byli bedliví o to, aby sebrali
svědomitě všechno Kristovo a apostolské učení, které

ve písmě sv. nestálo, a aby je neporušené zachovali, jakož i aby podali světu pravé a dobré vyklady písma svatého, jak je sami od předchůdců svých zdědili a ve celé církvi ualezli. Při tom popisují nám tehdejší slavnosti a služby Boží, obřady i obvyčeje církevní, mravy a zvyky křesťanské. Vyhledali pak učení toto nejen křesťanům ve svých kázáních a spisech, ale hájili a zastávali je také proti bludařům a pohanům, osvědčující tak tehdejší víru církve. A právě tito sv. Otcové svědčí nejlépe, že učení nynější církve se s učením nejstarší církve docela srovnává, a že se tedy církev Páně úplně a beze změny po celých 1800 let zachovala a až do konce neporušeně zachová.

Nazývají se svatými církevními Otci jen takoví mužové církevní, kteří 1) pocházejí ze starší doby církve a vedouce svatý život, zanechali nám věrohodné náboženské spisy o tehdejším učení církevním, a 2) které církev zřejmě za sv. Otce církevní vyhlásila. Kterí pak z nich stkvěli se zvláštní učeností a horlivě víru Boží ve spisech svých vykládali a zastávali, ty počila církev zvláštním významem, nazývajíce je učiteli církve (doktor), jakž to i nasse litanie ke všem Svatým dosvědčují; tak se jmenují sv. Ambrož, Augustin, Jeroným, Řehoř na západě; sv. Athanas, Basil, Řehoř Nazianský a sv. Jan Zlatoustý na východě. — Než kdo by byl i znamenité spisy sepsal, při tom však ve spisech svých nebo v mravném životě svém se od církevního učení nebo od křesťanských zásad, třeba jen dost málo, uchýlil, není uznán za svatého Otce církevního a sluje jen církve-

ním spisowatelem, t. p. Tertullian, Origenes, bĕjepisec Euseb.

Poblé jejich půwobu a řeči, w které psali, bělíme sw. Otce na wýchodní čili řecké, a na západní nebo latinské. Ty pať, kteří byli žáť swatých Aposťolů a žili w I. a II. století, jmenujeme wšhradně swatými Oci aposťolskými. Tací jsou sw. Klement, Ignac, Polýkarp a jiní.

Kterí pať zvláště z nich hájili učení cirkwe proti pohanům w spisech swých, služí obráncové čili apologetové wíry, a spisy jejich apologie (obranty) t. p. sw. Justín — učený Tertullian.

My pobáwajíce jen znamenitější a proslulejší, dohlábáme wždy něco ze spisů jejich na důkaz o starobylosti a stejnosti nynějšího učení cirkwe s tehdejší, a k utwzření wěricích we wíře katolické.

§. 62. Aposťolskí sw. Otcové. *)

1. Sw. Klement I., Římský papež a mučeník r. 101 (Žiw. Sw. 23. listopadu).

Klement jest nejstarší ze sw. Oců aposťolských, jenž byl pomocníkem sw. Pawla při hlásání wíry Boží w městě Filipi, kde ho Pawel z pohanství ku Kristu přiwedl. Později stal se biskupem římským, třetím nástupcem sw. Petra, nejspíše od r. 92—101. Wyprawují o něm, že co papež ustanowil sedm písařů (notářů), aby wyšetřowali a naznamenávali skutky mučnické w tehdejší době w Římě. Ole zhožného podání byl za císaře

*) Growněj: Cussila Episy sw. Oců aposťolských 1849. 2. wyd. w Weně.

Trajana do Chersonesu u černého moře vypořádán, kde byl v moři utopen s kotvicí na řku pro víru, pročej ho ctí církev svatá i co mučeníka. Ostatky jeho našli r. 858 sv. Aposstolové slowanskí, Cyrill a Methoděj, na ostrově pod zbořeným chrámem mezi Rozary a donesli je do Moravy, kdežto jakož i v Čechách mnohé kostely ke cti jejich založili, a uložili je konečně v Římě r. 868 v chrámě svatoflementsském.

Důležitý pro nás jest zvlášť list jeho ke Korintským nejen pro svůj obsah o aposstolské víře, takže se veřejně při službách Božích čítal, ale zvláště proto, že svědčí již o tehdejší přednosti (primátě) římského papeže před ostatními biskupy církevními. Korintští totiž sesabili některé hodné duchovní z církevních úřadů bez příčin, s čímž ostatní věřící spokojeni nebyli. Obrátili se do Říma k sv. Clementovi papeži, aby rozepřítuto urovnal, což on také listem svým učinil. Paměť-hodné jest, že nespili do Efesu, ač tam i blíže měli, k sv. Janovi Miláčkovi, který byl ještě k tomu i aposstolem, ale že obrátili se do Říma, což svědčí o uznávaném tehdaž primátě papežském.

2. Sv. Ignac Antiochenský, biskup a mučenič † 107 (Živ. Swat. 1. Února).

Pocházel z Antiochie, hlavního města v Syrii, jsa učedníkem sv. Jana, a druhým nástupcem sv. Petra na biskupské stolici Antiochenské, kdež ke 40 letům církev Páně spravoval. Za císaře Trajana, jenž táhl městem Antiochií do války, byl pro víru odsouzen, aby v Římě byl divným spůsobem k roztrhání předhozen, a pod stráží desíti vojáků odvezen, r. 107. Důležité jest sedmero

listů, jež psal na této cestě okolním církvím, a mezi nimiž zvláště vyniká list k Římanům, v němž vřelou touhu svou po mučeníctví vyjmenuje, i biskupování svatého Petra v Římě dosvědčuje (4. kp.) V listě pak do Smyrny, že sv. Polycharpovi osvědčuje víru naši o Největější Svátosti, an píše: „Kacíři, Doketi, zdržují se od večeře Páně a modlitby veřejné, poněvadž nevyznávají večeři Páně býti tělem Spasitele našeho Ježíše Krista, které za násse hříchů trpělo a které Otec dle své dobroty vzkrísil (kp. 7.). A v 8. kapitole udává rozličné stupně duchovenstva církevního, dokládaje věřícím: „Poslouchejte všichni biskupa, jako Ježíš Kristus Otec, a kněží jako Apostoli, a jáhny ctěte jako z rozkazu Božího. —

3. Sv. Polycharp, biskup ve Smyrně a mučenič † 107. (Žiw. Swat. 26. ledna).

Býl učníkem sv. Jana Miláčka, jemuž nejspíše patří ona chvála biskupa Smyrněnského, již pronáší v svém Živení (2, 8); neboť po smrti sv. Jana byl k 70 letům biskupem v Smyrně a učitelem církve celé Malé Asie, i byl proto od pohanů otcem křesťanů jmenován. Za císaře Marka Aurelia odsouzen byl k upálení na hranici, máje okolo 100 let věku svého. — List jeho k Filipenským zachoval se nám a čítán býval za časů sv. Jeronýma ještě při službách Božích. Dobře již tehdaž rozeznávali věřící úctu Swatých od úcty Boží, a udávají rozdíl ten v listu svém do Filadelfie o smrti sv. Polycharpa takto: „Nebáli nám mrtvolu jeho, abychom prý od Ukřižovaného neodpadli a tohoto ctiti nepočali. Nevěděliť, že nejze nám Krista opustiti, jenž pro

spásu všech na celém světě trpěl, a že jiného ctiti nemůžeme. Před tímto, jenž jest Syn Boží, klaníce se padáme; mučeníky, učeníky a následovníky Páně právem milujeme pro jejich lásku ke svému králi a mistru."

§. 63. Svatí Otcové apostolští v II. a III. století, kteří od apostolských učeníků (otců) vyučováni byli a jejich nástupci se stali.

1. Sv. Justin, mudrc a mučeník † 167.
(Živ. Svat. 13. dubna).

Pocházejí z pohanských rodičů v Samarii z města Sichemu, oddal se záhy mudrcovi, načež upozorněn nějakým starcem obrátil se na víru křesťanskou. Nato vzdělav se mnohými cestami, založil zvláštní školu mudrců v Římě, v níž, jak mnozí svědčí, všech znameňitých mužů druhého století rozumem svým zastínil. Uč nebyl nejspíš ani knězem, zastával přece srdnatě víru Kristovu ve dvou obranách i císařům pohanským a fice i Antonínovi Piom a Markovi Aureliom (139 a 162), — ale osočen od mudráka (soklata) Prescence, byl za Marka Aurelia i smrti odsouzen. — Výborně podává v apologii této výklad a učení církve o Největější Svátosti (tp. 66): „Pořm ten nazývá se u nás eucharistia, a my nepřijímáme pořmu ani nápoje toho jako obvyčejného, nýbrž vyučeni jsme, že pořm onen modlitbou čili slovy od Krista pocházejícími posvěcený jest tělem a krví vtěleného Pána Ježíše." —

2. Sw. Irenej, biskup a mučeník w Lyoně † 202 (Žim. Sw. 28. června).

Narobil se w Malé Asii, kde od sw. Polykarpa we
wíře vyučen byl; povolán jsa od Fotina, biskupa Lyon=
ského we Francouzích, jenž také z Malé Asie pocházel,
dal se za kněze vysvětit, a následoval ho po jeho mu=
čnické smrti na biskupské stoličce w Lyoně. Náležel k nej=
slawnějším spisowatelům prvních století, jsa w té době
světlem západní církve, jak praví Theodoret, církevní
dějepisec, a bránil statečně wíru Boží proti tehdejsím
wsselilým bludům, jak i spis jeho pětidílný proti
kacířům osvědčuje. Konečně po 25letém biskupování
stat jest za Septima Sewera s mnohými jinými mu=
čnický, a ostatky jeho rozmetali teprw r. 1562 žurmovi
Hugenoti francouzskí (odpadlici od wíry), tak že mimo
lebku jeho ničeho se nezachowalo. Sw. Irenej jest hlav=
ním svědkem a obráncem církevní tradice čili úst=
ního podání, kteréhož nutně wedlé písma swatého ssetřiti
slusí, an dí: „Každý, kdo se chce doměděti pravdy, může
ústní podání apofstolů naleztí w každé církwi, a já mohu
wypočítati ty, kteří od apofstolů za biskupy w církwi usta=
noweni byli, jakož i nástupce jejich až do nassich časů.
Tit museli dozajista wěděti, co apofstolové učili. Abych
se wssak nestal obssirným, uvedu jen biskupy z nejstar=
ších a nejznámějších církwi w Smyrně a Efesu, zvláště
pak w Římě, kdež církev od obou dvou nejslawnějších
apofstolů Petra a Pawla založena a žřizena byla.“
Nato umáwí 12 biskupů římských od sw. Petra až do
Eleutheria a pak dokládá: „Tímto pořádkem a tou pe=

wání prawdy až k nám. Když tedy vznikne rozepře o nějakou sebe menší věc, musíme se obrátiti k nejstarším církvím, abychom o tom jistoty nabýli. Neboť apostoľé uložili w ony církve westkerou pravdu w úplnosti. A jať pať — kdyby apostoľé nebyli ani písem sw. zanechali, uzmýjeli bychom se říditi podle wěpovědí ústního podání, které těm swěřili, jimž církew odewzdali? A podle toho wěří mnozí národowé w Krista bez papíru a bez inkoustu, majíce napsanou wíru Duchem swatým w srdcích a bedlivě zachowávající starobylé podání.“

3. Sv. Cyprian, biskup w Kartagu a mučelník † 258 (Žiw. Swat. 14. záři.)

Cyprian co pohan byl učitelem řečnictwí, ale r. 246 obrácen jsa knězem Ceciliem na wíru křesťanskou, po dvou letech byl k žádosti lidu zvolen za biskupa Afrického asi w 34. roce wěku swého, w kterémžto úřadě za císaře Waleriana i život obětowal a postoupil smrt mečem pro Krista r. 258. Byl wzorem biskupa křesťanského i w horlivosti pastýřského úřadu, i w dobročinnosti a pečlivosti o lid, takže požíwal wseobecné úcty u křesťanů, a že ho i pohané obdivowali. Již přeb osmi lety za Decia wolali pohané k wladari: „Dej Cypriana lwům“ — ale sw. Cyprian w moru na to wypuštěm oswědčil lásku swou k bližnímu bez wseho rozdílu. Epist jeho, zwláště o jednotě církwe a listy jeho (81) swědčí o mistrůstwí jeho w řeči a slohu latinském, takže w tom ohledu ho nikdo ze swatých otců storem ani nepředbíl. On swědčí wěborně o sw. biřmowání, jakožto o druhé od křtu rozličné swátosti, an píše papeži Štěpánowi: „Ten tehďáž teprwa křesťané úplně poswěcení býti a syny Božími státi

se mohou, když se oběma svátostma narodí. Neboť ti, kteří w Samarii uwěřili (Skutk. 8, 14.), nemuseli podruhé ještě křtění býti, jelikož řádného a církevního křtu již došli, nhbrž Petr a Jan učinili jen to, co se nedostávalo, aby na ně wylit byl Duch swatý konanou nad nimi modlitbou a wzkládáním na ně rukou. A to se koná nyní u nás, že pokřtěnci w církwi wedou se k biskupům církwe, aby modlitbou a wzkládáním rukou Ducha sw. přijali a pečeti Páně (sw. birmowáním) dokonalejšími křesťany se stali.“ — O samospasitelnosti církwe pak mluví takto: „Může míti ten wíru, kdo nebrží se jednoty církwe? Patří ten k církwi, kdo se od jednoty její odtrhuje? Církew jest jedna — a bez této jednoty není ani cnosti, ani zásluh, a i mučeníctwí mimo církew nedává práwa na zásluh, poněwadž odloučení se od církwe katolické základ wší křesťanské cnosti podkopává. Ten nemůže míti nikdy Boha za otce, kdo nemá církew za matku. Nowatius (jenž učinil roztržku w církwi pro přijímání odpadlíků), není ničeho nástupcem, onť sám činí začátek, a dělá nowou církew; on není tedy w katolické církwi, ale mimo ni. My jsme se od něho neodloučili, ale on se odloučil od nás, a jejich církew jest původu lidského, a není to tedy již katolická církew.“ —

§. 64. Církemní spisowatelé poapostolské.

1. Tertullian, kněz w Kartthagu † 240.

Byl půwodně pohan, zabýwal se studiemi práwa a řečnictwí a zabloudil při tom i z cesty mravnosti. Wida pak později statečnost mučeníků křesťanských, stal se asi

okolo r. 190 křesťanem, načež i za kněze posvěcen byl. Tu pak zdržoval se nějaký čas v Římě, a vedl život přísně mravní. S neobvyčejnou statečností podal tu císaři Septimiowi Sewerowi (mezi lety 197—199) svou slavnou obranu křesťanů proti pohanům, Židům a kacířům, které se důmyslností a důvodností žádná v starém věku nepochová, jakož pak spisy jeho zejména neobvyčejnou učeností vynikají. Tím více litovati sluší, že tento důmyslný a horlivý kněz právě nesmírnou svou touhou po přísnosti a dokonalosti mravů okolo r. 202 zbloudil od církve a přestěhoval se od pablíků Montanistům, kteří se tehdy sice co do článků víry od učení církve mnoho neodchylovali, ale spíše přepjaté své mravy vsadili na obití stavěti hleděli. Tak zahrňovali druhé manželství, zabráňovali křesťanům v pronásledování utíkat, odpadlých nechťeli více nikdy mezi sebe přijímati, byťby jakékoliv pokání činili. Tertullian dává se touto přílišnou přísností svěsti, přeháněl pak ve spisech svých i mnohé jiné věci, a vchlařoval za přísné přikázání, co vlastně jen pouhou radou, tak zvanou ewangelickou bylo. Zdá se ovšem dle slova sw. Augustina, že v starší své době do církve se navrátil, wida se oklamáným v očekávaních svých od Montanistů, čemuž i to nasvědčuje, že jeho spisy souvěš biskup sw. Cyprian a i pozdější sw. otcové welice si vážili, whmísťosť z nich ovšem to, co jako Montanist sepsal. On jest whborným svědkem starobylosti mnoha zřízení, občejších a obřadů církevních, jakož svědčí i o prastarém původu zádušní mše, an praví: „Co tu máme zřízení v církvi, o nichž nemůžeme žádného výroku písmá sw. uvést, které jsme wšak podáním a zvykem obdrželi a hájíme.

Tak obřizáme se, než se do křestní vody potápíme, sata-
násse, jeho průvodu a služby, obětuje za mrtvé, ne-
postíme se a neklečíme v nevěli, znamenáme čelo zna-
mením kříže. Ptáte-li se mne pak po důkazech z písmá
pro tyto naše obhyčeje, nemohu vám jich udati; neboť
na nejvýš řeknu vám, že je tradice posvětila, zvyk
utvořil, víra zachovala. Z vidění lze z toho, že mů-
žeme i v písmě svatém nenapsané obhyčeje dobře zastá-
vati.“ — O sv. birmování pak praví: „Když vy-
stoupíme z koupele křestní, maže nás (biskup) svěceným
olejem, načež vloží na nás ruku, a žehnaje nás, Ducha
sv. na nás svolává a vyžývá.“ A jinde píše: „Bi-
skup omotá palec v křížm, znamená čelo birmovance
znamením kříže, a podobně všech tuto svátost přijímají-
cích.“ Podobně svědčí již tehdáž o zpořádění soukromé:
„Můžeš se nám to za štěstí pošťádati, jestliže nemohy-
váme veřejně nepravosti a nešlechtnosti svých. Spa-
truji však, že větší část se tomuto činu, t. j. projevení
svědomí svého buď vyhýbá, buď jim deu že dui odfládá,
pamětlivá jsou více své slyšlivosti než-li svého spa-
sení. Jest to ovšem snadné, přiblížiti se lživě k
představenému této záležitosti a svým ujistěním ho
sflamati.“

2. Origenes kněz alexandrijský † 254.

Narodil se roku 185 v Egyptě, pocházejí z otce
Leonida, jenž r. 202 jakožto mučeník křesťanský slavně pro
víru umučen byl. Od něho učil se v mládí svým některé
průpovědi z písmá svatého obřizávati a časem tak daleko
dospěl, že uměl písmo sv. nazpamět. Učitelem jeho nej-
hlavnějším byl Klement Alexandrijský, představený učené

vyšší školy křesťanské (katechetické) v Alexandrii, kde se články křesťanské víry vykládaly, obnovovaly a hájily a písmo svatá důkladně vysvětlovala. V 18tém roce nastoupil tento učitelský úřad (r. 203), kteráž během 28 let s neobyčejným prospěchem zastával. Posluchačstvo bylo velmi četné, ze všech stavů, ani ženských nemyjímaje, učenost jeho neboštižná, pilnost ob rána do večera neumatvená, chování velmi přívětivé a mírné, potřeby jeho velmi skromné, platu od žáků nežádal, měl jeden šat, spal na zemi, chodil bos, čtyry oboly, v nassích penězích 20 fr., potřeboval denně; wůbec vedl život na nejwšš mravný a co nejprísnejší. Tím také obrátil mnoho kacířů a pohanů ke Kristu, a mnoho jeho učeníků a učenic obětowalo w pronásledowání život za wíru. Konečně, jak wyprawuje starý dějepisec Eusebius, ze záští a žárlivosti, an prý mnozí těžce nesli jeho skvělou učenost, zbawen jest učitelské stolice a wyloučen z města, pod záminkou, že prý se dal w Palestíně wysvětiti na kněžství bez powolení swého biskupa a že prý některé mylné učení w jistém swém spisu zastával. Tu tedy usabil se w Cesarei Palestinské, kdežto z jeho školy wysšel kromě jiných i sw. Měhoř Dimowtorce, jenž ho welice milowal. Za císaře Decia pak oswědčil statečnou trpěliwost wíru swou a lásku ku Kristu, snáseje těžké žalářowání a ufrutné muhy až w r. 69. w Thyru po těchto welikých bolestech šťastně skončil (Euseb, kniha VI.).

Spisowatelské práce jeho jsou takowého objemu, že až skorem to wíře nepodobno; i sám sw. Zeronym o něm dokládá, že sepsal wice, než jiným možno w životě přechísti (2000 sessitů). Zaměstnáwal 7 rých-

lých písařů a 7 opíшатelů a několik krasopisců, při tom pak neustále studoval, takže ho sv. Jeronym „mistrem po apostolích v církvi“ nazývá, a souvěci jej diamantovým jmenovali. Nej důkladnější dílo jeho jest vydaní písma svatého v hebrejském jazyku literou hebrejskou a řeckou a v řeckém čtverém rozličném překladu vedle sebe (hexapla), kde rozličné tyto překlady důkladně rozebírá a přirovnává smysl všude vyhledává. Pracoval o tom 27 let, a vydal je v 50 svazcích a svědčí tím spolu o bibli, že tyto knihy za jeho času obsahovala. Druhý nejznamenitější spis jeho je proti pohanskému (r. 150) mudrci Celsowi sepsán, jenž Krista Pána a apostoly z podvodů a klamu vinil a víru za sprosté bezdůvodné měření rozhlašoval. Origenes vyžván k tomu od přítele svého, napsal důkladnou obranu celého křesťanství, a zastává tu věrohodnost apostolů těmito slovy: „Všemu věří lidé tací jako Celsus, jen tomu newěří, co nejvíce je u nich hodno, protože se jim dobré vůle nedostává. Apostolové a učenci vypravují o Kristu, co vlastníma očima viděli, z jeho úst slyšeli; bezpečněji, nežli z vlastního vidění nemůže žádný dějepisec čerpat, a že upřímně chtěli pověděti, co viděli a slyšeli, o tom nelze už proto pochybovati, že mnohé věci vypravují, kteréby v životopisu vymysleném zajiště nebyly místa našly jako o chudobě a nízkosti Páně, o jeho úteku, smrtelné úzkosti, potupné smrti, hanlivém úteku apostolů, o trojím zapření Petrowě, o čemžby potomstvo žádné zprávy nemělo, kdyby toho učenci Páně na důkaz své pravdomluvnosti nebyli zaznamenali. Mimo to snášeli mužové tyto radostně pro pravdu svého svědectví nesčíslné trásti a naposledy i mučnickou smrt podstou=

pili, wyznávající zřejmě, že věčná jejich spása od wyznání této víry závisí. Alepak najde se dějepisec, jenž by svou pravdomluvnost a své přesvědčení takovými oběťmi: bídou, opovržením a krvavou smrtí byl dokázal?" — Třetí spis jeho jest o základních pravdách křesťanských, v němž chtěl poprvé pobiti celé učení křesťanské vědecky sestavené, při čemž jen litovati sluffi, že v nadšfenosti své pro řeckého mudrce pohanského Platona mnoho míchal z jeho filosofie do víry křesťanské a tím i několik poklesků proti učení církve se dopustil. Takové nejasné náhledy jeví se v učení jeho o stvoření světa, o sv. Trojici, o Synu Božím, o vykoupení ďáblů a odsouzených z pekla, o z mrtvých vstání, — ač v pozdějších spisech určitěji se vyjadřuje a nikterak nechce se uchýlovati od učení církve. Později zavedly spisy jeho příčinu k velikým sporům, ježto se mnozí v bludném učení svém na něho odvolávali, jiní zase tvrdili, že k tomu účelu i spisy jeho zfalšovány jsou. Tu církev na druhém obecném Konstantinopolském sněmu r. 553 odsoudila některé tyto spisy, jak se vydané ve světě nalezaly, co kacířské, a mšak nikterak uerozřoudila o víře a smýšlení učeného, mravného a zbožného Origenesa; amšak právě taky proto ueprohlásila ho za Swatého aniž wložila jej mezi swaté Otce.

Důležité jest svědectví, kteréž vydává Origenes o posledním pomazání, au praví: „Boněwadž moc posluhowati posledním pomazáním zawírá w sobě také mocnost odpustění hříchů, poskádá se za Kristowo ustanowení.“ — A o přimluvě swatých píše: „Swaté dusse těch lidí, kteří již zemřeli, přimlouvají se za měřící u Boha mocným orodowáním.“

3. Eusebius, biskup Cesarejský v Palestině † 338.

Jest prvním dějepisem církve v prvních třech stoletích. Je požíval přízně císaře Konstantina, měl přístup ke všem pramenům v státních knihovnách, a je sbíral s velkou pilností všechny zprávy, jakých kde našel až do roku 324 po Kr. Můbec přečetl téměř všechno, co bylo potom o církvi a církevních věcech psáno bylo a byl mimo Origena, jehož spisy též bedlivě čítal a uvažoval, jistě nejucenějším mužem tehdejší doby, ač neměl všem důmyslnosti a důslednosti jiných církevních mužů. Jest pak svědomitý a historie jeho jest důležitá nejen pro dějepis církve, ale pro víru křesťanskou můbec, nebo na základě pramenů, jež všude uvádí, a i ze zvláštní zřetelnosti podává nám věrný obraz tehdejší víry i mravů, života i událostí, jezů namy římských papežů a nejznamenitějších v církvi biskupů a učenců, rozepří a bludů i pronásledování církve. Při tom podává nám tu doslovně vytahy ze všech skorem tehdy zuamenitých spisů, jež se nám z větší části ztratily a připomíná, které spisy a za kterého času za svaté písmo ob církve pokládány jsou. Ve víře své chýlil se více k Ariánství, ač ovšem v Nicei na sněmě víru církevní o Božství Syna Božího podepsal, — proto také nebyl vráđen mezi Sváté Otce (§. 58*).

V spisu svém o přípravě k evangeliiu svědčí o

*) Nási přebkové čítali ho rábi, jak svědčí překlad Rocinetův r. 1594 u Beleslavínů vydaný, jenž r. 1855 opět ob Krce opravený byl vydan a kazběmu katoliku k poučení o pravotní církvi a vzdělání ve víře sloužiti může. —

tehdejších poutích k účtě Swatým konaných, anbi: „U nás panuje obyčej putovati ku hrobům relikvií těchto (sv. Apoštolů a mučeníků), abychom se tam modlili, sliby činili a ctili blahoslavené duchy oslawenců Božích. I jsmeť přesvědčeni, že taková služba je rozumná.“

§. 65. Sv. Otcové a spolu Učitelové proti-arianství.
Na východě:

1. Sv. Athanasius, biskup Alexandrinský
† 373. (Živ. Sv. 2. května).

Pocházeje nejspíš z Alexandrie, obíral se v mládí svým již spisy Origenovýchmi, čímž veliké důkladnosti ve víře i v písmě svatém nabyl, načež odebral se k sv. Antonínu, zakladateli mnichů na poušti, aby se tu v přísném životě a v křesťanské dokonalosti vycvičil, což sám v životopise jeho do svědčuje. Zašloto diacon dostal se ke svému biskupem Alexandrem na sněm Nicejský r. 325, zastává tu slavně Božství Páně proti Ariovi, a hájil pak až do smrti statečně víru tuto. Mezi jiným píše o neomylnosti sněmu církevního v listě svém k biskupům Africkým takto: „Co Bůh sněmem Nicejským vyřkuul, potrvá na věky.“ Roku 328 stal se nástupcem Alexandrovým na arcibiskupské stolici Alexandrinské, kdež po 45 let byl předním a nejstatečnějším obrancem Božství Páně. I byl pětkrát vyhnán od císařů pro tuto víru z návodu a křivého obviňování Ariánů, takže 20 let ve vyhnanství strávil. Nazván jest proto vším právem sloupem a učitelem církve, otcem pravověrnosti, bičem Ariánů, Athanasiem Velkým a byl velice vážen od samých tehdejších papežů (§. 59—61). Před smrtí

svou viděl již sám, jak Arianství hýne a církevní učení vítězí. — Mezi spisy jeho zvláště pozoruhodné jsou jeho čtyry řeči proti Arianům, pak obrana jeho a historie Arianů, jichž i ostatní obráncové víry Páně, jako sv. Řehořové a sv. Basíl s prospěchem užívali. Věci tu věrné učení církve, přehmaty a bludy arianské a westferon činnost svou proti nim. Hájí neodvislost církve v člancích víry proti moci císařské, zvláště co se týče víry, an dí: „Kdy ve světě bylo co takového slycháno? Kdy dostávalo usnesení církve platnost svou od císařů? Mnoho církevních sněmů již bylo, ale nikdy nežádali otcové císařů o hlas jejich, a nikdy se také císařové do článků víry na synodách nemíchali.“ — Po něm dostalo jméno i jedno vyžnání víry, (Athanasianské), ačkoliv nejméně o sto let později powstało a původně latinsky sepsáno bylo. Vyjadřuje podrobně a určitě celé učení církve v Největější Trojici a o Synu Božím — a proto se také sv. Athanasiovi z úcty a wděčnosti za jeho obranu víry Boží připisovalo. My zde druhou část tohoto vyžnání o Synu Božím podáváme, jelikož jest to jádro všech tehdejších sněmovních ustanovení. „Ta jest pravá víra, abychom věřili a vyžnávali, že Pán náš Ježíš Kristus jest Syn Boží, Bůh a spolu člověk; Bůh jest z podstaty Otce, člověk pak z podstaty matky, v čase zrozen; Bůh dokonalý a člověk dokonalý, z ducha rozumného a těla lidského záležející; roven Otci dle Božství, menší Otce podle člověčenství, který jsa Bůh i člověk, není dvojitý uhrbž jediný Kristus. Jediný jest, nikoli proměnou Božství v člověka, alebž přijetím člověčenství v Boha; jeden naprosto, ne jmíněním podstaty, ale sjednocením osoby,

neboť jakož duch rozumný a tělo jest jeden člověk, tak Bůh a člověk jeden jest Kristus, který pro naše spasení trpěl.“

2. Sv. Basil, biskup w Cesarei Kappadocké † 379. (Živ. Svat. 14. května.)

Pocházel z Cesarei z pobožné rodiny, kteráž církvi ssest iwatých poskytla, a sice jsou to: bába jeho sv. Makrina, otec sv. Basil starší, matka sv. Emmelia, sestra jeho sv. Makrina, a dva bratři jeho sv. Petr biskup Sebastenský a sv. Řehoř Nyssenský. Výchovně vychovala ho zbožná bába jeho sv. Makrina, o níž dohládá s nadšeností, že nikdy nezapomene, jak řeči a příklady ctihodné této ženy na outlou jeho duši výborně působily. V studiích pak se seznámil w Athénách se jm. Řehořem Nazianským, pozdějším arcibiskupem Konstantinopolským, a wšel s ním w nábožné přátelství, o němž oba wypravují těmito slovy: „Zdalo se, jakoby w nás byla jenom jedna duše. Jedním cíl jsme měli, abychom se w cnosti zdokonalovali, po životě věčném toužili a světa se odříkali. Neznali jsme taky w městě jen dvě cesty, jednu do kostela a druhou do školy.“ Tu wycítil se také tak w řečníctví, že rovnati se může nejvěstším řečníkům starořeckým; nad listy jeho pak zwláště pro jiných nemáme lepších a ušlechtilejších. — Chtěje pak seznati poustevnický a mnišský život, odebral se na cesty do Egypta, do Syrie a Palestiny k mnišům, načež žil po návratu svém o samotě w Pontu, chtěje se sám cvičiti w podobném životě, an ho k tomu i sv. Řehoř Nazianský wyžhwal. S přicházel také k němu na čas k společnému cvičení se w pobožnosti. Vybírali

pospolu, obětující Bohu tento posvátný čas a blaženi jsou v milosti jeho. Ještě později vzpomíná toho sv. Řehoř, an píše: „Kdo mně vrátí zase ony blažené dny, kdežto zaměstnán s tebou ve společné práci své štěstí jsem nacházel? Kdo mně navrátí ono zpívání žalmů, noční bdění a modlitby, které nás vzdalovaly od země a povznášely k nebesům do onoho života, jenž s tímto světem nemá nic společného.“ — Tu zřibil také klášter, chtěje poustevníky k společnému životu přivést a sepísal pro ně zvláštní pravidla nebo řeholi, která až došavad v církvi východní, kde jsou všechy kláštery podle ní zřízeny (Basiliani), v úplné platnosti se udržela. Sám pak byl mnichům ve všem vzorem nedostižným; chléb, sůl a zelenina byly jeho pokrm, zem sloužila mu za postel, jediný šat za všecken oděv. Ztrávil prý se tak dle vypravování sv. Řehoře, že vyhlížel slabší než mnozí nemocní, takže skorem dechu jeho pozorovati nebylo; v práci pak býval neunaveným bez oddechu. — Tu stal se r. 364 knězem, a r. 370 spolu s tím biskupem v Cejarei Kappadočské. I byl nyní po smrti sv. Athanasia hlavní zdi proti Arianům na východě zvláště za císaře Valense, nedaba se ani slibů ani hrozbami k odpadlictví pohnouti, a dobyt si takové vážnosti, že při jeho smrti celý okres, ano i Židé i pohané oplakávali citelnou ztrátu tohoto učitele pravdy a milovníka pokoje. S uím pak bratr jeho sv. Řehoř, již biskupem v Nyssě v Kappadocii (od r. 371 do r. 394), upřímně a statečně proti Arianům bojoval. O účte obrazů svědčí sv. Basíl takto: „Události na obrazech sv. apoštolů, proroků, mučeníků veřejně ctíme, nebo to jest nám od sv. apoštolů podáno a nikoli zakázáno. Proto ve

ve všech chrámech vystavujeme vyobrazení činů jejich. Čest prokázaná obrazu svědčí tomu, či obraz jest." — O svěcení sv. hostie praví: „Kde v písmě sv. nalezáme slova pronášená, když světime hostii a kalich? Neboť my nespokojujeme se s tím, co nám evangelium nebo sv. Pavel podává, nýbrž připojujeme před posvěcením i po něm mnohé modlitby, jež jsme z ústního podání obdrželi." A dále mluví o obřadech křesťnících takto: „Takéž světime vodu ke křtu, olej k poslednímu pomazání a jiný ke křtu. Ole jakého písma, zdaliž ne dle postoupného učení? nebo kde se vyučuje v písmě pomazávati olejem? kde, že třikráte se má člověk při křtu potápěti? Ostatní též co se děje při křtu, jakož i obřítání se satanásse i andělů jeho, z kterého máme písma? zdaliž ne z tichého posloupného učení." — O slibu řeholním pak praví: „Před přiznáním se k životu řeholnímu jest každému volno, manželku si vzíti; ale když někdo z dobré vůle sám slib čistoty učinil, musí pak sám sebe Bohu zachovati neposkvrněného."

Na západě.

3. Sw. Hilar, biskup francouzský v Piktawium † 366. (Živ. Sw. 14. ledna.)

Čím byl sv. Athanas na východě proti Arianům, tím byl proti nim sv. Hilar na západě. Pocházeje z města Piktawium, jež nyní Poitiers slouže, z pohan-
ských rodičů, stal se čtením písma sv. křesťanem a brzy pak byl zvolen za biskupa v rodině své, kdežto od r. 355 proti Arianům rázně hájil víru Boží. O tom svědčí i rázný list jeho, jež arianskému císaři

Konstanciowi zaslal, žádaje od něho spravedlnost
 pro věřící církve. Píseň tu mezi jiným: „Proto řídíš
 říši, aby občané tvoji pokoje požívali a svobody. A
 proto mělbyš také slyšeti hlas jejich k tobě volající:
 jsem katolík, nechci býti kacířem, křesťan jsem, nikoli
 Arian, raději chci umřít, než pravdu víry Páně poru-
 šiti. Podobně bys měl o to dbáti, aby se věřící, kteří
 se bojí Pána Boha a Božího soudu, neposthovníli straš-
 ným tímto rouháním (Arianstvím); nebo není možné a
 ani rozum toho nepřipouští, aby se odporne věci stou-
 naly, nestejné spojily a pravda se lži smísila.“ — Po-
 slán byl však od císaře do vyhnanství v Malé Asii,
 kdež po 3 leta trval, dopisuje sobě s diecéšany svými
 a horlivě zastáváje mezi sousedy svými víru Páně k ve-
 líké newoli Arianů. Proto raději zase byl poslán do
 vlasti nazpět; i žádal si na této cestě v Cařihradě mlu-
 witi s císařem, a prositi ho o veřejné hádky s Ariany.
 Když mu to však nepomohlo, doložil o Arianech: „U
 Arianů nemůže pravé víry již proto býti, poněwadž
 neustále swá wyznání mění, a tak neučený lid klamou a
 zavádějí, jakoby sami newěděli, čemu mají věriti. Dwssem
 že nebylo nikdy kacíře, kterýmby nebyl swého učení myl-
 něho písmem swatými dotwzowal. Ariani také odwolá-
 wají se na písmo, ale neznají jich smyslu; užívají sice
 prawověřících slov, ale přece nemají sami pravé víry.“
 Zesště za živobytí Konstancia sepsal ostrý spis proti
 němu, ježž však až po smrti jeho uweřejnil, wyžhwaje
 tu s prorockou přísností věřící k stálosti ve víře a ká-
 raje s apostolskou horlivosť přechmaty císařowy: „Nyní
 jsem již to Kristu powinen, abych mluvil. Bojujme
 proti klamnému ssůdci a úlisnému nepříteli, proti ob-

půrci Kristovu (Antikristu, Konstanciowi), jenž Krista proto vyháná, aby ho zapíral, proto pokoj podporuje, aby ho ruffil, proto chrámů staví, aby míru zbořil, proto kacíře podporuje, aby křesťanů zahubil. Pravím tobě totéž, co bych byl Neronowi mluvil, co by ode mne slyšeli Decius a Maximian: proti Bohu bojuješ, proti církvi zuříš, svaté pronásleduješ, kazatele Kristových uenámíbiš, míru ruffíš, jsa násilníkem nikoliv již proti lidem, ale proti Bohu; jsi předchůdcem Antikristovým a tajné jeho klamů konáš." — Nejznamenitější spis jeho jest dwanáctero knih o sv. Trojici, čili, jak dříve byl zván: „o víře proti Arianům." Sv. Augustin a sv. Jeroným tento spis vysoce cení i jej podle spisů sv. Cypriana staví. Mezi jiným praví v něm o pronásledování církve Boží: „Jest to něco zvláštního v církvi, že květe, když protivenství trpí; vítězí, když ji utlačují; prospívá, když ji pohrdají, pevně stojí, když se zdá přemožena býti."

4. Sv. Ambrož, biskup Milánský † 397. (Živ. Sv. 7. prosince.)

Pocházejí ze vznešené rodiny ob otce vladaře římského ve Francouzích, vystudoval v Římě práva a učiněn byl vláštým místodržitelem, máje sídlo své v Miláně. Když pak r. 374 zemřel Auxencius, arianský biskup v Miláně, jenž po 20 let bezprávně tuto stolicí držel, ač ho hleděl již před 10 lety sv. Hilár k velité nemoli císařově odstraniti: byl místodržitel Ambrož, jsa teprv sám cvičenec ve víře, přítomen volbě jakožto císařský úředník k vůli pořádku. Než na významné vykřiknutí bitěte v chrámě „Ambrož buď biskupem!" pro-

wolal ho lid jednohlasně za svého pastýře wzdor wssemu jeho zdráhání. I přijal to konečně k doléhání samého císaře Valentiniana, ano i samých Arianů, kteří myslili, že ho, an není sám ještě dosti učený we wíře, tím spíše na svou stranu dostanou. Wssak již to, že nepozwal nikoho z Arianů k swému křtu, počalo je mysliti. Co pak se týče wědomostí náboženských, tu nahradil brzy pilností svou, co mu scházelo došawad. Zanáseje se píjmem swatým a učenými spisy sw. Basilia, Origena, Řehoře Nazianského a t. d. získal si tak hojných wědomostí, že každou neděli a swátek lidu kázal a řeči swými i sw. Augustina církwi získal. W ohledu pak mravním swítil lidu příkladem zapírání sebe samého, zvláštní láskou k bližnímu, postil se celé týdny mimo w sobotu i w neděli, a jmění rozdáwal chudým: neb chrámům křesťanským. W pastýřské horliwosti pak wyslychal každého dne wssech, kteří měli s ním co jednati, a to w takovém množství, že někdy ani sw. Augustin nemohl k němu se dostat, aby se s ním poradil a w swatém hovorů potěšil. Předewším pak byl mocným stitem wíry proti Arianům, proti nimž sepsal spis o wíře w Nejswětější Trojici w pěti dílech a uedal se ničím od císařowny pohncuti, aby nejprvé nejwětší kostel Milánský a pak za je dwa jiné Arianům postoupil. Statně se tu hájil řka: „Rozkázáno mně, abych wydal chrám, to wssak mně není dowoleno, aniž to císaři prospěje. Ať někdy císař nemyslí, že má císařské práwo k tomu, co náleží Bohu; co je Božího, patří Bohu, co císařowo, patří císaři. Císaři patří paláce a biskupowi chrámů. Nabot uchtěl wydati králi Achabowi dědictwí své otcowské (winici), a já bych měl dědictwí Kristowo wydati.“ A když císař po-

šlal k němu po druhé úředníky své, řekl sv. Ambrož: „Kdyby císař žádal ode mne něco mého vlastního, pole, stříbro, anebo cokoliv jiného, nezděračal bych se, ačkoliv by to bylo, cožby mně patřilo, vlastně chudbnu náleželo; ale to, co Božího jest, nepobléhá císařské moci. — Zestliže však císař přitročí k násilí, podstoupím raději smrt, než-li bych nepřátelům Páně chrám Boží vydal.“ Ostatně nebylo ani kostela arianského v Miláně třeba, jelikož mimo císařovnu a několik úředníků, kteří měli císařskou kapli dostatečnou, nebylo v Miláně Arianů. A když císařovna pronásledovala proto i rodu na to následujícího katolíky, ano i sv. Ambrože vyhověděla, vzal si ho lid do chrámu k ochraně, mogle se tu neustále a poslouchaje kázání jeho. Nejsa jist životem v domě svém, trval od květné neděle s lidem ve dne v noci v chrámě, a když ve středu mezi mši sv. poslal tam císař vojáky, zahrozil jim sv. Ambrož vyhrocováním z církve, pak-li se toho na místě posvátném dotknou. Z toho času pocházejí také mnohé krásné církevní písně, které sv. Ambrož skládal a které se posud v církvi zpívají.*) Sám sv. Augustin zpomíná překrásných těchto zpěvů sv. Ambrože v chrámě Milánském, říká: „Vzpomínám svých slzi, jež jsem proléval při zpěvích církve Tvé ó Pane, anť jsem právě přišel k poznání věry své.“ Také se chvalo zpěv: „Te Deum laudamus“ (Tebe Bože chválíme) Ambrosianským chvalo zpěvem nazývá, ač mnozí tvrdí, že teprve asi o 100 let později nastal. —

Takéž v duchovní správě byl Ambrož horlivým obrancem církevních zařízení, což se osvědčilo zvláště

*) Viz kancional smatojanský. Číslo 662, 661, a j.

w sporu s císařem Theodosiem Velikým. Císař Theodosius byl statný hájitel církve a k radě a žádosti sv. Ambrože k úplnému zaničnutí Arianů nejvíce přispěl. Tehdy se lid r. 390 w Soluni zbouril, a při tom i tamějšího císařského vladaře zabil. S slibem jim zbožný ale prchlý císař na přimluvu sv. Ambrože milost; avšak později dal na radu kancléře svého Rufina sezwati město do divadla k slavným jízdám na vozích, což bylo jen záminkou; neb vlastně je tu potrestati chtěl za zbourání jejich. S pobito jest za 3 hodiny asi 7000 lidí bez rozdílu věku a pohlaví. Dowěděw se o tom sv. Ambrož, psal císaři přísný list, vyhrožuje mu, pakli neučiní doštatečného pokání, že ho ani do chrámu newpustí. „Nedomnívej se, doklábá, že bys měl w tom, co Božího jest, nějakého práwa. Newpohyssuj se, chceš-li dlouho panowati, pokor se před Bohem, nebo psáno jest: Dávejte, co jest Božího, Bohu.“ A když císař skutečně přicházel ku chrámu, wysšel mu wstříc biskup, přebstíraje mu strašný zločin jeho, a při tom ještě náramnou tu smělost, že chce s tím hříchem přebstoupiti před oltář, takže se konečně Theodos podrobil tehdaž obhcejnému w církwi veřejnému pokání a zůstal wyloučen od služeb Božích. Když pak o wánocích císař toužil po sv. přijímání, a kancléř chtěl přinutiti biskupa, aby císaře, ač ještě čas kající mu neminul, do chrámu wpustil, chtěl sv. Ambrož raději smrt podstoupiti, nežliby porušil zákon církve k vůli císaři. Avšak wida neobhcejnou horlivosť kajícího císaře, sv. biskup konečně wyhowěl prosbě jeho i přimluvě lidu — a přijal císaře do chrámu pod tím záwaržem, že každý nálež císařský na odprawu neb zabawení statku teprwa třicátý den po druhém potwzení práwní moci dojíti má.

A Theodos přece miloval jej tak, že řekl sám před arcibiskupem Cařihradským: „Znám jen jednoho biskupa, kterého toho jména a stavu hoden jest, ten mne naučil rozdílu znáti mezi mocí církevní a světskou — a ten jest Ambrož.“ — Episkop Ambrožových svědčí o klanění se Pánu Ježíšskému v nejsvětější Svátosti oltářní; on říká: „Tomu samému tělu se klaníme v tajemstvích, kterémuž se Apoštolové v osobě Kristově klaněli.“ V postu pak praví: „Ne lehčej tebe, ani vssední jest to hřích, zrušiti nařízení půst.“ V poděkování oltáře při mši sv. říká: „O, kdyby tak při nás Anděl Páně byl, kdyby káblélem oltáře poděkujeme.“ V slibu panenství či stotě praví: „Ta panna, která se Kristu zasnovila, a sv. roušku vzala, zajištěně vyzoložila, kdyby se chtěla pak provdati.“

§. 66. Čtyři slavní učitelové církve na konci čtvrtého století.

Na východě:

1. Sv. Řehoř Nazianský, arcibiskup Konstantinopolský (Cařihradský) † 390. (Živ. Sv. 9. května.)

Sv. Řehoř narodil se v Kappadocii v místě Ariangu, blíže Nazianzu, kdež jeho otec biskupem býval. Vdělal tu vřehorné vřehování od křesťanské vzorné své matky Nonny (Živ. Sv. 6. srpna). V dalším učení svým seznámil se v Cesarei, hlavním městě Kappadocii, se sv. Basilem, a na to v Alexandrii se sv. Athanasiem, v Athénách pak poznal i spolužáka svého, pozdějšího císaře Juliana odpadlíka. Navrátil se pak

domu, trval na modlitbách, rozjímal písmo svaté, a na žádost otce svého vedl domácí hospodářství. Později byvše od Basilia wyzváni, odebrali se otec a syn spolu na jeden statek v Pontu do samoty k společnému duchovním cvičením a k studiu Origenesových spisů. Od otce posvěcen r. 361 na kněžství takřka proti vůli své, odešel tajně opět k Basilioti na poustí, nechtěje vzíti na se břemeno povinnosti kněžských, a tu sepsal své hřimavé dvě řeči proti císaři Julianovi odpadlíku, v nichž jako starozákonní prorok proti králům Židovským vytkl mu nespravedlnosti na křesťanech zpáchané, a hrozí mu soudy Božími pro bezbožnost a pokřstství jeho. Když však se zatím sv. Basil stal biskupem v Cesarei, donutil i Řehoře, že se dal od něho na nové biskupství v Sasimě vysvětit. Ale Řehoř ani nenastoupil toto síblo, poněvadž vedlejší biskup sám k němu právo míti se domníval, nýbrž odebral se opět do Nazianzu do své samoty, a později vypomáhal otci v biskupském úřadování jeho. Po smrti jeho stal se pak hlavním zástupcem a obhájcem Božství Páně proti Ariánům, an mezi tím i sv. Athanas i sv. Basil na onen svět se odebrali. Proto také volali ho Konstantinopolská katolíci, kteří jedinou kapličku v městě měli, kdežto Ariani zatím vseděly kostely opanovali, k řízení církve své, ale Řehoř dal se jen přátely svými přemluvíti, že z lásky k církvi — ač bez biskupského titule — převzal správu biskupství Konstantinopolského r. 379, chtěje tu víru Páně opět povznésti k bývalé slávě. Sestrál, shrben, holohlavý a vyhýblý muž Boží, v chatrném oděvu bral se do města, a pohledem svým nelíbil se nikterak Konstantinopolským; ale

ohnivá w hmluwnost jeho wzkrísila brzy wíru Kristowu w městě a získala mu srdce wsech katolíků, takže i sw. Jeroným sem na kázání jeho pospíchal. Z té doby pocháží slavných pět řečí jeho o Božství Syna a Ducha swatého, jež mu získaly jméno slavného bohoslowce, an w nich nejen důkladně a statečně učení církve hájil, ale i co řečník velmi proslul. Arianí pať na doléhání císaře Theodosia wybdali wsech kostely w městě katolíkům a museli choditi sami na předměstí. Konečně na žádost císaře, lidu i Konstantinopolského sněmu r. 381 přijal Řehoř biskupství toto; ale když někteří egyptští biskupové těžce to nesli, že to není we zvyku w církwi z jednoho biskupství (Sasimy) na druhé (Konstantinopel) přecházeti, složil je hned zase a rozloučiv se s biskupy i s lidem, uchýlil se opět do Nazianzu, a žil tu až do své smrti; zemřel na otcovském statku, tutěž, kde se byl narodil. Žil velmi skromně a neustále cwičil se w zapírání sebe samého, jakož sám píše: „Dhne tu nikdy newidím, obuwi nenoším, sláma jest mým ložem, pytel mou přikrýtkou, a i prostý plášť mým oděvem.“ —

Wyborně píše o užitečných mšse sw. řka: „Obětowaním nekrwatvé oběti mšse swaté stávají se dusse křesťanské účastnými Božství a umučení Kristowa.“

2. Sw. Jan Zlatouústý (Chrysostróm), takéž arcibiskup Konstantinopolský † 407. (Žiw. Sw. 27. ledna.)

Jan se uarodil w Antiochii Syrské, jednom z hlavních měst na východě, kdež mezi 200.000 obywateli byla asi polowice křesťanů. Dtec jeho byl we wojenské službě císařské a umřel brzy po uarození Janově; wyborná

matka jeho Anthusa, statossí se wdowou již w 20tém roce wěku swého, wěnowola wšední péči swou křesťanskému wzdělení a nábožnosti synáčka swého, a dala ho pať w řečnictwí u slawného pohanského mudrce Libania († 395) wchwcíčiti. Když na to po nějaký čas byl zastával úřad adwokatský, zanechal toho statou k radě sw. Basília, s nímž se hned we sškolách seznámil, a dal se wpučowati na to důkladně po tři leta we wíře křesťanské od swého biskupa. Měl owšsem welikou touhu oddati se zcela životu samotnému mezi poustevníky a mnichy, k čemuž ho zwláštne sw. Basíl wzbízal — ale upustil od toho, když ho milowaná matka jeho wroucne zapřísáhala, aby ji owdowělou neopouštíel. Než přece uchýlil se do jedné jeskyně, na blízku rodiště jeho a domu matky jeho ležící, kde po celých sšest let se písmem swatým zanášel, takže se tu nowý zákon zcela nazpaměť naučil; při tom pať wedl život welmi přísný, mnoho se postil, a w noci bděl, jakoby o pořm, o spaní a odpočinek ani nedbal, a přirozenou přchliwost swou zcela tu přemohl. Tu také sepsal několik spisů o životě poustevnickém, kterýchžto život práwě apóstolským duchem popisuje a schwaluje. Nawrátiv se pať do rodiště swého, aby tu zesláblé své zdrawí a sílu opět zotawil, byl tu wštwěcen na kněžstwí a spolu ustanowen za kázatele biskupského chrámu Páně místo sestárlého biskupa Antiochenského. Knězem byl dočasným dle onoho wzoru, jaký sám wplícil we spisu „o kněžstwí;“*) kázatelem pať byl tať slawným, že nejen wěřící své a odpadlíky, ale i Židy a pohany k sobě přilákal. „Mám za to, pišse sám, že se na sto tisíc počítati může

*) Whšfel r. 1854 ob Desolby w Praze.

těch, kteří se na kázání má shromáždí." Kázával pak nejenom v neděli, ale i několikrát v týdnu dle času, jednou ráno, jindy před polednem, někdy i odpoledne, ano někdy i několikrát za den, a nedal se v tom ani jinou prací ani nesitelnou churavostí zdržovati. Zastával tu horlivě Božství Páně proti Arianům, hlatně však vyhýbal svými kázáními, káraje mady a hříchy každého stavu s přísností a důrazností sv. Jana Křtitele, a dolehaje zvláště na odstranění sfermířských her, bojů s divokou zvěří a nesluských divadel. Z té doby pochází 21 jeho řečí, nazvaných o sochách, když se totiž lid za příčinou nové daně proti císaři zbouřil a sochy jeho zlátil a roztotál,*) jakož i větší část výborných jeho výkladů písmá svatého, jež ve způsobu promluvy k lidu sepsány jsou, v devíti dílech vyšly. Konečně po dvanaáctiletém výborném kazatelství učiněn bez vědomí a proti vůli své přičiněním císaře Arkadia, syna Theodosia Velkého, arcibiskupem v Konstantinopoli r. 397. Ale přísný Jan, natyklý skromnému životu po způsobu mnichů, nezměnil ničeho v domě svém; místo zbytečných výdání zařizoval domy pro chudé, nemocné a přichozí, podporoval misie u pohanských Gothů blíže Černého moře, a u Feníčanů; sám pak kázával nejen horlivě v hlavním městě, ale konal bedlivě i apoštolské cesty po nesmírně rozlehlé diecesi své. — Brzy však zmizela přízeň dvora císařského k němu. Začátek netuše učiněn tím, že nechtěl arcibiskup postoupiti v Konstantinopoli Arianům žádného kostela, drže se zá-

*) Vyšly přeložené roku 1850 od Starka. Sebrané spisy sv. Jana Zlatoústého v Hradci Králové.

řona císařského ob Theodosia vyhnaného, ač na něho dvůr císařský a zvláště komorník a miláček císařovny velice doléhal. Brzy pak rozpálila se proti němu pyšná císařovna Eudoxie, a popudila proti němu císaře, jelikož jí arcibiskup písemně domlouval, poněvadž si nespravedlivým způsobem vinici jedné vdovy přimlastňovala. Konečně navedli proti němu Alexandrinského arcibiskupa Theofila, jenž ho měl v nenávisti hned ob nastoupení arcibiskupství, an si přál jiného muže míti na tomto místě. Proti Theofilovi žádáno bylo sedmdesáte žalob u dvoru — i měl se tedy v Konstantinopoli u sv. Jana Zlatoustého ospravedlniti. Mezi jiným stíhal i wsselilým způsobem mnichy egyptské, že prý se přidržují bludného učení Origenesova, a tito nemohouce snésti již nátišky jeho, utekli z Egypta a našli přístřešku a ochranu tu u sv. Jana. A právě toho použil Theofil proti sv. Janu, takže se nejen sám ani k soudu nedostavil, ale ještě některé egyptské biskupy svolal, mezi nimiž i Ariani byli, a tito na jednom statku blíže města Chalcedonu ležícího prohlásili sv. Jana za sesazeného z biskupství; i wyloučili ho z církve, obviňující jej hanebně ze smilství, welezrady a jiných zločinů r. 403. Slabý císař Arkadius na wyzhánání jejich dal ho sice podvečer odvésti, ale lib bouřil se proti císaři tak náramně, že ho musil nazpět powolati. Zamýšleli tedy nepřátelé jeho na jiné úklady. — Císařovna dala si postawiti mezi palácem císařským a hlavním chrámem biskupským stříbrnou sochu; obhalení její dělo se w neběli mezi službami Božími, takže tanečníci a herci tím welikou wtržností a pohoršením w chrámě učinili. S stěžowal si Jan na to u dwora, čímž owšem opět císařovna byla ura-

žena. Ano namluvili ji také, že prý sw. Jan w kázání swém o sw. Janu Křtiteli dotíral welice na Herobiadu, a že prý tím patrně na císařovnu mířil. Tu teby namluvil Teofil císařovně, že prý Zlatoušť byl ob biskupského sněmu sesazen a že neměl leč zase přivoláním téhož sněmu nastoupiti na stolici svou právě tak, jako to někdy (r. 341) proti sw. Athanasiovi w Antiochii bylo nastrojeno. Rozličnými úskoky to konečně císařovna u císaře vyvolala, že ho odsoudil do vyhnanství r. 404. Sw. Jan, 57letý stařec, musel pěšty a w parnu kouati po 70 dní dalekou cestu, nedostávaje ani dostatečné stravy, až došel do Rufusu w Armenii. Tu pak w studeném tomto kraji a w nedostatku strávil celá tři leta. Poněwadž pak se tu opět horlivě ujímal obrácení Gotů na wíru Kristovu, vyvolali nepřátelé jeho nový rozkaz na císaři, že musel se vydati na dalši místo až k Černému moři, awšak utrápen a vyšlen cestou touto, skončil dříve, než tam došel, dne 14. září w 60. roce věku swého, r. 407. Jako nikdy w životě nebyl netrpělivým, cno ani w listech swých sobě na trápení nenaríkal: tak skončil i pokojně slovy: „Buď Pán Bůh za wšec to pochválen.“ — Byl w životě i w kázání swém jako by druhým Janem Křtitelem, ačkoliv prý říkával pokorně sám o sobě: „Já nejsem Jan, mně jenom tak říkají.“ — Patří k nejslavnějším kazatelům w církwi vůbec, a nazývá se proto právě Zlatouštěm; máme také po něm storem tisíc wýkladů starého i nového zákona, z Antiochie a z Konstantinopole, nejvíce we spůsobě homilií, z nichž owšem nejznámější jsou jeho wýklady o listech sw. Pawla.

On svědčí také o přítomnosti Pánu w Nejsvětě-

tějšší Svátosti, an praví: „Nehleďme na to, co před námi leží (chleb), ale držme se pevně slovo Řísto-
whčů. Nešťastné jest slovo jeho, ale náš smysl může se
mýlit. Ježto Pán řekl: „Totol jest tělo mé, podobejme
se a pozorujme to u víře s duchovníma očima.“ A
dále píše: „Spíše bych dal svou duši, než bych tělo
Páně nehodnému podal.“ — O posledním poma-
zání dříve: „Olej posvěcený jest svátost Boží; mazání
olejem nemocných sílí slabou víru jejich.“ — O tří-
králové vodě píše: „Všichni, jimž v této svátosti
dává se voda, nesou ji domů, a ochraňují ji na celý
rok neporoušenou, jakožto vodu, kteráž jest posvěcena.“
A o modlitbě za mrtvé praví: „Ne nadarmo obě-
tuje se za zemřelé, ne nadarmo dává se za ně almužna.
Marně neřká jáhen při mši svaté nahlas: Modleme se
za ty, kteří v Pánu Ježíši zesnuli. Bez příčiny nepo-
ručili Apoštoloé pamatovati na mrtvé, když se tajemství
Boží slaví.“

Na západě:

3. Sv. Jeroným, kněz † 420. (Živ. Sv. 30. září.)

Pocházel z bohaté rodiny v Stridonu v Dalmacii,
odtudž poslali ho rodičové do Říma na studii, kde
sobě opisoval mnohé knihy, chtěje si tak levně zaopatřiti
celou knihovnu. Mladistvá mysl jeho zabloudila tu sice
na krátký čas do pohanště prostopášnosti — ale ohnivý
jinou poznal se brzo, a věnoval se od toho času jen
Bohu a studiu. Celé neděle trávil v hrobech muče-
níků, chtěje napraviti, co provinil — a k upokojení
zvědavosti své dal se na cestu po světě, do Trewíru

v Němcích, kdež opisoval dva spisy sv. Hilaria (výklad k žalmům a o církevních sněmech) pro svého přítele Rufina, jemuž je i pak donesl do Aftwileje v Benát-
 ſku, pomáhaje tu tamnímu horlivému biskupovi vésti
 tuhý boj proti Arianům. Na to r. 372 nastoupil cestu
 svou po Malé Asii, kde navštěvował poustevníky a
 zdržel se v Antiochii Svrské, poslouchaje tu výklad pí-
 sem svatých učeného Apollinaria, pozdějšího biskupa
 v Laodicei a původce kacířského učení, že neměl Pán
 Ježíš skutečného těla; načež odebral se r. 374 na poust
 Chalcis na pomezí Svrském, obiraje se tu jen čtením
 a rozjímáním písma svatého, modlitbami a kajícnými skutky
 a bojuje tu s hrozným tělesným pokusem, jež mu zpo-
 mínky na bývalý jeho život v Římě byly spůsobily. Tu
 taky přiučil se od jednoho pokřtěného žida úplně he-
 brejské řeči, aby mohl písmo svaté starého zákona
 v původním židovském jazyku čísti, načež odebral se po
 pětiletém tomto živobytí do Antiochie a byl tu posvěcen
 na kněžství r. 379. Co tuž odebral se do Konstantino-
 pole k sv. Řehoři Nazianskému, aby ještě jeho výklady
 písem poslouchal a obtud odešel za pozváním papeže
 Damasa do Říma, kdež mu tento svěřil opravu sta-
 rého latinského překladu písma svatého, Stala nazwaného.
 Ussak tu hrnulo se osvědco k ctnostnému a učenému
 Zeronymowi, chtíc poučiti se z výkladů jeho. Než hned
 po smrti papežově nastoupil svou druhou cestu na
 východ a prošel tu celou svatou zemí, aby vše-
 cka místa, o nichž písmo svaté mluví, sám vlastním
 očima seznal, načež odebral se ještě do Egypta k uče-
 nému slepému Didymowi, aby jeho výklady písem swa-
 tých slyšel, a poustevníky tamnější navštívil. Natorá-

tim se pak opět do svaté země, usadil se namožby w Betlemě w strýšši poblé jestyně, kde se P. Ježíš narodil, a tu trávil celých 34 let w přísném životě, w rozjímání, na modlitbách a w překládání písem swatých. Z powstaly tu brzy dwa nové kláštery, jeden pro mužské, druhý pro ženské, s nimiž měl sw. Jeroným mnoho práce a starostí; zde dokončil tu opravu starolatinského překladu nového zákona, kterou byl již w Římě započal, učež je dal i do latinského překladu starého zákona dle překladu „Septuaginta“ čili sedmdesáti, dle Origenesa a dle původního textu samého, a dokonal práci tuto po 20 letech s takovým prospěchem, že ho církev nazývá „největším vykladačem“ písem swatých, a že přijala text překladu jeho co nejspolehlivější překlad původního písma. Sám sw. Augustin psal mu takto: „Mčkoliv poblé názvu důstojnosti, které jsou w církvi zavedeny, řád biskupský postaven jest nad kněžským, přece stojí we mnohých věcech Augustin níže Jeronýma.“ Umřel pak w Pánu dne 30. září r. 420 asi w 80. roce věku svého.

Příhodná jsou slova jeho o čtení písma swatého w listu tu knězi Paulinowi: „Nemůžeš učiniti žádného prospěchu w písmě sw. bez pomoci učitele, který ti cestu do něho otevře. Každý hledí si svého řemesla, a nezaměstňává se jinými, jen k čtení písma swatého přisuzuje si každý dost rozumu. Nepřipomínám ani umělců ani učenců . . . jen o řemeslech se zmiňuji; zedníci, kováři, tesaři, soukenníci a jiní, ano i rolníci bez učitele (mistra) býti nemohou; jen písmo swaté samo jest ono umění, jež sobě vůbec vsíckni osobují. Každý chce dříve učiti, nežli se sám naučil, a jiným vypravuje, čemu sám neroz-

uni. Co se mne týče, nemohu se aspoň sám tím chlubit a ujistěvati, že bych westrže píjmu swatému rozuměl.“ — Zinde svědčí o Matce Boží, an píše: „Věříme, že se Bůh narodil z blahoslavené Panny Marie, jež byla ta čistá, že zasloužila býti matkou Páně. Byla pannou, prvé než byla zasnoubena, a zůstala pannou po porodu.“ — A o bezženství kněží praví: Biskupové, kněží, jáhnowé jsou buď panicové neb wdowci, anebo po přijatém posvěcení natržby zdrženliví. A co činí církev východní, co církev Egyptské a církev w sídle stolice apoštolské (římská)? Ty přijímají kleriky buď zdrženlivé, aneb jestli měli žen, teprw když manželé byli přestávají.“ — Wyborně také uiluví o světle, řka: „Rozsvěcujeme světla nikoli pro bílý den, ale abychom bděli při světle. Jestli někteří totéž se cti mučeníků činí, což to konu sfodí? Nepotřebují mučenici světla wořkowých swicí, ale kdo je páli, mají zásluhu. A po wšech východních církwích, když čteno má býti ewangelium, rozsvěcují swíce, ačkoliv slunce swítí, a to na důkaz radosti.“ —

4. Sw. Augustin, biskup Hipponský w Africe
† 430. (Žiw. Sw. 28. srpna).

Narodil se w Africkém městčku Tagaste, pocházejí od otce pohanského Patricia, jenž nedlouho před smrtí svou stal se křesťanem, a z křesťanské pobožné matky Moniky. Wzorná a horlivá matka wycwčila ho sice we wíře křesťanské, ale obložila dle tehdejšího obvyčeje mnohých rodičů křesťanských křest jeho až do dospělého věku jeho, z bázně, aby bujný mladík po křtu swatém milost Boží hned zase neztratil. Otec chtěje z něho mít

slavného muže, poslal jej na studie do blízkých měst Ma-
daury a Karthaga; ale Augustin oddal se tu mnohým ne-
pravostem, zvláště čítal rád w nemravných knihách, na-
wsstěmowal pohanská divadla a wehl život nečistý.
Otec jeho mu we wšem sshowíwal, ale matka důraznými
prosbami a modlitbou ho od toho odvrátiti hleděla.
Zvláště horlivě obíral se pak studiem řečnictwí,
chtěje co učitel umění řečnického brzy zaopatřiti sobě po-
kojný život, aby pak bezstarostně wěnowati mohl wse-
cku sílu swou bádání o hlubokém mudrctwí. Jedenácte
let zanášel se přemýšlowáním o věčných prawdách —
owšem bez křesťanské wíry a bez písma swatého, jež se
učenému a hrdému mladíku sprostě a nesmyslně bñti zdá-
lo. Tu získali ho sobě kacíři Manichejští, kteří se
swobodným neobmezeným bádáním o Bohu, o wíře a
wssech tajemstwach wchloubali, a přísným okázalým ži-
wotem nad wssecky lidi wznikati chtěli. Přijímali od
věčnosti takřka dva bohy, jednoho dobrého, jenž dal člo-
věku dobrou duši, a pak zlého ducha, který mu dal
zlou duši, která w člověku jen zlé skutky páse. Než ač
od swého 19. až do 28. roku mezi nimi zůstal, nelíbila se mu
přece nadutá mělkošť učení jejich, ani pozdější nemravný
jejich život, jež veřejně bez ostýchání wehli. Mezi tím
učil w skutku již od dwacátého roku swého věku řeč-
nictwí w rodíšti swém, pak w Karthagu, ale w 29. roce
swém r. 383 odebral se do Říma, chtěje tak wzhnouti
se důtklivým wñcítkám matky swé, jež nepřestávala s bo-
lestí káratí učeného syna swého pro nemravný a zblou-
dilý život, kterýž wehl. Po půlletě wšak již powo-
lán byl do Miláua, aby tu řečnictwí přednášel, a
starostlivá matka Monika přišla sem takž za synem,

modlíc se dnem i nocí za obrácení jeho. Mnohé boji-
mavé příklady ze života tehdejších mudrců, kteří se při
své hluboké učenosti křesťany stali, jakož i příkladové
Swatých, kteří horlivě následovali Krista v sebezapírání,
ač nehonosili se tak hlubokou učeností světskou jako onino,
zvláště příklad sv. Antonína poustevníka, zneпоkojовali
srdce Augustinovo, nabízejíce ho k obrácení se. Slova
sv. Pavla k Římanům: „Jako we dne poctivě chodme,
ne v hodování a opilství, ne v smilstvu a nestydatos-
tech, ale oblecte se v Pána Ježíše Krista,“ jež zvláštní
náhodou anebo vlastně řízením Božím v tomto boji jed-
nou v zahradě chodě a otevřev písmo svaté, našel —
mocně poháněl ho ke křtu svatému. Vlivnost a váž-
nost sv. Ambrože, kterýmž byl tamtéž v Miláně biskupem,
a prosté a jadrné kázání a rozmluvy jeho, milost Boží,
a sedmnáctileté modlitby zbožné matky přivedly ho ko-
nečně r. 387 před welkonocemi křtem svatým od sv.
Ambrože uděleným do církve Páně. Opustiv na to
Milán, odebral se celý blažený s přátely svými přes
Řím do rodiště svého, a rozděliv tu část jmění svého
chudým, žil tu s duchovními přátely svými v společné
pobožnosti. Po třech letech vyšel na žádost lidu, vzdor
všemu jeho se zbráhání, vysvětil ho biskup v městě
Sippo na kněžství a učinil jej pro stáří své svým
zástupcem v kázání r. 391. Po čtyřech letech pak na-
vržen byl od umírajícího biskupa za nástupce jeho, a
jednohlasně také na jeho stolicí zvolen jest. Biskupský
příbytek svůj proměnil v společné obydlí duchovenstva,
s nímž na spůsob klášterníků pospolu žil; i praco-
val s nedostižnou činností a wytrvalostí v duchovní
zprávě, a sepsal mnoho spisů, jež svědčí o hluboké

učenosti a neobyčejném důvtipu jeho. Nejprvé sepsal r. 400 dojmádní svůj život pod názvem *Vyznání*, v němž s neobyčejnou pokorou i nejmenší chyb své od první mladosti obdržová, o dobrých vlastnostech a skutcích svých se vssat ani nezmiňuje a jen vssude na působení milosti Boží poukazuje. Na to obrátil vsskerou činnost svou proti tehdejšímu bludu; brzy zvítězil v městě nad Donatisty (tak zvanými od biskupa Donata v Karthagu), kteří nechtěli trpěti v církvi hříšníků, dokládajice, že i kněz v hříchu smrtelném žádné nerozdává milosti a ani svátosti platně neuděluje. Pak obrátil se v spisech svých proti Manicheům, k nimž někdy on sám byl náležel, hlavně vssak dotíral na Pelagiany, kteří upírali dědičný hřích a vsselikou milost Boží, jakož i na sešláblé již Ariany, proti nimž sepsal slavný spis o Největější Trojici. Nejvíce porážel tyto vssedky veřejnými svými rozmluvami a hádkami o víře, takže se stal postrachem jejich a vždy nepřekonáným vítězem. Z té příčiny sepsal také tolik spisů proti nim s hlubokou učeností a důkladností; jelikož vssak mnozí čtenářové některé věci v nich mylně pochopili a vykládali, sepsal před smrtí svou tak zvané *Dprawy* vssedch svých spisů r. 427, kde rozbírá a brání vssedky své spisy, něco vysvětluje, něco doplňuje, jiné opravuje nebo odvolává. Že pak tehdejší pohansští dějepisci úpadek římské říše při neustálém stěhování národů křesťanské víře přičítali, sepsal na obranu její největší a nejhlubší svůj spis o městě Božím, kdežto v prvních desíti knihách celé pohanské náboženství vyvrací, načež v 12 ostatních knihách o zjvení Božím od počátku světa, a pak o víře a církvi Kristově obšírně jedná. Konečně zemřel r. 430 v 76. roce věku svého

po 35letém biskupování. Spisy jeho vyšly v Paříži r. 1842 v 43 dílech úplně a život jeho důkladně vydal český Dr. Hoffek r. 1863 v Brně nákladem Dědictví Cyrilla a Methoděje.

Se vším právem prohlášen jest sv. Augustin za nejznamenitějšího učeného bohoslovce v latinské církvi, jenž celé učení církve všestranně promyslí, jasně a určitě vyjádřil, vědecky sestavil a důkladně odůvodnil. Proto také přijala sv. církev v mnohých článcích víry nejen myšlenky a důvody, ale zrovna i slova jeho. Tím jest spolu i zakladatelem křesťanské vědy, kterouž na nejvyšší a skorem ukončený stupeň přivedl a s pravou filosofií srovnal. Proto odvolávají se k němu všichni církevní učenci středověcí, a jako ho v staré době (vyma sv. Jeronyma a to jen ve výkladu písmá) nikdo nepředbíl, tak mu nemůže v středním věku mimo jm. Tomáše Aquinského, jenž na základech jeho pokračoval, anebo jej vlastně jen učeně vykládal, nikdo po bohu postaven býti. Při tom pak vyuilal tak výmluvným jazykem a rychlou soudností, že mohl se dáti na místě o kterékoli věci do učení hádky, při níž nikdy si vášnivě nepočínal, a povždy vítězství dosáhl. Tím se stal také vlastním zakladatelem řečnictví v církvi západní. A při tom sám v hluboké pokoře napsal o svých spisech: „Co v nich pravdivého nalezneš, podrž a přičítej církvi; co by tam však chyběného bylo, zamrhni, a mně to, jenž jsem člověk, odpusť.“

Na důkaz všestranného vničení jeho do učení církevního stájeť zde slova jeho o prvotném hříchu proti Pelagiovi: „Ty se opovažuješ říci, že hřích Adamův nikomu než jen jemu samému uštkobil. Hřích prv-

ního člověka dědíme vssiční početím; nikdo se teby nedomnívej, že lehké a malé bylo přečinění jeho. Zahynutí bylo uloženo wešskerému lidskému pokolení, ježto ten, kterhž prvním byl přestupníkem, potutován byl s celým kmenem. Hřích ten newhynutelně na wssedky přessel. Z nemluwnátká jsou winna, ne wůli swou ale zrozením. Rbhž je wssať o tom hřichu řeč, whjímám nejblahošlawenějšší Pannu Marii.“ — Podobnou důkladností mluví o zpovědi na rozličných místech: „Nedej se powěrou oněch lhářů zawěsti, že spasí tě zpovídání se z hříchů Bohu samému bez powolání kněze. Před knězem lažbů hříšník na sebe žaluj. Whznáwei jmenowitě neprawosti, jež tebe hrhjou; co zemrubně wiš, zemrubně powídej, wssední pať hříchů aspoň wsseobecně wylož. Člowěk sám o sobě hříchů swé oznamuje knězi. Něsthd se před jedním whznati, co jsi se něsthděl snad před mnohými konati. Nemají knězi bez zpovědi rozhřessiti. Necht se kněz moudře a jakoby lštimě hříšníka whptává. Ukáž se teby knězi, a dej si spůsob pokání od něho předepsati.“ — O manželstwí bí: „Opusti-li člowěk otce i matku, a přidrží se ženě swé a budou dwa w jednom těle, to jest, co sw. Apóstol nazhwa welikou swátostí w Kristu a w církwi. Co teby w Kristu a w církwi jest weliká swátost, to jest, co se thká spojení, swátost nerozlučitelná. Toliko za příčinou smilstwí dowoleno cizoložnou manželku propustiti, awssať dohdyž ona žije, není dowoleno s jinou se spojiti. — O neomylnosti písma sw. bí: „Zsem toho pemného přeswědčení, že žádný skladatel písma sw. w ničem nechybil. Nowh i starh zákon pať přijímám dle onoho počtu knih, kterhž podává wážnost církwe swaté. A o očistci prawi: „Při wzkříšení z mrtwých . . neu=

padnou ti, kteří po své smrti oddbývali časné tresty, do věčných oněch muč, které po soudu tomto pať nastanou. Ale tímto ohněm (I. Kor. 3, 2.) neočišťují se těžké, nýbrž jen malé hříchy.“ —

§. 67. Dva hlavní papežové a učitelové církevní v této staré době církve.

1. Lev Veliký, † 461. (Živ. Sv. 11. dubna.)

Lev Veliký v těžkých dobách řídil církev Boží — od roku 440, po 21 let, kdy nepřátelé nalehali na Řím. Bránil proti kacířům slavně míru Boží v Pána Ježíše a uznán byl s věčností od celého sněmu za hlas pravého učení církevního. (§. 69, 2.). Mimo to statně a sstastně počínal si proti v hbojným nepřátelům. Roku 452 blížil se k Římu divoký Atilla, král hunský z Uher, jenž mnoho zlázy již ve světě byl zpáchal. Sšel mu sv. Lev ve svém ornátě papežském naproti, a mužně pravil k němu: „Tys podmanil sobě veskerý okres zemský, vítězi nad mnohými národy! a nyní chceš si podrobiti i Římany. Nuže žádám tebe, a bys uyni také sám sebe přemohl, když vsesko přemáháš, aby lidé, když pocítili bice tvého, také otužili dobroty tvé.“ Načež užasnutý Atilla mu odvětil: „Buď si kdo buď, člověk nebo anděl, Řím a Itálie budetež tobě powděcný za své zachování. Tys dořádal v okamžení několika slovy, čeho nedowedli ani císařové s veskerým vojskem svým. Děkuj Bohu, jemužto sloužíš, nebo já jemu i tobě vítězství přiznávám.“ — A když o tři leta později wrazil do Říma Genesrich, král Wandský, z Afriky, pohнул i jeho Lev wážností svou, že nedal ajspoň nikoho zabiti ani nic zbořiti a

páliti, ač dovolil wojšku svému město po 14 dní loupiti, vyhna též k žádosti papežově tři chrámy, mezi nimiž chrám sv. Petra a Pavla.

Ve správě církevní vynikal zvláštní výřečností a horlivostí v hlášení slova Božího, takže máme po něm 96 krásných řečí, mezi nimiž zvlášťe dojmavých jsou o postu. V jedné z nich praví: „Podstata postu nasseho nezáleží jen v zdržování se od jídla, aniž se upírá tělu poctm s prospěchem, jestliže se dusse taky ob neschetnosti nezdržuje. — K občerstvení (k obdarování) chudého tedy nechť prospívá zdrželivost toho, který se posti.“ — Na jiném místě hlásá: „Uvažujice, čeho svět strz kříž Páně získal, poznáme, že se k slavení dne welkonočního právem čtyřicetibenním postem připravujeme, abychom pak mohli Božská tajemství hodně slawiti. — Zachováání zdrželivosti jest proto na čtvero časů (suchých dnů) ustanoweno, abychom, jelikož se takto weššterý rof během swým wraci, poznali, že neustále očisťowání potřebujeme, aby posty a almužnou smazán byl hřích.“ — Mimo to pak swědomitě přihlížel k tomu, aby jen neouhonni mužové na kněžství poswěceni byli, dokládaje: „Neouhonný život představených jest životem podřízených.“ Weblé swých řečí zanechal nám též 143 listů (psaní) podobně wybělávajícího obsahu. On byl první na stolici swatého Petra, jenž tak obširné a důkladné spisy nám zanechal. —

2. Sw. Řehoř Veliký † 604. (Žiw. Sw. 12. března).

Sw. Řehoř pocházel ze wyneffené rodiny Římansté, kdež byl otec jeho radním. Nábožná matka jeho, jež

brzy ovdověla, vedla jej sama k Bohu a učila ho víře; když dospěl, dala jej vychováti v právnictví, takže brzy stal se starostou (pretor) města Říma. Ale nedlouho na to opustil zbožný Řehoř světlý tento úřad, a otcovské jmění své věnoval k založení jedni klášterů podle řádu sv. Benedikta. S vstoupil také sám do jednoho z nich, jenž byl v otcovském jeho domě, a stal se po několika letech v něm opatem. Roku 590 byl zvolen jednohlasně, ač velice se zdráhal, za papeže. Avšak tím nezměnil ani přísné své živobytí, aniž svou poctu a dobročinnost. Životopisec jeho, jmen Jan, píše o něm takto: „Čtyřkrát za rok dával papež duchovním, pak svým domácím, klášterům, kostelům, chudým a nemocnicím římským určité dary. V prvních dnech pak každého měsíce uděloval chudým podle rozličného času rozličné dary. Každý den též posílal na vozích pokrmů nemocným a churavým. Zařizoval také ústavy pro chudé, pro vdovy a sirotky, a v čas nouze a moru pomáhal, kde a jak mohl. Při tom nezanedbával hlásání slova Božího; ano kázal i při mnohém zaměstnání, a ani churavosti se nedal zdržeti. Vydělal se z kázání a výkladů písmá sv. jeptaných od sv. Ambrože, Augustina a Jeronýma, jež uměl výborně a lidu užitečně upotřebiti, a tak se stal nejslavnějším tehdyž kazatelem v církvi. Církvi jej skutečně vedlé těchto třech velikých mužů a vzorů co čtvrtého církevního otce v západní církvi postavila. Máme po něm ještě 62 řečí církevních. On též staral se všemožně o rozšíření víry zvláště v Angliču, kamž odeslal opata Augustina s 40 Benediktiny; mimo to kupoval zajaté otroky anglické, a dala je vychováti ve víře, odeslal je do do-

mova jejich, aby tam hlásali víru křesťanskou. Sluje proto taky Apostolem Anglicka. Konečně po 14leté správě celého světa křesťanského, a pětiletém sklíčení dnou na lůžku stonal veliký tento papež r. 604. Byl prvním spisovatelem církevním svého věku, a předchůdce svého, sv. Zwa, co do spisovatelství daleko předčil. Uměl zajisté ze všech došlých církevních otců nejlépe psáti v tom směru, aby křesťanské a církevní zásady i mezi lid se dostaly, a do srdce i mysl lidské hluboce vnikly. V tom úmyslu jepsal také výborný návod pro kněze, jakby v duchovní správě s lidem zacházeti a vůbec si počínati měli, a spis ten rychle se rozšířil po celém křesťanském světě. Vzhled jeho knihy sob sloužil za wzor mravního vzhledu písma svého a jest první knihou o mravech křesťanských. Jeho spis o životě sv. Antouína pokládán za wzor všech životů Swatých. Vůbec jest, jak o něm sama církev v kněžských hodinách svědčí, podivu hodno, co všeho napsal, mluvil, ustanovil a činil, ač byl skoro neustále churav; i zanechal svým nástupcům vznešený příklad učenosti a swatosti.

Památky po něm v církvi jsou: 1) procesí na sv. Marka od r. 592, v kterémžto roce tonal je poprvé při zutíci morové ráně v Římě i uhojení hněvu Božího, 2) i vůli jednotě v církvi, an mnozí více neděl, jiní méně se postili, a někteří v jobotu půst opomíjeli, ustanovil, aby půst vůbec s popeleční středou začínal; 3) od něho pochází také náš zvláštní církevní čili chorální zpěv, po něm i gregoriánským nazvaný, pro nějž zařídil zvláštní v Římě školu, v které i sám zpěvu vyučoval. 4) On také první začal se podpisovati

sluha služů Božích naproti Konstantinopolskému arcibiskupu, když tento všeobecným patriarchou nazývati se chtěl, dokládaje jemu: „Může-li pať kdo o tom pochybowati, že Konstantinopolská církev Apostolské Stolicy (w Římě) wždy podřízena byla?“

Whborně swědčí o úctě obrazů, když praví: „Něco jiného jest obrazům se klaněti, a něco jiného w obraze poznati (Pána), jemuž se máme klaněti. Co je čtenářům písmo, to jest obraz těm, kteří čísti neumí. Z té příčiny byly obrazy wždycky čítankou pohanským národům. Proto zajisté není chýbeno, když obrazem k Neviditelnému se pozbíhujeme.“*)

V.

Všeobecné církevní sněmy proti bludům w této době.

§. 68. První dva sněmy církevní w čtvrtém století.

1. Sněmowé církevní wůbec a I. Nicejský proti Ariowí r. 325 o Božství Páně.

Kromě swatých Otců zasluhují w této době pozornosti nassi také všeobecné sněmy církevní, jež se welmi

*) Patristická encyklopaedie Něhálowa, 1851, podává w bobatku swém od r. 1860 obšírnější životopisy sw. Otců církevních, jakož i Životy Swatých ob Karla, a Legenda ob Bláho. Dr. Alzog pať wydal důkladný spis r. 1866 „Grundriß der Patrologie,“ samž vědeckého čtenáře obkazuje.

potřebnými církví ukázaly. Nebo jako hned za času sv. Apoštolů dle svědectví samého písma sv., mnozí křesťané bludné své učení za víru Kristovu vydávati chtěli, stávalo se to též po smrti svatých Apoštolů, ano ještě hustěji. Právě v tehdejší době vyskytlo se tolik bludných učitelů a novotářů v církví, že se církev nutně u všeobecné sněmy scházeti musila, aby se veřejně a slavně ohradila proti mylnému učení a aby určitě a jasně vytknula došavadní učení Páně v církví, hájíc je proti všelikému zkrucování. Nejvíce zahloubávali se někteří do učení o původu světa, o počátku hříchu a zlého (jako Gnostikové a Manicheové), jiní zase odvážili se rozvíklati učení o Největější Trojici (Praxeas a Sabellius); někteří bloudili v učení o Božství Páně (Arius, Nestorius, Eutyches, Apollinarius), jiní zase mýlili se v učení o Božství Ducha svatého (Macedonius, Montanus); někteří mylně pochopovali učení o vědičném hříchu, o milosti Boží a o svátostech, (Pelagius, Donatus), jiní zas příkře a přísně chtěli si počínati v církví, zapovídajíce rozličné dovolené věci, (druhé manželství, požívání vína) anebo nechťice lajících přijímati do církve aniž hříšníkům v ní trpěti (Novaciani). Statuě opírali se jim ošfem s w a t í o t c o w é nejen slovy ale i spisy svými, snášejíce při tom i mnohá protivenství pro víru Kristovu, jako sv. Athanas, Basil, Řehořové, Ambrož, Jeroným, Cyrill, biskup Alexandriinský († 444), Augustin a jiní, jak jsme to dříve již slyšeli. Bylo tudíž k úplnému ujistění věřících třeba, aby se těmito bludy svěsti nedali, aby celá církev, shromážděná na všeobecném sněmu, neomylně a určitě vyložila učení Páně, a slavně i veřejně zamítla mylné učení bludařů těchto, opírajíc se

při tom o zaslíbenou od Pána zvláštní pomoc Ducha svatého, o učení písmá svatého, a o jednohlasné nčení swatých Otců čili o ústné podání (tradice), jež se w tehdejší církwi až do té doby wssude udrželo, a až do časů apostolských nazpět dosáhalo.

Jsou pak w všeobecní sněmowé církevní takowé sbory biskupů katolických z celé církwe w Duchu swatém shromážděných, kteří spolu s papežem římským o člancích wíry Kristovy a mravů křesťanských jednají, a neomylně z wnuřnutí Ducha swatého rozhodují dle příkladu sw. Apostolů, kteří také tak na prvním Jerusalemském sněmě r. 50 nebo 52 (Skutk. 15.) rozhodowali. Obvyčejně w všeobecné sněmy svolává buď papež sám, anebo s jeho dřívějším bowolením nebo pozdějším schválením i třebaš nějaký mocnár, awšak předsedou w takowých sněmích jest vždycky buď sám papež nebo od něho splnomocnění duchovní wyslanci, anebo není-li on, aniž-li nejsou zástupci jeho přítomní, musí newyhnutelně uzawření takowého sněmu sám pak potwrditi, má-li platiti sněm tento za obecný, a mají-li ustanowení jeho býti nezměnná. Proto také lichá a chybná byla otázka, o níž se mnozí zvlášť w středním věku w církwi hádali: sto-jí-li (biskupský) sněm nad papežem, aneb papež nad sněmem? Ani jedno, ani druhé není samo o sobě prawdivé, nebo jako nemůže býti všeobecný sněm bez biskupů, tak nemůže i býti sněm takový vůbec bez papeže, nýbrž obě strany, i biskupowé i papež musí souhlasiti, jinak by nebylo uzawření takowého fusého, jednostranného sněmu ani všeobecné, ani neomylné.

Počítá pak se takových církevních sněmů okolo dwa-ceti, z nichž sedmnácte obe wsech za všeobecné neo-

mýlné jsou v církvi uznány. Šest prvních těchto sněmů patří do starého věku církve. My o nich za příčinou důležitých rozhodnutí jejich v sporných tehdaž člancích myš tuto krátce promluvíme, pominouce ovšem nejprvnější sněm Nicejských I. r. 325 proti Ariovi o Božství Pána Ježíše, ježto jsme o něm dříve již jednali. (§. 58.)

2. Konstantinopolských první r. 381 proti Macedonianům o Božství Ducha svatého.

Přímocí Macedonianů a bludu jejich byl Macedonius, arcibiskup v Alexandrii, jenž upíral Božství Ducha svatého, vydvíhaje jej jen za tvor Boží, za anděla a služebníka Božího. Tu tedy svolán byl za císaře Theodosia Velikého sněm tento, k němuž dostavili se pouze východní biskupové, a sice 150 katolických a Macedonianů. Sv. Řehoř Nazianských byl nějaký čas předsedou toho sněmu. Tu pak učení Macedoniomo zatvrženo, Nicejské uznání myš znovu potvrzeno jest, a k němu byl tento dodatek o Duchu svatém co neomylné učení Kristovo a církve vložen: „Věříme i v Ducha svatého, Pána (Boha), jenž obživuje (milošti svou) a od Otce pochází, jemuž se stejná jako Otci a Synu posklona činí, a jenž strze proroků mluvil.“ A takto rozšířené uznání apoštolské nazvané Nicejsko-Konstantinopolské, říká se až dosavád nezměněné při mši svaté v Kredo. — Spolu odsouzeno tu bylo i kacířství biskupa Laodicejského, Apollináře, jenž učil, že Pán Ježíš byl jenom Bohem, a že nebyl taký pravým člověkem, nejša lidské, nýbrž jen Božské přirozenosti (nature). —

Jelikož pak později papež i biskupové západní (latin=

stí) usnesení sněmu tohoto o Duchu svatém a člověčenství Páně za učení Kristovo i církevní uznali: přijat byl i tento sněm za druhý všeobecný ob celé církve.

§. 69. Druhé dva sněmy církevní v pátém století.

1. Sněm Efešský r. 431 proti Nestoriowi o Matce Boží, a jen o jedné (Božské) osobě Páně.

Nestorius, arcibiskup Cařihradský, brojil proti tomu, že se Panna Maria jmenuje matkou Boží, dokládaje, že právě ona, jakožto osoba lidská, jen člověka (Krista Pána) mohla porodit, a nikoli Boha samého (Syna Božího — Pána Ježíše), an právě se Bůh narodit nemůže. Proto má právě se také nazývati jen matkou Kristovou, a nikoli matkou Boží, čímž zavrhoval křesťanskou úctu Panně Marii vzdávanou. Zamítal tím také spolu i učení církve, že je Pán Ježíš jen jedna osoba, a sice Božská, a nechtěl pochopiti, že právě se tato druhá Božská osoba — jediný Syn Boží z Marie Panny narodil. Pochybil totiž v tom, že zrušil ono úzké a tajemné spojení Božské a lidské přirozenosti (nátury) v Pánu Ježíši, dle něhož Kristus Pán, iſa spolu Bůh i člověk, je přece jen jedna osoba, a to Božská. Nestorius tedy přijímal dvě osoby, Božskou i lidskou v Kristu, a tím chtěl děliti tak přísně ob sebe, že právě se nemá ani říkati, Syn Boží trpěl, nýbrž jen Kristus člověk trpěl. Tím ovšem, netrpěl-li Syn Boží, muselo by vykoupení nasse strže Krista v pochybnost vzato býti, anto náš pouhý člověk — a třebaš to byl i Pán Ježíš — nikdy vykoupeni nemohl. Rouhavě dokládal, že právě nemůže dvou- neb tříměsíčné dítě (Pána

Ježíše) nazhvatí Bohem, a že raději, neustoupí-li od toho ostatní biskupové, s nimi ani mluvití nebude. — Statně opřel se mu sw. Cyrill, biskup Alexandrijský, a moudře mu dokazoval, že se Pán Ježíš napřed nenarodil jako pouhý člověk z Panny Marie, a že v něho snad teprve později Syn Boží newstoupil, nýbrž že Božství hned spojilo se s člověčenstvím v mateřském lůně Panny Marie, a tak že se narodil na svět vtělený Syn Boží, Božská osoba Ježíšova. Na sněmě v Efesu, kdež vyslanci papeže Celestina ještě nebyli, prohlásil nejprve sw. Cyrill, jenž zatím předsedal, svých dwanáct článků proti Nestoriowi, s nímž tu souhlasilo jen šestnáct biskupů, kdežto k církvi a k sw. Cyrillu 200 biskupů stálo. Tu přečten byl po příchodu papežských vyslanců list papeže Celestina o dosavadní vůli církve v jednu a to Božskou osobu Páně. Nestorius byl sesazen a z církve vyhoben, a slavně byl prohlášen první článek sněmu takto: „Pán Ježíš spojil člověčenství s Božstvím v jednu osobu (Božskou) a Maria Panna tedy právem se Rodičkou Boží nazývá.“ Spolu pak přidána prosba církve: „Dro-
duj za nás Swatá Boží Rodičko,“ čili jak říkáme ve Zdrávasu: „Swatá Maria, Matko Boží, pros za nás.“ Lid věřící čekal s touhou od rána až do večera před kostelem Matky Boží, kde sněm rokoval, žádostiv slyšeti rozsudek shromážděných Otců. A když se večer otevřely dveře kostela, a sw. Cyrill ohlásil, že Nestoriovu učení bylo zaměřeno, a Maria Panna Rodičkou Boží i dále zvána a ctěna bhati má, tu nebylo konce jásotu: „Welebena buď slavná a vždy vítězná Matko Boží, Maria Panno!“ volal radostně lid, házel květinami biskupům na

cestu, provázel je s hořícími svícemi do jejich příbytků, osvětlil v noci město, a pálil kadiblo na ulicích. Nestoriani nechťeli poddati se církvi, a teprv po dvou letech poddali se jediné Antiochenská, a aby byli do církve opět přijati, následující wyznání učinili: „Wyznáváme, že jest Pán Ježíš pravý Bůh a pravý člověk, a že je obě dvě přirozenosti, Božská i lidská, v jednu osobu spojily, a proto wyznáváme jednoho Krista Pána, jednoho Syna Božího a jednoho Pána. Ole tohoto spojení, jež se stalo bez wsselitého smísení, jmenujeme blahoslavenou Pannu Marii Matkou Boží, poněmadž Bůh, Slovo, wzalo na sebe tělo a člověkem učiněno jest, a od svého početí se spojilo s tělem, wzatým z Marie Panny.“ — Ti pak Nestoriani, kteří nechťeli upustiti od bludu svého, odebrali se do Persie, Syrie, Indie a Číny, kdežto pod jmenem syrských neb chaldejských křesťanů, v počtu asi půl millionu, až dosud trwají, ač we wíře i w mravech křesťanských welmi slesli. K nim patří i Tomássowští křesťané w Indii. Swým časem působili jejich misijnáři chaldejští w Persii dobře proti Mohamedanskému učení, jelikož Turci proti nim, jakožto nepřátelům Řeků a wěřících Římanů tak urputně nebrojili. —

2. Sněm Chalcedonský r. 451 proti Eutychowi (Monophysitům) o lidské přirozenosti Páně.

Z Nestorioma bludu powstal brzy blud nový, který byl již biskup Apollinarius také zastával. Eutyches, opat w klášteře Konstantinopolském, opíral je totiž slawně proti Nestoriomu mylnému učení o dvou osobách w Kristu, ueopatrnosti a hloubavosti svou pak zmátl si opět učení církve o dvou přirozenostech (Božské a lidské) w Kristu.

Uznával sice, že před vtělením Páně bylo prý vedlé pravého Božství i pravé člověčenství v Kristu, ale spojením obou v jednu osobu byla prý bídná lidská přirozenost od velebné Božské přirozenosti jako krupěj vody od moře pohlcena a zničena, takže tedy Pán Ježíš měl jen Božskou přirozenost. Tím by ovšem zase vykoupení naše bylo v pochybnost uvedeno, neboť neměl-li Kristus těla, citu a dusse lidské, nemohl pro nás trpěti, anebo trpěl jen na ofo a zdánlivě, což by nám nebylo nic platno. Stoupenci mylného učení Eutychova, kteří zastávali jen jednu a to Božskou přirozenost v Kristu, slouli proto po řeči také Monophysité (vyznávající jedné přirozenosti). — Proti tomu opřel se slavně hned statečný papež Římský, Lev Veliký, jenž arcibiskupu Konstantinopolskému, Flavianovi, učení církve o vtělení Syna Božího mezi jiným takto v listě svém vykládal: „Jednorozený Syn Boha Otce, od věčnosti z Ducha svatého počat, narodil se z Marie Panny, takže jeden a tentýž jest Syn Boží a také spolu i syn člověka. A smazání winy naší spojil se Bůh s člověkem, jak toho žádalo spasení naše, aby jediný náš prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Ježíš Kristus, mohl za nás trpěti.“ — Tu se sešel sněm v Chalcedoně r. 451, jenž za předsednictví římských vyslanců několik set biskupů zahrnoval. S Eutychem přišel a vyžnal neobaleně bludné učení své, řka: „Vyznávám, že Pán Ježíš před spojením svým v jednu osobu z dvou přirozeností sestával, po spojení svém však jen jednu přirozenost měl; božské jeho tělo nebylo náměmu v podstatě rovné, nýbrž zdálo se jen podle zevnitřní podoby a pohledu podobné býti.“ — Též pře-

čten byl list papeže Léva o tomto učení církve, načež otcové jednohlasně volali: „To jest víra otců a apo-
stolů i náš samých. Sv. Petr mluvil ústy Lévoýchmi,
nábožně a pravdivě učil Lévo, tak učil i Thrill (Alexan-
drinský), kdo newěří, vyhobcován buď!“ — Na to byl
Euthyches z církve vyloučen a vyhánání wíry o tomto
článku takto bylo vysloveno: „Následující swatých otců,
jednomyslně učíme, a jednohlasně vyhánáme jednoho a
téhož Syna Božího Pána nasseho Ježíše Krista, jenž
jest dokonale w Božství a člověčenství, pravý Bůh a
spolu pravý člověk, z rozumné duše a z těla sestávající,
stejně podstaty s Otcem podle Božství, a spolu stejné
podstaty s námi podle člověčenství, a we všem nám
jest rovný, wjma hřích; ob věčnosti splozen dle Bož-
ství svého, w posledních pak dnech pro nás a nasse spa-
sení z Marie Panny, matky Boží, dle člověčenství na-
rozen, jeden a tentýž Kristus, Syn Boží, Pán, jedno-
rozený, jenž z dvou přirozeností (božské a lidské) bez smí-
šení, bez proměny, bez dělení, bez rozloučení se poznává,
takže spojením tímto rozbíl těchto dvou přirozeností ni-
kterak se nezrušil, ale spíše zvláštnost každé přirozenosti
w jednu osobu a jednu bytost spojeny byly.“ — Papež
Lévo i žádosti sněmu potvrdil usnesení toto, ač tím přece
nepřestaly mrzuté hádky, jelikož se zvláště řeční císařové
Zeno (471—491) a Justinian (527—565) do wíry mí-
chali, a mocí a císařskými rozkazy o člancích wíry roz-
hodovati chtěli. Teprw pátý všeobecný sněm t. j. Kon-
stantinopolský druhý r. 553, kde bylo 165 biskupů
zvláště z wýchodu, upokojil rozumně tyto w církw, ob-
volávaje se na učení sw. Otců takto: „Vyhánáme, že
bržíme a lážeme wíru, kterou nám na počátku ubělil

Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus, kterou sw. Apošto-
lowé po celém světě kázali, a swatí Otcové w-
znávali a wchlábali.“ Mimo to zawrhl sněm tři ka-
pitoly čili tři spisy dwou biskupů a jednoho kněze Nesto-
rianského a některé mblné náhledy učeného Origenesa
(§. 64, 2.) Zbytky těchto bludařů udržely se wssať až
do dneška, jsou to: Koptové w Egyptě a Abbyssinii w
Africe, a Jakobité w Syrii a Armenii w Asii. Jsouť
pať jmenowaní rozkolníci w náboženství welmi málo wzdě-
laní, a w mravech welice sflašlí lidé.

§. 70. Šestý a poslední sněm w starém věku, Konstanti-
nopský III., r. 680 proti Monothetům o dvojí vůli
Páně.

Řecký císař Heraclius zwítězil w Syrii a Ar-
menii, kde byli Monothisté, kteří jednu přirozenost (Bož-
skou) w Kristu uznávali. On chtěl je sám usmířiti s cír-
kvi, a dal si namluwiti, že prý měl Pán Ježíš sice dvě
přirozenosti, ale že měl jen jednu vůli, čímž mýslil,
že Monothisty do církwe přivede. Stoupenci toho učení
nazwání jsou proto po řeči monotheti (wznávající
jedné vůle). Wssať prawoměrní biskupové opírali se
statně mblnému tomuto wýkladu císařowu, dohlábajíce, že
Kristus Pán jako člověk měl lidskou vůli, a jako Bůh
zase Božskou, tedy dvě vůle, ač owšem lidská jeho vůle
nikdy neodporowala Božské jeho vůli. Než císař po-
ručil zvláštním listem zachowáwati jeho wýkladu o jedné
vůli Páně.

Nástupce jeho Konstant II. (642—668) wydal
podobný druhý rozkaz císařský o jedné vůli r. 648. Ale

papež Martin zamrhl oba rozkazy tyto, začejž z rozkazu Konstancioma násilně odmlečen byl do Konstantinopole, kdež byl thrán, a pod záminkou, že je melezrádce, do vyhnanství na Chersones poslán, kde usouzen, zemřel ještě téhož roku (655). — Podobně dal císař nejučenějšího tehdaž bohospowce, opata Maxima, jenž mu takéž odporoval, tržniti, bičowati, jazyk mu whřignouti, ruku ušelnouti a do vyhnanství odmleci, kde w 80. roce swého věku (r. 622) zemřel. —

Nástupce císařůw, Konstantin (668—685), swolal tedh r. 680 s přivoléním papežowým ssestý w sseobecný sněm do Konstantinopole do císařského, tať zwaneho trulanského paláce, od něhož také trulanským se nazývá.*). Wyslanci papežští předsedali, 160 biskupů se shromáždilo, list papeže Agatha o tom byl přečten a ouplně schwálen, ačkoliv strana císařská i texty swatých Otců zúmyslně přetroutila. Ano jeden mnich této strany chtěl shromážděné otce o prawosti wšlaku Monothelů tím přestwědčiti, že wzkřísí před jejich očima mrtvého, což se mu owšsem nepowadlo. I přijato jest konečně do swádní učení církwe, a wšloweno takto: „Zať měl Pán Ježíš dwojí přirozenost (Božskou i lidskou), tať měl i dwojí wůli (Božskou i lidskou), a obě jejich činnosti nedělené, nezmeněné, neroztržené a nesmíchané, obě wůle wšak sobě ničdy neodporowaly, nýbrž lidská wždy Božskou poslouchala.“

*) Trulanský palác, neb Trullus, byl takto nazwán, že jedna z hlawních jeho síní byla přelienuta na způsob wejce, a takowé klenutí slulo tedh trullus, obdubž jméno pal na celý palác přeneseno bylo.

Přece však udrželi se zbytkové těchto bludařů w Syrii, kdež prý žili zvlášť na Libanu okolo kláštera svatého Marona. Od něho, anebo jak jini praví, od prvního svého arcibiskupa Marona sluli Maronité, a smířili se teprw w 12. století s církwí.

Obšírné a dobré zpráwy o těchto všech bludech, posílých z mudráckého hloubání we wíře, jakož i o pravém učení církwe katolické sepsal nejprwé sw. Epifan, arcibiskup w Salamině na Cypru, od r. 367—403; později pak dobal k nim popis pozdějších bludů sw. San Damasceuský, mnich a kněz w klášteře Jerusalemském, nejznamenitější tehdaž církewní učenec, slowný řečník a spisowatel na wýchodě, jenž zemřel po r. 754.

S nim takřka ušlončila wýchodní čili řecká církev veřejnou swou činnost, zvlášť w oboru spisowatelském. *)

VI.

Půwod mnichů a klášterů w starém wěku.

§. 71. Pohnutky a zásady přísnějšího života křesťanského. (Asketowé).

Mnišši čili klášterníci powstali z poustevníků, poustevníci pak wywinuli se z přísnějšího života jednot-

*) Krátce jedná o těchto sněmích Dodatel k Řehálowě Patristické encyklopaedii 1860; důkladně pak Dr. Hefele we swém spisu Conciliengeschichte w dílu 1., 2. a 3. rohu 1855 we Frýburku wydaném.

livých křesťanů, a tento přísnější život zakládá se w přirozené pomaze a potřebě těch lidí, kteří po dokonalosti touží. Všude, kde chce člověk něco rozjímati a uvažovati, přeje si, aby měl pokoj, aby byl samoten; a chce-li se tedy obzvlášť a výhradně obírat s Pánem Bohem a spasením své duše, napomáhá mu samota velice, jelikož tu není vtrhováán z přemýšlení svého, aniž pohoršováán od zléch lidí. Důslem samoty není k tomu nevyhnutelně třeba, jelikož i mezi lidmi lze věnovati se Bohu a zbožnosti, ale jest to s mnohými spojeno obtížemi a překážkami. Proto již i pohanští řeční mudrcové rádi dleli o samotě, aby nebili vtrhováni od lidí, a zkoumali tu pravdu a moudrost; proto i u Židů za časů proroků byl oblíben přísnější život; ano před příchodem Krista Pána nalézáme lásku k osamotělému životu i u Židovských Esenů i u Egypťských Therapeutů. (§. 17, c.) Sv. Jan Křtitel kázal na poušti, weda tu přísný o samotě život, a sám Kristus Pán připravoval se k svému vznešenému úřadu dříve než veřejně vystoupil, tichým rozjímáním a postem na poušti; jakož i často probděl o samotě na modlitbách celé noci. Není to tedy nic divného ani neobvyčejného, že i jednotliví křesťané hned w prvních dobách církve oblibovali sobě takový život, citíce k němu w sobě zvláštní povolání a toužíce po dokonalosti křesťanské, milující chudobu a čistotný život. Všudež sám Pán neměl, kdeby hlavu sklonil (Mt. 8, 20.) a přijímal dary od zbožných žen. Připomínali sobě zajisté taky i slova Páně: „Kdo se neobřežne w všech věcí, kterými vládně, nemůže býti mým učedníkem;“ jakož i napomenuti Spasitelovo dané bohatému mládenci: „Chceš-li dokonalým býti,

jdí, probej co máš a rozdej chudým, a budeš mítí poklad w nebi." — A jiný zas radil a schwalował Pán čistotu srdce, kdýž pravil: „Jsouť zajisté panícové, kteří se sami panictwí oddali pro králowstwí nebeské, ale ne wssični chápají toho slova, ale kterým dáno jest; protož kdo můžeš pochopiti, pochop.“ Mimo to Pán swítil jim sám příkladem swým, an z Panny počat, panenského pěstouna měl, panicem zůstal, a panického apoštola Jana nabe wssechý milował.

Pomozbuzeni tedý slovy i příkladem Páně, obřítali se někteří wěřící statků swých, jak to widíme již na prwních křesťanech Jerusalemských (Skutk. 2, 45.), a trávili život swůj w nábožném rozjímání, w práci, w chudobě a panické čistotě, jen že na počátku jessťe neuchýlowali se do samot za města a na poustě, ale zůstawajíce s lidmi, zdržowali se jen přílišného zacházení s jinými, dleli často na modlitbách, cwičili se w sebezapírání, w chudobě a panické zdrženliwosti. Mnozí pať také prodáwali swé jmění, podporující z něho chudé a wýstupující zajaté. Netvořili tedý jessťe zwláštěního stavu, aniž měli život ten za zwláštění powolání, ale toužíce po wyšší dokonalosti křesťanské, žili w skutku pro sebe, ač mezi lidmi pohromadě.

§. 72. První poustevníci křesťanstí w Egyptě, sw. Pamel († 341) a sw. Antonín z Chebn († 356).

Teprw w třetím století wywinul se prawý, osamotnělý — poustevnický život mezi křesťany na wýchodě. Rbýž totiž počínal mizeti wzorný a dokonalý život čím dále tím wíce mezi křesťany w obcích a osadách,

odcházel někteří, nechtíce se w společnosti této pořaziti, a toužíce po přísném bohumilém žitobytí o samotě, za obce a města, a vyhlíbli si tu nějaké osamotnělé obydli pro sebe, aby tu Bohu tím horlivěji sloužiti mohli. Obvyčejně byla to nějaká jestyně anebo chatrně zbudovaná chýžka. Uvssal w čas krutých pronásledování, zvláště za císaře Decia a Diokleciana utíkali mnozí do pouští, aby se tu před pronásledovateli uchránili. A když přestalo pronásledování, zůstali tu přece někteří nábožnější lidé, anť si byli zatím tento tichý život oblíbili. — Jakožto první známý poustevník nastýtlá se nám sw. Pawel poustevník, jenž se roku 228 w horním Egyptě (Thebais) narodil. W čas pronásledování císaře Decia utekl se co 22letý jinoc z strachu, aby jej sswatr jeho co křesťana newyzradil, na poušť, kde bydle w jestyni, po 90 let o samotě modlitbou a postem Bohu sloužil. Denně modlíwal prý se 300 modliteb, maje 300 lamínků w klně, a po každé jeden na stranu obložil. Život jeho popsal nám utěšeně sw. Otec Jeroným, a církev slawi swátek jeho 15. ledna. Dwoce palem poskytovalo mu pokrm, listí jejich oděw, a pramen podával mu wodu. Umřel tu teprw w 113. roce wěku swého r. 341 po Kristu Pánu. — Brzy odesli i mnozí jiní na tyto pouště Egyptské, Arabské, do hor a na ostrowy, zvláště pak za císaře Diokleciana, kdežto žiwíce se práci a občerstwující se modlitbou, jeden wedlé druhého neďaleko bydleli, majíce tu své chýžky a žijíce pro sebe a jeden druhého pomozbuzující.

Uši rof před smrtí sw. Pawla poustevníka došel sem též sw. Antonín Veliký, který se vlastně teprw stal prawým zakladatelem tohoto života, a proto obvyčejně

i otcem poustevníku se nazývá. Počázeje z možných rodičů, narodil se w Egyptské zemi roku 251, avšak od zbožných rodičů, kteří jej k Bohu pilně vedli, raději neposlán ani do školy ze strachu, aby se jim nepořádal, za to však brávu s jedinou sestrou svou bedlivě k službám Božím, kdež schopného mladíka zvláště čtení nového zákona zajímalo. Touze neustále po dokonalejším, ušlechtlejším, od světa odloučeném životě, umínil si, když asi w 20. roce osířel, zcela oddati se Bohu. Tu pak přijda jednou do chrámu, slyší právě předčítati slova, jež byl Pán Ježíš onomu bohatému mládenci řekl: „Chceš-li dokonale býti, jdi, prodej, co máš, a rozdej chudým.“ Zdálo se mu, jakoby tato slova zřetelně k němu byl Pán volal, a přišed domů, rozdělil otcovské pozemky, asi 140 jiter mezi sousedy, a prodal vše ostatní jmění, rozdal peníze chudým. A když jindy opět slyšel slova Spasitelova: „Mepečujte o zjevnější den“ (Mat. 6, 34), umínil sobě, že zcela svět opustí, a odebral se hned na poušť, pracuje tu, postě se a obíraje se s Bohem, spolu pak docházel k ušlechtlejším poustevníkům, chytaje se od nich zbožnému životu přiučiti a setrval tak 20 let. Zvolil si za obydli skromnou jeskyni, lůžko měl za oděv, jidal obvykle jen jednou za den, a to až po západu slunce, někdy také až za dva dni, požívaje chleba, soli, a vody; nespával šlorem celé noci, a když ulehl, sloužila mu holá zem w jeskyni za lůžko. Tu pak navštěvovali ho mnozí jiní z ušlechtilí, tážajíce se ho o radu, a Antonín kázával jim o Bohu, o pomíjitelności světa, o spasení duše a zapření jebe samého a potybužoval je nejvíce ušlechtlejším svým životem. Konečně ho přátelé a známi jeho prosbami svými k tomu pohnuli, že se vrá-

til ze samoty této, a že založil nebaleho Thebaidy první společnost poustevníků, kteří měli na dvou šopicích blíže červeného moře rozlehlé budky k svému obydlení. Sw. Antonín obcházel je, vyučuje je ve víře a mravech křesťanských, i napomínal je k zapírání sebe, k lásce k bližnímu — k modlitbě a k bedlivé práci. Tak poznenáhla rostly osady poustevníků, kteří se čím dále tím více blíže sebe usazovali, a tím první základ k společnému bydlení v jednom domě (kláštere) položili. Než sw. Antonín odešel opět z prvního společného sídla tohoto, chtěje o samotě v počtore jako dříve sloužiti Bohu, a usadil se na jednom vrchu, jenž nyní horou sw. Antonína slowe. Žáci a poustevníci jeho však hledali ho, až i jej našli, a prosili ho, aby se k nim opět navrátil. On však neučinil to více, ale založil novou osadu poustevníků, jichž počet časem až na 5000 mužů vzrostl. Sám pak vyučoval, napomínal a navštěvował je, i dřívejší své osady, utvrzuje všech v bohumilém životě. S požíval sw. Antonín neobvyčejné vážnosti a úcty v církvi, a považován byl za velikého muže a učence. Úcty té došel i proto, že dwakráte do hlavního města Egyptského, do Alexandrie se odebral, aby tam lásku svou k Pánu Ježíši a k významacím jeho oswědčil. Poprvé tak učinil v r. 311, když kruté pronásledování za Maximiana zuřilo, aby tu mučené k stálosti povzbuzował, žalářované potěšował, a na smrt odsouzené doprovázel. Roku pak 355 přišel sem podruhé k wyzwání biskupů prawověrných, aby pohany na víru obracel, a proti Ariánům víru a Božství Páně hájil. Obé konal s velikým prospěchem. Sw. Athanasius, jenž jeho život sepsal, a důkladné řeči jeho naznamenal, wyprowázel jej pak obtud až k bráně města. Cítě

pať blížky konec života svého, oběsil zbožný stařec ještě jednou všechny osady učenických svých, napomínaje je k pevné víře a přísné kázni. Na této cestě šel se i se sestrou svou, kteráž řídila podobnou osadu nábožných ženštin na poušti. Šťastně a spokojeně skončil r. 356 v 105. roce věku svého. Církvi ctí ho co svatého. (17. ledna. Žim. Sv.)

§. 73. Pachomius, mnich Egyptský, první zakladatel řeholí ve čtvrtém století.

Až dosaváde neměli tito roztroušení po poustích poustevníci ani společného obydli, ani určitých pravidel (regule neb řehole), ani vlastně svého představeného, jehožby po své povinnosti ve všem poslušni býti měli. Tento nový pořádek zavedl teprve Pachomius, žák sv. Antonína, jenž i náboženský i společenský život, modlitbu i práci jejich rozdělil a uspořádal. Pocházeje z pohanských rodičů v Egyptě, byl odveden na vojnu. Kdesi na svém vojenském pochodu byl velmi vlídně přijat od jedné křesťanské rodniny. S vyptával se na víru jejich a stal se na to křesťanem. Sestý poustevník pať vpučil ho životu svému, a Pachomius usadil se mezi rokem 325 a 340 na jednom ostrově řeky Nilu v Egyptské vesnici Tabenne, kdež první klášter založil. Brzo shromáždilo se okolo něho asi 1300 zbožných mužů, kteří starali se tu o spasení své, a o chudé bližní modlitbou a prací. Pracovalo se v zahradách i na polích, hledělo se i včel, pletly se košíky, ano někteří psali také knihy. Později zařídil ještě jiných osm klášterů, v nichž 9000 mnichů bydlelo, a ty všechny spolu spojil, a přede-

psal jim určitá pravidla; takéž předepsal pravidla pro takového spolky ženských osob. Postívali se pět dní v týdnu, dwakrát denně scházivali se k modlitbě, awssat i wečer a v půlnoci scházivali se také k společné pobožnosti, zpíwající dwanáct žalmů, čtouce dwakrát z písma swatého a modlíce se. — Po Pachomiowi zdořonalil pak první pravidla klášterů Ammonius, takéž znamenitý muž a wěhlasný mnich, jakož i Makarius mladší.

Mniři pak rozšířowaly se kláštery z Egypta do jiných zemí, na wýchodě i na západě. Nejprvé dostaly se z Egypta do Židowské země a do Syrie, kde je uwezl sw. Hilarion, jša již od patnácti let žákem sw. Antonína.

Sw. Epifanius též horliwě klášterů podporowal. — Sw. Basilius, biskup w Cesarei Kappadociě († 379) wystawěl mnoho klášterů w Malé Asii (w Pontu a Kappadocii), a předepsal jim dwoje pravidla, řeholí wětší a menší, jež pak celý wýchod přijal, takže se tam až posud jenom klášterníci, dle řehole této Basiliáni nazwaní, nalezají. Vidě hrnuli se do řehole jeho, takže i jami císařowé konečně tomu se opíratí chtěli. Císař arianský, Valens (364—378), nešl owšem těžce toto šílné šíření se mnichů, an prý mu tím mnoho k wojsku schopných lidí se odnímá, dal je proto zmrzáčowati, ano i zabíjeti — ale přece nezwitězil nad horliwostí tehdejší, ano w mnohém klášteře třeba pět ano i deset tisíc jich žilo a pracowalo. Sw. Basil založil také hned na počátku zvláštní jeden klášter, w jehož řeholí mnichům nařídil, aby se studiemi literárními a zvlášť rozjímáním písma swatého obírali, chtěje jich postawiti a použiti proti Arianům, by wiru Boží hájili. — W Africe pak zawedl mnichy sw. Augustin.

Na západ dostali se svatým Athanasiem, jenž svým wěborným životopisem sw. Antonína rozjařil wěřící k následování tohoto života; pronásledován býv ob Arianů, přivezl s sebou r. 341 do Říma dva egyptské mnichy, kteří svým wzorným životem lásku ku klášternímu životu na západě zbudili. První klášter powstal u Milána, přičiněním sw. Ambrože, asi hodinu cesty od města, jak to tehdaž w obvyceji bylo, že mnissi wůbec za městem své kláštery měli.

Do francouzské země uwezl je sw. Martin, biskup Turský s takovým prospěchem, že při jeho pohřbu r. 400 bylo mnichů jen z klášterů od něho založených přes 2000 přítomno. Žák jeho, Sewerus Sulpicius, wypravuje nám takto († 420): „Sw. Martin měl komůrku dřewěnou, jakož i mnozí jiní bratři; někteří wšak bydleli i w skalních jeskyních; wše bylo společné. Obíwali se w hrubých oděw, někteří i w srsti welbloudí; wina tu neznali; po obhýtem postu jedlo se společně; jinam se newycházelo, leč k společné modlitbě.“ Kassian, jenž se wzdělal sedmi-letým svým bydlením na poušti Egyptské, založil r. 415 u francouzského města Massilie (Marseille), dva kláštery, jeden pro mužské a druhý pro ženské, a sepsal tu r. 417 obšírný spis, w němž jim wzorný klášterní život wplícuje, a před wšelikými wadami a hříchy jich waruje. —

§. 74. Příkladné živobytí mnichů a blahodárné působení klášterů.

We čtvrtém století rozšířily se tedy kláštery w celém světě křesťanském s velikou rychlostí, a twělly w blahé činnosti své na wýchodě až do polowice pátého

století, na západě pak teprve zvláště v pátém a šestém věku. Zachovávali ovšem již obvyčné tři sliby klášterní: dobromolnou chudobu, ustavičnou čistotu a úplnou poslušnost k představenému, ačkoliv nepovažovali se sliby tyto za doživotné a nezrušitelné, ale kdo se nazpět do světa navrátil, držán byl za člověka lehké viny anebo aspoň slabé vůle; panny pak, které vytkoupišše se prodaly, považovány zrovna za cizoložnice. Mnichové byli obvyčně nekněží, vjma představeného, jenž štrž upkonávání služeb Božích a potřeb náboženských byl knězem, ostatní pak byli nejvíce řemeslníci, ač nalezali se tu často welcí učenci. Nábožnost a práce byla jejich zaměstnáním, a to vsse v určitém pořádku. Sw. Jan Zlatoustý popisuje den v klášteře takto: „Na úsvitě sejdou se k nábožným chwalozpěvům a k společné ranní modlitbě, po níž je obírají čtením a rozjímáním písma swatého. Taktéž se modlí o 3., 6. a 9. hodině.*) V poledne zasednou k stolu, ač tu nemají mnoho mis s jídlem. Někteří mají jen chleba a sůl, jiní berou si k tomu i olej, slabší a churaví požívají také zeleninu. Ostatní čas věnují práci, noclehy pak mají na slámě.“ — Život pak jejich byl tak mravný, že je sám sw. Augustin nad míru vychvaluje, ano swatými nazývá: „Widěl jsem v Miláně, praví, přibýtky těchto swatých a to mnohých mužů i žen, jichž představený byl kněz, muž wěborný a učený. A kdybych jejich mravy, život, rád a stav wchwalovati chtěl, ani dost hodně to činiti v stavu nejsem, nebo mnichové tito jsou tak swatí, čistotní, po-

*) Dle našeho obvyčeje mluvení, při východu slunce, o 9. hodině ranní, o poledni, a obpoledne o 3. hodině.

božní a střizliví, že ani protivníci ničehož nenalezají, z čehož by je vinili, jediné příslušnou jejich svatost.“ —

A proto taky nedostižná byla jejich činnost a prospěšnost v církvi. Mimo modlitbu hleděli si i pilně vsselike práce a výtěžku z ní použili jen k nejjstřednějším potřebám svým, ostatní vssě obracelo se ku blahu jiných. Jedni mytili lesy, vzdělávali pustiny, a hleděli si zahrady, jiní promozovali řemesla, stavěli domy i lodě, jiní pracovali na polích. Tak vypravuje Kassian, jak posílali egyptští mnisi do velkých měst a do zchudlých krajů (Libie) veliké sumy peněz a mnohé potrav. A sv. Augustin svědčí, že celé lodi, plné obilí a jiných věcí chudým posílají. Někteří opisovali knihy, jiní pak, zvláště v Syrii a Pontu pilně vyučovali mládež, zvláště chudší, pro niž sami sskoly si vystavěli; avšak i z měst posílání byli do klášterů jiníši, aby se vyšším vědomostem naučili. A jak pilně vyučováno tu písmu svatému a víře Páně vůbec! Nebo právě zde vzdělali se nejšlouhnější mužové této doby v církvi, kteří pak jako biskupové a otcové církevní tak blahodárně působili. Kdo tu nemožná na sv. Athanasia, Basilia, Jana Zlatoustého a na sv. Ambrože, Augustina a Jeronýma. Ano svrchu řečených Sulpic Severus dokládá, že prý města posílala se za sskastná, když mohla dostati jenom biskupa svého z nějakého kláštera.

A jak horlivě hájili víru proti bludařům, a to zvláště proti takovým, kteří z povrchního vzdělání do bludů zabředli, zejména proti Arianům a Nestorianům. Pohanský mudrc Liban uauřká sobě v čtvrtém století, že prý tyto kláštery jmenovitě pohanské víře sskodí.

Syrie, Jenicie na wíru obrácena byla jen od mnichů, jež tam sw. Jan Zlatoušlý a sw. Alexander poslal, aby w horách strpté tyto pohany wyhledávali a poučowali. Simon Stylites a sw. Hilarion wyučil a pokřtil mnoho Saracenů, kteří k němu přicházeli. — A při tom we-
douce život přísný, plný sebezapírání a obětavosti k bližnímu, a switice wssude swatým životem do-
fonalým, museli nutně požíwati úcty wsseobecné, takže
život tento nazýwán byl nejhlubší moudrostí, a bylo
ulažowáno na ně jako na wzory člowěčenstwa.

§. 75. Klešlá kázeň mnichů, a sw. Benedikt, obnovitel
jejich na západě † 543.

We čtvrtém století se w padesáti letech klášterů
welmi po swětě rozšířily, zvláště na wýchodě, kde
působily blaze, a kwětky takřka po celých sto let až do po-
lowice pátého století. Přitom množil se i počet klá-
šterníků, takže se jich k. p. r. 372 w samém Egyptě
jenom ke sto tisícům nacházelo. Ale při takowém hojném
množství klášterů a šíření se mnichů není ani také divu,
že uěkterí hrnuli se do klášterů, nemajíce ani ducha ani
wloh k tomuto životu, a že jini w kláštere samém
w půwodní horliwosti ochabowali. Mnozi wstupowali
tam jen z ctižádnosti, pro lehké zaopatření, a chtěce tu
bez wší starosti w předešlém swětském swém životě
pokračowati, jini pať wtročiwše s dobrým úmyslem, ale
bez zřissenosti do kláštera, neměli ani dosti síly w sebe-
zapírání, ani dosti wytrwanliwosti w přísném tomto živo-
běti. Mnozi zase zapominali brzy, že powstali z pou-
stewníků, a chtěli bydleli raději w městech a po domech,

nežli o samotě v klášteře; jiní pak odešli docela z kláštera a chodili po kraji, vedouce život neklášterní. Mnozí konali sice v klášteře zevnitřní skutky, jež jim řehole ukládala, — ale duch a ctnosti klášterní, poslušnost a pokora, pracovitost a chudoba, mešlá, bohumilá mysl, nábožná a panická čistota ztrácely se v nich. Mnozí mníši sem tam pletli se do duchovních i světských záležitostí, vyhímalí se z poslušnosti k biskupům, a přidržovali se i bludů. Ano v mnohých klášterech vzrůstala i duchovní pýcha, tak že mníši majíce se za dokonale, nechťeli bráti účastenství ani v službách Božích a v svátostech, jinde pak neobírali se zase učením a knihami, a hledíce si jen modlitby, přimýšleli zahálce. Než proto přece neměli přestati, nýbrž měli se jen opravit. A tudíž také ujmál se jich papež Řehoř Veliký proti císaři Mauriciovi, když tento zakázal, aby nikdo, kdo koná vojenskou službu, životu klášternímu se neoddával. I psal mu mezi jiným o tom takto: „Když Kristus přijde, k tobě řekl: „Já jsem tě z píjáře učinil císařem, jvěřil jsem ti celé své duchovenstvo, a ty bráníš svým vojákům, aby mně sloužili: co pak mu na to odpovíš?“

Na západě ovšem nemnožily se tak četné kláštery, dílem pro studenější podnebí, dílem pro neustálé nepokoje a války ťurových národů z místa na místo se stěhujících. Proto neklesla tu ani lázeň jejích v té míře, ani tak brzy, nýbrž rozkvětlá tu nejvíce teprve v pátém a šestém století a to hlavně působením sv. Benedikta, jenž se stal takřka pravým zakladatelem klášterů na západě a arcioctcem všech mnichů, jelikož tu jeho řehole tak vláda, jako sv. Bazília na východě.

Sw. Benedikt narodil se v Murji ve Wlassích

r. 480 a oddal se záhy již přísnému životu, odevda na poustě Subjako u města Timoli v okolí Římském, kdež po tři leta v ještyni samotén bydlil, uče se od jednoho mnicha zbožnému životu. Prozradiv se pastýřům, mhučoval tu mnohé ve víře a mravech, až pak byl požádán od okolního jednoho kláštera za představeného; ale když se mnichům nelíbila jeho přísnost, oběšel zase na svou poustě, a sloužil tu po třicet let Bohu i lidem, máje okolo sebe mnoho žáků a učeníků. I spojil se konečně s některými, a založil za krátký čas v okolí dvanáct klášterů pro mužské, jež čas po čase obcházel. Než i tu nepotkal se mezi mnichy se wděkem, ježto oni přísnosti jeho snášeti nechtěli. A proto odstěhoval se odtud na horu Cassino u Neapole, kde r. 529 sám i novému klášteru si nakreslil tak wýborný nátes, že po celá století se pak dle něho budowy klášterní stavěly. Nedaleko pak odtud založil i jeden klášter pro ženské, kde sestra jeho sw. Školastika wrchní správu vedla. Iša dosaháb jen jáhnem v církvi a nejša tedh wyswěcen na kněžství, kázal tu i ve wůli horlivě slowo Boží a řídil zde čtrnáct let kázeň klášterní až do smrti své, jež ho zastihla r. 543 v 63. roce wěku jeho.

Řehole jeho napravila a zdočonalila kláštery welice. On zajisté nejen ustanowil jako Pachomius, ale hleděl taky na to přísně, aby se jen schopní lidé napřed na zkoušku (do noviciatu) do kláštera brali, a aby se tu cwičili a pozorováni byli, a teprw pak, kdyžby se jim život tento zalíbil, a oni od představeného za schopné uznáni jsou, aby se zamázali slibem, že klášter níkdž až do smrti své neopuští, čímž chtěl onomu přecházení a toulání mnichů konec učiniti. — Dále roz-

bělil jednotlivým určité práce dle jejich schopností, aby, majíce přiměřená zaměstnání a vyměřené úkoly, v spokojenosti a tu prospěchu kláštera i lidu okolního čas tráвили. Jedni provozovali řemesla, druzí pak pracovali v zahradách i na polích, aby mohl z toho klášter obstarávati potřebný náklad na oděv a prostou stravu mnichů; přebytku pak udělovali chudým; někteří vyučovali a cvičili tu také mládež, jež v kláštere proto býdlela, jiní zase opisovali učené knihy. Jen k modlitbě a k jídlu scházivali se všichni společně; kromě nočních hodin (jitřní) modlívali se, ovšem jen krátce, denně sedmkrát, jak to Dawid v žalmu (118, 164.) o sobě praví; pracujícím mnichům pak dovolil sw. Benedikt, aby se při práci své místo žalmů otčenáš a zbramas v jistém pořádku a počtu dle zrníček na šňůrce namolečených modlili, z čehož se náš růženec později vyvinul. Dále sw. Benedikt zmírnil přísnost z ohledu na stravu, jež na východě panovala, an toho studenější ponebí na západě a způsob života vůbec vyžadovaly, ale masitých pokrmů nedovolil požívatí jen nemocným. Obvyčejně pak bývali obhvatelé klášterů sami nekněží, majíce mezi sebou jen jednoho neb několik kněží pro služby Boží a duchovní potřeby, ježto obvyčejně u vzdálenosti od měst býdlívali. Představeného čili opata pak volívali jobě ze svého středu, který staral se o dům, všem rozkazoval, pořádek udržoval a chybující káral, řídě se při tom ovšem dle předpisů řeholních.

Tímto obecným zřízením zapudila poznenáhla benediktinská řehole všecky starší řehole, jakožto méně přiměřené a rozšiřovala se rychle na západě. Tak založil již r. 543 ják sw. Benedikta, sw. Maurus, odešel se

čtyrmi bratry klášterními do Francouz, klášter dle řehole sw. Benedikta, kdež se k němu za krátký čas 140 mužů přihlásilo, kteří sloužice Bohu dle řádu sw. Benedikta, mládež vyučovali a pod jménem Maurinů ve Francouzích až do reformace (roztržky v církvi v 16. století) se udrželi a učeností svou zvláště prosluli byli.

§. 76. Rassiodor zdokonalil řeholi sw. Benedikta. † 560.

Čím více se množil počet mnichů, a čím více přibývalo mezi nimi kněží a vzdělaných lidí vůbec, tím více ievila se potřeba, aby řád sw. Benedikta, měl-li potrvati a v církvi blahobárně působiti, do řehole své i vyšší vzdělanost a učenost zawedl. Údové jeho měli se taky zanášeti studováním a spisováním knih, méně schopnější pak měli knihy k potřebě kláštera a jiných lidí opisovati. Tuto změnu užitečnou provedl skutečně Rassiodor. Muž tento býval místodržitelem v jižní Itálii, později prvním ministrem a konsulem gotských králů v Ravenně, pak stářími donucen jsa, opustil státní službu a v 70. roce věku svého založil na statcích svých nový klášter zvláštního druhu na základě řehole benediktinské. Založil tu totiž školu učenosti a vědy křesťanské, by se dospělejší mládež náboženství i jiným vědomostem vyučovala, a z této mládeže měli se pak mníši a kněží klášterní vybíráti. Na počátku převzal prozatím sám opatství v klášteře tomto. V založil tu bohatou knihovnu, a bával opisovati stále učené knihy; jsa stařec osmdesátiletý, nejen sám vyučoval ve škole, ale spisoval taky knihy, z nichž učitelové žákům čítali, ano v svém 93. roce sepsal ještě latinský pravo-

pis pro mnichy své. Kterí pak neměli schopnosti nebo chuti k studiu, nebo pilnosti, měli se obírat zahradnictvím a hospodářstvím, jiní zase měli se obdati pouze životu rozjímatému, totiž nábožnosti a duchovním cvičením, anebo měli obsluhovat nemocné, aneb měli se obírat vyučováním mládeže. Rasfiodor žil asi roku 560, máje okolo sto let věku svého, dosed svého cíle, totiž že Benediktini jeho opravy a zbožnení řehole skutečně přijali a provedli. Velikých zásluh w té věci wydobyl sobě též sw. Řehoř Veliký († 604), papež, jenž pocházeje také z řádu sw. Benedikta, přičinil se o to, aby se opravy Rasfiodorovy, zvláště co se týče pěstování vědy čili vyšší učenosti, dokonale do života řeholnického zavedly. Sw. Řehoř přispěl také k rozšíření této řehole po Evropě; nebo on poslal čtyřicet mnichů s opatem Augustinem do Anglicka, aby lid tamější na víru obraceli, odtud dostali je pak přes moře do Němec, kde je sw. Bonifac, apoštol Němců, ochotně uvítal. Do Čech přivedl Benediktiny náš sw. Wojtěch, Pražský biskup, a sice přivedl je přímo z Říma do Břevnova u Prahy r. 994. Z stal je řád sw. Benedikta opravdu pravým dobrodiním křesťanstvému světu; neboť chtěje rozšířovati víru Páně mezi surovými národy, musil také pečovati o své tělesné potřeby. Z mýlil lesy, wysušoval bahniště, zúrodnňoval pouště, zakládal zahrady a vinice. Tak učil svým vlastním příkladem hospodářství polnímu i řemeslnímu, aneb kde je našel, přispíval k rozvoji a zvelebování průmyslu vůbec. Při tom tentýž řád zakládal školy pro mládež, vzdělával lid, zakládal knihovny a vychovával učené muže. Množství starých kněh, kteréž jinak by byly zashly, zachoval nám tím, že je mnozí jeho opisovali.

Každý větší klášter byl jako vysoká škola, v níž víra, zbožnost a učnost starého i nového věku v překrásném souzvuku rozkvítaly. I hudba, malířství a stavební umění v těchto klášterích mile se rozvíjelo. Proto z těchto tichých zdi vyšlo tak mnoho věborných ředitelů církve a mnoho oslavených mužů. Až do 18. století vyšlo z nich 35 papežů, 212 kardinálů, 1184 arcibiskupů, 3592 biskupů, 55.460 Svatých aneb v pověsti Svatých žemřelých osob, a nepřehledný počet učenců a spisovatelů.

§. 77. Ženské kláštery a zakladatelky jejich na východě i na západě.

Již na počátku církve nacházíme jednotlivé Bohu zasvěcené panny, jež ovšem žily mezi svými domácími, ale veřejně v chrámě do rukou biskupových skládaly slib ustavičné čistoty, a přijímaly od něho zvláštní štát se záwojem a zlatým vínkem na hlavu. Slib ten považován byl za nezrušitelný. Ženské poustevnice a pozdější kláštery powstały i souběžně s mužskými. Sestra sv. Antonína poustevníka, a i sestra Pachomia založily tento život v Egyptě a přivodily k osamotnělému a společenskému životu mnoho panen. Služby Boží střídaly se u nich s prací užitečnou, a koncem čtvrtého století bylo již v Egyptě tak hojně klášterů panenských, jako školem mužských. — Na západě pak nalézáme, že Marcellina, sestra sv. Ambrože, v Milánu byla Bohu zasvěcena, a sv. Augustin založil ženský klášter, jež jeho sestra Perpetua řídila. Ano sv. Augustin a sv. Jeroným byli v Miláně a v Římě hlavní příčinou, že i vznešené a vzdělané

panny si tento život zvolily. Konečně zavedla sw. Štolastika, sestra sw. Benedikta řeholi bratra svého, načež ji vůbec ženské kláštery na západě přijaly. Za papeže Řehoře Velikého bylo již jen v Římě ke 3000 jeptišek a počet jejich množil se na všech stranách, an nábožností, čistotou, chudobou, sebezapíráním a prací celý svět dojat byl a po podobném životě toužil.

§. 78. Zvláštní přísnost u Stylitů. (Svatý Šimon † 459.)

V pátém a šestém století vyvinul se na východě sám od sebe neobvyklý druh poustevníků mezi mnichy řeckými, jež Stylity (na sloupu stojící) nazývali. Původce jejich byl sw. Šimon Stylites (Živ. Sw. 5. ledna.) Pocházel z Malé Asie z chudých rodičů, kteří se živilí chováním dobytka, jež Šimon pásti musel. Poučen vssat od jistého zbožného starce o bohumilém životě křesťanském, odešel v třináctém roce do blízkého kláštera na hranicích Sýrských, kdežto pramalounko denně požíraje, postil se neustále a mrtvil a třhal tělo své tak, že jej opat raději z kláštera propustil. Na to žil Šimon o samotě u jedné hory, slouže jenom Bohu modlitbou a postem a mrtvením sebe, maje tu za duchovního vůdce a svého zpovědníka pobožného vedlejšího biskupa. Domnělo se o něm lid, hrnul se k němu odovssad, žádaje od něho vsselité rady a poučení v duchovních věcech. Tu tedy chtěje se ubrániti velikému náwalu lidu, umínil si oddělen od lidu i od země sloužiti Bohu i zbožným lidem. Tehdáž začali někteří přísní mnisi na východě neustále ve dne v noci při vsselitém počastí býdliti

pod širým nebem a na modlitbách a v postech trávit život svůj, vyučující při tom lid a svěťice mu pohrdáním vším vezdejšíím pohodlím. Za kazatelnu sloužil jim zvláštní sloup, asi dva neb tři lokte široký, obvykle z kamene vystavený, beze všeho přístřeší ale se zabrádlím kolem na hoře opatřený, aby se kazatel o ně opřít mohl, jsa unaven aneb nemoha již stát, ano i v noci při spaní. Dole pod sloupem bylo stavení pro učení takových mužů a pro příchod poutníků, obkudž vedl žebřík na horu na sloup. Tento sloup na počátku býval nepochybně, ale časem jej pořád do vyšších přistavovali. U takový sloup zhotovil si i sv. Šimon u Antiochie, aby neporušil svou pokoru, an se lid k němu hrnul, chtěje se ho z lásky a vážnosti dotýkati. Začal s vyšší čtyř loket, načež povyššoval jej na šest, 12, 20, až sloup konečně zrostl na 36 loket, a v této výšce žil Šimon více 36 let v neshýchané přisnosti, swatosti a pobožnosti. Syrský biskup Theodoret († 458), který ho osobně znal a od zbožného učení jeho Antonína, i od lidu si skutky jeho vypravovati dal, popsal nám jeho život. Počíná těmito slovy: „S třesoucí toliko rukou se opovažuji život tak velikého svatého popisovati, nebo je tak nepochopitelný, že nejbližší pokolení, které ho o všem jako my neuvidí, bude to, co píšu, považovati za pohádku.“ — Maje ze zvířecích kůže šat na těle a čepici z ovčí kůže na hlavě, stál tu neustále jako prostředník mezi nebem a zemí, jako učitel lidem s nebe poslaný a za ně u Boha orodující. Vzdor parnu a zimě trval tu v letě i v zimě, modle se Bohu tak horlivě, že kolikrát stál tu několik hodin nepohnutý s roztaženými rukama a očima k nebi obrácenými jako

sloup, ani se nehybaje, a za dlouhý čas jen poskyltował tělu swému trochu utvařené čochy z potřeby, aby neza-
hybnulo. Houfem hrnuli se sem libé ze wšech stran,
nejen wěřící ale i oškolní pohané saracensští, s nimiž se
sloupu rozmlouwal, je poučował, a jichž mnoho tisíc le
Kristu obrátil. Tisícové přicházeli k němu o radu, útěchu
a pomoc, nejen sprostí, ale i wznesseni jako císař Theo-
dos mladší a Lew císař; a Šimon wbučował je we wíře,
powzbuzował kajících k poání, káral zatvřelé, rownal ne-
sworné, potěššował zarmoucené a ztísněné. Slovo jeho bylo
mocné, vládl srdcem i wůli swých posluchačů, a wesskeren
lid Inul k němu nepochopitelnou oddaností. Lid jmenował jej
switící hvězdou celé země a diwem celého swěta. Nemocní
prosili ho o přimluwu jeho u Boha, Antiochensští morem
stížení o wžádání pomoci u Boha; a wšeliká milost
udělená od Boha lidem k němu se utíkajícím jest připi-
sowána jen jeho přimluwě. A přitom z pokory nese-
stoupil se sloupu k tomuto lidu, žadajícího míti jej blíže.
Často dal si posluhowati Nejswětější Swátosti od okol-
ního kněžstwa, a rozkazy představených swých plnil ochotně,
oddaně a poslušně. Když z náwebu některých mnichů
domníwajících se, že prý, co čini, z přechy čini, poručili
mu představení jeho, aby sestoupil se sloupu a s ostat-
ními mnichy w společnosti žil, uposlechl hned, podrobuje
se s radostí rozkazu jejich, ale prosil ihned, aby se směl
na swé místo wrátiti a wstoupil tam, jak mu to opět
dowolili. Konečně jednou w pátek stál opět nepohnutě
o modlitbě, nikdo neopemážil se ho wtrhowati; na to
sehnul se na zábradlí, wšichni minili, že odpočívá. I
wstoupil žal jeho Antoniu w neděli, tedy třetího dne na
to na sloup — ale Šimon byl mrtew. Skonal w Pánu

dne 5. ledna r. 459 v 69. roce věku svého, maje nesmírný věk po celý rok na noze, takže jen na jedné před smrtí stával.

Celý svět ctil Šimona za oslawence Božího, a církev Páně také prohlásila ho za Swatého. Nepředkládá nám církev tento spůsob neobvyklé kázně k následování, nýbrž k obdivení. S blahoslawí pokorného služu Páně, jenž z pouhé lásky k Bohu s nedostižnou silou ducha a wsselikým sebezapřením pracoval nejen ku spasení swému ale též a hlavně k prospěchu světa tehdejšího. Mchl-li on tak mnoho podstupiti dobrowolně, proč by se ostatní lidstvo mělo báti mnohem menších obětí, které časem Bůh od něho žádá?

Měl po sobě ještě dva nástupce a sice sw. Daniele opata v jednom klášteře u Černého moře (po 68 let) až do roku 490 a po něm sw. Šimona mladšího (po 68 let) až do roku 592 u města Antiechie.

VII.

Služby Boží a posvátné obřady v staré době církve.

Pohled na služby Boží, jak se v tomto věku poznávala wywinowaly v duchu a z nařízení církve, jest nejen velmi zajímavý, ale i velmi důležitý. Nebo tu nejsnáze lze poznati wíru a duchovní život prvních křesťanů, jenž se jevil v rozličných slavnostech jejich. Zwlastně pak důležitý pro naši dobu jest obraz

služeb Božích starého věku, abychom poznali starobylý původ jejich i obřadů církevních, které tehdyž v církvi povstaly, až na naši dobu se udržely. Svědčí pak toto pozorování také, že církev katolická zůstala věrna apoštolské době, a že nikdy se neodchýlila od ducha Kristova, znázorňujíc a ustalujíc víru svou v posvátných obřadech a službách Božích.

§. 79. Bohoslužebná místa (kostely a kaple).

Na počátku shromažďovali se věřící ovšem jen v soukromých domech, jako v Jerusalémě v domě sv. Marka, v Římě v domech možnějších horlivých křesťanů, a v čas pronásledování hlavně v podzemních skrýších čili v hrobkách, (katakombách), kdež mučenci pochováni byli. Ano i v žalářích, když bývali sami jenom křesťané s knězem uvězněni, konaly se služby Boží, zvláště oběť nového zákona. Teprve po 200 letech, v polovici třetího století stavěli křesťané chrámy veřejné, zvláště v pokojných dobách za některých silechťnejších aneb křesťanům příznivějších císařů římských a to nejprvé v městech, i zasvěcovali je slavným způsobem. Roku 222 připomíná se první křesťanský kostel v Římě za císaře Alexandra Setvera. A když císař Dioklecian okolo roku 303 rozkázal bořiti křesťanské kostely, zničeno jich jest v Římě te čtyřiceti. Taktéž byl zbořen krásný chrám křesťanský v Nikomedii, hlavníím městě Malé Asie. Za císaře Konstantina a matky jeho Heleny povstávaly opět a zvláště slavné chrámy křesťanské zejména v Jerusalémě, v Konstantinopoli, v Římě, v Betlemě a v Týru.

Byly pak chrámy tyto jako loď dlouhá a ve třech odděleních; v prvním oddělení (v svatyni či v presbytáři) postaveném k východu slunce, byly biskupská stolice a sedadla pro duchovní a před těmi stál stůl k oběti čili oltář, nejprve ze dřeva, od čtvrtého století pak z kamene, takže kněz stál neb seděl za oltářem či oltářním stolem, hledě stále k lidu; — v střední části kostela (v lodi) bylo povýšené místo pro čtenáře (kázatelna) a zpěváka; byla pak loď oddělena na dvě strany, pro každé pohlaví zvlášť, i se zvláštním vchodem; — v zadním oddělení (kloka, sín) byli konečně kajíci, a ti, kteří chtěli přijati býti do církve (katechumeni). Záhnové a jáhenky strážili dveře a bděli nad pořádkem; u hlavního vchodu byla nádoba s vodou, v níž si vcházející ruce umývali (tropenka).

Na počátku byly chrámy ovšem jednoduší a bez okras, jsouce jen zaopatřeny nevyhnutelně potřebnými věcmi, jako jsou oltář, kříž a svícny na oltáři, lampy, sedadla a stolice. Ale brzy objevovaly se na zděch chrámových i výkresy a malby, představující kříž anebo učení a tajemství jw. wíry v podobenství, t. p. byl tu beránek Boží, dobrý pastýř, rybář, loď (= církev), kotva (= naděje), holubice (= Duch svatý), palmy atd. Mezi obrazy Svatých nebyly v prvních stoletích v církvi v občeji, aniž dovoleny; obávali se zajiště, pokud křesťané mezi Židy a pohany žili, aby se snad mnozí nerozuměním ne dali swěsti k nekřesťanské úctě obrazů dle způsobu pohanského; proto také zakázány jsou obrazy na církevních sněmích (v Ewě r. 306), a odstraňovány jsou i od horlivých biskupů z kostelů, t. p. od sw. Epifania v 4. století. Jakmile však křesťanství úplně

ovládlo mysl lidskou, tak že nebezpečností modloslužby minulo, tu připustila církev hned obrazy do chrámů, aby tím věřící méně vzdělání i pobožnosti povzbuzováni byli. Sv. Paulinus biskup v Nole († 431) a sv. Řehoř Veliký, papež, († 604) schvalují a zastávají obrazy Krista Pána, Apoštolů a Mučeníků, jelikož jak bí, jsou pro ty, kteří neumějí čísti, takřka písmem názorným. Ob časů císaře Konstantina hleděno bylo také již i na skrotnosti i nádhery v chrámech Páně, aby všecko bylo velebným službám Božím přiměřeno a jich důstojno. Z oplývaly kostely od Konstantina a matky jeho Heleny vystavěné stříbrem, drahými kameny, mramorem, skrotnými posvátnými nádobami a vzácnými záclonami, jež dělily dle tehdejšího zvyku svatyni od lode. A císař Justinian (v 6. stol.) zvolal prý, když zase obnovil nádherný a veskolepý Konstantinův chrám Páně, (chrám Sofie čili Moudrosti neb Pána Ježíše) v Konstantinopoli, unessen jsa radostí nad newidanou krásou jeho: „Salomoune, já jsem i tebe přewyšil.“

Poznenáhla stavěly se weblé kostelů i velké kaple, jichž se na počátku ku křtu dospělých (křtitelnice) užiwalo, a později přišly do věží kostelních zvonů, nejprvé we Wlassích a Francouzích, a sice až v sedmém století, ač mnozí myluě wynalezení jejich již sv. Paulinowi připisowati chtěli. († 431).

§. 80. Slavnosti Páně a Svátky Svatých.

Předewším slawila se všeobecne neděle jakožto den Páně na dwojí památku. „W den nedělní,“ píše sw. Justin, mučeník z 2. století we své obraně: „Schá=

žítáme se společně, poněvadž to první den jest, w němž Bůh svět stvořil, a poněvadž Ježíš Kristus Spasitel náš w thž den z mrtvých wstal." Slawila se neděle společnými službami Božími, totiž čtením a wřkladem písem swatých, modlitbami, nejswětější obětí nového zákona obecným přijímáním těla Páně, dobrovolnými almužnami, jak to thž sw. Justin popisuje. A pro radostný wýznam nedělní slavnosti ani se nedowolowalo, aby se wěřící w neděli klečíce modlili, nebo aby se postili, poněvadž půst swědčí o zármutku, jenž se k rázu tohoto radostného dne owšem nehodí. Spolu pak zdržowali se křesťané w ten den wsselike těžké práce nejprvé dobrovolně, později za císaře Konstantina i dle swětského nařízení, a proto newřkonáwali se ani obhcejné polní a řemeslnické díla, aniž se odbýwali soudy; i wojáci slawili ten den, a wodini býwali k službám Božím. Ano císař Theodos zapowěděl w ten den i veřejné wpražení a diwabla. Poněvadž pak křesťané zwlastě na wýchodě pořád ještě slawili wedlé neděle taky sobotu dle starého zákona Mojžíšswa, počali wěřící zejména w Římě w sobotu se postiti, na památku, že Pán w ten den w hrobě ležel, a aby se na neděli připrawowali, vlastně wssat, aby tim swěcení soboty co zastaralého obhceje židowského zamezili. Později přissel tento obhcej sobotního postu i do Španěl a do Panonie (nhuější Podunajsko), takže sobota poznenáhla židowského rázu swého pozbyla.

Mimo neděli slawily se dle apowstolského obhceje předewším a nejslawněji i swátky welkonoční na památku wzřícení Páně. Na wýchodě počínali slawiti je již w sobotu wečer oswětlením kostelů i domů w městech, a pozdradowali se w ten čas u potkání na důkaz swé ra-

došti utěšenou tou zprávou: „Kristus wstal z mrtvých.“ — Padešátý pať den slawili swatobussní swátky taktéž z apostolského pobání, jimž w třetím století a dozajista we čtvrtém přebházela slavnost Nanebewstoupení Páně. Ku konci pať třetího století slawila se sforem již wsseobecně slavnost Zjemení Páně na památku wtělení Krista Pána jakožto Syna Božího a přisstí jeho co Spasitele swěta (6. ledna). Powstala tato slavnost nejprwé na wýchodě a sice již hned w druhém století, obdubž pať teprw we čtvrtém století na západ se dostala, kdežto křesťané připomínali si zjemení Spasitele pohanům čili třem mudrcům ob wýchodu. Zatím pať slawili na západě, w Italii a we Španělich, také již slavnost Marození Páně, kterou zawedli proti pohanským swátkům w provincii ke cti boha Saturna, (dárce zlatého či blaženého wěku na zemi) hlučně ob pohanů oddbhaným, a teprw později ustanowený jsou na 25. prosince dle starého pobání. Na wýchodě pať zawedl je zwláště w Antiochii Syrské s welikou prací teprw sw. Jan Zlatouústý (okolo r. 386), načež dán byl tu slavnosti Zjemení Páně wýznam památky křtu Páně w Jordáně, w kterýchžto čas pať swěcena býwala tu křestní woda a dospělí katechumeni slawně jsou křtěni. Odtud dostalo se i k nám Slowanům swěcení tak nazwané wody tříkrálowé. — Wssecky slavnosti tyto počínaly se wždy hned u večer po slunce západu společnou pobožností w kostele (swatwečer či vigilie).

Mimo swátky Páně slawili křesťané již w druhém a třetím století wýroční dni sw. Apostolů a den úmrtí sw. Mučeníků t. p. sw. Polykarpa we Smyrně, sw. Štěpána arcimučeníka ob konce čtvrtého století, a

narození sv. Jana Křtitele, jak svědčí sv. Augustin. Ano i-den Mladátek připomíná se již v církvi před časem císaře Konstantina. Později pak zaveden byl nejprvé ve východní církvi a na to okolo r. 606 i v Římě svátek všech Svátých, kdežto papež Bonifac IV. vysvětil bývalý pohanský chrám všech bohů (pantheon) ke cti všem svatým mučnickům, jichž sv. ostatky z podzemních hrobů Římských slavně na osmnácti vozích do něho převéztí dal.

Mezi Marianými svátky nejstarší jest Zvěstování Panny Marie, kteráž svátek na konci čtvrtého století ve východní, a na počátku pátého století v západní církvi zaveden byl. Když pak Městoriům blud, že by se Panna Maria Matkou Boží nazývati neměla, na všeobecném sněmu v Efezu r. 431 zatvržen byl, rozmáhala se tím více úcta její, zvláště přičiněním sv. Cyrilla, biskupa Alexandrijského († 444). Tu povstal svátek Nanebevzetí Panny Marie, jenž byl již za papeže Gelasia († 496) jedním z hlavních svátků. Za téhož papeže také povstal svátek Očišťování Panny Marie, jenž z Jerusalema do Říma uveden byl. Bohavé totiž měli v únoru zlopověstný svátek, Lupercalie nazvaný, čili očišťování města, kde se přinášely oběti a rozšívěovaly smolnice pohanskému podzemskému bohu. Křesťané měli podle nich světití v témž měsíci také svátek, a měli choditi též se svícemi v průvodu, zpomínajíce si na slova starce Simeona při obětování Páně v chrámě, totiž že Pán Ježíš je světlo k zjivení pohanům, a nemohli tudíž bráti podílu v slavení pohanského svátku.

§. 81. Slavení mše svaté.

Sw. Justín, Mučeník z druhého století, popisuje to první své obraně křesťanské viny služby Boží takto: „W neděli stává se schůzka všech lidí z města a vesnic na jednom místě, a čtou se spisy apoštolůw nebo písma prorocká, pokud to čas připouští (Epistola a Evangelium). A když čtoucí byl přestal, tu biskup k námšedování věci těch napomíná a vzbuzuje. (Wyklad po Evangelium). Potom všichni pohromadě ostáváme a společné konáme modlitby za sebe, za novokřtence a za všechny lidi (nasse nynější modlitby před epistolou); na to políbením se wespolek pozdravujeme (líbání pacifikálu před sw. přijímáním). Potom donáší se biskupowi chléb a číše s wodou a s winem (obětování), jež on přijímá, chválu a slávu činí Bohu Otci we jmenu Syna i Ducha swatého, a koná obšírné díky za udělená od Boha dobrodiní (Prefaci a Kanon). A když dokoná prosby a díky, wolá weskterý přítomný lid: Amen. Náleže podávají jáhnowé každému z přítomných posvěceného chleba, wina a wody (sw. přijímání) a k nepřítomným dary ty donásejí.

Poznenáhla wšak rozšiřowaly se tyto čtyry hlavní částky mše svaté, jež jsou dle svědectwí sw. Otců původu apoštolského, přiměřenými obřady a modlitbami, jakž nám je kniha apoštolických zřízení z 3. a 4. století popisuje. Ty již rozdělují mši swatou na dwa hlavní díly, na první díl (mše katechumenů), kde se písmo sw. čtlo, a wykládalo, a při němž i ti Židé a pohané přítomní býti směli, jižto se ke křtu swatému připravowali. Na to počaly společné modlitby za všechny stavy a sice za čelance křtu swatého, za poseblé a za ka-

jíci, načež tito odešli. Potom modlili se za církev, biskupy, kněze, jáhny, církevní čtenáře, zpěváky, panny, vdovy, sirotky, dobrodince, novokřtence, nemocné, nepřátele a pronásledovatele, za sebe vespoleť a za všechť křesťanů. Na to pozdravil biskup lid: „Potoj Boží buď s vámi.“ (Dominus vobiscum) a tu se na znamení lásky a vespolné jednoty věřící políbením křesťanským líbali, biskup s kněžími, mužští s mužskými a ženské se ženskými. V Římské církvi vsať stávalo se toto políbení až po posvěcení posvátné oběti, totiž před sv. přijímáním, jako to posud u nás. — Na to umyl si biskup ruce, a jáhen napomenul věřících, aby jeden druhému viny odpustil, a aby pak vsiďni s upřímným srdcem Bohu obětowali, načež jáhnové přinesli chléb a víno s vodou. (Věřící obětovali takéž i olej do lampy a kadiblo k nakuřování oltáře). Biskup pak vykonal tichou modlitbu a přiodil se dle způsobu starozákonních nejvyšších kněží skvoštným oděvem, často bráhmi kameny a zlatem vykládaným. Byla to koruna neb mitra na hlavě, sstola a bílý vlněný šat na ramenou, z něhož pak biskupské pallium povstalo na znamení dobrého pastýře, jenž nese ovci okolo krku. Nato vstoupil k oltáři, znamenaje se svatým křížem, pozdravuje lid a modle se k Bohu modlitbu slavnou (prefaci) i konče ji chvalozpěvem Svath (Sanctus). A modle se dále, přistoupil k svatému svěcení či k proměnění chleba a vína v tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista těmitěž slovy, jak Pán to při poslední večeři učinil, načež je Bohu obětował, modle se opět za celou církev a prose o přimluvu vschť svatých patronů, Apóstolů a Mučeniků, (Pozdvihování a modlitby po něm). Na východě za-

tažena byla od čtvrtého století vždy opona před oltářem, a když biskup pak pozdvíhal sv. způsob těla a krve Páně, kláněli se jim věřící na kolenu. Proto bylo třeba dáti věřícím před oponou znamení (nasse zvonění), an je teprve po Otčenáši stáhla nazpět tato opona. Následovalo sv. přijímání, nejprve kněží a jáhnů, pak podával biskup lidu a dětem svatou hostii, a jáhen zase podával posvátný kalich. Po skončeném sv. přijímání zbytky jsou uschovány a Bohu díky jsou vzdány a s žehnáním biskupovým je ukončilo. Takéž popisuje sv. Cyrill Jeruzalémský († 386) ve svých Katechesích podrobně mši svatou, jež s římskou docela se shoduje. Sv. Jan Zlatoústý († 407) poznamenal nám výslovně, které části, modlitby a obřady při mši svaté jsou apoštolského původu, a jice: pozdravení biskupovo: „Pán s vámi,“ svaté čtení, obecné modlitby za všech dětí, čelance křtu sv., za tající a posedlé, líbání v Kristu, obětování, chvalo zpěv „Glořie,“ modlitby za císaře, biskupa, za živé a mrtvé, slova Páně o ustanovení Nejvyšší Svátosti, otčenáš, svaté přijímání laických, poděkování, žehnání lidu a propuštění slov: „Bděte v pokoji.“ Avšak těmto slovům sv. Jana nemá se tak rozuměti, jako by byli svatí apoštolé modlitby tyto doslovně řekli, nýbrž oni udali dle nařízení Páně jen nejhlavnější části mše sv. i jejich pořadí, a teprve jejich nástupcové vzdělali ty části, takže již na konci prvního století máme mnohé ustálené modlitby. Proto taky máme toliké mše svaté čili liturgie ze starší doby, které v hlavních věcech o všeem soubhází, avšak ve vedlejších podrobnostech je od sebe liší. Připomínáme jen na východě liturgii sv.

Žafuba, jižto v Jerusalemě užívali, sv. Marka v Alexanbrii Egypťské, sv. Basílie, sv. Řehoře Nazianského a sv. Jana Zlatoustého, pojmenované proto dle jmen těchto sv. Otců, poněmáh jich do chrámu svých zavěsili. Zbali je sami také zřídili, nelze dožádati. Na západě pak jmenovali je dle zemí, měst a národů, u nichž v obvyčejí byly, t. p. římská, milánská, španělská, francouzská, africká, gotská liturgie. Dozajista pak byly liturgie do konce třetího století již sepsány, nebo již za Diokleciana (303) pátralo se v pronásledování křesťanů po posvátných obřadních knihách. Na konci 6. století opravil papež Řehoř Veliký stávající tehdaž modlitby a obřady při mši svaté, a sice podle liturgie římské, načež tuto liturgii poznenáhla i jiné církve přijali. Hlavní pak částka mše sv. čili kanon, to jest onen díl od Sanctus (Svatý) až k Pater noster (Otče náš), jak jej římská liturgie nám zachovala, povstala dozajista v druhém ne-li již docela v prvním století a udržela se v církvi v tom způsobu nezměněná až dosavad.

Obětovala pak se mše svatá ovšem jen Pánu Bohu za živé a za mšselivé jejich potřeby, jak praví sv. Cyrill Jerusalemský: „Modlime se tu (po proměnění) za pokoj církve a světa, za krále a vojínů, spoluvěřící, nemocné, zarmoucené a za mšecký mšibec, kdo pomoci potřebují.“ (Masse memento za živé před pozdvihováním). — Než přinášívala se již obět tato, jak svědčí sv. Augustin, i ke cti Svatým, jmenovitě sv. mučnickům, jakož i za zemřelé mšibec a sice hned od časů apoštolských.

V 2. století sloužila se dle sv. Justina mše svatá obvyčejně jen v neděli, v 3. století mššak obětovala

se w Africe, jať svědčí sv. Cyprian, již také každého dne; ale ještě za časů sv. Augustina w 4. století se na wěnkově často jenom w neděli obětowala, kdežto w Římě a jiných městech dle slova sv. Innocence papeže († 417) se každý den sloužila. Messni řád papeže Řehoře Velkého († 604) klade také již na každý den zvláštní mši swatou, důkaz to, že se tehdaž již vůbec každodenně sloužila.

Wěřící pak přicházeli z horlivosti a dle možnosti ku každým službám Božím. Teprw roku 506 ustanoweno bylo na sněmě Arlejském w Francouzích, aby wěřící a spoň w neděli na mši sv. přicházeli. Ale sv. otcové, jako sv. Ambrož a jiní, wyžýwali horlivě wěřících ku každodenní oběti do chrámu, zvlášť w dně zvláštního wyznamu jako jsou w postě.

Při službách Božích nacházíme také již zpěw žalmy a jiných nábožných písní, ačkoliv se tyto nezpíwaly mezi mši swatou, leč mezi čtením epistoly a ewangelia, pak při průwodech. Zvlášť rozkwetl zpěw horlivým přičiněním sv. Ambrože w 4. století w Miláně a sv. Řehoře papeže w 6. století w Římě. S rozeznáwaly se dwa druhy zpěwu církewního dle těchto swatých pěstitelů jeho a sice ambrosianský a gregoriánský.

Zpěw se půwodně provozowal beze wšeho průwodu hudebních nástrojů; až po smrti Řehoře Velkého jatkší druh welmi jednoduchých warhan wymyslen jest, které warhany wšak naznačowaly pouze jen jednotlivé tony zpěwu. *)

*) Sw. Cecilie, kteráž se s warhánky maluje, nestojí w žádném spojení s tímto nástrojem, nýbrž přidán jí byl co označ či obraz wnitřního scuznoku jejích ctuosti křesťanských.

K oslavení služeb Božích užívalo se záhy v církvích i světla. Na počátku bylo ho ovšem potřebi, do-
kud se potajmu, u večer anebo v podzemních skrýších
služby Boží konaly, později pak podrženo i zvelebení
jejich, jak svědčí zřejmě sv. Jeroným ve 4. století:
„Rozsvěcujeme světla i v bílý den při službách Božích,
a někteří i ke cti mučeniků mškových svíci rozžehují.
Ano ve všech vhodných církvích i při ostatcích Mu-
čeníků rozžehují se svíce, ačkoliv slunce svítí, když čteno
má býti Evangelium.“ A sv. Paulin († 431) píše, že
se to stávalo i na počtu Svátých: „Krásní oltá-
řové zdobí se hustými svícemi, jež ve dne i v noci se
lesknou ke cti sv. Felix.“ Sv. Athanas připomíná, že
Ariani vzali v ohně svíce z kostelů, jež nábožní
věřící tam obětovali ke službám Božím. A sv. Epifan
jakož i Paulin dokládají, že již ve 4. století bylo v oby-
čeji sem tam věčné světlo před Největější Svá-
tostí páliti, což nejlépe vyvrací mylné tvrzení těch,
kteří původ jeho teprve do 13. století klásti chtěli, an
prý církev jím zavést a udržeti chtěla své učení o pří-
tomnosti Páně v Největější Svátosti!

Mimo světlo užívali i oslavení služeb Božích i
k adidla jak svědčí již Tertullian v 2. století, ačkoliv
prý to křesťané jiným způsobem a z jiného ohledu než
pohané konají. Ve 4. století pak se dle svědectví sv.
Ambrože již i oltáře podkuřovaly; též se dle slov sv. Pau-
lina kuřadlem, to jest papírem, jenž byl vrounou mškovou
mastí napuštěn, ostatky svatých kuřovaly.

§. 82. Svátoſti.

Siž w nejſtarſſím wětu bylo owſſem w církwi ſed m ſwátostí z uſtanowení Božſkého a z užíwání apoſſtolſkého, než poznenáhla wſwinovaly ſe wſznamné a ſlawné obřady při jejich udělowání, jež až doſawad w církwi trwají.

1. Swatý křeſt a biřmowání.

Na počátku přijímali ſe do církwe přebewſſim a nejwíce-doſpělí lidé, Židé nebo pohané, kteří majice ſiwou wíru w Pána Ježíſſe, Syna Božího, do církwe přijati bſti chtěli. Křeſt udělowal ſe jim hned po ohláſſení ſe potopením we wodě, jať to wiďime u ſomorníka mouřenínſké králowny Randaces, jehož Filip jáhen pokřtil.

Než čaſem zamedla ſe příprawa k ſw. křtu pro ty, kteří do církwe Páně wſtoupiti chtěli (katechumeni, učenici nebo cwičenci), aby dřítwe, než pokřtěni budou, byli i we wíře wſwíceni. Kdo ſe ohláſil u biſkupa neb kněze, poznamenán jeſt od něho, na znamení, že k Učřižowanému ſe přihlaſſuje, na čele ſw. křížem, což ſe až doſud w církwi na počátku křeſtních obřadů udrželo. Na to wpučowán byl we wíře, později pať mohl nawſſtěwovati i bohoſlužebné ſchůzky wěřících, při nichž poſlouchal čtení píſma ſwatého a wſklad jeho, po wſkladě píſma ſw. wſſať muſil z chrámu Páně, odejiti; neboť niſdo neſměl přítomen bſti oběti mſſe ſwaté, ani wpučowání o nejſwětější Swátosti, a o jiných tajemných člancích wíry, leč pokřtěni. Později zdrželi ſe katechumeni w chrámu Páně i při některých modlitbách, jež za ně biſkup wſkonáwal, načež teprwa neblouho přeb křtem úplně

vykládáno jim bylo wyznání apóstolské a modlitba Páně, z nichž při křtu vyslýcháni jsou. Takéž skládal na ně biskup ruce, aby neměl nad nimi moci zlý duch, jehož se museli slavně odříkati a podával jim sůl dle slova Páně: „Vy jste sůl země.“ Po křtu svatém byli mazáni olejem na znamení dosaženého zdraví w Kristu, a obdrželi bílý šat na znamení nynější čistoty své (obřad názem bílé soboty a neděle). Z toho nejlépe lze poznati starobylost našich obřadů při křtu svatém. Na to uvedli katechumeny do kostela, kdež se biskup za ně modlil a nejsvětější svátost při mši svaté jim podal. Křtívalo pak se w Římě nejvíce w sobotu před welikonočí a svatobuřními svátky, obřad i u nás w ty dny křestní voda svěcena bývá; na východě pak křtílo se před zjelením Páně, poněvadž dle starého podání Pán Ježíš w ten den byl od Jana w Jordáně pokřtěn, obřadž se i u nás až dosavad udrželo svěcení vody tříkrálové, ač se jí již ke křtu sw. neužívá, ale jen k obvyčnému vykropování domů. Sw. Řehoř Nazianský († 390) také dokládá, že tehdaž věřící na východě we výroční den slavného křtu svého, totiž o zjelení Páně, obnawovali wyznání wíry a křestní slib svůj.

Křtíval sice obvyčně biskup sám, avšak s jeho povoláním křtíli i kněží a jáhnowé, ano každý křest řádně od kohokoliv udělovaný považován byl za platný. Křtěnci potopovali we zvláštních k tomu kaplích čili křtitelnicích hlavu do vody, a jen nemocní byli políváni neb pokropováni wodou křestní, jež dle svědectví sw. Basílie († 379) již tehdaž svěcena bývala po třikráte ke cti Nejsvětější Trojice. Mež již ob apóstolských časů křtily se dle Origena († 254) a sw. Cypriana († 258)

tažé malé dítky hned po narození svém, kbežto zase mnozí dospělí jako t. p. Konstantin ač mylně odkládali s křtem až na konec života, domnívajíce se, že tímto způsobem dosáhnou pak úplného odpustění všech hříchů celého života, jakož i časných trestů, takže tím jistěji do nebe vstoupiti mohou.

Taktěž připomíná již w 2. století Tertullian t m o-
tr y, ač původního jich úřadu nelze na jisto ubati. Nej-
spíše byli na počátku jen u dospělých křtenců přítomni,
aby jakožto svědkové jejich dosavadního života také o
čistém jich úmyslu svědčili, anebo užíváno jich bylo nej-
prw jen u malých dětí, jež se křtu přinesli a potopili.
S počátkem 4. století nastal obvyčej, dáwati při křtu
neimluvňatům jmena Svátých, u dospělých pak zůstala
původní jmena aneb přijali též jmena křesťanských swa-
tých mučeníků. Uno sw. Jan Zlatouústý připomíná w
4. století již také úw o b y m a t e k po porodu, při čemž
se přineseným dítkám dávalo do ruky sw. Ewangelium,
na znamení, že se z něho a dle něho budou učiti wíře
Křistowě.

Sw. biřmowání udělowal obvyčejně biskup dospě-
lým hned po sw. křtu, a to nejen skládáním rukou,
jako to apostołowé činili (Skut. 8, 17.), ale w 2. sto-
letí již také mazáním swatým křížem, zwlášť t tomu
žehnaným. Když wšak šířily se ojady křesťanské, a bi-
skup wšude při křtu přítomen býti nemohl, odkládalo se
s biřmowáním na pozdější čas, až biskup je sám
wřkonati mohl; u malých dětí pak se wšubec neudělo-
walo sw. biřmowání hned po křtu swatém. Jen wřmin-
lou biřmowali někdy na wřchodě také kněží, awšak swaté
křížmo muselo býti wždycky posvěcené ob biskupa.

2. Nejśwětější Svátost oltářní.

Sw. Justin Mučeník z druhého století popisuje we swě obraně wíry křesťanské tehdejší wíru církwe, že je Pán Ježíš w nejśwětější swátosti přítomen, takto: „Wyučení jíme, že pořm onen, jenž se swětí modlitbou ob něho samého pocházející, jest tělem a křwí wtěleného Pána Ježíše.“ Ussat o tom, kolikrát má za rok křesťan přijímati, nebylo nic jessťe určitého ustanoweno. Mnozí chobili každého dne k sw. přijímání, jiní několikrát za týden, a opět jini jenom w neděli. Sw. Augustin wyžhwa sice ku každodennímu sw. přijímání, dohládaje: „každodenně hřessíš, každodenně přijímej,“ a jinde: „tať buď žiw, abyš přijímati mohl každodenně,“ ale nepředpisuje to co powinnořt křesťanskou, nřbrž radí, aby se při tom každř řídil dle swého swědomí a též napominá, aby jen niřdo nehoduě nepřijímal. Mění to tedř zcela prawditwé, jať se obřcejně mluwí, že na počátku církwe museli w řsicni při mřsi swaté přítomní wěřící přistupowati k stolu Páně. To je prawda, že mučeník a papeř sw. Anařlet nařídil, aby řostelní řluřebníci, řsouce při mřsi swaté, wřďbř přijímali, a to proto, poněwadř wěřící počali zanedbáwati swaté přijímání. Za tou přičinou wyžhwal řněž po swém přijímání i přítomných, řsou-li připraweni, aby přistoupili wolaje: „Pořďte bratři k sw. přijímání.“ Teprw r. 506 ustanoweno, aby každř wěřící o trojích hlawních swátcích (wánocích, welikonocích a swatoduřních) přijímal Nejśwětější swátost, řce-li za křesťana držán břti a neřce-li powařowán břti za wřbocowaného z církwe. Wěřící pať přijímali na lačuh

život z úcty k Pánu Ježíšovi již od 3. století, což s ním Africký r. 397 zřejmě za zákon církevní ustanovil a i celý východ všude zachovával. Ačkoliv pak se vždy zřejmě učilo, že je Pán Ježíš pod každou způsobou celý, a tedy pod jednou jako pod oběma přítomen, podávala církev v prvních stoletích pod obojí způsobou, s watou hostií a posvátný kalich, věřícím, ale i tehdyž přijímalo se již taký časem pod jednou jenom způsobou a sice podávána byla buď jen swatá hostie nebo jen posvátný kalich, dílem dle žádosti jednotlivců, dílem i dle potřeb a okolností. Tak brali si věřící v čas pronásledování, jakož i mníši i poustevníci Egypťští jenom posvátnou hostií do svých přibýtků, kdežto dětem zase na některých místech podávalo se v 3. století jenom z posvátného kalicha. Pravidelně podávala se nemocným jenom sw. hostie, a zase biskupům a kněžím, anebo těm, kteří blízko u kostelů bydleli, douášeua večere Páně pod obojí způsobou. Mužští pak dostávali swatou hostií na dlan, z kteréžto příčiny museli si umýwati u dveří chrámových ruce, ucházejíce do kostela. Ženy té však musely mít zaobalené ruce v bílých ručníkách. Z kalicha pak přijímali na počátku bez vselike výpomocné nádoby a teprv později omácela se sw. hostie v kalichu anebo užívalo se zvláštních trubiček neb cívek. Za papežů Iva a Gelašia, pak v 5. století stanoveno bylo výslovně, aby přijímali pod obojí, a to jen z té příčiny, že přicházeli ke službám Božím i bludaři Manichejské, kteří při svých soukromých službách Božích k oběti swaté místo wina jen wodu do kalicha liwali, a vydávajíce se přece za prawověrné, nikdy z kalicha v chrámech prawověřících přijímati nechťeli. Aby se tedy wyzradili a poznali, na-

řídil papež Gelas, že musí všichni přijímající z kalicha Páně požívat, načež Manichejské více na službu Boží nepřicházeli.

Wšbec pak brával se k svěcení obvyčejných kvasných chléb, ač někdy i nekvasného užíváno, a teprve při odtrhnutí se křesť od církve (v 9. století) rozhodla se církev katolická jedine pro přesný čili nekvasný chléb. Zbytky sv. hostie schovávaly se do zvláštních stánků v kostele, z čehož povstaly nejprve ohňky ve zdi a potom pozdě v středověku malé kapličky na oltáři samém (tabernakule).

3. Pořání a veřejná kázeň kajícných.

Svátošť pořání nalézáme v staré církvi úplně vyvinutou. Nepostačovalo nikterak jen Bohu snad potajmu vyznati hříchů svých, ale žádala církev, aby ústní zpověď biskupu neb knězi na místě Božím vykonána byla, a zřejmě učeno, že je z nařízení Kristova k poučení a napomenutí hříšníka. Tertullian, Origenes a sv. Cyprian z první polovice třetího století zřejmě nás o tom poučují, v pozdější době na počátku 5. století pak důkladně a úplně to dokládá sv. Augustin. Rozhřesení pak udělávalo se dle svědectví sv. Cypriana uhládáním rukou, při čemž uhládáno bylo také pořání za hříchů, některým plst, jiným almužna, při těžších hříších také odloučení od ostatních věřících. Ano často bylo raděno anebo uloženo kajícným, aby po vykonané tajné zpovědi tyto kajícní skutky veřejně konali; stávalo se to však jen při těch nejtěžších hříších, když byly všbec známy. Někdy vykonávána byla na pořání také veřejná zpověď, buď jen před kněžstvem, anebo

před vším věřicím lidem, když totiž se stalo veliké veřejné pohoršení, t. p. po odpadnutí od wírh k veřejné modloslužebnosti, po zúmyslné veřejné vraždě a t. d. jež veřejným skutkem kajícním opět napraviti třeba bylo, aneb když hříšník z horlivosti sám si umínil po předchozí sw. zpovědi s povoláním biskupovým ještě jednou veřejně wyznati se z toho hříchu, anebo když mu to na osvědčení zvláštní pokorý a kajícnosti raděno bylo a kajíci to sám rád na sebe přijal. Nedovolilo se to ovšem, kde se bylo obávati spíše pohoršení místo odstrašení, t. p. při cizoložství, násilném nebo veřejném smilství a t. d.; za to však ukládáno veřejné poání veřejným hříšníkům bez ohledu na osobu a stáw; ani císařové (Theodosius), ani úředníci (místodržitel Andronius), ani biskupové a kněží nebýli z této kázně wyjmuti. Ukládali se rozliční kajíci skutkové dle rozličnosti hříchů, jak to jednotliví sw. Otcové t. p. sw. Řehoř Dimotworce, sw. Basíl a sw. Ambrož, aneb jak to církev na sněmích ustanowila. Na počátku řídili kázeň tuto sami biskupové, později, po Deciovu pronásledování (r. 251), při návratu kajícných a pro mnohé jiné zaměstnání biskupů ustanoweni jsou zvláštní kněží, jež věřících zpovídali, poání jim dle církevních pravidel ukládali, nad nimi po čas wykonávání poání bděli, pak je rozhřešovali, a času k sw. přijímání jim určovali.

Weřejná tato kázeň záležela w tom, že kajícníci wylučováni býwali na čas poání z církve, tak že nesměli ani nawištěwowati společné služby Boží, ani nesměli přistupowati k stolu Páně, při tom pak musili wésti život samotářský, totiž vzdálený swěta a radowaní jeho, musili se podwoliti tuhým postům, musili kouati

určité modlitby, dávatí chudým almužnu a konečně musili obsluhowati nemocné a umězněné; a to nikoliv jen na krátký čas, nýbrž někdy po mnohá leta, ano někdy až i do smrti. Půst kajících býval tehdáž jen o chlebě a vodě a o samotě, když totiž uložen byl jen na několik dní; měl-li však kající půst uložen na několik let, zachowával jen po tři dni v týdnu (v pondělí, ve středu a v pátek) přísný půst při chlebě a vodě, ostatní tři dni požíval i jiné stravy, někdy však masa nebo wina.

A kajícníci konávali rádi a ochotně z lásky k Bohu toto poání, jen aby dosti učinili Bohu, aby smířeni byli s církwí a aby napravili pohoršení. Mnozí pak přidávali si z vlastní vůle ještě tužší tresty, odcházejíce na pouště do samoty, berouce na se žíněný oděv a bícíjíce tělo své. Ano někteří konali sami dobromolně veřejné poání, ač jim ani ob církwě uloženo nebýlo. Obhcejně shromažďowali se kajícníci na popeleční středu v chrámu Páně před biskupem, kdež ohlášena jim byla lhůta veřejného poání za určitý hřích jejich. Biskup posypal hlavu každého popelem, řka: „Pomni, že prach jsi a v prach se obrátíš;“ pak uapominal hříšníka tu kajícínosti slovy: „Konej poání, abys dosáhl žiwota věčného,“ načež ohlásil mu spravedliwou pokutu hříchů, wyloučil ho na čas poání z církwě a konečně propouštěl ho, wyzhňwaje ho k horlivé modlitbě a k pevné důwěře v milosrdenství Boží.

Na dořlad, jak těžce wážila a trestala církw mnohé hřích, podáváme tuto přehled uloženího postu za poání a sice: za neswěcení jedné neděle tři dni postu, za lehčou pomluwu od tří do sedmi dní, za přestoupení jednoho postního dne a za wzeti jména Božího na darmo

sedm dní; za jedno mluvení w kostele deset dní; za zlořečení rodičím čtyřicet dní, za podvod w míře a wěwáže mimo náhradu padesát dní; za poranění někojho jeden roř, za kuplířství dvě leta, za křivé svědectví, jakož i za smilství a za pomahání si od jeho následků od jednoho do tří let; za cizoložství od pěti do desíti let; za obhčejnou welskou krádež od jednoho do pěti let, za krádež w kostele sedm let; za křiwou přísahu, zbití rodičů, zavraždění někojho sedm let; matce, kteráž zabila své dítě, od sedmi do dwanácti let, za odpadnutí od wíry, kdož se odpabliš zase chtěl do církwe nawrátiti, deset let; kdož by wšak byl zabil otce neb matku, celý život. — Biskup wšak mohl dle okolností wyměřené tyto tresty zkrátiti.

We čtvrtém století byli kajícníci rozděleni na několik tříd dle rozličnosti jejich již obhčtého poání. Počítaly se pak čtyry stupně kajícných, jež kajícníci projiti museli, zdržující se wíce nebo méně na každém stupni. Nejuižší čili první třída byla lkajícných, kteří před kostelem nebo w předsíni stávali, prosíce wcházejících, aby za ně u Boha orodowali. Druhá třída slhssících, stála již w kostele a sice w pozadí, ale jen při čtení a při wěkladu písmá swatého, načež z chrámu odesšli. Třetí třída klečících byla takéž mssi sw. přítomna jen až k obětowání; ale stála u předu. Mež tyto kajícníci z chrámu odesšli, klekali před biskupem, prosíce o požehnání, jež jim také wždy udělowal; kdož se w té třídě zwlášť horliwými osvědčili, obdrželi již někdy i rozhřessení. Kajícníci na čtvrtém stupni slouli stojící; tyto byli po celé služby Boží w kostele, wšak nesměli ještě obětowati ani společně s ostatními křesťany přijímati.

Když pak kajícníci vykonali všecko jim uložené pokání, a oddali si tyto čtyry stupně církevní kázně, uznala je církev za hodny, aby opět vstoupili do společnosti její; i obdrželi rozhřessení a přijati jsou před velikou nocí nejvyšší na zelený čtvrtek do církve a připsání k stolu Páně jakož i k společné oběti.

Musí se také stávalo, že když byl kajícník neobvykle horliv, nebo když získal některého pokřtěného na víru Kristovu, nebo když byl těla slabého, nebo když byl v těžké nemoci postaven, zvláště ale když za něho měřící a vyznavači, kteří totiž v pronásledování mnoho pro Krista utrpěli, se přimlouvali, že jemu byla část těchto uložených trestů odpustěna a že kajícník byl tudíž dříve do církve přijat, než původně určeno bylo. Hříchové se mu odpouštěli, když projevil skroupenou lítost, pevné předservzení či úmysl, že se polepší a když byl dle rozsudku církve za své hříchy dosti učinil; i odpouštěli se mu v svátostní zpovědi a to sloulo církevním rozhřessením. A eno ulemení a zkrácení kázně či odpustění jistých církevních trestů, kterého se mu bylo dostalo, nazýváno jest „církevní odpustky.“ Někteří také kajícníci profili, aby jim určené tresty v jiné proměně byly, t. p. v konání jistých modliteb a obřizávání žalmů, později i v almužnu nebo v určený obdarování církve, za něž se zajatí a otroci vykupovali, chudé křesťanské rodiny a chudé chrámy podporovali a jiné dobročinné skutky vykonávaly.

Ku konci čtvrtého století upouštělo se všude od této přísnosti v kázni církevní. Když r. 390 za arcibiskupa Konstantinopolského, Nektaria veřejnou kázní jistě paní, kteráž se byla hříchem nečistoty poskvrnila, obecné

pohoršení nastalo, zrušena jest tu dokonce veřejná zpověď i přestalo veřejné poňání vůbec; pozůstala pouze zpověď soukromá čili tajná. Ukládal sice zpovědník i potom tajícím hříšníkům poňání, ale vykonávání jeho ponechával pouze jejich svědomí; rozhrěšil je sice hned, ale ponechal jim na vůli, chtě-li hned anebo až později k sw. přijímání přistoupiti. Z Konstantinopole rozšířil se tento způsob v polowici pátého století po celém východě. — Na západě pak zavedel jej právě v tomtéž čase papež Leo I. (440—461), jenž v listě k vlastním biskupům takto rozkládal: „Odstraňte veřejnou zpověď, jež není bez nebezpečství a nepřipravujte o poňání ty, kteří se veřejnému vyznání a poňání z bázně vyhýbají. Nebo dostačuje zajisté soukromá zpověď před Bohem a spolu před knězem, jenž se za hříšníka modlí.“ Tak zaveden byl poznenáhla v církvi náš způsob sw. zpovědi; a časem uchýlovali se zpovědníci i od církevních pravidel u vyměřování a ukládání tajících skutků, tak že původní řázen tak řka úplně zmizela.*)

4. Svěcení kněžstwa a bezženství (coelibat) jeho.

Mimo biskupy, kněze a jáhny měla církev i podjáhny, jež též vzhledem k svěcením vystupovala. A za časů sw. Cypriana, v polowici třetího století, připomínají se již i nižší řády kněžské k. p. exorcisté, t. j. zažehnávači, kteří poseblé žehnali; ano brewiář dohládá (22. dubna), že ku konci třetího století za papeže Řaja

*) Srovnej: Henmann, O zpovědi. Vydáno Svatojanským bedictvím 1851.

(283—296) všechny čtyry nižší řády ustanoveny byly: čtenáři (lectores), kteří při mši svaté z písma sv. libu čítali, klíčníci (vrátní, ostiarii), kteří kostely zavírali, a na vcházející pozor dávali, konečně posluchači (akolythi), kteří se našim kostelníkům a ministrantům podobali.

Dělo pak se svěcení na kněžství dle svědectví sv. Clementa na konci prvního století od biskupa modlitbou a vzkládáním rukou, a považováno bylo za svátost. Za času sv. Augustina († 430) nosili již duchovní pleš na hlavách (torunku, tonsuru) a při svěcení na kněžství kladli již tehdyž všichni přítomní kněží na novosvěcence ruce své, jak svědčí čtvrtý sněm Kartaginský r. 404. —

Sneb od apoštolských časů bylo to zvykem v církvi, a později i zřejmým, ač nepsaným tehdyž ještě pravidlem, že dle příkladů Páně a svých apoštolů na kněžství svěcení bývali mužové svobodní a jen věminou, z nedostatku svobodných, ženatí, a sice jen takoví, kteří byli jedné manželky mužové t. j. jen jednou ženatí, aneb vdovci, kteří po smrti první manželky se více neženili. Tak vypravují již „Apoštolská nařízení,“ jež obsahují kázeň církevní ze čtvrtého a třetího, ano i z druhého století, že nebylo po posvěcení kněží, neměli-li již manželé, dovoleno do stavu manželského vstoupiti, a když měli manželky a ovdověli, že nesměli více v nově snátek vstoupiti. — Tak píše Tertullian († 240), že se pamatuje, jak někteří po druhé ženatí kněží z úřadu svého svrženi byli. A podobně nařizuje tridentský sněm (synoda) v Nové Cesarei r. 314, aby kněží, kteří by pojali manželku, z úřadu svrženi byli. — Proto určil již první vše-

obecný sněm církevní w Nicei r. 325, aby žádný kněz neměl u sebe w domě osob ženských, leč nejbližší příbuzné. A sw. Epifan († 403) již twrdí všeobecně: „Kdeoli se zákony církevní zachowávají, není ženatých kněží.“ A starověký církevní dějepisec Sokrates (z r. 446) zřejmě dohládá, že jest to starobylé podání církve, aby, kdo swobodný do posvátného úřadu powšsen byl, wice se neženil.“ Církev trestala již tehbdáž kněze proti tomu obhčejí jednající sesazením, ano i biskupů, kteří jich trpěli, zastawením práwomocností jejich. Žádalo se již záhy také od ženatých duchowních, poňub měli jeſtě manželky své na žiwě, aby se jich zdržowali, anebo se docela od nich obloučili. A krájinští sněm w Elwiré we Španělich (r. 305) ustanowil: „aby biskupové, kněží i jáhnowé zdržowali se obcowání s manželkami swými, jinak by s hodností duchowní stowženi byli.“ Totéž i o jáhnech pozdější sněm Římský (386) za papeže Siricia prohlásil. Karthaginští sněm r. 390 zřejmě odwołává se na apoſtolský půwod nařízení toho, řka: „Usnesli jsme se na tom, aby biskupové, kněží a jáhnowé, a wſſični, kteří se swátostí dotýkají, čistotu zachowali, a lože manželského nepožiwali, aby tak, jak sw. Apoſtolé učili a uzwřeli a co starobylost zachowávala, od nás také zachowáno bylo.“ Ano zdá se, že již tehbdáž i od podjáhňů čistotu a zdrželivost žádali, ačkolim zřejmý o tom rozklad wšſel teprw od papeže Lwa Welkého (461), jenž bí: „Ani podjáhňum se tělesné manželstwí nepowoluje, ale nařizuje se, aby i ti, kteří ženů mají, byli jakoby jich neměli, a kteří jich nemají, aby zůstali swobodni.“ — Sokrates a Sozomenus, spisowatelé z pátého įtoletí wy-

pravují, že chtěl všeobecný sněm v Nicei (r. 325) prohlásiti za všeobecný zákon církevní, aby všickni do posvátných úřadů přijatí, podjáhnowé, jáhnowé, knězi a biskupové zdržovali se svých manželů, anebo aby se raději od nich zcela odloučili. Ale nábožný a statečný biskup z Thebaldy egyptské, Pafnuc, jemuž v pronásledování za Vicinia právě oho vytrhnuť bylo, zrazoval z toho otce a radil jim, aby tak příliš těžkého břemena ženatým duchovním neukládali, anť prý nelze každému ženatému, a tím méně mnohé manželce jeho, tak přísně zdrželivost tuto zachovati; dosti prý bude na tom, když se duchovní již přijatí dle starého církevního pokání více ženiti nesmějí. — Sesslo tedy z řádného ustanovení pro veskerou církev a zůstalo to při starém obvyceji. Obvycej onen líčí nám sv. Zeroným († 420), an píše: „Za biskupy, kněze a jáhny volí se v církvi buď panice, anebo i wdowci, ano i mužové ženatí, ale po vysvěcení na kněžství na vždycky zdrželiví.“ A jinde dohládá toho příčinu slovy: „Nezapírám, že se volí sice někdy i muži ženatí na kněžství, poněwadž není tolik paniců, kolik knězi potřeba jest. Přijímají tedy církve wdychodní, egyptské, a římské, apostolské stolici podrobené (t. j. celá církev) buď panice za duchovní nebo zdrželivé muže, kteří mají-li ženy, přestávají po vysvěcení býti manžely.“ Z máme zajiště v tom věku ty nejwštečnější kněze v církvi buď panice, buď zdrželivé muže, kteří slawně slovy i příkladem svým hájili bezženství duchovních, jako sv. Athanas, Basil, Řehoř Nazianský a Nissenský, sv. Epifan, Jan Blatoušský, Ambrož, Augustin, Zeroným a jiní svatí.

Císař Justinian dal pak okolo r. 530 do svého

nového občanského zákona již zákon o celibatu kněžském, a vyšel v porozumění s. církví i trestů na přestupných. Slova jeho znějí: „Církevní zákony nedovolují ani kněžím ani jáhnům ani podjáhnům po obdržení svěcení vstupovati v sňatek manželský. Pakli by někdo z duchovních přece tak učinil, má dle ustanovení církve s úřadu a služby kněžské i světskou mocí svržen a z církve vyloučen býti; děti pak z takového manželství nemají ani před právem za manželské považovány ani za právní dědice po otci před soudem uznány býti; žena pak jeho nepovažuj se před zákony občanskými ani za ráduou manželku.“ Pravda sice, že za rozličnými záminkami a příčinami tento zákon zde a onde nebyl úplně zachováván, ale tím ovšem nepozbýl církevní a zákonitě platnosti své.

Alle věhodní čili řečá církev šla svou zvláštní cestou. Již r. 314 rozhodla na trajinském sněmě v Anchře proti tehdejšímu obhceji, že mohou jáhnové při svěcení svém se ohlásiti, chtějí-li později v stav manželský vstoupiti a že jim to může biskup dovoliti, a na sněmě Konstantinopolském (Trullském,) r. 692 dokonce určila: „Ten nižší duchovním dovoleno, pakli by chtěl, se oženiti; — vyššímu pak, totiž podjáhnům, jáhům a kněžím, není sice po vysvěcení povoleno pod trestem svržení s úřadu v stav manželský vstoupiti, ale ženatý nižší duchovní může vyšší posvěcení obdržeti a může i s manželkou svou, kterou před vysvěcením pojal, přebývati a manželský život býti, vjma ty duch, řehy služby Boží právě koná. Měl-li by však kněz ženatý na biskupství posvěcen býti, musí od něho manželka před vysvěcením do kláštera

wſtoupiti, a on toliko powinen o její žiwobytí a zaopatření ſe ſtarati.“ — A ten obhčej podržela řecká církev až po dneš; proto také u Řeků čeſtanci duchowního ſtawu hledí ſe před wſwěcením oženiti, jelikož po wſwěcení w ſtaw manželském wíce wſtoupiti neſmějí; biſkupy ſwé pať béře řecká církev nejraději z klášterů, jelikož mnichů jſou owſſem neženatí a tudíž žádnych těžkoſti u powſſení jejich na biſkupskou ſtolici neſtává. — Tím ſe řecká církev obloučila poprvé znamenitě od západní či římské církwe, kteráž wſſať neuchýlila ſe w ničem od ſtarobáwní kázně, ale nalehala tím příſněji, zwláſtě w ſtředowěku za papeže Řehoře VII. (1073—85) na to, aby wſſični duchowní bezženſtwí ſwědomitě zachowávali. Z toho také wſwítá nejlépe, jak nepravdivé jeſt twrzení, že byli jiných kněží weſměš ženatí, a že teprw Řehoř VII. bezženſtwí duchowních zamechl.

5. Poſlední pomazání a ſwátost manželskwi.

Pomazání nemocných ſw. olejem bylo dle ſwědeckwí Origenowa († 254) powažowáno za uſtawení Kriſtowo a ſpolu také za proſtředek k doſažení odpuſtění hříchů a ſice co doplueť ſwátosti poſání. Sned w prwních dobách církwe wſkonávali tento ſw. obřad kněží a to pro mnohé jiné zameſtnání biſkupů, a wſſať olej, jehož upotřebili, muſil býti od biſkupa ſwěcen, jak již papež Inocenc († 417) wſſlowně uauřbil. Sw. Au- guſtín též o té ſwátosti mluví, wſbízaje k zaopatřowání nemocných.

O manželskwi piſſe ſw. Ignác († 107) w liſtu ſwém k Polſkarpowi, že ſe zawirá před biſkupem, z čehož wſwítá, že již tehdy církewního obřadu pro man-

žeství stávalo. Sněm Kartaginští w r. 397 mluví o požehnání, jež při uzavírání sňatku biskup neb kněz snoubencům uděluje. Sw. Augustín svědčí, že wšibec manželství považováno bylo za swátost a sňatek že byl nerozlučitelný. Za časů Tertullianových, w třetím století, dával již ženich newěště zlatý prsten, a za časů sw. Jana Zlatoustého, we čtvrtém století, mívali snoubenci na hlavě wěnce na znamení newinnosti. —

§. 83. Jiné posvátné obyčeje a obřady církevní.

1. Kříž a zbožné obyčeje při modlení.

Justin, mučeník z druhého století wypravuje, že věřící před modlením znamenali se prawou rukou znamením sw. kříže we jména Ježíše Krista, a Tertullian († 240) svědčí, že wšelikou práci s křížem začínali. Takto znějí slova jeho: „Při každém kroku a hnutí, když do domu wcházíme nebo wycházíme, když se oblékáme nebo obouváme, když se mýjeme neb jíme anebo rozšwěcujeme, wždycky swé čelo znamením sw. kříže znamenáme.“ — Sw. Augustín († 430) svědčí, že wšickni křesťané se křížem znamenají, jakož i čelanci křtu swatého, a dohládá o kříži, že užíwan byl k wšelikému poswěcování a žehnání: „Křížem bývají zaswěcowani chrámové a oltářové, i žehná se woda a olej, jimiž bývají katechumeni znoutu zrozeni a mazáni, křížem připravuje se, anto se slova Božího spolu užívá, Swátost oltářní, křížem uděluje se poswěcení kněžím, jáhňům a ostatním řádům církwe, moci jeho se wšechy swátosti církwe konají. A wšlecko, cokoliv se tímto znamením kříže Páně poswěcuje, bývá wzp-

váním jména Kristova požehnáno.“ A sw. Efrem nasvědčuje, že křesťané již tehdy tatáž slova při dělání kříže užíwali, kterých my posud užíváme; neboť dí: „Tímto znamením žehnejte všechňch krajiny, jimiž putujete, žehnejte je ve jménu Otce i Syna i Duha swatého; ano i sebe znamenej tímto znamením, a uic zlého nepřiblíží se k tobě.“

Když ve čtvrtém století přičiněním císaře Konstantina a matky jeho Heleny skutečný kříž Páue přišel ku zvláštní oslawě, tu wesslo w obyčej rozličná místa obrazem kříže ozdobowati a jakoby zasvěcowati. O tom svědčí sw. Jan Zlatoustý, an píše: „Kříž je všude postawen a všude se chová w uctiwosti, w domech i na veřejných místech, w samotách a na siluicích, na kopcích i w údolích, na lodích, na oděwu a na zbrani, na nádobách a na obrazech, na stěnách i na ošnech, takéž i na hrobích bývá postawowán nebo znamenán. Všude se nalézá, u knížat a poddaných, u žen a mužů, u panen a wdauých, u otroků a swobodných.“ Napemíná pak matky, řka: „Učte dítky své znamenati čelo křížem; dříve wšsat, než to domrbou, jany jich křížem znamenejte.“

Při modlitbě chowali se křesťané již w druhém století dle svědectwí Tertullianowa takto: Obraceli se k východu slunce, jelikož swatá země, kterouž Pán Ježíš swými stopami posvětil, leží od nás k straně východní; proto i nasse kostely a hlavní oltáře na wětším díle k východu hledi neb stojí; očima pohlíželi k nebi, měli odkrytou hlavu a ruce sepjaté; wšbec pak modliwali se klečíce, jen w neděli pro radostný ráz dne tohoto a od welikonoc do Swatoduffních swátků na památku z mrtvých wstání Spasitele pokládali to za ne-

vhodné klesá se modliti. Sedě se modliti tehdy za ne-
slušné pokládáno bylo. Za času sw. Augustina bylo
však w obyčaji již také pozdvížením a rozpja-
tím rukama se modliti, jako to kněz při mši swaté
činí, což zavedeno bylo, aby měli na paměti, že též
rozpjaty byli za nás ruce Páně na kříži; někdy pak na
zem při modlitbě se vrhali, což na východě vůbec bylo
a jest posud we zvyku; při „confiteor“ čili, když říkali
obecnou zpověď, bili se w prsa a sice jak biskup u
oltáře stojící, tak i všichni ostatní lidé, na důkaz skrou-
ssenosti.

2. Modlitby a církevní hodiny (breviář).

Dle svědectví „apostolských zřízení“ konávaly se
již w třetím století každodenní modlitby ráno a
večer, ano dle Tertulliana a sw. Jeronýma i před
jídlem a po jídle. Takéž oddbývaly se w tom čase již
i církevní modlitby čili hodiny, jež záležely we čtení-
písma swatého, we zpívání žalmů a w společných modlit-
bách, majíce původ apostolský (Skut. 2, 46. Efes.
5, 19); w třetím století (r. 252 na sněmě w Karthagu)
připomíná se již i čtení životů swatých mučovníků a u
Eusebia we čtvrtém století zpívání i jiných nábožných
církevních písní. Podle spůsobu Židů, kteřížto se třikráte
za den modlivali, totiž o třetí, šesté a deváté, což dle
našeho počtu srovnává se s ranní hodinou devátou,
s hodinou polední či dvanáctou a s hodinou odpolední
třetí, chodivali i první křesťané za časů apostolských
w ty hodiny do chrámu; ale již w třetím století chodi-
vali křesťané také ještě z rána a z večera, ano i před

svítáním čili při křoupění*) i noční pobožnosti do chrámu. Tyto rozličné pobožnosti dle času čili hodin zařízené, nazvány jsou pak hodinky. Již za času sw. Basilia a sw. Jeronýma nalézáme rozdělení části hodin, jak za našich dob v breviáři jsou obsaženy, vyvinuté, totiž jitřní a chvály, čtvero hor, nešpory a doplněk čili kompletář.

Tyto hodinky vešměs v klášterích zavedeny jsou a tu velice prospívaly, an se tu dle rozděleného času společně pracovalo i společně Bohu sloužilo, avšak věřící také, pokud to možno bylo, konávali je společně se světskými duchovními. O tom svědčí sw. Augustin, jenž věřících i nauštěňování hodin vyvíjí a je napominá, aby se nikdo skutku tak svatého nezbaloval, leč by ho neduh, neb veřejný prospěch aneb jiná velká potřeba v práci poutala. Ale později ubývalo této horlivosti lidu, a papež Gelasius (r. 496) jakož i krajský sněm v Agdě r. 506 zahájený uložili kněžím, aby sami hodinky sedmkrát za den konali, byť i bez lidu. Tertullian a „knihy zřízení apoštolských," sw. Athanas a sw. Basil udávají nám i zvláštní upomínky při jednotlivých hodinách: při první, že se máme ráno přede vším Pánu Bohu zasvětit, při třetí, že Pilát Pána Ježíše odsoudil a že o tuto hodinu Duch sw. na Apoštoly vstoupil; při šesté, že Pán Ježíš ukřižován bývá, pěl na kříži; též že se Petr v ten čas také modlil (Skut. 10, 9.) při deváté, že Pán Ježíš na kříži skončil, a že v tentýž čas Petr a Jan se v chrámě modlili (Skut. 3, 1.); večer při západu slunce mají se konati díky za

*) Křoupání křehouta časné zrána. Křup slouží křehout, odkud pochází slovo křup.

rozzelika dobrodiní za dne od Boha nabyté i prosby za odpustění spáchaných hříchů; před spaním pak, při kompletáři má se konati modlitba, aby Bůh šťastného odpočinutí dopřáti ráčil. Dále w půlnoci je modliti slusší dle slow žalmistů Páně: „D půl noci wstávám, abych chválu vzdával tobě,“ a dle příkladu Pawla a Sylva w žaláři, o nichž čteme: „Tehdy o půl noci Pawel a Sylas modlíce se, chválili Boha, i slýsseli je ti, kteříž byli w žaláři;“ (Skut. 16.) chvála konečně třeba vzdávati Pánu ráno před switáním, dle žalmu 148: „Chwalte Hospodina.“

Ježto hodinky na rozličných místech rozličně sestaveny byly, upravení a uřřádání jejich provedl konečně papež sw. Řehoř Velký I. († 604), čímž poněkud jednoty w té pobožnosti docíleno bylo. Později obsah hodiněk opraven a skrácen byl, odkudž i latinské jméno jejich brewiář t. j. skrácená pobožnost, pochobí. Tato oprawa stala se zvlášť přičiněním řádu sw. Frantiska w třináctém století. Posléze z rozkazu jnému Tridentského za papeže Pia V. došel brewiář opětného přehlíbnutí.

3. Pouti a průvody čili procesi.

Když sw. Helena we čtvrtém století kříž Páně w Jerusalemě byla nalezla a o jeho oslawení wystawěním welebného chrámu sstědře se postarala, nastalo také hojně putování wěřících do Jerusalema zvlášť t době velikonoční. Ale brzy wmíjily se také na tař vzdálené cestě rozličné nepořádky, tař že tehdejší otcové církevní sami proti těmto poutěm horliti počali. Tař itěžuje si sw. Řehoř Nyssenský, že prý wěřící w otcině jeho pobožněji

žili, nežli poutníci w Jerusalemě a grozuje zvláště osobám ženským tyto pouti; a sw. Jeroným dí, že je chwalitebný, kdo w Jerusalemě pobožně žítí byl, ale nikoliv již ten, kdo tam byl na pouti.

We čtvrtém a w pátém století byly již také w církwi w obyčeji určité pobožné průvody věřících. Sw. Jan Zlatouštký zavedl w Konstantinopoli procesi, chtěje lid odvrátiti, aby nebral podílu w podobném průvodu pohanstém k účtě přírody konaném; a teprw r. 468 uspořádal francouzský biskup Mamert w městě Wienně po tři dni před na nebe wstoupením Páně kající procesi na ten úmysl, aby Pán Bůh panující tehtáž neúrodu, hlad, nemoc, mor, ohně a rozbroje přetaziti ráčil. W letech následujících konala se tato pobožnost nejen we Wienně, ale i w jiných městech francouzských, až pať ob celé církwe přijata jest. Tato pobožnost sluje u nás pobožnost křížových dní, poněwadž konáme průvod ke kříži aneb k wice křížům, kteřížto jako veřejné oltáře stojí weble cest aneb w polích.

Papež sw. Řehoř Veliký zavedl též kajících průvod w celé církwi na den sw. Marka. Z konal jej sám poprvé w tenthž den r. 590, aby Pán Bůh milostiwě odvrátiti ráčil morowou ránu, kteráž tehdaž we Wlassích a zvláště w Římě strassně zuřila. Posud koná se tento průvod na ten úmysl, aby Bůh wšlecko zlé na těle i na duši od nás odvrátiti ráčil.

4. Swěcená woda a žehnaný popel.

Žij papež Alexander I. († 132) mluví o tom, že se woda smíšená se soli swěti, aby, kdo se jí pokropí, očistěn a posvěcen býti hleděl od wšelikého hříchu.

Dle sw. Basilia světila se wzňwáním Boha čili modlitbou, a sw. Ambrož dohládá, že se voda w chrámě chová a posvěcuje znamením sw. kříže. Ano za sw. Jana Zlatoustého světila se již i třikrálowá voda, kterouž si věřící domů brali a ji celý roč w přibytích swých přechovávali.

Na počátku postu biskup požehnáwal popel a pospáwal jím hlavu věřejných kajícníků při tom říká: „Pomni člověče, že prach jsi a w prach se obrátíš; čin požání, abys dosáhl života věčného.“ — Později pak byl tento popel na počátku postu udělowán wšsem, aby duch kající dojímavým tímto obřadem w nich byl zbuzen.

5. Půst církevní.

Půst hned na počátku platil za skutek kající a za wýraz smutku. Proto nebylo to obyčejem, aby se kdo postil w neděli jakožto w den radostný nebo w některý den po welkonocích až do Swatodusských swátků, aniž w jiné zasvěcené swátky.

Půwod postu sahá až do časů apostolských. Připomíná se pak půst nejdřív w téždu passijowém, kdežto se věřící po jeden neb více dní dle svědectví sw. Ireneae postili. Půst ten byl přísný; trval až do slunce západu, tak že po celý den ničeho nebylo požíváno. Zaveden byl hned w době apostolské na památku umučení a smrti Páně, a horlivosť křesťanůw rozšiřowala pak sama tento přísný půst na více dní w čase před welkonocí, tak že, jak svědčí sw. Ignác, mučení w druhém století, mnozí dle příkladu a na památku postu Páně již po celých 40 dní se postovali až do slunce západu. Zelikož wšak nebylo ještě nic urči-

tého přikázáním církevním ustanoweno, proto byl ještě w pátém století púst tak zwaný čtyřicetibenní ble wšile jednotlivci rozličně zachowáwán. Někteří postili se jen po tři tǔdny, tdežto jiní po wíce až i po dewět neběl na slawnost welikonoční se postem připravowali, obfudž jmeno „dewitník“ posslo. Ano mnozí snažice se w horliwosti a w zapírání sebe dosáhnouti neobhyčejného stupně, postili se wíce dní po sobě a nepožíwali ani u wečer ničeho, tak že Tertullian a později sw. Augustin dosvědčují, že byli mnozí postem celí wyschlí a zhublí.

Již za časů sw. Ignáce w druhém století wywinul se také púst w každém tǔdnu, jenž byl mírnější nežli onen před welikonocí, a trwal wǔdny jen do třetí hodiny obpolední. Konal pak se každý pátek, na to pak zde a onde i we středu na památku, že w tento den Žibé s Žibásem o zabiti Pána Ježíše se dorozumněli. Teprw we čtvrtém století začali křesťané w Římě postiti se i w sobotu za tou příčinou, aby w církwi přestal konečně obhyčej některých, již slawili posud i sobotu žibowskou. Později pak spojen byl s tímto postem význam, že Pán Ježíš w sobotu w hrobě ležel.

Wšibec nebylo zvláště na západě až do čtvrtého a pátého století ničehož zákonem ob církwe zřejmě určeno, ale ponecháwáno to dosawad horliwosti křesťanůw. Proto také panowala weliká nestejnost a rozličnost w postu. Tak píse sám sw. Ambrož, že za jeho času se w Miláně w sobotu nepostili, anto w Římě púst w tenthý den přísně zachowáwali, a radí sw. Monice, aby se řídila w každém městě obhyčem, jenž tam panuje.

Taktéž nestáwalo w prvních stoletích žádného rozdílu mezi božskými postními a masitými: lobb

hodina postu vypršela, jedli, co bylo; teprve ve čtvrtém století počínali křesťané v temněni zdržovati se od masa i vína a požívali hlavně jen suché stravy (chleba).

Půst kvatember čili čtvero suchých dnů vysvětluje se též již v první této době církevní. Nejspíše byl zaveden za vzorem čtvero výročních postů u Židů, aby nám Bůh hříchů v minulém věku čtvrtletí spáchané odpustiti ráčil. Breviář připisuje zavedení téhož postu papežovi Kalixtovi (r. 219,) a sv. Leo pámob jeho klade hned do časů apoštolských. Teprve později připojen byl k původnímu úmyslu i jiný, totiž aby se spolu konaly modlitby, by Bůh dal církvi hodné kněze, jižto v ty dny svěcení bývali.

6. Úcta Svatých a jejich ostatků.

Hned v prvních stoletích naší církevní nalézáme základy oněch způsobů, jakýmiž úctu Svatým jevíme. První křesťané již připomínali si při mši svaté jména některých svatých mučníků, též někdy mezi službami Božími čítali popisů jich muk a usmrcení. Dny jejich usmrcení bedlivě zapisovali a při výročním návratu takovýchto dnů se k společným službám Božím scházivali. Přátelé sv. Ignáce usmrceného r. 107 píší jiným křesťanům: „Udali jsme vám i den i čas, abychom dne toho se sešli a s tímto udatným bojovníkem Kristovým společnost svou ošvědčovali.“ Podobně píší Smirneusští o sv. Polykarpovi, že uschovali kosti jeho, aby mohli výroční den smrti jeho u nich shromáždění slaviti, na památku jeho muk. Za časů sv. Cyriana († 258) byly již také slaveny výroční dny oněch svatých významů, kteří v žaláři bez vsselických muk zemřeli, a on sám ve

wyhnanství slawil wyroční den úmrtí jejích obětowáním mŕŕe swaté. Z průwodů i hrobům mučeníkůw konali křesťané we wyroční den smrti jejích a biskup tu obětowal mŕŕi swatou. Dějepisec Eusebius († 338) wypravuje, že bylo za jeho wětu starobylým již obřčem puťowati i hrobům swatých mučeníků. Z powstaly na hrobích jejích we čtvrtém století kaple a chrámy a w nich obrazy představující činy a osudy jejích. Že pak bylo též w obřči wzýwati swaté čili prositi je za přimluwu u Boha, o tom swědčí nejen rozličné nápisy w římských podzemních hrobích, ale i zjewné příklady a wěroky z toho času; tak wypravují, že se modlila sw. Monika po celou noc u hrobu sw. Chprianu, než se se synem svým Augustinem do Wlach přestěhowala.

Hlavní pak úcta Swatým proukazowána byla šetrností i ostatkům jejích; tak křesťané po smrti sw. Zgnáce († 107) sebrali wětší kosti jeho a po smrti sw. Polýkarpa chtěli wyťahowati jeho kosti z ohně, ale Židé dolehali na wladáře, aby wšedko spáliti lážal. Po smrti sw. Chprianu († 258) sbírali wěřící krew do šátků co drahou památku. Wšubec pak šháněli se wěřící mnoho po ostatcích Swatých, jež se již také rozdělowaly mezi wěřící, aby tito tak daleké pouti i jejích hrobům konati nemuseli; i. př. ostatky čtyřiceti mučeníků Sebaťenských byly do Říma, Konstantinopole a jiných měst rozeslány. Podobně přenášeny jsou s wítězosláwou na určitá místa; tak dal císař Konstantin přenést tělo sw. apostola Ondřeje, sw. Lukáše a sw. Timothea do Konstantinopole, a za čašů sw. Ambrože se w Miláně jlawně přenášely ostatky sw. Gerwasia a Pratasia a sw. Štěpána prwomučeníka, při čemž, jak swědčí sw. Augustin, mnoho nemocných uzdraweno bylo.

Ussaf dobře uměli věřící rozeznáwati úctu Boží od pocty Swatých, jak svědčí nejlépe křesťané Smyrnensští po smrti sw. Polykarpa okolo r. 170, jižto píssou, že prý jim nepřátelé wíry nedali bráti jeho kosti, „aby snad od Ukřižovaného neodpadli a tohoto (Polykarpa) ctíti nepočali.“ I dohládají k tomu řkouce: „Nemůžeme, že nelze nám Krista opustiti, a že jiného ctíti nemůžeme. Nebo před ním, jenž ješt Syn Boží, klanice se padáme, mučeníky ussať a následovníky jeho právem milujeme.“ Proto také brání sw. Augustin, Ambrož, Epifanius a Jeroným slawně křesťany proti takowýmto myslným nařknutím, dohládajíce, že je neklaní Swatým aniž jim obětují. A sw. Cyril Jerusalemský w popisu swém tehdejšího spůsobu nisse sw. uwádí doslowně jednu modlitbu z kanonu po pozdwihowání o tomto wzýwání swatých. Zní pak takto: „Prosíme tě, o Bože, wssicni společně a přinássime ti tuto oběť a wzpomínáme i na swaté patriarchy, proroky, apostoly a mučeníky, abyš ikrz jejich modlitby a přimluwy také nasse prosby milostiwě přijmouti ráčil.“

7. Úcta a památka zemřelých.

Na konci zmíniti je sluší i o pochowávání zemřelých a o modlitbách za ně.

Žij Origenes we třetím století dohládá, aby věřící dle starobáwného obřady uctiwě pochowávali těla zemřelých, ježto dusse nejmrtelné w nich bydlily; a sw. Augustin upozorňuje zwlášť na těla swatých lidí, jež ji Duch swatý za swůj přibýteř byl wymolil. Proto také umýwali je čistě wodou a někdy je i maštni mazávali, načež zaobalené do plátna wynásseli k pochování zpi-

wajíce žalmy a nesouce w ruce hořící swíce. Tu kněz modlil se a žehnal mrtvolu a ošušoval ji labiblem. Po modlitbě pať blahoslawil dle swědectwí sw. Diwisse Areo-
pagith zemřelému, načež i trochu oleje wylil na něho, než ho uložili.

Hřbitowh bhwalh obhcejně za městem; we welikých městech pať, jako w Římě a w Neapoli měli podzemni z kamene tesané hrobh, jež katakombh nazháme. Nejznamenitějšsí z nich jsou římsté, jež ze druhého a třetího století pocházejí. Táhnou se kolem Říma jako podzemni chobh wytesané w skalách pískowých a wápenitých. Založilh je tu nejprvé sslechticé křesťanské robinh pro sebe, načež použíwali jich křesťané zvlássl w čas pronásledowání i pochowávání mučeníků. Tworí asi čtyřicet podzemních ulic, jež se prawidelně nespojují, ale kříž na kříž se proplítají; ulice či chobh tyto jsou sedm i tať až patnáct střewiců w hsoť a obhcejně nad sebou wytesány, tať že někdy až i w pěti patrách neb poschodbích nad sebou běží; w každé pať ulici w prawo i w lewo jsou w stěnách wytesané wřklenky neb schránky pro rakwe a těla mrtwých. Tyto wřklenky leží nad sebou až fu klenbě chobh, tať že někde i čtrnáct takowých loží nad sebou je wytesáno. Ulice w katakombách jsou na wětšsim díle welmi úzké, ale dlouhé, tať že, kdobh je chtěl wssedky proiti, musil by asi 150 mil cesth uraziti. Hrobů pať wssedh nalezá se tam aspoň čtyrh až wo šesti milionůw. Hrobh tyto wytesávali zvlássltní hrobaři nazh-
wajíce se „dobrobinci.“ Církev je přijímala, zvlássltnim obřadem jim žehnala a zvlássltní oděw i plat za hrobh chudých jim poskytovala. Každý hrob uzavřen byl zvlásslni desku z bílého mramoru neb žluté cibh, na němž byl

nápis zemřelého a mnohdy i poznámky zbožného hrobníka, jenž jej byl wptesal.

Mučeníci míwali w hrobě při sobě nádobku s trwí, na zetwnejší straně hrobu wpryta byla palma na znamení witězstwí a někdy i jessťe jiný obraz připomínající budoucí slawné wzkríssení. Znamenitější mučeníci míwali i obzwláštui hrobhy, uifoli w stěně jako ostatní, nhbrž u prostřed jessťně jchwalně t tomu wptesané čili w podzemní kapli, a na hrobě jich stál oltární kámen, aby na něm biskup mohl sloužiti misi sw. Proto také nastal obhyčej u nás, že se dávájí do našich oltářů ostatky Swatých a že oltáře až posud podobu hrobů čili rakwí míwají.

W čas pronásledowání sloužíwaly katakomby nejen za přibytých papežům, biskupům, kněžím a těm křesťanům, jež, jako wůdce a náčelníky we sboru křesťanů, pohané nejwíce stíhali, ale i za bohoslužebná místa čili chrámhy, w nichž se konáwaly služby Boží, udělowány býwaly swátosti a hlásáno jest slovo Boží. Wratní otwírali na udání známého hesla wchody, jež byly z wenku welmi uepatrné, aby si jich niřdo ani newssimnul. Někdý owšem i zde prozrazení a stíhání byli křesťané, jakož wíme, že právě tu w katakombách umučen byl r. 257 papež sw. Štěpán s mnohými wěřícími.*)

Za zemřelé křesťany konáwaly se pař již také veřejné modlitby i oběť mše sw. a to uejen w den pohřbu, ale i w den třetí, dewátý a čtyřicátý po úmrtí, zwláště pař dle starého (apostolského) podání, o němž

*) Vlz: Dra. W o l t a „Die römischen Katacomben.“ r. 1866. we Frankfurtě.

již Tertullian († 240) mluví, v den výroční. Že to bylo ve zvyku, svědčí rozličné události tehdejší. Tak zakázal sv. Cyprian v třetím století zpomínati v modlitbách a obětovati za jistého Viktora, jenž církve neposlechl; o sv. Perpetui vypravuje se, že se modlila za svého mladšího zemřelého bratra, a sv. Monika prosila syna svého Augustina, aby na ni při oltáři pamatoval. Ano kniha apoštolských zřízení má již mezi mši svatou celou modlitbu za mrtvé. Sv. Cyril Jerusalemský praví, že se křesťané modlivali při mši svaté zvlášť za zemřelé biskupy, kněze, dobrodince a jiné zemřelé, chtěje jim tak nejvíce přispěti, když za ně oběť tu svatou obětují. Sv. Jan Zlatoustý praví, že se tak dělo dle obřadu apoštolského, an již od apoštolů ustanoveno bylo, aby se při posvátných tajemstvích zmínka šla i o těch, kteří zemřeli; a sv. Augustin dohládá, že se výslovně a zejména čtly jména těchto zemřelých při službách Božích, což zřejmě na násse „Memento“ za mrtvé po pozdvihování upomíná. Teprve později zavedeno bylo jen tiché předčítání zemřelých, až toto čtení v devátém století docela přestalo. A tak nacházíme již v této staré době církve úplně vyvinutou nejvyšší pobožnost církevní za zemřelé. *)

*) Gromnej: *Š r ů t k a liturgika*, 1855 ob Svatojanského Dědictví vydaná.

VIII.

Primát či přednostenství Římského papeže v církvi.

Sw. Petr, jenž byl od Pána Ježíše ustanoven za hlavu apoštolů a tedy za nejvyššího ředitele církve, byl prvním biskupem v Římě a přenesl tuto nejvyšší pravomocnost v církvi i na své řádné nástupce, totiž biskupy Římské. Tito pak počali se od šestého století vůbec nazývati papeži od slova „papa“ t. j. otec, ačkoliv v dřívějších dobách i každý jiný biskup toho jména „papa“ užívati mohl, tak jako i obvyklá tehdy jména biskupů: „náměstek Kristův, náměstek apoštolův, držitel stolice Apoštolův“ konečně výhradně jen Římskému biskupovi čili papeži připadla.

Snad od počátku vykonávali Římsští biskupové nejen nejvyšší pravomocnost v každém ohledu a biskupové i lid vůbec uznávali tuto svrchovanost jejich. Neda se jice upřiti, že v prvních dvou stoletích za časů krutých pronásledování ještě nemohla tato přednost Římského papeže tak podrobně a jasně jako teprve v pozdějších stoletích, avšak to mělo své přirozené příčiny. Neboť nebylo tehdy Římským biskupům možno jednati u veřejnosti a s ošázalostí, jelikož církev nesmírně stísněna a potlačována byla; nicméně, kdež se jim příležitost poskytla, že t. p. mohli rozepře v církvi powstalé rozhodovati, učinili to a sporné strany na jich rozsudek co na rozsudek nejvyšší instance přestaly. Teprve za časů císaře Konstantina, když nabyla církev úplné svobody (r. 324) a valně se byla rozšířila, pozorovati lze toto

přednostenství papežů Římských, jakž to jmenovitě osvědčili stateční papežové: Znocenc I. (r. 402), Lev Veliký (r. 440) a Řehoř Veliký (r. 590), kteří rozkazy a činy svými celou církví hýbali. Že nebyla to jen pouhá čestná a zevnitřní přednost, kterou papežům tehdejší církev přiznávala, nýbrž papežové vykonávali skutečnou svrchovanou právomocnost v celé církvi jak na sněmích tak i kromě sněmů, u věcech vnitř i nvnitř a v rozepřích libu, kněžstva, biskupů i knížat. A sněmové všeobecní i krajinské, jednotliví biskupové a osady (církve) křesťanské, ano i kacíři a císařové uznávali nejvyšší hodnost tuto církevní, jakž z přiložených zde dokladů a důkazů snadno o tom se můžeme přesvědčiti.

§. 84. Římský biskup platil tehdáž vůbec za papeže.

Tak dosvědčují především:

a) Svatí otcové a všeobecní církevní sněmové.

Mezi nejstarší svědky o přednosti Římského papeže náleží sv. Ignác, biskup Antiocheuský a mučovník Páně († 107), jenž ve svém listě k Římanům píše: „Pozdravuji církev Římskou, kterážto má přednost a jest představenou všech křesťanů.“ A jiude praví: „Kdo poznal učení Římské církve, zná učení všech církví.“ A sv. Irenej, biskup Lyonský ve Francouzích a mučovník Páně († 202) napsal: „S Římskou církví mají pro její velikou přednost souhlasiti všichni věřící, nebo v ní zachovala je všechna apostolská podání.“ — Sv. Eyprian, biskup africký v Karthagu († 258), dokládá v tom ohledu o kacířích: „Odvažují se i do Říma cho-

bíti k stolici Petrowě a k první církvi, odkud jednota všech kněží má původ.“ A papeži Korneliowi píše, že se o to staral, aby všichni jeho spolubiskupové dokazovali společnost s Římským papežem; neboť na Petrowi založena jest jednota církve, a on svou přednost přenesl na Římskou církev. Podobně svědčí i první všeobecný sněm církevní v Nicei (325) v 39. usnesení: „Biskup, jenž žije v Římě, jest hlava a kníže všech patriarchů, neboť jest první jako Petr, jemužto co náměstků Kristovu dána jest moc nad celou církví.“

Sw. Jeroným († 420) psal Římskému papeži: „Ža stojím se Swatosti Tvou (t. j. s Římskou apoštolskou stolicí) ve spojení, nebo vím, že na stolici Petrowě založena jest církev, a kdo jí beráuka Božího mimo církev, nepatří více k ní.“ A když proti laciři Pelagiowi rozhodl papež Innocenc, pak i papež Zosimus, učil sw. Augustin: „Římský rozsudek jest rozhodnutí celé církve, nemůže se tedy dále vysetřovati, ale má se přijmouti a provésti v pokoji. Kdo je od Říma odsouzen, jest tím od celého světa již také odsouzen. Řím promluvil, rozepře jest tedy skoučena.“

Konečně když přečten byl na všeobecném sněmě v Chalcedoně (451) list papeže Léva ku Konstantinopolskému biskupu Flavianowi proti Eutychowi, že byl Pán Ježíš také skutečně člověkem, volali jednohlasně shromáždění otcové: „Tak věříme všichni, tak věřili naši otcové a svatí apoštolové; ústy Všemohmi mluvil sw. Petr.“

Tutéž přednost Římského papeže dokazují dále:

b) Biskupové a osoby křesťanské.

Když vznikla hned v prvním století a ještě za žimobytí sv. Jana Miláčka rozepře v církvi Korintské, šelto někteří věřící postavšše proti svým představeným, násilně je vyháněli a místa jejich sobě oswojovali: neutekli se Korintští o pomoc do Efesu k sv. Janu, ačkoliv byl apoštolem a na blízku bydlil, nýbrž obrátili je do vzdáleného Říma k biskupovi sv. Klementovi, žádajice o radu a rozsudek. I poslal jim tento zvláštní list, v němž zastával řádně zvolené a bezúhonné církevní přednosty v Korintě a napomínal nepokojných k poddanosti. Uposlechli ho a usadili zase vyhnané představené církve. — Měl-li Římský biskup prvním mezi biskupy, iak jim mohl poroučeti, a neměl-li papežem a nástupcem Petrom, proč neshli raději k sv. Janu?

V druhém století vznikly rozepře v církvi o času, kdy má slavnost velkonoční slavena býti; neboť křesťané na východě slavili velkonoč v stejnou dobu je Židů, totiž vždy čtrnáctého dne po novém měsíci v březnu, byl i v den osvední to bylo, a hned na to třetího dne vzkríšení Páně; na proti tomu věřici na západě slavili velkonoč vždy v pátek a vzkríšení v neděli po novém měsíci z jara. Za tou příčinou vydal je na cestu do Říma biskup Smyrnský, sv. Polikarp, aby je se sv. Otcem o této záležitosti poradil a aby doba té slavnosti určitým zákonem ustanovena byla. Když pak východní biskupové ob spůsobu svého nechťeli upustiti, obmýšlel již papež Viktor (192) z církve je vyloučiti; ale sv. Irenej, jenž právě v Římě meškal, přimlouval papeži, aby pro pouhý tento rozdíl v času slavnostním tak přísně je netrestal. Když byl Římský biskup jen pouhým biskupem

býwal, zbaž by byl mohl rozkazowati jiným biskupům a trestati odpor jejich?

A když w třetím století powstaly rozepře mezi Nowatem a sw. Cyprianem, jenž jsa biskupem w Kartagu, odpadlíky, když jsou tuhé poání byli wykonali, do církwe zase nazpět přijimal, kdezto Nowatian w Římě učil, že se tací hříšníci wšubec nikdy nesmí do církwe nazpět přijmouti: swolal sw. Cyprian krajinský juém r. 251, a otcowé shromáždění se tu na tom usnesli, že takí odpadlíci mohou a jmějí po wykonaném poání opět do lůna církwe přijati býti. Awšak sw. Cyprian je ihned do Říma k papeži Korneliowi obrátil, žádaje, aby sw. Otec usnesení to potwrdil a celý ten spor rozhodl. Papež Kornelius potwrdil usnesení juému a tak rozepři konečně rozhodl. I bylo wyřčení stolice Římské pak po celé církwi co wšseobecný zákon rozhlášeno. — Když se wzbor tomu francouzský biskup Arleský, Marciannus, k Nowatiowi přidal, žádali sw. Cypriana francouzští biskupové, aby se za odjtranění tohoto pohoršení w církwi postaral. I pil opět sw. Cyprian papeži, tehdaž Štěpánowi, žádaje, aby toho ruffitele potaje, Nowatiana, z stolice biskupské sřadil a jiného na jeho místo ustanowil. Tážeme se, zbali by byl mohl tak učiniti Římský biskup, kdyby byl wššší moci nad biskupy nemíwal?

Roku 343 na walném církewním jněmu w Sardice uznali biskupové za prawidlo církewní: když by některý biskup byl od synoby sesazen, aby se rozsudek takový poslal k potwřzení anebo přelýdnutí biskupu Římskému, ježto on jest hlavou církwe a nástupce sw. Petra, a dříve že nemá se toto místo ohřaditi, dořud by

onen rozsudek potvrzen nebyl, aby se odsouzený biskup proti nálezu synody k papeži odvolati mohl a pak že má papež právo, zvláštní soudce k rozřešení té přestaviti. — Zdaž není tím uznána nejvyšší soudní moc Římského papeže v církvi, anž přijímá odvolání (apellace, rekurz) a potvrzuje neb mění soudní nálehy i celých sjedů biskupských? —

Odvolávali se biskupové také v skutku často pomoci a zastání svých práv u Římské stolice. Když byl sv. Athanasius, biskup Alexandrinský, od biskupské synody v Antiochii r. 341 neprávem sesazen, obrátil se k papeži Zuliowi, a byl zase r. 347 na řádném biskupském sjezdu v Sardice na předešlé místo své uveden. — Podobně odvolal se k papeži Liberiovi sv. Cyril, biskup Jerusalemský, když byl od Arianů r. 358 sesazen, a r. 400 odvolal se sv. Jan Zlatoustý, arcibiskup Cařihradský, když ho pověstná synoda u Dubu (u Chalcedonu) s biskupské stolice byla svrhla, k papeži Inocencovi. — A když roku 449 arcibiskup Alexandrinský násilně sesadil Theodoretta, biskupa z Kyru, prosil tento papeže Zva o pomoc, řka: „Jako se obrátil sv. Pavel k sv. Petrovi, když rozepře vypukl v Antiochii: tak obracím se i já k tobě, abyš se utištěné církve této ujal.“ —

Stejněž i v sporu o věcech víry mívá Římský papež vždy rozhodný hlas a nejvyšší soud. Když Pelagius se odchýlil od učení církve o dědičném hříchu a o milosti Boží, jessly se dvě synody v Africe v městech Karthagu a Milevě; uješení svá pak zaslali biskupové papeži k schválení, a teprve když je papež Inocenc byl schválil, prohlásil sv. Augustin, jak jsme

již dříve pověděli, že tím je věc rozhodnuta a spor uťončen. —

Podobně svědčí o primátě jednání některých císařů Římských netoliko křesťanských nýbrž i pohanských. Když Antiochenský biskup Pavel Samosatský v bludu o osobě Pána Ježíše zabředl a proto od synodu sesazen byl, ujala se ho císařovna a chránila ho po tři léta, aby nemyslil opustiti došavábní jidlo své. Tehdy obrátili se věřící k pohanskému císaři Aurelianovi (r. 372), žádajíce o pomoc proti takowémuto vzdoru, a císař rozhodl rozepři slovy: „Koho Římský biskup s ostatními biskupy italskými uznává za pravého biskupa, ten a nikdo jiný je pravým biskupem v Antiochii a jen tomu přináleží ona stolice biskupská.“ —

§. 85. Římsští biskupové chovali se skutečně jako přednostové veškeré církve.

Pozorujeme-li, jak si tehdejší Římsští biskupové v záležitostech církevních počínali, snadno se přesvědčíme, že ve všech případech se skutečně osvědčovali co nejvyšší ředitelé celé církve. Nejjasněji se to objevuje, hledíme-li nejprv

a) k všeobecným sněmům církevním.

Ten papežové měli právo sněm celé církve svoláti. Sned první takový sněm v Nicei r. 325 zřejmě papeži Římskému tohoto práva výhradně přisuzuje, an bí: „Bez výhroty Římského papeže nemá žádný všeobecný sněm svolán býti.“ — A na čtvrtém všeobecném sněmě r. 451 v Chalcedoně praví výslancové Římského papeže: „Papež města Říma, řem, jsa hlavou

wesskerých církví, rozklazuje, aby Alexandrinský patriarcha Dioskorus na sněmě tomto nezasedal, jelikož chtěl svolati všeobecný sněm bez povolení Římského papeže (do Ejesu r. 449), což nebylo nikdy domoleno, aniž se kdy stalo.“ A Dioskor byl tu skutečně z vůle papeže Ewa vyhrocován z církve. — Římsktí papežové předsedali také na těchto sněmích buďto sami osobně nebo vysílali tam své zplnomocněné zástupce. Tak poslal stařícký papež Sylwester dva kněze římské, Wita a Wincencia, na sněm do Nicei r. 325, a biskup Kordubský, Hosius tu z jeho vůle předsedal. — W Ejesu r. 431 prawi vyslancové papeže Coelestina: „Nikdo nepochybuj, ale všem wědum je známo, že dostal sw. Petr od Pána klíče králowství nebeského. Ano sw. Petr žije až na nasse čas a na wždy we swých nástupcích, a poněwadž nyní Coelestin jeho místo zastává, posílá nás sem na tento sněm, a my prohlassujeme Nestoria za jesaženého.“ Předsedou pak tu byl s wědomím papežským sw. Cyril, biskup Alexandriuský. — W Chalcedoně měl papež Ew na sněmě r. 451 čtyř zástupce. — A k tomu jessťe muslia ustanowení každého sněmu, i w tom pádu, že wyslancové papežskti jemu předsedali, jwatému Otci k potwizení přebložena býti, jinak by byl zůstal sněm bez práwní platnosti w církwi. Na sněmě w Konstantinopoli r. 381 byli pouze wýchodní biskupové jhromážděni a přece uznán jest za druhý všeobecný sněm, jelikož jeho ujněšení Římský papež Damasus přijal a potwrdil. — A naopak Ejeský biskupský sjezd r. 449 není obecným církewním sněmem, ješto jej papež Ew nejen nepotwrdil, ale jeho usněšení za neplatné prohlásil. — W Chalcedoně bylo r. 451 k 600 biskupům jhromážděno, i papež

tam měl čtyřh své zástupce, nicméně žádán byl papež, aby usnesení jnému potvrdil; a pak teprv když byl papež Lew tak učinil, platil sněm za čtvrtý obecný. — Roku 692 nepotvrdil papež Sergius usnesení sněmu Konstantinopolského (nazvaného Trullanského) a usnesení jeho nedosáhlo nikdy platnosti v západní církvi. —

○ primátě Římských papežů jmědci

b) jednání jejich s biskupy vůbec.

Papežové nejen že potvrdzowali biskupy a jim rozkazh dáwali, nýbrž oni je též soudili a trestali. Inocenc I. (r. 402) dáwal biskupům rozkazh, o tom jeduající, aby kněžstvo bylo neženaté. — Lew Velký (r. 440) rozkázal ssanělským biskupům, aby svolali sněm proti bludu, powštawajícimu učení Priscilianovým. — Papež Julius r. 342 píse zřejmě, že je to církevní zákon, aby žádný biskup mimo Římského všeobecných zákonů církvi nedáwal. — Sv. Jeroným nechťel v Antiochii uznati jiného biskupa než toho Římského papež uzná. — Ano papežové potvrdzowali i patriarchy čili arcibiskupy na východě, jak wime zejména že životů sw. Athanasia v Alexandrii ve 4. století a Nestaria v Konstantinopoli ku konci 5. století. — Podobně poháněli papežové biskupy před swíh soud, zvláště kde se jednalo o wíru. Když roku 260 slavný Alexandriuský arcibiskup Dionis Velký pozdwihl se proti blubnému učení Sabelliowu, a ve spisu swém o některých člancích wíry neurčitě se wjhádřil, byl podezřítán v Římě. I byl tamtéž powolán, aby je z obwiněného podezření ospravedlnil; owšem že učinil to tak důkladně, že uznán byl za zcela newinného.

Ano papežové nejen seřazowali nepowolné anebo ve

wíře od církve se různíci biskupů s biskupství, anohrůž wylučowali je i do konce z církve, jak se stalo Dioskorowi, Pawlowi Samosatskému, Nestorowi, Marcianowi a jiným. — Taktéž wystoupil Innocenc I. r. 414 s plnou mocí nejvyššího soudce w církevních věcech proti wzdorným biskupům Macedonickým dokládaje, že z jeho wýroku není žádného odwołání wice.

S toutéž swrchowanoští chowali se papežové

c) ku kacířům a we sporech o wíru wůbec.

Papežové štrehli učení církve, rozhodowali spory we wíře, obžuzowali bludy, wylučowali kacíře z církve na západě i na wýchodě, jak jsme widěli u Aria, Macedonia, Nestoria, Eutycha, Donata a Pelagia, tak že wšším právem mohl napsati císař Justinian w zákoníku občanském: „Kdykoli na wýchodě powstali bludaři, byli wždy swrchowaným a pravým rozsudkem Římské stolice přemoženi.“ A w skutku také spravedlivý dějepisec nemůže ani jediného příkladu uwésti, že by se byla Římská stolice nějakým bludem poskwrnila, jačž k tomu i swatí Otcové poukazují.

A tak nejjasněji se osvědčil Boží půwod primátu a aposstolská posloupnost Římské stolice hned od prvních dob až do našich časů.

§. 86. Papežský stát čili Dědictwí sw. Petra od r. 756 a 774.

Po ztáze Římského císařství w 5. století (r. 476) nestarali se wýchodní čili Řeční císařové mnoho o Itálii, ačkoliv na ni při tehdejším wšeobecném štěhování národů nepřátelé neustále doráželi. Wydržowali si je ještě

ažpoň v Ravenně, ač jen tařka pro jméno, svého vladaře, tento však nebdal o vládu v zemi, ani o blaho lidu. Proto klonil se lid tím spíše k papežům Římským, an jej tito již čtyřkráte svou odhoblaností a vážností od záhuby zachránili. Lew Veliký zajisté svým přimlouváním odvrátil r. 452 ukrutného Atilu, vůdce Hunů, a r. 455 zaje Genjericha, vůdce Wandalů, od Říma a zabránil dalššimu trve prolévání a pustošení téhož města; Řehoř Veliký pak zachránil Řím i lid jeho takéž po dwačráte od vyhdohtí a vyhbrancování surowými Longobardy (r. 592 a r. 595), tať že z té příčinu jám protestantský dějepisec Jan Müller napsal: „Může-li rozhodovati přirozená spravedlnost, tuť jest papež opravdu wššim právem pánem Říma, nebo bez něho nestál by Řím wice.“

Abyž Longobardové roku 753 opět do Wlach wrazili a neustále papeže utiřkowali, žádal Štěpán II. Řeckého císaře Konstantina V. (Kopronyma) za pomoc. A wššak tento ji úpěnlivé prořby jeho skoro newššimal; i obrátil se papež konečně ku králi francému a byl wššlyššán; přiššel r. 775 Pipin do Wlach, odňal Longobardům dohté již krajinu s 20. městy a darowal je Stolicí a po šstoljšé položiw darowací o tom listinu na hrob sw. Petra. Než r. 772 wrazil poznowu Longobardský král Desiderius do tohoto „Dědictví sw. Petra,“ ale tu přiššel opět syn Pipinův, Karel Veliký, papeži ku pomoci a dobyw země již ztracené, nawrátil je papežské stolicí, na níž wewobil tehdy Hadrian I. r. 774.

Tím způsobem powstalo „Dědictví sw. Petra“ čili stát papežský, jehož majitelem učiněna jest Stolica

apostolská, načež papežové z wděčnosti prohlásili francé krále za ochrance církve vůbec a majetku tohoto zvláště.

IX.

Náhled w mravech křesťanů w této době.

§. 87. Všeobecný obraz mravů křesťanských.

Chceme-li nestranně a pravdivě souditi o křesťanském životě věřících, o jejich horlivosti pro víru, o nábožnosti, čistotě a spravedlnosti: nesmíme je dáti za věsti ani přílišnou chválou jedněch ani zase přikrouhanou druhých spisovatelů z této doby. Jinak zajiště mluvili křesťanství spisovatelé ve spisech svých o mravech křesťanských, když hájili víru Kristovu proti pohanům, jinak mluví zase svatí Otcové tu křesťanům samým, když w kázáních kárají chyb, vážně a nepravosti jich. Aťsať nejnestrannější svědectví dávají o životě křesťanů pohané a odpadlíci sami, anto život křesťanů někdy mimo vůli svou vysoce vychvalují.

Takéž třeba uvážiti, že w dlouhé době celých šesti století mravy křesťanské vůbec se měnily dle příznivého postavení anebo nepřítomných okolností, w nichž žili. Vše chováli se křesťané ovšem w době prvních tří století před Konstantinem, kde byli pronásledováni; ochabli pak, když církev dosáhla veřejného pokoje a právního uznání w státu, i klesli dosti hluboce, když nastalo všeobecné stěhování surových národů ze země do země.

Dřeje ovšem srdce věřícího čtenáře, když vidí v čas pronásledování onu nepřehlednou řadu a nečíslný počet tolika tisíc svatých mučeníků ve všech tehdejších zemích, ze všech stavů, ni vojáky a otrokyne nemají, všelikého stáří, i děti, obojího pohlaví, kteří všecko obětovali pro Krista a všechny mučy, ano i smrt podnikli pro víru jeho. Takéž potěší se nábožný křesťan, když uvažuje ten nejmírný počet papežů, biskupů, sv. Otců a učitelů církevních, kteří slovem i životem osvědčovali, řídili a hájili církev Boží; a když vedle nich spatřuje tu na východě tisíce svatých poustevníků, mnichů a panen, tu na západě horlivé členy řádu sv. Benedikta, kteří z lásky ku Kristu odřekli se všeho pohodlí a všech příjemností života, jen aby dokonalejší život křesťanský vésti mohli. Nezapomeňme též na dobromolný příjím púst a kázeň kajícných, které se věřící ochotně podrobovali, jen aby s Bohem smířeni byli a jemu se opět zalíbili; pohledme i na onu čistotu srdce, které si křesťanští lidé všech stavů hleděli, a kterou pohané ani pochopiti nemohli. Takéž popatřme i na onu spravedlnost a dobročinnost v životě, jež nejen chránila jmění bližního ale i s nemídanou štědrostí rozdávala potřebným, tak že nebylo nutných mezi křesťany takřka ani vidati; při tom pak uvažme i onu hrdinskou obětavost, s kterou obsluhovali nemocné a zvláště morovou ranou nakažené pohany. A když si konečně všimneme, jak křesťané vzdor všemu ukrutnému a nelidskému týrání ze strany vrchnosti světské občanské věrnosti si hleděli, i když pozorujeme jak předešlé mravy své měňovali ti, kteří z pohanství ku Kristu přecházeli: tuť ovšem pochopíme slova sv. Hilaria († 368),

jež napsal o církvi Páně: „Rychtoli církev pronásledována byla, vždy živila, vítězila a prospívala,“ jakož si můžeme i touhu sv. Bernarda († 1153), an nadšeně volá: „Kéž bych došel té milosti, abych prvé než umru, spatřil církev Kristovu takovou, jaká v prvních dobách byla.“

Dovšsem i tehdaž již nacházeli se někteří, jenž ze strachu anebo z úplatku zapírali Krista, zvláště v dobách krutého pronásledování za císaře Decia a Diokleciana. Takléž se i někteří ze židů a chlebařství dávali na míru křesťanskou, a medouce napotom život pohanský jako dříve, jen na oko a dle jména byli křesťané. Nedá se také upřít, že mnohá kacířství, bludy a roztržky ve víře právě po dobách Konstantinových během tří set let znepokojovaly církev, zablábaly i hoštnost u víře a kazily mravy křesťanské; jakož i to se vyskytovalo, že někteří biskupové a kněží nechvalnými způsoby dotírali se v úřady církevní, jež jim čest, zaopatření i jmění přinésti měly. Svati otcové a horliví kazatelové oněch dob zehraji z té příčiny často na spoustu mravů v církvi, zvláště v 5. a 6. století, v čas stěhování národů, tak jako ředitelové církeve, Římsí papežové a sněmy církevní horlí proti kleslé lázni klášterní; avšak kdož nestranně a spravedlivě o těchto věcech soudí, přiznati musí, že všecky stížnosti mravů křesťanských a učitelů platily vlastně jen o veliké množství křesťanů, o lidech, jakýchž vždy a všude nalzáme, kteří nemají pražádné horlivosti, žádného svědomí a jsou vlastně netečníci aneb lehkomážíci, v celku však objemuje se nám celá tato doba co vzorná pro všecka století, jelikož skutečně oživena byla

nadšsenou wírou w Krista i horlivou láskou k Bohu, o čemž nás mnohá swědectwí z oněch století pocházející přeswědčují.

§. 88. Swědectwí o mravech křesťanských před Konstantinem.

Kajus Plinius, mistodržitel malo-asiatský (w Bythynii), píše r. 103 císaři Trajanowi o křesťanech: „Oswědčovali také, že wšlecka jejich wina w tom záleží, že měli občeí určitého dne (w neděli) před swítáním se scházeti, a wespolet Kristu jako Bohu chválit wzdáwati, i přísahou se zawazowati nikoli k zločinství, nýbrž aby ani krádeže ani cizoložství se nedopouštěli, ani slova daného nerušili, ani swěřeného zboží, kdýžby se zpět požádalo, nezapřeli.“ — Dále pak praví: „Mnozí . . . zapírali, že jsou aneb že byli křesťané. Wžhwalí také bohy, jak jsem jim předřítáwal, a obětowali i kadidlo i wino twému obrazu a obrazům bohů. Mimo to zlořečili Kristu, k čemuž se prý opravdowí křesťané nedají přinutiti. Zini pravili, že byli křesťané, ale že jimi býti již přestali, někteří před třemi, jiní před více, jeden před 20 lety.“

W listu k Diogenetowi, sepsaném od spisowatele neznámého z doby císaře Trajana († 117) čteme: „Křesťané wšibec nestarají se o pozemské věci jako mnozí jiní lidé, zwláště ale podiwuhodný a chwalně známý jsou sšlechetné mravy jejich. Žiwot jejich je w nebesích, wšlechy lidi milují, ač ode wšlech bývají pronásledowáni; ale příčinu té nenáwisti jejich protivníci (Židé a pohané)

udati nemožou, leda že jejich žádostem nepomohují. Ano oni milují i nenávisťníky své."

Sw. Justín, mučeník († 166), píše ve své obraně křesťanství císaři Antoninovi Piomi: „Mnozí křesťané obouhohu pohlawí, kteří jsou již 60 a 70 let staří a od mladosti w křesťanské wíře cwičení byli, žůstali až dosud neposřkwrněni, a já se tím chlubím, že w každé třídě křesťanů takové nacházíme. A co mám teprw říci o tom nečíslném množství těch, kteří se od nečistoty odvrátili a nyní také čistý život vedou."

Lucian, newěreců mudrc pohanský ze Samosaty († okolo roku 200) píše o křesťanech: „Tito nešťastníci přijali tu wíru, že jsou nesmrtelní a že wěčně živi budou. A proto nehrozice se smrti, wolně ji podstupují. Jejich zákonodárce jim namluwil, že wespoleť jsou bratři, jak mile zapřewsse bohů řečé, Ukřizowanému se klanějí a dle rozkazu jeho se spravují; protož i wšsecky své věci společné mají, a považují je jako jmění obecné, i swěřují jejich spráwu jiným lidem, aniž od nich náležitého jaručení požadují."

Tertullian ve své obraně křesťanstwa píše okolo roku 202 takto: „My křesťané dohládáme se wšších soudců, ježto každodenně zločince před soudnou stolicí woditi kážete; který medle podwodník, který swůdce, který zloděj udán byl ze křesťanů? — My jedini jsme ne-winní, a také to ani jinak býti nemůže, an tomu od Boha wpučení jsme." A dále prawi o střidmošti: „My jsme, posud lační jsme, pijeme toliko, co na mravné lidi sluffí." A o čistotě dí: „Posřkwrnění čistoty posládá se u nás za wěc hroznějši než-li jakákoliw posuta a smrt."

A jinde prawi o některých špatných křesťanech:

„Takové neuznáváme za křesťany, ač pohoršlivý život neshledává se leda u velmi skromného počtu.

Učený Origenes († 254) píše o křesťanech: „Kde se založily křesťanské osady, tu odvrátili se lidé od tisíce nečestí, a i ještě nyní zplozuje víra Páně u těch, kteří ji upřímně a ne ze žísta přijali, neobvyčejné cností. Skromnáme-li se s pohany, jsme jako světlo světa. Křesťan dá raději život za víru svou, kdežto by pohan za všecky bohy své ani kus pláště nedal.“

§. 89. Bprávny o mravech křesťanských v 4. a 5. století.

Císař Julián odpadlí († 363) píše v psaní svém k pohanům: „Proč raději nehledíme na to, čím bezbožné křesťanské náboženství se rozšířilo, totiž na dobrotivost jejich k cizím, na péči jejich o mrtvé, na čistotu mravů, jež ovšem jen přetvařují, všechno to měli bychom nutně dělati.“

Sv. Athanas, patriarcha Alexandrinský († 373) píše o církvi: „Nechť vystoupí kdokoli a podívá se na naše panuy a mládence křesťanské, jež ve své čistotě žijí a o svatosti svědčí, jakož i na velký sbor našich mučeniků, kteří věří v nesmrtelnost.“ A o Alexandrinských píše: „Když jsem se k nim navrátil, povzbuzoval se lid společně ve sborech k posvátnému smýšlení. Mnozí svobodní, kteří do stavu manželského chtěli již vstoupiti, nyní zůstali svobodní pro Krista, a mnozí se oddělali k životu samotnému. Mnohé dívky prosily rodiče, aby jim nebránili, státí se následovníky Kristovými. Mnohé paníčky žádaly muže své, a mnozí man-

želé manželky své, aby se wespoleť zdržowali a mohli se oddati modlitbě. Mnohé wdowy a sirotci, kteří dříve trpěli hlad a bídu, z wroucí lásky lidu dostávali nyní pokrmů i šatstvo. Byla takowá horliwost w nábožnosti, že každá rodina a každý dům wlastně se podobal chrámu."

Střední věk.

I.

Muhamed a jeho víra.

§ 90. Muhamed vydává se za proroka Božího
okolo r. 610.

V staré době rozšířila se církev Páně po celém východu, zvláště v Malé Asii, Syrii a Palestině; ano dosti četně vnikla i do Arabie, Persie, Armenie, Indie a Číny. Mimo Asii pak rozmáhala se také v říši Sabějské a Egyptské a na pobřeží severní Afriky vůbec. Avšak neustálé bludy a spory o víru rozrývaly četné a mladistvé tyto osady, tak že vůči hledě zase ubývalo na mnohých stranách věřících. Nebo mimo bludné učení Ariovo vzniklo tam i mylné učení Macedonianů, Nestorianů, Monophysitů a Monothelitů (viz §. 68—70), po nichž zůstalo tu hojného potomstva, jako Ebrochaldajští a Tomášsowští křesťané po Nestoriovi, Koptové a Jakobité po Monophysitech a Maronité po Monothelitech, z nichž časem owsšem někteří do církve zase se navrátili. Vedle těchto vnitřních nepřátel vyslytli se i zewnitřní. Neboť sotwa že v Římské říši za císařování Konstantinova přestalo pronásledování křesťanů, wp-

pušlo kruté jich stíhání w Persii za krále Sapora (340—380 r.) Ole svědectví souvělého biskupa Mesopotamského, Maruta, zavražděno bylo w těchto krajích více 100 duchovních osob a k 16.000 věřících. A když poněkud se utišily spory o člancích víry, vystoupil nový mužův nepřítel proti křesťanství vůbec, jenž vzhledem novou víru, ohněm a mečem rozšiřoval ji po světě. Byl to Muḥamed, od něhož i nová víra muḥamedánskou nazvána jest.

Muḥamed narodil se w Mešce, hlavním městě Arabie, roku 569 nebo 570, z otce pohana a matky židovky. Pocházel z rodiny velmi vážené; byl jeho děd hlavním celého kmene korejšitského, jehož úřední kněžskou službu w hlavním pohanském chrámu téhož kmene zastávali. Otec jeho vřadl schůdl velice obchodem kupcům a zejména nedlouho ještě před narozením Muḥamedovým. Matka wdova bala hned po narození mladého Muḥameda pro slabost svou kojné na wenek na vychování, ale tato přinesla dítě po dvouletém hlídání nazpět, stěžujíc si, že je trápí křeče a že často křev se mu do hlavy silně valí. W šestém roce věku svého pozbyl Muḥamed smrti i své tělesně schůblé matky, a tu se ho nejprve ujal děd jeho, a krátce na to, když mu bylo osm let, ujal se ho strýc jeho, kterýmž byl kupcem. Když Muḥamed povyrostl, brával ho strýc s sebou na cesty, jež konával za svým kupcům obchodem w Arabii a w Syrii. Tu pak se Muḥamed seznámil s jistým mnichem křesťanským, jménem Sergiem, jenž vřadl sleduje učení Nestoriovu, ob Krista obpabl, a ob toho mnicha přiučil se některým zásadám víry křesťanské a z části i písmu svatému; na těchto cestách spolu obcował s některými

židovskými učiteli, a poznal náboženské obvyčeje a obřady jejich. Vpučito je u svého strýce fupectwi, dostal se konečně za fupectého mládence k velmi bohaté wdově jmenem Rabišše, kteráž si ho pak v 25. roce věku jeho za manžela vzala.

Ač čísti a psáti neuměl, nic méně byl bystrého rozumu, wmluvný v slovech a přičinlivý v práci. Iša při tom žitvého a hlubokého citu, liboval si v častém zádušném přemýšlení, k čemuž i tělesná jeho povaha přispívala; obíral se také velmi rád rozmlouváním a rozjímáním náboženským. Za touto povahou svou uchýlil se každým rokem na měsíc za město do jakési osamotnělé jeskyně, hledaje tu v tichém rozjímání jakousi duchovní útěchu. Na dálších cestách svých pak poznával vždy lépe národy arabské, šelchal náboženské jejich náhledy, wídal jejich obvyčeje, které wejměš o nejhrubším modlářství svědčili. V Mekce byl sice chrám wystaven ku počtě jediného Boha, kába nazwaný, v němž chovála se starobylá památka, černý kámen, na němž prý se již modlival Abraham, otec Šimaele, ob uěhož Arabové pocházejí. Ale kolem tohoto chrámu stálo také 360 rozličných model pohanských dle různých náboženských wznání jednotlivých kmenů arabských, kterážto wznání wšlecka zákládala se na úctě slunce, měsíce a hvězd, co pramenů žitvota zemského a tudíž co bohů této země.

Muḥamed tedy wídal we vlasti své hrubou modloslužbu se wšlemi ištodlivými powěrami a obvyčeji jejími, a poznatw owšem jen powrchně základy wíry židovské a wřjewy její, jakož i mnohé pojmy a mravní zásady wíry křesťanské, umínil si obráti s každé této wíry, co by měl za wḥodné a důležité, a z toho utvořiti pro svůj národ

zvláštní novou víru, kterážby požadavkům a potřebám všech arabských kmenů vyhověla. Přemýšleje neustále, jak by úlohu tuto vykonal, odebral se v čtyřicátém roce věku svého (r. 609) opět do oné jeskyně za Mekkou ležící a setrval zde v náboženském tomto rozjímání po celých měsíce. Neustálé napnutí ducha a život samotářský byly nejspíše hlavní toho příčinou, že dostavil se opět návaly hrůze proti hlavě a on upadl v noci ze dne 23. na 24. měsíce Ramadanu v úplné bezvědomi o světě, jakoby v magnetický spánek, v němž se ovlšem také prorockým úřadem svým obíral. Tu viděl prý ve snu lidskou ozářenou osobu, jež k němu pravila: „Já jsem archanděl Gabriel a tyš, Muḥamede! proro-
kem Božím. Vypleň modlářství, oprav víru židovskou i křesťanskou a obnov opět původní víru v jednoho Boha, víru to Abrahámovu a ostatních od Boha poslaných proroků, jak již dávno toho si přeješ.“ Na to ukázal mu anděl veškeré písmo své této nové víry, nazvané koran, a rozkládal spolu, aby v něm četl.

Zelikož však Muḥamed písmen neznal, dotekl se ho anděl — a Muḥamed ihned četl toto písmo, jež pak během 23 let kus za kusem lidu oznamoval. Od té doby považoval se za proroka Bohem povolaneého, ale nevypravoval to lidem aniž vystoupil hned do veřejnosti. Jen manželka jeho a strýc jeho, mladý Ali s některými přáteli a známými z Mekky věděli o tomto zjevení a povolání jeho. Teprve po třech letech pronesl se při přátelském stole u Ali-ho s tímto tajemstvím a na to ohlásil se lidu za proroka Božího; ale málo kdo jemu uvěřil; měli ho někteří za blouznivce, jiní za lháře a podvodníka, jiní zase žádali od něho divy

a zážrať, aby se poslancem Božím aspoň jako jiní proroci osvědčil. Tu ovšem nemohl si pomoci, ješto lidé nechtěli nočnímu zjevení archandělowu ani koranu věřiti. I vymlouval se tedy, že nepříslehl divů činit, ale jen říkat, nebo prý o tom dle koranu praví Gabriel: „Koran jest jasný důkaz srdcím lidským, které mají rozum. Říkají sice lidé: Nebude-li činiti zážrať, neuvěříme mu; než řekni jmu: Zážrať činiti, že jest moc Boží, a ty že jsi jen veřejným řečníkem.“ I hrozí proto odpůrcům svým mstou archandělowou, jak tento k němu mluví, říká: „Běda tomu, kdo jest nepřitelem Gabriele, jenž tobě, Muḥamede! z vůle Boží zjevení učinil.“ Zindy zase se omlouvá, že prý by ani zážrať newěrece a zatvřelce neobrátil, jako prý to vidíme u jiných měst a lidí, a jak praví Bůh v koranu: „Kdybys i andělš k nim byli poslali a kdybys i mrtví byli s nimi mluvili, a všicku slávu nassi jim vypravili, neuvěřili by v nás přece.“ Ostatně prý Židé vyhlásovali výbor všem zážraťm mnohé proroky přece jen za lháře a podvodníky. — Ale strýc jeho Ali, jenž dal dceru svou Fatimu za manželku, vyhrožoval newěřícím v Muḥameda, že jim zuby vytluče, oči vytloupá, tělo rozřeže a nechť usetá. Než obywatelé Mekky odpírali velice jak Muḥamedu tak i skromnému počtu jeho stoupenců, tak že tři a osmdesáte mužů a osmnácte osob ženských raději z Mekky do Habesse utekli, než aby byli v Muḥameda uvěřili. I vlastní jeho smenowci nechtěli ho za nového proroka uznati a dokonce na tom se usneshi, že jej co nepřitele bohů svých násilně zavraždí. O tom Muḥamed v pravý čas zvědew, utekl s nejbližšími krewními přátely z Mekky na jistý hrab svého strýce; načež

náčelníci města Mekky ho do klatby dali a písemně z chrámu svého vyhobcowali. Tak se dalo v devátém roce prorockví jeho. Když pak po třech letech prohlíželi onu listinu vyhobcowací a našli ji v chrámě ble přebpovědění Muḥamedova ob čerwa sežranou, považovali to za znamení Boží a přijali Muḥameda zase do města, zvláště, an se za něho jistý arabský náčelník wřele byl přimlouval.

Bozději vymyslíli si stoupenci jeho ještě jiné zázračný důwod o jeho božském powolání. Wyprawovali totiž na základě počátečních slow 54. sury neb kapitoly koranu, kdež jest řeč o soudném dnu a přebcházejících jej znameních, „přibližuje se hodina, měsíc se rozstupuje,“ že prý Muḥamed kbyš na jednom wrchu za Mekkou přemnohými lidmi, wěřícími i newěřícími, měsíc s nebe dolů swolal a pouhým pohybem ruky na dwa díly rozpůlil. Na tomto domnělém zázraku zakládá se obhčej, že wšickni národové, kteří w Muḥameda wěří, mají půlměsíc za swůj znak. S wyprawuje se dále, že po tomto zázraku hned 470 Mekčanů se k němu přihlásilo, ač ostatně jiní celou tu powídku co lež a podwod zawrhowali. Wšak i těchto málo wěřících sourodáků nesetrawalo dlouho w přízni své k Muḥamedowi, tak že již po roce totiž r. 620, byl donucen hledati si jiude přitwřence a ochrance. S hledal je w Medině, druhém to hlawním městě kuenst arabských.

Než tu najednou pomzněšl prý ho archanděl Gabriel w Božském poslání jeho až do nebe, kde jako někdy Mojžiš s Břhem mluwil. S wyprawoval r. 621 nejprvé swým přátelům, pak i u dveří chrámových swým soufmenowcům, že jistého času w noci, probudil jej archanděl Gabriel a posabil na nebeského

loně, a že kůň za okamžik s nemyšlounou rychlostí donesl ho to povětří až ku bráně chrámu, jenž stojí nad Božím hrobem to Jerusalemě, což obnáší jistě 100 mil, odkudž wnessen byl až do sedmého nebe k trůnu Božímu, kdež mu bylo wssedky bytosti a tajemství nebeská zřítí, a kdež proroky a swaté pozdravil ano i s Adamem, Noem, Abrahamem, Mojžíšem, Dawidem, Salamounem a Pánem Ježíšem rozmlouval. Tu poznal také wssedka tajemství Boží a četl jasné na trůně Božském slova: „Není Boha mimo Boha, a Muḥamed jest jeho prorok.“ Utvrzen a posíluěn to posláni swém wrátil se zase tak rychle nazpět do Mekky, tak že prý ho ani nikdo nepozorowal. Tuto pamětihodnou noc slawí posub stoupenci jeho každoročně co weliký swátek a ona slova dávají každou hodinou z věží swých chrámů do swěta promoláwati.

Tedy wssak když tuto bájku Muḥamed ohlassowal, jessťe nehrubě mnoho wěřících uffi we swé wlasti nalezal; wětšší díl posluchačů s smíchem neb s opowržením se ob něho odwracel.

Měl tedy důležitou příčinu pomoci swých důwěrniků hledati stoupence to Medině. Tam je skutečně nalezl. S přišlo k němu z Mediny dwanácte poutníků, kteří se k wěre jeho přidali a wěrnost mu přísahali. Když pať se domů nawracowali, připojil jim jednoho z swých důwěrniků, který s takowým prospěchem to Medině kázal, že skoro to každém domě mistru swému aspoň jednoho wěřícího zisťal.

Použil tento apóstol Muḥamedůw staré žárlivosti obou hlawních měst arabských a wyžýwal Medinské obywatelstwo, aby se proroka Božího proti nepřátelším

rodákům jeho statně ujal. To spomohlo; sedmdesáte pět mužů mǔdalo se s kazatelem tímto hned do Mekky, a sešli se tajně v noci za městem na jakémsi uáwrssi s Muḥamedem a přísahali mu věrnost, ochranu a pomoc, jakož i opět do Mediny ho zvali. Muḥamed dovolil jim z rozkazu prh Božího, aby užívali i meče proti jeho nepřátelům, ač dosavad byl přivržencům svým vždy radíval, aby odpůrcům svým odpouštěli a všeho násili, až do určitého rozkazu Božího se sdržovali; ano sliboval jim také nejen pomoc Boží, ale, kdyby v boji za něho padli, jistý ráj nebeský. S vymolili z středu svého k nastávajícímu boji dwanácte mužů za příkladem dwanácte sv. apoštolů, jejichžto vážnost u všech věřících takéž i tito bojovníci míti měli. Chtěl pak se Muḥamed nejprv zmocniti nejvyšší dohlídky nad chrámem, aby tam napotom víru svou rozšiřovati mohl. Ale soukmenowci jeho, jimž právě tato dohlídka svěřena byla, uzavřeli proroka zavražditi, a již byl i den určen, kdy že z každého rodu jeden muž zaboduouti má meč do srdce jeho. S obštoupili v dobu určenou obydli Muḥamedowo; než tento přestrojiv se v šaty svého zetě, šťastně z domu vyflouzl a dal se na útěk. S musil se cestou ukrýwati, až pak po šestnáctidenním útěku dorazil do Mediny, kamž byl přivržence své předestlal a kdež ho s radostí a slávou přijali. S věčností nazváno město toto od toho času Medinou, t. j. městem prorokovým, nebo dříve Jatrib sloulo. Útěk tento udál se dne 15. čerwence r. 622, v 54. roce věku Muḥamedowa a v 14. roce prorockého působení jeho. Stoupenci jeho zwaní moslemíni čili muḥamedáni, počali od toho dne čítati nový letopočet.

Prorok wystavěl w Medině ihned nowý chrám k společné modlitbě, nařídil zákonité očisťování a almužny a zawedl přísný půst w měsíci Ramadanu; aby se zawběčil Židům a křesťanům, rozkázal, aby se wšickni při modlitbě obraceli obličejem wždy k Jeružalému, což po půl druhém roce owšsem w ten způsob změnil, aby raději wšickni hledíce ku chrámu w Mekce, kde pojímatná kába byla, se obraceli. Tím byla wira jeho w hlawních základech založena, a Muhamed byl za církevního i občanského knížete uznán.

§. 91. Učení a svaté písmo Muhamedovo (islam a koran.)

Muhamed nenapsal sám ničeho, neuměje wšubec ani čísti ani psáti. Anděl Gabriel zjewowal jemu během dwaceti let rozličná poučení a prawidla života, jež on lidu ústně wyládal; ctitelové a stoupenci jeho zapisowali pak tyto přednášky a sice již za žiwobytu jeho na různé listy aneb rozličné desky, a teprw po jeho smrti sebrali wšechy tyto různé zápisky w jednu knihu, nazývající ji koran. Učení samo pak nazváno jest „islam,“ jakoby řekl úplné odewzdání se Bohu, a učeníci jeho zowou se moslemuni. Koran obsahuje 114 sur čili kapitol, z nichž každá těmito slovy počíná: „we jmenu Boha milosrdného;“ sury pak rozděluji se na wersse; werssů těchto je wesměš 6000. Říkuji mnozi, že tyto sury složené jsou w celek beze wšeho wnitřního spojení, jakož i beze wšeho pořádku, z kteréhožto příčiny se w koranu welmi častá a uuawující opakování nalezají. Sepsána jest kniha ta w arabském jazyku a sice w nářečí korejského kmene.

Učení Muihamedowo nese na sobě zcela ráz původce svého, i povahu i náruživost i vědomost i úmysly jeho. Jest to pravá směsice, setkaná ze starých pohanských pověstí arabských a perských a z přídavků mistry židovské i křesťanské, k čemuž Muihamed i mnohé věci ze svého domyslu přidal. Tak podržel oběti jak u pohanských Arabů v obvyčeji byly, totiž oběti jen domácí a nikoli v chrámě od kněze na oltáři konané. Hlavně lahodi tento prorok ohnivě a smyslně povaze východních obyvatelů a vybírá ze starého a nového zákona jen to, co je mu k účelu tomu příhodné býti zdá, často vsáť i to, co od jinud vzal, dle svého myslu a chuti změňuje. Tak vypravuje dějiny prvních rodičů, potopu světa, zkázu Sodomy, život Abrahamův, Isákův a Jakubův, příběhy Josefa Egyptského, život Mojžíšův a skutky králů židovských, zvláště Dawida, na jehož žalmy je také odvolává, i život Salamouna krále. S obzvláštní bedlivostí vypravuje život Ismaele, syna Abrahamova a praotce lidu arabského. Takéž podržel obřizku jak Židům byla předepnána a zapovídá všelike obrázků a soch v chrámě.

S z nového zákona podává některé vyňatky a příběhy o jm. Janu Křtiteli, o Panuě Marii a o Pánu Ježíši. Ale ze všeho je viděti, že vlastně nečerpal sám z písmá svěatého, nýbrž jen z ústních pověstí židovských a křesťanských, jež ovšem welni od pravdy se uchylowaly. Proto také vypravuje o Pánu Ježíši, jehož mimo Mojžíše pokládá za nejvěstšího proroka, mnohé vyumyslené zárazy, a nemá ani zdání o božské přirozenosti Páně. Však uznává ho za dobrého a pravdomluvného proroka, jenž byl beze všeho hříchu, jenž jako

Mojžiš byl před Muhamedem na svět poslán od Boha, aby byl jeho předchůdcem. Také newěří, že byl skutečně ukřižován, ale myslí, že místo něho byl někdo jiný podvržen, a on zatím vzat jest do nebe, odtudž zase přijde na konci světa. Podobně pořázené zprávy podává též o životě Panuhy Marie, kterouž ostatně dosti vychvaluje, i její na nebe vzetí vyháná, než za matku Boží ji neuznává.

Mezi jiným si Muhamed na to velice stěžuje, že se v knihách Mojžišových i v novém zákoně o něm samém nečiní zmínky, vyjma dvě místa, kde prý se o jakémsi neučeném proroku mluví. A iťak i on mnoho ze starého i nového zákona, co se říká Pána Ježíše a Mojžíše, vypustil; a aby nabessel té předházce, že co poslední a největší z proroků nepotvrdil tosse, čemu předchůdcové jeho jsou skutkem a slovem učili, tvrdil, že prý dle zjevení anděla Gabriela byla písma svatá rozličnými přibavky od židovských zákoníků a křesťanských učitelů porušena, a on že přišel, aby je od bludů zase vyčistil, a jen to, co v nich pravého, potvrdil, což prý i skutečně učinil.

Hlavní články víry Muhamedovy jsou následující. Předně: „*Šeden jest Bůh*“ (Allah) a mimo něho není jiného Boha. Tím namířil zřejmě proti pohanům. Chtěje tento článek své víry v život uvést, ztroskotat sám vsedky modly v hlavním chrámě v Mekce, zvaném Kába, a nikdež ani obrazů netrpěl. Rovně směřoval tímto článkem i proti křesťanům, kteří dle jeho domnění tři Bohy vyhánají, Boha otce, chof jeho Marii a Syna jejich Ježíše.

S tímto prvním článkem jest nerozlučitelně spojen

článek druhý, jenž zní: „a Múhamed jest jeho prorok.“ Tím chtěl zakladatel wíry wýhubiti učení křesťanské o Pánu Ježíšsi, jakožto o hlavním a posledním z proroků, po němž již nikdo jiný neměl více očekávan býti. A aby Múhamed dokázal, že právě jeho na světě třeba bylo, učil, že lidé po Mojžíšsowi i po Pánu Ježíšsi u wíře zbloudili, což že on má naprawiti. Tak n. p. Pán Ježíš prý nebyl Spasitelem světa w tom smyslu, že swou smrtí za hříchů lidské spravedlnosti Boží zádošt učinil; neboť svět prý nepobloudil w mravech, nýbrž jen w učení.

Třetí hlavní článek wíry jedná o životě na onom světě. Hlásá, že wstanou sice wšichni lidé z mrtvých, ale nikoli w s oslaweným tělem, ale s tímtež tělesným a zemským, jaké dříve měli. Při wšeobecném soudu, kdež bude Múhamed hlavním přimluvcím a prostředníkem u Boha, rozdělení budou lidé na dvě strany, aby šli buď do ráje nebo do záhuby.

Nebe čili ráj wšak líčí tento prorok dle wýchodního rázu, zcela smyslně. Budou w něm lidé býdliti w rozkossných zahrádách w chládku krásných stromů a podle živého pramene anebo w krásných přibýtcích, odpočívající na peřinách, zlatem a drahokamy wpládaných. Swětoucí mládenci budou kolem obcházeť, podávající jim w šalichu a na míse uopojné wíno, wzácné owoce, sladká jídla a chutné masité pokrmy. Weble nich pať budou tam černošské děvy wždy swětoucí krásy, která je nemá wěku co báti, i bude jich tam w tak hojném počtu, že se jich každému z raišských obywatelů dle libosti dostane. Nejlépe se tam budou míti bojowníci padlí pro wíru, a ti hned po smrti se tam dostanou.

W té pať míře, jaťo jest nebe wábne a rozťossné, jest peťlo hrůžné a strasné. Přijdou tam odsouzení po mostě, jaťo po ostří nože, bude je trápati hořký witr, wařící woda, hrožné parno, neuhasitelná žizeň, a w hořícím ohni pálení budou wěčně, jelikož jať mile kůže se spálí, ihned zase jiná naroste. Wssak moslemín tam pobude jen na čas, kdežto je Židé a newěřící, totiž křesťané, wěčně tam trápati budou.

2. Podobnou směsici tworí mrawní prawidla a powinnosti, jež prorok stoupencům swým předpisuje. Hlawní mrawní prawidlo zní: Wěř jen w jednoho Boha a w proroka jeho Muḥameda a dostaneš se do ráje wěčného; neboť peťlo není stwořeno pro moslemínů, nýbrž jen pro newěřící. Newěřící lidi nazývá Muḥamed wšbec pšy, a zapowídá jim pod ztrátou hrdla wťročiti w messitu čili chrám muḥamedánský, poněwadž by byl tento chrám sslepěji jejich posťtwrněn.

Mimo wíru předpisuje Muḥamed swým wěřícím řazdobenně určité modlitby. Řazdý moslemín musí se pětkrát denně modliti a sice ráno před wšchodem slunce, w poledne, odpoledne před západem slunce, wečer hned po západu a konečně pozdě wečer na noc. Při tom obrácen buď řazdý k hlawnímu chrámu w Mekce, kde je kába, zachovej při tom určitý pořádek w předepsaných modlitbách, slowech a pchýbech. Před modlitbou řazdý umyj sobě ruce i nohy a obličej. Dnem swátečním jest pátek.

Mezi wssemi skutky jest Bohu nejmilejší a nejwice zásluh přináší pouť do Mekky ku kábě, kterouž wssak slusší wťkonati jen w jistých poswátných měsících, jichž se čtvero w roce čítá, a musí se ta pouť wťkonati se

wssemi podrobně určenými obřady. Kdo tuto pouť aspoň třikrát wškonal, bude, ano je již swatým; jednou w životě wšsat musí ji každý wškonati.

Mimo pouť koranem předepsanou nastala po smrti Muḥamedowě ještě jiná, a platí u moslemínů též za skutek velmi záslužný, totiž pouť k hrobu jeho do města Mediny; nad to putují moslemíné také do Jerusalema k mečiti Omarově, wystawené r. 636 na místě, kde Šalamounův chrám stával. Ano putují i k hrobu Mojžíšowu, jenž se dle jejich domnění blíže Jericha nachází. Kdoby wšsat nemohl swaté pouti se podrobiti, obětuj nějakou almužnu w náhradu za to, nebo se w jistém čase postiž.

Wedle modlitby a pouti přikazuje prorok i přísné posty zvláště po celý měsíc Ramadan, na památku, že Bůh w tom měsíci koran s nebe seslal. Moslemíné zdržují se od rána až do slunce zapadu jídla i nápoje, a teprw w noci přijímají pokrmu. Wšsat wepřowého masa a wína požívati, se jim nastrže zapovídá, též hubba a wsselike hřchy jsou proroku ohavnosti, ač nyní owšem wyznáwači jeho o takovýchto wypraženích zcela jináče smýšlejí, nežli anděl Gabriel prorokem mluvící.

Wšsat nejzáslužnější skutek jest wssemožné rozšširování wíry Muḥamedowy aneb účastenství w poswátne wálce, totiž we wálce k rozššření wíry konané. Na počátku, dohub bylo jen málo wěřících, owšem radil prorok, aby se jen bránili, když by na ně někdo dorážel. Když wšsat moc jeho zrostla, domolowal wsselike násilí proti těm, kdož by islam přijmouti nechťeli. Modláři mají mečem zahynouti. Židé a křesťané mají

aspoň tu zvláštní dani donuceni býti. Wssični moslemíné musí se zúčastniti w swatém boji, jenž jest nejprvnější povinností každého; nebo lépe jest wésti tuto swatou wálku, nežli 70 let se modliti, lépe jednou táhnouti do boje, nežli padesátkrát putowoti do Mekky.

Proto bojovník, padne-li w takovém boji co mučeník pro wíru, ihned do ráje wejde. Také nelze se zpírati Bohu, který chce, aby wssični newěřící zahubeni býli; i osudu nelze se zpěcowati. Neboť každému člověku jest již osud předurčen; máli padnouti w boji, ničehož mu to neprospívá, chce-li doma zůstati; smrt ho stihne w domě. Tomuto učení musíme připsati, že první moslemíné nasazowali s neobvyčejnou odvážlivosťi životy své pro wíru Múhamedowu, že užíwali při tom hrozného násilí a že wíru tu w krátké době rozšířili po celé Arabii i w okolních zemích. Múhamed stoupence své předcházci hroznými příklady ufrutnosti, tak n. p. když Židowka Asma zbouřila Židy proti jeho učení a když i se jeho osoby pichlawými wtipy dohřkala: dal ji w noci i s nemluwnětem jejím na loži zabiti a na zem hřebů upewniti.

Wssak rodinný žiwot a mrawnost moslemínů podkopal prorok sám swým učení o mnohoženstwi, i swým vlastním žiwotem. „Bojte se Boha,“ předepsal w koranu, a dle wůle a jmění swého pojmete k sobě dvě, tři, nejwšš čtřry ženy, ale ať nejsou rozpustilé a sspatné; pakli by je wám znelíbily, můžete je propnstiti; nemáte-li wšak tolik jmění, pojmete si jen samé otrokyne, kolik jich míti chcete, aneb kolik jich užiwiti můžete. Bůh to tak předpisuje a chce wám ulehčiti, nebo jest milosrdný a zná slabost lidskou.“ Pro sebe wssak měl Múhamed zvláštní wšsadu neobmezenou w koranu, kdež

mu praví anděl: „Tobě proroku dovolujeme vzíti sobě žený i otrokyně i dcery ob přátel a lažbou věřící ženu, kterou bps sobě žádal; nebo tuto swobodu máš před ostatními mity, an Bůh milosrdný jest k tobě. Můžeš také zapuditi, kterou chceš a kypoli, ano i ty, které jsi dříve zapudil, můžeš opět, chceš-li pojmuti, nebo to wšsecko zaponwídá se jen jiným věřícím, tobě wšsať se dovoluje.“ Proto také pojal 50-letý Muḥamed po smrti své první manželky Rabiſſe, wedle mnoha otrokyn jessťe dwanáct žen, z nichž bylo dewět při jeho smrti na živě. Uno jedna z nich byla již ženou otroka jeho, kterého proto na swobodu propustil a za syna přijal, jen aby jeho žený se domohl. Jinou pať ženu jmenem Ĥafzu k wůli jedné otrokyni od sebe propustil, a korau ho w obojím ohledu ústý Božími ospravedlnil.

A zvláštnímu rázu mravouk muḥamedánské náleží i to, že prorok nejen dovolil stoupencům svým pokrewní pomstu t. j. aby směli žádati život za život, anobrž dofonce tuto pomstu za swatou powinnost prohlásil, jať zřejmě dokládá korán, kdež čteme: „Věřící! wám jest předepsána odplata smrti za wraždu, nebo to udržuje wáš život.“

§. 92. Muḥamed rozšširuje míru swou (r. 622—632).

Řekli jsme již, že se na počátku wíra Muḥamedowa nechťela niškterať ujimati, anto libé wšsude jen zážraků ob proroka požadowali, a Muḥamed ani diwů nekonat ani konati nemohl. Ačkoliw slibowal ráj neobchějuě tělesný a příjemný, ačkoliw požadowal k spase ní jen málo dobrých skutků: nepřidáwali se přece k němu, leč toho násilím čili mečem donutil. Touto cestou tedý kráčel prorok

po celé žitobytí své. Nejprvé vypověděl boj svým vlastním soukmenovcům, Korejšitům v městě Mekce a okolí jeho. Pět let žil proti nim, loupě jim jejich stáda, obíraje a vraždě na cestách poutníky a kupce, kteří se častořáte u velikých karawanách čili zástupech, jak to na východě pro bezpečnost života i zboží v obchěji bývalo a posud jest, k městu ubírali. Poprvé zvitěžil nad nimi r. 624 u Bedru, kdež tři sta bojovníků jeho proti desíti stům mužům bojovalo; tehdy již úzkostí umblával a jak pravil za vítězství se modlil, až sestoupilo s nebe množství andělů, kteří mu k vítězství dopomohli. Na zapravení útrat válečných žádal prorok „z rozkazu Božího“ pátý díl ze vši kořisti pro sebe, mimo to vybíral obecné příspěvky od poddaných svých, kteréžto příspěvky či daně „almužnou pro věc Boží“ nazýval.

Než Korejšité brzy se zmohli a splatili krvavou porážku svou v jiné bitvě a sice na vrchu řečeném Dchob, kdež 70 přívrženců prorokových padlo a sám Muḥamed byl těžce poraněn. Muḥamed však prohlásil padlé za mučeníky Boží, kteří již v ráji se radují, a lidu svému namluvil, že prý jej Bůh touto porážkou trestá, poněvadž před tím sedmdesáte u Bedru zajatých newěřících ussetřili. Podruhé se Korejšiti sebravše udeřili na proroka r. 627, i oblehali ho v Medině, — ale nedobyli města toho, aniž se mohli Muḥameda zmocniti. Sotře krvavou pomstou uzavřel Muḥamed zmocniti se svého otcovského města Mekky, kde Korejšité hlavní chrám s tábou střehli. Wezma s sebou 70 velbloudů k obětem určených táhl s věruými svými v počtu asi 1400 na Mekku. Ale Korejšité zabránili mu wjezd

do města a do chrámu a musil se s nepořázenou domů natvrátiti. Brzy na to opakwal ještě jednou swou zbrojnou pouť do Mekky, a tehdy zmocnil se násilně města i chrámu, konal tu po čtyř dny obecnou slávnost a konečně obětował oněch 70 welbloudů.

Me přemožení Korejššité, již museli obewzbatí chrám i lábu w jeho správě a panství, čekali jen na vhodnou příležitost, aby jeho lid opět z Mekky vytlačili. Dowěděw se o tom prorok, udeřil opět r. 630 na město maje s sebou 10.000 swých wěrných, i ztekl město, wjel do chrámu a objel sedmkrát poswátanou lábu, pak dotekl se černého poswátaného kamene a políbil jej; na to dal stácti 360 uodel, mezi nimi i sochu Abrahámovu a Ismaelowu. Korejššité museli se mu poddati, i jemu wěrnost přísahati, načež je lichocemím a dary sobě získati se snažil. Po padesátidenním pobytu w městě wrátil se nazpět do Mediny, kdež uwitán byl s neobvyčejnou slávou, jelikož se Medinští již báli, že obydli své z Mediny do Mekky přeloží.

Mimo to po ten celý čas rozššírowal strachem a násilím učení své po wesskeré zemi arabšské, tak že se mu mnohé kmeny samy jakoby dobrowolně poddávaly, načež dal pozůstalým ještě po h a n š k ý m Arabům lhůtu čtyř měsíců, po uplynutí kteréz měli se wssični, kdož by ještě modláři zůstali, zajmouti aneb zabiti.

Tím spůsobem podařilo se Muḥamedowi podmaniti sobě wesskeré kraje rozlehlé Arabie. Stojě na vrchu štěstí a moci umínil si jiným národům wnutiti wíru od Gabriele mu zjewenou, a dle možnosti vytlačiti aneb zcela zhubiti wíru židowskou a křesťanskou.

3 počal Muḥamed wyžhwati okolní wladaře, aby

jej za proroka Božího uznali a wíru jeho přijali, a utvořil si zvláštní pečeť pro tyto apostolské listy, w němž wpryta byla slova: Muḥamed, apostol Boží. Nejdríwe psal perskému králi, ale ten roztrhl list jeho. Mírněji přijal wyzvání to císař řecký čili byzantinský, Heraclius, ač jím též pohrdl. Genegyptský místodržitel slíbil wphowěti přání Muḥamedowu a poslal mu wzácné dary na důkaz svého přátelství.

Roku 629 odwážil se Muḥamed násilně wystoupiti proti císaři řeckému a přirazil s wojskem swým až na hranice syrské, předstíraje, že se chce pomstiti pro zavraždění jistého wpslanca svého; než maje proti Řekům malou jen sílu, byl w krwatvé bitvě poražen, wojsko jeho zmalomyslnělo a reptalo, a prorok musil se s hanbou wrátiti domů. Na to za nějaký čas opět odwážil se k smělému boji proti Římanům; i přitáhl na hranice arabské a syrské s 30.000 muži, ale Římané ustoupili opatrně do wnitřku syrské země, kdež Muḥamed netroufal si je stíhati tak že nepřisslo tehdy k žádné bitvě. To ale přece wzískal, že okolní křesťanská knížata hrozíce je welikosti jeho moci, se jemu poddali, roční poplatek odwaděti jlibiwše.

Mezi těmito posledními wýprawami počal Muḥamed chřadnouti a chřadl po čtyřch léta, ač při tom žádných bolestí necitil. Chřadnutí to bylo následkem jistého jedu. Když totiž Muḥamed r. 628 dobyl jakousi pewnost Židů Kacharských, odwážila se jedna tamější Židowka, jmenem Zeinab, zvláštním způsobem zkouseti prorocký úřad jeho. Byl totiž bratr její od přítele Muḥamedowa, Aliho, w souboji zabit, a ona z pomsty

namíchala při hostině jedu do stopové křtiny. Když pak se to na ni vyhrabilo a ona před Muḥameda předvedena byla, wyznala, že se domýšlela, je-li Muḥamed prorokem, že to co prorok pozná, a není-li prorokem, že aspoň bojbe smrti zasloužené. — Ač tento jed jen znenáhla působil, nicméně Muḥamed blízký konec života svého tušil. Proto nastoupil jako na rozloučenou poslední pouť svou do Mekky r. 632, jsa doprovázen celým domem svým i 90.000 poutníků z celé Arabie. Na této pouti urownal mnohé spory a rŕiznice tamějšších obywatelů; též veřejně při náboženské slavnosti prohlásil, že touto poutí hlásání své wíry dovršuje.

Wrátiv se pak do Mediny, ulehla po třech měsících a patnáct dní citil veliké bolesti. Awšak ještě na smrtelném lůžku chystal wýpravu wálečnou do Syrie; tu noc před svým skonáním kázal úkladně zavražditi Elasweba, jenž se také za proroka Božího wybáwal, a druhému takowému prorokowi, jmenem Moseilam, poslal list, w němž wyhlassuje jej za lháře a podwodníka. Konečně dal se donésti do chrámu, lbez před shromážděným lidem wšech obprosíl, jimž byl nějať ublížil; též prohlásil otroky své za swobodné. Tu ještě jednou kladl wěrným svým na srdce wyhlazení newěřících, zlořecil Židům a rozkázal, aby zwláště dvě wíry, totiž Židů a křesťanů, w zemi netrpěli. Na to odnessen byl domů. Wida, že se k smrti blíží, prawil: „Peklo hoří, wzpoura se walí podobna poslední části tmawé noci, ale Bůh wi, že mně nesmíte žádné winy přičísti, že jsem připouštěl toliko, co koran domoluje a zapowídal, co koran zatazuje. Konečně skonai dne 8. čerwna r. 632 w 63. roce wěku svého, w rukou své manželky Ajeffe, jež

jediná u něho vytrvala. Pochován jest v chrámě v Mebině, kdež se posud hrob jeho nachází a jest cílem přemnoha poutníků.

Co se týče osobní a mravní povahy Muḥamedovy, byl žito zcela i prostě a jednoduše. Dojímal si sám své kozy, spravoval si sám staty i obum, rozděloval si sám oheň a ušlízal si také sám v přibýtku svým, požíval jen sprostých pokrmů a často a přísně se postíval. Každého dne pať modlíval se společně s lidem v chrámě, v prvních osmi letech stoje, v posledních dvou sedě. A chudým byl velmi dobročinným, an sám strawoval obhčejně čtyřicet osob a nikomu prosícimu ničeho neodepřel. Tím nápadnějši to, že když uměl se tak zapírat, byl v ohledu na pohlavní pud nárůžiwcem neobmezeným, a to nejvíce v dospělejším svém věku, totiž po smrti první své manželky, když se byl za proroka prohlásil. Podobně nepochopitelná takměř jest ufrutuosť jeho, kterou protivníky wíry své pronásledowal, nešetře ani jmění ani žiwota jejich. —

Prost iſa na počátku wší zisřtnosti a ctižádosti, hleděl odpomoci náboženské bídě lidu svého, chtěje ho z modlářství wymaniti; při swých neobhčejných schopnostech a při své zábumčivosti domníwal je i tomu skutečně powolán býti; ano zdá se, že žiwá obraznosť jeho tak welice ho pobjala, že měřil na počátku sám v skutečné andělské zjemení a Božské posláni své. Ale v pozdějši době patrně widěti, že někdy wědomě chtěl sfáliti lid čili vlastně že chtěl sebe hájiti a omlowati, zejména když wšechť slabosti, chyb a neřesti své záwojem nebeského zjemení zastíral a zdobil. Domníwal se též,

že mu wšselik i sebe špatnějšší prostředek jest domolen, jen když jím wytknutého sobě cíle dosáhne.

§. 93. Rozšíření islamu po smrti Muhamedově († 632).

Za nástupce prorokova wywolen byl chán jeho jménem Abu = Bejr (632—634), jenž se nazýwal kalifem čili zástupcem Muhamedovým u věcech církevních i občanských. Abu = Bejr předemšším uspořádal a wykládal koran, lázal a předřítáwal modlitby w chrámě a zařizowal w náboženských věcech, co za dobré uznáwal. Moslemíné owšem odpadávali bez počtu, nechťice platiti obtížnou swatou daň, ale bylo jedenáct vůdců wysláno proti odpadlíkům s meči, jimž tito po hrozných porážkách dwouletého krmeprolévání konečně poblehli; tať padl již řečený proti-prorok Mošeilama w bitvě s 10.000 přívrženci, nepočítaje ani těch, jež báwali vůdcowé jessťe po bitwách zabijeti. — Náměstek prorokůw pochořow a opět sjednotiw Arabů, wyžýwal je nyní k boji proti ostatním národům. „Za každý krot pro wiru w boji připočte se wám čest a zásluha, jako kdy byste byli 700 dobrých skutků wykonali a spolu 700 hříchů se wám odpustí,“ tať wolal kalif *) k moslemínům, které lákala jessťe wíce bojná kořist lhnoucí z oloupení bohatých krajů nežli naděje zisku rajského. S nabízel kalifům vůdce muhamedánskou wiru Perssanům s těmito slovy: „Přijměte wiru nassi, a budete platiti jen obyčejnou daň na swatou wálku, jinať musíte platiti wysohou daň newěřících (totiž 35 procent ze wšseho majetku) a nebáte-li po dobrém, do-

*) Kalif znamená tolik co náměstek neb nástupce Muhamedůw.

nutíme vás mečem.“ — A jako hrozil odbojnému národu, tak zase sliboval svému vojsku nejrozkosnější nebe hned po smrti hrdinské; i rozpaloval je k nejodvážnější činnosti tímto heslem: „Ráj — ráj otvírá se před vámi, bojujte a žněte newěřící.“ Takovým způsobem v krátké době podlehla vesměs Persie moci moslemů a přijala i víru jejich.

Muhammadův slávek a moci ještě větší přivedl muhammadův druhý nástupce prorokův, jmenem Omar (634—644), jenž svou spravedlností, chudobou a pokorou stal se mezi Araby pověstným. On chtěl vsadit Araby při jejich staré prostotě ubrzkosti a zapovídal jim nositi nejlepšího oděvu, též od umění plaveckého a od učení se cizím jazykům je zdržoval, nepochybně proto, aby si nezvykli pohodlnému a rozkošnému životu, nýbrž aby pouze v válce si libovali a aby se lib obchodem nerozlízával po světě, nýbrž vždy zůstával pohromadě, strážnou vojenskou moc působil. Pod ním zmocnili se Arabové nejprve r. 633 Damasku a na to r. 365 porazili v bitvě u řeky Zarmuku (v Palestíně za Jordanem) řecké vojsko na hlatou. Moslemové se chlubili, že zabili v této bitvě 150.000 newěřících a nad to že jich 40.000 zajali. Touto jednou ranou zmocnili se celé Syrie. Na to hnuli se vítězové k Jerusalemu, ale patriarcha Sofronius zpěčoval se vydati jim města a žádal vyjednávat s kalifem samým. On přijel skutečně kalif až z Mediny, jsa podle svého spůsobu oděn prostým šatem arabského kroje a sedě na velbloudu, na němž spolu dva pštři své strany choval. Uvítán byv od arcibiskupa před branami města, wjel s ním spolu do města, a wstoupil do chrámu hrobu Božího čili vzkrísení Páně (r. 637).

Křesťanům sice slíbena byla jakási svoboda, ale s těmito podmínkami: aby na kostelích křížů neměli, aby nových kostelů nestavěli; aby obvyklým způsobem nezvonili, nýbrž jenom srdcem o zvon tloukli; aby veřejně na ulicích službu Boží neslawili, aby nikoho ku křesťanské víře nepřemlouvali, aniž křesťany od islamu neodvracovali. Na důkaz poddanosti své měli křesťané nositi jiný oděv a kroj, nežli moslemíné, zbraní a oseblaných koní pak užívat neměli. Na proti tomu zaručeno jim bylo, že ponecháni budou při všem svém majetku i v držení posádkových svých kostelů, pakli jen určitou daň platiti a vssude přednost moslemínům dávati budou. Sned na to žlácenty jsou kříže v městě i v okolí a moslemíné vystavěli vedle chrámu Jerusalemského a též v Betlémě své turecké mečity.

Sotwa že podmaněna byla Palestina, obrátil kalif Omar trošky své k Egyptu; i poslal tam svého vůdce Amru s nějakou částkou svého vojska. V Egyptě žili obpadlí od církve Koptové čítající asi 6 milionů hlav. Tito v spojení s jakýmsi císařským úředníkem nápomáhali divokým moslemínům k vítězství, neboť nenáviděli vládu řeckou. Však hlavní město Alexandrie statně se bránilo, až po 14 měsících obležení svého r. 640 též padlo a s ním podlehl celý Egypt vládě moslemínů. Tu pak zničena byla od nepřátel bohatá knihovna; vzácnými rukopisy jejími vytápěli vítězové městské lázně. Vypravuje se, že Omar rozhodl takto: „Je-li v těchto vssedch knihách, co je též v koranu, jsou zbytečné, a rač je potřebujeme? je-li vssak v nich, co čelí proti koranu, jsou nebezpečné a záhuby hodné, proč je nejlépe, když je ohněm zničíme!“

Než pod nástupci Diaromhuni, za kalifa Otmana (644—656) a za kalifa Ali-ḥo († 661), zetě Muḥamedowa, rozmáhala se již veřejně nedůvěra k islámu. Bohatstvím, nabýváním kořisti a loupeží, schoulostivějším lib, a již nerad se dávajícím bitvám a vůli ráji zabíjeti, ježto se mu zřejmě pohodli a bojnost všeho lépe líbila, nežli slibované rozkroky světa newiditelného. Mimo to zvažovaly se v libu všelijaké třenice za příčinou některých náboženských předpisů, anto jednotlivci chtěli za příkladem Muḥameda samého to a ono ve víře změnit a zákony její dle potřeb tehdejších opraviti, čemuž však Ali odporoval. Konečně porůstávala nespokojenost v zemi Arabské s dosavadní vládou, proti níž jakýsi vůdce Moawia s přívrženci svými vystoupil; i vyvinula se domácká válka, kteráž v 90 měsících bitvách 70.000 moslemů života zbavila. Náhlá smrt potkala Ali-ḥo, jako i bývalého předchůdce jeho Otmana, a Moawia stal se (r. 661—650) kalifem. Ten pak přestěhoval se z Mediny do Damasku v Syrii a prohlásil svůj trůn za dědičný v rodině své, a brzy po tom zmocnil se skorem celé přední Asie, vytlačuje všude Řeky, ano i o hlavní město jejich Konstantinopol po 70 let se pokoušel, ač marně.

Nástupce jeho kalif Walid (684—714) mečem podmanil celou Persii a Indii, a mimo to i severní Afriku se zmocnil (r. 709). Mouřeninů padlo v těchto dlouhých trvajících válkách le 300.000, ostatní pak přijavše víru, vládu i řeč arabskou, spojili a smísili se úplně s moslemíny arabskými, a tvoří s nimi ob té doby jeden jediný národ.

Nyní již jsou na vrch vojenské slávy povýšeni,

obrátili kalifové své hledy k Evropě. Nejprvé padla do jejich rukou Sicilie, na to bylyse od domácích nepřátel do Španělska na pomoc Visigotům povoláni, vítězili tu v osmibenní bitvě u „Xeres de la Frontera“ r. 711 a zmocnili se tak skorem celých Španěl. Z Francie byli by se již bez mála zmocnili, ale tu porazil vojsko jejich, 400.000 mužů silné, statný vojévůdce franců Karel Martell u města Turu r. 732. Moslemínů padlo v této bitvě 100.000. — Podobně marně obléhali po 13 měsících hlavní město říše byzantské Konstantinopol (Cařihrad), ale hlad, zima a mor donutily je k odtažení, konečně i ta nehoda je potkala, že lodě jejich umělým ohněm z města v ně metaným spáleny jsou. — Ve Španělských vsať udrželi se moslemíní přes 700 let, majíce sídlo kalifovo v Kordově, až teprve r. 1492 španělský král Ferdinand posledního jejich království Granady se zmocnil a je odtud vytlačil.

Na východě pak sídlili kalifové v nově vystavěném městě Bagdadě, jež nebaleto někdejšího Babylonu v osmém století založili, až roku 1055 Selžukové, národ turecký, podmanili sobě Bagdadu, zmocnili se Malé Asie, a zvolili Konium za hlavní sídlo své. Selžukové čili Turci přijali též víru Muḥamedovu.

II.

Bouře proti obrazům na východě r. 726—842.

§. 94. Obrazoborní císařové řečtí v 8. století (726).

Židům bylo zákonem Mojžíšovým přísně zakázáno, utvořiti sobě obraz Boží a to hlavně z té příčiny, že nelze dokonalosti Boží dostatečně znázorniti podobenstvím z tohoto světa vzatým, a pak že Židé jsouce obklopeni modláři a často se s nimi stýkajíce, při své nezbedlanosti a smyslnosti u velikém byli nebezpečí, upadnouti v modlářství, jež při úctě model spolu hovělo tělesné rozkoši. Proto řekl Bůh: „Neučiniš sobě rytiny ani žádného podobenství, kteréž jest na nebi stvořeno, a kteréž na zemi dole, ani těch věcí, které jsou v vodách pod zemí.“ (Exod. 20, 4). Věhem věků wrhl se skutečně tento zákon v povahu Židů tak, že odpor proti sochám a obrazům náležel k rázu národnosti jejich.

Když pak z kmene židovství vyrostl strom církve Kristovy, ovšem nebylo již u Židů a tudíž také ne u těch, kdož z židovstva v církev vstoupili, žádného nebezpečí, žeby mohli sochami a obrazy k modlářství svedeni býti, avšak vnitřní odpor proti nim v srdci jejich zůstal. Dilem tedy aby nová církev neurážela národního citu pokřtěných Židů, hlavně ale, že křesťanům z pohanství a z modlářství na víru Kristovu obráceným sochy a obrazy posud ještě nebezpečny byly, neodvážila se církev v prvním století, Božího Syna a věrné přátele jeho v sochách aneb v obrazech ctitelským jeho znázorniti. Však po-

znenáhla mizel mezi křesťany původní ráz židovství a pravá osvěta vzdělala z pohanstva do církve přijaté libi, . tak že již v druhém století mohla církev beze vši ostýchavosti rytými aneb malovanými známkami Boha a skutky lásky jeho věřícím připomínati. Že tak činila, o tom svědčí hroby mčenišť a křesťanů v katakombách, staré, obrazy zdobené křtitelnice a jiné nádobky i službám Božím potřebné. Obvykle bvala tehdy církev obrazem z některého podobení neb i zjvení se Syna Božího; tak nalézáme obrazy Syna Božího v druhém století v způsobě dobrého pastýře, an nese na ramenách ovci ztracenou. V podobení sv. Ducha pod způsobem holubice z tehdejší doby se nalézá.

Když pak za časi Konstantina Velikého křesťanům povoleno bylo stavěti veřejné a světské chrámy, tu také církev povolala malbu i sochařství v službu svou, a sice že tím i ozdobě chrámů svých velice přispěti i k poučení a povzbuzení věřících nápomáhati chtěla. Pakli kdo z nepřátel církve chtěl jí vyčítati, že tím opět staré modlářství křísí, proti tomu se vždy rázně ozývala, takéž chtěl-li kdo z biskupů křesťanských z přílišné úzkostlivosti aneb z přepjaté úcty k starozákonnímu obvyklému sochám a obrazům Syna Božího a Svatých zamítati, vždy rozumně to kárala a tomu zamezovala. To bychom mohli doložiti přemnohými výroky sv. Otců a církevních sněmů. Na místě všech stůj zde úryvek z listu sv. Řehoře I. k Serenu, biskupu Marseillskému, jenž náležel k těmto právně řečeným horlivcům, a jehož sv. papež takto poučuje:

„Ty jsi neměl ztroskotati, co v chrámech bylo, ne aby se tomu lidé klaněli, ale aby se z toho vyučení učili.

To jest věci zcela jinou, když se kdo obrazu klaní a když se kdo z věci obrazem vylicené učí, čemu se vlastně má klaněti. Neboť co jest písmo těm, kdož čísti umí, _to obraz těm, kdož se w čtení neznají.“

Muhamed, jenž, jak jsme již swrchu šíře powěděli, swou wíru sládal z třech žiwů, totiž z wíry židowské, křesťanské a z nápadů swých vlastních, přijal onu zápowěd Mojžíšowu o obrazech mezi hlavní swé zákonů a tím způsobil, že stoupenci jeho, kamžkoli přišli, w chrámech křesťanských hrůzně proti obrazům Páně a Swatých řádili. Když pak se tito moslemíní walili w osmém století i mezím Swroky a zlárou hrozili císařské říši řecké, zamýšleli císařowé řečti, jak by s nimi w dobrém soujedství žili a tu mezi politické zásady swé přijali i tu, aby, ač sami byli křesťané, bořili sochy a ruffili obrazy Swatých, doufajíce, že tím moslemínům se zawděčí.

1. První z těchto císařů obrazoborců byl Lew III. nazwán Isaurický. On panowal již od r. 717 w byzantské říši. Byl vlastně jen surowý wojín a měl přičiny obáwati se welmi útoku a nátlaku muhamedánských sousedů swých. Proto jak již napowěděno, chtěl jistotou swou proti obrazům křesťanským objewiti, že také jednoho z hlavních náboženských zákonů swých sousedů bedlivě šetří. K tomu přispělo dále, že, jak o něm někteří wyprawují, byl powěrčiwý a jakýmsi lichým prorockým i bludu swedený. Neboť byw dříve obchodníkem, sessel se kdesi na cestách - se Židy, kteří prý mu prorokowali, že bude císařem, ale že wšedco mobilářství w říši swé wyhubiti musí. A když se mu wšutku podařilo, že dosedl na trůn císařský, uwěřil onomu hádání a chtěl powinnosti tehdy spolu mu uložené dosti učiniti.

Ž zastíral přeb očima lidu křesťanského svou zuřivost tím, že se zde a onde obrazů zneužívalo, což ovšem jítati se mohlo, jelikož není věci na světě, již by se nemohlo nadužívat a již by se bylo nenadužívalo. Řebž pak mezi tím na jednom ostrově říše jeho zuřilo zemětřesení, namlútili mu mnozí, že již soudy Boží na něho přicházejí, an prý ještě pořádě modlářství v říši své trpí. Tudiž byl ve své slepé vášni jen ještě více potvrzen. Marně opíral se jemu patriarcha Konstantinopolský, Germanus, odvolávaje se na posvádní učení i obvyčeje církve svaté.

Ž vydán byl r. 726 první císařský zákon, aby se obrazů nechtlo, nejen proto, že se tato úcta podobá modlářství, ale i vzhledem na Židy a muhamedány, kteří prý právě proto k církvi přistoupiti nechťejí. Tož ovšem byl věřící lid znepokojen a pobouřen. Císař obávaje se, aby se nestalo jemu nebezpečné pozdvižení lidu, vydal na to jakýsi zmírňující výklad, že prý si přeje, aby se v chrámech pouze obrazů vřše na stěnách vřwěřowalo, jelikož prý se tím aspoň zneuctění jejich dohláním lidu zabrání.

Onen rozkaz byl i v západní části císařské říše, totiž v Římě, prohlášen avšak tam vrazil na většii ještě odpor. Papež Řehoř II. zřejmě vyhřlal císaři, že do bludů zabředl a lid věřící swádí, a doložil: „Ostatně sluší biskupům a ne císaři rozhodovati o člancích wřhy.“

Rozhněwán císař odporem biskupů a zvláště Římského papeže, umínil si wystoupiti rázně a beze wřech ohledů. Nejdříve zamířil na kláštery, ježto mnichové v klášterích nejvíce hleděli umění a vyráběli obrazů, ano kázal i za-

wřiti wsecky wšěši sstoly, w nichž se dospělá mládež k duchownímu stavu wychowávala.

Na to wydal císař r. 728 druhý rozkaz, aby wsecky sochy a obrazy Swatých z kostelů wylizeny byly, newyjímaje ani obrazy Páně a matky Boží, jichž w prvním rozkazu byl ussetřil. Jen holý prázdny kříž měl zůstati w chrámech na památku smrti Spasitelow, a wsecky sochy Ukřižowaného měly z křížů sňaty a rozbity býti. Tu lámali kalichy a jiné poswátne nádobky, na nichž obrazy swaté se nacházely, zabělowali malby na stěnách, třístili a pálili dřewěné sochy a roztloukali kamenné a kowové podobizny. Wěrní křesťané, nechťice k tomuto rozkazu císařowu ob úcty obrazů upustiti byli žalářowáni, zmrzačowáni, mučeni i wražděni. A kdž se tomu čtyři a osmdesátiletý arcibiskup Cařihradský, German, opřel, císař moci jej zabíjel a dosabíl na jeho místo Anastasia, muže we wšem powolného.

Čím dále tím wíce rozhořčení lidu rostlo. Kdž pobloni a milácel císařůw kříž na paláci císařském, ob císaře Konstantina tam před třemi stoletími postawený bolů sraziti chtěl, sběhlo se množství rozjitřeného lidu. Ženy zwláště prosily obrazoborce s usedawým pláčem, aby tohoto již wěkem ctihodného klenotu na císařském hradě ussetřil; než marné bylo prossení jejich. Pobloni po žebřice wylezl na horu a počal setyrou srazeti obraz Ukřižowaného. Tu lid wystoupil z mezí wseho pořádku, ženy podtrhly žebřík, pobloni spabl a byl od lidu do smrti ubit. Na to běžel lid k bptu nowého arcibiskupa, wthýlaje mu jeho newěrnost k církwi a přičítaje mu wsecku winu tohoto wstupu, jelikož swou přílišnou powolností takového pohanění Páně a pohorssení

to církvi dopouští. Císař zpeurou tou rozhněván lágal smělé ženy a osm mužů účastníků toho wýjemu obprawiti. Na to dal na místo, kdež onen kříž s obrazem Ukřižovaného stával, přibíti bestu, na niž jalouši omluvu jednání swého dal napsati w ten smysl: „Císař nemůže trpěti, aby němé a bezduché těleso mělo wyobrazowati Spasitele swěta.“

Jelikož bylo měšťanům rozlázáno, aby sami snášeli obrazy a sochy na náměstí, kteréz tu na hranici veřejné spáleny býti měly, zpřičili se i tomuto rozkazu proti jejich svědomí čelícimu ano nejwšě rouhawému, a tím uběhli u weliké pronásledowání ze strany vlády. Někteří z nich byli bičováni, jiným ušeknuta jest ruka a někteří dokonce jsou skati. Císař také wybizel učence, aby hlásali a spisy swými hájili i rozšširowali bludné náhledy jeho o obrazech Božích a Swatých. A když tomu odporowali, dal tajně w noci zapáliti knihownu, kteráž aby nemohla zachráněna býti a aby čím nejrychleji zplápolala, obložena jest slámou a dřívím; i wýchody z domu, kdež knihowna byla, strážemi jsou obsazeny, aby nikdo nemohl přistoupiti, z čehož posšlo, že 14 učenců w domě tom uhořelo, jelikož bywše ohněm přetwapeni zůstali bez pomoci lidské.

Mezi učenci, kteří proti swému přestwědčení psáti nechtěli, wyznikal zwláště bohoslowec swého času nejučenější, kněz sw. Jan Damascenský, jenž žil co mnich blize Jerusalema a spolu byl wáženým rádcem jistého saracenského knížete. Isa takto neodwislý ob urputného císaře Wwa, opíral se tím neohroženěji proti bludům, jimž císař howěl. Z té příčiny sepsal r. 728 a 730 dwa spisy o obrazech, jež se hojně opisowaly a čítaly,

tať že po řissi řečé prawé učení církwe o úctě obrazů se uvrželo.

Zwláště rázně wstoupil proti bludu obrazoborců papež Řehoř III. na synodě w Římě r. 732, kdež bylo shromážděno 93 biskupů. Slavnou wěpovědi zawrhl sněm mylné učení a ukrutné počínání císařowo a wšobcomal z církwe wšubec wšsedty protiwňky církewní úcty obrazů. Císař Lew chtě se za to pomstíti, táhl s wojstem swým proti papeži; i plawil se na mnoha lodích do Blach; awšsal bouře mořská rozkotala loďstwo, a co se dostalo na břeh, od statečných Blachů zahnáno jest. Mnozí i zde zruštila zpoua. Rozjitřený lid počal láceti sochy císařowy, jež u wětšich městech na veřejných místech postaweny byly, a nescházelo mnoho, bylyby lid i k wolbě jiného císaře přistoupil; než papež konejšil bouři, až ji i ukonejšil.

2. Konstantin Kopronymus, syn a nástupce předešlého císaře, takéž zuril proti obrazům a ctitelům jejich. Zemu se posstěstilo zísťati některé biskupy na swou stranu, kteří se totiž násilí jeho báli. Mezi tím zemřel patriarcha Konstantinopolský; i powolal císař sám libowolně do Konstantinopole r. 754 na sněm biskupů patriarchatu Konstantinopolského z Malé Asie, z Mace donie a Řecka, aby rozhodli dlouho trwající spor o úctě obrazů. Ač powolání biskupowé tuffili, kam císař tímto sněmem směřuje, totiž k wphubení úcty obrazů, a ač předsředčeni byli, že w tom bloudí, nicméně z wětšího dílu dostawili se k pozwání císařowu, jelikož stíhání jeho se báli. Toliko patriarchowé Antiochenský, Alexandrinský a Jerusalemský, a jim podřízeni biskupowé nepřisli. Umysl císařůw byl skutečně proveden. Wšroť tohoto sněmu žní zajisté na potupu báglímých otců, kteří dořonce znři-

vému císaři ještě i lichotili. Nebo tu vyřkli: „Jako někdy Bůh vyslal apoštoly, tak v této nejnovější době povzbudil nábožné řečnické císaře, aby vyhubili modlářství, jež se lsti bábelskou do církve dostalo; neboť haněným a rouhavým uměním malířským ničí se docela zásluby a spasitelské dílo Pána Ježíše. Potvrzujeme sice úctu a vzhvátí Svatoých, ale zamrhujeme a zapovídáme tímto wsselité zhotowování, wystawování a uctívání soch a obrazů pod přísnými tresty. Spolu prohláßujeme tímto zemřelého patriarchu Germana jakož i kněze Jana Damascenského za wploučené z církve a přísahou to stvrzujeme, že považujeme wsselité obrazy za modly, ctitele jejich za modláře a že mnichy nanejwš nenáwidíme pro rozßířování obrazů a úcty jejich.“

Papež o tomto wšledku wýchodního sněmu uslyßew, ihned s třemi wýchodními patriarchy toto proticírkewní a bludařské usnessení zamrhł. Ale císař, jakoby se ho netýčilo, odstraňowal dále wsselité sochy a obrazy z chrámů i ze stěn chrámowých a nessesřil ni poswátných nádob a oděwů, na nichž obrazy byly. Wsse to lázal metati do ohně aneb do wody; kde třeba bylo, pomáhalo i wojsko jeho. Wěřici pak měli se této úcty odřici, a kdož nechtěli, thráni, zmřzačowáni i ukrutně odprawowáni jsou. Tu opět mnozí oslepeni, městem ssmejłáni, do pýtlů kameny obtěžlaných zassiti a do moře hozeni jsou. Nejwice zatušili mnichowé; některé kláßtery jejich spáleny jsou i s knihownami, jiné nrčil císař wojsku swému za obydli. Tehdy mnozí z mnichů utekli do Italie, do Malé Asie a na ostrow Cypr, kdež se osadili. —

Tak se tentráte dalo, doßwědčuje život sw. Štěpána, opata jistého kláßtera blíže Nifoniedie ležícího. Císař

jej dal i sobě povolati, aby ho ob úctě obrazů odvrátil; i dokazoval mu, že tím, kdyby po kříži sšlapal, Krista samého nemůže mraziti. Ale zbožný mnich vyvrátil tento důkaz názorným způsobem. Vzal totiž peníz nesoucí na sobě obraz císařův a hobil jej na zem, sšlapal po něm, řka: „Nepovažuješ to, císaři! za zneuctění své osoby?“ Než císař ničím nebal se poučiti a kázal Štěpána mrci do vězení. Tu se opat potkal v žaláři s 342 mnichy, kteří byli již dříve mučeni, zmrazeni a utrženi. Tenthž opat byl napotom smrcen a o jeho smrti stal se spor mezi úředníky císařskými, z nichž bezvatenácte na tom stálo, že jednání opatovo nebylo smrti ale chvály hodno; než museli tito vyřčení své těžce přejati, byvše též i mučáni a dva z nich i smrti obsouzeni.

Tehdy také císař Konstantinopolského arcibiskupa, ač jej dříve sám byl ustanovil, a ač on svému pánu byl ve všem povolný, v nemilost pojal a z stolice jeho sšabil. — Též oloupil tenthž vládcu církve o všech statcích její a připojil je i polladnici své.

§. 95. Druhý sněm Nicejský r. 787. za císařovny Irenej.

Poněkud mírnější byl nástupce Konstantinův, Lev IV. (775—780); nepřetážel aspoň, aby se někteří vyhnaní mnichové opět do svých klášterů wraceli, aťžák zákonů proti úctě obrazů od předešlých dvou císařů vydaných nezrušil, ano i sám žádal od kněží, kteří měli na biskupství vysvěcení býti, aby se přísahou odřekli úctě obrazů. Vypravuje se o něm, že svou choť, císařovnu Irenej

pro tuto úctu skutečně pronásledoval. Dozvěděl se totiž v posledním roce vlády své, že císařovna chovála v posteli pod hlavou některé obrazy k soukromé úctě své, zapůbil ji, i dal u vyšetřování té věci několik dvorních úředníků zatknouti a pak jednoho do konce odpraviti. Šťastím to tudíž nazývali věřící, že ještě téhož roku zemřel. Zůstal po sobě nezletilého syna Konstantina II., jenž měl nástupcem na trůnu býti. Za nezletilosti jeho povolána jest k vládě ob větších občanů, kteří se církevního učení o úctě obrazů přidržovali, císařovna wdova Irene. Ta na počátku asi po čtyry leta netroufala si rázně vystoupiti pro učení církve a jen tajně je podporovala, až náhle Konstantinopolský patriarcha, Pavel arcibiskupství svého se zřekl a klášterní život si zvolil.

Císařovna nemohla si vysvětliti nenabálh tento troj patriarchův a dolehala na něho, aby aspoň příčinu svého odstoupení oznámil. S výzval patriarcha, že nemůže dále řídití diecesi, kteráž jest oddělena od církve Římské, a proti jejímu učení úctu obrazů zamítá. Výzval dále, že ho to hněte, že před nastoupením na stolicí biskupskou obřekl se úcty obrazů, že pak tak dlouho žil v obloučení od všeobecné církve a protož že nyní poslední léta chce trávit v pokání.

Tu zrušila císařovna ob předešlých panovníků vydané zákony proti obrazům a ctitelům jich a widouc, že přemnozí biskupové říše její toutéž žádostí po smíření s všeobecnou církví nesehnají, vymohla u Římského papeže Hadriana, že svolal všeobecný sněm, jenžby tyto biskupy opět do církve přijal a starobávní učení církve o úctě obrazů slavně obnovil. Krátce na to zemřel

Pawel, arcibiskup Konstantinopolský, a na uprázdněnou stolicí jeho wyvolen byl Tarasius, bývalý tajemník císařovnin, muž učený, v mravech svých přísný a pravoměrný, jenž nechtěl jinak hodnotu tuto přijmouti, leč urovná-li sněm církevní dávno trvající spory a nepořádky. Tím horlivěji pečovala císařovna o sněm církevní, zvláště o to, aby mohl ob všech biskupů jak západních tak i východních nastříti bítí.

3 byl všeobecný sedmý sněm církevní do Konstantinopole na r. 786 svolán. Ale Muhamedáni přetáheli na mnohá místa biskupům, že se tam dostavit nemohli. Proto nemohl přijíti ani patriarcha Antiochenský ani Alexandrinský, a jen 8 lidí mohli za sebe wyprawiti dva zástupce z kněžstva klášterního vzaté.

Mimo to powstaly v Konstantinopoli bouře; lid i vojsko stváni jsou od lidí římské církve nepřiznivých proti sněmu k jednotě církevní směřujícímu, tak že shromáždění otcové k rozchodu nuceny se býti widěli.

Přeložen byl tedy sněm do Nicei r. 787, kde již jednou všeobecný sněm církevní byl odhánán. Sešlo se zde 245 biskupů a opatů a 132 učených kněží mnichů. 3 zástupcové papežští se dostavili; rolování pak řídil arcibiskup Konstantinopolský. Nejprvé přijati byli do církve mnozí biskupové, kteří stáli dosavad mezi odpůrci obrazů, na to zaměřena jsou usnesení onoho, v roce 754 od Konstantina Kopronyma v Konstantinopoli zahájeného sněmu, o němž jsme se již byli zmínili. Biskupové, kteří onomu sněmu byli přítomni, wyznali nyní, že byli tehdy oklamáni falešnými výroky, jež wybávaní jsou za učení svých otců. Konečně wynešeno jest učení církve o obrazech v tento smysl: „Trwa-

jíce na učení sw. otci a ústním podání církve katolické, w už Duch swatý přebývá, rozšuzujeme se wšší pilností toto: Obrazy a sochy Pána Ježíše, Panny Marie a Swatých jakož i kříž Páně mohou a mají nejen w chrá= mích, na posvátném obětu a uáobí, na zděch a deskách, ale i w staveních a na veřejných místech chovány a wy= stawěny býti, aby ti, kdož na ně hledí, snadněji na osoby si zpomněli, jež obrazy tyto představují. Taktéž má se obrazům dle starobylého obvyčeje úcta wzbáwati líbáním a okuřováním jich, i rozswěcenými swětly a úklonou před nimi, jak se i kříži, ewangeliiu a jiným swatým věcem pocta děje; ale owšem nikterak se jim nesluší klaněti tak, jak se Pánu Bohu jenom klaníme. Nebo úcta ta, kterou wzbáváme těmto obrazům, wztá= huje se na Swaté, jež obrazy představují. Není to wšak modloslužba nižádná; nebo křesťané nepraví, že by byly obrazy jako Bůh, neslouží jim jako Bohu, neočekávají od nich spasení, aniž myslí, že je budou souditi, nýbrž ctí je a pozdravují w úmyslu, že tato úcta tomu Swa= tému patří, který jest jimi wyobrazen; ale neklaní se jim nikdy jako Bohu."

Následkem toho byly obrazy zase wšude jako jindy wytwěššowány a zdálo se, že blud i nepokoje o obrazech jsou tím skončeny.

§. 96. Konec sporu o obrazech za císařovny Theodory r. 842.

Strana obrazům nepřiznivá, posledním wšseobecným sněmem jsouc poražena, čekala jen na jiného panovníka, aby své zásssti proti římské nadswlábě a zejména proti

učení jejímu o úctě obrazů mohla opět uzbu pustiti. I dočkala se brzy panovníka dle přání svého.

Roku 813 došel na trůn Leo Arménský, muž obvyčejné vojenské povahy a při tom poverčlivý. Dál si namluviti, že je úcta obrazů příčina všeho neštěstí v zemi, jelikož Bůh libí pro „modlářství“ tresty všeličmi natvštěňuje. Slibovali mu důvěrníci jeho, že bude-li následovati příkladu svých předků v horlivosti proti modlářství či vlastně proti počtě obrazů, že bude dlouho a šťastně panovati; vždyť prý sám může se z osudů předešlých panovníků o tom přesvědčiti, jelikož všichni císařové, kteří proti obrazům bojovali, šťastně vládlí, vítězné války vedli a celou říši až do smrti v pořádku uchovávali, kdežto císařům, kteří obrazů si hleděli, vždy nešťastně se vedlo. Císař svolal tedy biskupy a kněžstvo v poradu, v níž měli obrazů opět zatvrzený a celý spor zase obnoven býti.

Než arcibiskup Konstantinopolský, Nicefor, a statečný opat Theodor, též z Konstantinopole, nechťeli se dáti ve vyjednávání s císařem, odvolávající se na rozhodnutí všeobecného sněmu Nicejského (r. 787). I byl arcibiskup zatčen a do jálého kláštera i nečinnosti odsouzen, na jeho místo pak povolal císař muže, jehož si byl co vojenského setníka zamiloval a jenž velikou záští proti obrazům měl.

Druhý odporník, opat Theodor, byl dán do vězení; avšak tam život svůj nečinně netrval, nýbrž spisoval důkladné knihy o úctě obrazů a rozesílal psaní o nich na všechny strany, křesťany poučuje, těše a i stálosti napomínaje. Ostatní církevní věrní biskupové i rozkazu nového arcibiskupa svého byli násilně thráni i zajati. Arci-

biskup odvážil se rozhodnutí sněmu Nicejského zatvhnouti, a usnesení odpadlých biskupů od r. 754 za pravověrné učení prohlásiti. Tu jsou opět obrazy Swathých páleny, postátné nádoby s vyobrazením Swathých roztržštěny, a věřící, zvláště kněží a mnisi bičováni, mučeni a do vyhnanství posíláni.

Roku 820 zavražděn byl císař Leo Arménský, aťsať nástupce jeho Michael III. (820—829), podobně surový a nevědomý muž, zdržel se sice počátku takového jednání, jakýmž předkové jeho vzdorovali církvi římské a muhamedánům zalíbiti se snažili; později však i on zatácel do těchto kolejí, aspoň tržnil biskupy, učení církevnímu věrné; tak n. p. horlivého biskupa Sardesského dal bičovati, až vypustil ducha. Také zaslal list císaři německému Ludvíkovi, v němž křesťany z hrubého modlářství winí, jelikož prý se obrazům jako Bohu klanějí, jich o pomoc prosí, a také od nich pomoci skutečně očekávají. —

Syn jeho Theofil (829—842) ihned zuřivě vystoupil proti obrazům a tñral zvláště mnichy, z nichž mnozí hladem a bídou zahynuli. Dvěma učeným bratřím, kterýmž v rozmluvě o těchto věcech nemohl odolati, dal na čele několik prùpowědi vypáliti.

Po smrti jeho (r. 842) utvářala se choť jeho císařowna Theodora ve vládu na místě nezletilého nástupce trůnu Michaela III. a ta se opět učení církevního o úctě obrazů ujala. Arcibiskup byl sesazen, a biskupové obrazům přízniví jsou k poradě do Cařihradu r. 842 pozváni; i bylo usnesení sněmu Nicejského opět slavně ohlášeno, a všichni protivníci obrazů z církve byli vyloučeni. Také bylo ustanoweno,

aby každoročně tonala se památka toho, že byl opět pokoj do církve zavveden. Tak skončil se krutý boj proti obrazům, kterých sto a dwacet let trval a mnoho bídy a soužení na křesťany uvalil. Ob těch dob má řečá církev nespjedená obrazy malované u veliké úctě, avšak sochy zahrnuje, buďtež jakékoli. Církev katolická zůstala vždy při stejném obyčeji a obnovila v 16. století na sněmě v Tribentě všechny dávny sněmy v ten smysl, jakož i náš katechismus dobře uvádí slovy: Obrazy míti a ctíti v katolické církvi není proti prvnímú přikázání, neboť toto jen zapovídá obrazy bělati, aby se jim kdo klaněl.

III.

Obrácení Němců na víru Kristovu.

§. 97. Křesťanství v západní Evropě vůbec.

(V Irsku, Anglii a Francii).

Již v prvních třech stoletích, dokud křesťané ještě v římské říši pronásledováni, mučeni a usmrcováni jsou, rozšířila se víra křesťanská na západě, a sice ve Španělsku, v Galii či ve Francii, v Anglii a v Irsku. Zvláště ve Francii zkvétala víra Páně, ač ji kruté pronásledování za římského císaře Marka Aurelia ku konci 2. století násilně udušiti hledělo. Než i v Německu a v Rakousku byly již také v 3. století některé dosti znamenité osoby křesťanské.

Alle řebž na konci čtvtého století nastalo neustálé stěhowání národů, kteří skoro nasrže jen jiným způsobem surowosti se od sebe lissili a napořád wse plenili, lamžtoli přissli, hpnula i křestanstá wíra u lidu, kteržž přistěhowalci podmanili, až i z wětšší části docela wshpnula. Mimo to rozmáhaly se bludy ariansté a hubily wiru Páně tam, kde dříve již obecně byla rozkwetla, jako we Španělích a we Francouzích. Po těch wseobecných pohromách musila tudíž katolická wíra w západní Evropě tačtla znova sstěpowána býti, o čež se i církew horliwě starala. Papežowé Římssí a tehdejssí klásssterníci, zwlásstě w Řřřku a Angliču, zísťali si w těch wěcech přehojných jásľuh.

1. Řřřko.

W pátém století za panowání papeže Celestína byl národ Řřřů, jenž znamenitý ostrow blíže Angličé země ležící obhřwá, zísťán církwi Boží a to přičiněním sw. Patricia. Patricius narobil se w sewerní Francii a měl we swém 16 roce tu nehodu, že jistý Řřřan jej uchřwatil a do swé země obwlekl, aby ho jako otrola upotřebil. Patricius pásl stáda pána swého; a wssal pobařilo se mu, že tomuto násilníku sstastně utekl a se do francouzské země přeplawil. Z nalezl tu útočisstě w jistém klássstere, a poněwadž mnichowé w tomto jinochu weliké barý ducha poznali, wpcwíčili ho během čtř let w počátcích literního umění, až pať ho i wššším sstubiím do jiného klássstera poslali. Řebž byl Patricius řábně vzdělán, wzpomínal častěji neblahých powěr, kteréž we swém mládí w Řřřku byl poznal a zahoreľ touhou, státi se apoffstolem té země, do níž byl někdy krutým osubem

zanessen. I zassel do Říma, aby svou žádost papeži projevil a potřebné k tomu moci obdržel. Papež Gelasius již roku 431 jiného horlivého misionáře tamtéž vypravil, totiž Palladia, kteréhož i prvním biskupem tu byl ustanovil. Velmi lafťavě tedy papež tohoto uového misionáře přijal a jej všemi potřebami na tuto cestu opatřil. Než však Patricius do Irísta přibyl, totiž na cestě v zemi Francouzské došla ho zpráva o smrti prvního biskupa tamějšího, právě řečeného Palladia. I byl nyní Patricius na biskupskou stolicí jeho povolán, a ihned ve Francouzích na biskupství vysvěcen. Přijel s několika pomocníky r. 432 do Irské země a našel tam, ač v hrubém obkládání utopena byla, v krátké době dosti ochotných posluchačů. Říkal i před králem a velmoži irskými, a bratr králov byl mezi prvními, kteříž pokřtěni jsou; mnozí šlechticů synové pomáhali mu později v tážení slova Božího; ano pobařilo se mu, že i jednoho věvodu se sedmi jeho syny a 12000 lidu najednou v řece pokřtil. Zřídil tu potom mnoho klášterů a škol, jakož i několik biskupství a když tu po 34 let byl apoštoloval, zesnul blaze r. 465.

V následujícím století přijala celá Irská země víru Páně a měla tolik věborných škol a klášterů, že sem i mnozí z ostatní Evropy na studie přicházeli. Takéž stáli se nejen biskupové, kněží a mnichy, ale i ostatní křesťané neobvyklejrou dočonalostí mravů, tak že počet osob, jež co svatí prosluli a ctěny jsou, byl velmi veliký a ve třech stoletích 750 osob obnášel; pročez také Irsko „ostrovem Svatých“ zvané bývalo. I rozesílala tato vlast později množství věborných misionářů či hlasatelů víry přes

moře do rozličných zemí a koutů našeho bílého světa, zvláště pak do Němec a do Francie.

2. Angličtvo.

Olovo r. 450 vrazili pohanskí Němci do Angliče, a dobývali té země, až se jí celé za půl druhého století zmocnili. I založili tu několik samostatných království s nadvládou jednoho z těchto králů. Věže smíšené dvou národů posléze nazván jest Anglosasi. Německí tito vítězové, jsouce ještě pohané, utlačovali křesťanstvo víru, kterou u starých obyvatelů Angliče našli; což se tím snadněji státi mohlo, jelikož tato víra posud hlubokých kořenů do života celého národa pustiti nemohla a lid tedy ještě mnohým pohanickým obyczajům a mravům hověl.

To velice rmoutilo papeže Řehoře Velikého. Znal tuto nehodu Angliče a želel jeho strasti již dříve, nežli se papežem stal. Viděl totiž jednou v Římě, kdež co mnich žil, že tu na náměstí probírali anglosaské sličné jinochy do otroctví. Bohnut tímto bolestným pohledem, umínil si tehdy do Angliče co blahozvěst čili misionář jíti, ale lid římský, Řehoře si velice váže, tomu odpíral. Když pak se stal papežem, lupoval takového anglosaské jinochy a bálal je rádně vzdělávati, aby je jednou do jejich vlasti co kazatele nazpět poslati mohl. Již r. 595. vypravil mnicha Augustina se čtyřiceti společníky z řádu sv. Benedikta do Angliče. Na štěstí měl vrchu král Etelbert za manželku Bertu, dceru francéského krále, jenž byla křesťanka, tak že i král aspoň z části křesťanstvou víru již poznal. I mohl tu Augustin s průvodčími svými ihned slavně vystoupiti, což i učinil. Za stříbrným křížem, na němž se obraz Ukřižovaného světl, zpívající svaté

přísně, blížili se zbožní mnichové v velebném průvodu ku králi, a ohlásili mu příčinu příchodu svého. Král nejspíše svých poměrů jist, nejsou-li tito přichozí hosté nebezpečnými kouzelníky, přijal je nedůvěřčivě pod širým nebem, avšak hned po první rozmluvě ubělil jim úplnou svobodu v hlásání nové víry a zaručil se jim i za obvyčejnou ochranu. Někteří z jeho pobdanců dali se brzy pokřtiti, a když na to i on dal sebe křestní vodou obmýti, následovalo příkladu jeho veliké množství Angličanů, takže o vánocích nejdříve přišších již 10000 Anglosasů pokřtěno jest. Na to byl Augustin prvním biskupem anglickým učiněn, a obdržel plnomocenství, aby dle potřeby a s pomocí své vysvětil poznenáhla nových biskupů jeho stolicí podřízených biskupů. Z takovýchto pokroků víry křesťanské se papež ovšem velice těšil a pečoval o to, aby dle potřeb nových osad i počet správců duchovních se množil. S posílal tam nové pomocníky z Říma, též posvátné knihy, nádobí chrámové, oděvy mnišské a ošatky kostelní. S věnoval král nové církvi město Kanterbury s celým okolím; zřídil tu v městě veliký chrám Páně a za městem vystavěl klášter, načež i ostatní pohanské chrámy v křesťanské obráceny a zasvěceny byly. To vše se stalo v jižním Anglicku do roku 605, kdež král zemřel.

Podobně dostala se víra Páně do severního Anglicka a do jižního Škotska čili do království v severní Umbrii, kde byla dcera Etelbertova chotí královou, ač král Edwin ještě v pohanství trval. Biskup královnin, Paulinus, přednášel v přítomnosti krále i velmožů země hlavní články víry křesťanské, a tu se stalo, že tamější nejvyšší kněz pohanský přihlásil se ku křti a byl nejhorlivějším učitelem biskupovým. Po nejvyšším

knězi hlásil se ke křtu král se syny svými a storo vesměs i weßlerá tamější šlechtě, (r. 627.), i lid hrnul se tak vřchtiwě do církve, že biskup nemohl ani nřtati u wyučování lidu w základních prawdách a w ubělowání sw. křtu. Wypratuje se, že jeduou po pět neděl bez uřtání učil a křtil od rána do wečera. Horliwě a neuuaweuě Paulin byl na to učiněn od papeže arcibiskupem Dorřthm.

Taktěž horliwě staral se o upewnění wřch Křistowě nábožně a swatě král Oswald (Žiw. sw. 5. srpna), s biskupem Aidauem, jenž byl wzorem horliwého a dobročinného biskupa křesťanského, a po sedmnáct let w těchto sewerních krajích Anglicka neuuaweně apostolowal. († 651).

Tím během se stalo, že do konce 7. století wřřecká králowřtwí země anglické na wřru obrácena jřou, a že již roku 700 Anglicko čítalo sedmnáct biskupřtwí. Z našezala se tam takowá nabřřenost pro wřru, jař w lidu, tak i mezi králi anglickými, že w 7. a 8. století třřidcet králů a králowen z pouhé lářřky ku Křistu a z pouhé péce o swou duřři obřřeklo se trřinu a žilo buď w klášřtere nebo o samotě w upřřimné nábožřuosti a přřřném sebezapřřání a že od 7. do 11. století čítá se 23 anglických králů a 60 osob s nimi spřřřněných aneb z řřwe jejich possřých, řřerěž církew co Swatě cti, aneb řřerěž w powěřti swatých lidí zemřeli.

3. Francouzřřto.

Klodwik, král němedčého národu, Frankř nazwaného, zmocnil se poznenáhla celého Francouzřřta, tehďáž Řřmanřm poddaného. Měl sice katolickou choť Klotildu (Žiw. Sw. 3. čerwna), ale řřám zřřřtal w pohansřtwí, ať synowé jeho dle wřřle matřřiny křřeni byli. Teprw bitwa

u Tolpiatům proti Allemanům, r. 496. přiměla jej k přijetí křtu svatého. Když mu totiž porážka hrozila a ou marně o pomoc k svým bohům byl volal, tu konečně obrátil se k Bohu křesťanskému, Kristu Pánu, jehož z řeči manželky své aspoň poněkud znal, prose ho o pomoc a slibuje, že se dá pokřtiti a věčně u něho setrvá, pakli jej dnes ob nepřátel osvobodí. Na to Klobwik v čele svých Franků šťastně zvítězil, a téhož roku o vánocích pokřtěn jest s 3000 velmožů říše své. Křest ten vykonal Kemešský biskup, sv. Remigius, a než ještě uplynul druhý rok, přijalo též 11.000 Franků ble příkladu krále svého víru křesťanskou. Domáci pa obyvatele katoličtí ochotně se nyní poddali Klobwikovi, očekávajice od něho, že je proti arianským sousedům jich chrániti bude. Klobwik zemřel r. 511. v 46. roce věku svého.

Nástupce jeho Chlodomer obořil se na sousední říši, kdež sv. Sigmund královal a velmi blaze působil, též i rozšiřování arianství bránil (r. 517.) Z přálo Chlodomerovi válečné štěstí a on přemoh sv. Sigmunda, dal ho ve své pšse a urputnosti i s manželkou a syny jejími krutě odprawiti; dal je totiž do studně hobiti (r. 524. *)

*) Sv. Sigmund jest tenžž, jehož tělo nábožný císař a král náš Karel IV. do Prahy dal r. 1360 převešti a v kostele sv. Víta v kapli naproti hrobu sv. Václava uložit.

§. 98. Křesťanství apoštolové v Německu.

(Bawory, Rakousky, Šwýcarsy).

Křesťanská víra dostala se sice do německých zemí hned za císaře římských, — ale stěhováním národů a neustálými válkami na Rýně i na Dunaji skoro úplně tu zase zmizela, takže nastala potřeba, ji tu znova hlásati. S příchodem sem kazatelové z říše Francie, z Irska a z Anglicka. Byli to obvykle mnichové, kteří učeností, wědomostí, horlivostí a swatostí života se stáli a také o wezbejší blahobyt na wíru obrácených národů, totiž o wzdělávání plůdy jejich a zakládání škol pro literární wzdělání mládeže se starali.

Dohlédneme se na země zvané

1. Bawory.

Roku 580. zawítal slawný biskup Wormský, sw. Rupert, rozený Frank, do Řezna, hlavního města baworských wévodů. Pozwal jej tam Theodo, wévoda země, aby jej a lid jeho wíře Páně wpučil a proto wévoda wšsel wštríc welebnému hostu w slawném průvodu a přijal ho u weliké počtě. Na to pokřtěn byl wévoda s welkou částí šlechtů a lidu, a wštawen jest w nynějším městě Solnohradě kostel a klášter pro mnichy, jiný pro jeptišky. W Solnohradě též zřízena jest biskupská stolice. Dwanácte pomocníků pracowalo s biskupem swým pilně na wlnici Páně, až během 40 roků upewnili wíru Páně w zemi této, takže zbárně rozkwitala. Sw. Rupert zemřel r. 618, dle jiných r. 623, nawrátiv se před smrtí svou do sídla swého biskupského Wormsu. Sluje obvykle apoštolem Baworů.

Roku 652. přišel sem takéž z Francie země nových misíonář, sv. Emmeran, a prosbami zbožného wévody pohnut, setrval tu w díle apoštolském po tři leta. Z mládež druhým apoštolem baworským nazván býti. (Živ. Sv. 22. září.)

Roku 686 lázal tu w okolí Wircburka sv. biskup Kilian, pocházející z Irska, až z národu choti wévodových zavražděn byl. († 690. Živ. Sv. 8. čerweuce.)

Třetí apoštol jest sv. Korbinian, jenž dříve w okolí města Paříže o samotě tichý život byl vedl a ua své cestě z Říma, w Baworsku asi r. 718 z rozkazu wévodova zadržen jest. A prosbě téhož wévody horlivě tu po delší čas pobýl a apoštoloval. Tentýž biskupství frýšinské založil. (Živ. Sv. 8. září.)

2. Tyrol a Rakousko.

Otolo roku 440 přišel do Pasova w Baworsku sv. Walentin, opat a biskup z Belgie, kde lázal pohanům i Arianům. Když ho mšsal Tito ztýrali a z města vyhrožili, namířil kroky své do Tyrol a tam semeno wíry Kristovy horlivě i s velikým prospěchem rozšíval.

Nedlouho po něm objevil se w okolí Pasovským a později w kraji Vídeňským sv. Sewerin. Tento horlivý kazatel bydlil w malé chýšce, chodil i w zimě bos, za svou stravu na wětším díle wolil jen zeleniny, a nejíbal po celý den, až u večer. Nikdo uweďěl, koho jest, odtud a jal sem přišel, neboť Sewerin nikdy o tom nemluvil; nastalo tehdy w lidu domnění, že přišel z Afriky, a že pochází ze wzneseného rodu. Byl pat tento neobyčejný muž pravým otcem lamějššího lidu, byl učitelem i dobrodincem, rádcem i pomocníkem každému.

Kdež se k němu utěl; byl též u knížat a králů u veliké poctivosti, tak že se k němu se zvláštní úctou přibližovali, v mnohých záležitostech ho o radu prosívali, jeho varování sstříli, jeho domluvy se báli a jej za modlitbu a požehnání prosívali. Tak král libu Ruckého s manželkou svou, herulský král Odoatr a allemanýský král Githold bývají pilní posluchači jeho.

Při této všeobecné počtě a vážnosti zůstal vssak Sewerin vždy jako byl na počátku, zbožný a pokorný a až měl mnohé příležitosti nabýti velikých darů, setrval v chudobě, neboť byl-li mu dar nějaký nabízen, rozhodně jej zamítl. Působil zde blahodárně po 30 let a byl tamější obyvatelem v dobách, kdež Hunové tyto kraje vícekrát přepławili, pravým jich anělem strážným. Založil zde také několik klášterů, aby upewnil sw. wíru v srdcích libu, až roku 482 činný život svůj dokonal.

3. Šwýcarj.

Na počátku šestého století hlásal wíru Kristovu Alemanům na Rýnu zbožný mnich sw. Fridolin, jenž pocházejí ze země irské, dříve ve francé zemi i ve Šwýcarjku dlouhý čas byl apoštolował.

Po něm přišel r. 590 takéž z Irsla sw. Kolumbán s dvanácti mnichy do Šwýcar. Tento muž usadiv se zde s pomocníky swými, počal wzběláwati krajiny neúrodné, založil řádné hospodářství polní i zahrady a počal poskytovat lidem nejprvé chleba tělesného. Obywatelstvo nejvíce ještě pohanské, widouc, jak že se Kolumbán o ně stará, zamilowalo si ho a s úplnou důvěrou otevřelo mu pak i půdu srdcí swých, aby tam

rozšířoval jiné semeno, vybávající ovoce života věčného. († 613. Živ. Sw. 20. listopadu.)

Mezi žáky jeho byl také sw. Hawel, jenž po odchodu mistra svého Kolumbana do Wlach zůstal ve Švihcařích a u jezera Bodamského slavně klášter založil, v němž co opat blahocinně po celém wíkoli působil.

Klášter ten slul klášter sw. Hawla a byl začátkem velikého města: Sankt Gallen.

Kež při všem namáhání tať mnohá a tať horlivých hlasatelů wírů neujalo se posud dosti pevně křesťanství mezi Němci. Byloť posud jen útlon bylinkou, kteráž snadno lázkou bouří mohla zlomena a zničena býti. Teprw sw. Bonifác a Karel Veliký wíru Kristowu v Německu dokonale upewnili.

§. 99. Sw. Bonifác, apoštol Němců. († 755.)

Sw. Bonifác narozen jest w zemi Anglosaské r. 680. Pocházel z rodiny zámožné a wážené, a nazýwal se půwodně Winfrib. Zbožní rodičové jeho dali dítěť k školám dospělé do kláštera Benediktinského w Anglicku k dalšímu wychování. Z prospíwal Winfrib znamenitě w začátcích literního umění a w nábožnosti, tať že později w jiném klášteře otců Benediktinů mohl k vyššímu wzbělání weben býti, až pať r. 713 na kněžství posvěcen byl.

Cítě w sobě swaté puzení, lázati ewangelium poňanům, a jsa wýmluwností i učností obdařen, wydal se r. 716 s dvěma jinými mnichy na apoštolskou cestu ku Frisům (w Nizozemsku), kdež nedáwno trajan jeho sw. Wilibrord s dvanácti pomocníky wíru Páně zvěštowal a biskupem Utrechtským se stal. (r. 696.) Poněwadž wšak

v těchto krajích zůřila válka, navrátil se domů, aby se
 přeplavil do Blach k papeži Řehořovi II. a prosil, aby
 mu bylo jiné role k rozšiřování slova Božího uplácáno.
 Tudíž byl vyslán do vhodných krajů německé říše. Z
 začal Winfrid lázati víru Kristovu Durintům. Než
 jak mile zvěděl o smrti fríského knžete a o konci boje,
 uavrátil se opět k Frisům a působil tu horlivě po tři
 leta. Když pak chtěl starický biskup Wilibrerd učiniti ho
 nástupcem svým v biskupství, nepřijal toho Winfrid a
 odešel zase s některými pomocníky k Durintům, aby
 tam své, před časem započaté dílo dokončil. Při tom
 poučoval i neblejší Fris, kteří sice již křesťanskou víru
 poznali, avšak od mnohých pohanských potvůr upustiti
 nechťeli. Z vyžádal tu mnoho tisíc osob pravému učení
 a založil klášter, aby byl středem a strážcem i pramenem
 křesťanského života v tamější krajině. Na to r. 723.
 vypravil posly k papeži, chtěje dáti zprávu o svém do-
 ſawádním díle, ale papež žádal sám viděti horlivého
 misionáře, a chtěl se osobní rozmluvou o jeho smýšlení
 přeshvědčiti; neboť tehdaž mnozí nepowolání a pravou
 víru přewracující učitelové zde a onde v krajinách ně-
 meckých wystupovali. Papež Řehoř II. shledav ve Win-
 fridovi pravého apoštola Páně, powšsil a posvětil jej
 za biskupa, avšak žádné jisté diecese mu newplácal.
 Na důkaz své veliké radosti nad působením našeho Win-
 frida dal mu papež při této příležitosti druhé jméno jeho,
 Bonifacius, což znamená totiž co dobroděj a pod kte-
 rýmžto jménem nyní nejvíce znám a ctěn jest, a za-
 wázal jej přísahou, aby pravé víry se držel, s Římskou
 stolicí v spojení zůstal a s odpornými ji biskupy žádného
 společenství ueměl. Spolu pak dal mu sám knihu cír-

řecnických zákonů, ostatky swatých do oltářů a listy poroučející jež do přízně a podpory francéžského bndchovenstwa a šlechtě, jakož i k Durinkům a Sasům. Z navrátil se tedy nazpět do Němec; ale mnozí byli zatím opět k pohanství se wrátili, zvláště mezi Hesy. En porazil s některými obrácenými posvátných pohanstů bnd w Geismaru a wystawěl z jeho dříví kapli k cti sw. Petra. Pohané myslili na počátku, že ho rozhněwaný bůh jejich na místě za to je swěta shladí, — když se mu wšak ničeho nestalo, přijali kázání jeho a dali se pokřtiti. Na to odebral se k Durinkům, doručil wladýkům i lidu dva listy od papeže, a za krátký čas w témž roce ještě zvěstowal obrácení jejich papeži, který neopomenul jich na nowo wyžítati k stawění chrámů (r. 724.) Na to wystawěl tu hned druhého roku nowý klášter, a do něho powolal mnoho pomocníků z Anglicka, kteří chodíce i do nejwzdálenějších krajů, wšude křesťanstwí upewňowali.

On pak sám kázal také neustále, zasládal wšude kláštery, pořádal církevní záležitosti, odstraňowal záwadné kazatele a stawěl potřebné kostely. Nejwice podporowal ho w tom Karel Martell, jemuž welmožowé durinskí pebdáni byli.

Na to se Bonifaciůs obrátil také do Bawor, chtěje tam jednat sám apoštolowati, jednat tamější kazatele w jich horliwosti posilniti. Ale šlehal tu k swému welikému zármutku mnoho nepořádků; neboť někteří z poněkého zřítu lonali kněžské i biskupské služby, aniž měli jákého k tomu opráwnění, ano nalezl, že někteří z kazatelů neměli ani žádného kněžského poswěcení. Z sesabíl tyto nehodné dělmy a na jejich místo ustanowil řádně powo-

lané a na kněžství posvěcené muže, při čemž ho baworský wémoba podporoval.

Roku 738 vybal se sv. Bonifác po třetí do Říma k papeži Řehoři III., jenž jej potvrdil za arcibiskupa w Německu, aby si mohl jiné biskupy k pomoci přibírat i církevní záležitosti w okresu jemu svěřeném řádně spravovati. Spolu psal papež baworským biskupům, aby Bonifáce za papežského splnomocněného zástupce a zplance (legata) w Německu považovali a rady i rozkazy jeho w církevních věcech šetřili. Na zpáteční cestě zastavil se Bonifác opět w zemi Baworské, kdež přijat byl ob wémobou Dvila s velikou radostí. Opět tu horlivě lázal po mnoho dni a spolu řádnou lázeň w duchowenstvu zawáděl. Rozdělil pak Bawory na čtvero biskupství, kteráž měla své stolice w Solnohradě, w Pasově, w Řezně a we Frisinkách, a kteréž biskupy obsadil. — A poněwadž mimo Bawory i w Durinkách a w Hesích, welmi mnoho, ano dle jeho vlastního svědectví le stu tisíců křesťanů se nacházelo, udělil mu papež moc, aby i zde dle potřeb nová biskupství zřizoval. Bonifác tudíž založil i zde čtvero stolic biskupských, totiž w Eichstatě, Wircburku, Erfurtu a w Buraburku (nyní Baderborn.)

A aby se nowí biskupové o společných potřebách a záležitostech církevních umluwili a we své správě stejného řádu zachwátwali, zahájil r. 742. první biskupský sněm w Němcích, k němuž i biskupy ze Špýru, Wormsu a Basileje pozwal. Druhý takowého sněm svolal opět následujícího roku, kdež zvláště o wykořenění posawádních pohanských obhčejů a powěr pečoval, jako u. p. aby křesťanští otroci pohanům prodáváni nebyli, aby kdž

zemřel muž, ovdovělou manželku jeho, a pozůstalé otroky, dobytč a nářadí nezakopávali, nebo neupalovali, aby pohanstých obětí a hrobů pohřebních nekonali, v lesích k bohoslužbě se nescházeli a po domech pohansté své blůžky nectili, pak aby čar a vschů s čarami spojeného zaklínání a zařikání se zanechali.

Konečně na tomto sněmu ustanoveny byly přísné tresty pro ty kněze, kteří by se církevním řádem ve svém životě říditi nechtěli.

Při těchto opravách podporoval sv. arcibiskupa velmi horlivě franský vladař Pipin, kteržž u papeže vybídal, aby Bonifácovi upřáno bylo určité arcibiskupské sídlo; i zvoleno bylo k tomu město Mohuč, jemuž pak dvanáct biskupství bylo podřízeno. Tím stal se sv. Bonifác prvním arcibiskupem čili primasem celého Německa r. 748. a tímtež utvořena byla jednota církve po vschůch německých zemích.

V této době založen byl také věhlasný klášter benediktinský ve Fulbě. Založil jej na radu sv. Bonifacia žák jeho sv. Ěturm v krajině tehdy velmi pusté. Příkladnosti mnichů změněna jest pustá krajina záhy v nejúrodnější pole a lučiny, a klášter máje hojných prostředků k uprživení mnichů, i oživen jsa pravým duchem křesťanským, stal se poznenáhla útočištěm, ba vysokou školou učnosti i vselitého užitečného umění v Němcích. Sv. Bonifác, dobře poznávaje velikou důležitost tohoto kláštera, zvláště si jej zamiloval a častěji k své útěše tam zavítal. Tu upřováňování jsou kněží pro rozlehlé wškolní kraje. S upcházeli obsub kazatelové wtrů zvláště k pohanstým Frisům a Sasům, neboť tito opět a opět k pohanstým obpčejům se nawraceli, a křesťanské kostely, jež

to jejich krajích vystaveny jsou, bourali. Sám sv. Bonifacijs napsal v roce 755 ve svém listu k papeži, že jest mu stavěti 30 kostelů, kteréž Frisoové zhubili.

Když horlivý arcibiskup takto byl již po 30 let v Němcích působil, tu v 75. roce věku svého pocítil v sobě pužení, aby se opět odebral k Frisům, kterýmž byl před 40 lety víru Kristovu zvěstovati počal. Ustanovil nástupce na stoličce Mořučské, pakli by se již více nevrátil, a rozloučiv se s duchovenstvem i s lidem, vydal se u průvodu mnoha kněží a mnichů na svou novou apoštolskou cestu. Na březích Rýnu počal lázati a s počátku velmi dobře se dilo Boží dařilo, tak že mnoho tisíc pohanů pokřtěno jest, a vsať jiní zatvrzelí pohané spikli se proti němu a zabili ho dne 5. června r. 755, an právě svátost biřmování chtěl udělovati, i zabili spolu 5 z průvodců a pomocníků jeho. Na to tělo sv. mučeníka převezeno jest do kláštera Gulbského, kdež si za živa hrob svůj zvolil, a tam bylo slavně pohřbeno.

§. 100. Karel Veliký r. 768—814. a pokřtění Sasů 772—803.

1. Právě v těchto dobách, kdež se víra křesťanská rozšiřovala v krajinách německých, povolal Bůh na světský trůn těchto zemí muže, jak velikými darů ducha, tak i velikými cnostmi křesťanskými znamenitého. Byl to Karel příjímím Veliký. Bez jeho pomoci byloby snad ani horlivé přičinění sv. Bonifáce v Německu trvalého účinku nemělo, ač již křesťanská víra v všech německých národů, vyjma Sasů, rozšířena byla. Ale horlivý mocnář, jenž panoval v Němcích, ve Francii, ve Španělských a ve Wlaskách, a později ob r. 800 i co Římsko-

německý císař vystoupil, ujal se s celou bůssí mládistwé církwe a použil wssch prostředků, jimiž vládl, aby swatá wíra w život občanský i národní wuišla; a skutečně dílo jeho bylo požehnáno. S zakládal Karel předewssim potřebuá biskupská sídla, jichž se demět čítá, a wzbízal duchowenstwo k společnému s biskupem žiwobytí a pšísobení. Taktéž zařizowal, kde toho potřeba žáwala, nowé fary, a stawěl nowé kostely. Mezi těmito zwlásss wznikal nádherný chrám Matky Boží w Cáchách, jež welmi bohatě ozdobil zlatem a střibrem. A wstawění jeho powolał mistrý ze wssch končin wzdělaného swěta, a dowážel mramor z Wlach. Dějepisci uwádějí co neobhyčejnou tehdy zwlásssnoř, že císař tento chrám dal ozdobiti i zwony i warhanami, což obě tenkrátě owssem bylo wěcl nanejwšse wzácnou. Taktéž zakládal Karel nowé kláasstery, jichž čtýry a dwacet se uwádí a kterěž měly tenkrátě důležitost welmi welikou, neboť byly wlastně co za nassich dob jsou wpsolě řkol; byly wychowatelný wssch učeníých mužů a zwlásssť duchowenstwa. Též při biskupstwích i kláassťech a wšibec při kostelích wssude zařizowal řkol i pro dí, w nichž se mládež učila jat náboženstwí, tat i zpěwu, čtení, řsaní, počítání a mluwnici čili prawidlsům řeči. Císař sám docházal do těchto řkol, napominaje a odměňuje pilné učitele i žáky. Taktéž zakládal i w psš řkol, swoláwaje do nich učené muže z Anglicka i z Wlach, jako byl mnich a jahan Alkuin, nejwěťší učenec své doby. S dal císař pod dohlídkou téhož učence opisowati pířma swatá do wssch kostelů, aby tam čítána byla, též dal opatřiti řbirku spisů otci církewních, i wzdělawatelných řazání.

Dále zakládal řkol zpěwácké, w nichž se mládenci

a mužové učili církevnímu zpěvu bohoslužebnému, a byly tehdy to, co nyní jsou školou vyššího hudebního umění. V stejné míře vynikal císař i příkladem života křesťanského; navštěvoval horlivě chrámy Páně a chodil s kněžstvem k modlitbám ranním i večerním. Zvláštní potěšení působilo mu čtení spisů sv. Augustina a sv. Jeronýma, i říkával prý, že by si přál, aby měl jen dvanácte takových mužů, jako byli ti, v říši své. Karel též pečoval o provedení zákonů církevních v říši své, a požádal sám papeže o knihu církevního práva, jež studovati a zachovávat kněžím poručil. Rovnou měrou záleželo mu na tom, aby biskupové říše jeho stáli vespolek u přátelském spojení a stejným řádem spravovali národy jim svěřené, protož přiměl arcibiskupy k tomu, že aspoň dwakrát ročně s biskupy a duchovenstvem svým k společným poradám či synodám se scházivali.

2. Zastoli císaři Karlu bohumilé dílo v rozlehlé říši jeho se dařilo, v jednom cípu téže říše měl veliké nesnáze. Sasové totiž, sousední a posud pohanský národ, přetáheli mu velice v zámyslu jeho. Měl totiž mocnář ve své žádosti, spojití v sědek německé kmeny v jednu říši, v níž by pak křesťanská vláda oblažovala westkeren lid. Dorazili sice i k Sasům již před Karlem horliví blahozvěstové křesťanství, ale Sasové je slyšeti nechťeli, a je buď vyhnali, buď zavraždili, jako n. p. oba bratry Emaldy. Nic neprospělo, že Sasové již otci Karlovi, Pipinovi, slibili, že nebudou přetážeti lázaní wiry křesťanské ve své zemi; oni danému slovu nedostáli.

Byl národ tento nad míru surový; obětoval ještě lidské oběti bohům svým, a zvláště ve válkách, kdež

z zajatých vojínů každého desátého muže božím svým věnoval. Wedle surowosti vynikal také loupežností, tak že neustále padal do země francé, a krutě tam loupil lid, plenil zemi i křesťanské chrámy ruffil. Tu uminil si Karel, tento národ, s nímž po dobrém jednati nelze, stůj co stůj sobě zcela a úplně podrobiti. S wrazil r. 772. s walným wojskem do země jeho, a sfácel tam hlavní poswátnou sochu jejich, a když byl Sasů přemohl, nařídil jim, aby se dali pokřtiti. Postaral se owšem taky o jejich poučení a protož ponechal tam kněze, aby učili wíře sw. a wedli lid k mrawům křesťanským. Než při wseobecném wnitřním odporu přemoženého lidu proti císaři a při jeho mstivosti nenalezalo owšem slovo Boží w srdcích jejich úrodné půdy, a sotwa že Karel s wojskem svým domů se wrátil, vyhнали wsecko kněžstwo a zřáceli a polámali wsecky kříže. S přitáhl Karel po druhé (r. 779) s wojskem svým, a trwawým bojem podmanil Sasů po druhé, a horliwěji nežli dříve pečowal o jejich pokřestění. S stawěl kostely a kláštery, založil tu biskupstwi, a aby wsecky tyto ústawy wydržowány byly, zawedl desátky, jichž owšem Sasowé dříve neznali. Ale touto dani jen jessťe více Sasů na sebe a proti církwi popudil. Brazowal sice moudrý Alkuin takowéto jednání Karlowi, než císař nedal se poučiti, dohládaje, že tam, kde on sám žádných pozemků nemá, lid si sám kněze a chrámy wydržowati musí. Tož po třech letech nastalo nowé zbouření, faciři opět kostely pobourali a knězi vyhнали, neb pobili. Opět přitáhl Karel w čele walného wojska, a po několikaleté wálce dali se opět někteří přemožení sslechticowé r. 785 pokřtiti, a misionáři jsou opět do země připuštěni. Ale r. 793 zbou-

řili se Sasové znova, načež Karel k poslednímu prostředku sahá a kázal je odváděti do jiných zemí. Tu mnozí raději přijali nabízené jim křesťanství — a dali se i s dítkami pokřtiti.

Abby však nemohli císaře již zase zklamati, a aby se více k pohanství nenamracovali, vydal Karel ve srozumění s pokřtěnými velmoži zvláštní zákony pro Sasů, kteréž neobvyčejnou ušutností vojenskou se vyznačují. Kdyby se nechtěl dáti pokřtiti, a nebo kdyby páčil dle pohanského obvyčeje těla mrtvých, měl býti zabit, leda by se polepsil, z toho se upřímně vyžнал a pokání mu uložené přijal. Podobně na jiné pohanské zvyky uloženy byly pokuty peněžité a přísné. I obnovil Karel biskupství a vystavěl znova kláštery, aby se z nich křesťanská vzdělanost a oswěta po zemi rozlívala. Tak provedeno jest konečně pokřesťanění Sasů po třicetileté válce (r. 803). Nemůžeme ovšem tento způsob rozšiřování pravé víry chváliti; nalezá omluvy jakési jen v oněch dobách surovosti a v tom, že Sasové při své loupeživosti byli velmi nebezpeční sousedním, wiru Kristovu již vyhánajícím národům. Že takovéto rozšiřování víry není pravé, i z toho vysvitá, že pokřtění Sasové jen z bázně k církvi se hlásili, avšak v srdci zůstali pohané, i v domácnosti a slytě powěrám svým howěli, a to až do 11. století, kdež konečně pozůstatky pohanstva úplně zmizely.

Škoda zajisté, že při své nedostižné horlivosti o wiru Kristovu neřídil se Karel moudrou křesťanskou radou učeného mnicha Alkuina, jenž vybízel ho k tomu, aby hleděl wstěpowati křesťanství do srdce lidského více poučováním a přesvědčováním, nežli mečem a násilím.

Psál mu w několiká listech, dokládaje, že křest u dospělých bez předcházejícího pokání a vyučení we wíře je marný; pravý křest že musí wnitřní znoruzrození (dusse) spůsobiti, kdežto wnucený křest není křtem církevním; — ale Karel nebdal této dobré rady přítele svého a hleděl Sasy pokořiti tím úsilněji, an se obával, aby mu časem, kdyby snad s některým jiným sousedem se nepohodl a do wálky přissel, Sasové pak do země newpadli, a wíru křesťanskou, již celý svůj život wěnowal, zase newzhubili. S myslil císař, že tohoto nebezpečí jinak se nezbowí, leč by Sasové přijali křesťanstwí, a proto snažil se je kwapem řečenými násilnými prostředky pokřesťaniti. S nemůžeme se z druhé strany Sasům diwiti, že neznajíce leč jen powrchně wíry křesťanské a tudíž nemajíce žádného přesvědčení o božském pšwobu a důležitosti její, proti ní newřeli, neboť podávána jim byla wíra wítězem, kterýž wlast jejich zhubil a dosawádní neodwislosti je zbawil i nowá posud jim zcela nepowědomá břemena, jakož byly desátky, jim ukládal.

Dá se tedy snadno z powahy i z osudu Sasů pochopiti, proč se opět a opět bouřili, jak mile císař ze země wptáhl, a proč že spláceli násilí násilím. Aníž jim nemůžeme za velikou winu klásti, že zrušili přísahu, kterou Karlowi, když nad nimi zwítězil, na sněmu složili, totiž že chci propadnouti hrdlem i jméním, pakli by se znova proti jeho wládě zbouřili a křesťanskou wíru zawrhli; — neboť tito pokřtění pohané přísahali, donuceni bywše a ani nepochopujíce rozsáhlost slibu svého. Proto také nelze osprawedlniti Karla, tohoto jinak oswíceného, zbožného a velikého muže, když on we své prchliwosti domníwal se míti práwa, uakládati s tímto wěrolomným

lidem dle své libovůle, ba i ukrutně, a když jej trestal pro opětné zbourání tím, že dal jedním dnem pět tisíc mužů u Werdenu posekati, a když jiné hladem mrazil, zničil jejich obydli a obilí, když konečně dal deset tisíc rovin odvésti do Francie, aneb do německé říše, a všecko jmění i statky jejich zabavil. Strážlivému pozorovateli události těchto zdá se aspoň, že by bylo bývalo lepším, zajisté duchu naší víry přiměřeným prostředkem, k odolání nepokojným sousedům saským, kdyby byl císař dal řádně upravit hranice svých zemí, a kdyby se byl Sasům, pakli by do říše jeho vpadnouti se odvažili, pouze jen a však statně opřel. Pozvolné přiměřené apostolování bez ohledů politických — bylo by Sasku církví zajisté časem také ziskalo. Důslem že to naruživé horlivosti nejednává člověk vždy dle pravidel klidné pomohy, jakéž my po nabýtech těchto zkušenostech nyní máme; ale právě proto nemůže takovéto počínání Karlovo ani víře Páně, ani církví na ujmu přičítáno býti. Karel zajisté jednal proti duchu křesťanskému i zásadám starobylé církve, ano jednal vlastně z politických ohledů a používal víry křesťanské za prostředek k rozšíření a upravení říše své. Míchání politických záležitostí do věcí víry bylo vždy na ujmu církví a víře samé, a jen tam, kde vladařové bez všech jiných ohledů pouze z lásky k víře Páně o obrácení národů pečovali a při tom od právě apostolských hlasatelů slova Božího podporováni byli, podařila se práce a péče jejich.

3. Když byl Karel po 42 let slavně panoval, skončil dne 28. ledna r. 814, v 72. roce věku svého. V poslední vůli své ustanovil ještě kostely a chudé za dědice onoho svého jmění, kteráž v paláci císařském bylo,

načež ušel na svůj trůn, opášen jsa mečem a brže v ruce ewangelium, s křesťanskou obetvzdaností do vůle Boží skonal v Pánu. Dějepis nazval ho wšším právem Velikým; awšsať církew při wšší jeho horlivosti pro wíru, při wšší jeho dobročinnosti k účelům náboženským, i při wšší jeho upřímné pobožnosti a právě křesťanské smrti, nepřijala ho uikdy do počtu Swatých, ač jinať osvědčila, že si wáží welice zásluh a činnosti jeho. Nicméně obecný kalendář klade ho ble domnění lidu do počtu Swatých a sice na den 28. lebna, ač se ani w církewním martyrologium, (seznamu Swatých) ani w brewiáři nenachází. Že nebyl od církwe za wzor žiwota swatého postawen, tomu wadilo nejen buchu wíry nassí odporne wálčení pro wíru, ale i ta mrawní škwrna, že měl tři nemanželské syny.

IV.

Obrácení Slowanů na wíru křesťanskou.

§. 101. Náboženství pohanských Slowanů.

Půwodně wěřili Slowané jenom w jednoho Boha, ale později powažowali i jednotlivé jeho wlastnosti, jakož i wšseliké síly a úkazy přírody za zwláštní bohů a upadli tak w mnohobožství. A tu podobá se bájeslowí jejich mnoho indickému a perskému. Jako Indové měli i oni jednoho Bra-boha, jmenem Tříhlawa, jenž se později na tři jiné rozdělit: Peruna, Radhosstě a Žiwu. A podobně jako Persané měli i Slowané dwa bohů:

dobrého (Bělboha) a zlého (Černoboha). — Triglawa měl nádherný chrám w Štětíně w nyníšším sewerním Německu; obraz jeho byl ze zlata, maje na hlavě zlatou dráhyňmi kameny zdobenou korunu; twář pať měl z části zakrytou, na znamení, že prý z milosti lidem hříchů prominuje, nehledě na ně. Později pať na místo jeho wstoupil Swantowit, jenž je půwodce swěta a národ proti všem nepřátelům wítězně bránil, a proto každé noci na wětrném koni proti nim do boje wyjížděl. Z té příčiny brávali kopí jeho do bitwy a dávali mu po každé wítězně bitwě jednu třetinu wálečné kořisti. Měl nádherný chrám w Urkoně uprostřed města, jezž dvě stě jezdců co čestné jeho wojško na koních střehlo. Weliká socha jeho byla z twrdého dříví a měla čtyř obličejů na wšech čtyř stranách swěta, na znamení, že wšechť widí a chrání; po bohu měl weliký meč, w lewé ruce luk a w prawé roh s medowinou, na znamení, že je štědrým dárcem úrody. Semu se cti oddýwala se nejwětší slawnost w roce, o níž mu nalili nové medowiny do rohu a obětowali koláč s wšse muže, i owoce. Kněz jeho, jenž se málo kdy lidu ukazowal, požíwal také nejwětší wážnosti a dohlížel na ostatní kněze a wěšťce, kteří oběti bohům přinášeli, jako obilí, owoce, maso zvířecí, a budoucí věci předpowídali. —

Perun byl wládce hromu a blesku, k jehož úctě zapalowali oheň, což nejraději na wšších konávali. — Radbott byl ochrance lidí a proto i bůh wálky, obchodu i pohostinstwí a měl chrám swůj w Retře; — Žiwa pať byla bohyně života i úrody a proto držela w jedné ruce klasty, w druhé kwiti. — Wedle těchto hlawních bohů měli Wadu, bohyni krásy a lásky, Wesna,

bohyni jara a života, Moranu, bohyni zimy a smrti, Zasoně, boha slunce a jiné. — Domácí blízkové sluli střičkové a sťotkové, jimž na vyprossení ochrany dávali pod večer v oběť potravu i nápoj; Rusálky byly bohyně vodní, Wily zase bohyně lesní, a poludnice bohyně sřodné. O dusi věřili, že žije i po smrti člověka; neboť jak vyjde z člověka, lítá po stromech v hájích, dokud není člověk pohřben v zemi, anebo spálen na hranici. S w o d p l a t u po smrti věřili; dusse dobré lítají tu jako holubice nebo krahujci, dusse zlé jako sowy. S máme pojed ještě některé památky bývalých pohanských slavností v obvyceích a hříchách našeho lidu. Tak n. p. na jare slawili předkové naši slavnost Wesny, a házeli obraz Morany (smrti, zimy) do vody; z toho pozůstal obvyčej, že mládež wesnická o smrtelné neděli wznáší ze vsi smrt a wrhá ji do vody; o letnicích čili májových swátcích, zaráželi mládenci a panny u wod máje do země a pak na počest Zasoně, dárce tepla a swětla, rozžehali ohně, kolem nichž radostně postakovali za ruce se držíce. Kdož nezná pozůstatky této slavnosti v swatojánských ohnících? *)

§. 102. Hlasatelové křesťanství mezi Slovany vůbec.

Slovanskí národové, k nimž počítáme Čechy, Moravan, Slezáky a Slováky, pak Poláky, Rusy, Chor-

*) Growněj Zirečla: Studie w oboru mytologie české w „Muzejniku“ 1863. — Sejd nla: Wájeslowi slowanské a germanšké (německé) 1864. — Šannsse: Wájeslowný kalendář 1860, — Krolmusa: Staročeské powěsti, obvyčeje, slawnosti a t. d. 1845. — 13 swazků.

wath, Slowince (w Štyrsku, Korutanech, Krajině a Přimorí), Srby (w Rakousku i Turecku) — a poslowaněné Bulhary (w Turecku,) byli w osmém století sice weseš ještě pohané. Jen t Jihořlowanům w nynějšsim Turecku a w Rakousích, totiž t Bulharům, Srbům, Chorwatům a Slowincům a z části do Uher a do Morawy dostala se již dříve křesťanská wíra dílem přičiněním wýchodních čili řeckých kněží a dílem snahou západních, čili latinských kněží z Wlach a z Německa.

Tak přicházeli t Slowincům již w 7. století blahozvěstowé zvláště z Bawor a ze Solnohradu, jako sw. Rupert, první biskup Solnohrabský († 618); ještě wice wšak ujal se jich w pozdějšší době nástupce jeho Wirgil (745—785), který na žádost korutanského knížete poslal jim blahozvěsta Modesta s několika Slowinci, jež byl na kněžstwi posvětil. I obrátili tito brzo 17.000 Slowinců na křesťanskou wíru, a Modest učiněn byl prvním biskupem korutanským, ač ještě bez určitého a stálého sídla. Teprw Arno, arcibiskup Solnohrabský, († 821) dal jim vlastního slowinského biskupa Dětricha, jenž ořšem Solnohrabskému arcibiskupstwi podřízen byl; ale r. 870 připojeno bylo Korutansko zase Solnohrabskému arcibiskupowi.

W tomtéž čase, zvláště za Karla Velikého, rozšířila se sw. wíra křesťanská i mezi Slovanů w Uhřích, kteráž země tehdaž Panonie sloula. Slowanští obywatelé tamějšší wystawili si veliký chrám w Nitře, a podřízeni byli Solnohrabskému arcibiskupowi.

Podobně starali se již w 8. století baworsští kněží, zvláště z Pařowa a Solnohradu o pokřesťanění Morawy; zejména Uroľf, biskup Pařowský, rozšíwal tu se-

meno wírů za knížete Mojmira (r. 817—829.) 3 byl skutečně Mojmir s mnohým lidem pokřtěn a wystawěny jsou chrámy w Olomouci a w Brně; ano r. 824 dal již papež swolení i dvěma biskupstwim na Morawě.

Chorwati a Serbowé přijali také w sedmém století křest přičiněním řeckého císaře Heraklia (r. 610—641), který si wžádal pro ně kněží z Říma. Roku 670 pokřtěn byl již od římských kněží kníže chorwatský s mnohým lidem, načež přijal je papež pod vlastní spráwu a ochranu. Okolo r. 868 přijali Serbowé liturgii slowanskou, kteráž se potom s hlaholským písmem wedle liturgie latinské skutečně udržela. Roku 879 měli Serbowé již své vlastní biskupy, přijavše za papeže Jana VIII. opět z wětší části latinskou liturgii.

Než wzbor namahawému aposťolowání rozličných kněží ostávali národové slowanští přece jen z wětší části pohanů, a kdož wíru přijali, neměli z ní welikého prospěchu; neboť ač byli pokřtěni a ač měli nowé služby Boží, ducha wírů nepojali, ani swatým bohoslužebným obřadům neporozuměli. Příčinou toho byly dílem, že němečtí misionáři nebyli dostatečně wycwičení w jazyku slowanském, dílem že králowé němečtí nabyžiwali poswátných prací misionářských i účelům politickým. Učený Gfroerer nařiká na tu dobu následujícími slovy: „Za knězem francským a baworským přicháziwalo často hned w patách wojsko, a kde kazatel zarazil kříž do země, tu zarazili wéwodové císařští meč, osobujíce si ihned práwo ku wládě, i ukládání služebnosti, daní a jiných poplatků. Užíwalať tedy německá wláda rozšširowání náboženství Kristowa často jen co prostředku i rozšširění panství swého.“

Což bitvu, že Slované na takovéto blahozvěsti s jalousí nedůvěrou hleděli, což bitvu, že slyšim jejich mnozí zavírali srdce i nši, jelikož mužové tito vysláni byli z národa, s nimž Slované kruté a dlouhé války vedli a v jehožto válečném způsobu a chování žádné blahocinné účinky této nové věci nepozorovali. Mimo to pohanští Slované milovali až příliš zbledené po otcích mravy a obvyčeje, a necitili potřeby, ižáněti se po nějakém novém náboženství, nejméně wysat po víře neznámých misionářů, jichž slyšim často ani nerozuměli. Výsledky tedy všeho tohoto namáhání ze strany německých blahozvěstů byly jen škromné a newnikly užitky v jádro národa.

Až teprve v 9. století, když knížata domácí sami zavolali do země blahozvěsti, kteří znali dobře jazyk slovanský a tudíž mohli základní pravdy zjevené věci srozumitelně lidu wyléžiti i důrazně do srdce wstřipiti, přilnuli národové slovanskí s plným srdcem k víře a církvi, kteráž jim nenesla porobu, ale mravní swobodu, politických poměrů jejich si pranic newssimajíc.

Tu pak mezi těmito sřastnými hlasateli slova Božího vynikali zvláště sw. bratři Cyrill a Methoděj, kteří všim právem slyšou apóstolové Slovanůw, zvláště v Čechách a na Moravě.

§. 103. Sw. Apóstolové slovanskí Cyrill a Methoděj v 9. století.

Sw. Cyrill a Methoděj narodili se v Soluni čili Thessalonice v nynější Turecké zemi. Otec jejich byl důstojníkem ve vojště řeckého císaře, a spolu správcem řečeného města. Methoděj byl Cyrilla starší a stal

se brzy správcem císařským v jedné krajině; než vnitřní touhou po životě zbožném pužen jsa, zanechal úřadu toho a vstoupil do kláštera na horu Olymp, kdež i na kněžství posvěcen byl. Veble práci, kteréž mu jeho povolání ukládalo, zamiloval si zvláště malířství.

Mladší bratr jeho Cyrill, jenž vlastně se nazýval Konstantin, vzat byl ve 14. roce věku svého, když mu otec zemřel, na přímluvu jednoho z přátel otcových ke dvoru císařskému do Cařihradu, aby se tu s mladým císařevičem cvičil ve vsselích vědomostech a vědách. I činil takové pokroky, že brzo přednášel jám v městě mudrců, a mládek nazýván byl pro svou hlubokou učinnost „Konstantinem filosofem.“ Avšak i on zatoužil po bratru či vlastně po duchovním životě, kterýž Methoděj v klášteře trávil; tudíž opustiv učitelství, vstoupil takéž na horu Olymp, kdež podobně na kněžství vysvěcen byl. Když oba bratři duchovnímu životu rádně se přiučili, vyslal je císař řecký k pohanškému národu Rozarů, aby tam sv. míru hlásali. I šli oba pospolu a za krátký čas přiučili se tu řeči Rozarů tak, že mohli slovo Boží beze vssí těžkosti hlásati. Bláh žehnal jejich práci tak, že knížete Rozarů s dvěma sty velmožů tamějších pokřtili. Ustanovivše v nové té osadě potřebných kněží, navrátili se radostně do vlasti své, přinesli s sebou kosti sv. Klementa, papeže a mučedníka († 101), kterýž tu ve vyhnanství byl umčen a usmrcen, — jež tam r. 858 našli.

Na to odebrali se zase r. 861 k Bulharům, aby je Kristu získali. Sv. Methoděj obíral se, jak již řečeno, malířstvím. I vymaloval obraz posledního soudu. Král Bulharský, Boris, obdivuje tento obraz, žádal zvěděti

whznam jeho, a když sv. Methoděj wšse mu byl powě-
děl, čehož i wprozumění tohoto obrazu třeba bylo, uwěřil
Boris w Krista a žábal pokřtěn býti.

Roku 862. poslal též morawský král Rostislaw z We-
lehrabu, kdež měl sídlo své, posly i řeckému císaři Mi-
chaelowi do Cařihradu, žádaje, aby mu křesťanské kněze
do Morawy odeslal, kteří by w řeči lidu srozumitelné
wíru Bátě hlásati dowedli. Rostislaw sám již byl kře-
stánem, i též weliká část lidu morawského přiznáwala se
ku Kristu; než náboženské wzbělání jejich bylo přebce jen
ještě nedokonale; bhlaf tu církev Boží w začátcích a tu-
diž i w boji s starými powěrami, s uewědomosti i s roz-
ličnými wássněmi.

Může býti, že snab král i o těchto dwou horlivých
a swatých mužích a o jejich zdárném působení w jiných
krajinách byl příznivé. správě nabhl a tudíž že si jich,
aneb podobných učitelů přál. Císař Michael tať sšlechet-
nou žádost nemohl oslyšeti, a tať neznal zbožnějších, hor-
livějších a i tomuto dílu schopnějších mužů nad Cyrilla
a Methoděje, kteří z domowa slovanského jazyka po-
wědomi jsouce, mohli nejlépe i Morawanům prospěti;
proto bez meškání je whzwal, aby se ku králi moraw-
skému odebrali. Na jaře r. 863 zawitali tedy tito
dwa blažowěstowé na Welehrad do Morawy, ne-
souce s sebou ostatky sv. Clementa a některé částky pře-
loženého písmá swatého. Král uwítal je srdečně, i za-
počali oba s welikou horlivosťi swaté dílo, rážíce horlivě
slovo Boží a konajíce nábožně služby Boží
w řeči slovanské. Chodili pať nejen po Morawě,
ale zacházeli i do whchodních Cech a s druhé strany na
Slovensko. Lid pať rozuměl dobře řeči jejich, an byla

starému našemu jazyku velmi podobna, a sv. bratři se také snadno některým zvláštností řeči slovanské na Moravě přiučili. I dali se také brzy do překládání písm a swatého a jiných potřebných bohoslužebných knih jako jsou částky z epístol, z ewangelii, ze starého zákona, zvlášť z proroků; podobně přeložili i žalmů a celé kněžské hodinky (breviář), jakož i missal, a některé zpěvy kostelní.

Půl pátá leta pracovali swatí bratři horlivě na této nové winici Páně; tu povolal je Římský papež Mikuláš I. do Říma, aby je osobně poznal a o apóstolském díle jejich dofonale zvěděl. Swatí naši apóstolové wdali se s ochotou na dalekou a tehdy velmi obtížnou pouť do Říma, a wzali ihned s sebou své učeníky, aby je w Římě na kněžství posvětití dali. Taktéž wzali s sebou ostatky sw. Klementa, mučenníka, prvního to nástupce Petrowa, aby je papeži odewzdali. Ubírali se Slowenskem, kde knížete Rocela nawštíwili a se u něho po nějaký čas zdrželi; na to ubírali se horami Štyrskými a Srajinou k městu Benátkám. Na této cestě na mnoha místech se zastawili a Slowanům tam bydlícím slovo Boží hlásali, spolu zakládajíce kaple a kostely ke cti sw. Klementa.

Anto kráčeji k Římu, zemřel papež Mikuláš. Následní nástupce jeho Hadrian II. neméně toužebně je očekával, i wšsel z úcty k ostatkům sw. Klementa našim bratřím w slavném průvodu wstříc r. 868, přijal je srdečně, přesvědčil se brzo o jejich prawověrnosti a horlivosti a wšswětil je oba za biskupy, aby mohli tím zdárněji w lidu slovanském započaté dílo konati.

Násled již roč na to dne 14. února r. 869 slonal

sw. Cyrill w Římě po dwacetiletých apóstolských pracech we 42. roce větu svého, a pochován jest tamtéž w chrámě sw. Klementa. *)

Po smrti milého bratra svého Cyrilla, obdržel sw. Methoděj, nyní již řádný biskup slowanských krajín na Moravě a na Slowensku (w Panonii), zvláštní přípis od papeže k moravskému králi Rostislawowi a k slowenskému knížeti Rocolowi, w němž jim Sabrian doswědčuje, že shledal blahoslaveného mudrce Konstantina i Methodia co muže dokonalé, rozumem a pravou wírou oswícené, a že z jejich díla nad míru potěšen, umínil si po dobrém věci rozvážení poslati do země jejich Methoda, jež i s učenitky wpswětil, aby po žádosti tamních národů, tento jim wplábal písma swatá w jazyku obecném i takéž čítal mši swatou a tenal křest, jakož jest mudrc Konstantin započal. Toho jen občeje při tom měl ssetřiti, aby při mši swaté nejdřív čítány byly epistoly a ewangelia w latině, a pak teprw jazykem slowanským. A doložil, že kdyby měl někdo pro tu věc knihy bohoslužebné haněti, má propadnouti soudu církewnímu. Tím také zřízena byla nowá provincie církewní morawsko-panonská, w níž sw. Methoděj co arcibiskup biskupowati počal tak, že krajiny tyto nepatřily již wíce k církewní správě arcibiskupa Solnohradského ani Basowského.

*) Karel IV. obdržel a w Swatowítském chrámu Páue w Praze uložil hořejší část pravého ramene sw. Cyrilla; ostatní část těla jeho ušla wšak dosud nalezena, ač hrob jeho nebáwno byl w Římě obdržet, neboť tělo apóstola nasseho se tam již uenacházelo.

Se spíšem tímto přišel sv. Methoděj nejprvé ku knížeti Rocolowi a zůstal tu déle u něho, an právě na Moravě válka zuřila. Po skončené válce vstoupil král moravský Svatopluk, nástupce Rostislavův, do přátelství spolků se sousedním knížetem českým Bořivojem a pojal sestru jeho za manželku, načež Methoděj byl od něho opět na Velehrad povolán právě v tom roce, když Rocol na Slovensku umřel (r. 874.)

Nyní tedy začal sv. Methoděj jakožto samostatný arcibiskup Velehradský zařizovati církevní správu své velké diecese v Moravě, v Panonii a Chorvatsku, staraje se vssude o rozšíření a upewnění víry Páně a o zavedení řádků a zákonů církevních. Takéž horlivě působil v Čechách po křtu knížete Bořivoje (r. 874.) a chotí jeho lidmích; zasedl pak v okolí kračovské, horlivě Krista hlásaje, a i v Bulharsku nebávně na víru obrácením dohlížel.

U prostřed tohoto činného a pohyblivého života pečoval Methoděj o dokončení překladu písma svatého a bohoslužebných knih, které již za živobytí Cyrilova částečně v slovanských jazycích přeměněny byly. Pomáhali mu při tom učenci jeho Klement (Bulhar), Naum, Angelar, Sáva a Gorazd (Moravan). Takéž sepsán byl v tu dobu překlad církevních zákonů a krátké životopisy nejslavnějších poustevníků. Služby Boží konány jsou vssudy v staroslovanském jazyku, vyhýmajíc pouze německé krajiny a dvůr krále Svatopluka, jenž si toho zřejmě u papeže vyžádal. Uvšak nemůžeme určit, konal-li Methoděj mši sv. a obřady dle řeckého (východního) nebo dle latinského (římského) způsobu, jelikož tomu i onomu vážné důvody svědčí. Slo-

wané owšem rozhobují se pro řecký obřad, ježto sw. apoštol Methoděj z Řecké církwe wyšel, kdežto Němci latinský obřad zastávají, poněwadž sw. bratři s Římem spojeni byli a z Říma co arcibiskupové wysláni jsou. Taktéž nelze na jisto rozhodnouti, zdali užíwali písma cyrilského nebo hlaholského, a které z obou písem sw. Cyrill sám utvořil. Nejvíce wšak staral se Methoděj o wpyučování a wzdělávání schopných učeníků, jichž aspoň sto wycwičil, aby po něm w díle apoštolském mezi Slowany pokračowali, a ustanowil z nich před smrtí swou Gorazda za nástupce swého.

Byl zbožný arcibiskup ještě jednou r. 880 w Římě u papeže Jana VIII., kdež potvrzení jeho za metropolitu morawského bylo opětováno; prawowěrnost jeho byla takéž opět uznána a schwálena, a řeč slowanská byla co obřadní Slovanům pojistěna. Na to wyswětil Methoděj r. 884. ještě kostel ke cti jm. Petra a Pawla w Brně, načež po dwa a dwacetileté práci mezi Slowany skončil w Pánu dne 6. dubna 885. a pochován jest slawně na Welehradě. Církew počila oba bratry biskupy wphlášením jich za swaté, a národ českoslowanský na Morawě ctí je od r. 1349 zaswěceným swátkem, dříve 9. března, nyní (od r. 1863) dne 5. čerence. *)

*) Zúmyslně wynechali jsme tuto wšedky nesnáze a třenice sw. Methoděje w apoštolském působení jeho, nechtíce jimi kaliti blažený dojem činnosti jeho na zbožné čtenáře, an by ku wzdělání jeho málo přispíwaly. Čtiwějšího odkazujeme: 1) k wýbornému kritickému životopisu Dr. Singla: *Geschichte der Slawenapostel* 1856 a 1861 we Widni. — 2) Štulce: *Život sw. Cyrilla a Methodia* 1857 w Brně. — 3) Dr. Bílého: *Dějiny sw. apoštolů slow.* 1863. w Praze. — 4) Dr. Würfla: *Život a působení sw. apoštolů slow.* 1863 w Praze.

§. 104. Obrácení Čechů na víru Kristovu za knížete
Bořivoje (r. 874.)

Křesťanství zasvitlo do Čech sice již před sw. Cyrilem a Methodějem. Jistý důkaz toho máme w starožitné básni „Záboj“ w Královském rukopise. O této písni wtrhlo již za času Karla Velikého, císaře německého, četné jeho vojsko do Čech pod vůdcem Ruděkem a chtělo tu wyhubiti pohanství a zaměstí křesťanství. Poráželi tu pohanským Čechům posvátné háje a bořili tu modly a zabráňovali jim nositi bohům obvyklé oběti. Ale předkové naši, jak wyrozumíváme z písne této, pochopovali ze všeho toho jen asi tolik, že jsou w cizí zemi nějací jiní bohové, než ti jejich domácí, kterým že se hlavně klaněti slusí. Zwítěžili sice w bitvě, porazivše vůdce Ruděka, ale po dvouleté válce poddali se konečně r. 806 smlouvou Němcům, slibivše jim roční poplatek 500 hřiven stříbra a 120 volů, — ale víru jejich (křesťanskou) přece nepřijali.

Teprw roku 845 okolo nového roku dalo se w nejkrutější tebdáž zimě 14 českých (a nikoli, jak se mnozí domýšleli, moravských) lechů (mocných wévodů čili náčelníků rodin) w Řezně na dvoře německého krále Rudwífa, syna Karlova, i se svou družinou pokřtiti. Uvšak podobá se pravdě, že toho neučinili z lásky k wíře Kristově, nýbrž z hmotného jen užitku a světských ohledů. Zsouce nejspíš ze západních Čech, uětko z krajiny Chebské, hledali nepochybně pomoci u německého krále w domácích rozepřích a wzdorech svých proti českému knížeti Hostiwitu; jinač by se mu byli nepoddali za maný, aniž by byli w nejkrutější zimě, jak wypravuje tebdější kroni-

lár, je křtem svým tak nepospíchali. A wšlutku hned následujícího roku wtrhl již král Rudwik s wojskem do Čech a wedl s Čechy po 30 let wálku. To aspoň wi je za jisto, že toto pokřestění 14 pánůw českých zůstalo w Čechách beze wšeho duchowního následku, čili že se o tom lid takřka ani ne dozvěděl. I nebočítáme se níže, že by byl po tomto roce nějaký misionář w Čechách wiru Páně hlásal, anebo že by byl některý německý biskup nějaký církevní obřad, na př. swěcení kostela, w Čechách wykonal. Taktéž jest věci nade wšsi pochybnost wywysšenou, že po onom křtu ani kníže Pražský, Hostiwit, tu křesťanské wíře nepřistoupil, aniž jeho lid wiru Kristowu za příkladem těchto lechů nepřijal, ač w zemi owšem několik křesťanů býti mohlo. Proto také nenáležel tehdaž Čechy ani dle církevního práwa, ani přiřknutím papežským nikterak Řezenskému biskupowu, leba žeby si byli chtěli tamější biskupové, awšsal bez platného důvodu, osobowati církevní wládu nad pohanskými ještě Čechy.

Uno i nástupce Hostiwitow, kníže Bořimoj, byl ještě pohanem, ač mu snad nebylo křesťanstwí docela neznámé, jelikož měl sestru svou prombanou za křesťanského knížete Swatopluka na Morawě (r. 871), a též při částých bojích se sousedy německými o křesťanské wíře jejich aspoň powrchně zwěděti mohl. Teprw r. 874 byl kníže Bořimoj na morawském Welehradě u knížete Swatopluka od slowaniského apostola sw. Methoděje slawně pokřten, načež jej kněz Pawel Raich do Čech doprovodil.

Tussíme wšsal, že přišel i sám sw. Method do Čech, aby tu kněžnu českou a Bořimojowu choť, Libmilu,

pořít. Nasvědčujel domnění tomuto apoštolská horli-
most i pastýřská opatrnost Methodějowa, jelikož se mohl
a musil nadíti, že když pořít kněžnu u vzdáleném sídle
jejím, lze mu bude pořítiti s ní i družinu její a mnohé
jiné osoby z poddanstva jejího. Mimo to založil po-
řtění Bořimoj nově, první kostel w Čechách na kni-
žecím sídle, Levém Hradci, u Roztok ke cti sw.
Klementa a tudíž bylo třeba, aby biskup tento kostel
i službám Božím vysvětil. Ano že skutečně sw. Me-
thoděj w Čechách byl a netoliko kostel na Levém Hradci
ale při té příležitosti i jiné právě vystavěné kostely vy-
světil, nasvědčuje ta pamětnost, že podle cest z Bele-
hradu na Levý Hradec vedoucí nacházejí se w Čechách
nejstarší kostely, které jsou právě ke cti sw. Klementa
posvěceny, jako w Litomyšli, w Králové Hradci, w Sad-
ské, na Vyšehradě a na Levém Hradci.

Knížete a kněžnu následowala zajisté brzy i většina
lidu českého, jelikož učenci a knězi Methodowi s pravou
apoštolskou horlivosťou a s nezisknou láskou i jazykem
srozumitelným sw. míru lidu jsou hlásali. Tak připadly
Čechy i morawskému arcibiskupstwu.

Spolu zavedli tu také slowanskou liturgii,
z níž se až do naší doby zbytky udržely. Nejstarší pa-
mátka této jest píseň „Gospodi pomiluj ny“ (Gospodine
ulituj nás), která nepochází-li zrewna od sw. apoštolů
našich, Cyrilla a Methoda, jistě z této doby pochází, an
již za časů sw. Wojtěcha mezi lidem zdomácněla. Druhá
památka pak jsou dwa hlaholité zlomky w Praze
r. 1855 nalezené, jež pocházejí z 10. století, a obsahují

krátké chvalo zpěvy na neděle a svátky a část passionových hodin. *)

Brzy po tom vystavěl kníže Bořivoj i druhý křesťanský kostel v Čechách, totiž ke cti Matky Boží, jenž v 13. století zanikl. Stál na hradě Pražském a nikoli před Těnem, nebo Těnský starobylý chrám připomíná se teprve v 12. století (r. 1135.) Konečně pak vystavěl i třetí křesťanský kostel ke cti sv. Klementa na Vyšehradě, staraje se tak až do své smrti o rozšíření a upewnění víry Páně v Čechách († 894.)

Podobně starali se i dva synové jeho Spytihněv a bratr jeho Vratislav s matkou svou jm. Vidmilou o víru Kristovu v zemi.

Než po smrti Svatooplukově († 894) obtrhli je Čechové pod Spytihněvem od říše Velkomoravské, a odebrali je k německému králi Arnulfovi do Řezna, žádajíce ochrany od něho. Spolu obřekli se i církevního svého spojení s Moravou a přidali se o své ujmě k diecesi biskupa Řezenského, což je mohlo tím spíše provésti, anť právě arcibiskupská stolice na Moravě uprázdněna byla. Od toho času i latinská liturgie vedlé původní slovanské v zemi se šířiti počínala, a nejdříve zavedena jest v chrámu Páně sv. Petra na hradě Budči, jež dal vystavěti Spytihněv. († 912). Nástupce jeho Vratislav († 926) vystavěl druhý kostel na hradě Pražském ke cti sv. Jiří, takéž s latinskou liturgií. Tak se liturgie staroslovanská a latinská vedlé sebe po dlouhý čas v Čechách udržovaly.

*) Zelený: O počátcích křesťanství v Čechách 1855 v Praze, a latiny přeložené do češtiny v Štulcově životě sv. Cyrilla a Methoda r. 1857 v Brně.

§. 105. Pokřtění Poláků, Rusů a Slovanů polabských.

Roku 965 wdal Boleslaw I., kníže český, bratr sw. Wáclawa, dceru swou Doubrawku za knížete polského Mečislawa, dosud pohana. Newěsta wšak hned při swém zasnoubení žádala na ženichu swém, aby přijal křesťanskou wíru, a w naději, že wšhowi přání jejimu, wzala hned mnoho českých duchowních s sebou do Polska. Skutečně již následujícího roku byl Mečislaw od českého kněze pokřtěn a na to se dala i weliká část lidu polského pokřtiti. Ano i ta událost, že si Poláci wyloupili tělo sw. Wojtěcha a w Sněžbně je slawně pohrobili, swědčí nejlépe, že rychle a upřímně přilnuli ku wíře Kristowě.

W tomtéž čase přijali i Rusové wíru křesťanskou přičiněním řeckých kněží z Cařihradu r. 988. Welký kníže Wladimír, chtěje se zasnoubiti s řeckou kněžnou Annou, slíbil jí, že přijme wíru křesťanskou. I dostal wšlutku slovu swému, a za příkladem jeho dalo se pokřtiti množství lidu w zemi. W 13. století působil tu blahodárně sw. Hyacint, mnich z řádu dominikánů, rodem šlechtic polský, jenž klášter w Kyjewě založil.

Jen Slované polabsští w nynějším Prusku, totiž Rutici a Bobrici, nepřijali wíru Kristowu až w 12. století, jelikož jim ji šasťti wéwodové nepřiměřeným spůsobem wnutiti chtěli, dbajíce wlastně jen o jejich politické podmanění. Tak stěžowali si na tyto Sasíky sami křesťanští misiónáři a froničáři, jako ctihodný Helmold, Adam Bremeňský a jiní. I nediwíme se tomu uitterať, že se tito polabsští Srbové proti misiónářům bouřili, po odchodu wéwodů saských kostely bořili a zaje se k po-

hanství navracovali; až pak v 11. století (od r. 1066) sv. Beno benediktin a misseňský biskup, přiučiv se dobře řeči jejich, během 20 let viru sv. řádně jim vložil a ji vesměs lidu do srdcí vštípl.

Z slo sv. Beno obtud apoštolem polabských Srbů Wejměs pak v oněch krajinách opanovala víra křesťanská teprve po pádu knížete Riklota (r. 1160) a po úplném podmanění lidu jeho, kdežto se Bodricové vlády své odřici musili a křesťanství přijali.

V.

Odtržení Řeků od Říma.

(Šisma či rozkol.)

§. 106. Příčiny a pohnutky roztržky této.

Veliká sice, ale nutná nehoda to byla pro velikou a mocnou říši Římskou v staré době, že tato říše za císaře Diokleciana (284—305) na dvě polovice, a sice na říši západní a východní, rozdělena jest. Ještě však větší ránu utrpěla tatáž říše za císaře Konstantina Velikého (323—337), když tento vystavěl na východě nové hlavní město, jež dle sebe městem Konstantinovým (Konstantinopolis — Cařihrad) nazval, a tam své sídlo přeložil. Tím dovršilo a ustálilo se úplné rozdělení této říše na dvě polovice, tak že v západní polovici byl hlavním městem Řím a hned po něm Milán; na východě však byl Cařihrad sídelním městem a vedlé něho Nikomedie.

Na počátku bylo toto přeložení sídla císařského z Říma do Cařihradu církví Páně velmi příhodné, jelikož císařové římskí, sídlice v křesťanském Cařihradě, nikterakž nepřetáželi rozmáhání a rozšiřování se křesťanské víry v Římě jiným zcela pohrouženým. Ale konečně ustodilo toto rozpoltění říše církví na východě i na západě.

Mnozí křesťanskí obyvatele na východě, majíce v Cařihradě svého císaře, přestávali hleděti na západ do Říma nejen v občanském ale i v církevním ohledu. Všude dělili se od západní církve svým řeckým jazykem; mimo to zákládali si velice na tom, že na východě Spasitel na svět přišel a že oni dříve poznali světlo víry jeho, nežli křesťanství lidem na západě. Proto přáli si mnozí i v ohledu církevním, aby měli v Cařihradě vedle císařského trůnu i nejvyššího biskupa církve své. Ale až do toho času itál arcibiskup Cařihradský dle důstojnosti své na čtvrtém místě mezi patriarchy církevními, jelikož byl Římský biskup čili papež vždy prvním a nejvyšším, a po něm následovali patriarchové Alexandrinský, Antiochenský a Jeruzalémský. S hleděti tedy patriarchové Cařihradští získati sobě nyní aspoň větší cti a většího lesku, jelikož zaujímali arcibiskupskou stolicí v sídle císařském. Tuto snahu poznali ovšem Římskí papežové hned z počátku, ale poňub jednalo se jen o lichou zevnitřní a osobní čest, nepřetáželi oňem. Všude to nemadilo církevní právo-
mocnosti papežově, jelikož Cařihradští patriarchové vsude uznávali Římského papeže za nejvyšší hlavu církve, jakž to vidíme z jejich chování se na všeobecných sněmích církevních, vždyť uznávali patriarchové Cařihradští i vbroť stolicí Římské ve sporech o víře, přijímali

rozsudky její w právních rozepřích a podrobowali se i trestům od papežů jim uloženým.

Alle brzy počali Cařihradští patriarchové fromě cti i wětšší práwomocnost sobě osobowati, čemuž owšem odpírali zřejmě a rázně papežowé Římští. Tak již na druhém obecném sněmě církewním w Cařihradě r. 381 usneshli se biskupové wýchodní, že patriarcha Cařihradský má býti po Římském biskupu prvním hodnostářem w církwi a na wýchodě nejwýšším biskupem, powýšseným nade wšech patriarchy, jelikož je Cařihrad nowým Římem. Ale papež Damas zatwřhl usnesení toto, jelikož odporowalo božawádnímu řádu a pořádku w církwi, aniž je šrownáwalo s podáním a ustanowením apostolským. — Podobně přirklí wýchodní biskupové na obecném sněmu w Chalcedoně r. 451 w nepřítomnosti papežských wyslanců Cařihradskému patriarchowi práwo, aby místo papeže rozhodoval na wýchodě w rozepřích mezi biskupy a arcibiskupy, a aby mohl sám arcibiskupy wýchodní šwetiti. Ano konečně prohlásili ho za rowného Římskému papeži, a špirajíce se o důwody liché a bludné, ustanowili w článku 28. takto: „Práwem obdarili otcowé stolici štarého Říma wšsádami, poněwadž šiblo jest císařowo; s tímtež úmyslem přepustilo 150 bohumilých biskupů nejšwětější stolici nowého Říma (Cařihradskému patriarchowi) tytéž wšsady, neboť šlussno jest, aby město, jenž nyní jest šiblem císařowým, se štarým Římem stejnou přednost mělo, a taktéž w církewních wěcech počtěno a wyznaMENáno bylo, šsouc po Římu druhé we wážnosti.“ — Ale hned druhého dne opřeli je tomuto wšrofu wšslanci papeže Řwa I.; a potom i papež, řdyž se byli

sněmowníci k němu o potvrzení sněmu obrátili, toto usnesení zawrhli.

Z zachtělo se také ctižádostivým patriarchům Cařihradským významného jména, jež by vyhovšsenost jejich dostatečně wyznačovalo. Z té příčiny již v 5. století přikládali si někteří z nich titul všeobecných patriarchů, i sám císař Justinian v šestém století uazývá je arcibiskupů císařského města a všeobecné patriarchů, chtěje je takto před jinými poctiti. Ku konci šestého století nastoupil patriarcha Jan Sezinator (poštitel) na arcibiskupskou stolicí v Cařihradě, chtěl právě řečeného titulu na budoucí čas pobržeti; proto dal je takto veřejně na sněmu Cařihradském r. 588 nazýwati a začal se také tak podpisowati. Z opřeli se této nowotě různé papežové Řimští, zvláště Řehoř Veliký, a wyjednawali o tomto názvu s patriarchou i s císařem. Císař sice patriarchovi zapověděl tohoto názvu užívati, awššak Cařihradští patriarchové wzbor všemu tehdejšímu odporu nepřestali je tak podpisowati a až podnes je tak podpisují. V rozjitřenosti své zamýšleli ctižádostiví patriarchové Cařihradští, jak by Římu mohli nějaký poslesek co do článků wíry i mravů anebo církevní lázně wytklati. S tímto zámyslem šwolali do Cařihradu do paláce císařského církevní sněm r. 692, trullaní, též pěti=šestý nazwaný, jelikož měl tento sněm doplniti poslední všeobecný církevní sněm (pátý a šestý), kterým prý jen o člancích wíry jednal, obhcejší i lázně církevní si newššimaje. Sněmowníci se tu v dosti krátké době usnesli na více než 200 nařízení, jež owšem nemohl papež uznati, jelikož některá z těchto nařízení záwadná byla a zřejmě proti římské církvi čelila. Tak hned

na počátku vypládali, že prý křest od kacíře udělený je neplatný, a zastávali mylné toto učení jen proto, že je před časů Římský papež zavrhl; dále zastávali opět přednost a důstojnost Římského patriarchy, jak se o tom již v Chalcedoně vyslovili. Takéž změnili dosavadní obvyčej a zákon církevní o bezžerství kněží a jáhnů, jak jej jmenovitě na západě hájili, a tím učinili v zevnitřním životě obou těchto církví první viditelný rozdí, který až dosavad trvá. Kromě toho brojili proti římské církvi, že prý v postní sobotě půst zachovává, mají zarbousšených zvířat požívatí domoluje a Krista Pána v podobě beránka zobrazovati připouští. Řeží na bílém dni, že to byly samé věci, jež o porušenosti věr Páně ušterat nesmědčí, a jen proto se umádel, aby Řekové mohli zdánlivě dokázati, že, jak pravili, kázeň v církvi římské klesla a aby mohli proti Římu vystupovati.

Zatím utrpěla jednota církeve novou a hlubokou ránu, když vypukl ve východní církvi blouhý boj o úctě obrazů (viz §. 94—96.), v nichž se již i lid zúčastnil. Neboť ač nerozumné a bludné náhledy o takovýchto věcech podobně jiným kacířstvím vždy pomíuuly, jakmile církev za předsednictví papežova na sněmích k rozhodnutí společnému je byla sessla, přece vždy po jobě stopy jednotě církevní sstoblivé pozůstávaly.

Z nastřtla je brzy na to Řekům vhodná záminka, kterouž svůj odpor proti spojení s Římem omloovali a ušrhvali. Když se totiž řečtí císařové nestarali ani sami ani strze své vladaře o země vlastné a o hlavní město Řím, ač Longobardové dobhli již hořeních Wlach a neustále i na Řím doráželi: tu si Římští pa-

pežové ve své nesnázi za ochrance zvolili franského vladaře Pipina, který jim také skutečné přišel ku pomoci a Lombardy si podmanil r. 754. S výmlouvou se Řekové, že prý Římskému papeži podrobiti se nemohou, jelikož prý je sám sevřen nezbednými národy totiž Longobardy, kteří na něj dorážejí.

A když Pipin král podrobil si takto Longobardy, a věnoval nabýtou zem s všicknými městy zvláštní listinou, kterouž na hrob sv. Petra uložil, stolici papežské: tu vypukla znova zášť řeckého císaře proti Římu. Císař žádal postoupení dobýtých krajín, ale Pipin slavně dohládal, že neproléval s lidem svým krev ku prospěchu Řeků, ale z úcty pro svatého Petra.

Zeští více vyřáť zanemřel řecký císař proti papeži, když Pipinův syn, Karel Veliký, bouřící se Longobardy opět byl položil, a dar, kterýž otec jeho byl stolici Římské učinil, značně rozmnožil. Nejvíce pak vzplanul hněv císařův r. 800. Tehdy se totiž v Římě spikla jistá strana nespokojenců proti papeži Pavu III., a on požádal opět o pomoc krále franského, Karla Velikého. Karel k tomuto výzvání přišel, zjednal brzy pokoj v městě a papež z wděčnosti prohlásil ho o vánočních svátcích v chrámu římském za císaře Římského, postaviv mu zlatou korunu na hlavu a pomazav ho sv. olejem. Tím bylo opět obnoveny starobávné císařství Římské.

Od toho času již úplný rozkol (roztržka) mezi církví východní a římskou nastal, an přáli si toho jak patriarchové Cařihradští a císařové řečtí, tak i duchovenstvo východní a od něho smedený lid. Neboť od té doby, co se východní ríše od západní odtřhla a co král Franků stal je císařem římským, hleděli oba císařové olem ne-

přátelským na sebe, a patriarchové Cařihradští používali jejich řetevnosti k tomu, aby je císař Řecký z právomocnosti Římského papeže, jakož si toho již dávno byli žádali, vymanil a samostatnými východními papeži učinil. Nescházelo leč jen ještě odvážlivého muže na stoličce arcibiskupské v Cařihradě, aby žádoval tuto různě projevil a věc opatrně provedl. Neboť těchto světských událostí se nemohlo za důvod k církevnímu odpadnutí použiti; musila tudíž jiná zástěra rozkolu, a sice z duchovního života vyhledána býti, i musila pravověrnost Římského papeže a učení apoštolské stolice i celé západní církve v podezření uvedeno, a tím odtrhnutí je církve řecké před světem ospravedlněno býti. Muž, jakéhož ony nekalé jinak východní církve potřebovaly, vyskytnul se skutečně v 9. století; byl to patriarcha Cařihradský Focius, a páku, kterouž k odštěpení tomu našadil, poskytl mu učení o Duchu svatém.

§. 107. Učení o Duchu Svatém.

Již na druhém obecném církevním sněmě v Cařihradě r. 381 slavně se ohradili shromáždění biskupové proti myšlnému učení Macedoniowu a usnesli se na tom článku věry, že je Duch svatý Bůh, stejný s Otcem a Synem bytostí a přirozeností, čili rovný Otci i Synu; i přidal k tomu slova Páně ze sw. Jana (15, 26.), že Duch svatý od Otce pochází a že tedy není nikoliv od Syna stvořen. Slova tato přijata jsou tehdy i do Nicejského vyznání věry. Jelikož však někteří křesťané z tohoto biblického přídavku chtěli souditi, že by Duch svatý snad nepocházel také od Syna, ač se tak v církvi tehdyž vůbec učilo, a žádný o tom nepochy-

bowal: domozowali wšslowně swatí cirkewní Otcové jako sw. Chryl Alexandrinský a sw. Basíl na wýchodě, sw. Ambrož, sw. Augustin a sw. Lew Veliký na západě, že toto učení jest učení Kristem zjemené i pobáním apóstolským stvorené, že totiž Duch swatý od Syna rovně jako od Otce pochází. Přidawel tento pak poznenáhla wkládali wěřící sami do Nicejského wyznání wíry, nejdřív na západě, totiž we Španělich w 6. století, pak we Francouzích a w Němcích w 8. století.

Když nápotom okolo roku 800 obrazoborci řečti článek, že wchází Duch swatý také od Syna, w pochýbnost bráti počali, přidal papež Leo III. na mnohé prosby franských biskupů, k slowům we wyznání wíry obsaženým, že totiž Duch swatý wchází od Otce, též ta slowa: i od Syna. A proto se i jem tam na wýchodě, jako w klášterích Jerusalemských „Kredo“ při mši swaté nyní i s tímto přidawkem zpíwalo. Teprw později zpíwalo se tak i w Římě; nebo wíme, že za časů sw. Chrylla a Methoděje (okolo r. 863) ještě w Římě přidawel ten nezpíwali, ač w Němcích a na západě wšbec to již činili. Ale Řekové a zvláště patriarchové wchodní horšili se nad tímto přidawkem, stěžujice si na římskou cirkew, že prý si dowoluje bez ustanowení a nařízení wšseobecných sněmů cirkewních přidawati příměšky k cirkewnímu wyznání wíry, kteréž pochází z Nicejského (r. 325) a z prvního Konstantinopolského sněmu (r. 381.) a že takowéto porušené wyznání wíry i při službách Božích zpíwati dowoluje. Ale západní křesťané za císaře Karla Velikého (okolo r. 800) bránili se proti takowému nařknutí, jakoby snab něco nowého nebo posud w církwi neznámého zawáděli, odwolawajice se nejen k učení

svatých Otců z prvnějších století, ale i přímo z písmu svatému, kde Pán Ježíš výslovně o Duchu svatém praví: „Kterého posle Dtec ve jměnu mém“ (Jan, 14, 26.) a hned zase: „Kteréhož já poslu Vám od Otce“ (Jan 15, 26.) Též se opírali o slova sv. Pavla v listu ke Galatským (4, 6.): „Poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce naše.“ A že se tak a nejinať vždy v církvi věřilo, dokazovali též z uznání Athanasianského, jež aspoň 200 let před Karlem Velikým v církvi známo bylo a kdež se výslovně praví: „Duch svatý jest od Otce a Syna, nikoli učiněn nebo stvořen, čili zplozen, ale pocházející.“ —

§. 108. Fotius proti patriarchovi Cařihradskému, sv. Ignáci r. 857. Počátek roztržky. *)

Roku 842 zemřel řecký císař Theofil, zanechav čtrletého syna, Michala III., za nástupce svého na trůně. Bratr jeho jmenem Bardas měl jakožto strýc a poručník s ovdovělou císařovnou zatím vykonávati vládu. Ale mladý Michael připravil se rozpuštěným životem o sílu a zdraví tělesné i duševní, a ctižádostivý strýc Bardas podporoval ho v rozkošnictví, jen aby sám vládnouti mohl. Ano vždyť sám také zapubil od sebe svou řádnou manželku, a pojal manželku syna svého. Takéž mladému císařowici dal po boť bohaprázdné společníky, kteří z wíry a z svatých obřadů úsměšky si dělali, na patriarchu a biskupy si hráli a přestrojeni

*) Gromel: Fergeuröther: Photius, sein Leben und seine Schriften. 1867 v Řezně, 2 díly (z pramenů).

jsouce w oběw církewní w paláci i po ulicích pohorššlivé příwodby si dowolowali. Tomu owšsem snažila se matka Theodora s dvěma dcerama swěma přítrž učiniti, — ale Bardas se wynasnažil, aby císařowu matku a dcery její uzavřel we zděch klášterních a aby ani prostopášnému císaři ani jemu w ničem již wíce přefážeti nemohly.

Než nejwětšší přefážkou byl Bardasowi sw. Ignác, patriarcha Cařihradský, jenž r. 846 jednohlasně od duchowenstwa i lidu wywolen byw, blahodárně tu po deset let již působil.

Ignác byl synem býwalého císaře řeckého Michaela Rhangabe, jehož r. 813 s mládý swrhli, a wynikal w kláštere učenošti, pobožnošti i církewní horliwošti.

Patriarchowé Cařihradští namýšli sice mlčeti i nepravostí dworu řeckého, ale přísný Ignác obral si za wzor slawného předchůdce swého, sw. Jana Zlatouštěho. I nepřiwolil nikterak, aby císařowua s dcerami swěmi přijata byla do některého kláštera, ač Bardas wšsemi prostředky se toho u něho domáhal. A když Bardas nechtěl i napomenutí patriarchowu propuštiti cizoložnou newěstu swou, vyhrožowal mu, že ho nepřipustí i sw. přijímání; a když o slawnošti zjewení Páně wšntku byl přissel do chrámu, chtěje i stolu Páně přikročiti, zamézil mu sw. Ignác cestu, a odepřel mu těla Páně, nebbaje inče, kteréhož byl na něj wytasil, a před nimž Ignáce přítomní přátelé jeho chránili.

Bardas wře pomstou počal strojiti piske, aby Ignác z stolice swé byl sesazen, a wilný císař spojil se se strhcem swým i odstranění nepodajného arcibiskupa, jehož za přepjatého pobožnůstkaře a nemoudrého horlitele wyhlassowali. S nim pak přidali se ještě proti patriarchowi

oficiální odpůrcové obrazů, jež tu na dvoře císařském z dob přebesslého císaře zůstali, neboť jak jsme již slyšeli, císařovna Theobora se teprve po smrti císařského manžela svého obrazů ujala a dlouholeté nepokoje obrazoborců ufončila r. 842 (viz §. 96).

Nejprvé obviněn byl sv. Ignác z velezrádby, jelikož prý se spolčil s jakýmsi potřeštěncem Gebeonem, který vyváděje se za syna zemřelého císaře, nároky k vládně míti pravil. Někteří nespokojenci aneb lehkoměrní ssilenci mu skutečně stranili, až pak císař dal ho zajmouti a odpraviti. Sv. Ignác, ač takového ssílené počínání jemu nanejvýš odporné bylo, byl nicméně co spoluvinník na jeden ostrov do vyhnanství dán, a císař posílal tam své vyslance stavu sslechtického i duchovního, kteří Ignáce přemluvíti měli, aby se své wznesené důstojnosti wzdal, a když to Ignác nijakž učiniti nechtěl, násilně byl od císaře sfazen; na stolicí jeho došel pak Focius (r. 857.)

Focius pocházel z sslechtického rodu a byl dříve setníkem stráže císařské, též císařským podkoním, potom prvním písařem čili tajemníkem císařovým. Byl ducha dosti učeného, byl i oblíben u dwora, — avšak vyničitelské hrdoosti a ctizádoosti, při tom byl povahy lživé a ve svém jednání nestálý. S nebyl ani údem duchovního stavu, a jsa křesťancem ani do duchovního stavu dle zákonů církevních přijat býti nesměl, a předce učiněn jest během sšesti dní mnichem, ano bez kněžství wšswěcen byl od jednoho z církve wyloučeného arcibiskupa na biskupství. Císař pak donutil biskupů, aby ho uznali, a tito žádali od Focia aspoň písemní swědectví, že bude s Ignácem dobře, ano jako s otcem zacházeti. Na to Barbaš poslal s dorozuměním Fociovým nové posly k vyhnanému

Ignácovi, aby ťe tento nyní již odřekl řvého řtolce biskupřtého; avřřak Ignáce nepohnulř ani řlibř, ani řžalář, ani olomř, ani řhlad, aby ťe wřzdař wřneřřeného řřadu řvého.

Těž někteři biskupové wěrně při Ignácovi wřtrwali wřdor wřřem nátistům, kterěž od cířařřtého dwora utrřpěli. Ř jeřřli ťe tito Ignácovi wěrní mužové na řněm w Ťařihradě a řejadili Ťocia ře řtolice arcibiskupřřtė, nad to i wřploučili ho ř cirkwe. Ale cířař ř Ťociem donutili je ř odwolání a jenom řět ř nich nezřměnilo wřřofu řvého, řačěž je cířař řejadil, řžalářowal a řonečně ře řemě wřpoměděl. Řřtatni teby uznali Ťocia řa řádného biskupa, a cířař ř Ťociem řejadili na to na malém řřezdu w Ťařihradě řw. Ignáce ř patriarchatu Ťařihradřřtého, jelikoř řřh nezákonnitě byl wřwolen a wřřwěcen a jelikoř ře w řpiřnutí proti cířaři byl řúčastnil.

Avřřak tu ozwal ře řid proti Ťociowi, řádaje řvého řádného biskupa Ignáce nazpět. Ale cířař řleděl řid uchlácholiti a uradil ře ř Ťociem, ře budou řádati w Řimě u papeře o potwřzení Ťociowo. Ředen ře řřřřci cířařowřř wřpřawen byl ře řřwostňňni darř ř papeři Mikulášři I. Ř přineřl tam řřimou zpráwu, ře řw. Ignác řobrowolně pro řvé řtáři ře řoděřowal, a ře w řlášřtėř řivot řwřj řokončiti ři přeje. Biskupové, kteři cířařřtého prince na této ceřtě promázeli, přineřli tež papeři řiř patriarchy Ťocia, w němž řřtimě udáwal, ře byl ř dűřřtojnosti řvé donuceu a ře řen nerad přijal od Ignáce řobrowolně opuřřřtenou řtolici.

Papeř přetwřpen neočekařwanřm odstoupenim patriarchy Ignáce a nemile řojat řřřřřm nezákonnitřm wřřwěcenim Ťociowřm, ředűwěřowal celé ře řodivně udař

losti, a proto nařídil, aby ta věc w Cařihradě na společném sněmu a u přítomnosti papežských vyslanců řádně vyšetřena byla.

Již na cestě do Cařihradu snažili se jednatele císařovi i Fociovi poslati papežské peníze a dary poruffiti a své věci získati; a když pak poslanci do Cařihradu přibyli, pilně stráženi jsou w paláci císařském po tři měsíce, aby s nikým scházeti a raditi se nemohli; konečně rozličným způsobem přemlouvání a nucení jsou, aby Focia uznali a Ignáce zamrhli. Tak mnohým potušením, kteréž úlisnost, lest i násilí nastrojili, skutečně poblehli po blouhém zdražení, a přimrhli se k straně Ignácovi nepřiznivé. W roce 861 byl veřejný a rozhodný soud zahájen, ku kterémuž se biskupové dostaviti musili, jelikož jim násilí hrozilo. Sw. Ignác byl k tomuto soudu pohán a seděl co obžalovaný na dřevěné stoličce před poradní síní; 72 podplacených svědků přísahalo, že byl nezákonným způsobem za biskupa zvolen. Ignác odmítal se uwinný Ignác k papeži; však výbor tomu sesazen byl a na znamení sesazení jeho byl s něho biskupský církvní oděv strhán. Jelikož vyslanci papežští nepozdvihovali proti tomuto jednání svého hlasu, odsouzený patriarcha činil jim w citu své newinnosti trpké ohcítky, ale tito otlamáni a oslepeni jsouce, omlouvali se, že právě tak sluší se podvoliti vůli císařově. Ignáci nepřátelé Ignácovi, aby sw. patriarcha toto sesazení své vlastní rukou podepsal; což když učiniti nechtěl, násilně chopivše jeho ruku, napsali rukou tou na listině písmo w ten smysl: „Já Ignác, nehodný patriarcha Cařihradský, uznávám tímto, že jsem bez hlasování a bez volby kněžstva i libu na tuto stoličce nastoupil.“ —

Alle zatím dověděl se papež o neshodnaném podvodu tomto. A proto newěřil ani legátům svým, ani listům císařovu a Fociovu, kteréž poslové jemu přinesli, nýbrž svolal biskupy církve římské, a vyložil jim celou věc, stvrhl a vobcoval nejprv své vyslance, a rozeslal okružní list biskupům vřchodním a spolu kárávé listy císaři a Fociovi, a když tito neuposlechli, sesadil Focia a vyloučil jej z církve r. 863.

Než císař i Focius chtěli se za to papeži pomstiti. Předkem poslal císař hanlivý list papeži, aby odvolal, co byl vyřkl; ale Mikoláš neohroženě odpověděl, nespálili tento list císař sám, že vobcuje vsedky ty z církve, kteří mu k tomu rabili, a že rozkláje sám na synodě římské, aby onen nedůstojný list byl veřejně spálen. Focius pak svolal několik biskupů jemu stranících, a na sněmu tom obwinil římskou církev z rozličných bludů, načež odvážil se dokonce papeže sesaditi a z církve vyloučiti, r. 867. Dvssem podepsalo jenom 21 biskupů obsouzení toto; ale Focius připsal k tomu vlastní rukou přes tisíc podpisů biskupů, kněží, jáhnů a sšlechticů sobě oddaných, kteří z většší části ani o tomto sjezdu newěděli.

Na to rozeslal Focius vřchodním třem patriarchům a biskupům okružní list, kdež vytkl západní (římské) církvi vsedky bludy, jichž jí na onom sjezdu byl vyčítal. Nejprvé prý porussila vřznání wřh, jeliž do něho přibala ilowa, že Duch swatý i od Syna vychází; wedlé toho upíral římské stolici nějakou přednost před ostatními biskupy, dokládaje, že se papež mhlí, pakli přednost svou od Krista Pána a nikoli od císařů odvozuje; wždýť prý příslussí podobná přednost

i Cařihradskému patriarchovi, an se také w hlavním městě říše nachází. Takéž vytkl Focius latinské církvi, že i w sobotu půst přikazuje, za to pak čtyřicetibenní půst o týden zkracuje a mlelo se jím i w postní dni požíwati dovoluje; při tom prý zabráňuje při mši sw. užíwati kvašeného chleba a zakazuje kněžím, aby patně břmowali a do stavu manželického wstoupali. Na konec pak přidal i několik až příliš maličerných, ba zcela nepodstatných výčitek, jako: že kněží římské mouši nositi nesmějí a o weliknoci beránka obětují; že sw. křížmo z vody dělají a že jáhny bez kněžství na biskupy světi.

Než nepochobil dobře Focius je lži a klamem jím, neboť patriarchové výchobu důrazně obražovali je proti padělauým podpisům svým, kterými Focius onen, proti papeži čelící, spis byl potvrdil, na to je odvolávajice, že jnému ani přítomni nebýli, ano vytkali Fociovi, že prý místo nich si pozval na ten jjezd jaracenské kupy, kteří pak s ním hlasovali i jmena jejich podepsali; hlavně pak dohládali, že nikdy a nikterak neužívají Focia za nejvyššího výchobního patriarchu, a konečně ho vyhobovali i z církve. —

Anoť se tak bálo, nastoupil na trůn jiný císař, jménem Basilius r. 867. Ten pak Focia s patriarchatu swrhl a w klášteře zavřiti dal, spolu hned řádného patriarchu Ignáce po desítiletém vyhnanství nazpět na itolici arcibiskupskou dosadil, ovšem jen z té příčiny, aby messel w smír s Římem a aby lid svým arcibiskupu Ignáci vůbec oddaný, upokojil. — A poněwadž asi 300 biskupů ob Focia dosazených měli nyní postoupiti místa swá dřívějšími ob Focia sesazeným biskupům a zdráhali

se podrobiti se patriarchowi Ignácowi: slawně obnovil papež Hadrian II. seřazení a whobcomání Ťociowo, dal spáliti veřejně usnesení Ťociowa sboru a nabízel přitvržencům Ťociowým wolný návrat do církve, pakli se řádného patriarchy Ignáce přidrží. Wěc tato whrownala se konečně na sněm následnjícím.

§. 109. Osmý všeobecný sněm církwní w Cařihradě.
(IV.) r. 869.

Byl již stvrchowaný čas, aby celá církev poradila se o ulončení stvrchu řečené roztržky; na whchodě mělo se státi narowuání s oněmi 300 biskupy, kteří Ťociowi stranili, na západě pak měla se opět veřejně wyslowiti přednost Římské stolice před patriarchou Cařihradským. Sám císař žádal papeže, aby byl sněm odbýwán w Cařihradě, a aby tam papež své zástupce odeslal. Na podzim r. 869 jessel se wslutku sněm. Wedle papežských plnomocníků jeděl hned patriarcha Ignác, pak zástupcowé ostatních tří patriarchů whchodních. Nejprwé whchodním biskupům za powinnost jest uloženo, aby odřekli se Ťocia a wsech krotů i bludů jeho, což kdýž se stalo, přijati jsou zase do církve. Ťocius byl také donucen, aby se dostawil, ale neodpowídal k otázkám sněmujících otců, leda některými whroky písmá swatého. S whjádřil se před císařem přítomným, že jediné císaři a nikoli papežským wyslancům míni odpowídati, načež podtwržené podpisy od něho proti papeži veřejně spáleny jsou, a on byl pro zpáchaný zločin po tehdejsším církwním zákonu dožiwotně z církve whploučen. We swém rozsudku whjádřil se sněm w tato slowa: „Ťocius myslí jinak a

mluví jinak a brží se lži; co mluví, je dobré, ale zlé koná, a umí tak libi klamati, jako nikdo před ním nebo wedl, ani po něm kdo dovede.“ — Na to přednost Římského biskupa jakožto nástupce sv. Petra byla slavně prohlášena a obe všeck uznána. Když pak vsselité usnesení sněmovní ob přítomných 102 biskupův podepsáno jest, byly jednota a pokoj aspoň na oči opět v církvi zavedeny.

Na neštěstí přišli k císaři řeckému právě tehdaž vyslanci z Bulhar, kteří císaře opět zviklali. Vtečení vyslanci se totiž ve veřejné schůzi s císařem před papěžskými legaty a před wýchodními patriarchy tážali, komu národ Bulharský v církevním ohledu přináleží, zdali stolici Římské nebo Cařihradské. Římsští vyslanci twrdili, že Bulharové patří bezprostředně pod správu římské církve, jelikož král bulharský je wším lidem swými stolicí sv. Petra se podrobil a též biskupy a kněze po své žádosti z Říma obdržel. Naproti tomu wýchodní zástupcové čítali Bulhary k církvi wýchodní, jelikož národ ten pod císařskou vládu řeckou patří a hned první své kněze z řecké církve obdržel. Císař očeláwaje welikých prospěchů politických z toho, když Bulhary Cařihradské církvi připadnou, přidal je k tomuto druhému mínění a staral se, aby brzy poslán byl řecký biskup do Bulhar, načež latinskí kněži obtud wptlačeni jsou. V Římě pošliábali toto jednání za urážku swých práv — a roztržka na nowo se strojila.

Právě, když se o té věci wjednáwalo, r. 878 zemřel patriarcha Cařihradský Ignác, a rozkol byl dobedlán tím, že císař opět Focia na Cařihradskou arcibiskupskou stolicí dosadil. Focius totiž záli-

chtěl císaři tím, že učeným způsobem původ jeho od-
vobil od vznesené něčty panowawssí rodiny, jež prý
časem schubla, a že tudíž owssem předešlý císař Basiliowi
žádnou zvláštní milost nepročázel, když jej, potomka trá-
lowského rodu, za spoluwládce powolal. I byl Focius za
wychowatele císařských dětí powolán a prvním rádcem
císařským učiněn. Císař se nadál, že ho z wděčnosti
bude proti papeži ohledně Bulharůw podporowati, a
štaral se tedy wssemi prostředky, aby Focius w Řími
byl potwrzen. Papež tehdejší, Jan VIII., nepřekwapil
je, aniž se dal úlisnou řečí otlamati, maje před očima
znowa hrozící roztržku církwe a boje se, aby rozhodným
odporem nowé boje neprowolal, zvolil cestu mírného
wshjednávání. — Chtěl tudíž Focia opět do církwe při-
jmouti, pakli jen tento veřejně před sněmem chybby své
wyzná a je odwolá, pakli Bulharý Římské stolici ponechá,
a pakli biskupy od patriarchy Ignáce ustanowené w úra-
dech jejich strpí.

Alle Isthý Focius položil r. 879 welký sněm bi-
skupůw do Cařihradu, na němž wůči 380 biskupůw wi-
tězství nad papežem podwodným opět způsobem slawil.
Zfalšowal totiž připsi papežůw, wyneschat wssedko, co
proti němu (Fociowi) w něm stálo; též wepsal wsseliké
chwály o sobě a přidal do něho zawržení osmého obec-
ného sněmu z r. 869., jakoby zawržení to od papeže w-
cházel. Na to postawil se takřka na roweň s Římským
biskupem, ohlásil, že každého, kdož by jej neuznal, z církwe
wshosti, a toho, kdož wyznání wíry nějakým přidawkem
(o wycházení Ducha sw. i od Syna) porussil, že do klatby
uwrhne. Na to přítomní biskupové wshlásili Focia za

patriarchu a prohlásili tento sjezd biskupský za všeobecný církevní sněm.

Papež, jak mile se o tomto podvodu dozvěděl, poslal do Cařihradu svého vyslance, aby usnešení tohoto sboru za neplatná prohlásil, začejž legát po celých měsících císaře uvězněn byl. S vyobcował papež na novo Fotia z církve, a nový císař Lew VI. r. 886 donutil Fotia k odstoupení. Dal totiž v kostele přečísti seznam zločinů jeho, prohlásil ho za sesazeného a zavřel ho do kláštera, kdež po pěti letech zemřel (r. 891).

Tím byla neblahá bouře sice ukonejšena — ale roztržka od Fotia začatá nezacelila se nikdy více, ano — brž čekala jen na novou příležitost, aby boje znova vypukly a ještě větší rozkol způsobily.

§. 110. Patriarcha Michael Cerularius r. 1054.

Dokonaná roztržka.

V jedenáctém století zplanula na novo dlouho doutnající zášť východních patriarchův proti Římu. Patriarcha Cařihradský, Cerular (1043—1059), byl muž veze vši hlubší bohoslovecské učenosti a však nad míru ctižádostivý. S spojil se s arcibiskupem bulharským, aby neodvislost svou od nadvlády papežské provedl. Pohnulo ho k tomu hlavně vyjednávání papeže Lva IX. s císařem řeckým k tomu směřující, aby císař zarazil šíření se Normanů v jižní Itálii. Patriarcha se obával, že by, pakli se tito dva shodnou, mohl přijíti o svou domnělou neodvislost od Říma. Proto poslal r. 1053 jednomu biskupu v jižní části Wlach, řečím podrobené,

list, w němž horlil proti některým novým zlořádům, jichž Jocius ještě Římu byl netvořil. Užívají prý křesťané západní církve při mši sv. netvasseného chleba, což prý způsobem židovským páčuje, též prý za postrm brávají křesťané zvířecí, ano i masa zvířat ubávených a zassrcených, což zase odpovídá zvyku pohanskému. List Cerularův o tom jeduajici dostal se w skutku, jak si Cerular přál, až do rukou papežových, a papež whcittu tyto důstojně whvrátil, spolu wssať patriarchowu domlouwal, že nedovoluje západním kněžím na whchodě latinských obřadů užíwati, a že jim kostely zamírá, kdežto řeční kněží i mnissi beze wssí překážky w Římě mši sv. dle obřadů swých konávají. Později pak odeslal papež Cerularowu zvláštním poselstwím nový důraznější spis, w němž ho kárá, že se stále amssať bezprávně wseobec-
ným patriarchou nazývá, a whchodní patriarchy sobě podobiti hledí. Kardinál Humbert, jenž byl w čele tohoto poselstwu, přidal pak k tomu swůj spis „rozmluvu Řeka s Latinikem,“ kdež Řekům některé zlořady whtkal, zejména, že křesť děti až na osmý den odkládají, ano pokřtěné od latinských kněží znovu křtiti přikazují. Ale patriarcha nechťel s poslanci papežovými ani mluwiti ani wyjednáwati, načež Tito položili před duchowenstwem a lidem na oltář w hlavním chrámě Syna Božeho odpověď na whcittu Cerularowu, a whloučili ho z církve r. 1054. Když pak nawrátili se do Říma, uražený patriarcha zase whhostil poslance i papeže z církve a obwinoval církev z rozličných bludů, které chťel wh-
whsslenými aneb malichernými důkazy doliciti. Konečně swou nadutostí tak byl unessen, že počal nositi odznaky moci a vlády císařské, dohládaje, že není welkého roz-

dílu mezi biskupem a vládařem, začej jej císař dal odvésti do vyhnanství, kdež r. 1059 zemřel.

Po sto letech na to dosáhla newole východu proti západu vrchole svého, když r. 1204 v křižových taženích latínici řeckého trůnu v Cařihradě se zmocnili, dobyli města, a když v slepé zuřivosti všecko ohněm plenili, ani děl uměleckých nešetřice. Tím vzplála prubka nenávisti proti víře katolíků západních opět poznovu, a provedla dosavadní rozkol úplně do konce. S trvá tato veliká roztržka až po dnes k nesmírné škodě křesťanstva a jest tak řka ranou nehojitelnou církve Páně.

§. 111. Dva hlavní pokusy o sjednocení Řeků s Římem.

Od těch dob snažili se sice stále biskupové Římsští a rozličných prostředků k tomu vymýšleli, aby se sjednotili opět Řeckou s církví, avšak nedocílili toho, leč jen v malých částkách; neboť řeckí patriarchové nechťeli se více vzdáti nabýté své samostatnosti a neodvratné přednosti v krajinách východních.

Značnější spojení stalo se na všeobecném sněmě v Lyoně r. 1274. Císař řecký, Michael, zbatil totiž latinskou vládu, kterouž si byli před 70 lety na východě dobyli, a učinil opět Cařihrad sídelním městem řecké říše. Obávaje se pak nových útoků na svou obnovenou říši od vypuzeného krále latinského a sicilského, hledal ochrany a přízně na západě pomocí papeže. Nabídl mu tedy sjednocení řecké církve s Římem a vy-

slancové císařští také podepsali listinu, kterouž přijímali učení o Duchu svatém a uznávali přednost římského papeže; avšak lid východní naweden od nepowolných biskupů, protivil se tomu, a po smrti císaře zruřena jest opět jednota z necírkewních ohledů wnucená, a biskupové i lid, kteří zůstali věrni jednotě uzavřené, byli pronásledováni.

Druhý znamenitější pokus stal se r. 1438 ve Ferrare a r. 1439 ve Florencii na sněmě, když Řekové, tlačeni jsouce od hrnoucích se do Evropy Turků, zase pomoci hmotné potřebovali. Dostavil se sem sám císař Jan VI. s patriarchou a 21 biskupy a četným lidem. Z konání jsou veřejné porady a rozmluvy, až konečně přijali Řekové návrhy církve a připojili se k ní s nejmírné radosti shromážděných otců a dobromyslného papeže Eugena, jenž to s newěšlowným plesáním křesťanskému světu ohlásil. Ale Efeský biskup Marek, jenž jediný nepodepsal spojení toto, zmařil celé jednání. Nawrátiv se totiž, popudil lid proti ostatním biskupům, kteří se s Římem sjednotili, a tito k vůli pochoji w otčině odwołali w slabosti své dřívější podpisy, a jednota tato opět byla zamrzena.

Tak owšem rozmáhala se nedůwěra w upřímnost snah řeckých po spojení s církví a proto Řekové nedostli na západě ani outřpnosti ani pomoci, když Turci r. 1453 pod Mohamedem II. Cařihradu se zmocnili a hlavní chrám Syna Božího w messitu proměnili. Od těch dob až posud Turci řeckou církev w porobě drží.

Někteří pak z Řeků přece zůstali věrni uzavřené jednotě anebo spojili se na nowo s církví a trwají až

posud w jednotě této. Nazýváme je sjednocené Řeky a církev považuje je za rovné katolíkům, ponechávajícím užívání domácího jazyka při službách Božích a některé zvláštní obřady t. p. přijímání pod obojí, jakož i některé wšchodní obyčeje t. p. ženaté kněžstvo. Mnozí křesťané na wšchodě, zvláště w Rusích (asi 3 miliony) a w Rakousku (as půl čtvrtá mil.) zejména w Galicii, w Uhrách a Sedmihrabsku patří až dosawád k této jednotě.

Statui pak opět obloučení aneb dojednotění uesporejní Řekové služí nesjednocení Řekové čili, jak se sami raději nazývají, prawoslawní (čili prawowěrní). Církev wšak wzbor oněm článkům o Duchu swatém, o přednosti římského biskupa nepovažuje je za kacíře a bludaře, ale jmenuje je jen isismatiky čili rozkolníky, přejíc si s nimi brzkého spojení w jednotu církve Páně.

Za naší doby počítá se jich asi k 70 milionům a dělí se na tři oddíly, a sice na 1. církev wšchodní pod patriarchou Cařihradským s 9 miliony věřících, jemuž jsou poddáni patriarcha Alexandrinský w Egyptě s 5000, Antiochenský w Syrii s 50.000, Jerusalemský s 25.000 věřících a pak 157 arcibiskupů a biskupů. W tomto počtu jsou zahrnuti také Slowané w Turecku, w Bosně, Hercegowině a w Bulharsku (k 6 mil.) 2. církev řecká, jež se r. 1833 od Cařihradu oswohovila a r. 1850 i od patriarchy Cařihradského uznána byla. Řídí se synodou (sborem) w Athenách a patří k ní i Řekové z Malé Asie a z řeckých ostrovů. 3) církev ruská, která se již r. 1587 od Cařihradu od-

dělila s 50 mil. věřících; dříve byla pod patriarchou Říjemským, avšak od Petra Velikého (1721) stojí pod synodou v Petrohradě.

I v Rakousku nacházejí se nesjednocení Řekové a sice v Bulovině, v Uhrách, v Sedmihradsku a na hranicích tureckých; jest jich v celku asi 3 miliony.

Konec prvního dílu.

O b s a h.

Rozhled me mĩře a mravech lidu před Kristem Pánem.

I.

Pohané před Kristem Pánem.

	Stránka.
§. 1. Pocátek pohanství vůbec	1
§. 2. Víra pohanská n východních národů	3
§. 3. Náboženství pohanstých Řeků a Římanů.	9
§. 4. Názor pohansté o duši, o životu a o věčnosti . . .	15
§. 5. Bohoslužba pohanská	19
§. 6. Mravy pohansté	22
§. 7. Lepší náhledy nábožensté n pohanů	26
§. 8. Potřeba a touha po Spasiteli u pohanů	29
§. 9. Očekávání Vykupitele a plnost času n pohanů . . .	32

II.

Židé před Kristem Pánem.

§. 10. Zjemování Boží za patriarchů a za Mojžíše	35
§. 11. Mobláctví u Židů v první době královské	38
§. 12. Království Israelské po rozdělení říše židovské ob r. 985—719	41
§. 13. Království judské po rozdělení říše židovské ob r. 985—586	44
§. 14. Proroci zvláště za časů královských a v zajetí Ba- bylonském	48

	Str.
§. 15. Židé po zajetí Babelonském až do Makkabejských. Ob r. 536 až do r. 167 před Kristem	52
§. 16. Židé pod králi Syrskými a Makkabejskými. Ob r. 203 až do r. 167 před Kristem	58
§. 17. Náboženské jektý mezi Židy před Kr. Pánem	63
§. 18. Mrtavý u Židů za časů Páně	72
§. 19. Toužebné očekávání Mesiáše ob Židů a plnost času	73

Založení církve Páně.

I.

Ježíš Kristus, Spasitel Světa.

§. 20. Mládí Páně	76
§. 21. Veřejný život Páně	78
§. 22. Učení a zázraky Pána Krista	81
§. 23. Umučení a ostavení jeho	86
§. 24. Založení církve	91
§. 25. Historická svědectví o Pánu Ježíši	93

II.

Svatí Apoštolové.

§. 26. Sestání Ducha Svatého a první církev w Jerusalemě.	96
§. 27. Dvoje pronásledování církve w Jerusalemě (asi r. 36 a 43)	99
§. 28. Misijnářská činnost sv. Apoštolů Petra a Pavla	102
§. 29. Rozšiřování víry a smrt ostatních Apoštolů	105
§. 30. Učení víry, služby Boží a správcové církve w době apoštolské	108

III.

Zláza Jerusalema r. 70.

§. 31. Proroctví Páně o zláze Jerusalema	111
§. 32. Příčiny a pohyby i povstání židovskému	114

	Str.
§. 33. Vyplněná proroctví a znamení před válkou	124
§. 34. Vypuknutí války r. 66	127
§. 35. Ebrský mistobrzitel Těstius a římský vůdce Vespasian (67—68)	132
§. 36. Obléhání Jerusalema ob Vita a sonžení jeho (r. 70) .	139
§. 37. Dobytí města i chrámu a úplné zničení jejich	146

Starý věk církve.

I.

Pohanští císařové římský pronásledují křesťany.

§. 38. Příčiny pronásledování křesťanů r. 64—323	152
§. 39. Rozličná mučidla a usmrcování křesťanů	157
§. 40. Přehled hlavních desíti pronásledování císařských . .	161
§. 41. První pronásledování za císaře Nerona. 54—68 . .	162
§. 42. Druhé pronásledování za císaře Domiciana r. 81—96.	164
§. 43. Třetí pronásledování za císaře Trojana r. 98—117. .	166
§. 44. Čtvrté pronásledování za Marka Aurelia r. 161—180.	172
§. 45. Páté pronásledování za Septima Severa r. 193—211.	179
§. 46. Šesté pronásledování za císaře Maximina r. 235—238.	182
§. 47. Sedmé pronásledování za císaře Decia r. 249—251.	184
§. 48. Osmé pronásledování za císaře Valeriana r. 253—260.	190
§. 49. Deváté pronásledování za císaře Aureliána r. 270—275.	194
§. 50. Desáté a poslední pronásledování za Diokleciána r. 284—305	196
§. 51. Pronásledování Valera a Maximina na východě r. 305.	203
§. 52. Konstantin a Licinius r. 312	207

II.

Křesťané opanují v říši římské nad pohany (324—476.)

§. 53. Za císaře Konstantina t. 324—337	212
§. 54. Církev za Konstantinových tří synů r. 337—361 . .	221
§. 55. Církev za Juliana obpavilá r. 361—363	223
§. 56. Církev za křesťanských nástupců Julianových	239

III.

Bludné učení Arioma o Božství Pána Ježíše (r. 317—381.)

	Str.
§. 57. Arius, kněz alexandrinští a biskup jeho Alexander . . .	244
§. 58. Sněm církevní w Nicei r. 325	248
§. 59. Sw. Athanas arcibiskup Alexandrinští r. 328	253
§. 60. Klesání a zmizení Arianů za císaře Theodosia (r. 381). . .	265

IV.

Swatí Otcové církevní w starém věku.

§. 61. Swatí Otcové a něitelové církevní	269
§. 62. Apostolští sw. Otcové	271
§. 63. Swatí Otcové apostolští w II. a III. století	274
§. 64. Církevní spisovatelé poapostolští	277
§. 65. Sw. Otcové a spolu učitelové proti-arianští	284
§. 66. Čtyři hlavní učitelové církve na konci čtvrtého století . . .	294
§. 67. Dva hlavní papežové a učitelové církevní w této době staré církve	310

V.

Obšeobecné církevní sněmy proti bludům w této době.

§. 68. První dva sněmy církevní w čtvrtém století	314
§. 69. Druhý dva sněmy církevní w pátém století	318
§. 70. Čestý a poslední sněm w starém věku, Konstantino- polský III., r. 680 proti Monotheletům	323

VI.

Původ mnichů a klášterů w starém věku.

§. 71. Pohnutky a zásady přísnějšího života křesťanského. (Asketové)	325
§. 72. První poustevníci křesťanští w Evropě, sw. Pavel († 341) a sw. Antochin z Theby († 356)	327
§. 73. Pachomios, mnich Egyptský, první zakladatel řeholí w čtvrtém století	331

		Et..
§. 74.	Příkladné žiwobytí mnišků a blahobárné přisobení klášterů	333
§. 75.	Kleště lázeň mnišků, a sw. Venebist, obnovitel jejich na západě † 543	336
§. 76.	Rasfobor zbožnalil řeholi sw. Venebitta. † 560 . . .	340
§. 77.	Ženské kláštery a zakladatelky jejich na výchově i na západě	342
§. 78.	Zvoláštňní přísnost u Stylitů (Swatý Eimon † 459.)	343

VII.

Služby Boží a posvátné obřady v staré době církve.

§. 79.	Bohoslužebná místa (kostely a kaple)	347
§. 80.	Slavnosti Páně a Svátých Svátých	349
§. 81.	Slavení mše svaté	353
§. 82.	Svátosti	359
§. 83.	Jiné posvátné obřady a obřady církevní	375

VIII.

Primát či přednostensství Římského papeže to eikwi.

§. 84. Římský biskup platil tehdyž vůbec za papeže 390
§. 85. Římsští biskupové chovali se skutečně jako přebnostové
messleré církve 395
§. 86. Papežský stát čili Děčiství sv. Petra ob r. 756 a 774. 398

IX.

Pozhled na mravní křesťanů v této době.

§. 87.	Wsseobecný obraz mravů křesťanských	400
§. 88.	Smědictví o mravech křesťanských před Konstantinem.	408
§. 89.	Zprávy o mravech křesťanských v 4. a 5. století - .	405

Střední věk.

I.

Muhammed a jeho wira.

§. 90. Muḥamed vyprává se za proroka Božího okolo r. 610. 407
§. 91. Učení a svaté písmo Muḥamedovo (islám a korán). . 416

	Str.
§. 92. Muḥameb rozšširuje wíru swou (r. 622—632).	422
§. 93. Rozššírení islamu po smrti Muḥamebowě († 632) . . .	428

II.

Bouře proti obrazům na východě r. 726—842.

§. 94. Obrazoborní císařové řečtí v 8. století (726)	433
§. 95. Druhý sněm Nicejský r. 787. za císařovny Ireney . . .	441
§. 96. Konec sporu o obrazech za císařovny Theodory r. 842. . .	444

III.

Obrázení Němců na víru Kristovu.

§. 97. Křesťanství v západní Evropě vůbec	447
§. 98. Křesťanství apoštolové v Německu	454
§. 99. Sv. Bonifác, apoštol Němců. († 755)	457
§. 100. Karel Veliký r. 768—814. a pokřtění Sasů 772—803. . .	462

IV.

Obrázení Slovanů na víru křesťanskou.

§. 101. Náboženství pohanských Slovanů	469
§. 102. Hlasatelové křesťanství mezi Slovanů vůbec	471
§. 103. Sv. Apoštolové slovanskí Cyrill a Methoděj	474
§. 104. Obrázení Čechů na víru Kristovu za knížete Vořivoje (r. 874)	481
§. 105. Pokřtění Poláků, Rusů a Slovanů polabských	485

V.

Odrážení Řeků od Říma.

(Schisma = rozkol.)

§. 106. Příčiny a pohyblivý roztržky této	486
§. 107. Učení o Duchu Svátém	492
§. 108. Focius proti patriarchovi Cařihradskému, sv. Ignáci r. 857. Počátek roztržky	494
§. 109. Druhý všeobecný sněm církevní v Cařihradě (IV.) . . .	501
§. 110. Patriarcha Michael Cerularius r. 1054. Dokonání roztržky	504
§. 111. Dva hlavní pokusy o sjednocení Řeků s Římem . . .	506

Vprávy o Svatojanském Dědictví.

I. Přehled údůw w roce 1868.

Zakladatelů jest	5
Spoluzakladatelů	49
Údů první třídy	25
Údů druhé třídy	128
Údů třetí třídy	24129
Úhrnem	24336

Mezi těmito jest:

údů stálých a sice rodů	5047
„ „ škol, obcí, knihoven a bratrstev . . .	1072
„ duchovního stavu	3833

 Údy kněžského stavu uctivě a snažně žádáme, aby, jak weškeré údstvo očekává, mezi oktávem sw. Jana Nep. obět misse swaté za živé a za mrtvé údy našeho Dědictví každoročně konali. Ostatní údové neknežši s tímtež nábožným úmyslem w naznačeném času přítomni buďtež misse swaté. U hrobu swatého Jana w Praze koná též redaktor swatojanského Dědictví w den po slavnosti Swatojanské w 8 hodin slavné zpívané rekviem za všech w Pánu odpočívající údy, kteroužto pobožnost zavedl a nadal w Pánu odpočívající kanovník kustos Wácslaw Bessina rytíř z Čechorodu.

III. Poučení o přístupu

nových údů a odbírání kněh.

1. Kdo k Swatojanskému Dědictví w Praze přistoupiti hodlá, nechť posstou we vyplaceném psaní (franco) aneb jinak příležitostně s nápisem: „Kreditelství Swatojanského Dědictví w Praze“ své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku kterémuž přiuáleží, udá, zároveň i peníze wloží. Wklad za úda třetl třídy obnáší jednou a na vždy 11 zlatých rak. měny; za rod, školu, obec, knihovnu platí se jednou na vždy 22 zl.

2. Každý nově přistoupilý úd nechť si listek na odbírání kněh dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom w budoucích letech po Weliktonoci si jej od svého meleb. duchovního pastýře podepsati dá. Pak může u tento listek, žije-li úd w Čechách, knihu w kněhupectví Jaroslawa Bojssila na sw. Wáclawském čili koňském náměstí č. d. 783—II. wyždmihnouti, jenže musí připojiti 3 kr. r. č., kterýchžto peníz přísluší kněhupci za práci a obálku. Pro údy w Olomúckém arcibiskupství platí totéž, jenže knihy své wybírají w kněhupectví Eduarda Höhla (Helcla) w Olomúci na horním náměstí w č. d. 285; údové pak z Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí w kněhupectví Karla Winištra w Brně w řemenářské ulici. Dřiatuím údům w jiných diecésích se zdržujícím zasílají se knihy přímo odsud. Kdožby ale žádal, aby mu kněhupec knihu posstou zaslal, připoj mimo ony 3 frejcarý kněhupci přiuálezející, pro letošet ještě 5 frejcarů na koleť listu pomozného neb nákladného.

3. Přestěhuje-li se nějaký úd z Čech na Moravu, aneb odebeře-li se z Brněnského biskupství do Olomúckého aneb naopak, nechť to Ředitelství ve vyplaceném listu (franco) oznámí, kteráž mu nově listek na odbírání kněh posle, aby pak mu v příslušném kněhupectví vydán byl.

4. Poněwadž odebíraci či podělní listek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový pád na jistém místě ku př. v modlitební knížce své zaznamenej; a pakli skutečně ztráta se udála, Ředitelství o nově listek požádej s připojením 20 krejcarů, co poplátku za vydání listu nového a 10 fr. na poštovní výlohy, tedy úhrnem 30 fr. Připomínáme ale, že kdoby se nápotom pohřessený první listek měl zase nalézt, tento wice žádné platuosti nemá.

5. Když umřel úd, žádáme snažně požůstalé přátele, aby, když si na tento listek knihu posledního roku (třebas po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na listek ten poznamenali a dothyčnému kněhupectví vydali; aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby listek ten zdejší nejbližší konsistoři zaslal.

6. Rod se bere, pokud jméno se netratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, pokud žijí; dítky pak jejich jiné již jméno nesoucí nemají práva tohoto; rod umřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko základ (11 zl.), vydávají se knihy jenom do úmrtí prvního z nich. Taktéž, spojí-li se v jeden základ bratr s bratrem neb sestra se sestrou, aneb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž první jest napsán na přijímací listině (diplomu.)

III. S e z n a m

úduw Swatojanského Dědictví w Praze,
kteří během roku 1868 aneb co dříve mrtví redakci
oznámeni byli.

W Č e s k á h.

1. W Pražské arcidiecési:

Důst. p. Burda Frantisek, děkan w Sedlčanech.

Cinl Antonín w Slaném.

Dubek Antonín w Dussuiku.

Dvořák Josef w Hlawenci.

Fialova Kateřina w Praze.

Hawlowa Magdalena w Mokranech.

Holešowská Magdalena w Slavětíně.

Honowa Anna w Nových Benátkách.

Jancata Kateřina w Mokranech.

Jun Jan w Račicích.

Kajser Jan w Hbitech z. r.

Kalčíkova Františka we Zwoli.

Kaprálek Tomáš w Řibské.

Kleindienstowa Marie Kaw. z řádu sw. Worsfily w Praze.

Koštsáskowa Anna w Praze.

Koštitě Matěj w Sedlčanských z. r.

Krazmann Antonín w Praze.

Krausowa Barbora w Swětnowě.

Lukáš Matěj w Dol. Běle.

Luffsan Josef w Hbitech.

Matějčík Josef w Březí.

Nowotný Jan we Wlassimi.

Dčenásslowa Mariana w Praze.
 Olič Wáclaw w Čelakowicích ž. r.
 Plžál Josef w Ejpowicích.
 Přcha Wáclaw w Starých Benátkách.
 Slábel Jiřík w Ruchanowě.
 Sliwonora Barbora w Possowicích.
 Šeborowa Alžběta w Jesenici ž. r.
 Šefčikowa Marie w Praze.
 Šmelcowa Frantisska we Zwoli.
 Tšochnerowa Teresie w Radonících.
 Tržlowa Marie w Chžíně.
 Twrzníkowa Anna we Belských Řhnowicích.
 Ungrichtowa Marie w Praze.
 Wátorowa Frantisska w Praze.
 Welasowa Petrouilla, promdaná Woštárlowá w Hbitech.
 Úhrnem 37.

2. W Řitoměřické diecési:

Förstrowa Amalie, promdaná Karáslowá w Ofenici.
 Jamširek Frantissek w Borešowicích.
 Jonáš Matěj w Duředě.
 Kšižička Josef w Hoříně.
 Strnádel Josef w Ruprechticích.
 Wel. p. Witner Jan, farář w Ranně. Úhrnem 6.

3. W Králohradecké diecési:

Blažek Jan w Lutawci.
 Březinowa Marie w Patowě.
 Helcowa Frantisska w Slatinách.
 Karáslowa Marie w Now. Bydžowě.
 Kopecký Filip w předměstí Swojanowském.

Korejtrowa Alžběta w Chodowicích.
 Matoussowa Kateřina w Sloupně.
 Mendl Josef, učitel w Dol.-Králewicích.
 Důst. p. Moučka Josef, wířář a farář w Potěchách.
 Otrubowa Dorota w Milowicích.
 Paděrowa Frantisska w Chlumci.
 Richter Frantissek w Swojanowě.
 Říha Jan w Tupatlech.
 Sázawský Karel w Čáslawě.
 Wel. p. Sehnal Josef, farář w Chodowicích.
 Swobobowa Kateřina w Měniku.
 Wynnšáskowa Kateřina w Hořicích. Úhrnem 17.

4. Budejowické diecési:

Benissek Jan w Černowicích.
 Brycha Matěj we Zwoncích z. r.
 Burešsowa Lidmila w Bohumilicích.
 Čížek Frantissek w Rabanech.
 Důst. p. FASTER Jan, arcikněz a bětan w Domažlicích.
 Florianowa Marie w Domažlicích.
 Gláskowa Rosina w Arnině.
 Hlawáčowa Kateřina w Březnici.
 Hlinka Frantissek w Star. Smolinci.
 Hojstowa Alžběta w Hrblořezích.
 Hornowa Marie w Domažlicích.
 Hrnby Tomáš w Newželicích.
 Weledůst. p. Sechl Frantissek, kanovník w Budejowicích.
 Zelínek Wáclaw w Albrechticích.
 Kalísek Antonín w Mičowicích z. r.
 Ramissowa Mariána w Hrblořezích.
 Weledůst. p. Rauc Josef, kanovník w Budejowicích.

Kostílová Anna w Klenci z. r.
 Kristl Jan w Olešnici.
 Kučerová Anna w Lipí.
 Ledwina Martin w Domažlicích.
 Mácha Ondřej w Plessowicích.
 Maiblowa Anna w Sussici.
 Mařková Terešie w Hluboké.
 Mileš Josef w Martinicích z. r.
 Mitřsanowa Marie w Kameném Újezdě.
 Mowotná Anna w Budějowicích.
 Penc Jan w Albrechticích.
 Penc Matěj we Witlicích.
 Popelinský Bartoloměj w Horn. Mezeříčku.
 Robl Frantisek w Klenci.
 W. p. Řeřicha Bartoloměj, farář w Protivíně.
 Řezáčková Anna w Dražanowě.
 Šáněl Matouš w Čičenicích.
 Střekowa Barbora w Domažlicích.
 Šplorowa Marie w Březnici.
 Teřřkowa Marie w Martinicích.
 Wotawowa Ottilie w Budějowicích z. r.

Uhrnem 38

Na Morawě.

5. W Olomúcké arcidiecéři:

Adamčík Jan a Matpáš w Paclowicích z. r.
 Adamčíkowa Marianna w Paclowicích z. r.
 Albrechtowa Kateřina w Žřmani.
 Arnostowa Lucie w Polkowicích.
 Bařina Frantisek w Břessti.

Bláha Frantisek w Rudkovicích ž. r.
Blaškova Viktorie w Klenovicích.
Bezdělkova Marianna w Dol. Mečicích.
Čagánková Barbora w Boršicích.
Čertínková Mariana w Dubě ž. r.
Číhal Jan, rolník w Opatovicích.
Číhal Jan, domkář w Opatovicích.
Dudák Josef w Čelčicích ž. r.
Doležalová Magdalena w Bludově.
Dešková Anna w Chorhyně.
Dluhý Jan w Zábřehu.
Ferdyni Karel w Uherstém Hradisti.
Fučíková Barbora w Čelčicích ž. r.
Hawlický Antonín we Wobce.
Hejbalová Anna w Starém Ptěni.
Hillová Antouie, provdaná Ochptlová w Jarčovicích.
Hlobil Tomáš w Doloplažicích ž. r.
Hossák Josef w Křenovicích ž. r.
Hubáčková Kateřina w Keteřově ž. r.
Chptil Jan w Křenovicích ž. r.
Janečka Antouin w Zábřehu.
Janková Marianna w Oprošticích.
Ježková Marianna w Měrowicích ž. r.
Kaučá Anna w Rojetině.
Klemová Františka ž Rudlowic.
Klwau Jan a manželka Veronika ž. r.
Korec Ignác w Protiwanově.
Král Josef w Loučanech ž. r.
Králová Zekla w Loučanech ž. r.
Kratohvilová Alužla we Wlaskticích.
Kroupa Antonín w Hrubčicích.

Rubečková Kateřina ve Velké.
Rubenka Šimon v Mor. Ostravě.
Ručera Josef v Opatovicích.
Ručera Frontišek v Opatovicích.
Důst. p. Kuranda Jan, děkan v Dolanech.
Sabudlová Anna v Mor. Ostravě.
Težák Josef v Lipové.
Maňancová Anežka v Opatovicích.
Vel. p. Mikulic Emanuel, kaplan v Patulovicích.
Mikulic Michal v Olemúčích.
Minář Karel v Opatovicích.
Minstrová Anna v Olševci.
Mlček Antonín v Metěchově ž. r.
Načlábek Václav v Tučapech.
Navrátilová Johanna v Ohnici ž. r.
Novotná Terezie v Čechách.
Ondroušek Jan v Žatovicích.
Ondruš Ignác v Střebovicích.
Paletová Vincencie v Milostovicích ž. r.
Pecha Šimon v Bezděkově.
Petrová Petronilla v Opatovicích.
Petrová Terezie v Čechách.
Peffátová Marie v Vibosvárech.
Poláška Josef v Starém městě.
Polášková Apollena v Starém městě.
Pomížilová Kateřina v Čechách.
Pospíšilová Verunika v Martinicích
Pouc Jan v Koučanech ž. r.
Rohovský Petr ve Vodce.
Rudolf Jan v Holici ž. r.
Řihák Václav v Smatobořicích.

Wel. p. Seibert Alois, farář w Paclowicích.
 Wel. p. Skýba Frantisek, farář w Zassowě.
 Slabá Werunika w Polkowicích.
 Slabý Josef a manželka Werunika w Lubkowicích ž. r.
 Sládkowa Anna w Čest. Huzowě.
 Smatalkowa Anna w Bludowě.
 Smolkowa Mariana w Relessowicích.
 Sotornik Jan w Čelčicích ž. r.
 Sousskowa Werunika w Klenowicích.
 Stržinskowa Barbora w Ústí.
 Šlahounkowa Rosalie w Borssicích.
 Šnair Ondřej w Hlawnici.
 Šoustek Tomáš w Zlechowě.
 Špaček Štěpán w Ryjowě.
 Tomášskowa Teresie we Smébohowě.
 Uwirowa Apollena w Sahtare.
 Waclawík Jan a manželka Marianna w Pozlowicích ž. r.
 Walášskowa Cecilie w Rozowě.
 Walenta Jan w Bezuchowě.
 Welebilowa Marie w Uherstém Hradisti.
 Wel. p. Wečerek Wincenc, farář w Blissicích.
 Wojtiskowa Viktorie w Hussťenowicích.
 Žitná Teresie, promdaná Zapletalowa w Biskupstwu.
 Úhrnem 94.

6. W Brněnské diecési:

Andrl Matouš w Miroslawě.
 Antoninowa Teresie w Kuřimě.
 Wel. p. Brhel Jakub, kaplan w Hustopeči.
 Franěk Bartoloměj w Šitbořicích.
 Jottr Frantisek w Stražowicích.

Hrubá Frantiska w Bilowicích ž. r.
 Hudečkowa Petronilla w Branžowě.
 Jandlowa Rosalie w Sulkowci.
 Káňa Frantisek w Šitbořicích.
 Laudat Frantisek w Bedřichowě ž. r.
 Olejník Frantisek w Královém poli.
 Otoupal Frantisek a manželka Josefa we Walči ž. r.
 Pejčoch Josef we Welké-Deissi.
 Robeš Josef w Újezdě ž. r.
 Rychlil Jakub w Hodějicích.
 P. Sewera Bohumír, kněz řádu sw. Frantiska.
 Wel. p. Štalil Frantisek w Rřowím.
 Sláma Wawřinec w Řižanowicích.
 Štraňátowa Marie we Wýchoměřicích.
 Smrček Tomáš w Sokolowicích.
 Šmýkal Matěj w Radosticích.
 Štorpilowa Anna w Romárowě.
 Šubert Karel.
 Urbánkowa Eva w Šitbořicích.
 Weleba Autouin w Rřowím.
 Wiktorin Josef w Bohořelicích.
 Wlček Frantisek w Měříně.
 Zoubek Tomáš w Šitbořicích.

Úhrnem 29.

W Slezsku.

7. We Wratislawské diecési:

Klopec Jan w Dombrowě.
 Křočka Karolina w Zámostí ž. r.
 Masná Maria w Heřmanici ž. r.
 Němec Jan we Frýšstatu.

Nemratowa Kateřina w Hrušowě.

Pelarská Maria w Zámostí.

Úhrnem 6.

8. W Rakousích:

Barančíkova Juliana w Hor. Postorně ž. r.

Ehrenhöfer Alois w Garstenu w Hor. Rakousích.

Zhanělowa Helena w Hor. Postorně ž. r. Úhrnem 3.

9. W Uhřích:

Díst. p. Bucsauszky Frantisek, čestný kanovník w Dubnici.

P. Sawelka Emanuel, kněz řádu sw. Frantiska w Trnawě.

Wel. p. Hönsz Lubwít, kněz a profesor w Spišši.

Zaksicowa Ewa w Nových Zámkách.

Kiripolská Anna w Nových Zámkách.

Krcsmery Kateřina w Rojensberku.

Wel. p. Lohetta Pawel, farář w Haritoczi.

Paulikowa Terezie w Bystřici.

Petríkovic Jan w Bohunicích.

Sucanowa Maria w Nových Zámkách.

Wel. p. Smol Frantisek, farář w Budměřicích.

Díst. p. Szániš Emerich, čestný kanovník w Mitrě.

Šewčík Jan w Nových Zámkách.

Alwecki Ewa, prombaná Hornathowa w Nových Zámkách.

Wel. p. Macula Jan, farář w Mitranské Šarši.

Wel. p. Wachaja Ladislaw, kaplan w Burském sw. Jiří.

Wallnerowa Alžběta w Racišdorfu.

Walowic Michal w Staré Luceji.

Weledúst. p. Wiber Josef, světitel biskup a probosť w
Břetislawi. Úhrnem 19.

Tedy úhrnem w Pánu zesnulých úduw letos 243,
steřižto modlitbám žitroucích poručeni buďtež.

IV. O stavbě metropolitního chrámu v Praze.

Stavební oprava metropolitního kostela Pražského jest pro každého uda našeho Dědictví věci netoliko zajímavou, ale i velice důležitou. Neboť v tomto kostele leží vedlé ostatků našich sv. patronů také tělo sv. Jana Nepomuckého, jehož co zvláštního patrona našeho spolku ctíme. Z jest oltář jeho jako střediskem celého našeho bratrstva. Tam byl položen základ k našemu Dědictví, když v Pánu zesnulý Ant. Hanuš v roce 1830 složil u stupňů oltáře sv. Jana 1000 zl. ve stříbre k tomu účelu, aby se vydávaly knihy pro zbožný čest lid. Bylo to vesměs jmění jeho a dáno bylo na konci života jeho, protož nazváno jest Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

U prahu chrámu svatovítského žil a nejráději při oltáři svatého Jana Bohu sloužil v Pánu zesnulý Wáclav Pešina rytíř z Čechorodu, který o Dědictví sv. Jana s takovým úspěchem se staral, že když na konci roku 1857 ze správ téhož Dědictví vyšoupil, ono již 16480 údu čítalo. U oltáře sv. Jana Nepomuckého slouží se každým rokem v oltářě sv. Jana mše sv. za mšedky v Pánu odpočívající i za mšedky posud žijoucí údy téhož Dědictví. Z proto jest oprava chrámu svatovítského údem našeho Dědictví velmi zajímavá, že myšlénku k ní počal a projevil právě řečený druhý zakladatel našeho Dědictví, totiž důstojný kanovník Wáclav Pešina. Mnoho se staral, aby myšlénka ta v skutek uvedena byla. Již v roce 1844,

kdž se slavila 500 letá památka položení tohoto chrámu, založil Wáclaw Bessina jednotu k dostavení chrámu swatowitského; než skutečné stamby se nedočkal. Skonal w roce 1859 w té jisté naději, že dílo od něho počaté po smrti jeho se šťastně wykoná, protož také jednotu pro dostavení swatowitského chrámu ustanovil za dědice wessléreho jmění swého. I stalo se skutečně, že w roce 1861 jednota počala slavné dílo své.

Dříve než o nynější opravě chrámu wyprawowati počnu, chci se zmíniti, že náš chrám založen byl od krále Českého Jana z Lucemburku a syna jeho, nápotomního císaře Karla IV. I byl základní kámen položen dne 21. listop. 1344, kdž bylo biskupství Pražské za arcibiskupství prohlášeno. Stamby se zvláště ujímal Karel IV. a zjednal k ní wšetečného stawitelského mistry Matěje, rodem Francouze z města Arrasu poslého. Po smrti tohoto stawitele wedl správu stamby Petr Parléř pocházející z Gmundu w Rakousích nad Enží. Už do roku 1366 tedy po 22 letech byla ta část kostela, kteráž nyní stojí, wystawěna, awšak ne úplna, zejména klenba nad wchodní lodí nebyla dokonána, anobř tento díl byl pažením od špodní místnosti oddělen, aby se mohly služby Boží bez překážky konati. Po smrti Karla IV. dodělána byla část chrámu, kteráž nyní stojí a stawěla se wěž, až při počátku Husitských wálek w roce 1419 wšeliká stawba přestala.

I byl půwodní plán chrámu, jak jej první stawitel Matěj z Arrasu utvořil, welkolepý a to co nyní stojí, obnáší toliko třetinu celé budovy nawržené. Zdá se, že po smrti Karla IV. syn jeho Wáclaw nad provedením celého plánu zoufal, protož chtěl loď chrámovou zkrátiti a

tu, kde nyní věž stojí, celou budovu dvěma věžemi a přiměřeným průčelím ukončiti. Než ani to, jak řečeno, pro nepoškoje Husitské a nesmírné zvraty tehdejších dob, nebylo doděláno. Zůstal tu začátek stavby a věž s několika začatými sloupy a oblouky a i to, co již stálo, utrpělo v potomních dobách požárů a jinými nehodami, zvláště v pruském obležení před 100 lety takové pohromy, že vůbec jest se co diviti, že co stojí, posud stojí.

Důstojný kanovník Václav Bessina pojal tedy tu myšlénku, aby co Karel IV. začal, nasse doba dokonala, aby totiž chrám švabovitský dle původního plánu, posud to možno, dostaven byl. Proto šlome jednota, kterouž k tomu konci založil, jednota pro dostavení metropolitního chrámu v Praze.

Když ale ředitelstvo jednoty v roce 1861, majíc v čele podnikavého a nejvyšše činného hraběte Frant. z Thunu, k dílu přikročiti chtělo, vzalo především v úvahu otázku: slusí-li ihned započíti novou stavbu aneb slusí-li dříve opravit starý chrám a pak teprv rozšířiti a dostaviti jej? I usneslo se ředitelstvo na tom, že dříve opraví a zachová starý chrám díl a pak teprv až s tímto dílem hotovo bude, že přičiní ruku k dílu novému.

I bylo toto rozřešení otázky opatrné a velmi šťastné; neboť jakož se při opravách starých staveb velmi často přihází, že teprv, když dělníci do opravý se dali, posud netušené vady se objeví, tak se dalo i tuto. K opravě a vůbec k dostavení chrámu povolán byl všetečný stavitel Josef Kraner, rodem Čech, z Prahy pocházející, a ten v krátké době dokázal, že chrám jest v několika

místech tak porouchaný a zchátralý, že by se byl s tíží budoucího století dočkal.

Š musily wšsedn základy chrámu na jáh hloubky ohledány a nowými čtvercovými kameny obloženy býti; jedna kaple, tak zwaná Arnoffstowa, vymkla se ze závaží až na 8 palců w štitu swém a obtěžowala jeden z hlawních chrámových pilířů, který mohl tím snadno povoliti a celou soustavou fleubý porouchati; protož musila tato kaple rozebrána a na hlubším základu wystawěna býti. Též oblouky opěrací we wrchní části byly nesmírně porouchány, tak že mohly některé z nich každým dnem se sesouti, čímž by owšem wrchní část chrámu souvislosti byla pozbyla. Š musily welmi opatrně rozebrány a buď z částky buď z úplna obnoveny býti. Dále wšsedn okna se swými kružbami, wšsedn kamenické ozdoby a ozdůčky na pilířích, wšsedn zábradlí nad kaplemi a vysoké zábradlí nad swrchní lodí s jehlanci a wrcholky swými musily nowými dosazeny býti, jelikož wesměs buď již zmizely, buď opršely a wšbec zwetšeny byly.

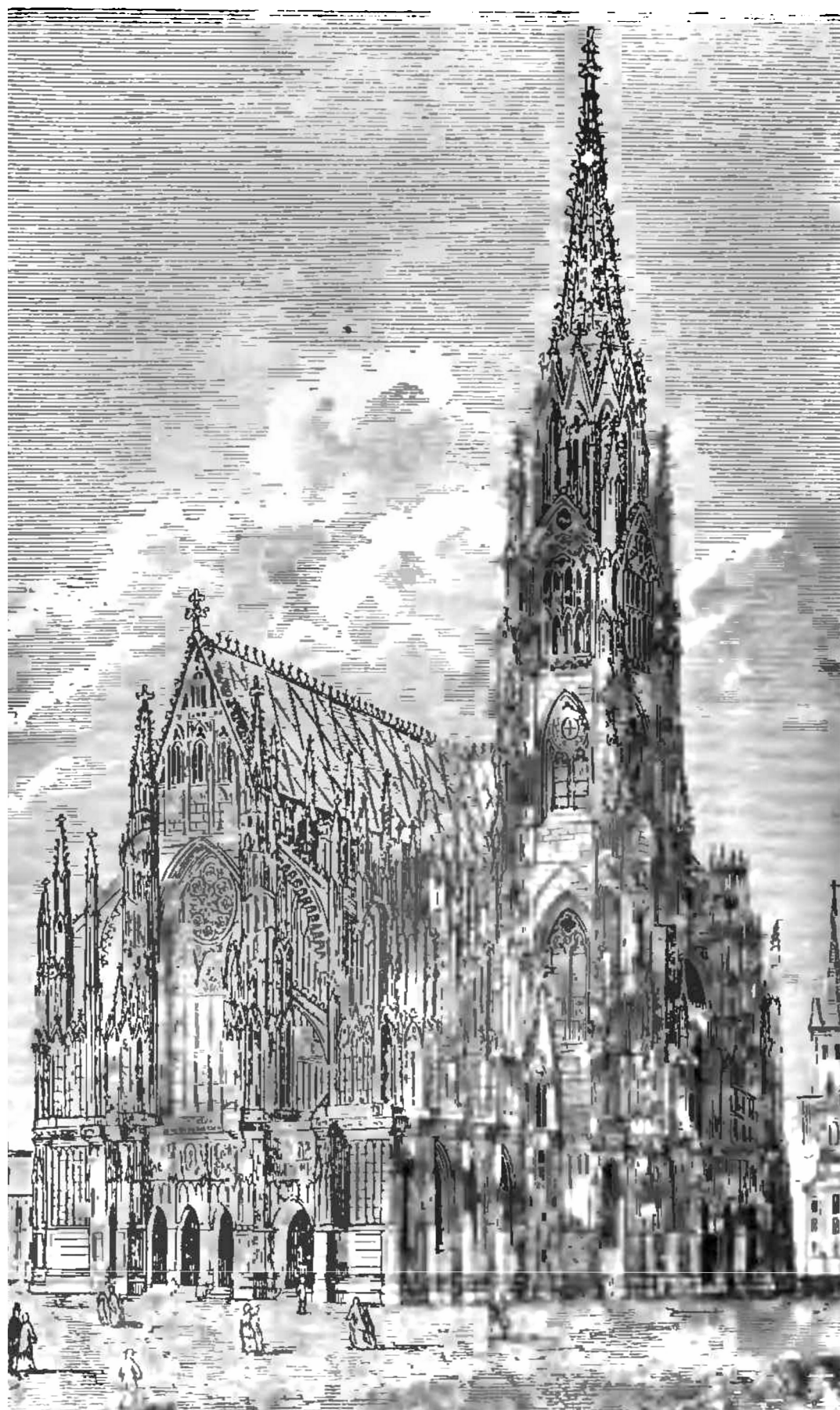
Dále wšsedn kamenné žlaby okolo střech a wodoswobý i s ústím swým na způsób wyčníwajících oblud utvořeným, musily wplámany a nowými dosazeny býti. Konečně musily i střechy, kteréž byly slohu starému nepřiměřeny a také již zchátralé, sneseny býti. Na místě střechy nad střední hlawní lodí postawena jest střecha o třetinu wyšší, nežli byla dosawádní.

Tím štoro již ukončena jest oprawa zewnější a budowa, která šesutim hrozila, jest opět na mnohá století zachowána. Š jest pohled na ni pro welkolepošt její a něžnost tisícových kamenických ozdob na ni, uad míru přetwapující, ba uchwacuje k podivu a k zbožnosti.

Než i uvnitř chrámu mnoho již stalo se. Sloupořadí, kteréž obíhá střední loď ve výšší, ohledáno a některými nově podmlácenými sloupy opatřeno jest. Okna, kteráž v tomto sloupořadí od poslední opravy před 100 lety zabydlena jsou byla, opět otevřena jsou, takže tam přibude nového světla a celé to sloupořadí nové tvářnosti nabude. Také na místě obyčejného skla obdržely okna v kaplích překrásné barevné skla podobu čalounů mající, na jejichž spodní části vyobrazují obrazy Svatých. V ve výšší lodi kostela jsou již tři barevná okna obvednána.

Dá-li Bůh, v příštích dvou letech, totiž v r. 1869 a 1870 bude obnova celé té staré budovy uvnitř i vně dokončena, zejména budou kaple chrámové novými čtyřhrannými stříškami opatřeny, uvnitř bude chrám čistě upraven a hlavní oltář, kterýž jest již v díle, jakož i některé jiné oltáře v kaplích, budou v gotickém slohu postaveny.

A co se stane pak po dvou letech? — Zasmile stará budova bude v pořádku, hodlá jednota přitročiti s pomocí Boží k dostavení chrámu. Avšak přípravy k tomuto velikému podniku dějí se již nyní. Především bylo totiž zapotřebi plánu k nové stavbě, aby se vůbec o této stavbě mluviti a na ni opravdu mysliti mohlo a tento plán poskytl již vřetečný stavitel náš Jos. Kraner. Začle tohoto plánu má jednou vyhlížeti náš chrám, ukazuje vedle stojící obraz. Zde vidíme věž úplně dostavenou, na levo věže stojí nová budova s škořtuhy portálem na straně západní ozdobená. Co za věží k východu se sčrhává, jest starý nyní opravený díl kostela.

Může si každý snadno pomysliti, že stavba z kamenní, z nichž každý musí ob kamenníka pilně otesán, kroužen a hlazen býti, jakož i stavba v nejmírné době, stojí velkého nákladu. V posledních letech vydávala jednota ročně více 40000 zlatých. Totéž bude potřebovati i v příštích dvou letech.

Ale kde brala jednota tolik peněz a kde je vezme budoucně? — Jednota staví a doufá i dále stavěti z příspěvků dobrodinců. V čele příznivců a dobrodějů jejích stojí Jeho Veličenstvo, císař Pán František Josef i Jeho Veličenstvo, císař Pán Ferdinand a též mnozí úbové nejvyšší císařské rodiny; dále přispívá zemský fond ročně 10000 zl., dále mnohé osoby duchovního, šlechtického, měšťanského stavu přispívají většími a menšími obnosy, dále sbírají peníze v malých částkách týdně neb měsíčně neb ročně šlechticové a paníky ob ředitelství jednoty k tomu povolání a oprávnění, kteří je proto agenti a agentky čili jednatele a jednatelky nazývají. S touto se ředitelství nadějí, že horlivost těchto jednatelů neochábně, anobrž, že u větší ještě míře zroste, čím více dílo na odině vystupuje a radostné obdivování u obecnosti zplozuje. Kdyby každý dospělý člověk v Čechách složil týdně pouze jen jeden krejcar na tuto stavbu hlavního chrámu českého, snadno bychom ročně 60 až 80 tisíc zlatých oboržeti mohli. Také se nadějeme, že někteří zámožnější lidé, kteří nemají dětí aneb mají děti již zaopatřené, ve své poslední vůli na tuto stavbu vzpomenou, jakož je již i zde a onde stalo. Doufáme též v milodárky oněch krajanů, kteří ve vzdálených zemích žijí a vlasti své nějakou památkou přispěti chtějí, jakož se již také stalo, že z Pruska, z Rus a z německých krajů semo větší,

menší milobary přispěly. — Každý kdož nějakým jakým-
koli darem chce nám přispěti, může přispěvat svým jed-
nateli dáti; kdež jednatelů není, může poslou dar zaplati
buď přímo „Jednotě pro dostavení chrámu swa-
tomitiského w Praze“ buď může jej složiti u ředitel-
stva swatojanského dědictví w Praze, buď w kněhlupectví,
kteréž vydává w Praze, w Olomouci a w Brně podílky
údům Dědictví. Iměna všech dobrodinců, kteřížby se
k nám obrátili, uveřejníme na konci knihy budoucí.

Kdobyž však někdo z našich údu chtěl co člen jed-
noty pro dostavení chrámu swatomitiského přistoupi-
ti, může je též u nás, totiž „w ředitelství swatojanského Dě-
dictví w Praze“ ohlásiti a uvádíme k tomu konci w zna-
most následující vztah ze stanov téže jednoty.

Skutečným údem se stává, kdož buď 200 zla-
tých najednou složí, neb ročně aspoň 10 zla-
tými přispívá. Ten obdrží diplom co skutečného údu.
Přispívajícím údem se stává, kdož ročně méně
než 10 zlatých, tedy buď 9 neb 8 neb méně až do
1 zlatého aneb nejméně třdně 1 krejcar čili
ročně 52 krejcarů přispívá. Kdož aspoň 5 zl. ročně složí,
obdrží diplom co údu přispívající. Dejž Bůh, aby tento
chrám, w němž spočívají těla dobrodinců a patronů če-
sloslowanského národa, totiž těla sw. Wáclawa, Wojtěcha
a Jana Nep. našel hojných příznivců po všech vlastech
česloslowanských a aby šťastně dodělán byl k oslavě Boží
a k potěše budoucího pokolení.

V. O knihách Dědictvím vyšších.

Dědictví má z předessších let ještě některé knihy na
kladě, a aby si je každý i chudší člověk zjednatí mohl,

snížilo cenu jejích. Jest cena některých tať nepatrná, žeť podobně laciných sotwa kde stává. Zvláště zakladatele knihoven na tyto vůbec oblíbené a takéž užitečné knihy upozorňujeme. V těchto dnech, kde se mnozí lidé snaží, aby se knihy sspatné a katolickou víru podržující do rukou libu dostaly, zdá se nám to býti skutkem prozřetelnosti Boží, že můžeme tať výborné a vzdělávající čtení v ne-
slýchané levné ceně čtenářům poskytovat.

Dhlaßujeme tedy, že v ředitelství svatojanského Dědictví, též v kněhspectví Jarosl. Poříšila v Praze, Ed. Hölzla v Olomouci a R. Winikera v Brně jest dostati následující knihy v snížené ceně:

Bibli Česká čili písmo svaté starého i nového zákona.

Velký oltář. Stran 1433, dříve za 2 zl., nyní za 1 zl. 5 fr.

Postilla aneb výklady a rozjímání na ewangelia nedělní a sváteční od Dr. Innocencia Freuda.

Díl I. dříve za 1 zl. 84 fr., nyní za 60 fr.

Díl II. " " 2 " 44 " " " 1 zl.

Díl III. " " 1 " 50 " " " 1 zl.

Díl IV. obsahující výklady na epistoly celého roku dříve za 1 zl. 50 fr., nyní za 60 fr.

Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.

Od P. Pant. Neumanna 2 díly, dříve za 3 zl., nyní oba za 1 zl.

Život, utrpení a skutky Svatých a Světic Božích. Od P. Hug. Karlika, 5 dílů, dříve za 7 zl., nyní za 3 zl. 50 fr. Každý jednotlivý díl po 70 fr.

Liturgika vysvětlující svaté obřady neb ceremonie, jichž užívá svatá církev katolická při veřejných služ-

bách Božích. Dv Jos. Ěrůtka. Dřívě za 1 zł. 50 fr.,
nyní za 80 fr.

Duffewnt zábawa. Sbírka powídek mravních i vzdě-
láni lidu křesťanského, dřívě za 1 zł., nyní za 50 fr.
Wečernt rozmluwy, dřívě za 35 fr., nyní za 15 fr.
Ěermákowa rodina, dřívě za 1 zł., nyní za 80 fr.
Awancetna, rozjismáni, dřívě za 1 zł. 50 fr., nyní
za 1 zł. 20 fr.

VI. O zpěwu kostelním.

Dědictví přihlížejíc k tomu, jak staročestý wěborn
zpěw w kostelích mizí a jak na jeho místo nastupují me-
lodie od swětstých písní wzaté aneb jim nápodobené, wš-
dalo z rozkazu Jeho Eminenci knížete Pána Arcibiskupa
Pražského w roce 1863 a 1864 „Kancionál, čili knihu
duchovních zpěwů pro kostelní i domácí pobožnost“ we
dwou dílech, každý díl wázaný za 1 zł. 20 fr., newá-
zaný za 1 zł. — S velikým potěšením widíme, že tato
knihá během čtyř let způsobila veliký pokrok w životě
náboženském českoslowanského lidu. W mucha koste-
lích, kdež se nezpíwalo aneb jen mlažně, ožhwá se
nyní zpěw welebný a láká zvláště mládež půwa-
bem swým w pravý čas do kostela; i w domácnosti
opět hustěji ožhwají se o blouhých wečerech zpěmy po-
swátné. We swátcích pospíchají, zvláště w osadách, kdež
nekatolíci, houfně žbožní osadníci na odpolední služby
Boží, jelikož se tam zpíwají nespory z kancionálu. a ty
bojímawým zpěwem žalmů srdce mocně k Bohu táhnou;
kdež nespory we swém chrámu nemají, nelení si o hodech
Božích zajíti na nespory do sousedního chrámu. To jest

zjem w těchto dnech, kde přemnohé věci lid ob kostela odtrhnouti je jnaží, nad míru potěšitelný.

Poněwadž ale kancionál jest kniha drahá a velikého objemu, tak že nelze každému ji do kostela s sebou bráti, postaral se ředitel Dědictví o rozličné vyňatky čili výtahy z kancionálu dle potřeb mládeže i lidu, kterážto výtahy vyšly w malém formátu a w levné ceně u Karla Bellmanna w Praze, a jichž jest tamtéž jakož i w každém řádném kněhspectví dostati. Podotýkáme ještě, že všech tyto vyňatky vyšly s povolením nejvyššího arcibiskupského ordinariátu.

Jsouť pak následující:

Nesporý čili večerní pobožnost církevní o nedělích a slavnostech Páně, též o jmátcích Svátých a Světic Božích. W Praze, uákladem Karla Bellmanna 1864. We velikém formátě s notami za 40 fr. W malém formátě bez not za 25 fr.

Žalmové nesporní a antifony Marianské. W Praze, sllad Karla Bellmanna 1867, za 6 fr.

Zde oznamujeme, že jsou tištěné ve dvojmým vydání, a jice jedno vydání latinskou, druhé obhcejným německým písmem čili frakturou. Jsouť tak zřízeny, že lid může z nich při každých nesporách zpíwati, toliko hymnů při nich není.

Skolní kancionálek z rozkazu Jeho Eminenci, nejvyššího knížete Pána Arcibiskupa Pražského Bedřicha. Seřadil a vydal W. Bradáč. Sllad Karla Bellmanna 1868. W malém formátu, w tuhé vazbě za 18 fr.

Tento kancionálek jest pro školy arcidiecese pražské předepsán konš. wýuojem z dne 26. září 1864 č. 7444

a též i w jiných diecesích zaveden, což proto jest nejvyšše důležité, že tím weškerou vlasti jednota ve zpěvu aspoň messních pění se zakládá.

Písne na oslavu svatého Jana Nepomuckého. W Praze 1865 za 6 fr.

Písne při pobožnosti májové, dvoje vydání, jedno s písmem latinšým, druhé s německou literou čili frakturou za 6 fr.

Wessni písne. W této knížce jsou obsaženy wšechy w kancionálu zahrnuté messní písne kromě prvních třech slavnostních. Dvoje vydání, jedno s písmem latinšým, druhé s frakturou za 8 fr.

Cirkovní hodinky za mrtvé. Wydal Winc. Bradáč. S potowolením nejdušt. kníž. arc. Ordinariatu. W Praze. Sklad Karla Bellmanna 1865 za 10 fr.

Kde lid anebo některé bratrstwo k. p. z III. řádu sw. Františka při slavném pohřbu aneb we výroční den úmrtí některé důležité osoby chce officium čili pobožnost za mrtvé zpíwati aneb obhcejnům hlasem se modliti, poskytuje mu tato knížečka omu celou pobožnost w řeči české. Jest u německým písmem čili frakturou tištěna.

Wyňatky z hodin cirkovních připadajících na Boží hod wánoční, pak na zelený čtvrtek, welký pátek, bílou sobotu i na den dušiček. Wydal Winc. Bradáč. W Praze. Sklad Karla Bellmanna 1864. We welikém oktáwu s uotami za 50 fr.

W mnohých kostelích jest totiž ten obhcej, že se lid před půlnoční ušši sw. modlí nošturnum a chwálý na ten den w brewiáři položené, tak též zpíwá hodinky w tédnu welikonočním. Tato kniha má tudíž zpěwákům na tůru w těchto pobožnostech posloužiti.

VII. Čechové w Americe prosí údy swatojanského Dēdictwi o pomoc.

Sníže pán, arcibiskup Pražský, obdržel z osady Milwaukee w státu Wisconsin w sewerní Americe český psaný list následujícího obsahu:

Wasse Eminenci!

Česká obec pod ochranou sw. Jana Nepomuckého w Milwaukee, ač jest dle počtu malá a we swých prostředcích chudá, uminila si koupiti právě počatý a jí i prodeji nahrozený kostel nekatolický a jej řádem katolickým zasměriti. Jest to podnik nejvyšše potřebný, má-li se tato obec i dále udržeti a má-li se veliká část katolických rodin, jenž ani po anglicku ani po německu mluvíti neumí, při církvi udržeti a mají-li duse jejich před záhubou uchovány býti.

Obec we své chudobě a nouzi doufá w Boha a těší se na pomoc svých krajanů a spolubratrů w otčině. Zvláště jest to spolek pražský, kteržž se nazývá Dēdictwi swatojanské, w jehož pomoc pemně doufá. S klade nejponiženější prosbu w ruce Wassi Eminenci, aby ste ráčil projewiti údům tohoto dēdictwi, že stát Wisconsin jest cílem vysílekmalých Čechů a Milwaukee středistěm jejich. Nyní tedž jsou zde kostel a misijnářská stace založeny. Nacíž Bůh nakloniti nám srdce dobročinných bratrů našich!

W nejhlubší úctě a s upřímným díkem we jmenu celé obce prosí Wassi Eminenci

nejponiženější

Jan Kulas — Frantisek Ruffa — Jan Houfek —
Frant. Dřiba — Frant. Wondra — Wáclaw Čiha —
Martin Ruda — Josef Macek a t. d.

K tomuto listu jsou připojena slova:

Ve státu Wisconsin žije více 1600 českých katolických rodin, kteréž jsou velice chudé a byty svými rozlehlé a jelikož se neznají v jazycích zde panujících, nepřije jim hrubě ostatní zdejší obhvatelstvo, pročej jsou toliko na sebe obmezeni. Právě stavbu svého kostela dokonavše mají 9600 dolarů dluhu a roční úroky přemýššují zádušní důchod, kterýž podle obvyčeje zde zavedeného z kostelních stolic se vybírá, tak že obročí pro vzhívou duchovního správce docíliti nemohou. Tussim, že sotva lze naléztí podobnou osadu, kteráž by pomoci tak nejvšše potřebna a takéž pomoci hodna byla.

Jan M. Heuni,
biskup Milwaukský.

J. M. Gartner,
prozatímní duchovní správce.

Tento list zajisté nejvšše dojímaný kázal Jeho Eminenci, kníže pán arcibiskup, do těchto zpráv vložití, poněvadž vlastně zní k všem údům svatojanského Dědictví. S oznamujeme, že jsme hotovi přijímati milodary či peněžité příspěvky pro kostel těchto ubohých krajanů našich. Tyto milodary mohou příležitostně buď do ředitelství aneb do knihkupectví, v nichž se podílí vybírají, zaslány býti. Kdyby každý úd přispěl řeknu jen 5 krejcarů, mohli bychom stržiti více než 1000 zl., což jest ovšem znamenitá podpora.

Jména dobrodinců a příspěvků jejich umeřejníme v příštím podílu na tomtéž místě, kde se dnes děje toto oznámení.

VIII. O změně Expedici knih swatojanských w Praze.

Údům, kteří knihy své w Praze odbírají, na vědomí dáváme, že jsme přenesli expedici těchto knih z kněhupectví B. Stěbla w Praze do kněhupectví Jaroslawa Pospíšila w Praze. Toto kněhupectví Jaroslawa Pospíšila leží vedle Stěblowa kněhupectví, tak že je snadno posílům naléztí lze. Snažně tedy všech údů nasseho dědictví žádáme, aby dopisy své we věcech nasseho dědictví na Jaroslawa Pospíšila w Praze na swatowácslawském náměstí či kouřském trhu č. 783 adresowali, též aby výběrací listy své k přepsání na toto posledně řečené kněhupectví zaslali.

IX. O „Blahověstu“ časopisu pro katolíky.

Tento časopis, vycházející w Praze dne 5., 15. a 25. každého měsíce, jest orgánem nasseho Dědictví, t. j. w něm oznamujeme jména všech k Dědictví přistupujících údů a důležité změny.

Tento časopis poskytuje výborné čtení lidem wíry a křesťanských mravů milovním; obsahuje nábožné rozjímání, mravné powídky, zprávy z života církevního atd.

Předplácí se naň ročně 3 zl. a půlletně 1 zl. 55 fr. w redakci, kteráž jest w arcib. semináři w Praze, aneb w expedici u B. Stěbla w Praze.

Čeněk Bradáč,

kanovník při metropolitním chrámu
a ředitel Dědictví.